

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

UPTON SINCLAIR • EJDERHANIN DIŞLERİ

UPTON SINCLAIR

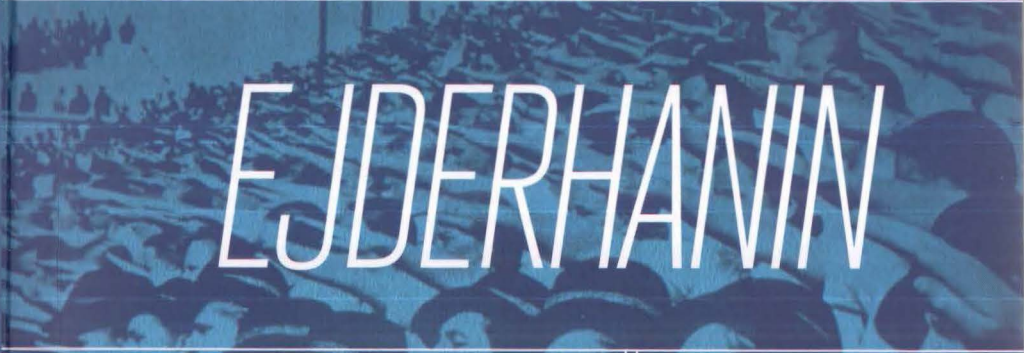
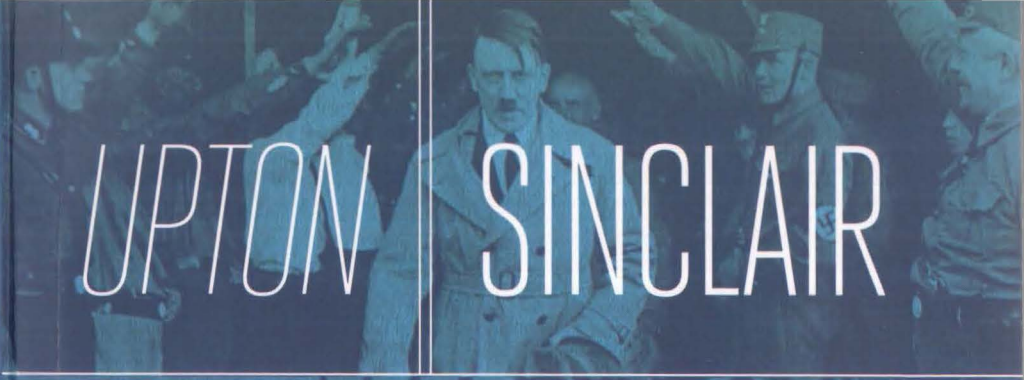
EJDERHANIN

DIŞLERİ

yordam
edebiyat

Türkçesi:
Semih Lim

Semih Lim

1963'te Burhaniye'de doğdu. 1984'te Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. 1985-1990 yıllarını geçirdiği İngiltere'de East Anglia Üniversitesinde ekonomi yüksek lisansını tamamladı. 1991-1993 arasında Gazi Üniversitesi Bolu İİBF'de Araştırma Görevlisi olarak çalıştı. 1993'ten bu yana hayatını profesyonel çeviriden kazanmıştır. 2018'den bu yana memleketi Burhaniye'de oturmaktadır. İki yetişkin kızı var.

Basılan çevirileri:

Karl Marx-Friedrich Engels, *Komünist Manifesto* (İmge Kitabevi Yayınları); Samir Amin, *Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme* (Yordam Kitap); Thomas Hobbes, *Leviathan* (Yapı Kredi Yayınları); Jon Elster, *Marx'ı Anlamak* (Liberte Yayınları); Jenny March, *Klasik Mitler* (İletişim Yayınları); Caroline Alexander, *Akhilleus'u Öldüren Savaş* (İletişim Yayınları); Geoffrey Chaucer, *Troilus ile Cressida* (İmge Kitabevi Yayınları); Geoffrey Chaucer, *İyi Kadınlar Efsanesi* (İmge Kitabevi Yayınları); May Sarton, *Kürklü Kişi* (Yapı Kredi Yayınları).

Ejderhanın Dişleri'nin Semih Lim tarafından İngilizce aslından yapılan bu çevirisi ilk kez yayımlanmaktadır.

Eserin orijinal adı:

Dragon's Teeth (1942)

Upton Sinclair'in
Yordam Edebiyat'tan çıkan
öteki yapıtları

Sanayi Kralı

(Türkçesi: Zaven Biberyan, 2021)

Kömür Kralı

(Türkçesi: Semih Lim, 2022; çıkacak)

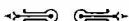
UPTON SINCLAIR

EJDERHANIN
DİŞLERİ

ROMAN

TÜRKÇESİ:
SEMİH LİM

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 117 • Ejderhanın Dişleri • Upton Sinclair
ISBN 978-605-172-527-7 • Türkçesi: Semih Lim
Düzeltilme: Safa Enis Sağlık • Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • Birinci Basım: Şubat 2022
© Upton Sinclair, 1942, 1969; © Yordam Kitap, 2021
(Türkçe hakları AnatoliaLit aracılığıyla alınmıştır.)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

EJDERHANIN DİŞLERİ

ROMAN

UPTON SINCLAIR HAYATI VE ESERLERİ

Semih Lim

Upton Sinclair (tam adıyla Upton Beall Sinclair Junior*), 20 Eylül 1878'de ABD'nin Maryland eyaletinin Baltimore kentinde doğdu. Babası o dönemde içki ticareti yapıyor ve alım satımıyla uğraştığı şeyi haddinden fazla tüketiyordu. Upton Sinclair, otobiyografisinde, babasının alkolizm problemi hakkında şunları yazar: "Bu durum benim çocuk ruhumda silinmez bir iz bıraktı ve içki karşıtı olmamın nedeni işte budur."

Annesiyse, Anglikan Kilisesinden türemiş olan Episkopal Kilisesine bağlıydı ve çay, kahve ve içki içmezdi. On yaşında okula başlayınca kadar oğlunun eğitimiyle bizzat ilgilendi. Küçük Sinclair beş yaşında okumayı öğrendi ve annesinin kitaplarını okumaya başladı. Okula kaydedildiği tarihte, kendi ifadesiyle, "aritmetik dışında her şeyi" biliyordu. İlkokulda sekiz sınıfı (*grade*) iki yıldan daha kısa bir zamanda bitirdi. Liseye kabul edilmek için gerekli yaşa ulaşmamış olduğundan, ilkokulun son sınıfını bir kere daha okumak zorunda kaldı. On dördüncü doğum gününden birkaç gün önce City College of New York adlı liseye girdi. Liseden 1897'de mezun oldu.

Tam bir kitap kurduydu. İki haftalık bir Noel tatilinde, Shakespeare'in bütün eserlerini ve Milton'un bütün şiirlerini okudu. Daha sonra, iki yıl devam ettiği Columbia Üniversitesi

* Babası Upton Beall Sinclair'den ayırt etmek için, soyadından sonra Junior (Genç) sözcüğü yer alır; babasının soyadından sonra da Senior (Yaşlı) sözcüğü.

sinde hukuk öğrenimi yaparken, altı hafta içinde kendi kendine Fransızca öğrenip Musset, Daudet, Hugo, Flaubert, Balzac ve Zola gibi Fransız yazarlarını baştan sona bitirdi. Ayrıca, yine kendi çabasıyla, İtalyanca, İspanyolca, Almanca ve Esperanto dillerini öğrendi. Lise ve üniversite yılları boyunca, ailesinin bozuk mali durumu nedeniyle, masraflarını çıkarmak için gazete ve dergilere değişik takma isimlerle yazılar, hikâyeler, romanlar yazdı, hatta karikatüristlere fikirler sattı. Günde sekiz bin kelime yazıyordu.* Columbia Üniversitesini bıraktıktan sonra, ticari açıdan başarısız olan ama eleştirmenlerce iyi karşılanan dört roman yazdı: *King Midas*** (1901), *Prince Hagen* (1902), *The Journal of Arthur Stirling* (1903), *Manassas* (1904).

1906'da, ABD et sanayisindeki kötü çalışma ve sağlık şartlarını teşhiren *The Jungle**** romanıyla ün kazanmaya başladı. Kısmen bu kitabın yarattığı toplumsal tepki sonucunda, ABD Kongresi aynı yıl içinde Temiz Gıda ve İlaç Yasası ve Et Denetim Yasası adıyla bu sektöre yönelik yasal düzenlemeler çıkardı. Sinclair'in romanda tasvir ettiği sağlık ve hijyen şartları o kadar berbattı ki bunların açıkça gösterilmesi ABD et ürünlerinin hem yurt içindeki hem de yurt dışındaki satışlarının yarı yarıya azalmasına neden oldu. Jack London bu kitabı "ücretli köleliğin *Tom Amcanın Kulübesi*" diye adlandırdı. Harriet Beecher Stowe'un romanı toplumun dikkatini kölelik sorununa nasıl çektiyse, Sinclair'in romanı da ABD ekonomisinde işçi sınıfının maruz kaldığı insanlık dışı çalışma şartları hakkında benzer bir uyanış veya bilinçlenme yaratacaktı. Ama sonuç tam olarak böyle olmadı. Kongre-

* Sanat ve edebiyat değeri olmayan bu türden şeyler yazanları anlatmak için kullanılan İngilizce bir deyimle *pulp writer* veya *hack writer* olarak tanımlanır o dönemdeki yazarlığı.

** Bu roman ilk olarak *Springtime and Harvest* adıyla basıldı. Türkçeye çevrilmiştir: *Kral Midas, Bir Aşk Macerası*, çev. Ayşegül Akbay Yarpuzlu, Yeryüzü Yayınevi, Ankara, 2004.

*** Bu roman Türkiye'de *Şikago Mezbahaları* adıyla birkaç defa basılmıştır (çev. Zeyyat San, May Yayınları, İstanbul, 1968; çev. Belma Özdemir, Yalçın Yayınları, İstanbul, 1991; çev. Kıvanç Güney, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2017).

nin çıkardığı yasal düzenlemeler, daha çok, et üretiminin hijyen yönünden iyileştirilmesini hedefliyordu. Nitekim, Sinclair bu konuda daha sonra şöyle diyecekti: “Toplumun kalbini hedef aldım, ama kazayla midесinden vurdum.”

Upton Sinclair, bu romanını yazmak için, Şikago’nun mezbahalarında gerçek kimliğini gizleyerek yedi hafta çalışmıştı. Roman *bestseller* olunca, kazandığı parayla New Jersey eyaletinin Englewood kentinde, çeşitli aydınların ve sanatçıların katılımıyla, Helicon Home Colony adlı ütopyacı bir komün, bir ortak yaşam topluluğu kurdu. Bir yıl kadar sonra, 1907’de, kuşku uyandırıcı bir yangın komünün binalarını ve tesislerini yok etti.

The Jungle için yapmış olduğu gibi, 1913-14’te Colorado kömür madenlerine defalarca giderek gözlemler yaptı ve *King Coal* (1917) romanını kaleme aldı; ve daha büyük, daha tarihi nitelikte bir roman olan *The Coal War* (ölümünden sonra, 1976’da basıldı) üzerinde çalışmaya başladı. *The Brass Check* (1919) romanında, ABD basınındaki yozlaşmayı ve tek yanlılığı kıyasıya eleştirdi. *A Captain of Industry* (1906) debenzertemaları işler.* *Oil!* (1927)** adlı romanı Sinclair’in en beğenilen, en çok okunan eserleri arasında yer alır. 2007 yılında, *There Will Be Blood* adıyla sinemaya uyarlanmıştı. Paul Thomas Anderson’un yönettiği, başrollerde Daniel-Day Lewis ve Paul Dano’nun oynadığı bu film sekiz dalda Oscar ödüllerine aday gösterildi ve iki dalda ödül kazandı. Upton Sinclair’in sinema alanında da çalışmaları vardır. 1920’lerde birkaç filmin senaryosunu yazdı ve yapımcılığını üstlendi. 1930’da, ikinci karısı Mary Craig ve Charlie Chaplin ile birlikte, Ayzenştayn’ın çekeceği *Que viva Mexico!* (*Yaşasın Meksika!*) adlı

* Tespit edebildiğim kadarıyla bu roman Sinclair’in Türkçeye çevrilip basılan ilk eseridir (*Sanayi Kralı*, Tan Matbaası Yayınevi, İstanbul, 1939). İki cilt halinde basılan bu eser, Halikarnas Balıkcısı takma adıyla Cevat Şakir Kabaağaçlı tarafından çevrilmiştir. Türkçeye çevrilip basılan ikinci eseri *Mammonart* (1925) adını taşır. Dünya sanat tarihini ekonomik determinist bir açıdan inceleyen bu kitabın çevirisini Emin Türk Eliçin yapmıştır (*Altın Zincir*, Numune Matbaası, İstanbul, 1940; May Yayınları, İstanbul, 1966).

** Bu roman *Petrol* adıyla dilimize birkaç defa çevrilip basılmıştır.

filmin yapımına katıldı (Yapımcılar ile yönetmen arasındaki anlaşmazlık nedeniyle bu film projesi başlangıçta tasarlandığı gibi uygulanamadı).

Boston'da, Bartolomeo Vanzetti ile tanıştı; ondan "hayatımda tanıdığım en bilge ve en kibar insanlardan biri" diye bahsetmiştir. Yordam Edebiyat okuyucularının mutlaka bilecekleri gibi, Vanzetti –diğer bir İtalyan göçmen olan Nicola Sacco ile birlikte– aslında işlemediği bir soygun suçundan yargılanarak idama mahkûm edildi. Upton Sinclair, 1927'de infaz edilen Sacco ve Vanzetti'nin hikâyesini, en güzel romanlarından biri olan *Boston*'da anlattı (1928).

Sinclair, yalnızca bir fikir ve sanat adamı değil, aynı zamanda bir eylem ve politika adamıydı. Başta sosyal adalet ve eşitlik olmak üzere inandığı davaları hem yazdıklarıyla hem de siyasi faaliyet yoluyla savundu. Bu konuda şöyle demiştir:

Politika ve ekonomide, bu yüzyılın başında Sosyalist hareketi keşfettiğim günden beri neye inandıysam aynı şeye inanıyorum. İnançlarıma yüze yakın kitabımda ve risalemde ve sayısız makalede yer verdim. Kitaplarım kırk dile çevrildi ve milyonlarca insan tarafından okundu. O milyonlarca insanın kitaplarımda buldukları, yalnızca bir sosyal adalet savunusu değil, gerçek sosyal adaletin ancak demokratik süreç yoluyla başarılabileceği ve sürdürülebileceğine dair sarsılmaz bir inanıştır.

Upton Sinclair, 1901-1972 yıllarında faaliyet göstermiş olan Sosyalist Partinin üyesiydi, fakat 1917'de partiden ayrıldı çünkü ABD'nin Dünya Savaşına girmesini destekliyordu, partiye buna karşıydı. Savaşı bitiren barış antlaşmalarının ileride daha büyük bir felaketin kapısını açtığını gören Sinclair, o karardan pişman olarak partiye geri döndü. Sosyalist Parti listesinden 1920'de Temsilciler Meclisine, 1922'de Senatoya aday oldu ama seçilemedi (1906 yılında da, aynı partinin aday olarak Temsilciler Meclisi seçimine katılmıştı). Yine aynı partiden, 1926 ve 1930'da Kaliforniya valiliğine aday oldu (1926'da 46.000 oy, 1930'da 60.000 oy aldı, fakat seçilemedi). 1934'te, bu defa De-

mokratların adayı olarak Kaliforniya valilik seçimine yine girdi, çok başarılı bir kampanya yürüttü (*End Poverty in California* [Kaliforniya’da Yoksulluğa Son] adı verilen bir programla) ve 880.000 kadar oy aldı (tüm oyların yaklaşık yüzde 38’i), fakat yine kaybetti. Hollywood ve basın patronları bu seçim kampanyasında Sinclair aleyhine son derece ahlaksızca bir savaş açtılar. Onu “komünist” olarak yaftaladılar, kazanırsa eyaleti “sovyetleştireceğini” iddia ettiler. Sosyalist Parti de, başka bir partiden aday olduğu gerekçesiyle Sinclair’i ve onu destekleyen üyelerini ihraç etti. Bunun üzerine Sinclair faal siyasetten çekildi ve yine edebiyata döndü. 1934’teki valilik seçimi tecrübesi hakkında, 1951’de şöyle yazdı:

Amerikan halkı sosyalizmi kabul edecek, ama onun adını kabul etmek istemiyor. Kaliforniya’da Yoksulluğa Son adlı seçim kampanyamda bunu kesinlikle kanıtladım. Sosyalistlerin adayı olarak 60.000 oy almıştım; Kaliforniya’da Yoksulluğa Son sloganıyla yürüttüğüm kampanyada ise 879.000 oy aldım. Öyle sanıyorum ki düşmanlarımızın Büyük Yalanı yaymakta başarılı oldukları gerçeğini tanımak zorundayız. Buna cepheden saldırmanın faydası yok, onların yanından geçip yolumuza devam etmek çok daha iyi olur.

Upton Sinclair, 1940-53 arasında, Lanny Budd adlı bir kahramanın etrafında gelişen ve kronolojik bir sırayı takip eden 11 roman yazdı. Amerikalı bir silah imalatçısının oğlu olan Lanny, olaylara tanıklık etmekle kalmayıp aynı zamanda bunlara sıklıkla yön veren, dünya liderlerinin (Hitler, Mussolini, Churchill, Roosevelt, Stalin vb.) güvenini kazanıp onların sırlarını paylaşan, her kültürden ve sosyal sınıftan insanla kolayca yakınlık kurabilen, birçok yabancı dili konuşan bir karakter olarak, popüler kültürdeki “Çirkin Amerikalı” stereotipinin bir antitezidir âdetâ. Sinclair, bu karakteri, yirminci yüzyılın ilk yarısında ABD ve Avrupa’daki önemli olayların içine yerleştirir. Lanny Budd romanları, yayımlanmalarından hemen sonra *bestseller* oldu ve yirmiden çok ülkede çevirileri basıldı.

Serinin üçüncü kitabı olan ve ilk Türkçe çevirisini yaptığım *Dragon's Teeth (Ejderhanın Dişleri)*, 1943'te Pulitzer Roman Ödülünü kazandı. Yıllardır baskısı tükenmiş ve neredeyse unutulmuş olan bu ilginç romanlar 2016'da e-kitap formatında yayımlanmıştır. 1913'ten 1949'a kadar dünya tarihinin en önemli olaylarını konu alan, 7.364 sayfalık ve aşağı yukarı dört milyon kelimelik bu edebiyat fenomenini oluşturan 11 romanın başlıkları ve basım yılları şöyledir: *World's End* (1940), *Between Two Worlds* (1941), *Dragon's Teeth* (1942), *Wide is the Gate* (1943), *Presidential Agent* (1944), *Dragon Harvest* (1945), *A World to Win* (1946), *Presidential Mission* (1947), *One Clear Call* (1948), *O Shepherd, Speak!* (1949), *The Return of Lanny Budd* (1953).

Upton Sinclair, fildişi kulesinde yaşayıp giden bir edebiyatçı, Marcel Proust tarzında bir "estet" değil, bir dava insanıydı; daha doğrusu birçok davayı tutkuyla savunan bir yazardı: temiz ve sağlıklı et ürünleri (kendisi bir vejetaryen olsa da), güçlü sendikalar, doğum kontrolü,* içki karışıklığı,** barışçıl ve evrimci türden bir sosyalizm, dürüst bir basın, ahlaklı ticaret ve sanayi, vejetaryenlik, zihinsel telepati ve ispritzma,*** eğitim reformu ve yurttaş özgürlükleri... Bu davaları, kitaplarıyla, risaleleriyle, binlerce konferans ve konuşma yoluyla ve seçim kampanyalarıyla kitlelere benimsetmek için çalıştı; ama hepsinden daha çok, coşkuyla savunduğu "sosyal adalet" düşüncesini:

Fransa'daki Calais limanını İngiltere'nin elinde tutmayı başaramayan Kraliçe Mary, öldüğünde kalbinin üstünde "Calais"

* Aynı zamanda, evlilik dışı cinselliğe karşıydı ve cinselliği sadece soyun devamı için gerekli bir şey olarak görürdü.

** Sadece içkiye değil; çay, kahve ve tütüne de sağlık yönünden karşıydı. *The Cup of Fury* (1956) ve *The Wet Parade* (1962) adlı kitaplarında bu konudaki görüşlerini ortaya koyar.

*** Gizemli olgulara karşı özel bir ilgi duyuyordu ve telepati deneyleri yaptı. *Mental Radio* (1930) adlı kitabında, karısı Mary'nin telepati deneyimlerini anlattı. Bunun da etkisiyle, Duke Üniversitesinde Parapsikoloji bölümü kuruldu. Ispritzma, *Ejderhanın Dişleri* romanındaki temalardan biridir.

sözcüğünü yazılı bulacaklarını söylemiş. Ben öldükten sonra benim kalbimi incelemeye tenezzül edecek bir kimse olur mu bilmiyorum, ama eğer incelerlerse orada yazılı iki sözcük bulacaklar – “Sosyal Adalet”. Çünkü ben buna inandım ve bunun için mücadele ettim.

Sinclair’ın eserleri dünyanın belli başlı tüm dillerine çevrildi ve milyonlarca satıldı. Hatta yurt dışında en çok tanınan ve okunan Amerikan yazarlarından biriydi. İlginçtir ki Sovyetler Birliği’ne karşı hayli eleştirel bir tutum aldığı halde (1938’de basılan *Upton Sinclair on the Soviet Union* kitabında bunu görebiliyoruz), kitapları orada da basılıyor ve olumlu karşılanıyordu. Ülkemizde de –1939’dan günümüze kadar– bazı kitapları çevrilip basılmış olan Sinclair, ölümünden birkaç yıl önce, kendi yazarlık kariyerinin ekonomik yönü hakkında şöyle demiştir:

Hayatım boyunca yaklaşık bir milyon dolar* kazandım ve bunun hemen hepsini harcadım – inandığım davalar için, yayımlatmak istediğim kitaplar için ve satılacağını sandığım ama satılmayan kitaplar için.

Özellikle ilgilendiği konulardan biri de sağlıklı beslenmeydi. Farklı diyetler ve (sağlık amaçlı) oruç tutma denemeleri yaptı. Bu konuyu bir diğer *bestseller* kitabı olan *The Fasting Cure* (1911) adlı eserinde işledi. Dönemsel olarak oruç tutmanın sağlık için önemli olduğuna inanıyordu. Esas olarak çiğ sebzeler ve kuru yemişlerden oluşan bir beslenme rejiminden yanaydı. Uzun dönemler boyunca, tam bir vejetaryen diyeti uyguladı. Hayatının son yıllarında, günde üç öğün, sadece kahverengi pirinç, taze meyveler ve kereviz (bunların üstüne süt tozu veya tuz serpilerek) ve içecek olarak ananas suyundan oluşan bir diyeti sürdürdü. Bu sayede, sağlıklı bir adam olarak yetmişli yaşlarına dek başarıyla tenis oynadığı söylenir. 25 Kasım 1968’de New Jersey eyaletinin Bound Brook kentinde bir huzurevinde hayata veda etti. Kendi hayatını

* 1960’ların ortasındaki bir milyon doların bugünkü değeri 9 milyon dolar civarındadır.

The Autobiography of Upton Sinclair (1962) ve *My Lifetime in Letters* (1960) kitaplarında anlatmıştır.

Kitaplarımı okuyanlar, her zaman işlediğim bir tema olduğunu bilirler: sosyal sınıflar arasındaki tezat. Romanlarımda, her iki dünyadan –hem zenginler dünyası hem de yoksullar dünyasından– karakterler vardır ve olay örgülerim, sizi, birinden diğerine taşıyacak biçimde tasarlanmıştır. Bunu şöyle açıklayabilirim. Belleğimin izin verdiği kadar geriye gittiğimde, benim hayatım Sinderella masalındaki gibi bir dizi dönüşümlerden oluşuyordu; bir gece, ucuz bir pansiyonda, böceklerin kemirdiği bir divanın üstünde, ertesi gece, son moda bir evde ipek örtüler altında uyurdum. Babamın o haftaki geçimimiz için yeterli parası olup olmadığına bağlıydı her şey.

Aralık 2021

ROMANDAKİ BELLİ BAŞLI KARAKTERLER

LANNY BUDD (tam adı, Lanny Prescott Budd; okunuşu, “Leni Bad”): Sanat eserleri alım satımıyla uğraşan, Fransa’da yaşayan bir Amerikalı. Irma ile evli. Romanın hemen başında, Irma’dan bir kızı oluyor; çocuğa Frances adı veriliyor. Lanny’nin babası Connecticut’ta bir silah şirketinde yönetici ve hissedar olan Robert (veya kısa adıyla Robbie); annesi, romanda daha çok “Güzellik” lakabıyla anılan Mabel adlı bir kadın.

IRMA BUDD: Lanny Budd ile evli, çok zengin bir Amerikalı kadın. Babası, kısa zaman önce ölmüş olan Amerikalı iş adamı ve sanayici J. Paramount Barnes (okunuşu, “Barns”). Annesi, genç kızlık soyadı Vandringham olan Fanny Barnes.

GÜZELLİK: Lanny ile Marceline’in annesi (gerçek adı, Mabel; genç kızlık soyadı, Blackless). Geçmişte Fransız ressam Marcel Detaze (okunuşu, “Marsel Dötaz”) ile evliymiş; bu evlilikten Marceline (okunuşu, “Marstin”) adlı bir kızı var. Romanın kapsadığı zaman aralığında, Parsifal Dingle ile evli. Daha önce Lanny’nin babası Robert Budd ile evliymiş.

MARCEL DETAZE: Güzellik’in eski kocası, Marceline’in babası, ressam. Birinci Dünya Savaşının son yılında ölmüş.

ROBBIE (ROBERT) BUDD: Lanny’nin babası. Güzellik’ten boşandıktan sonra Esther adlı biriyle evlenir ve bu evlilikten Bess adlı bir kızı vardır.

PARSIFAL DINGLE (okunuşu, “Parsifal Dingl”): Güzellik’in son kocası, dindar bir mistik.

JESSE BLACKLESS (okunuşu, "Ces Bleklis"): Güzellik'in erkek kardeşi, Lanny'nin dayısı. Uzun zamandır Fransa'da yaşayan bir Amerikalı, ressam, Fransa'da Komünist milletvekili.

MARCELINE (okunuşu, "Marslin"): Genç bir kız. Lanny'nin "yarı" kız kardeşi. Babası, Marcel Detaze. Annesi, Güzellik.

BESS: Lanny'nin diğer "yarı" kız kardeşi. Babası, Robbie (Robert) Budd. Annesi, Esther adlı bir kadın. Hansi Robin ile evli.

HANSI ROBIN: Johannes Robin'in oğlu. Bess ile evli. Keman sanatçısı, Komünist. Karısı Bess ona piyanoda eşlik eder ve siyaset görüşlerini de paylaşır.

FREDDI ROBIN: Johannes Robin'in oğlu. Rahel adlı bir Yahudi kadınla evli. Sosyal Demokrat, ekonomi doktoru. Sola yönelmesinde Lanny etkili olmuştur.

JOHANNES ROBIN (eski adı, Jascha Rabinowich; okunuşları, "Yohannes Robin" ve "Yaşa Rabinoviç"): Rusya'da doğup büyümüş, şimdi Almanya'da yaşayan, çok zengin bir Yahudi iş adamı, sermayedar. Karısı, Leah adlı bir Yahudi kadın. Oğulları, Hansi ve Freddi.

LEAH ROBIN: Johannes Robin'in karısı. Romanda daha çok "Ana" olarak geçer.

MADAM ZYSZYNSKI (okunuşu, "Zişinski"): Polonyalı bir medyum. Tikamse adında hayali bir "kılavuzu" var. Romanın kapsadığı zaman aralığında, daha çok Budd ailesiyle birlikte yaşıyor.

EMILY CHATTERSWORTH (okunuşu, "Emili Çetırswörth"): Lanny'nin eski bir arkadaşı olan yaşlıca kadın.

FEATHERSTONE HANIM (kısa adı, Feathers; okunuşları, "Fedırs-ton" ve "Fedırs"): Irma'nın sekreteri. Biraz kıt akıllı ve beceriksiz (!) biri.

SEVERNE HANIM (okunuşu, "Sevrın"): Lanny ve Irma'nın kızı olan Frances'in bakıcısı.

JERRY PENDLETON (okunuşu, “Ceri Pendiltın”): Lanny’nin eski öğretmeni ve arkadaşı. Kansaslı. Cannes (okunuşu, “Kan”) şehrinde bir turizm firması işletiyor. Birinci Dünya Savaşı’na katılmış. Cerise (okunuşu, “Söriz”) adlı bir Fransız kadınla evli.

ERIC VIVIAN POMEROY-NIELSON (kısa adı, Rick): Lanny’nin yakın arkadaşı, İngiliz, oyun yazarı, Sosyalist. Dünya Savaşı’na katılmış, dizinden ağır yaralanmış, sakat kalmış.

ZOLTAN KERTEZSI (okunuşu, “Kerteşi”): Macar, sanat eserleri alım satımıyla uğraşiyor. Lanny’nin dostu ve iş ortağı.

KURT MEISSNER (okunuşu, “Kurt Maysner”): Lanny’nin çocukluk arkadaşı, besteci, piyanist, Nazi. Güzellik’in eski sevgilisi.

• • •

Romanda, çok sayıda kurgusal ve gerçek (yani tarihte gerçekten var olmuş) karakter vardır. Kurgusal karakterler arasında en önemli gördüklerimiz üzerine yukarıda kısaca bilgi verdik. Romanda geçen gerçek veya tarihsel kişiliklere gelince, bunların çoğu olay örgüsünde herhangi bir rol oynamazlar (birçok şair, yazar, düşünür, siyasetçi, devlet adamı, bilim adamı, ressam, besteci vs.). Bunlar üzerine, dipnotlar yoluyla kısaca bilgi vermeye çalıştık, ama elbette ki Goethe, Marx, Hitler gibi iyi bilinen kişiler için bunu yapmaya gerek duymadık. Öte yandan, olay örgüsünde önemli bir rol oynayan gerçek veya tarihsel kişilikler üzerine, yeri geldikçe kısa bilgiler vermeye özen gösterdik (sözgelimi, Nazilerin iki numarası Hermann Göring romanda önemli bir yer tutmaktadır). Metinde yer alan dipnotlar ve köşeli parantez kullanılarak verilen açıklamalar çevirmene aittir.

Semih Lim

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KİTAP

SABAH, ALTIN KAPILARINI AÇAR

1. Eski Başlangıç	23
2. Dostların Arasında...	44
3. Ve Onların Dostluğu Sınandığında	67
4. Ben Ruhlar Çağırabilirim	92
5. Engin Denizlerden	113

İKİNCİ KİTAP

EJDERHAYI ANDIRAN BİR BULUT

6. <i>Deutschland Erwache!</i>	134
7. Fırtınalar Gördüm Ben	160
8. Vermek ve Paylaşmak	184
9. Atalarımın Öldüğü Topraklar	207
10. Vicdan Korkak Ediyor Bizi	232

ÜÇÜNCÜ KİTAP

ESİN, RÜZGÂRLAR, ÇATLATIN YANAKLARINIZI

11. Kadının Tüm Varlığıdır (Aşk)	256
12. Dümen Başında Keyif	282
13. Kıyametin Eşiğine	307
14. Fırtınalı Rüzgârlar Esiyor	332
15. <i>Die Strasse Frei</i>	358

DÖRDÜNCÜ KİTAP
KARANLIK BİR OVADA GİBİ

16. Her Türlü Fenalığın Kökü	383
17. Oturma Odama Buyuramaz mısınız?	410
18. Ben Bir Yahudi'yim	437
19. Sion'da Huzur Yok	464
20. Sabretmektir Kaderimiz	491

BEŞİNCİ KİTAP
İŞTE BÖYLE KOPAR KIYAMET

21. Dostluk Adına	517
22. Yine Para Kazan, Oğlum!	542
23. Dünyanın Bütün Ülkeleri	566
24. <i>Die Juden Sind Schuld</i>	590

ALTINCI KİTAP
KAN AKITILDI

25. Boşluğa Tutunmak	619
26. Bu Isırgan Otundan, Tehlikeden	645
27. Çok Korkunç Bir İş	670
28. Kanlı Dersler	691
29. Gözyaşları İçin Fazla Derin	712

Böylesi trajik zamanlarda, yaşlı bir yazarın sözcüklerden başka verecek bir şeyi yoktur. Bu sözcükler toplamı, özgürlük ve insan onuru uğruna dünyanın birçok yerinde kendi canlarını feda etmekte olan erkeklere ve kadınlara ithaf edilmiştir.

1941 Sonbaharı

SABAH, ALTIN KAPILARINI AÇAR*

1

Eski Başlangıç

I

LANNY BUDD, küçük bir bekleme odasında oturan tek kişiydi. Yumuşak bir koltukta oturuyordu ve kendini rahatsız hissetmesi için hiçbir neden yoktu, ama yine de rahat görünmüyordu. Kıpırdanıp duruyor, saatine bakmak için birtakım nedenler buluyordu; sonra da, gerekmediği halde tırnaklarını inceliyor; tropikal penye pantolonunda hav tanecikleri olup olmadığına bakıyordu, oysa son taneciği bir süre önce üstünden atmıştı. Cannes şehrinin pek sevilen caddelerinden birine bakan pencereden dışarıyı seyretti; oysa değişmeyen bu manzarayı zaten gayet iyi biliyordu. Dizinde popüler bir roman vardı ve ikide bir havalı bir grup sosyete insanı arasında geçen konuşmalara dikkatini veremediğini fark ediyordu.

Arada sırada, beyaz kıyafetli hemşirelerden biri odadan geçip gitmekteydi. Lanny onlara o kadar çok soru sormuştu ki yeniden konuşmaya utanıyordu. Tüm kocaların bu durumda irrasyonel bir şekilde davrandıklarını biliyordu; onlardan birkaçını bir tiyatro oyununda görmüştü, hafifçe uygunsuz ama zararsızdılar. Hepsi de kıpırdanıp duruyor ve saatlerine bakıyordu; hepsi de gereksiz yere ayağa kalkıyor ve etrafta dolaşıyordu; hepsi de hem-

* Shakespeare, *Henry VI*, Bölüm III, Perde 2, Sahne 1 (Richard'ın sözleri).

şireleri anlamsız sorularla sıkıyordu. Hemşirelerin kalıplaşmış cevapları vardı; dil farkı bir yana, bunlar dũnyanın her yerinde aynıydı. “*Oui, oui, monsieur... Tout va bien... Il faut laisser faire... Il faut du temps... C’est la nature.*”*

Lanny sonuncu ifadeyi Midi’de** sık sık işitirdi; bu söz, pek çok řeyi affettiren bir anlatım şekliydi. Bu öęle sonrasında da onu birćok defa işitmişti, ama ićini rahatlatamıyordu. Doęaya ve doğanın usullerine karşı isyan halindeydi. Kendi hayatında çok acı çekmemişti, başkalarının çekmesini de istemiyordu; onun fikri sorulmuş olsaydı, bu fantastik evrenin hareketlerinde birćok iyi-leştirme önerebileceğini dũřündü. İnsanların yařlanmasđ ve sahneden çekilmesi, sonra da yenilerinin tedarik edilmeleri gerekli-lięi! Kendilerini özenle yetiştirip geliştirmiş insanlar tanıımıştı; bunlar göze hoř geliyorlardđ veya bilgi ve beceri sahibiydiler, ama uzun zaman geçmeden ölmek zorundaydılar ve –bunu bildikle-rinden– onların yerlerini alacak yeni bir kũmeyi temin etmeleri gerekiyordu.

Lanny Budd, ehlikeyif sınıflara mensuptu. Bunu; gülümseyen, kırışksız yüzüne, ićinde iyi beslenmiş bir kan olduğu belli olan bronz tenine, bićimli kũük bıyđına, güzelce kesilmiş ve taran-mış kahverengi saçlarına, uygun şekilde dikilmiş ve yeni ütülen-miř takım elbisesine, pahalđ malzemelerden yapılmış ve uyumlu renklerdeki gömleğine ve kravatına, pabularına ve çoraplarına tek bir bakışla söyleyebilirdiniz. Herhangi bir kan dökũlmesi gör-meyeli veya kişisel rahatsızlık yaşamayalı epey zaman olmuştu. Onun hayatđ buna göre dũzenlenmiřti ve aynı durum karışı ićin de geçerliydi. Fakat şimdi bu kahrolası karmaşık mesele, bu sũre-giden gerginlik ve ıştırab – hey Tanrım, bunun yerini alacak bir řey icat edemiyorlarsa doktorlar ve bilim adamları ne iře yarardı! Bu mesele, iyi dũzenlenmiř ve huzurlu bir toplulukta volkanik bir patlama gibiydi; olayđ önceden görũp de mũkemmek bir do-

* Fransızca: “Evet, evet, beyefendi... Her şey iyi gidiyor... Olmasına izin verelim... Zaman gerekiyor... Bu doğal bir şey.”

Midi: Fransa’nın güney bölgeleri.

ğum hastanesine giderek haftada şu fiyattan bir oda ve yapılacak iş için şu ücretle bir doğum hekimi tutmanız da fark etmiyordu.

Bir cerrah! Çok sayıda parlak çelik aletle, bir kadının gövdesini yarıp capcanlı bir bebeğin dışarı çıkarılmasında doğaya yardım etmeye hazırlıklı bir adam! Bu Akdeniz sahilinin balıkçı çocuklarıyla oynayan, denizden garip yaratıklar çekip çıkarmalarında onlara yardım eden ve “hayatın gerçekleri”nden bahsetmelerini işiten bir ufaklık olduğu zamanlarda, bunu ilk defa duyduğu vakit Lanny’ye inanılmaz gelmişti. Aynı şeyin pek uzak olmayan bir odanın içinde cereyan etmekte olduğunu, kurbanın da daha sonraları derin bir sevgiyle bağlandığı güzel genç oyun arkadaşı olduğunu bildiği şu anda, aynı ölçüde inanılmaz geliyordu ona. Aşırı canlı hayal gücü, kanlı ayrıntılarla doluydu ve parmaklarının boğumları beyazlaşana kadar ellerini yumruk yapıyordu. Doğaya karşı itirazı bir haykırışa dönüyordu. Şöyle düşünüyordu: “Bu olmasın da ne olursa olsun! Uygun ve mantıklı herhangi bir şey!” Kadim anasına sesleniyor; kuşlar ve yılanlar ve kertenkeleler ve balıklarda o kadar iyi işlediği görünen yumurta yöntemine niçin bağlı kalmamış olduğunu soruyordu. Fakat insanlar “sıcakkanlı yaratıklar” idi, onların kanı boldu ve onu öyle kolayca dökerlerdi ki!

II

Irma’nın bu duyguları paylaşmadığını biliyordu Lanny. Irma “mantıklı bir kadın” idi, aşırı bir hayal gücüyle rahatı kaçan biri değildi. Birçok defa şöyle demişti: “Endişe etme. İyi olacağım. Bu ebediyen sürmez.” Bu genç Juno’nun* annelik için yaratılmış olduğunu herkes kabul ediyordu; ata binmiş, yüzmüş, tenis oynamıştı, sağlam bir vücudu vardı. Bu hastanenin eşiğinden içeriye girdiği, hatta başka bir kadının çığlıklarını duyduğu zaman sararmamıştı. Irma Barnes’ın hayatında işler hep yolunda giderdi

* Juno: Roma mitolojisinde, evlilik ve annelik tanrıçası. Yunan mitolojisinde Hera adını alır.

ve Lanny'ye eve gidip piyano çalmasını ve onu unutmasını söylemişti; fakat Lanny burada oturdu ve "Doğumbilim" başlıklı bir ansiklopedi maddesinde okumuş olduğu ayrıntılar hakkında düşündü. Çocukluğundan beri, merak ettiği konular için o güvenilir eseri açıp bakma alışkanlığında olmuştu; fakat, lanet olsun, ansiklopedi maddesinde "ters doğumlar" ve normal doğumdan diğer sapma halleri gereksiz ölçüde fazla yer tutmaktaydı ve Lanny kendini âdeta doğum odasında hissediyordu. Oraya gitmek isterdi, ama bunu yapması bu sert kurallar ülkesinde normallikten aşırı bir sapma olarak görülürdü.

Böylece küçük bekleme odasında oturdu. Riviera'da* serin bir bahar günü olmasına rağmen arada bir alnı terliyordu. Oda da yalnız olduğu için memnundu; bazen, birisi geçerken, gözlerini kitabına doğru eğiyor ve bütün dikkatini okumaya vermiş gibi yapıyordu. Fakat geçmekte olan kişi hemşirelerden biriye, bunun o hemşire olduğu ve bu anın da o an olduğunu umarak hızlıca bir bakış fırlatmaktan kendini alamıyordu. Kadın ona gülümsüyordu; kurallar yakışıklı genç bir beyefendiye gülümsemesine izin veriyor, ama doğumbilimsel ayrıntılara girmesine izin vermiyordu. "*Tout va bien, monsieur. Soyez tranquille.*"** Böyle yerlerde, hayatın çarkı programa göre döner; makineyle ilgilenen kişiler profesyonel bir tutum kazanırlar, konuşma biçimleri standartlaşır ve sadece bebeklerin değil, nezaketin de seri üretimini görürsünüz.

III

Lanny Budd telefona çağrıldı. Onu arayan kişi, Roma'da bir New York gazetesini temsil eden ve o sıralarda Riviera'da tatil yapmakta olan, İtalya'da doğmuş Amerikalı Pietro Corsatti'ydi. Eskiden Lanny'ye bir iyilik yapmış, Lanny de buna karşılık ona

* Fransa'nın Akdeniz sahili.

Fransızca: "Her şey yolunda beyefendi. Sakin olunuz."

bir iyilik yapmayı vaat etmişti. “Pete”,* haberi, gerçekleştiği anda alacaktı; fakat haber gerçekleşmeyi reddediyordu ve belki de gerçekleşmeyecekti. “Nasıl hissettiğini biliyorum,” dedi muhabir, halden anlayan bir tavırla. “Bunu ben de yaşadım.”

“Dört saat oldu!” diye ünledi ıstıraplı genç koca.

“Dört saat daha geçebilir, hatta yirmi dört bile olabilir. Kendini o kadar sıkma. Çoğu zaman böyle olmuştur.” Gazetecinin iyi bilinen alaycılığı.

Lanny oturduğu yere geri döndü. Çabalayıp gazetede önemli bir konuma gelmiş olan, *regime fascista*** ve liderleri hakkında (tuhaftır ki bunları “serseriler” olarak adlandırıyordu) birçok gülünç hikâye bilen, güçlü bir Brooklyn ağzıyla konuşan bu İtalyan-Amerikalıyı düşünmeye başladı. Onun en iyi hikâyelerinden biri, Roma’da etkileyici bir aristokratla sözlenmiş ve daha sonra bu adamın operanın baleriniyle beraber yaşadığını ve onu bırakmaya niyetli olmadığını keşfetmiş olan New Yorklu bir “sosyete kızı”nın nasıl olup da rehberi, filozofu ve arkadaşı haline gelmiş olduğunun hikâyesiydi. Amerikalı kız, Pete’in önünde kendini koyuverip ağlamış, ne yapacağını ona sormuş; Pete de ona şöyle demiş: “Uçağa bin, doğruca Lanny Budd’a git ve aşırı zengin olduğun halde seninle evlenmesini iste!”

Bir gazetecinin en iyi hikâyesini yayımlayamaz olması talih-sizliktir. Pete’ten bunu yapmaması istenmiş değildi, ama yine de bunu yapmamıştı. Böylece şimdi Lanny onun hayat boyu arkadaşıydı ve ne zaman elinden gelse işini gücünü bırakıp ona yardım etmeye çalışırdı. Yakın dostlar gibi konuşurlardı ve Lanny, arkadaşlarından sadece birkaçının bildiği şeyi, yani Irma’nın tam da Pete’in dediğini yapmış olduğunu ve Lanny’yi Londra’da bulduğu gün onunla evlendiğini anlatmaktan gocunmazdı. Brooklyn İngilizcesinde dedikleri gibi, “hemen işe girişmişlerdi” ve dokuz ay sonra netice şuydu: Lanny bir doğum

* Pietro/Peter.

** İtalyanca: Faşist rejim.

hastanesinin bekleme odasında oturmuş, Leylek Efendi'nin gelişini, mesut hadiseyi, göklerden o küçük bohçayı beklemekteydi – deyimleri biliyordu, çünkü Lanny ve Irma New York'ta yaşamışlar ve bulvar gazetelerini okumuşlar ve bir Budd makinesi tüfeğinin seri ateşi gibi dedikodu ve argo püsküren “radyo muhabirlerini” dinlemişlerdi.

Lanny, Pete'e bir atlatma haberi vaat etmişti; fazla zor değildi bu, çünkü Fransız gazeteciler kahraman leyleğin takibinde pek faal sayılmazlardı; haber daha sonra, oradaki İngilizce gazeteler için, Paris'e telgraf yoluyla geçilebilirdi. Lanny oradaki muhabirler ile öyle çok düşüp kalkmıştı ki Pete'in kendi telgraf lisanında ne göndereceğini ve bunun, özgürlüğün tatlı ülkesinde, yeniden yazılmış haliyle nasıl görüneceğini tahmin edebiliyordu. Hiç kuşkusuz, Pete daha şimdiden bir “flaş” göndermişti ve o sabahın gazetelerini okuyanlar, geçen mevsimin şaşaalı kızı Irma Barnes olan Bayan Lanny Budd'ın mesut hadiseyi bekleyerek halen Cannes'da bir özel hastanede yattığını öğrenmekteydiler.

Gazeteler uygun düşen ayrıntıları temin ederlerdi: Irma'nın yakın tarihte vefat etmiş altyapı patronu J. Paramount Barnes'ın tek kızı olduğu, babasının miras olarak kızına net yirmi üç milyon dolar bıraktığı; annesinin New Yorklu Vandringham ailesinden geldiği; dayısının ise, en son piyasa çöküşünde batıp giden Wall Street manipülatörü Horace Vandringham olduğu; Irma'nın kendi servetinin yarıya inmiş olduğunun söylendiği, ama yine de Long Island'da hâlâ saray gibi bir mülkün sahibi olduğu ve oraya dönmesinin beklendiği... Gazeteler, müstakbel babanın Newcastle-Connecticut'taki Budd Silah İmalat Şirketinden Robert Budd'ın oğlu olduğunu; annesinin, eserleriyle geçen sonbahar New York'ta sansasyon yaratmış Fransız ressam Marcel Detaze'ın dul hanımı, meşhur beynelmilel güzellik kraliçesi olduğunu da ilave ederlerdi. Olympos Dağı'nın karlı zirvesinde oturan ölümsüzlerin işleriyle yatıp kalkan Eski Yunanlılar gibi, zenginlerin yaptıklarını merak eden bugünün halkı işte bu türden ayrıntıları büyük ilgiyle okurdu.

Lanny, çocuğunun gözlerden uzakta doğmasını tercih ederdi, ama bunun mümkün olmadığını biliyordu; Irma servetinin öbür yarısına sahip oldukça, bu elektronlar ve dalgalar silsilesi veya her neyse, seyahatlerinde onu takip edecekti. Aslında, servet hakikaten azalmış değildi, zira başka herkes kendi servetinin yarısını kaybetmişti; böylece orantı aynen devam etmekteydi. Irma Barnes hâlâ kraliyet statüsünün nimetlerinden yararlanıyor; prenses kocası olarak seçtiği talihli genç adam da bunlardan aynı şekilde yararlanıyordu. *Ancien régime** günlerinde, Fransa kraliçesi bir çocuk doğurduğu zaman, bu çocuğun tahtın gerçek bir vârisi olduğuna, aldatmaca filan olmadığına tamamıyla kanaat getirmek soylu efendilerin ve hanımların iyice yerleşmiş bir hakkıymış; leylek hikâyeleri kabul edilmezmiş. Bebek taht vârisinin cismen ve bedenlen zuhuru kendisi gözleriyle şahit olurlarmış. Marie Antoinette'in** odasına öyle bir sıkış tepiş dolmuşlar ki, kraliçe, "Havasızlıktan boğuluyorum!" diye haykırmış ve kral kendi elle-riyle bir pencereyi açmış. Barnes malvarlığının kraliçesi o kadar kötü bir durumda değildi, fakat şurası gerçektir ki gazete okuyan ve radyo dinleyen ahali, bu doğum hastanesinde neler cereyan etmekte olduğuna dair saatlik bültenleri memnuniyetle karşılardı.

Fakat, lanet olsun, Lanny'nin kendisi bile neler cereyan etmekte olduğunu bilmiyordu! Kendisini ortaya çıkarmamak için böylesine inat ederken, Barnes servetinin müstakbel (kız veya oğ-
lan) vârisi hakkında gazete muhabirlerine ne söyleneceğini plan-
lamanın faydası neydi ki? Üstelik, prenses kocasının bilebildiği
kadarıyla, cerrah şu anda bir "çapraz doğum" ile umutsuzca mü-
cadele ediyor, belki de bebeği kesip parçalamak zorunda kalıyor
veya onun hayatını kurtarmak için bir sezaryen kesme operasyo-
nu yapmak mecburiyetinde bulunuyordu! Lanny tırnaklarını el
ayalarına batırdı ve ayağa kalkıp odanın içinde yürümeye başla-

* Devrim öncesi Fransa'nın monarşi rejimi.

** Fransa kraliçesi (1755-1793).

dı. Bekleme odasındaki zil düğmesine ne zaman dönse, içinden ona basmak geliyordu. Hizmet için ödeme yapıyor ve onu alamıyordu; talep etmek için sabırsızlanmaya başlamıştı. Fakat tam o sırada, odadan bir hemşire geçti, Lanny'ye o klasik gülümsemelerinden birini fırlattı ve şöyle dedi: "*Soyez tranquille, monsieur. Tout va bien.*"*

V

Lanny annesine telefon etti. Güzellik Budd bu macerayı iki buçuk defa yaşamıştı –kendisi böyle derdi– ve otorite sahibi biri olarak konuştu. Lanny'nin yapabileceği bir şey yoktu; o halde, kendini üzme ve başkalarına engel olmak yerine niçin eve gelip de bir şeyler yemesindi? Doğurmak kadının işiydi ve tüm dünyada hiç kimse doğumda koca kadar gereksiz değildi. Lanny, aç olmadığını ve herhangi bir kimseyi rahatsız etmesine izin vermediğini söyleyerek cevapladı annesini.

Oturma odasındaki koltuğuna geri döndü ve kadınlar hakkında düşündü. Onlar, genel olarak, son derece bireyci bir zümreydi; her biri kendi başına ve diğer kadınların kusurlarının iyice farkındaydı. Annesinin muhitini teşkil eden ve dolayısıyla onun kendi hayatında büyük rol oynamış olan kadınları düşündü; birbirleri aleyhine söylediklerini işittiği kurnazca kinayeli sözleri, belli ettiklerini gördüğü dayanışma eksikliğini hatırladı. Irma'ya kibar davranmışlardı ama onun arkasından (ve Lanny'nin de arkasından) talihi bu kadar yaver gittiği için onu affetmekte zorluk çektiklerinden emindi. Ancak, hamileliği sona yaklaştıkça, onun etrafında toplanıyor, sevecen ve düşünceli haller takınıyor gibi görünmüşlerdi; bu hizmetler için eğitilmiş profesyonel kadınlar olmasaydı, öteberi almak ve taşımak, Irma'nın ıstırap nöbetlerinde ellerini tutmak ve kendilerine doğru çekmek için gelip yardım ederlerdi.

Lanny, annesini ve onun bu dramdaki, bir başka canın sahneye girişindeki rolünü düşündü. Güzellik, şimdiye kadar ideal

* Fransızca: "Sakin olunuz, beyefendi. Her şey yolunda."

bir kayınvalide olmuştu. Bu evliliğin olması için çok uğraşmıştı, çünkü paraya inanırdı; onun kafasında, paranın haklılığı veya paranın kendi yolunda gitme hakkına dair en küçük bir şüphe yoktu. Onun yargısı, korkunç bir Wall Street paniğinin olaylarıyla haklılaşmış değil miydi? Irma'nın serveti olmasaydı, bugün hepsi birden nerede olurdu, ne hale gelirlerdi? Irma'nın dostları arasında yardıma ihtiyacı olmamış kim vardı? Eğer isterseniz, gidin ve parayı hakir görüyormuş gibi yapın; Lanny'nin yaptığı gibi, kendinizi Pembe laflar ile oyalayın – ama er veya geç, kısraklı yürütenin, onu doyuranın, onun parlak tüylerinin bakımını yapanın ve ona sıcak ve rahat bir ahır temin edenin para olduğu kanıtlanmıştı.

Güzellik Budd, büyükanne olacaktı. Bunu düşününce kaygılanıyormuş gibi davrandı; bunun toplum içindeki kariyerini mahvedeceğini söyleyip dudaklarını büzüyordu. Başka sakıncalardan şu veya bu yolla kaçınabilirdiniz. Yaşınız hakkında yalan söyleyebilir, yüzünüzü gerdirebilir, kırışıklarınızı cilt kremiyle doldurabilirdiniz; fakat bir büyükanne olduğunuzda, herhangi bir kimse bu suçlamayı alenen yapabildiği ve siz buna karşı susmak zorunda olduğunuzda, zarif bir kadın, bir kelebek, bir profesyonel güzellik olarak sonunuz gelmiş demektir.

Fakat bütün bunlar sırf aldatmacaydı. Gerçekte, Barnes servetini miras alacak ve bunun sağladığı itibar ve kudretin doğru kullanımı için eğitilecek bir ufaklığın olması fikri Güzellik'in çok hoşuna gidiyordu. Bunun anlamı, saygın ve görkemli olmak, hayran olunmak ve özel ilgi gösterilmek, bu devrin güçlü erkeklerinin yaratmış oldukları şu yeni türden imparatorluğun prensi veya prensesi olmaktı. Güzellik'in kafası, çocukluğunda okuduğu peri masallarından alınmış romantik düşüncelerle dolup taşıyordu. Bu hayalleri yanında Paris'e getirmiş ve onları, muhteşem arabaların, pahalı kürklerin ve mücevherlerin, unvanların ve şereflerin gerçekleriyle – ve sonra da, kendi ülkesinden bir silah imalatçısının oğlu, bir genç Sevimli Prens figürüyle birleştirmişti. Güzellik Budd'ın hayatı bir Sinderella hikâyesi olmuştu

ve şimdi, peri masallarında genellikle olandan daha da ileriye taşınmaktaydı. Büyükanne Sinderella!

VI

Lanny, bu gerginliğe, bu yaklaşan felaket duygusuna artık tahammül edemedi. Zili çaldı ve başhemşireyi görmek istediğini bildirdi; evet, o bile, gereksiz koca bile bunun gibi bir kriz halinde bazı haklara sahipti! Memure ortaya çıktı: gayet ciddi, kolalı kıyafeti ve otoritesiyle kaskatı, burnuna takılı gözlüğüyle mütehakkim. Lanny'nin talebine cevaben, her şeyin yolunda gitmekte olduğu ve sakin olması gerektiği şeklindeki basmakalıp ifadeden ayrılmaya razı geldi. Profesyonel kesinlikle, kadın organizmasında gerdirilmesi icap eden dokular, genişletilmesi lazım gelen geçitler olduğunu –başhemşire bir el hareketiyle açıkladı– ve doğanın kendi yolu, doğum halindeki kadının çabaları dışında, bunun başarılmasının hiçbir yolu olmadığını söyledi. Doğum hekimi, bir saat kadar sonra gelip beyefendiyi görecektir ve belki de içini rahatlatılabilecekti.

Bu şahsiyet halen Irma'nın yanında beklemediği için Lanny rahatsızdı. Irma'nın kocası, talep edilen yüksek ücreti kabul ettiğinde, doğum hekiminin Irma'nın başucunda bulunup onu müşahede altında tutacağını veya en azından, acil durumlara hazır olarak, bina içinde bulunacağını farz etmişti. Ama işte, adam başka işlerle uğraşmakta, belki de keyfine bakmaktaydı. Herif bir İngiliz idi ve muhtemelen şimdi golf oynuyordu; sonra düşünce alacak, vazgeçilmez çayını içecek ve sohbetini edecekti; bütün bunlardan sonra da ağırbaşlı bir edayla içeri girip Irma'ya bakmayı umuyordu – ve eğer bu arada korkunç bir şey olmakta idiyse, düzeltilmesi mümkün olmayacak kadar ileri bir noktaya varmış olabilecekti!

Lanny o yumuşak koltuğa yine oturdu ve o popüler romanı okumaya çalıştı, keşke daha yararlı bir şey getirmiş olsaydı diye hayıflandı. Bu modaya uygun karakterlerin konuşmaları, Avrupa

denilen şu panayırın kumarhaneleri ve çay salonları ve oturma odalarında bugün sürmekte olan konuşmalara fazlasıyla benziyordu. Yurt dışındaki mali çöküş bu insanların aklını başlarına getirmemişti; hâlâ dedikodu ediyor, çene çalıyorlardı ve Lanny Budd onlara karşı isyan halindeydi ama ne yapacağını bilmiyordu. Elbette, bu hastanede cereyan etmekte olan korkunç şeyin varlığında –bunun ağlar boyunca onların kendi yazgısı olduğunu bilerek– kadınlar, hayata dair ciddi bir alaka göstermeli ve başkaları için hayatı kolaylaştırmak amacıyla bir şey yapmalıydılar! Birbirlerine karşı, Lanny’nin Irma için hissetmekte olduğu acımanın bir parçasını hissetmeliydiler!

VII

Caddeye bakan kapı açıldı ve otuz beş yaşlarında, kızıl saçlı ve neşeli bir gülümsemeyle, uzun boylu, sağlam görünüşlü bir Amerikalı içeriye girdi: Lanny’nin bir zamanlar hocası ve güvenilir arkadaşı, şimdi Cannes’da bir turizm bürosunun sahibi, Kansas’tan Jerry Pendleton. Güzellik ona telefon etmişti: “Lütfen oraya git ve onun endişelerine son ver.” Jerry tam bu işin adamıydı, çünkü bunu kendisi de yaşamıştı ve doğanın o kadar da akılsız olmadığını gösteren bir kanıt olarak, üç tane gürbüz çocuğu ve ufak tefek bir Fransız karısı vardı. Jerry, arkadaşıyla nasıl konuşacağını biliyordu; yanındaki koltuğa oturdu ve emir verdi: “Neşeli ol! Burası Meuse-Argonne* değil!”

Evet, orduya katılıp makineli tüfekçi olarak askerlik hizmetine başlamış olan eski teğmen Jerry Pendleton, kan ve ıştırak hakkında çok şey biliyordu. Genellikle, bu konu hakkında konuşmazdı; ama bir defasında uzun bir otomobil yolculuğunda ve bir defasında da balıkların oltaya gelmedikleri esnada teknenin güvertesinde otururken açılıp konuşmuş ve gördüklerinden birazını anlatmıştı. En kötüsü şuydu ki, hayatta kalmış bir askerin görebildiği kadarıyla, acı çekenlerin ve ölenlerin çektikleri acılar ve ölümleri

* Doğu Fransa’da, Birinci Dünya Savaşı yıllarında çarpışmalara sahne olan bir bölge.

hiçbir şeye yaramamıştı; Fransa kurtarılmıştı, fakat zaferinin pek bir yararını görmüyordu, ne de başka herhangi bir ülke. Irma'nın öbür odada vermekte olduğu savaş daha kazançlı türdendi; acılarına karşılık onun küçük bir şeyi olacaktı, Lanny'nin de öyle. İşte eski piyade subayı sırtarak bunları söyledi ona.

Lanny birçok defa bu gürbüz adamın desteğinden mutlu olmuştu. Marcel Detaze'ın alevler içindeki bir sabit balondan aşağıya atladığı o korkunç olayda, Lanny ve annesini savaş bölgesine arabasıyla götüren ve perişan haldeki adamı eve getirmeleri ve iyi bakımla onu hayata döndürmeleri için onlara yardım eden Jerry olmuştu. O yüzden, şimdi kıkırdayıp, "Sen daha hiçbir şey görmedin," dediğinde, Lanny o eski piyade ruhunu tanıdı.

Turist acentesinin halen kendine ait dertleri vardı. İşlerin nasıl hızla azalmakta olduğundan, birçok Amerikalının o sezon Riviera'ya gelmediğinden bahsetti. Görünüşe bakılırsa, zor zamanlar Avrupa'ya yayılacaktı. Lanny de böyle düşünüyor muydu? Lanny kesinlikle aynı fikirde olduğunu söyledi ve bu meseleyi babasıyla nasıl tartıştığını anlattı. Wall Street'te silinip giden para tutarları, çoğu insanın dediği gibi kâğıttan ibaret olabilirdi, fakat vapur biletleri ve seyahat çekleri de dâhil ihtiyacınız olan herhangi bir şeyi almak için o kâğıdı harcayabilmişsiniz. Şimdiyse ona sahip değildiniz, bu yüzden de onu harcayamıyordunuz. Lanny ve karısı, geçen kış New York'un ayazında kendilerini sokağa atan ve yemek biletleri alabilecek kadar paraları varsa mutlu olan birçok insanın adını verebilirdi.

Jerry geçmişte birçok defa sıkıntı çekmiş olduğunu ve buna yeniden katlanabileceğini söyledi. Ofiste çalışanları işten çıkarması gerekirdi; işleri bizzat kendisi ve Cerise yapardı. Ne mutlu ki kendi yemek biletlerine sahiptiler, çünkü karısının annesiyle teyzesinin mülkiyeti ve işletmesi altındaki Flavin Pansiyonunda yaşıyorlardı hâlâ. "Beni birkaç kere daha balık avına çıkarmak ve balıkları eve götürmeme izin vermek zorunda olacaksın," dedi eski öğretmen. Lanny cevap verdi: "Irma'nın iyileştiğini öğrenir öğrenmez bir tarih kararlaştırırız." Bunu söylediği anda, yüre-

ğinde bir çarpıntı hissetti. Irma'nın iyileştiğini hiç öğrenecek miydi? Tam şu anda Irma'nın kalbinin teklediğini ve hemşirelerin onu yeniden çalıştırmak için çılgınca uğraştıklarını farz edin!

VIII

Cerrah sonunda geldi: Orta yaşlı bir İngiliz, sinekkaydı tıraşlı, uyanık ve dikkatliydi; gün ışığında yapılan bir egzersiz ve ardından yapılan banyo nedeniyle yanakları pembeleşmişti. Telefonda başhemşireyle konuşmuştu; her şey mükemmel gidiyordu. Lanny bir cerrahın işini sakince yapması gerektiğini, tüm hastalarıyla acı çekemeyeceğini, başkaları ne yaparlarsa yapsınlar, doğayı ve onun yollarını kabul etmek zorunda olduğunu anlayabilirdi. Cerrah, Bayan Budd'ı göreceğini ve daha sonra görüş bildireceğini söyledi.

Lanny ve arkadaşı, depresyonlar ve bunların sebepleri hakkındaki tartışmaya geri döndüler. Lanny'nin kafası, aldığı Kızıl ve Pembe gazetelerden gelen teorilerle doluydu. Jerry'nin okuduklarıysa, esas itibarıyla, *New York Tribune* gazetesinin Paris baskısı ve *Saturday Evening Post* gazetesi ile sınırlanmıştı; o yüzden şaşkınlık içindeydi ve insanların Ekim 1929 başında ellerinde bulunan tüm o paranın söz konusu ayın sonunda nereye gitmiş olduğunu anlayamıyordu. Lanny kredi yapısını açıkladı: Gün ışığında pırıl pırıl parlayan, meltem rüzgârında neşeyle dans eden, sonunda birisi gelip de bir iğne batırınca sönüp giden şu oyuncak balonlar vardır ya, işte onlar gibi. "Yeminle," dedi Jerry, "bu konuları araştırıp öğrenmeliyim!"

Cerrah, her zamanki gibi, insanı sinirlendiren bir neşe haliyle yeniden zuhur etti. Bayan Budd gurur duyulacak bir hastaydı; tam da genç bir kadının kendini tutması gerektiği gibi davranıyordu. "Kasılma sancıları", bunlara öyle deniyordu, bir süre daha devam edebilirdi. Bu arada yapılacak hiçbir şey yoktu. Lanny korkuya kapılmıştı, ama duygularını belli etmenin faydası olmadığını biliyordu; kendisi de aynı profesyonel davranış tarzına

bağlı olmalıydı. “Yakınlarda olacağım,” dedi cerrah. “Siz de bir süre için bunu düşünmeseniz iyi olur.” Lanny ona teşekkür etti.

Cerrah gittikten sonra Jerry sordu: “Ne zaman yemek yiyoruz?” Lanny yemek filan yiyecek halde olmadığını söylemek istedi, ama Jerry’nin ona fikrini değiştirtmek için orada olduğunu biliyordu. Flavin Pansiyonunda yemek saatiydi ve Jerry, günde üç kere pastırmalı yumurta verilen, yakınlarda bir pansiyon bildiğine dair bir tekerleme söyledi. “Ah, yemek çanını işittikleri zaman o pansiyonerler nasıl da haykırırlar!” – vesaire. Sizin kayınvalideniz de, Riviera şehirlerinin en revaçta olanında, orta fiyatlı bir pansiyon işletiyor olsaydı, siz de bundan işte böyle eğlenceli bir dille bahsederdiniz. Lanny, uzunca bir zamandır Pendleton ailesini ziyaret etmemiş olduğunu ve –evlilik bahsinde en büyük ikramiye kazandıktan sonra– yoksul dostlarını küçük görme niyetinde olmadığını göstermenin elinde olduğunu biliyordu.

“Peki, olur,” dedi, “fakat asık suratlı bir katılımcı olacağım.”

“Müşteriler hepsini biliyor,” diyerek cevap verdi Jerry.

Hakikaten biliyorlardı! Nereden gelmiş olurlarsa olsunlar, ne olurlarsa olsunlar, pansiyonun müşterileri Budd ailesini biliyor ve kendilerini onun üyeleri gibi hissediyorlardı. Jerry Pendleton on altı yıldan beri Lanny Budd ile balık tutmaya gitmekte, pansiyonerler de tutulan balıkları yemekteydi. Başlangıçta, Jerry tıpkı onlar gibi bir pansiyoner olmuştu, fakat Almanları Fransa’dan kovalayıp attıktan sonra pansiyonun kızıyla evlenmişti. Sonra da, bir başka pansiyoner, Lanny’nin annesiyle evlenmişti. O zamandan itibaren, pansiyonerlerin hepsi kendilerini Budd ailesinin birer üyesi olarak görmüşler ve aileyle ilgili her dedikoduyu bilmeye hak sahibi olduklarını düşünmüşlerdi.

IX

Hastaneye geri dönerken, Lanny yolda durup Fransız, İngiliz ve Amerikan dergilerinden birkaç tane almayı akıl etti. Kendi-

ni bir kuşatma için hazırlamak istiyordu ve eğer şu veya bu yazı ilgisini çekmezse başkalarını okumayı deneyebilirdi. Bekleme odasına girince, artık yalnız olmadığını gördü; koltuklardan birinde, iri yapılı ve hali vakti yerinde görünen, dış görünüşü ve genel tavrıyla Lanny'nin tanıdığı belirtileri açığa vuran Fransız bir beyefendi oturuyordu.

Kederli yabancı, bir başkasının varlığına çok sevindi ve kendini yakın bir şehirden gelmiş bir avukat olarak tanıttı. Karısının ilk doğumu olacaktı. Müthiş bir telaş halindeydi ve âdeta yerinde duramıyordu; odaya ne zaman hemşirelerden biri girse onu sorularıyla bunaltmak istiyordu. Adam saçmalık derecesinde nahif göründü Lanny'ye; "kasılma sancıları" hakkında bilgisi yoktu, bunların doğanın nizamına uygun olduklarını, kadınların bu sancılardan ötürü pek ölmediklerini bilmiyordu. Lanny, yaklaşık on saatlik bir emektar sıfatıyla konuşarak, dokuların gerilmesine dair açıklamalar yaptı ve yabancıyı elinden geldiğince rahatlatmaya gayret etti. Sonra, tavsiyelerinin etkisiz kaldığını görünce sıkıldı ve kendini *New Statesman* dergisinin son sayısına gömdü.

Karısının durumunda herhangi bir değişme olup olmadığını sormayı çok isterdi; fakat Mösyö Fouchard'ın aşırı duygusallığı, ona, Budd'ların ciddi Anglosaksonlar olduklarını ve buna uygun davranmaları gerektiğini anımsattı. Bugün aradan on bir seneyi aşkın zaman geçmiş olduğu halde Dünya Savaşının son tazminat ödemesini ve bunun ilgili muhtelif ülkeler üzerindeki olası etkilerini konu alan bir makaleye dikkatini verdi. Bu konu, Amerikalı bir anneyle babadan İsviçre'de doğmuş ve hayatının değişik dönemlerini Fransa, Almanya, İngiltere ve ABD'de geçirmiş olan bir genç adamı yakından ilgilendiriyordu. Bu ülkelerdeki birçok arkadaşı, hâkim sınıflara mensuptu ve politik ve ekonomik gelişmeleri şahsi işleri olarak görüyorlardı.

Cerrah uzun bir zaman geri dönmedi ve Lanny kendini bir kez daha kazıklanmış bir müşteri gibi hissetmeye başladı. Bir kadın doğum uzmanının, evinde en son tıp dergisini okurken veya

kulübünde bilardo oynarken, hastasının durumu hakkında bilgi alabilmesi için telefonlar olduğunu unutuyordu. İngiliz nihayet ortaya çıktığında, endişeli kocaya, harekete geçme vaktinin yaklaşmakta olduğunu ve Bayan Budd'ın çok yakında doğum odasına alınacağını bildirdi. Bunun ardından Lanny -geçimini komisyon üzerinden sanat eserleri alım satımıyla kazanan bir kimse olarak kendisi için önemli bir konu olmasına rağmen- ilkbahar sergilerinde neler olacağı hakkında *L'Illustration* dergisindeki yazıya dikkatini veremez oldu.

Anglosakson gibi davranmaya çalışmanın artık faydası yoktu. Pes etmek ve doğa ananın egemenliğini kabullenmek daha iyi olacaktı. Lanny dergisini bıraktı ve bekleme odasını adımlayan Mösyö Fouchard'ı seyretti. Mösyö Fouchard oturup bir sigara yakınca, Lanny ayağa kalktı ve şimdi kendisi adımlamaya koyuldu. Bu sırada konuştular. Fransız adam, karısını anlattı; karısı daha on dokuz yaşındaydı, olağanüstü bir güzelliğe sahipti. Mösyö Fouchard anlatımında hiçbir ayrıntıyı eksik bırakmadı. Nasıl tanıştıklarını ve evlendiklerini baştan sona hikâye etmek istiyordu ve onu dinlediği için bir yabancıya minnettardı.

Lanny o kadar çok anlatmadı; gerekli de değildi. Mösyö Fouchard, cerrahın ona adıyla hitap ettiğini işitmişti ve bu zarif genç Amerikalının kim olması gerektiğinin farkındaydı. Irma Barnes hakkında haberler okumuştı ve âdeta ailenin eski bir dostuymuş gibi, hatta Irma'nın nekahet devresi ve çocuğunun bakımı sorumluluğunu kendi üstüne alacakmış gibi konuşmaya başladı. Fransa'da büyümüş olan Lanny, onun böyle konuşmasının gücenmeye değmeyeceğini biliyordu; insani olmak çok daha iyiydi. Bir çeşit geçici dernek, Doğum Bekleyen Kocalar Derneği kuracaklardı. Gecenin bitmesinden önce başkaları da onlara katılabilirdi.

X

Madam Fouchard'ın ebesi geldi; bir Fransız kadın. Mesut hadisenin gerçekleşmesine daha çok zaman olduğuna kocayı ikna

etmeyi başardı; böylece söz konusu beyefendi, dernek üyesi arkadaşından duygusal bir vedayla ayrıldı. Lanny, annesinden gelen bir telefona cevap verdi ve son durumu anlattı; odayı biraz daha adımladıktan sonra oturdu ve Yunanistan'ın asılı manastırlarına yapılmış bir ziyareti anlatan bir yazıya dikkatini vermeye çalıştı. Bunları çocukluğunda görmüştü, ama şimdi manastırlar ile birlikte keşifler de asılsa aldırış etmezdi. Normal bir doğumun bu kadar uzun zaman alabileceğine bir türlü inanamıyordu. Zili çaldı ve nöbetçi başhemşireyle konuştu, ama onun da aynı kalıplaşmış sözleri öğrenmiş olduğunu anladı sadece: “*Tout va bien, monsieur. Soyez tranquille.*”

Kapı açılıp da içeriye bir hanım –elbette bu türden yerlere hanımlar nasıl girerse işte o durumda– alındığı zaman Lanny gerçekten sevindi. Bu hanımla beraber, koyu kahverengi ipeksi bir sakalı olan bir Fransız beyefendi de içeri girdi. Lanny, Cannes'da meşhur bir piyano öğretmeni olan bu adamı tanıdı. Gelen hanım, hemşirenin alakasına emanet edildi. Beyefendi ise derhal Lanny'nin derneğine üye oldu. Lanny kendisi de piyano çaldığından ve usta bir kemancı olan bir kayınbiraderi olduğundan, bu iki adam bol bol müzikten bahsedebilirdi; ama hayır, birbirlerine ne kadar zamandır evli olduklarını, karılarının kaç yaşında olduğunu, nasıl hissettiklerini, karılarının nasıl hissettiğini anlatmayı tercih ettiler. En basit, en çıplak halinde doğa ile bu karşılaşma, onları insanlığın asgari ortak paydasına çekmişti. Sanat, bilim, kültür artık mevcut değildi; sadece vücutlar, kanlar, bebekler vardı.

Lanny bir süre dinliyor, sonra da sakallı Fransız'ın dediklerini işitmez oluyordu. Alnında duran ter damlalarıyla, bekleme odasında bir uçtan öbür uca gidip geliyordu. Ah Tanrım, bu kesinlikle doğru olamazdı! O doğum odasında korkunç bir şeyler oluyordu mutlaka; ansiklopedinin anlattığı şeylerden bazıları: annenin kalbinin durması, “sular”ın fışkırması veya doğum vakalarının yüzde şu kadarında veya bu kadarında görülen anormal hallerden biri. Elbette ki eğer doğum hekimi ciddi bir sorun-

la karşılaşmış olsa, dışarıda bekleyen babaya söylemek için koşup gelmezdi; bunu yapamayacak denli meşgul olurdu, hemşireler de öyle. Ancak ve ancak her şey olup bittikten sonra birisi gelir, acı haberi verirdi. Lanny de o zaman kendini asla affetmezdi.

Bu yeis hastanesinin pratik düzenlemelerinde ciddi bir kusur! Halbuki bir çeşit sistem olmalı, doğum odasında bir telefon, bir ilan tahtası, bir işaretler düzeni falan olmalıydı! Bu öyle bir problem ki ortak çözüm gerektiriyor: müstakbel babaların düzenli bakım görebileceği bir yer, bir babalık hastanesi kurmak! Hemşireler onlara zaman ayıracak. Görevliler onların hislerine dikkat edecek ve onlara bilgi verecek – belki de, anormallikleri dâhil etmemek veya geçiştirmek şartıyla, doğumbilim konusunda, hassas ruhlar için özel olarak hazırlanmış dersler. Yumuşak bir müzik, belki sinema filmleri olacak; hepsinden önemlisi, bol bol haber verilecek, hızlı ve güvenilir haber. Belki de piyasa rakamlarının bir “Translux”* ile ekranda gösterildiği, bir borsa simsarlık ofisi gibi bir yer.

Lanny, zil düğmesinin bulunduğu duvara yaklaştığı her defasında, ona basmak ve sevgili karısının durumu hakkında kesin bilgi talepetmek istiyordu. Fransız müzik öğretmeni ona ne vakit bir soru sorsa, adamı dinlemediğini saklamak daha da zorlaşıyordu. Tanrının cezası bir vaziyet! Suçu neye isterseniz yükleyin, ister doğaya ister insanın beceriksizliğine yükleyin, şu gerçek değişmiyordu: Öylesine şefkatle, onca merhametle sevdiği karısı acılar içinde, tamamen tükenmiş bir halde olmalıydı. Bir şeyler yapılması gerekiyordu! Vakit gece yarısına yaklaşıyordu –Lanny kol saatine baktı ve daha önceki son bakışından bu yana üç dakika geçmiş olduğunu gördü; saat ancak on bire yirmi iki vardı– fakat bu yeterince kötüydü zaten – doğum sancılarının başlamasından bu yana on üç saat oluyordu ve onu kaderine bırakma zamanının geldiğini söylemişlerdi Lanny’ye. Kahretsin...

* 1920’de New York’ta kurulan, halka açık yerlerde büyük ekranlar üzerine çeşitli türlerde(özellikle mali nitelikte) bilgi yansıtılmasına dayalı bir sistem.

Odanın bir kapısı açıldı ve bir hemşire göründü. Lanny ona doğru baktı ve şimdiye dek görmüş olduğu herhangi bir hemşireden farklı olduğunu gördü. Hemşire gülümsüyordu, evet, yüzünden gülücükler saçılıyordu. “*Oh, monsieur!*” diye bağırdı. “*C’est une fille! Une très belle fille! Si charmante!*”^{*} Bir harika çocuğun ebatlarını göstermek için elleriyle bir hareket yaptı. Lanny aniden bayılacak gibi oldu ve bir koltuğa doğru elini uzattı.

“*Et madame?*”^{**} diye haykırdı.

“*Madame est si brave! Elle est magnifique! Tout va bien.*”^{***} Yine aynı ifade. Lanny soru üstüne soru yağdırdı ve Irma’nın hayatta kalacağına kanaat getirdi. Irma çok yorgundu, fakat zaten öyle olması beklenmeliydi. Alakadar olunması gereken detaylar da vardı; yarım saat kadar sonra beyefendinin hem anneyi hem de kızını görmesi mümkün olabilirdi. “*Tout de suite! Soyez tranquille!*”^{****}

Piyano öğretmeni, Lanny Budd’ı elinden tuttu ve tuttuğu eli kuvvetle salladı. Amerikalı koltuğuna yeniden oturduktan bir süre sonra bile diğeri hâlâ kutlamalar yağdırmaktaydı. “*Merci, merci,*” dedi Lanny mekanik bir edayla, ama içinden düşünüyordu: “Bir kız! Güzellik hayal kırıklığına uğrayacak.” Fakat kendi adına şikâyeti yoktu. Çocukluğundan itibaren hanımlar arasında yaşamıştı, babasını ancak uzun aralıklarla görürdü, annesinin ve kadın hizmetçilerin elinde büyümüştü. Annesinin kadın arkadaşları, sonra New England’daki (farklı bir anneden olan) kız kardeşi ve üvey annesi, sonra Bienvenu’de (farklı bir babadan olan) yeni bir kız kardeş, sonra art arda sevgililer ve nihayet karısı. Hepsinden bir şeyler almıştı ve bir kız çocuktan asla bıkmazdı. Lanny gayet memnundu.

Ayağa kalktı, özür dileyip Fransız beyefendiden ayrıldı ve telefona gitti. Annesini aradı ve ona haberi verdi. “Evet,” dedi,

* Fransızca: “Oh, beyefendi! Bir kız! Çok güzel bir kız! Öyle şirin ki!”

** “Ya madam?”

*** “Madam öyle cesur ki! Muhteşem! Her şey yolunda.”

**** “Derhal! Sakin olunuz!”

çok memnundu veya kafasını toparladığında çok memnun olacaktı. Hayır, çekilmesi gereken telgrafları unutmuyacaktı: Connecticut'ta bulunan babasına bir tane, Berlin'de olan (farklı anneden) kız kardeşine bir tane. Civardaki muhtelif dostlara telefonla haber verme işini Güzellik yapacaktı – onun bu heyecanları kaçırmayacağına emin olabiliydiniz! Lanny, İngiltere'deki arkadaşı Rick'e ve Almanya'daki arkadaşı Kurt'a da telgraf çekecekti; telgrafları yazmış, hazır etmişti, sadece "kız" sözcüğünü ilave etmesi gerekiyordu.

Pietro Corsatti'ye verdiği sözü tuttu. New York'ta hâlâ günün ilk saatleriydi; sabah gazetelerinin gece baskısında, Irma Barnes'i el üstünde tutmuş olan kafe sosyetesinin okuduğu baskıda yani, doğum haberi yer bulacaktı. Pete'in tebriklerini aldıktan sonra Lanny geri döndü, Fransız beyefendinin yeni akıl ettiği başka tebriklere muhatap oldu. Genç bir kocanın üstünde dolaşan kara bulutların böyle aniden dağılmış olması, doğa ananın yollarının o kadar da canice görünmemesi nasıl da hayret verici! Bir piyano öğretmeniyle, kullandığı teknik hakkında sohbet etmek, Leschetizsky yöntemiyle ve daha sonra Breithaupt yöntemiyle ilgili kendi deneyimlerini anlatmak, dönen ön kol hareketini açıklamak ve bunu sandalyenin kolu üzerinde tasvir etmek mümkün hale geldi. Lanny, Liszt'in senfonik şiiri *Beşikten Mezara'nın* açılış temasını parmaklarıyla çalarmış gibi yaparken buldu kendini. Fakat birinci kısımdan ileriye geçmedi.

XII

Neşeli hemşire yine geldi ve başarılı babayı alıp, bir koridordan, içinde küçük beyaz metal yataklar bulunan bir odaya bakan, kalın camlı geniş bir bölmeye götürdü. Ziyaretçilerin içeriye girmesine müsaade edilmiyordu, fakat ağzına ve burnuna beyaz bir maske takmış bir hemşire, camın diğer tarafına bir battaniyeye sarılı bohçayı getirdi ve bunun katlarını açıp Lanny'nin görmesi için kabarık, şişkin, eğri büğrü, kocaman bir tırtıla benzeyen

pembe-kızıl bir şeyi ona doğru uzattı (fakat bu şeyin uzantıları vardı ve tepesinde de, cinleri andırmasaydı insan yüzü olabilecek gibi bir suratla kocaman yuvarlak bir top bulunuyordu). Ağzında bir şey olmadığı halde dudakları gayretli bir şekilde boşluğu emiyordu ve hareketsiz bir çift kocaman gözü vardı; ancak Lanny'nin yanındaki hemşire, bu gözlerin ışıkla test edildikleri ve herhangi bir arızaları olmadığı konusunda ona güvence verdi. Emin olabiliirdi, bu onun bebeğiydi; kanıtlamak için, metal künyeli ufacık bir kolye vardı üstünde; beyefendi ve hanımefendi, bir avukatın veya piyano hocasının bebeğini eve götürmeyecekleri hususunda müsterih olabiliyorlardı.

Kabarık, şişkin, kırmızı tırtıl yeniden battaniyenin içine konuldu ve Lanny'yi Irma'nın odasına götürdüler. Irma beyaz bir hastane yatağında yatıyordu; başı bir yastığa gömülü, gözleri kapalıydı. Ne kadar solgun görünüyordu; Lanny'nin o sabah yanından ayrılmış olduğu zengin kumral güzellikten ne kadar farklı! Koyu saçları şimdi dağınık bir haldeydi – belli ki saçlarını düzeltmek için bile olsa rahatsız etmek istememişlerdi onu. Lanny odaya parmak uçlarında girdi. Irma, sanki bir gayretle, gözlerini yavaşça açtı; onu tanıdığı anda, cansız bir gülümsemeyle karşıladı.

“Nasılsın, Irma?”

“İyi olacağım,” diye fısıldadı. “Yorgunum, müthiş yorgun.”

Hemşire, Lanny'ye onunla konuşmamasını söylemişti. “Çok sevimli bir bebek,” dedi.

“Mutluyum. Endişe etme. Dinlenecek ve daha iyi olacağım.”

Lanny boğazında bir tıkanma hissetti; acınası bir şey, kadınların ödemek zorunda oldukları bedel! Fakat kendi fuzuli hisleriyle onu tedirgin etmemesi gerektiğini biliyordu. Bir hemşire biraz şarap getirdi, Irma bunu bir kamışla içti. Şarabın içinde bir yatıştırıcı ilaç vardı ve onun uyumasını sağlayacaktı. Lanny, yatak örtüsünün üstünde cansız gibi duran elini aldı ve nazıkçe öptü. “Teşekkür ederim, bir tanem. Seni seviyorum.” Bu yeterliydi.

Dışarıda, koridorda, dış dünya için tamamıyla temizlenmiş ve hazır olarak, cerrah ile karşılaştı. Adamın profesyonel tavırları,

varoluşunun ayrılmaz bir parçasıydı. Her şey nasıl olması gerekiyorsa öyleydi; hiç bu kadar sabırlı bir hasta, bu kadar mükemmel bir doğum olmamıştı. Birkaç saat uyku, biraz gıda; sonra Bay Budd karısındaki değişime şaşıracaktı. Dört kilonun üstünde, gayet sevimli, gülbüz bir bebek – gecikme bu yüzden olmuştu. “Bu kadar uzun zaman beklemiş olduğunuz için üzgünüm; elde değil. İncil okur musunuz, Bay Budd? ‘Doğum sancıları içindeki bir kadın ıstırap çeker, çünkü onun vakti erişmiştir: Ama doğurduktan sonra, ıstırap artık hatırlamaz, zira dünyaya bir âdem gelmiştir.’* Burada ise, bir hanım dünyaya geldi, ama artık eski Yahudiye’de değiliz ve hanımların borusu ötüyor. Benim ülkemde ve sizin ülkenizde oy verme hakkına sahiptirler ve mülkiyetin yarıdan çoğu onlardaymış; bu dünya onların dünyası ve biz erkekler, bununla ne yapacaklarını bekleyip görmek zorundayız. İyi geceler, Bay Budd.”

“İyi geceler,” dedi Lanny. Adama otuz bin frank borçluydu; fahiş bir ücret gibi geliyordu kulağa, ama frangın değeri düşüktü. Lanny pişman değildi. İçinden şöyle diyordu: “Bir saat önce yüz bin frank teklif ederdim!”

2

*Dostların Arasında... ***

I

IRMA ve Lanny’nin yaşadıkları Bienvenu*** arazisindeki konuta “Kır Evi” dense de, merkezî bir avlunun etrafında inşa edilmiş olan bu konut, hemen hemen villa kadar büyük ve yeknesak bir tarzdaydı; duvarlar pembe alçıyla sıvanmıştı, soluk mavi panjurlarıyla tek katlı binanın üstünde kırmızı kiremitli bir çatı vardı. Manzarası hep değişen Golfe Juan’a ve daha ötelerde ardında

* Yuhanna’ya Göre İncil, 16:21.

** Shakespeare, *Hamlet*, Perde 1, Sahne 3 (Polonius’un, oğlu Laertes’e sözleri).

*** Fransa’da Valauris komününde köy; aynı adlı körfezin kıyısında. Côte d’Azur’de önemli sayfiye merkezi (Meydan Larousse).

güneşin battığı dağlara bakıyordu. Ev ancak üç yaşındaydı, ama avludaki muz ağaçları evin saçaklarına kadar uzamıştı ve kiremitlerin üzerinde sarmaşık dalları yayılmaktaydı. Nisan başları yılın en sevimli zamanıydı ve bol bol gün ışığında keyifle coşan rengârenk çiçeklerle avlu küçük bir cennete dönmüştü. Genç anne, güneşte veya gölgede bir şezlonga uzanabilir ve bir New York gazetesinde, deniz kıyısındaki kır evlerini mahveden ve ufak tekneleri kumsallara fırlatıp atan buz gibi fırtınalarla Mart havasına dair haberleri okuyabilirdi.

İpek astarlı beşiklerin en zarifinde, kız bebeklerin en değerlisi yatıyordu; bebeği aşırı meraklı böceklerden korumak için üzerinde tül den bir örtü vardı. Hemen yanında, olgun ve dikkatli bir İngiltere Kilisesi mensubu olan, eğitimli bir bakıcı oturuyordu. Çocuk fizyolojisi ve psikolojisindeki en son keşiflere dayalı emirleri altında, iki bakıcı muavini bulunuyordu. Bu kraliyet ufaklığı şımartılmayacak, öpülmeyecek, uyuması için sallanmayacaktı; onu çevreleyen barikatlardan mikropların sızmasına müsaade edilmeyecekti; ve bir soğuk algınlığının en ufak alametini gösteren herhangi bir kimse mekândan kovulacaktı. Misafirler ve hatta akrabalar, her şeyi bilen Severne Hanım'ın emirlerine uymak zorundaydı; bu hanım, büyükannelere bile karşı durma yetkisiyle silahlanmıştı. Irma'ya gelince, ona karşı en yüce fedakârlığı yapmayı kabul etmişti; her dört saatte bir, değerli bohça, onun emzirmesi için getirilecekti ve –sosyete dünyası onun yoluna hangi ayartmaları çıkartabilirse çıkartsın– Irma emzirmek için hazır bulunacaktı. Rousseau'ya* geri dönüş!

Bu multimilyoner vâris için bir isim bulunması amacıyla aile şûraları ve ülkeler arası müzakereler yapılmıştı. Birçok talep ileri sürülmüştü ve hepsi kabul edilseydi, ufaklık, Avrupa kraliyet ailelerinde âdet olduğu gibi, bir zincirleme isimler yığını altında kalacaktı. Elbette, ona Güzellik ismini vermek doğru olmazdı; bunu hak etmek gerekirdi – ya testi geçemez ise? Güzellik'in gerçek ismi olan Mabel'i büyükanne kendisi beğenmiyordu – o

* Rousseau'nun *Emile*'de ortaya koyduğu çocuk eğitimi teorilerine bir gönderme.

halde, bu da olamazdı. Irma'nın taleplerini, onun annesi* lehine geri çevirdi. Çocuğa isminin verilmesi onun için çok değerli bir şey olurdu. Irma hayatının çoğunu Avrupa'da yaşayacaktı, çünkü Lanny öyle istiyordu; o halde, bir Long Island malikânesinde sönüp gitmekte olan bir ihtiyar kraliçeye, isminin sürdürülmesinden alabileceği avantajı vermeleri gerekmez miydi? Barnes klanı, parayı sağlamış olduğundan, karşılık alma hakkına da sahipti. "Frances Barnes Budd" söylemesi zor bir isim değildi; ama "Frances" asla ve asla "Fanny" olmayacaktı! Shore Acres Ana Kraliçesi, bu asri zamanlarda, onun vaktiyle güzel isminin böyle sine süfli hallere sokulmasını bir türlü anlayamıyordu.

II

Irma avluda uzanmış yatıyor, çıplak bebek tamı tamına üç dakikalığına Midi'nin parıldayan güneşini emerken onu kollarında tutmanın keyfini çıkarıyordu. Lanny geldi, şöyle dedi: "Jesse Dayı villaya uğradı. Onunla tanışmak ister misin?"

"Sence tanışmalı mıyım?"

"İçinden gelmiyorsa elbette tanışmak zorunda değilsin."

"Gücenmez mi?"

"O buna alışkıdır." Lanny bunu sırtarak söyledi.

Irma, kayınvalidesinin ailesindeki bu "Kızıl koyun" hakkında epeyce konuşma işitmişti. İlk başta, merak etmemişti; zira siyasi işlerle çok yakından ilgilenmiyordu ve Komünistlerin korkunç insanlar olduklarından şüphe etmese de, Jesse Blackless'in inancı buysa, adam bunu söylemek zorundaydı. Toplum düzenine yönelik tehditler, en azından panik** zamanına kadar, Irma'ya hiçbir zaman sahici gelmemişti. O büyük çalkantı esnasında, birçok gariپ düşüncenin tartışılmasını duymuş ve bunları merak etmeye başlamıştı. Kocasına şöyle dedi: "Sen ve annen onu görüyorsanız, ben de görmeliyim."

* Irma'nın annesi.

ABD ekonomisinde 1929'da başlayan çöküntü kastediliyor.

“Seni yoldan çıkarmasına izin verme,” diye cevapladı Lanny yine sırtarak. Kızıl dayısıyla tartışmaktan zevk alır ve onu başkalarına takılmak için kullanırdı.

Lanny villaya gitti ve uzun boylu, tuhaf görünümlü bir adamla geri döndü; adamın neredeyse tamamen saçsız kafası güneşten epeyce yanmıştı, çünkü çoğu zaman şapkasız gezerdi. Bir ressam gibi, sandaletler, beyaz pantolon ve yakası açık bir gömlek ile özensizce giyinmişti. Yüzünde birçok kırıksık vardı ve kendine özgü çarpık biçimdeki gülümsemesiyle bunlar daha da artıyordu; insanın kastettiği şeyden farklı bir şey söylemesinden oluşan ve diğer insanların (her zaman anlamadıkları halde) anladıklarını varsayan o mizah şekline pek düşküncü. Jesse Blackless, içinde yaşadığı dünyadan hiç memnun değildi ve onu saçmalığa indirgemekten zevk alıyordu.

“Ya, demek Irma bu!” dedi, yukarıdan ona bakarak. Irma, yanında getirdiği Çin ipeğinden turuncu sabahlıkla göğsünü kapatmıştı. Kısa zamanda geri gelmiş olan canlı kumral rengi, bir ressamın hoşuna giderdi; fakat Jesse Dayı sadece sokak çocuklarının, fakir dilencilerin ve üstlerinde ağır çalışma işaretleriyle emekçi insanların resmini yapardı.

Gölgelik bir yerde duran beşiğin içine bakıp, “Ve işte bu da bebek!” dedi. Yasaklanmış herhangi bir yakınlığı göstermeye kalkmadı, ama şunları söyledi: “Aman ona dikkat edin – çocuk kaçıranların gözünde çok para eder.” Bir düşünce olarak bile yeterince korkunç.

Ziyaretçi çadır bezinden bir sandalyeye oturdu ve uzun bacaklarını yaydırdı. Bakışları, genç kadından genç kocaya, sonra bundan diğerine gezindi, sonra da şunları söyledi: “Talihli bir seçim yaptın, Irma. Birçok kişi onu mahvetmeye çalıştı, ama başaramadı.”

Lanny, Kızıl dayısının herhangi birine iltifat ettiğini daha önce hiç duymamıştı, o yüzden bunu değerli saydı. Irma ona teşekkür etti, muhakemesinin doğruluğundan emin olduğunu da ekledi.

“Biliyorum,” dedi ressam, “ünkü ben kendim onu mahvetmeye çalıştım.”

“Ümidi kestiniz, öyle mi?”

“şimdi seninle evli olduğundan, denemenin faydası yok artık. Ben ekonomik determinizme inanırım.”

Lanny açıkladı:

“Jesse Dayı, herkesin davranışlarının cüzdanının durumuna bağı olduğına inanır. Fakat o, kendi teorisinin yaşayan bir reddiyesidir. Cüzdanının durumuna göre davransaydı, bu sahildeki aylak zenginlerin portrelerini yapardı, halbuki Cannes varoşlarında bir yerde bir grup devrimci komplo tertipisiyle toplantılara katılıyordur muhtemelen.”

“Ben bir ucubeyim,” dedi Jesse Dayı. “Doğa, böyle tiplerden ancak birkaç tane üretir ve toplumsal nedenler hakkında herhangi bir açıklama, kitlenin davranışını temel almalıdır.”

Böylece bu ikisi tartışmaya koyuldu. Irma dinledi, ama onun düşüncelerinin çoğı bu adamın kişiliğinde toplanıyordu. Hakikaten nasıl biriydi? Göründüğü kadar alaycı ve haşin miydi? Yoksa bu tavır, sadece, duygularını gizlemek için kullandığı bir maske miydi? Onu yaralamış ve kendi sınıfından insanlara karşı bu kadar soğutmuş olan neydi?

III

Tartışma uzunca bir zaman sürdü. Her biri diğeri hakkında alaycı laflar etse de, her ikisi de bu tartışmadan hoşlanmışa benziyordu. İkisi de sert sözlerden rencide olmuyordu sanki. Öyle görünüyordu ki bu gibi sözleri daha önce çok işitmişlerdi. Lanny’nin sıklıkla kullandığı bir benzetme vardı; dayısı hep aynı plakları çalan bir gramofon gibiydi. Bunlardan biri “diyalektik materyalizm”, diğeri “proletarya diktatörlüğü” şarkısıydı. Irma açısından bu uzun kelimelerin hiçbir anlamı yoktu. “Benim paramı almak ve yoksullar arasında paylaştırmak istiyor,” diye dü-

şündü. “Bu para ne kadar dayanırdı, bu parayı harcaayıp bitirmeleri ne kadar sürerdi?” Babasının böyle konuştuğunu işitmişti ve babasının sözleri ona inandırıcı geliyordu.

Rusya’da olanlar hakkında epeyce konuşulmaktaydı. Irma devrim esnasında dokuz yaşında bir çocuktı, fakat o tarihten beri bu konuya dair sözler duymuş ve burada, Riviera’da, bazen sadece üstlerindeki giysilerle, korkunç Bolşeviklerden kaçıp gelmiş Ruslarla karşılaşmıştı. Bir kafedeki yakışıklı ve seçkin görünlü başgarsonun eski bir Rus baronu, bir gece kulübündeki dansçı kadının eskiden toprak sahibi olan bir adamın kızı olduğu söylenirdi. Jesse Dayı, Fransa’da ve Birleşik Devletler’de böyle şeylerin olmasını mı istiyordu? Irma kendisine, onun kastının bu olmadığını söylemeye çalışırdı; ama hayır, kararlı bir adamdı o ve yüzünde sıklıkla gayet ciddi bir ifade belirirdi; yolunda dikilen insanları vurmaya hazır olduğunu tahayyül edebilirdiniz. Irma, Paris polisinin onu birkaç kere gözaltına aldığını ve onun polise kafa tuttuğunu biliyordu. Öyle görünüyordu ki, istediği devrimin bedeli ne olursa olsun, bunu ödemeye hazırdı.

Az sonra, Fransa vatandaşı olmak için harekete geçtiğini açıkladı. Otuz beş yıldır bu ülkede yaşadığı halde buna hiç gerek görmemişti, ama şimdi “parti” onun Vekiller Meclisine aday olmasını istiyormuş. Bir hatip olarak şöhret yapmıştı. Lanny şöyle diyordu: “Kendi gramofon plaklarını tüm Fransa için çalmasını istiyorlar.”

Para bilincine sahip Irma hemen şöyle düşündü: “Kampanyası için bizden para istemeye gelmiş.” Lanny’nin çok parası yoktu çünkü babası mali çöküşe yakalanmıştı. Irma karar verdi: “Ona yardım etmeyeceğim. Bunu doğru bulmuyorum.” Kendi parasının kudretini Wall Street buhranı esnasında anlamıştı ve bunun tadını çıkarmayı öğreniyordu.

Fakat daha sonra aklına farklı bir bakış açısı geldi. Belki de, Komünist bile olsa bir akrabanın Mecliste bulunması ayrıcalıklı bir şey olurdu. Bundan emin değildi ve siyasi konularda keşke daha bilgili olsaydı diye düşündü. Arada sırada, değişik bilgi alan-

ları hakkında bu düşünceye kapılır ve araştırıp öğrenmeye karar verirdi; ama sonra, aşırı zahmetli olduğu için vazgeçerdi. Daha bugünlerde, herhangi bir şey hakkında heyecanlanmaması gerektiği söylenmişti ona, çünkü heyecanlanırsa sütü bozulurmuş. İnsanın kendini bir ineğe çevirmesi ne kadar tatsız! Ama burada, güneş ışığı altında, yeni fikirler dinleyip eğlenmek zevkli oluyordu.

Lanny, Rusların yapmakta oldukları şeyin önemli –kendileri için önemli– olduğunda dayısıyla hemfikir görünmekteydi. Anlaşmazlık, aynı şeyin Fransa’da, İngiltere’de, Amerika’da olup olmayacağı sorusunda düğümleniyordu. Lanny, bu ülkeler birer “demokrasi” oldukları için, aynı değişimleri barışçıl yoldan başarmalarının mümkün olduğu fikrini savunuyordu. Bu yolu seçmişti o; hiç kimseye acı çekertmek istemiyor, fikirleri kibarca tartışmak ve en iyi fikirlerin kazanmasına müsaade etmek istiyordu. Ama Jesse Dayı ısrar etmekteydi: Lanny ve onun Sosyalist arkadaşları, işçileri kandırarak, onları sahte umutlarla cezbederek, kapitalistlerce satın alınmış ve finanse edilmekte olan bir siyasi sistemle yetinmelerine sebep olarak, kapitalistlere yardım ediyorlardı. Lanny ise, orta sınıfları şiddetli eylem tehditleriyle ürküterek ve onları gericilerin safına iterek işçilere ihanet edenin Kızılar olduğunu iddia etmekteydi.

Tartışma böyle devam etti ve genç kadın heyecana kapılmadan onları dinledi. Evlilik tuhaf bir maceraydı; öngörmüş olamayacağınız binbir türlü şeyin içinde buluyordunuz kendinizi. Şu son derece eksantrik iki aile, Budd’lar ve Blackless’ler! Irma’nın kendi ailesi Wall Street insanlarından oluşuyordu. Menkul kıymet alıyor ve satıyorlar, büyük servetler kazanıyor ve kaybediyorlardı; böyle bir hayat olağan ve saygıdeğer görünüyordu; ama şimdi, her çeşit Kızılar ve Pembeler, spiritüalist medyumlar ve dindar şifacılar, silah üreticileri ve Yahudi karaborsacılar, müzisyenler, ressamalar, sanat eseri ticareti yapanlar ile dolup taşan bir topluluğa gelmişti – sabahleyin gözlerinizi açtığınızda, gece olana kadar hangi acayip yaratıklar ile karşılaşacağınızı asla bilemezsiniz. O kadar değerli ve tatlı olan, Irma’nın en yakından

kendini bağlamış olduğu Lanny bile, coşkuya kapılıp da dünyayı değiştirme tasarılarını –açıkça, kendi malını mülkünü bırakmasını ve Irma’nın da aynı şeyi yapmasını, uzun zamandır beklenmiş olan ve dikkatle gözetilen Frances Barnes Budd’ın veraset haklarının yok edilmesini (!) içeren tasarılarını– ortaya dökmeye başladığı zaman, aniden bir yabancı olurdu.

IV

Jesse Dayı, yemeğe kaldı, daha sonra kendi yoluna gitti; doktorun emziren anne için tavsiye etmiş olduğu gündüz uykusunun ardından, Irma –eğer bu garip akrabalık için bir isim varsa– üvey kayınpederinin refakatine mazhar olurdu. Güzellik’in yeni kocası, Bay Parsifal Dingle, villadan bebeği görmeye gelirdi. Geçen yazı bir yat üstünde beraber geçirmiş olduklarından, Irma onu iyi tanıyordu; dindar bir gizemci olan bu adam, Kızıllardan ve Pembelerden sonra, kesinlikle rahatlatıcı bir etki yapıyordu. Asla tartışmazdı ve kural olarak, siz bir sohbeti başlatmadıkça konuşmazdı; kendi ruhunda cereyan eden şeylerle ilgilenirdi ve bunları anlatmaktan mutlu olmakla beraber, siz istemedikçe anlatmazdı. Beşiğin yanına oturur ve çocuğa bakıp dururdu; o zaman yuvarlak meleksi yüzüne mesut bir ifade gelirdi. Orada iki çocuk olduğunu ve bunların ruhen tam bir ahenk içinde olduklarını sanırdınız.

Bu Tanrı insanı, gözlerini kapatır, bir süre boyunca sessiz kalırdı; Irma onu kesintiye uğratmaz, küçük Frances’e bir “ikram” yapmakta olduğunu bilirdi. Böylece, aklını bir çeşit duayla doldururdu ve bunun küçük çocuğun aklına da etki yaptığından hayli emindi. Irma bundan emin değildi, ama bunun herhangi bir zararı olmayacağını biliyordu, çünkü bu kibar şifacının aklında iyilikten başka hiçbir şey olmazdı. Polonyalı medyum Madam Zyszynski ile onun translarından birinde otururken azıcık netameli görünürdü; iddia olunan Kızılderili ruh ile gayet doğal bir şekilde konuşurdu. “Tikamse” (kendisine böyle diyordu) kaprisli ve inatçıydı; ona saygılı olup olmadığınıza veya ruhlar

âleminde güneşin parlayıp parlamadığına göre size bir şeyi söyler veya söylemeyi reddederdi. Irma gitgide bütün bunlara alışmıştı, zira ruhlar herhangi bir zarar vermiyordu ve kesinlikle Bay Dingle da öyle; aksine, hasta olur gibi hissederseniz sizi iyileştirirdi. Bienvenu hane halkının birkaç üyesini iyileştirmişti ve onun bu yardımları bir acil durumda gayet faydalı olabiliyordu.

Irma'nın ziyaretler esnasında düşünceleri işte bunlardı. Ona sorular sorar, konuşmasını sağlardı; sanki kiliseye gitmiş gibi olurdu. Irma, herkesi sevmek hakkındaki konuşmalardan hoşlanırdı ve bunun kimi insanlara çok iyi gelebileceğini düşünürdü; o insanlar sözlerinde bunun eksikliğini gösterirler, kıskançlık, nefret, kötü niyet ve her türlü insaniyetsizliğin belirtilerini açığa vururlardı. Bay Dingle, herhangi bir Bolşevik ile aynı ölçüde dünyayı değiştirmek istiyordu, ama o kendisiyle başlamıştı; ve onun bu davranışı Irma'ya güzel bir fikir olarak görünüyordu, çünkü Barnes'ların servetini veya bunun vârisinin istikbalini tehdit etmiyordu. Şifacı, gizemli kitaplarını ve "Yeni Düşünce" dediği şeyi anlatan dergileri okur ve sonra bahçede gezinir, çiçeklere ve kuşlara bakar, belki onlara da bir ikramda bulunurdu – çünkü onlarda da hayat vardı, onlar da sevginin ürünleriydi. Bienvenu onun gereksindiği her şeyi kapsıyormuş gibi görünürdü; ve birisi onu davet etmedikçe, nadiren malikânenen başka yere giderdi.

Dünya insanı Güzellik Budd'ın hayatın yokuş aşağı döneminde ona refakat etmesi için bu Tanrı insanını seçmiş olması, kaderin en acayip cilvesi! Tüm dostları buna güldüler ve "ruhaniyet" diliyle konuşma çabalarından ölesiye sıkıldılar. Elbette, bu vaziyet, oğlu için mevsimin en büyük "avını" tutmak amacıyla deli gibi uğraşmasına engel olmamıştı; kazandığı zaferle arsızca övünmesine de. Lanny'nin Sosyalist lafları gibi Güzellik'in dindarca lafları da, onların Irma'nın kazanılmamış gelir artışından herhangi bir büyük pay dağıtmak için adımlar atmalarına neden olmuyordu. Aksine, Bienvenu'de gösterişli partiler vermeyi kesmişlerdi. Partilere böylece son verilmesi, Cap d'Antibes'deki*

* Fransa'nın Akdeniz kıyısında sayfiye bölgesi.

herkes için –zenginlerin taleplerine cevap veren herkes, tacirler, hizmetkârlar, müzisyenler, terziler vs. için– tatsız bir durum oldu.

Finansal panikten ve zor zamanların yaklaşmakta olduğuna dair konuşmalardan son derece korkmuş olan cemiyet ahali için de tatsız bir durum oldu. Kesinlikle, birileri cesaret ve girişim sergileyerek örnek olmalıydı. En kaliteli hisseler ve tahvil-ler ile dolu kocaman bir banka kasasına sahip bir harika kızdan daha iyi biçimde kim yapabilirdi bunu? Şık cemiyetin favorileri malikânelerini mandıraya, kendilerini de sağmal ineğe çevirmeye başlarsa, o cemiyetin hali ne olacaktı?

V

Berlin’den bir telgraf geldi: “Cannes limanında yat bekleniyor bu gece trenle ayrılıyoruz otelde yer ayırtın. Bess.”

Lanny elbette bu son talimata uymayacaktı. Dostlarınız sizi bir tekne seyahatine davet ettikleri ve birkaç ay süreyle tüm masraflarınızı ödedikleri zaman, bir iki gün için bile olsa bir otele gitmelerine müsaade etmezsiniz. Malikânede üçüncü bir ev vardı: Loca; bütün kış boyunca boş durmuştu ve şimdi açılacak, havalandırılıp tozu alınacaktı. Irma’nın sekreteri Featherstone Hanım, bir çeşit kadın teşrifatçı olarak görevlendirilmişti ve bu gibi işlere de bakardı. Beklenen misafirler yemeklerini Irma ve Lanny ile yiyecekler ve “Feathers”* aşçıyla istişare edecek ve malzeme siparişiyle ilgilenecekti. Her şey, bir değirmen olduğundan aşağıya akan su gibi sonsuzca akıp gidecekti; Irma, güneş ışığı altında yatmaya, dergiler okumaya, Lanny’nin piyano çalmasını dinlemeye ve hizmetçilerden biri onu getirdiği zaman Bebek Frances’i emzirmeye devam edecekti.

Lanny, Riviera’nın bu kesiminin kültürel faaliyetleriyle ilgilenen eski dostu Emily Chattersworth’e telefon etti. Emily’nin evindeki salonu, Bienvenu’deki herhangi bir salondan çok daha büyüktü ve her ne zaman bir şöhret gelmiş olsa insanlar oraya

* Yukarıda adı geçen Featherstone.

gitmeye alışmıştı. Hansi Robin her vakit Emily için çalardı ve müzikten hoşlanan kibar ahaliyle cemiyet içinde kabul gören müzik insanları, bir lütuf olarak bu müzik ziyafetine davet edilirdi. Emily, Hansi'ye bir çek gönderir ve Hansi de bunu, Lanny'nin özel hobisi olan işçi eğitim projesinde kullanılmak üzere başkasına ciro ederdi.

Lanny ve Irma, o gün güneşin batmasından hemen önce, evlerinin Golfe Juan manzaralı balkonunda oturmuş, beyaz renkli zarif *Bessie Budd*'ın Cannes limanına süzülerek girmesini seyreliyorlardı. Onu çok uzaktan tanıdılar, çünkü önceki yaz boyunca onların yuvası olmuştu ve Lanny onunla iki başka seyahate çıkmıştı. Bir sahra dürbünüyle, Kaptan Moeller'i tanıyabildiler; bu adam, onları evlendirmek için bir fırsata sahip olmuş, ama bu fırsatı kullanamamıştı. Dalgakıranı geçmek için yavaşlama zamanı gelince onun belirgin Prusyalı sesini işittiklerini hayal edebildiler âdeta.

Ertesi sabahtan bir sonrakinde, Lanny, yanında (farklı bir babadan) küçük kız kardeşi Marceline ile arabasına binip şehre gitti; Irma'nın şoförü başka bir arabayla onları takip ediyordu. Uzun mavi ekspres istasyona girdi ve –kollarında bir bebeği taşıyan, bir üniforma ve mavi şeritli bir şapka giymiş bir bakıcı muavini ve bir de sekreter ile beraber– en yakın dostlarından beşi trenden indiler. Tekne seyahatinin yıl içinde bu kadar erken bir tarihte yapılmakta olmasının nedeni, işte o bebektir; emziren iki anne, mandıralarını birleştirecek, bunları gemiye yükleyecek ve hikâyelere konu olmuş bu büyük içdenizin nefis yerlerine taşıyacaklardı.

Dünya Savaşından hemen önce, Lanny Budd, ufak bir çocuk olarak trende seyahat ederken, elektrikli aletler satan bir Yahudi ile tanışmıştı; birbirlerinden hoşlanmışlardı ve bu yabancı Lanny'ye kartını vermişti. Bu küçük nesne bir yazı masası çekmecesinde duruyordu; ve daha sonra, eğer Lanny o çekmeceyi kurcalamamış olsaydı, hayatında birçok şey o kadar farklı olurdu ki! Johannes Robin'e mektup yazmamış ve Johannes de onu ziyaret etmek için Paris'e gelmemiş, babasıyla tanışmamış ve –babası-

nın ona vereceği parayla- Almanya'nın en zengin adamlarından biri haline gelmemiş olurdu. Lanny'nin (farklı bir anneden) kız kardeşi, Hansi Robin ile tanışmamış ve bir Yahudi müzisyenle evlenerek ailesini şoke etmemiş olurdu. Yat, *Bessie Budd* adını almış olmaz, Lanny ile ailesini üç seyahate çıkarmış ve Lanny ile Irma'nın apar topar evlenmelerine ortam teşkil etmiş olmazdı. Hiç evlenmemiş olabilirdi ve New York'a herhangi bir balayı seyahati veya herhangi bir Bebek Frances veya herhangi bir yüzen mandıra, hayır, bunlardan hiçbiri gerçekleşmiş olmazdı! Kısaca, üstünde *Johannes Robin, Agent, Maatschappij voor Electriche Specialiteiten, Rotterdam** yazılı o kartvizit Lanny Budd'ın kravatları ve mendilleriyle örtülmüş halde kalmış olsaydı, Lanny'nin hayatının çoğu hiç yaşanmamış olurdu!

VI

Müreffeh sınıfların iki mutlu üyesi, bir tren istasyonunun peronunda, en yakın dostlarından beşini karşılıyor. Oradaki herkes, Budd'ların kim olduklarını biliyordu ve insanları kucaklayıp öptükleri, onlarla neşe içinde gülüp sohbet ettikleri zaman, o insanların da tıpkı kendileri gibi zengin ve meşhur olmaları gerektiğini de biliyordu. Sevebildiğiniz ve değer verebildiğiniz ve sizi sevip size değer verecek dostlarınızın olması güzel bir şey. Villalar ve otomobiller ve yatlara sahip olmak da güzel bir şey; ama birçok insanın böyle şeyleri yoktur ve sevgili dostları da çok olmaz. Kendilerini sıkıcı ve sıradan bilirler, kendilerini yalnız hissederler; talihli sınıfların kendi hislerini açıkça belirtmeye tenezzül ettikleri o nadir vesilelerde kenarda durup onların davranışlarını kederli bir gıptayla seyrederek.

Johannes Robin, bu dünyada fırsatlarını nasıl kullanacağını bilmiş olan insanın mükemmel örneğiydi. En kaliteli kumaştan, ipek astarlı siyah paltosu; siyah Hamburg şapkası; özenle kırpılmış küçük siyah bıyığı ve keçi sakalı; üstlerine bir sürü etiket ta-

* Felemenkçe: Johannes Robin, Acente, Elektrikli Özel Aletler Şirketi, Rotterdam.

kılmış, kaliteli deriden seyahat çantaları; sakın, ağırbaşlı tavrı; sizi okşar gibi bir sesle konuşması – şahsına dair her şey tamamıyla uygundu. Hem dış görünüş hem de zihniyet bakımından en iyi niteliklere sahip olmak için gayret etmişti ve bunu insanlara nasıl sunacağını biliyordu. Asla şöyle konuşmazdı: “Ben Johannes Robin neler başardım, bir bakın hele!” Hayır, o şunları derdi: “Ne kadar olağanüstü bir uygarlık! Bir gettoda, bir barakanın çamurlu zemininde oturup pire ısırıklarını kaşırken eski İbranice metinleri tekrarlayıp duran bir çocuk, kırk yıl içinde, bunca para kazanabilmiş olsun!” Şunu da ilave ederdi: “Bunu en iyi biçimde kullanmakta olduğumdan emin değilim. Siz ne düşünüyorsunuz?” Bu sözlerle size incelikle iltifat etmiş olurdu.

Ana Robin’e gelince, zarafet bakımından onun için yapabileceğiniz çok fazla şey yoktu. En usta terziyi tutabilir ve ona ücret olarak açık çek verebilirdiniz, fakat Leah, yani Jascha Rabinowich’in karısı, bir Yiddiş anne –artık bir büyükanne– olmaya devam ederdi; her sene biraz daha şişman ve ister Felemenkçe ister Almanca isterse de İngilizce konuşuyor olsun aksasında hiçbir gelişme olmayan. Tüm varlığı şefkat ve sadakatten ibaretti onun ve eğer bunlar size yeterli gelmiyorsa, odanın başka bir kısmına giderdiniz.

Günümüzde boşanmaların ve yeniden evlenmelerin yaygın olması soykütüklerini tutanlar için güçlüklerle sebebiyet vermektedir. Lanny, babaları farklı olan iki kız kardeşi hakkında açıklamalar yapmaktan bıkmış, onlardan sadece kız kardeş olarak bahsetme ve tahmin yürütmeyi insanlara bırakma yolunu seçmişti. Marceline Detaze’ın adı, savaşın son aylarında ölen ressamın kızı olduğunu belli ediyordu; ayrıca, Bessie Budd Robin’in Lanny’nin New England’daki babasının kızı olduğunu tahmin etmek mümkündü. O haşın ve kayalık sahilde, Bessie’nin ataları geçimlerini zorlu ve dürüst bir şekilde kazanmışlardı; bu yüzden Bessie uzun boyluydu, yüz hatları inceydi ve bunların her noktasında vicdanlılık yazılıydı. Düz kumral saçları kısa kesilmişti ve modacıların dükkânlarında izin verdikleri en basit kıyafetleri giyerdi. Yirmi

iki yaşındaydı ve dört yıldır evliydi, fakat Hansi için tam olarak onun istediği şekilde eşlik etmeye kararlı olduğundan çocuk yapmayı ertelemişti.

Hansi'nin her adımını nasıl gözlediğini ve tıpkı kendi annesinin evde bir hane halkını yönetmesi gibi onu yönettiğini görmek çok dokunaklıydı. Onun keman kutusunu taşır ve bir valizi kaldırmasına izin vermezdi; o nazik ama güçlü parmaklar, keman tellerinin bastırılmasına veya bir keman yayının çekilmesine hasredilmeliydi. Hansi, ses tonları üreten bir makineydi; turneye çıktıklarında, sarıp sarmalanır ve bir perona bırakılır, sonra yine sarıp sarmalanır, bir otele taşınır ve yatağa konulurdu. Hansi'nin bir genç Yahudi evliyaı andıran yüzü, Hansi'nin anlamlı koyu renk gözleri, Hansi'nin seslerde cisimleşen sevimlilik hayali, kadınları büyülerdi âdeta; onu dinlerken ellerini birbirine kenetler, konserin bitmesiyle platforma koşarlar ve kendilerini onun ayaklarına atmak, hatta onun başına doğru atılmak isterlerdi. Fakat orada Püritenlerin o dimdik ve dikkatli torunu vardı, gerekli oldukça söylediği kalıplaşmış bir ifadeyle: "Kocamın ihtiyaç duyduğu her şeyi ben ona yaparım – kesinlikle *her şeyi*!"

Topluluğun diğer üyeleri, Freddi Robin'in karısı ve onun oğlan bebeği, ufak Frances'ten bir ay daha büyük bir bebek. Freddi, ekonomi diploması almak umuduyla, Berlin Üniversitesinde okuyordu. Rahel –ciddi, kibar bir kız– yataın korosuna bir mezzo-soprano sesle katkıda bulunuyor, koro şarkılarında öncülük ediyordu. İki piyano, bir keman, bir klarnet ve Bay Dingle'in armonikasıyla, Akdeniz'in kayalık sahillerinde hâlâ oturuyor olabilecek Sirenlerin seslerini bastırma gücüne sahip olarak o denizde güvenle seyahat edebilirlerdi.

VII

Müzik aşkın gıdası ise, çalmaya devam! Lanny'nin Bienvenu'deki stüdyosunda toplanmışlardı; burası Marcel için inşa edilmiş, onun ressam olarak en iyi eserlerini yapmış olduğu yer-

di. Duvarlarda eserlerinden bazıları vardı, yüzden çok eseriye bir arka odada toplanmıştı. Büyük piyanoyu Kurt Meissner için Lanny satın almış ve Kurt Meissner de bunu Almanya'ya geri dönmenden önce yedi yıl boyunca kullanmıştı. Stüdyo, Lanny'nin büyük büyük amcasının kütüphanesini içeren kitap dolaplarıyla çevriliydi. Ölülerin her türlü hatıraları ve yaşayanların her türlü ümitleri vardı burada; bir de, insanlık hazinelerinin her iki çeşidinin de cisimleşmiş ve muhafaza edilmiş olduğu nota partitasyonlarını barındıran dolaplar. Hansi ve Bess, Çaykovski'nin büyük konçertosunu çalıyorlardı; bu konçerto onlar için çok anlamlıydı. Hansi bunu müzik hayatının ilk konserinde Carnegie Hall'da çalmıştı ve dinleyiciler arasında Bess ve annesiyle babası vardı; endişeli genç âşıklar için kritik bir vaziyet.

Ertesi akşam, henüz Côte d'Azur'den ayrılmamış bulunan ki-bar ahalinin çoğundan müteşekkil seçkin bir topluluğu karşılamak üzere Sept Chênes'e gittiler. Irma ve Rahel de dâhil ailenin tamamı oraya gitti. Bienvenu'den oraya otomobille sadece on beş dakikalık bir mesafe olduğundan, emziren genç anneler üç buçuk saat boyunca müzik dinleyebilir ve cemiyet hayatına katılabilirlerdi, fakat heyecanlanmamaları gerekiyordu. Bu iki anne birbirlerine cesaret veriyor, sağmal inek tarzını biraz olsun daha tahammül edilebilir kılıyorlardı. İcra etmekte oldukları marifet resmedilmeye layık bir şey, hanımların dedikodularında söz edilen zararsız bir tuhafılık sayılıyordu; yaşlı hanımlar kocalarına bundan bahsediyor, ama genç olanlar sessiz kalıyor, hiç kimsenin aklına herhangi bir düşünce sokmak istemiyorlardı. Bizim ailede Rousseau istemiyoruz, teşekkürler!

Hansi ve Bess, Lalo'nun* *İspanyol Senfonisi* eserini çaldılar, dinleyiciler tarafından beğenilen her virtüözün repertuarında olması gereken bir beste: hanımların iç çekerek dinleyebileceği melankolik ve duygulandırıcı bir *andante*; genç kalplerin çiçeklerle kaplı çayırlar üzerinde dans etmelerine uygun bir *scherzan-*

* Edouard Lalo (1823-1892): Fransız besteci.

do. Bu müşkülpesent topluluk için yeterince iyi olduğundan pek emin olamayan Bess hayli gergindi; ama sonuçta gayet iyi çaldı ve tebriklerden payına düşeni aldı. Bu parçayı iyi bilen Lanny, gözlerini dinleyiciler üzerinde gezdirdi ve yüzlerindeki iyi yapılmış maskelerin gerisinde, senfoniden ne anladıklarını merak etti. Bu deha atılımlarının, insan ruhuna yapılan bu hiç durmayan çağrılarının, coşkunuğa yönelen bu sürekli kışkırtmaların onlar için anlamı neydi? Kimin ayakları bu çayırlarda koşturmak için yeterince hızlıydı? Kimin sıçraması bu dağ zirvelerine konmak için yeterince yüksekti? Bu ölmekte olan dünyalar için kim ağlıyordu? Bu zafer alaylarında, yeni çağların doğumunu kutlayarak yürüyenler kimlerdi?

Otuz yaşındaki Lanny Budd, içinde yaşadığı dünyayı artık anlıyor ve müzikli bir gece toplantısındaki hanımlar ve beyler hakkında artık herhangi bir yanılsama taşımıyordu. Bütün ögle sonrasını briç oynayarak geçirmiş ve muhteşem giyim kuşam setlerini oluşturan kumaşları, mücevherli terlikleri, gerdanlıkları, broşları ve taçları seçmek için saatler harcamış olan dolgun, pofuduk hatunlar – bunların hayal dünyasında bile, hangi peri ayakları vardı ki? İnsanlığın yitik umutları için hangi gözyaşlarını dökmüşlerdi? Güzellik'in arkadaşı Madam de Sarcé mesela; bu kadının evlilik çağında iki kızı ve bir de onların servetini kumarhanelerde çarçur etmiş olan, tapılan bir oğlu vardı. Lanny, bu aileden herhangi bir kimsenin müzik hakkında düşünmekte olduğundan şüphe ediyordu.

Peki ya, uşaklarının yardımıyla giymiş oldukları siyah palto-ları ve kar beyazı gömlekleriyle şu beyefendiler – onların ruhları bu gece hangi coşku gümbürtüsüyle titremekteydi? Bunların hepsi gayet iyi bir akşam yemeği yemişti ve birçoğu da uykulu görünüyordu. Diğerleri, bakışlarını önlerinde oturan hanımların yumuşak çıplak sırtlarına dikmişlerdi. Müzisyenlere yakın bir yerde, coşkulu final parçası boyunca hoşnut bir gülümsemeyi suratında taşıyan, tek gözünde camıyla, Alman bankacı Kont Hohenstauffen oturuyordu. Lanny, bu adamın Johannes Robin'e, buraya gelme-

den hemen önce bir borsa simsarının ofisinde New York kapanış fiyatlarını öğrenmiş olduğunu söylediğini işitmişti. 1930'un bu Nisan ayında, "küçük boğa piyasası" denilmekte olan bir hadise başlamıştı; işler yine düzeliyordu ve spekülâtörler pek heyecanlıydı. Hansi'nin keman üzerindeki hummalı gidiş gelişlerini acaba Kont Hohenstauffen hisse ve tahvil hareketlerine mi çevirmektedir?

Ancak, bunu anlayan birisi olabilirdi, kederlerini saklayan ve gizli bir gönül saadeti içinde yaşayan yalnız bir kalp. Sessizce oturan ve müzikten kendini soyutlamış, sanatçılara yaklaşıp onlara teşekkür edemeyecek kadar utangaç; böylesine bir sevimliliğin seslerde cisimleşmiş olduğu bir dünya için yeni umutlarla dışarıya çıkacak birisi. Her neyse, Hansi ve Bess, onun Paris yakınlarındaki şatosunda karşılaşmış ve birbirlerini tanımış oldukları için onlara daima harikulade gibi görünecek beyaz saçlı bir *grande dame* olan ev sahiplerine karşı görevlerini yapmışlardı.

VIII

Bu konser, sosyal bir zafer sayıldı, ama pembe ile kırmızı arası tüm renk tonlarına bulanmış gençler için yeterli değildi. Cannes şehrinin eski, tarihî kısmında, limana yakın mahallelerde, çökmüş sınıfların üyeleri ikamet etmekteydi; Lanny yıllardır bunların arasında dolaşıyor, din dışı tuhaf bir Pazar okulunda* kendi fikirlerini öğretiyor, bir "işçi eğitimi" merkezi kurulmasına kendi parasıyla yardım ediyordu. Burada birçok arkadaş edinmiş ve sosyal bariyerleri yıkmak için elinden gelen her şeyi yapmıştı. Dolayısıyla, modaya uygun bir kafede garson, "*Bon soir*,"** Yoldaş Lanny" diye hitap ederdi ona. Gazinoya veya Denizciler Kulübüne veya başka bir şık mekâna girmek için arabasından indiğinde, onunla el sıkışmak, hatta ona sarılmak için koşturan sokak çocukları önünü keserdi.

* Pazar okulu (*Sunday school*): Yoksul ailelerin çocukları için pazar günü kilisede verilen eğitim.

Fransızca: "İyi akşamlar".

Lanny'nin kayınbiraderi olan ünlü kemancının şehre gelmiş ve zenginler için bir resital vermiş ama yoksulları ihmal etmiş olduğunu bilselerdi bu insanlar ne hissederlerdi? Sınıf bilincine sahip işçilere selam bile vermeden lüks bir keyif yatıyla denize açılmak ise kesinlikle düşünülemezdi! Okulu yöneten, Lanny'nin Sosyalist arkadaşı Raul Palma, beklenen ziyaretten haberdar edilmiş ve uygun bir salon tutmuş, ayrıca sokak çocuklarının dağıtacağı el ilanları bastırmıştı. Hansi Robin konser salonlarında çaldığı zaman, zenginler onu dinlemek için yüz frank gibi yüksek bir fiyat öderlerdi, ama işçiler onu elli santim* fiyatla dinleyecekti; Amerikan parasıyla bir buçuk sentten** daha az. Hansi'nin menajeri bakımından korkunç bir şeydi bu; fakat Hansi zengin bir adamın oğluydu ve tuhafıklarına katlanmak gerekirdi. Her nereye gitse bu etrafta duyulur ve işçi sınıfı liderleri onun yanına gelir, yardımını rica ederlerdi. Genç ve güçlüydü, zaten pratik yapmak istiyordu; o halde, bu en takdîrkâr dinleyici kitlesi için bunu bir platform üstünde niye yapmasını?

Belki de işçiler onun bir "yoldaş" olduğunu biliyor ve onun yaptığı müzikte aslında olmayan şeyler buluyorlardı. Her neyse, yeri göğü inlettiler, ona kalplerini açtılar, onunla beraber şarkının kanatları üzerinde, bütün insanların kardeş olacağı, yoksulluğun ve savaşın sadece kötü birer hatıra olacağı, geleceğin mutlu ülkesine uçtular. Hansi, onlar için girift besteler çalmadı, teknik marifetler icra etmedi; insanın yüreğini ısıtan, basit müzikler çaldı: Bach'ın solo sonatlarının birinden *adagio* parçası, sonra çok güzel çift baskıyla, hafifçe ağırbaşlı, Skriyabin'den*** *Prelüd*. Daha sonra, parlak ve neşeli parçalar ilave etti: Percy Grainger'dan**** *Molly on the Shore* düzenlemesi ve -yeni parçalar talep ettikle-

* Centimeolarak yazılır; frangın yüzde biri.

Cent, doların yüzde biri değerinde ABD para birimi.

*** Aleksandr Skriyabin (1872-1915): Rus besteci.

**** Percy Grainger (1882-1961): Avustralya doğumlu ABD'li besteci, piyanist ve orkestra şefi.

rinde- Bazzini'den* *Cinlerin Dansı* ile onları iyice coşturdu. Bu cinler viyaklayıp ciyaklıyorlar, vır vır konuşuyorlardı; insanlar, böylesine acayip seslerin bir kemandan veya herhangi bir şeyden çıkabileceğini asla hayal etmemişti ve -cinler dans etmekten tü-kendikleri zaman mağaralarına veya her nereye gidiyorlarsa oraya kaçtıklarında- kahkaha ve alkışlarını tutamadılar.

Vakit ilerleyip ayrılma saati geldiğinde, Bess, *Enternasyonal*'in açılış ezgilerinden ses verdi. Bu marş, bir Fransız'ın eseridir ve o kalabalık salondaki herkes, ister pembe ister kızıl veya aradaki hangi tondan olursa olsun, sözleri biliyordu; oturdukları sandalyelerin arasından bir elektrik akımı geçmişti âdeta. Ayağa kalktılar ve marşı haykırmaya başladılar, artık kemanın sesi duyulmuyordu. "Kalkın, ey açlığa mahkûm edilenler; kalkın, ey dünyanın lanetlileri!" İşçiler platformun çevresinde toplastılar ve eğer Hansi onları bıraksaydı, onu ve Lanny'yi ve ayrıca Bess'i de otomobile kadar omuzlarında taşırlar ve belki otomobili de Cap d'Antibes'e kadar bütün yol boyunca çekerlerdi.

IX

Zarif beyaz *Bessie Budd*, Lanny Budd'ın hatırlayabildiği en eski zamandan beri yuvası olmuş kiremit çatılı binalar öbeğini geçerek, Cannes dalgakıranından öteye ve Golfe Juan'dan açık denize doğru yavaşça süzüldü. Şimdi, birkaç ay boyunca bu yat onun yuvası olacaktı. Robin ailesinin beş üyesini ve küçük bir parçasını (eğer bu ifade, bir bebeği anlatmanın uygun bir yolu olacaksa) ve Budd ailesinin iki parçasını taşıyordu: Lanny, karısı ve onların bebeği; Güzellik, kocası ve kızı. Bu yolculuk, on iki yaşındaki Marceline'in ilk yat seyahati olacaktı ve -onunla birlikte- sadık İngiliz mürebbiye Addington Hanım geliyordu; ayrıca, muavin dadılardan birinin yardımıyla, Bebek Frances'in bakımı için Severne Hanım. Son olarak, Madam Zyzynski ve de, ümit edilir ki, kabin mekânı gerektirmeyen ruhlar takımıyla, Tikamse vardı.

* Antonio Bazzini (1818-1897): İtalyan kemancı, besteci ve müzik öğretmeni.

Esintisiz bir sabah vakti, deniz hayli durgun ve sahil hayli yakın. Rota doğu yönündeydi ve Riviera sonsuz bir panorama gibi önlerinden geçip gidiyordu. Lanny için bu manzara kendi bahçesi kadar aşınaydı; korkuluğun yanında durmuş ve dostlarına karadaki belli başlı yerleri gösteriyordu. Hem coğrafya hem de tarih öğrenmenin gayet zevkli bir yolu! Dürbünü eline alıp da, tenis oynamış, dans etmiş ve sofraya oturmuş olduğu yerleri uzaktan ayırt etmek eğlenceli oluyordu. Az sonra, bir kayalığa sıkışmış küçük bir şehir olan Monte Carlo göründü. Lanny, silah kralı Zaharoff'un oteline işaret etti ve şöyle dedi: "Şimdi, güneş ışığında şu koltuklarda oturuyordur." Diğer yolcular oraya doğru dikkatle baktılar, ama beyaz keçi sakallı herhangi bir yaşlı beyefendi göremediler! Biraz sonra Menton göründü ve Lanny şöyle dedi: "Blasco Ibáñez'in* villası." İspanya'daki tiranlıktan sürgüne giden bu adam yakın bir zamanda ölmüştü. Evet, bu kıyıları tarihle doluydu, binlerce yılın tarihiyle.

Sonra, İtalya geldi; Matteoti'nin öldürülmesini protesto etmeye çalışması nedeniyle bir genç Sosyalistin ülkeden atılmış olduğu sınır kasabası. Daha sonra, San Remo; Lanny burada Versailles barışının ardından ilk uluslararası konferansa katılmıştı. Çok daha önceleri, Lanny on dört yaşındayken, Indiana'nın Reubens kentinden bir sabun üreticisiyle beraber, ta Napoli'ye kadar bir araba yolculuğu yapmıştı. Lanny her zaman, Avrupa'da nereye giderse gitsin Bluebird Sabunlarından küçük numuneler taşıyan, bunları dilenci çocuklara veren (çocuklar, bunların tadını değil ama kokusunu severlerdi) Ezra Hackabury adındaki bu adamın hikâyeleri yoluyla Orta-batı ABD'yi bildiğini hissedirdi. Carrara, mermerleriyle, Ezra'ya yaşadığı kentin yeni postanesini hatırlatmıştı ve Pisa'nın eğik kulesini gördüğü zaman, daha da eğik bir çelikten kule inşa edebileceğini söylemişti, ama bunun ne faydası olacaktı ki?

Garip bir tesadüf: Lanny güvertede oturmuş, Robin ailesine hikâyeler anlatırken, Lanny'nin annesi ve onun kocası, Kızılдерili

Vicente Blasco Ibáñez (1867-1928): İspanyol yazar ve siyasetçi.

“kılavuz” Tikamse’nin, sözünü tutup, onunla beraber yata gelmiş olup olmadığını öğrenmek için Madam Zyszynski’nin kabinine gitmişlerdi. Polonyalı kadın trans haline geçti ve hemen, İrokua olduğu farz edilen ama bir Polonya aksanıyla konuşan o güçlü ses işitildi. Tikamse, yanında Ezra adını taşıdığını söyleyen bir adamın durmakta olduğunu açıkladı, soyadı H ile başlıyordu, fakat adamın sesi zayıftı ve Tikamse duyamamıştı; ona bir kasabı düşündürmüştü. Hayır, adam hayvanları değil insanları temizlediğini söyledi. Lanny’yi tanıyordu, İtalya’yı da tanıyordu. Lanny’ye, Napoli Körfezindeki kokularla ilgili bir şey –neydi o?– ve olta yemleri üreten bir adamı hatırlayıp hatırlamadığını sormalıydılar. Sorgulamayı Bay Dingle yapıyordu, bunun ne anlama geldiğini sordu, fakat Tikamse ruhun uzaklaşıp gitmiş olduğunu söyledi.

Böylece, psişik araştırmacıların uzun raporlar hazırlamalarına sebep olan hadiselerden biri cereyan etmiş oldu. Güzellik hemen Ezra Hackabury’yi düşündü, ama Lanny’nin güvertede Robin’lere ondan bahsetmekte olduğunu bilmiyordu; Bluebird Sabunları üreticisinin, İtalya’da romantizm ve cazibenin genelde sahte olduğunun kanıtı olarak Napoli rıhtımının kokularını zikretmiş olduğunu da bilmiyordu. Ama Lanny iyi hatırlıyordu ve ayrıca, Indiana’lı beyefendinin ona, olta yemleri yetiştirme ve gözenekli olmaları için bunları toprağa gömme şeklindeki tuhaf uğraştan bahsettiğini de hatırlıyordu.

Böyle bir olaya ne anlam verecektiniz? Bay Hackabury gerçekten orada mıydı? Ölü müydü? Lanny yıllardır ondan haber almamıştı. Oturdu ve Cenova’da postaya vermek üzere bir mektup yazdı; ruhlardan filan söz etmeyip, Napoli’ye gitmekte olduğunu, *Bluebird* yatının seferiyle aynı güzergâhı takip etmeyi planladığını yazdı. Acaba eski dostu, yapmış oldukları yolculuğu ve körfezin kokularını hatırlıyor muydu? Olta yemleri üreten adam ne durumdaydı? Lanny şunları da ekledi: “Nasıl olduğunu bana bildir, çünkü annem ve ben bize yapmış olduğun iyiliklerden sık sık bahsediyoruz.” Ezra Hackabury öldüyse, ailesinden birinin cevap verebileceğini ümit etti.

Cenova'da karaya çıktılar; bu çok eski kenti gezmek istiyorlardı. Lanny, Cenova Konferansının birkaç haftası boyunca sokaklarda gezinmiş biri olarak kafiye rehberlik edebilirdi. Kim olduğu anlaşılırsa ülkeye girmesine izin verilmeyecek olması, buna bir heyecan çeşnisi katıyordu. Fakat yerel memurlar, o eski talihsiz macerayı çok büyük ihtimalle bilmezler veya bir hususi yattan karaya çıkan kibar insanları sorguya  ekmezlerdi; Roma'daki Faşist inzibat örgütünün kayıtlarıyla her turisti kontrol-den geçirmelerine pek imkân yoktu.

Sorgu sual olmadı. İtalya yoksul bir ülkeydi ve ziyaretçiler döviz getiriyordu - ki buna çok ihtiyaç vardı. Ne kadar zengin olurlarsa o kadar memnuniyetle karşılanmaktaydılar - dünyanın çoğu yerinde geçerli olan bir kural.    arabalar kiraladılar ve şehri gezdiler; dağlar ile deniz arasında sıkışmış olan Cenova, denizin üstünde y zemeyeceği için, dağlara doğru tırmanmak zorunda kalmıştı. Eski yüksek binalar dip dibeydi; kiliselerin cephelerinde beyaz ve siyah mermerden şeritler vardı, bu kiliselerin i lerinde ise kollarında bebekleriyle kederli İtalyan kadınların monoton yağlı-boya tabloları. Mihrapların önünde, mucizevi olarak iyileştirilmiş beden kısımlarının balmumu suretleri; hastaneler dışında çoğu zaman görülmeyen teşhirler bulunuyordu. Bay Dingle bunlara ilgi duyabilirdi, fakat putperest dediği Katolik sistemine karşı kökleşmiş bir önyargısı vardı. Bay Hackabury de aynı fikirde olmuştu.

Lanny onlara, konferansın yapılmış olduğu eski Palazzo di San Giorgio'yu gösterdi; toplantının sonuçlarıyla uyumlu olarak, köhne ve kasvetli bir yerdi. Lloyd George, yirmi beş ülkenin temsilcilerine, en  mit verici barış ve refah vaatlerinde bulunmuştu; bunların ardından, liderler, kapalı kapılar arkasında, Rusların hangi ülkelere hangi petrol imtiyazlarını verecekleri konusunda çekişerek altı hafta geçirmişlerdi. Lanny'nin babası da oradaydı, kendine bir pay temin etmeye çalışıyordu. Bu konferans onun ilk fiyaskosu ve tüm ilgili taraflar için zincirleme fiyaskoların

başlangıcı olmuştu. Ülkeler, barışa kavuşmak yerine daha çok silahlanma ve daha çok borçlanma içine girmişlerdi. Refah yerine Wall Street'te bir mali çöküş meydana gelmişti ve bunun tüm dünyaya yayılacağı korkusuyla titriyordu herkes.

XI

Bütün bunlar, turistik bir gezintiye uygun, neşeli bir sohbet konusu değildi; o yüzden Lanny bu konferansta tanışmış olduğu gazetecilerin ve yazarların birkaçından bahsetti ve Cenova'da kalışını kısa kesmesine sebep olan trajik vaziyete değinmekten kaçındı. Fakat daha sonra, Irma ve Rahel yata geri döndüklerinde, Hansi ve Bess ile yürüyüşe çıktı ve onları sosyal adalet konusunda düşünmeye sevk etmiş olan İtalyan Sendikalist lider hakkında konuştular. Genç Robin'ler Barbara Pugliese'ye bir kahraman ve işçi sınıfı şehidi nazarıyla bakıyorlar; onun hatırasını, İtalyanların resmini yapmaktan asla bıkmadıkları o bakire anayı aziz tutmaları gibi aziz tutuyorlardı. Ama Faşist terör, Barbara'nın örgütünün tüm izlerini yok etmişti ve bir İtalyan'ın Barbara için sempati göstermiş olması, Mussolini'nin Akdeniz'de toplama kampları olarak kullandığı o çıplak adalara sürgün edilip işkence görmesine yol açardı.

Bu konulardan söz ettiğinizde, eski binalar ve sonsuzca çoğaltılan Madonnalar ile artık ilgilenmez olurdunuz. Bu şehrin yemeklerinden herhangi birini yemek veya ona herhangi bir döviz ödemek istemezsiniz; onun kirli tozunu ayaklarınızdan silkeleyip atmak isterdiniz. Fakat yaşlılar burada etrafı gezip eğlenmek için bulunuyorlardı; o halde, bir yürüyüşe çıkın, dar sokakları tırmanarak ilkbahar çiçeklerinin yeryüzünü kapladığı ve havanın denizden estiği tepelere gidin. Doğanın bu hediyeleri, sefil Faşist kabadayının gelmesinden önce de buradaydı ve tarihin burun deliklerinde pis bir kokuya dönüşmesinden uzun zaman sonra da burada olmaya devam edeceklerdi. Parlak çizmeleriyle, bellerinde tabancaları ve hançerleriyle etrafta dolanan Kara Gömleklilerden nefret etmemeye çalışın; böbürleniş ve zorbalık-

larının bedelini günün birinde kanlarıyla ödemeleri mukadder olan, yanlış yola sevk edilmiş çocuklar olarak düşünün onları. "Baba, onları bağışla, çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar!"*

Tepelerden aşağıya inip yata geri geldiğinde, düşüncelerini kendi ufak topluluğuna sakla ve farklı bir dünyada yetişmiş olan, senden yaşlı olanlara hiçbir şey deme. Onları kendi tarafına çekemezsin; onları ancak endişeye sevk edebilir ve tatillerinin tadını kaçırabilirsin. Müziğini çal, kitaplarını oku, kendi fikirlerini düşün ve asla bir tartışmanın içine girmemeye dikkat et! Pek tatminkâr bir hayat tarzı değil, ama dünyanın hızla değişmekte olduğu, bu yüzden anne babalar ile çocukların fikirleri ve idealleri arasında bin yıllık mesafenin olabildiği zamanlarda mümkün olan yegâne hayat tarzı.

3

*Ve Onların Dostluğu Sınandığında***

I

ZARİF beyaz *Bessie Budd*, Yunanistan Adaları arasındaydı; Sappho buralarda sevmiş ve türküler söylemişti ve Lanny on dört yaşındayken buralarda balık tutmuş, yüzmüş, tepelere tırmanmış, eski tapınakların harabelerini seyretmişti. Korinthos Körfezinden içeriye giren yat, şimdi biraz ıslah edilmiş olan Pire limanında bir iskeleye yanaştı; misafirler arabayla Atina şehrine gittiler ve herhangi bir surette ıslah edilmiş olmayan küçük eşeklere binerek Akropol tepesine çıktılar. Tüm harabelerin en ünlüsüne baktılar ve Lanny onlara, Isadora Duncan'ın*** burada dans etmesini ve kendi ibadet şeklinin bu olduğunu açıklayarak polisleri hayrete düşürmesini anlattı.

* *Luka'ya Göre İncil*, 23:34.

** Shakespeare, *Hamlet*, Perde 1, Sahne 3 (Polonius'un, oğlu Laertes'e sözleri).

*** Amerikalı ünlü dans sanatçısı (1877-1927).

Bessie Budd, Atalante Kanalında demirledi ve tecrübeli Lanny denizeoltalar salıp, on altı yılda, belki on altı milyon yılda hiç değişmemiş olan acayip görünüşlü yaratıklar avladı. Misafirler, birkaç kasabada kıyıya çıktılar, uzun saplı bakır cezvelerden fincana boşaltılan aşırı tatlı kahveler içtiler ve balerinlerin etekleri gibi akordeon kırmalı ve kolalanmış beyaz etekler giyen uzun boylu erkeklerin tuhaf manzarasını seyrettiler. Üstlerinde eski tapınaklar bulunan tepelere tırmandılar ve küçük koniler şeklinde inşa edilmiş, çalı çırpıdan barınaklara sahip çobanlarla işaret diliyle konuşmaya çalıştılar.

Lanny'nin ilk ziyaretinden beri geçen zaman içinde bu sularda tarih yazılmıştı. Alman denizaltıları buralarda gizlice dolaşmış, Britanya ve Fransa gemileri bunları kovalamış ve Yunanistan'ın oynayacağı rol üzerine kıyasıyla bir entrikalar düellosu cereyan etmişti. Müttefikler, Selanik'e bir ordu çıkarmışlardı ve *Bessie Budd* şimdi onların nakliye hatlarının izinden gitmekteydi; yatın misafirleri, eğri büğrü dar sokaklarıyla ve çok sayıda camileri, bunların göğe yükselen minareleriyle, tozlu eski bir şehirde arabayla gezintiye çıktılar. Topluluğun daha faal üyeleri, İskender'in ordularının İran'ın fethine çıkmış oldukları tepelerin üzerinde dolaştılar; bu tepelerden yedinci asırda Slavlar gelmiş, daha sonra onları Bulgarlar, Araplar, Galyalılar, Venedikliler, Türkler izlemişti.

Bir mazi hissine sahip insanlar vardır; bunlar, mazinin düşüncesiyle ve onun yadigârlarının varlığıyla heyecan duyarlar. Bu duyguya pek az sahip olan ve bir muharebenin geçtiği veya bir tanrıçaya ibadet edilen bir tepeye tırmanmak yerine iskambil oynayacak insanlar da vardır. Lanny, karısının bu ikinci çeşitten olduğunu keşfetti. Irma, kocasının topluluğa anlattığı hikâyelerle ilgilenirdi, ama o ve Hansi yıkık bir sütunun parçalarını inceleyen, kendisi ilkbahar çiçekleri arasında oynaşan kuzuları seyrederdi. "Ah, ne kadar sevimli!" Kuzulardan birinin anasından süt emmeye başladığını görünce, kol saatine bakar ve şöyle dedi: "Unutmayın, bir saat içinde yata dönmek zorundayız." Lanny

şimdinin dünyasına döner ve uzun zaman önce Marceline ile başlamış olduğu çocuk biliminin zevklerine yeniden dalar dı.

II

Gece gündüz, diğ er yolcularla yakın temas içinde, bir yatın üzerinde yaşadığınız zaman, sizden saklayabilecekleri çok şey olmaz. Lanny, dördüncü defadır paralı bir Yahudi ile beraber bir deniz yolculuğ u yapıyordu, fakat yine de derin ve karmaş ık bir şahsiyeti incelemekten bıkmıyordu. Johannes Robin sadece bir fert değ ildi; bir ırk ve bir költürdü, bir dindi, binlerce yıldır insan toplumunun büyük bir kısmının bir tarih iydi. Onu tam olarak anlamak, sadece bir psikoloji meselesi değ il aynı zamanda bir ticaret ve finans meselesi, bir dil ve edebiyat, etnoloji, arkeoloji meselesiydi – Lanny tüm bu konulara merak duyuyordu.

Birçok iş te eli olan bu adam, bir çocuk kadar sevecen kalpli olabiliyor ve sonra da iş hayatında keyif için bulunmadığını pat diye söyleyebiliyordu. Densizlik noktasına kadar açık sözlü olabiliyor, ama Lanny'nin bir düzine uluslararası konferansta gözlemiş olduğ u diplomatlardan herhangi biri kadar entrikacı da olabiliyordu. Çekiş e çekiş e pazarlık ediyor, sonra da dönüyor ve aynı kiş iye ikramlar yapmak için bir servet harcıyordu. Cesur bir insandı, ama onu hiç rahat bırakmayan korkuları da vardı. Diğ er insanlarca onaylanmayı çok arzu ederdi, fakat onları incelemeye tabi tutar ve görüşlerinin o kadar da değ erli olmadığını belirten hükümler verirdi. Nihayet, keskin zekâsıyla, kendi içindeki bu çeliş kileri gözlemledi ve itimat ettiğ i Lanny'ye bunları tedirgin edici biçimde söyleyivercekti.

Diğ erleri yatmaya gittikten sonra, güvertede oturuyorlardı; durgun bir geceydi ve yat hemen hiç ses çıkarmadan suları yarıp gidiyordu. Aniden, Robin şöyle dedi: “Bu gösterinin her saat kaç a mal olduğunu biliyor musun?”

Misafir, ş aşırmış bir halde, “Hiç tahmin etmeye çalışmadım,” dedi.

“Tahmin etmeye çalışmazdın, çünkü senin her zaman paran oldu. Dün gece hesapladım – günün veya gecenin her saatinde yaklaşık yüz dolar. Bunu fark edince birkaç saat uyuyamadım.”

Bir sessizlik oldu. Lanny ne diyeceğini bilmiyordu.

“Bu bir zaaf; sanırım ırkla ilgili. Çok fazla para sarf etme korkusunu üstümden atamıyorum.”

“O halde, bunu niye yapıyorsun?”

“Kendimi rasyonel olmaya zorluyorum. Parayı yığarsan faydası nedir ki? Benim çocuklarım onu istemiyorlar ve onların çocukları onu kullanmayı bilmeyecek; zaten, öyle veya böyle, hep süremez ki. Dostlarıma bir parça zevk verdiğimi sanıyorum ve herhangi bir fenalık ettiğimi düşünmüyorum. Sence ediyor muyum?”

“Hayır,” diye cevapladı öteki.

“Bundan bahsetmemeliyim, elbette,” dedi Robin, “fakat sen insanları anlamayı seversin.”

“Eğer insanları anlasaydık hepimiz daha mutlu olurduk,” diye cevapladı Lanny. “Ben de zaafpların bilincindeyim. Senin durumunda olsaydım eğer, bir yata sahip olma hakkım olup olmadığı konusunda karar vermeye çalışırdım.”

III

Lanny yatmaya giderken bu “ırksal” özellik hakkında düşünüyordu. Johannes Robin ile ilk tanıştığında, bu gezgin satıcı, elektrikli bigudiler ve tost makineleriyle dolu iki ağır bavul ve uluslararası ticareti ve medeniyetin yayılmasını teşvik etmeye yönelik bir nutuk ile Avrupa’yı dolaşmaktaydı. Savaş esnasında, Almanya’da satılmak üzere manyetolar ve bu gibi şeyler satın alarak para kazanmıştı. Sonra, Robbie Budd ile ortak olmuş ve Amerikan ordusunun artık malzemelerinden satın almıştı. Mark satışları yapmış ve Alman sanayilerinde hisseler satın almıştı ve şimdi bazen şu veya bu şeyin “kralı” olarak söz ediliyordu ondan. Hiç şüphesiz, tüm krallar, taçlarının altında ve kraliyet giysileri içinde, zehirlenmek veya hançerlenmekten, tanrılardan veya

kötü ruhlardan veya –bu asri zamanlarda– mali çöküşlerden ve devrimlerden korkarak azap çeken, sevmeye susamış, tereddüt ve endişe içindeki ölümlülerdi.

Jascha Rabinowich adını değiştirmiş fakat bir Yahudi olarak kalmıştı; bu demektir ki ırk bilincine sahipti; aşağılanma ve zulüm görmeydi onu bu bilinçte tutan. Bazen atıp tutar, bazen yaltaklanırdı, ama her iki haletiruhiyeyi de gizlemeye çalışırdı. İstedığı, diğer insanlar gibi bir insan olmak ve meziyetlerine göre yargılanmaktı. Fakat Rusya’daki bir pogromdan kaçmak zorunda kalmış ve çok sayıda insanın onu hakir gördüğünü, ondan nefret ettiğini bilerek Almanya’da yaşamıştı. Amerika’da bile –ki Amerika’yı en aydınlanmış ülke sayardı– varoşlardaki halkın ona *sheeny** ve İsa katili diyeceğini, “en iyi” insanların ise cemiyet toplantılarından onu dışlayacağını biliyordu.

Bütün bunları, kız kardeşinin Hansi ile evlenme hakkını gayretle savunmuş olan Lanny ile konuştu. İnsanlar, Yahudileri parayı anormal biçimde sevmekle suçluyordu. “Biz ticaret insanlarıyız,” dedi Johannes. “Topraklarımızdan atılmış olduğumuz için, birkaç bin yıldır ticaret insanları olduk. Şu Akdeniz limanlarından birinde bulabildiğimiz deliklerde saklanmak ve bir şeyi düşük fiyattan satın alıp daha yüksek fiyattan satarak geçinmek zorunda olduk. Başarısızlığın cezasının ölüm olması zekâmızı biletti. Bir limanda, çoğu zaman öyle olur ki bir daha hiç görme-yeceğimiz birinden satın alır ve aynı şartlar altında başka birine satarız; onlar bizim selametimize pek aldırış etmez, biz de onların selametine pek aldırış etmeyiz. Bu vaziyet, bizim ahlakımızda bir sınırlama olabilir, fakat anlaması kolaydır.”

Lanny bunu anladığını kabul etti ve Robin sözlerine şöyle devam etti:

“Sizin atalarınız karanlık kuzey ormanlarında sopalarla ve mızraklarla yaban öküzü öldüren barbarlar iken, benim atalarım İzmir’den Cebelitarık’a kadar her yerde usta tacirlerdi. Doğal olarak, bizim hayat görüşümüz sizinkinden farklıydı. Ama insan

*Yahudi” anlamına gelen aşağılayıcı bir argo kelime.

ticarete girdiğinde, farklılıklar hızla yok olur. Senin atalarının toprağı olan Connecticut'ta birine hilekâr dersin gücenmediğini işittim. David Harum diye birinden bahsedildiğini duymuş olabilirsin, hani beygir ticareti yapan şu adam.”

Lanny, gülümseyerek, “Potash ve Perlmutter'dan bahsedildiğini de duydum,” dedi.

“Burada, bir zamanlar medeni dünyanın tamamı olan bu kadim denizin kıyılarında da aynısı geçerli. Yunanlılar becerikli tacirler sayılır; mesela Zaharoff. Türkleri aldatmak kolay değildir. Ermeniler ise, dünyadaki herhangi bir ırka üstün gelebilirmiş. Tabii ki, her zaman, meslekten tacir olanları, ticaretle yaşayan veya ölenleri kastediyorum. Köylü, farklı bir nesnedir; esas üreticinin kaderi, ister Connecticut'ta sahte mal satın alıyor olsun ister Anadolu'da yeterince kurnazlık edip başkalarına kakalaya-madığı değersiz metal parayla ona ödeme yapıyor olsun, her zaman mağdur olmaktır.”

IV

Lanny, Madam Zyszynski ile oturdu, ama elde ettiği sonuçlar en iyi cinsten olmadı. Tikamse, asil Kızılderili, kuşkucu bir haldeydi ve aksiliğı üstündeydi; birisi onun sözünü kabul etmediğı zaman alınıyordu ve Lanny aşırı dürüst olma hatasını yapmıştı. Sonuç almanın yolu, ruhları basbayağı dostça karşılayan, onlarla ve “kılavuz” ile dostane, olağan bir şekilde sohbet eden Parsifal Dingle gibi olmaktı. Görünüşe bakılırsa, şifacılıkta geçerli olan kural, ruhlar bakımından da geçerliydi: İman getirip de küçük çocuklar gibi olmazsanız eğer!..*

Tikamse'nin yapacağı, Lanny'ye Parsifal yoluyla mesajlar göndermekti. Şöyle diyordu: “Şu yakışıklı genç adama söyleyin, Marcel buradaydı ve şimdi ruh resimleri yapıyor, yeryüzünde yapmış olduğu herhangi bir şeyden çok daha harika resimler – fa-

* *Matta'ya Göre İncil*, 18: 3. Bu sözün devamı şöyledir: “Cennet ülkesine giremezsiniz.”

kat bunlar asla müzayedelerde satılmayacak.” Lanny, Marcel’in, eserlerinin satılmasına itirazı olup olmadığını bilmek istiyordu, ama ressam uzun bir süre boyunca Lanny’nin sorusunu cevaplamadı. Sonra bir gün Tikamse, epey hoşnutsuz bir edayla, Marcel için bunun önemi olmadığını söyledi; Lanny’nin dünyasında her şey satılıyordu ve güzel şeyleri bir depoda tutmanın faydası yoktu. Bu sözlere bakılırsa, ruhlar dünyası “pembemsi” bir renge bürünmekteydi.

Madam günde birkaç seans veriyordu. Altıncı Cadde üzerinde geçimini kazanırken yapmıştı bu işi ve ona zararı olmadığına ısrar ediyordu. İlgi duyan herkesi yanına kabul ederdi ve halen, Rabinowich ailesinin geçmişine dalmaya başlıyor, ailenin “ebediyete intikal etmiş” üyeleri hakkında konuşuyordu. Bu pek tatmin edici olmadı, çünkü bu ailenin birçok üyesi vardı ve Jascha onların izini kaybetmişti; onlardan birinin değerli bir amaç için paraya ihtiyacı olmadıkça kendilerinden hiç haber almazdı ve bütün amaçlar da değerliydi. Ailesinin ruhlar âlemindeki herhangi bir üyesinin kimliğinden emin olmanın en iyi yolu, hâlâ yeryüzünde bulunan bir oğul veya kıza, bir yeğene filan para verilmesini rica etmesi olacaktı!

Fakat hakikaten bir Nahum Amca vardı geçmişte; bu adamcağız, Rusya Polonya’sı köylerinde çerçilik etmiş ve Kara Yüzler* tarafından sopayla dövülerek öldürülmüştü. Bu olayın gerçekçi ayrıntıları, böyle bir hadiseye çocukluğunda şahit olmuş ve bu yüzden arada sırada kâbuslar görmekte olan Ana Robin’e inandırıcı geldi. Daha sonra, Jascha’nın kendi babası onunla konuştu; sakalının bir tarafının diğerinden daha hızlı ağarmış olduğunu ve paralarını ocaktaki gevşek bir tuğlanın altında nasıl sakladığını anlatınca, Lanny, dostunun yüzünde bir şaşkınlık ifadesi gördü. Johannes, daha sonra, bütün bunların bir çeşit sahtekârlık olması gerektiğini düşünmüş olduğunu, ama şimdi ne düşüneceğini bilemediğini söyledi. Hakikaten inanılmazdı.

İngilizce *Black Hundreds*, Rusça *Çornaya Sotnya*. Rusya’da yirminci yüzyılın başlarında kurulan, gerici, monarşist, aşırı milliyetçi, antisemit hareket.

Bu hep gezinti teknesi üzerinde böylece devam etti. Kır sakallı ve ciddi zihniyetli Kaptan Moeller de katılmaya tenezzül etti ve kendini en büyük oğluyla sohbet içinde buluverdi; oğlu bir U-gemisinde* küçük rütbeli bir subay olarak hizmet etmişti ve denizin dibinde havasız kalmanın nasıl bir duygu olduğunu anlattı. Bir “belediye mektebine” devam ederek bir parça eğitim almış, Cockney** aksanlı bir kız olan, Bebek Frances’in muavin bakıcısı, uzun süreler boyunca oturup babasıyla konuşmayı öğrendi; Britanya ordusunun bir askeri olarak Somme muharebesinde can vermiş olan babası, ona, hayatının ilk yıllarından söz etti, at yarışları üzerine bahislere katıldığı ve adının hâlâ (mahalleden diğer ölü askerlerin adlarıyla birlikte) bir yazı tahtasına tebeşirle yazılı olduğu meyhanenin ismini verdi.

Madam Zyszynski bunları nereden biliyordu? Yatın içinde gizlice dolandığını ve sohbe kulak verip birtakım ayrıntıları yakaladığını, belki de insanların kabinlerinde sağı solu kurcaladığını söyleyebilirdiniz. Fakat öyle şeyler yapmıyordu. İlk başta bir hizmetçi olmuş, sonra da Varşovalı bir tacirin kâhyasıyla evlenmiş, epeyce kalın kafalı, ihtiyar bir kadındı. Varisli damarlar ve erken aşamada hidropiziden mustarıptı. Yabancı dilleri güçlkle anlıyor ve çoğu zaman başkalarını dinlemeye zahmet etmiyor, kendi kabininde oturup boyuna fal bakmayı tercih ediyordu. Bir şey okuduğunda, ucuz bir dergideki resimlere göz gezdirmekten öteye geçmiyordu. Translarında yaptığı acayip şeyler onu gerçekte çok fazla ilgilendirmiyordu; sizin sorularınızı yapabileceği en iyi şekilde cevaplandırır, ama size herhangi bir şey sormazdı. İki de bir, yoksul olduğunu ve bunları geçimini kazanmak için yaptığını söylerdi. Ayrıca, Tikamse’nin sesini hiç duymadığı ve onunla ilgili bütün malumatının çok sayıdaki müşterileri tarafından kendisine söylenen şeylerden ibaret olduğunda ısrar ederdi.

Fakat ne kadar farklı bir yaratıktı bu Kızılderili şef! Tarih kitaplarında geçen o Tikamse olmadığını, aynı adı taşıyan bir İro-

Birinci Dünya Savaşında kullanılan Alman denizaltı gemisi.

Londra’da konuşulan bir İngilizce şivesi.

kua olduğunu söylüyordu. Çiçek hastalığı onun kabilesini hemen hemen yok etmişti. Şimdi, bir ruhlar kabilesini yönetiyor ve eski düşmanları –yani beyazlar– aleyhine kendini eğlendiriyordu. Uyanık, işine hâkim, hazırcevap, kurnazdı – ve eğer bilmediği herhangi bir şey varsa, yarın tekrar gelmenizi ve belki o zaman istediğiniz bilgiyi vereceğini söylerdi. Ama kibar olmanız gerekiyordu. Ona sosyal eşitiniz olarak muamele etmeliydiniz. Onunla iyi geçinmenin en doğru yöntemi, alçakgönüllü bir ricacı olmaktı. “Lütfen, Tikamse, acaba bana bu büyük iyiliği yapar mısın?”

V

Tüm bunların anlamı neydi? İki yüz seneyi aşkın bir zaman önce ölmüş olan bir Amerika yerlisinin ruhu muydu hakikaten? Lanny öyle olduğunu sanmıyordu. Kitaplar okuduktan ve bunun üzerine aylarca düşündükten sonra, Tikamse’nin bir deha olduğuna karar vermişti; William Shakespeare’in içinde çalışmış olan, dünyanın canlı insanlardan daha gerçek olduklarını kabul ettiği yığınla karakter üreten cinsten bir şey. Şairin durumunda, bu deha onun bilinçli zihniyle bir araya getirilmişti, öyle ki şair bu dehanın ne yapmakta olduğunu biliyor ve karakterleri oyunlara koyabiliyor ve bunları tiyatro yöneticilerine satabiliyordu. Madam Zyzynski’nin içindeki deha ise, herhangi bir bilinçli zihinle bir araya getirilmiş değildi; kadının bilinçaltında saklı duruyor ve orada kendi başına çalışıyordu; deyim yerindeyse, yabani bir deha, yer altında bir deha. Nasıl da işliyorsun, ey ihtiyar köstebek, toprağın içinde böyle hızlı!*

Bu enerji, bir Kızılderili olmayı oynuyordu; ayrıca, değişik insanların zihinlerinden olgular topluyor ve bunlardan hikâyeler örüyordu. Lanny Budd’ın bilinçaltına dalıyor, onun hatıralarını biriktiriyor ve bunları, Cap d’Antibes’de resimler yapan veya Eski Yunan harabelerine bakan Marcel Detaze’ın ruhuna dönüştürüyordu. Jascha Rabinowich’in zihnine dalıyor ve onun akrabaları-

* Shakespeare, *Hamlet*, Perde 1, Sahne 5.

nın ruhlarını yaratıyordu. Bir sandıkta eski kıyafetler bulan, sonra bunları kuşanan ve işitmiş veya kitaplardan okumuş oldukları insanlar –canlı veya ölü insanlar– hakkında hikâyeler uyduran çocuklar gibi! Her çocuk bilir ki bunun sahici olduğuna inanıyormuş gibi yapmanız gerekir, yoksa eğlenceli olmaz, hayal gücü işlemez. Bir ayı postunu kuşanırsanız, ellerinizin ve dizlerinizin üstüne çökün ve homurtular çıkartın. Bir Kızılderili şefinin başlığını takarsanız, odanın içinde dolanın ve derin, ciddi bir sesle diğer çocuklara buyruklar verin – bir Polonyalı aksanıyla olsa bile!

Tüm bunlar, Lanny'nin düşüncelerinin ve Madam Zyzynski'nin düşüncelerinin ve başka insanların düşüncelerinin kaynaştığı ve beraberce aktığı bir okyanus, bir çeşit evrensel düşünce havuzu olduğuna işaret ediyordu sanki. Kendinizi, bir okyanusun yüzeyinde gezinen bir baloncuk olarak hayal edin; güneşin ışıkları üzerinize düşüyor ve çok sevimli renklerin var; etrafta başka baloncuklar da geziniyor ve hepiniz bir araya gelip bir baloncuklar kümesi oluşturuyorsunuz – *Bessie Budd* yatının misafirleri, örneğin. Sonra, baloncuklar birer birer patlıyor ve bunların maddesi okyanusa geri dönüyor, zaman içinde yeni baloncukların maddesi haline geliyorlar.

Bu teori, medyumun bu zihin maddesine dalma ve normal herhangi bir yoldan erişemediği olgulara ulaşma gücüne sahip olduğuna inanmanızı gerektiriyordu. Buna inanmak, ölü insanların ruhlarının canlılara mesajlar gönderdiğine inanmaktan daha kolay mıydı? Lanny öyle olduğunu anladı; çünkü insan zihninin beden ile beraber geliştiğini ve onunla beraber yok olduğunu gözlemlemek için yeterince uzun yaşamıştı. Garip bir şekilde, bu ikisi, birbirine sıkıca bağlı ve aynı kaderi paylaşır gibi görünüyordu. Fakat bu birliğin mahiyetinin ne olduğunu, bir düşüncenin nasıl olup da bir adaleyi harekete geçirebileceğini veya bedendeki kimyasal bir değişimin nasıl olup da neşeli veya kasvetli düşünceler üretebildiğini bildiğinizi zannederek kendinizi aldatmayın. Bu soruların cevaplandırılması için, Lanny'den daha akıllı insanlar gerekli olacaktı. Lanny, insanların birbirlerini soymayı ve öldür-

meyi bırakıp gerçekten ne olduklarını anlama işine koyulmalarını dilerdi bütün kalbiyle.

VI

Saati yüz dolara mal olan yolculuk doğu yönünde devam etti ve şimdi Gelibolu Yarımadasına yaklaşıyorlardı; burada onca İngiliz askeri, üstlerinin aptallığını hayatlarıyla ödemişlerdi. Kocaman gemiler batmış, paramparça cesetler kumsallarda üst üste yığılmıştı. Çok sayıdaki yaralılar arasında, Lanny'nin kız arkadaşı, Sandhaven Kontesi, Rosemary Codwilliger'in babası da vardı. Bu adamın "ebediyete intikal" edişi üzerinden uzun zaman geçmemişti. Lanny merak etti, acaba onun ruhu buralarda dolaşıyor muydu? Bunu Tikamse'ye sordu. Albay Codwilliger'in "zuhur etmesi" çok vakit almadı, fakat ne yazık ki Lanny onu sağlığında yakından tanımış değildi ve beyanların doğru olup olmadığını anlamak için, o sırada Arjantin'de bulunan Rosemary'ye yazması gerekliydi.

Çanakkale Boğazından fırtınalı, yağmurlu bir öğle sonrasında geçtiler ve kıyılar sise gömülü başka kıyılardan pek farklı görünmüyordu. Lanny ve Bess bir süre güvertede yürüdüler, sonra salona geçip Schubert'in dört elli piyano sonatını çaldılar. Bunun ardından, Lanny yine dışarıya çıktı, çünkü az ileride Prinkipo Adası [Büyükada] bulunuyordu; bu ada, on bir yıl önceki Barış Konferansında onun kafasında öyle yer etmişti ki. Burası, Başkan Wilson'un Bolşevikler ile bir mütarekeye varılması çabalarında, onlarla bir toplantının yeri olarak seçilmişti. Yaşlı devlet adamı, böylesine bir müzikal komedi adını taşıyan bir yerin mevcut olduğuna inanamamıştı.

O toplantıya bir müzikal komedi performansı demek yanlış olmazdı aslında - Lanny işte böyle düşünüyordu kederle. Devlet adamları Prinkipo'ya gitmediler ve daha sonra Cenova'da Ruslar ile buluştukları zaman, hiçbir şeyi çözüme bağlamadılar. Bir diğer savaşa hazırlanmak için ülkelerine döndüler. Lanny, yeni bir

savaşın yolda olduğuna kesinlikle inanan kötümserlerden biriydi. İnsanlara bunu anlatıyor, ama onlar omuzlarını silkiyordu. Ne yapabilirlerdi ki? Herhangi bir kimse ne yapabiliirdi? *C'est la nature!**

Belki yağmurdu bu kederli düşüncelere sebep olan; belki, o on binlerce ölü İngiliz ve Türk askerinin ruhlardı; belki de, savaş esnasında, sokaklardan toplanmış ve aç kalıp birbirlerini yemeleri için bu müzikal komedi adasına bırakılmış olan İstanbul köpeklerinin ruhlardı. Ülkenin dinine göre, bunları öldürmek caiz değildi, o zaman yesinlerdi birbirlerini! Göçebe bir halkın arasında doğmuş olan Peygamber köpeği severdi ve onu çadırın bekçisi olarak övmüştü; onu korumaya gayret etmişti, ama sürüler halinde aç köpeklerle ve bir yamyamlık çözümüyle büyük şehirler olacağını tahmin edememişti.

Marmara Denizinin güneyindeki tepeler, babasının Zaharoff ile konuşmalarında bahsi geçtiğini Lanny'nin işitmiş olduğu hadiseler sahne olmuştu. Silah kralı, Yunanlı soydaşları tarafından Türkiye'nin istilasını finanse etmiş, buna servetinin yarısını harcamıştı, yani harcadığını söylemişti – ama elbette onun söylediği her şeyin doğru olduğunu varsaymak zorunda değildiniz. Her neyse, Yunanlılar bozguna uğratılmış ve yığınlar halinde denize dökülmüşler, bundan sonra da muzaffer Türk ordusu Britanya tahkimatlarının ve donanma toplarının önünde zuhur edivermişti. Bu kriz hali, Lloyd George hükümetinin yıkılmasını getirmiş ve böylece Robbie Budd'ın petrol imtiyazları elde etme planlarını suya düşürmüştü. Robbie, savaş tehdidinde bulunan ve bazen de bunu gerçekleştiren hükümetleri –kendi ülkesinin ve diğer ülkelerin hükümetlerini– kendi menfaatine kullanan adamlardan biriydi; Lanny ise, saat başına yüz dolar masraflı bir yat üzerinde seyahat eden, güzel musikiyle uğraşan, tarih ve psikik araştırma kitapları okuyan ve vicdanında, dünyanın gidişatıyla ilgili olarak rahatsızlık hisseden, sevimli bir delikanlı. Ne yapmak gerektiğini sorardı dostlarına büyük bir ciddiyetle.

* Fransızca: Bu doğaldır!

Onlardan bazıları, bunun cevabını bildiklerini sanıyordu; ama mesele şuydu ki, görüşleri çok farklıydı.

VII

Yolcular topluluğu, bir zamanlar Müslüman dünyasının başkenti olan, şimdiyse İstanbul olarak bilinen kalabalık şehirde kıyıya çıktı. Her zaman olduğu gibi, otomobillere bindiler ve turistik yerleri görmek için gezintiye çıktılar. Ayasofya adlı büyük katedrali ziyaret ettiler, sonra eski sultanın sarayında haremi gezdiler; burada, zaman zaman, sadakatsiz bir hatun organla boğazı sıkılarak boğdurulur, bir çuvalın içine bağlanır ve Boğaziçi'nin sularına bırakılmış. Sonra çarşılarında gezindiler; değişik ırklardan tacirler, onlara, Bergama kilimlerinden açık saçık kartpostallara varıncaya kadar türlü hediyelik eşya satmak için gayretle uğraştılar. Kalabalık caddeden, büyük bir gürültüyle bir itfaiye arabası geçti; parlak bir kırmızıya boyanmış, modern bir itfaiye arabası – ama Lanny hayalinde genç Zaharoff'u, hizmetleri için tahsilat yapma planlarıyla kafası meşgul bir halde, makineyi sürerken gördü. Onlara hâlâ *tulumbacı* mı deniyordu? Yangınınızı söndürmek için hâlâ ücret alıyorlar mıydı? Yoksa –tercihinize göre– devam etmeye bırakıyorlar mıydı yine?

Yerinde duramayan *Bessie Budd* kuzeye doğru, Eski Yunanlıların “yabancılar dost” dedikleri muazzam derin Karadeniz'in sahili boyunca ilerledi. Sovyetler Birliği, Beş Yıllık Planın ortasındaydı ve güvenle mucizeler bekleniyordu. Gezginlerin hedefi, bir sinema filminde* görmüş oldukları büyük bir açık hava merdiveni bulunan Odesa kenti idi. Pasaportları vizelenmiş, her şey önceden ayarlanmıştı; kendilerini İnturist'e bildirmeleri gerekiyordu sadece ve onlara verilen *valuta* tutarının limiti kadar otomobillerden, rehberlerden ve otellerden yararlanma hakkına sahiptiler.

1898-1948 yıllarında yaşamış Sovyet sinema yönetmeni *Sergey Ayzenştayn*'ın 1925'te çektiği *Potemkin Zırhlısı* adlı film. Dünya sinemasının başyapıtlarından biri.

“Geleceği gördüm, tıkr tıkr işliyor.” Lincoln Steffens işte böyle demişti Lanny Budd’a. Stef’te imanın gözleri vardı; Hansi, Bess ve Rahel’de de öyle. Tamir edilmeye fena halde muhtaç binalara ve lastik ayakkabı, yarmalı hırka giyen insanlara baktıkları zaman, “Yeni fabrikalar üretime bir başlasın, sonra görün bakalım,” diyorlardı. Rehber kızlara “yoldaş” olduklarını söyledikleri zaman, onları, çocuk bakım evleri ve komunal mutfaklardaki en son tarzları incelemeye götürdüler. Bir kooperatif çiftliğini ziyaret etmek için otomobillere binip taşraya gittiler; Hansi’ye ülkesinde ne iş yaptığını sorduklarında, bir kemancı olduğunu itiraf etti ve insanlar hemen bir keman tedarik etmek için koştular. Hansi ön balkona çıkıp *Old Folks at Home* ve *Kathleen Mavourneen* ile Achron’un *Hebrew Melody* parçalarını çalarken herkes işini bırakıp onu dinledi. İnsanlar bu küçük konserden çok duygulandı, ama yaklaşan hasat için traktörlerin ve biçerdöverlerin hazır edilmesine yardımcı olacak mıydı?

VIII

Irma bu ziyaretlerden bazılarına katıldı ve arkadaşlarının coşkunculuklarını nazikçe dinledi; fakat Ana Robin’e “geleceği” pek kasvetli bulduğunu itiraf etti. Ana, omuzlarını silkerek şöyle dedi: “Ne beklenirdi ki? Burası Rusya.” Orayı çocukken öğrenmişti ve değişebileceğine inanmıyordu. Çarlık zamanında, insanlar o kadar mutsuzdu ki sarhoş oluyor ve uyumak için sürünerek bir deliğe giriyorlardı. Bolşevikler içki yapılmasını durdurmaya çalışmışlar, ama köylüler yine de yapmış ve gizlice şehre sokmuşlardı. “Tıpkı Amerika’da olduğu gibi,” dedi Ana. Bu eski acı hatıraların canlandırılmamasını tercih ederdi.

Odesa, devrim ve iç savaş yıllarında birkaç defa el değiştirmişti. Fransız donanması tarafından bombalanmış ve evlerin çoğu harap olmuştu. Şehirdeki görülecek yerlerden biri, taşlardan yapılmış büyük bir piramidin altında, binlerce katledilmiş devrimcinin gömülü olduğu Kurbanlar Meydanıydı. Gençler bu-

raya bir tapınağa gidermiş gibi gitti, yaşlılarsa eğlence aradılar ama bulamadılar. Topluluğun gençleri, alüvyonla dolmuş nehir ağızlarının oluşturduğu su kütlelerine yakın yerlerde inşa edilen birçok sanatoryumdan bazılarına gidilmesinde ısrar ettiler. Bunlar da kutsal yerlerdi, çünkü malul işçilere tahsis edilmişlerdi. Gelecekte işte böyle olacaktı; üretilen zenginlikten onu üretenler yararlanacaktı! “Onların inşa ettiğinde başkası oturmayacak, onların ekip biçtiğini başkası yemeyecek.”* İşte böyle demişti eski İbrani peygamberi ve Kanada’da bu sözler o denli Kızıl sayıldı ki bir papaz bunları vaazında söyledi diye büyük jüri tarafından suçlandı. Hansi ve Rahel’in damarlarında bu eski peygamberlerin kanı dolaşıyordu ve Bess’e onların beyanlarının Tanrı sözü olduğu öğretilmişti; o yüzden bu yeni dini kolayca benimsediler. İşçileri kurtarmayı vaat etmekteydi yeni din ve Lanny, bunun, çadırları koruyan köpeklerle yardım etme çabalarında Muhammed’in kazanmış olduğundan daha çok başarı kazanacağını umuyordu.

Lanny, iki aşırı uç arasında bir yerde, olağan konumundaydı. Bu Rusya ziyareti boyunca, Robin ailesine bir çeşit irtibat memuru olarak hizmet etti. Johannes, kendi gençlerinden herhangi biriyle Komünizmi tartışmaya cesaret edemiyordu, zira bunu yapmakla kendi mevkisine zarar vereceğini anlamıştı; onları yumuşatmak için bir şeyler yapılabileceğini umarak Lanny ile konuşuyordu. Para adamının kanaatine göre, bu Bolşevik deneyi, eski rejim zamanında bağlamış olduğu bir miktar yağ sayesinde devam etmekteydi. İnsanlar, yıkılmadan ayakta durdukları sürece eski evlerde yaşamaya devam edebilir ve eğer utanma duyguları yoksa on yıllar boyunca eski kıyafetler giyebilirlerdi – etrafına baksana! Fakat yeni şeyler üretilmesi farklı bir konuydu. Elbette ki, yabancı uzmanlar tutabilir ve fabrikalar inşa ettirebilir ve buna Beş Yıllık Plan diyebilirlerdi – ama eğer bir insan yapacağı işi başka birine kaydırabilirse, gerçek herhangi bir çalışmayı kim yapacaktı? Ayrıca, herhangi bir iktisadi girişim siyasetçiler tara-

Eski Ahit, İşaya. 65:22.

fından nasıl yönetilebilirdi? “Sen bunları bilmezsin,” dedi Johannes, asık bir yüzle. “Ben Almanya’da bilmek zorunda kaldım.”

Lanny, “Bu bir deney,” diyerek kabul etti. “Böyle geri bir ülkede tecrübe edilmek zorunda olması çok fena.”

“Sadece şunu diyebilirim,” diye cevap verdi iş adamı, “umarım ki benim yaşadığım herhangi bir ülkede tecrübe edilmesi gerekmez.”

IX

Barbara Pugliese ve Jesse Blackless proletarya devriminin ideallerini Lanny’nin evinde genç Robin’lere açıkladıklarından beri, Robin ailesinde yıllardır gelişmekte olan bir durum vardı. O açıklama, beklenmeyen ölçüde kuvvetle tutan bir fikir aşılması olmuştu. Lanny, olayların daha sonraki gelişimini hem merak hem de endişeyle gözlemişti. Baba ve Ana Robin’lerin iki oğullarına nasıl hayran olduklarını, tüm umutlarını nasıl onlara bağladıklarını biliyordu. Hansi ve Freddi yoksulluğun aşağılanmalarından ve kaygılarından uzak yaşayabilsinler diye para kazanıyordu Baba Robin. Baba ve Ana, gözbebeklerini dikkatle izliyor, onların her duygu ve dilekleri bakımından aralarında konuşup görüşüyorlardı. Hansi keman çalmak istiyordu; pekâlâ, o büyük bir müzisyen olacaktı, en iyi öğretmenlerle, yolunu düzlemek için gereken her şeyle. Freddi, bir âlim, okumuş bir insan olmak istiyordu; pekâlâ, Baba her şeyin parasını ödeyecek ve kendi işinde oğullarından birinin yardımına sahip olma doğal arzusundan vazgeçecekti.

Genç insanların, yoksullar için adalet umutlarıyla, zulmü ve savaşı bitirme umutlarıyla ateşlendirilmesi şaşırtıcı görünmemişti. Dünyadaki her Yahudi, eski peygamberlerinin böyle bir milenyumu, böyle bir Mesih’in gelişini haber verdiklerini bilir. Hansi ve Freddi heyecanlarında aşırıya gittilerse, onların yaşında başka ne beklenecekti? Yaşları ilerledikçe, basiret kazanacak, bugünlerde neyin mümkün olduğunu öğreneceklerdi. İyi ana ve

Çalışkan baba bunu beklediler, ama boşuna beklediler. İşte, Hansi yirmi beş yaşındaydı, kardeşiyse sadece iki yaş daha genç ve –sakinleşmek bir yana– hayalleri için bir çeşit belkemiği olarak hizmet eden bir teoriler ve dogmalar veya bunlara ne diyecekseniz işte o şeyler beğiyle, olgun bir kararlılık ediniyorlar gibiydi.

Getto kökenli Yahudi çiftin nazarında, Hansi’nin Robbie Budd’ın kızıyla evlenmesi büyük bir zafer olarak görünmüştü, ama zaman geçtikçe bu parlak manzarada bir bulut olduğunu keşfetmişlerdi. Bess, Hansi’den Kızıl bulaşmayı kapmış ve eski Yahudi idealizmine, Johannes’in Yankilere özgü bir nitelik olarak fark etmiş olduğu pratikliği, onun atalarının Pritenliğinden türeyen bir ciddiyeti getirmişti. Bess, hepsinin en kızılı ve en ödünsüz olanıydı. İfadesi, acıma ve şefkatle dolu olurdu, ama yalnızca sosyal adaletsizliğin mağdurları olarak görmeyi seçtiği insanlar için. Bunları aşağıya bastıran ve onların emeğinin meyvelerini toplayan diğerlerine karşı azimli bir düşmanlık besliyordu; kapitalizm ve onun suçlarından bahsettiği zaman, yüzü katılaşırdı ve onu Cromwell’in askerlerinden birinin kızı sanabilirdiniz.

Lanny, Johannes’in, ruhunun derinliklerinde, bu gelinden çekindiğini hissediyordu. Johannes, Bess’i yumuşak sözlerle yatıştırmaya çalışıyor; tam doğru otomobille, en seçkin bir tonda bir piyanoyla, onun fikirlerine karşı çıkacak hiç kimse olmadan ve sadece kendi iki ailesinin yeleri ve onların hizmetçileri bulunmak üzere yedi denizin en romantik yerlerine yat gezintileriyle onu satın almaya çabalıyordu. Milyonların sahibi olan bu zavallı adam sanki şunu diyordu: “Bakın! Emzirilmesi gereken bir bebekle işte Rahel ve senin hayran olunan erkek kardeşinin sevimli bebeği işte; hepinizin mutluluğu için var olan, hayallerin bu gemisi işte. Siz nereye gitmesini isterseniz oraya gidecek ve servis mükemmel olacak; denizde disipline ait kuralları ihlal bile edebilirsiniz, sen ve Hansi n kuleye çıkabilir ve mürettebat için müzik alabilirsiniz veya onları haftada bir salona davet edebilir ve onlar için alabilirsiniz – Almanya’nın ticaret gemilerinde yetişmiş korkunç bir ihtiyaç kaptana rağmen. Ne olursa, ne ister-

seniz, yeter ki lütuf gösterin ve bir milyoner olmamı affedin ve servetimi ücretli kölelerin emeği ve alın terinden çıkartmış olduğum için beni hakir görmeyin!”

Bu yatıştırma programı dört yıl süreyle başarılı olmuştu, çünkü Bess bir piyanist olma işine dört elle sarılmıştı. Püriten fanatizmini, kuvvet ile inceliği birleştirerek, kas gücü ve koordinasyonu edinmeye odaklamıştı; öyle ki onun ürettiği sesler, daha eğitilmiş kocasının başarmakta olduğu ince nüansları, zarif ton varyasyonlarını mahvetmemeliydi. Fakat Johannes, ruhunda, bu faaliyetin Bess'i ebediyen meşgul etmeyeceğini biliyordu; günün birinde, o ve Hansi kendilerini müzisyen sayacaklardı – ve Kızıl müzisyenler olmaya, Kızıl dinleyiciler için çalmaya, Kızıl dava için para kazanmaya niyetliydiler. Kendileri için, Isadora Duncan'ın seyircilere kızıl eşarplar sallayıp *Marseillaise** eşliğinde dans ederek kazanmış olduğu şöhret ile aynı türden bir şöhret yapacaklardı. Herkesin günden güne tüm Avrupa'da kızıştığını görebildiği sınıf mücadelesinin cehennemine dalacaklardı.

X

Johannes Robin, bu kaygılarını, Ana dışında sadece Lanny Budd'a açabiliyordu. Lanny Budd her zaman yaşına göre çok daha akıllı bir insan olmuş, on dört yaşındayken bir sırdaş, on dokuz yaşındayken bir danışman ve rehber olarak hareket etmişti. Babasıyla Johannes'i bir araya getirmiş, onların tasarılarına kulak vermişti ve ticari faaliyetlerinin birçok ayrıntılarını biliyordu. Johannes'in, Nazi ajanlarına, Berlin sokaklarında Komünistlere karşı sürdürmekte oldukları açık savaşta kullanılmak üzere Budd makineli tüfekleri sattığını biliyordu. Johannes, bundan oğlanlara [kendi oğullarına, yani Hansi ve Freddi'ye] asla söz etmemesini istemişti Lanny'den; Lanny de onun bu isteğine uymuştu. Eğer öğrenirlerse ne yaparlardı? Artık bir daha Berlin sarayında yaşamayı veya saat başı yüz dolar masraflı yat ile seyahat etmeyi

* Fransa'nın ulusal marşı (okunuşu, "Marseyez").

reddedebilirlerdi. Bess, yatın kendi adını taşımasına izin vermeyi bile reddedebilirdi. Jascha Rabinowich işte böyle, kendi özel ağlama duvarı önünde durmuş, ah çekiyordu.

Diasporanın iki bin senesi boyunca kavminin üyelerince gayet iyi bilinen durumdaydı: düşmanlarla çevrilmiş halde onları birbirine karşı oynatmak, ince hilelerle kandırmak mecburiyetinde. Johannes, içeriden bilgi almak için kimlere ödeme yapacağını ve doğru bilgiyi sahte bilgiden nasıl ayırt edeceğini bilerek, spekülâtör kurnazlığıyla güç sahibi olmuştu. Alman markının çöküşünden kazanmış olduğu muazzam tutarda parayla, iflasın eşliğinde bulunan şirketleri satın almıştı. Bunları elde tutmak ve yürütmek için, ekonomiye devlet müdahalesinin hâkim olduğu bugünlerde, siyasetçiler ile bir çeşit ittifak gerekiyordu; onlara para ödemek gerekiyordu. Bu ise şantaj yapmaya benziyor ve zaman geçtikçe bu benzerlik artıyordu. Sadece kimlerin iktidarda olduğunu bilmek değil, ertesi hafta kimlerin iktidarda olabileceğini tahmin etmek ve onlarla bir çeşit anlaşma yapmak da gerekiyordu.

İşte böylece Johannes, Cumhuriyetin koalisyon hükümetinin sürdürülmesine yardım ediyor ve aynı zamanda, ihtiraslı Nazilerden bazılarını destekliyordu; çünkü, yaklaşmakta olan ulusal iflasın gerilimi altında neler olabileceğini kim söyleyebilirdi ki? Çocuklarının Kızılar ile temasta olduklarını ve para için sürekli olarak ısrarlı taleplerle karşılaştıklarını bildiğinden –parası olan kim böyle taleplerle karşılaşmazdı?– Johannes, onlara, “dava” için kullanılmak üzere başkalarına vereceklerini bile bile, cömertçe meblağlar verirdi. Bir başka sigorta şekli daha! Lakin bu gruplardan herhangi biri diğerlerine para vermekte olduğunu anlamamalı, çünkü bunlar, her biri diğer ikisine karşı olmak üzere, ölümcül bir üç köşeli savaş içindedirler.

Tüm bunlar endişeli gündüzler ve uykusuz geceler demekti. Ana –ki ondan hiçbir şey saklanamazdı– şöyle derdi: “Kimin için bu? Bunca paraya niçin ihtiyacımız var?” Sahip olduğunuz parayı korumak için daha çok para elde etmeniz gerektiğini anlaması zordu. O ve çocuklar, Baba’yı tüm bu işlerden çekip uzaklaştı-

mak için elbirliğıyle gayret ederlerdi. Geçen üç yaz mevsiminde, onu bir yat gezisine razı etmişlerdi. Bu yıl, iki genç anneden ötürü, daha erken yolculuğa çıkmışlardı ve onu bütün yaz boyunca uzakta tutmayı umuyorlardı.

Ama Berlin'de sorunlar üst üste yığılıyor gibiydi: ticari sorunlar, siyasi sorunlar. Johannes farklı limanlarda yığınla posta alıyor ve sekreteriyle beraber odasına kapanıp uzun telgraflar yazdırıyordu. Sovyetler Birliği hakkındaki şikâyetlerinden biri de buydu: Mektuplar açılabilirdi ve telgrafların akıbeti belli değildi; bunların ücretini ödüyor ama gönderdiğiniz yere varacaklarından emin olamıyordunuz. Her şey bürokratların elindeydi, bitmek bilmeyen bürokratik formalitelere takılıyordunuz. Böyle bir dünyada geçinmek mecburiyetinde olan zavallı insanlara Tanrı merhamet etsin. Hızlı kararların adamı, kendi tarlasını kendi süren, kendi yolunu kendi yapan Johannes, Odesa'ya tahammül edemedi ve güzel Soçi'yi görmekten vazgeçmelerini istedi. "İstanbul'da da var böyle şahane binalar ve üstelik uzun mesafe telefon şebekesi de!"

XI

Bessie Budd aynı yoldan geri döndü ve İstanbul'da yatın sahibi onu endişelendiren başka telgraflar aldı. Cevaplar gönderip başka cevaplar alıncaya kadar yatın beklemesi gerekiyordu ve sonunda Johannes devam edemeyeceğini söyledi. Kontrol ettiği bankaların biriyle ilgili ciddi bir mesele vardı. Alt kademelere bırakılamayacak kararlar alınması gerekiyordu. Böylesine sallantılı bir dönemde uzaklaşmakla hata etmişti. Wall Street çöküntüsü tüm Avrupa'yı sarsmıştı ve çatlaklar ufak ufak kendilerini gösteriyordu. Johannes, misafirlerinden, onu mazur görmelerini rica etmek zorundaydı. Viyana'ya gitmek için uçağa bindi, oradan Berlin'e geçecekti.

Artık böyleydi; Avrupa'nın büyük başkentleri arasında her gün uçak seferleri vardı. Uçağa biniyor, havada olduğunuzu âdeta fark etmiyor ve birkaç saat içinde uçaktan iniyor ve işinize gücü-

nüze bakıyordunuz. En küçük tehlike yoktu; ama Jascha'nın orada gök gürlmesi ve yıldırımlar arasında olduğunu ve aşağı indiğinde birçok şeyle karşı karşıya gelebileceğini düşünmek Ana'ya azap veriyordu. Yolcunun kendi sarayına sağ salim varmış olduğunu ve Freddi'nin iyi ve mutlu olduğunu, herkese sevgilerini gönderdiğini bildiren bir telgraf alıncaya kadar İstanbul'da beklediler.

Afrika sahilini ziyaret etmek için vakit çok geçti – yağmurlar başlamıştı, hava sıcaktı, sivrisinekler olurdu. Yatın üzerinde kalmakla yetinip sahile çıkmadılar. Mandıra güzel çalışıyordu; çok sayıdaki soğutucular iki genç anneye taze gıda sağlıyor, onlar da bebekler için süt temin ediyorlardı. Büyükanneler, insana arıkuşlarının kanatlarını düşündürten heyecanlı bir telaş içinde, etrafta koşturup duruyorlardı. Hakikaten, sanki dünyada daha önce hiçbir zaman iki bebek olmamış ve bundan sonra da olmayacaktı. Büyükanneler, anneler, bebekler ve hizmetçiler; kadınların kadınlar tarafından ve kadınlar için kurulan dışa kapalı bir şirketi, bir gizli derneği, bir teşkilatını oluşturmaktaydı bunlar.

Âdeta bir saatin mekanizmasıyla işleyen bir makineydi bu ve denge çarkı da ciddi tavırlı Severne Hanım idi. Bu kadın, sadece Bebek Frances için tutulmuştu; ama öyle yüksek düzeyde eğitilmiş, öyle mükemmel biçimde donanımlıydı ki Robin'lerin müthiş hayranlığını kazanmıştı; çocukluk döneminin fenomenleri hakkında son sözü konuşan, modern bilimin sesiydi. Aynı derecede önemli bir husus da, İngiliz tarzına sahip olmasıydı, dalgaların ve sahillerin çoğunun hükümdarı Britannia idi o; otoriteydi ve yasanın dışında kalan daha aşağı cinsler içeri girmeye karar veriyordu. Bir büyükannenin yapması men edilmiş olanı diğerinin yapması elbette yakışık almazdı; küçük Frances'in bakıcı muavini-nince yapılması emredileni küçük Johannes'in bakıcı muavini-nin de yapması elbette arzu edilirdi. Böylece, sonunda Yeruşalim kendini Britanya bayrağı altına koydu; Rahel arada bir, Severne Hanım'a bir hediye veriyor, o da bütün işletmeyi yönetiyordu.

Marceline her sabah, Addington Hanım'ın kabininde derslerini tekrar ederdi. Bay Dingle kendi kabininde yeni fikirlerini

düşünür ve eski dualarını söylerdi. Madam Zyszynski kendi başına fal bakar veya belki de bir “oturum” düzenlerdi. Hansi, Bess ve Lanny ise salonda kalırlar, Hansi ve Bess filanca büyük keman klasiğine ait kendi yorumlarını çalışırken Lanny onların tek bir pasajı defalarca çalarak şunun ve bunun etkisini denemelerini eleştirel bir tavırla dinlerdi. Beethoven bu ritmik kalıbın tekrarıyla tam olarak ne kastediyordu? Burada *sforzando* yazmıştı, ama bunu yazdığında genellikle ifadeli bir vurgu olan *tenuto*’yu kastederdi, sesin genişletilmesi yoluna gidilecekti – ama dikkat edilmeliydi, zira kötü bir alışkanlığa, bir gösteriş aracına dönüşebilirdi bu. Uzun uzadıya tartışırlar, ama sonunda daima Hansi’ye hak verirlerdi; yetenekli olan oydu, ruhunda müziği yaşayan deha oydu. Bazen, aynı ruhta birleşirler, üç ayrı ruh değil tek bir ruh olurlardı ve bir ihtişam parlaması yaşanırdı.

En uzun yat seyahatinde bile bu gençlerin canlarının sıkılmasına imkân yoktu. Sanatlarını yanlarında götürürlerdi; bir sevimlilik ambarı, bir marifetler toplamı, asla boşaltamayacağınız bir zevkler hazinesi. Lanny hayatı boyunca dan dan piyano çalmıştı, ama derin bir okyanusun yüzeyine göz atmaktan öteye geçmemiş olduğunu fark etmekteydi şimdi. Geçmişte duygularıyla hoşlanmış olduğu şeyi bilimsel olarak analiz etmekteydi. Hansi Robin eksiksiz bir Alman eğitimi almış ve harmoni, akustik, müzik tarihi üzerine bilimsel kitaplar okumuştur. Bestecilerin kişiliklerini inceler ve bunları dinleyicilerine sunmaya çalışırdı; Mozart’ı Beethoven’e veya Gluck’u Liszt’e döndürmeye çalışmazdı. En zor Paganini veya Wieniawski parçasının alıştırma çalışmalarını yapardı, ama ruhunda hissetmedikçe bunu halkın önünde icra etmezdi. Parmak jimnastiği sadece kendi faydalanmanız için olmalıydı.

XII

Her öğle sonrası, hava uygunsa, tekne bir süre için demir atar ve misafirler, Ana Robin dışında hepsi, deniz kıyafetleriyle güverteye çıkardı; merdiven teknenin yan tarafından aşağıya doğru

bırakılır ve hepsi sırayla iner, suya atlardı. Bir denizci, kaza ihtimaline karşı, bir halata bağlanmış bir can simidiyle hazır beklerdi. Hepsi yüzmeyi iyi bilirdi, fakat Kaptan Moeller işi şansa bırakmaz ve kendisi de daima dikkatle bakınırdı. Yorulana kadar eğlendikten sonra, yukarıya tırmanırlar ve yat yoluna devam ederdi. Küçük lastik tekerlekler üzerindeki piyano salondan dışarıya çıkarılır, Hansi ile Bess bir açık hava konseri verirlerdi; Rahel şarkı söyler, bazen hepsine bir koroda öncülük yapardı. Alacakaranlık inerdi, “yüzyılların ve şarkının akşam karanlığı.”*

Lanny açısından bu yolculukta tek bir mesele vardı, o da briç oyunuydu. Güzellik ve Irma mutlaka oynamak istiyorlardı; para için değil, skor için, bir şeyler yapmış olmak için. Bu hanımlar okumayı biliyorlardı, yani kâğıt üzerindeki işaretlerin anlamını biliyorlardı, fakat ne biri ne diğeri bir kitabın içinde kaybolmayı veya onun içinde yazılı olanları iyice anlamaya kendini vermeyi bilirdi. Bunu yapmayı denedikleri zaman onlara uyku bastırırdı; kitaplarda ne olduğunu başkalarından dinlemek isterlerdi; ve Irma en azından, bu hizmetin bedelini her zaman ödeyebilmişti. Şimdi yoksul bir adamla evlenmişti ve ona göre bunun anlamı, adamın ona refakat etmesiydi. Irma Barnes’ın dünyasında, o tekerleme tersine çevrilmişti ve her Jill’in kendine ait bir Jack’i olmalıydı.**

Lanny aslında briç oynamaktan rahatsız olmazdı – ama yapılacak daha ilginç birçok şey vardı. Teknede bulunan iki numuneyle çocuk bilimine devam etmek istiyordu. Ziyaret ettiği yerler hakkında tarih okumak istiyordu, öyle ki bir şehir büyük bir kafanın işlemiş veya bir din şehidinin ölmüş olduğu bir yer olarak anlam kazansın. Güzellik ve Irma ise, Salamis Deniz Muharebesi’nin cereyan ettiği noktadan geçilirken, beş sanzatu deklare etmeye istekliydiler. Her ikisi de, eğer Lanny –Madam Zyszynski ile son seansın notlarını defterine geçirmek istediği için– masada dör-

* 1807-1882 yıllarında yaşamış ABD’li şair Henry Longfellow’un *Tales of a Wayside Inn* (1863) adlı kitabından bir dize.

Jack and Jill adlı bir geleneksel İngiliz tekerlemesine gönderme yapılıyor. “Jack” bir oğlan, “Jill” ise bir kızdır.

düncü olma teklifini geri çevirirse, bunu nezaketsizlik olarak görürlerdi. Lanny düzgün kayıtlar tutup bunları sıraya koyma-
nın önemli olduğunu düşünüyordu, böylece Tikamse'nin bir du-
rumdaki beyanları bir diğer durumdaki beyanlarıyla mukayese
edilebilecekti. Bu fenomenleri sabırla araştırmış ve onları açıkla-
mak için teoriler geliştirmeye uğraşmış bilim adamları olan Osty
ve Geley'in kitapları vardı elinde. Bu konu, briçte ellerin toplam
onör lövesi gerekliliğine dair kurallarında Culbertson'un* haklı
olup olmadığından çok daha önemli görünüyordu.

Irma, sosyete âlemindeki hayata kendini hazırlamaya Rahel'i
ikna etmiş, Lanny de bunun Rahel'e öğretilmesinde yardımcı ol-
muştu. Daha sonra, kısa bir zaman içinde on üçüne girecek olan
ve tasavvur edebileceğiniz en mükemmel küçük sosyete hanımı
konumuna zaten erişmiş bulunan Marceline'e aynı türden yardı-
mı vermişti. Bir yat seyahati esnasında bile, aynanın önünde bir
hayli vakit geçiriyor, zarafetini inceleyip en yüksek düzeyde tut-
mak için uğraşıyordu; elbette ki, kısa zamanda onu cep harçlığı-
ndan mahrum etmeye çalışacak olan, kendi aralarında haberleş-
me sistemleri kullanan şu cadalozlara karşı kendini savunmaya
hazırlanmalıydı. Lanny, ne gerekiyorsa öğrettikten sonra, artık
ona ihtiyaç kalmadığını söyleyebilir ve Bess ile birlikte, Liszt'in
dört elli piyano bestelerini çalışmaya geri dönebilirdi. *Concerto
Pathétique*, iki piyanoyu bir orkestraya çeviren, bir parlak renk
harikası; *Don Juan Fantaisie*, gösteri parçalarının en zevkli olanı
– bu parçayı çalmakta oldukları sırada Hansi içeri girdi ve bunu
bir konser sahnesinde çalmaları gerektiğini söyledi. İddiasız iki
amatör için unutulmaz bir an.

XIII

Bessie Budd en sonunda Cannes limanında demirledi ve top-
luluk birkaç gün için Bienvenu'ye geri döndü. Güzellik, gardı-
robunu yenilemek istiyordu – insan aynı şeyleri giymekten öyle

* Ely Culbertson (1891-1955): Amerikalı briç ustası ve yazarı.

bıkıyordu ki. Lanny, müzik defterleri öbeğini yenilemek istiyordu – insanın dinleyicileri aynı besteleri dinlemekten bıkmıyorlardı. Ayrıca, onun yokluğunda gelmeye devam eden dergiler ve dostların haberleriyle dolu mektuplar yığınla birikmişti. Lanny, babasından gelen bir mektubu açtı ve hayretle seslendi: “Robbie Paris’e geliyor! Şimdi orada olacaktı!”

“Eyvah!” dedi Irma. Sırada ne olduğunu biliyordu.

“Onu görmem lazım hakikaten, Irma. Sekiz ay oldu.”

“Ben de annemi sekiz aydır görmedim.”

“Elbette, annen Paris’te olsaydı seni de götürmeyi teklif ederdim.”

“Yatta yalnız kalmak çok korkunç olacak, Lanny!”

“Üç veya dört gün içinde uçağa binip Lizbon’da yanına geleceğim. Sen de biliyorsun, Robbie kritik bir dönemden geçiyor ve ne durumda olduğunu öğrenmem lazım.”

Irma pes etti, ama ruhunda bir isyan duygusuyla çok zorlu bir aşamanın içinde bulunuyordu ve insanlar bunu kolaylaştırmak için ellerinden geleni yapmalıydılar. Nasıl da keskin bir değişiklik: Bir zamanlar Broadway’in havalı kızı, tüm gözlemcilerin gözlem konusu, köşe yazarlarının gözdesi ve spot ışıklarının hedefiydi; şimdiyse bütün bu aylar boyunca sürgünde, âdeta hapisanede! Herhangi bir kimse bunu takdir edecek miydi? Bebek bunu takdir edecek miydi? Irma’nın çocuklara dair gözlemi, muhtemelen etmeyeceği yönündeydi.

Birkaç otomobil almayı ve laktasyon cihazlarının kendi payına düşen yarısını Paris’e nakletmeyi düşündü. Fakat hayır, bunu yaparsa, hayran olunası Severne Hanım’ın tüm düzenlemelerini bozardı; Bebek kalabalık bir kentin sokaklarında mikrop kapabilirdi; havanın ozon denilen bir maddeyle dolu olduğu denizde bulunmak çok daha güvenliydi. Üstelik Rahel vardı; Irma onu yanından ayırmayacağını taahhüt etmişti. Zor olacağını bildiğinden, kendini bağlamak istemiş ve bir anlaşma yapmıştı.

“Bir şey daha var,” dedi Lanny. “Zoltan Kertezsi, Paris’te olacaktı; bir iki resim satmama yardım edebilir.”

“Ah, sevgilim!” dedi karısı telaşla. “Hâlâ bu işlerle uğraşacak mısın?”

“Biraz nakit para hem Güzellik’e hem de bana yararlı olurdu.”

“Böyle konuşman nezakete sığmaz, Lanny. Benim param varken senin para kazanmayı dert edinmen mantıksız. Satılık herhangi bir zamanın varsa, lütfen onu satın almama izin ver!”

Bu konu hakkında defalarca konuşmuşlardı. Robbie, Güzellik’e her ay bin dolarını gönderebilecek durumda olmadığı için, Irma bu parayı koymakta ısrar ediyordu. Bienvenu’de hayatın tamamıyla eskisi gibi devam etmesini istiyordu. Bunun maliyeti Irma için hiç önemli değildi ve etrafındaki insanların mutlu olması onun hoşuna gidiyordu. Lanny’nin Cannes’daki hesabına para yollayacaktı ve sonra hiç kimsenin bu konu hakkında konuşmasını veya düşünmesini istemiyordu. Marcel’in veya eski ustaların resimlerini satmak yoluyla kocasının gerçekten birkaç bin dolar kazanmanın keyfine varabileceği, Irma için kabul etmesi zor bir düşünceydi. Bazen, hayran olunan bir genç kadını eğlendirmekten başka şeyler de yapmak istediğini açıklamak ise Lanny için daha da zordu!

4

*Ben Ruhlar Çağırabilirim**

I

HOTEL CRILLON’UN pencerelerinden Lanny Budd birçok tarihî olayı görmüştü: Dünya Savaşının başlaması, Concorde Meydanında kamp çadırlarını kurmuş askerler; savaşın devam etmesi, yukarıda düşman uçakları ve bunlara ateş eden uçaksavar topları; mütarekeden sonra, ele geçirilmiş Alman toplarıyla dolu büyük bir park ve 1 Mayıs kalabalıklarının süvarilerce kılıçtan geçirilmesi. Aynı otelde, birkaç yüz Amerikalı diplomatik

* Shakespeare, *Henry IV*, Bölüm 1, Perde 3, Sahne 1.

personel kalmakta ve çalışmaktaydı; bunların hepsi, çok genç bir sekreter-çevirmene [Lanny Budd'ın kendisi] nazik davranıyor ve onun eğitimine yardımcı olmak istiyordu. Fakat bu konuda o kadar farklı düşünceleri vardı ki Lanny'nin akli karmakarışık olmuştu ve aklının karışıklığını hâlâ gidermiş değildi.

Şimdi otel, Robbie Budd'ın hararetle inandığı ve maliyeti ne olursa olsun savunmaktan pek hoşlandığı özel girişim sistemine dönmüştü. Bozulan mali vaziyetini dikkate alarak, daha az pahalı bir yere gidebilirdi pekâlâ, ama öyle yapsaydı yenilgiyi kabul etmiş ve sınıfından aşağılara inmiş olurdu. Hayır, o hâlâ Budd Silah İmalat Şirketinin Avrupa temsilcisiydi, hâlâ büyük işler peşindeydi ve Avrupa'nın çok zaman geçmeden Amerikan silahlarına ihtiyaç duyacağından emindi. Çeneni yukarıda tut ve beş veya altı milyon dolar kaybetmiş olmanı şakaya vur. Herkes biliyor ki sana böyle bir şeyin olması için önemli bir kimse olmalıydın elbette.

İşte buradaydı, Lanny için yedek bir odayla, süit dairesine keyifle yerleşmişti; sabah erkenden hazır olan viskisi ve sodası ve buzu, küçük portatif daktilosu ve bir başka masanın üstüne yayılmış kâğıtlar. Ellili yaşların ortalarında idi, ama New York'ta mali paniğin gerilimi altındayken olduğundan daha genç görünüyordu. Kanlı canlı çehresini ve iyi beslenen bir adam görüntüsünü yeniden kazanmıştı; biraz şişmanca, fakat hâlâ enerjik ve dünyayla uğraşmaya hazırdı. Daha şimdiden, işlerin ortasındaydı; şehirde Romanya'dan bir satın alma komisyonu vardı ve de birkaç Sovyet ajanı - Robbie, "yoldaşlar" ile samimiyeti epeyce ilerlettiğini söylerken sıırıttı; Lanny'nin yardımları sayesinde, "onların dilini konuşmayı" öğrenmişti. Rusça konuşabildiğini değil, Kızılların dilinden anladığını söylemek istiyordu.

Lanny, Dingle'lara ve Robin'lere dair haberleri anlattı, Robbie de Newcastle'daki aile efradı hakkında rapor verdi. Budd aşiretinin reisi nasıl da azimliydi; seksen üç yaşındaydı, ama şirket işlerinin her ayrıntısını bilmekte ısrar ediyordu; evdeki çalışma odasında oturup işleri telefonla yönetiyordu. Lanny'nin üvey annesi Esther iyiydi. "Çöküşten beri daha mutlu olduğunu düşün-

yorum sahiden,” dedi Robbie. “Piyasanın dışında kalma vaadimi tuttum,” diye ilave etmedi. Lanny, onun bir vaadi tutmazlık etmediğini bilirdi.

Wall Street hakkında, herkesi onca heyecanlandırmış olan şu “küçük boğa piyasası” hakkında konuştular; halen *jitters* adıyla anılan bir umut ve korku karışımı olmuştu, işte bundan bahsettiler. *Bessie Budd* yola çıkarken, piyasa coşkuyla yükselmekteydi ve Robbie bir mektubunda her zamanki lafını tekrarlamıştı: “Amerika’yı açığa satmayın.” Şimdi hisse senetleri yine düşüyor, işler kötüye gidiyor, işsizlik yayılıyordu; fakat Robbie cesaretini korumalıydı, tüm Amerika kendini toplamak zorundaydı. Günün en popüler şarkısı şöyle diyordu: “Mutlu günler burada yine.”

II

Johannes Robin’i ve işlerini de konuştular; Robbie bunlara derin ilgi duyuyordu. Bu yolculukta Berlin’e gidecekti; iki ortağın ilişkisinde hafif bir değişiklik, zira eski günlerde Robbie’yi görmek için Paris’e gelen Johannes olurdu. Yahudi tacir iyi durumdaydı; servetinin herhangi bir kısmını yitirmemişti ve de yitirmeyecekti. Robbie Budd’ın hatasını, yani bu dünya hakkında aşırı iyimser olma yanlışını asla yapmayacaktı, çünkü parasını kazanırken belaya karşı hep hazırlıklı olmuştu. Şimdi Lanny’ye bir mesaj göndermiş, Robbie’nin geri dönmesine yardım edeceğini söylemişti; ama bu yardım aynı haklı kötümserlikle olmak zorundaydı.

“İyi bir adam,” dedi Robbie. Eski ortağının, istese bile onu terk edemeyeceğini biliyordu elbette, çünkü Hansi ve Bess onları akraba yapmıştı. Ayrıca, Johannes, Hristiyanlarla bağ kurmayı arzu eden ve bunun bedelini cömertçe ödemeye hazır olan Yahudilerden biriydi.

Yat seyahatinde finans adamıyla uzun sohbetler yapmış olan Lanny, onun kafasında neler olduğunu söyleyebilirdi. Almanya’nın dayanma kuvvetinin sonuna yaklaşmakta olduğunu, istese bile artık savaş tazminatı ödemelerini yapamayacağı-

nı düşünüyordu Johannes. Vergilendirme olanağı neredeyse son sınırına varmıştı, yurt dışından kredi bulmak zorlaşıyordu ve Johannes ülkenin yeni bir enflasyon sarmalından kaçabilmesinin hiçbir yolunu göremiyordu. Hükümet beceriksizdi ve ayrıca onunla iş yapmak çok masraflıydı; bir para adamının bu nazik ifadesi, elbette ki, hükümetin yozlaşmış olduğu ve kendisinin de bunun aynen devamına yardım ettiği anlamına geliyordu. Yaz sonunda seçimler yapılacak ve sert bir kampanya dönemi olacaktı; er veya geç değişik siyasi bölüntüler kavgaya tutuşacaklardı ve mali vaziyet böylece daha da kötüye gidecekti. Johannes yelkenlerini germekte ve kötü hava için hazırlanmaktaydı. Yatırımlarından bazılarını ülke dışına çıkarıyordu. Almanya'da bıraktıkları, çoğunlukla, ihraç malları üreten sanayilerde olan yatırımlarıydı.

Lanny, genç Robin'ler ve onların siyasi hastalıklarının mevcut durumu hakkında kısaca bilgi verdi. "Robin ve Robbie" olarak bilinen iş ortaklığına tuhaf bir oyun etmişti kader. Ortaklığın Robin yarısı -iki Kızıl ve iki Pembe ile- biraz daha kötü bir durumdaydı; Robbie ise, sadece bir Kızılla bir Pembeye sahipti ve onların ikisini de pek sık görmüyordu. Robin yarısı, saygılıydı ve bulaşmanın Robbie cenahından gelmiş olduğuna hiç değinmezdi. Johannes, önce Lanny'ye, sonra da Hansi ve Freddi'ye devrimden bahsetmek yoluyla bu duyarlı, idealist kafaları babalarından uzaklaştırmış kişi olan Blackless'ten ortağının nefret ettiğini ve onu hakir gördüğünü biliyordu.

Robbie, Irma'yı merak ediyor, Irma ile Lanny'nin iyi geçinip geçinmediklerini bilmek istiyordu. Çok önemliydi bu; Lanny'nin babası, geçen Ekim ayında, insanın arkasında Barnes serveti olmasının ne kadar rahatlatıcı bir şey olduğunu anlamıştı. Lanny'nin bu hususta başarılı olmaktan geri kalmayacağını umuyordu. Lanny, kendisiyle Irma'nın, tanıdığı genç çiftlerin çoğu kadar, hatta bazılarının daha da iyi bir biçimde geçinmekte olduklarını söyledi. Irma çok şey istiyordu ve kendi ilgilendiği şeylerin çoğu ona fazla anlamlı gelmiyordu, ama birbirlerini seviyorlar ve bebeği bir memnuniyet kaynağı olarak görüyorlardı.

Robbie, insanın evlilikten istediği her şeyi asla elde edemediğini, fakat muazzam bir servet söz konusu olduğunda insanın birçok şeye katlanabileceğini söyledi. Lanny, böyle bir bakış açısının kutsal evlilik kurumuna yönelik en soylu bakış açısı olmadığını biliyordu, ama sadece şunu dedi: “Endişe etme. Hallederiz.”

III

Robbie’nin niyetlerinden biri de Zaharoff’u görmektir. New England-Arabian Oil Company, panikten sağ çıkmayı becermişti, ama Robbie ve onun ABD’deki ortaklarının nakit paraya ihtiyaçları vardı ve hisseleri için bir alıcı bulmaları gerekiyordu. Yaşlı örümcek hiç şüphesiz onların zor durumda olduğunu biliyordu, fakat Robbie cesur bir tavır takınacaktı. Hep yaptığı gibi, oğlunun onunla beraber gitmek isteyip istemeyeceğini sordu; ve hep olduğu gibi, oğlu bu fırsatı kaçırmadı. Avrupa’nın emekli silah kralıyla olan işlerinde babasına şu veya bu şekilde yardım edebileceği ümidini hiç bırakmamıştı.

Robbie, yaşlı adamın evine telefon etti ve Paris yakınlarında, Seine-et-Oise’daki taşra malikânesi Château de Balincourt’da olduğunu öğrendi. Bir telgraf gönderdi ve ertesi öğleden sonra için bir randevu aldı. Otel vasıtasıyla bir otomobil getirtti ve bir zamanlar Belçika kralı Leopold’e ait olan şatoya gittiler. Avrupa’da şimdi yeni türden krallar vardı ve bunlardan biri, İstanbul’un bu eski itfaiye eriydi. Girişte oturan bekçi, nizamiye kapılarını açtı. Üç şeritli bir araba yolundan içeriye doğru ilerleyip binanın ana kapısında yerli kıyafetler giymiş Hintli bir hizmetkâr tarafından içeriye alındılar. Bütün hizmetkârlar Hindu idiler; yaşlı bir kral sessizlik ve mahremiyet isterdi ve bunu temin etmenin bir yolu da, sadece birkaç basit emri anlayan hizmetkârlar olmasıydı. Zaharoff’un evli kızlarından biri onunla yaşıyordu ve randevu almadıkça hiç kimse gelemezdi.

Ziyaretçiler, şatafatlı Fransız tarzında döşenmiş salona alındılar. Duvarlarda yağlıboya tablolar vardı ve Lanny bunları

görmeye davet edilince fırsatı geri çevirmedi. Fakat az sonra malikânenin sahibi içeri girdi. Lanny onu en son gördüğünde, Paris'teki evinin salonunda hususi evrakını yakıyor ve bunu yaparken bacayı ateşe veriyordu. İşte o zamana kıyasla adamın ağır omuzları bir parça daha eğik görünüyordu şimdi. İşlemeli mor bir smokin vardı üstünde ve beyaz bıyığıyla keçi sakalı özenle kırpılmıştı. Başında neredeyse tek bir saç teli bile yoktu.

“*Eh, bien, mon garçon?*”* dedi Lanny'ye.

Otuzlu yaşlarının başında olan Lanny kendini hayli büyümüş hissediyordu, ama seksenli yaşlarının başında olan birinin bundan etkilenmeyeceğini de biliyordu. “Tablolarınıza bakıyordum,” diye konuştu. “Güzel bir Ingres** tablonuz var.”

“Evet; ama buna öyle uzun yıllar baktım ki.”

“Tablolar eski dostlar gibi olmalıdır, Sör Basil.”

“Eski dostlarımın çoğu artık yok, gençler ise kendi işleriyle meşgul. Servetinizi yapmış olduğunuzu söylüyorlar bana.”

Irma'yı ima ediyordu, tam olarak zarif bir ima değildi bu; fakat Lanny bu ihtiyar adamın para bilincine sahip olduğunu biliyordu. Refikası olan düşes onu bu kusurdan kurtarmak için dikkatlice çalışmış, ama başarılı olamamıştı. Zaharoff, “Bundan sonra resim ticareti yapmak zorunda olmayacaksın, ha?” diye ilave ettiğinde Lanny şaşırmadı. Gülümsedi ve şöyle cevap verdi:

“Bundan çok keyif alıyorum.”

İhtiyar adamın ne dediğini fark eden Robbie, daha sonra çıkarırken diyecekti ki eğer Zaharoff Lanny'nin Barnes servetini arkasına aldığını biliyordu ise, New England-Arabian Oil Company hisseleri için daha yüksek bir fiyat vermesi beklenebilirdi!

Oturdular ve çay ikram edildi; Robbie için, viski ve soda. İki adam, Avrupa ve Amerika'daki ekonomik durum hakkında konuştular ve Lanny, her zaman yapmış olduğu gibi dikkatle dinledi. Eski ustaların alım satımından zevk alan birisi, burada ser-

* Fransızca: “E, iyi misin, evladım?”

** Jean-Auguste-Dominique Ingres (1780-1867): Fransız ressam.

gilenmekte olan teknikten bir şeyler öğrenebilirdi. İngiltere'nin Bath Şövalye Kumandanı ve Fransa'nın Légion d'Honneur Yüce Subayı, kibarlığın, hal ve hareketlerde nazikliğinin ta kendisiydi; ama biraz küçümseyici bir edası vardı, sanki şöyle diyordu: "Ben çok ihtiyar bir adamım ve benim bu halimden istifade etmek adaletli olmaz." Yumuşak sesi insanı okşuyor, gülümsemesi insanın gönlünü alıyordu, ama aynı zamanda mavi gözleri insana kurnazca bakıyordu.

"Avrupa'nın gizemli adamı" olarak biliniyordu ve hiç kuşkusuz, siyaset ve finans dünyalarında yaptıklarıyla ilgili yeterince gizemler olmuştu; fakat hayatıyla ilgili olarak, Lanny artık herhangi bir gizem görmüyordu. Yaşlı bir plütokrat, şimdi artık düşünmekten hoşlanmadığı birçok işler yoluyla dünyada mücadele edip yükselmişti. Entrikalar düzenlemiş ve tehdit etmiş, rüşvetler vermiş ve kandırmış, vaatlerde bulunmuş ve sonra bunları tutmamıştı; Avrupa'nın çeşitli ülkelerinin kendi iktidar savaşlarını yürütmek için ihtiyaç duydukları o büyük kurumların hâkimiyetini elde etmişti. Fakat her zaman, insafsız zalim Türkler arasında yaşayan bir Yunan köylüsü olarak kalmıştı yüreğinde. Bir yığın şeyden korkmuştu hep: kendi anılarından, engellemiş ve mahvetmiş olduğu insanlardan, iftiracılarından, şantajcılardan, suikastçılardan, Kızılardan - ve hepsinden çok da Avrupa'nın mevcut halinden, ki onun bu hale gelmesine bizzat kendisi yardım etmişti. Silah satmak isteyen, yeryüzündeki tüm ülkelerin paralarını silah almak için harcamalarını isteyen, ama herhangi bir silahın ateşlenmesini istemeyen, en azından kendi işitebileceği herhangi bir yerde bunu istemeyen bir adam! İzahı mümkün olmayan bir şekilde silahlı çarpışmalar devam ediyor, Avrupa'da durum gitgide kötüleşir gibi görünüyordu. Zaharoff'un konuşmasından, iktidarda olan hiç kimseye güvenmediği ve herhangi bir şeyden pek az ümidi olduğu anlaşılıyordu.

Ümitsiz, kederli bir ihtiyar adam olarak, güçlerinin düşüşte olduğunu hissediyordu ve kendini tehlikelerin uzağında saklamıştı. Yakında gitmiş olacaktı; nereye gideceği konusunda endişe ediyor muydu? Veya servetine ne olacağı konusunda? Birçok

isme sahip sevgili İspanyol düşesinin yasını tutmaktaydı. Onunla yeniden beraber olabileceğini düşünüyor muydu? Lanny'nin bu konuda ona söyleyecek bir şeyi vardı, fakat iki ticaret adamı arasındaki zekâ düellosu bitene kadar beklemeliydi.

IV

Bu görüşmeyi Robbie Budd istemişti ve ne için gelmiş olduğunu da o söylemek zorundaydı. Zaharoff, beklerken, Wall Street ve büyük Amerikan finans âleminin durumu hakkında Robbie'nin neler söyleyeceğine ciddi bir ilgi duyuyordu. Ziyaretçi iyimserdi, bulutların yakın zamanda dağılacığından emindi. Lanny, babasının buna hakikaten inandığını biliyordu, fakat Zaharoff buna inanacak mıydı? Hayır, Yunanlı, bir şeyler söylemek zorunda olan Robbie'nin iyimseri oynadığını düşünecekti. Zaharoff, müstakbel alıcı, bir kötümserdi.

En sonunda, Robbie esas konuya girmeyi uygun buldu. Babasının çok yaşlı olduğunu ve Budd işletmesinin gailelerini pek yakında kendi omuzlarında taşımak durumunda kalabileceğini açıkladı. Budd şirketinin mühimmatı çok azalmıştı; içnelerden yük asansörlerine kadar her şeyi üretiyordu. Robbie artık seyahat edebilecek bir konumda olmayacaktı – kısacası, o ve arkadaşları, New England-Arabian hisselerini makul bir fiyatla onların ellerinden alacak birini arıyorlardı.

Zaharoff'un kötümserliği, Dante'nin cehenneminin en dipteki kademesinin renklerine büründü. Dünya son derece korkunç bir haldeydi; Araplar cihat ilan etme ve onların geniş, ıssız, sıcak yarımadasındaki her Avrupalıyı silip atma noktasında bulunuyorlardı; Zaharoff zayıf ve ihtiyar bir adamdı, doktorları onu kesin olarak uyarmışlardı, her türlü sorumluluk ve gerilimden kaçınmak zorundaydı – kısacası, herhangi bir şeyi satın alamazdı ve zaten bunun için parası da yoktu.

Kesin bir reddediş; ama Lanny bir Levanten tacirin konuşmasını işitmişti ve biliyordu ki Zaharoff'un iki misafiri şapkalarını

ellerine aldıkları, hatta belki de ön kapının dışına çıktıkları o son dakikaya kadar, onun gerçek amacı ve isteği açığa vurulmayacaktı. O arada, bunu bildiklerini belli etmemeliydiler; hayal kırıklığı emaresi göstermemeliydiler; sanki onlar için pek önemi yokmuş gibi, sanki Robbie Budd koskoca okyanusu Zaharoff'un mavi gözlerine veya belki onun şahane Ingres tablolarına bir kere daha bakmak için geçmiş gibi, sohbete devam etmeliydiler.

Lanny'nin incelemeye davet edilmiş olduğu tablolardan bahsetmesinin zamanıydı. Odanın içinde gezinmek için müsaade istedi ve Şövalye Kumandan ve Yüce Subay yerinden kalkıp onunla gezinmeye başladı; çeşitli ayrıntılara işaret ediyordu. Lanny şöyle dedi: "Biliyorsunuz ki ben tabloların değeriyle ilgilenirim, benim işim bu." Bu sözler gücendirmede; tam tersine, yaşlı adam ezber bildiği fiyatları söylemeye koyuldu: şu Fragonard için yüz bin frank, bu David için yüz elli bin frank. "Savaş öncesi frank değeriyle," diye ilave etti.

Çepeçevre bir balkonu olan muhteşem bir odanın içindeki büyük kütüphaneye girdiler; balkonun ağır bronz parmaklıkları vardı. Daha sonra, yemek odasına bakındılar; burada, bol dantelli ve mücevherli parlak ipek kıyafetler giymiş, anormal derecede uzun ve ince yapılı bir İspanyol beyefendinin portresi olan, çarpıcı bir Goya tablosu bulunuyordu. "Karımın bir atası," dedi yaşlı adam. "Bu resimden pek hoşlanmazdı; bunun alaycı bir resim olduğunu düşünürdü."

Lanny'nin beklediği bir fırsat. "Bu arada, Sör Basil, işte sizi ilgilendirebilecek bir şey. Medyumlar ile herhangi bir deneme yaptınız mı?"

"Ruh çağıran medyumlar mı demek istiyorsunuz? Niçin soruyorsunuz?"

"Ailemizde bir süredir olan garip bir şeyden ötürü. Üvey babam, annemde bu konuya ilgi uyandırdı ve New York'ta Polonyalı bir kadın buldular. Bu kadınla seanslara katıldılar ve kadın onlara öyle ikna edici sonuçlar vermiş ki onu yanımızda Riviera'ya getirdik. Ailemizin bir üyesi gibi oldu."

“Mesajlar getirdiğini mi düşünüyorsunuz, şeylerden...” Yaşlı adam durdu, sanki “ölülerden” demeye tereddüt ediyordu.

“Ruhlar olduklarını iddia edenlerden sayısız mesajlar alıyoruz ve bize hayret verici şeyler söylüyorlar, hayret verici diyorum çünkü bu ihtiyar ve eğitimsiz Polonyalı kadının nasıl olup da bu şeyleri öğrenebildiğini bir türlü anlayamıyoruz.”

“Bana söylendiğine göre, bu türden sahtekârlıkları yapmak için koskoca bir sistem varmış,” dedi ihtiyatkâr Yunanlı.

“Biliyorum, Sör Basil; eğer bu kadın uyanık biri olsaydı, dediğiniz şeyin mümkün olduğuna inanabilirdim. Ama kıt akıllı ve hayli çekingen biri. Düşesin lalelerden hoşlandığını ve bana gönderdiği lale çeşitlerinin isimlerini nasıl oldu da bilebildi?”

“Ne?” diye ünledi ev sahibi.

“Bybloem ve Bizarre isimlerini söyledi ve bir lale çeşidinin ismi olarak bilmesi de, Türkistan’dan bahsetti. Hatta şehirdeki evinizin bahçesinin gayet iyi bir tasvirini yaptı bana ve elli üç sayısını verdi. Hoche Caddesini söylemeye çalışıyordu, ama yalnızca H harfini verebildi.”

Lanny, bu ihtiyatkâr yaşlı adamın bu kadar duygulandığını hiç görmemişti. Gizlenen bir noktaya dokunulmuş olduğu belliydi. “Oturun,” dedi ve yemek odasındaki sandalyelerden üçüne oturdular. “Bu hakikaten doğru mu, Lanny?”

“Hakikaten doğru. Yüzden çok oturumun kayıtları var bende.”

“Bu beni derinden alakadar ediyor, çünkü son yıllarda çok garip duygular hissettim, sanki karım odadaymış ve benimle irtibat kurmak istiyormuş gibi. Bunun sadece benim kendi kederim ve yalnızlığımın mahsulü olabileceğini söyledim kendime. Karımla ilgili neler hissetmiş olduğumu size anlatmama gerek yok.”

“Hayır, yok, Sör Basil. Ben daima anladım. Onu çok az görmüş olduğum halde, onun harika biri olduğuna hep inandım.”

“Altı yıl geçti, ama benim kederim hiç azalmadı. Söyleyin bana – bu Polonyalı kadın nerede?” Lanny yat ile ilgili açıklamalar yapınca, Zaharoff bilmek istedi: “Onunla bir seans yapmamın mümkün olacağını düşünüyor musunuz?”

“Bunu ayarlayabiliriz, hiç kuşkusuz. Sonuçlar bizim de çok ilgimizi çekmişti.”

V

Zengin ama mutsuz ihtiyar adam, yarım saat kadar, oturup Madam Zyszynski ve yöntemi hakkında sorular sordu. Lanny, Polonya aksanıyla konuşan bir İrokua Kızılderili kabile şefine inanıyormuş gibi yapma şeklindeki tuhaf mecburiyeti açıkladı. Akıllı bir insanın böyle bir şeyi ciddiye alması kolay değildi; fakat Lanny, ölümünden evvel yıllarca onun kız arkadaşı olmuş bir hanımdan bahsetti; bu hanım Lanny’ye mesajlar göndermişti, sadece iki sevgilinin hatırlayabileceği ama başkaları için anlamı olmayacak küçük ayrıntılar içeren mesajlar: İlk gecelerini geçirmiş oldukları pansiyonda onlara bakan hizmetçinin kırmızı ve beyaz şeritli ceketi, hanımın bahçesinin duvarı önünde uzanan armut ve kayısı ağaçları gibi ayrıntılardı bunlar. Bu türden şeyler Lanny’nin bilinçaltından çıkmış olabilirdi, ama öyle bile olsa, başka bir kimsenin bunları kazıp çıkarması tuhaf bir tecrübeydi.

“Denemeyi çok isterim,” dedi Zaharoff. “Bunu ne zaman ayarlamak mümkün olabilir sizce?”

“Annem ve üvey babam ile konuşmam gerekir. Yat Cannes’dan Bremen’e doğru yola çıktı, oradan Amerika’ya gidilmesi ve sonbaharda geri dönülmesi planlanıyor. Önümüzdeki kış Monte Carlo’ya giderseniz, Madam’ı size getirebiliriz.”

“Beklemek için uzun bir zaman. En azından bir deneme için onu buraya getirmem mümkün olmaz mıydı? Belki de yat Manş Denizinde durabilir?”

“İngiltere kıyısında, belki Portsmouth veya Dover’da durmayı bekliyoruz.”

“Eğer öyleyse, onu bana getirmek üzere birini İngiltere’ye seve seve gönderirim. Ona ödeme yapmayı da beklerim, anlıyorsunuz.”

“Buna gerek yok. Biz onunla ilgileniyoruz ve kendisi gayet memnun. Dolayısıyla, o konudan bahsetmemek daha iyi olur.”

“Benim için bunun çok anlamı olabilirdi, Lanny. Karımla temasta olduğumu ve onu yeniden görme şansım olduğunu düşünürsem, hayal edebildiğim herhangi bir şeyden daha çok mutluluk verirdi bana.” Emekli bir silah kralının bu türden duyguları seslendirmek için güçlü bir gayret sarf etmesi gerekirmiş gibi, bir kesinti oldu. “Ona yaklaşan hiç kimseyle karşılaşmış değilim. Onunla evlenmek için otuz dört yıl beklemiş olduğumu duymuşsunuzdur belki, ama sadece on sekiz ay beraber olabildik.”

Zaharoff ile düşesin tam otuz dört yıl boyunca beraber yaşamış olduklarını biliyordu Lanny, ama bundan söz edilmemeliydi. Bekâr, serbest bir genç adam, bir sevgilisi olduğundan rahatça söz edebilirdi, ama Avrupa’daki en zengin insan –özellikle de eğer hanımefendinin deli kocası İspanya kralının kuzeniye– şantaj ihtimaline ve dedikoduculara karşı dikkatli olmak zorundaydı!

“İnandırıcı bir test yapmak istiyorsanız,” diyerek devam etti Lanny, “Madam Zyszynski’nin kimle karşılaşacağını bilmemesi daha iyi olurdu. Bir oturumdan önce ya da sonra nadiren sorular sorar. Şöyle diyecektir size: ‘İyi sonuçlar aldınız mı?’ Eğer ona, ‘Evet, çok iyi,’ derseniz memnun olur. Ona herhangi bir ipucu verecek hiçbir şey olmadan, bir otel odasında buluşmanızı tavsiye ederdim.”

“Dinle, evladım,” dedi ihtiyar adam; Lanny tanış oldukları on altı yıl içinde onun böyle bir isteklilik sergilediğini hiç görmemişti. “Bu kadını, önümüzdeki birkaç gün içinde görmemi mümkün kılarsanız, Fransa sahilinde adını vereceğiniz herhangi bir yere geleceğim.”

“O halde, bunu ayarlamayı size vaat edebileceğimi sanıyorum. Uçağa binip Lizbon’da yata döneceğim ve bir tarih belirler belirlemez hemen size telgraf çekeceğim. Bu arada, hiçbir şey anlatmayın. Babam ve ben konuyu bilen yegâne insanlar olacağız. Anneme, özel bir test yapmak isteyen bir arkadaşım olduğunu söyleyeceğim; Madam’ın kendisine bunu bile söylemeyeceğim.”

Robbie Budd bu uzun sohbeti sessizce dinlemişti. Bir öte dünyaya, ölümden sonra bir hayata inanmazdı, fakat yaşlı örümceğe, yaşlı kurda, ihtiyar şeytana, onu eğlendirecek ve Budd ailesine karşı yükümlülük altına koyacak bir şeyler vermeye inanıyordu. Ayrılmak için kalktıkları zaman, Zaharoff ona döndü ve şöyle dedi: “Şu hisseler hakkında: Eski ortaklarımdan bazılarının bunlarla ilgilenip ilgilenmeyeceklerini araştırmamı ister miydin?”

“Elbette, Sör Basil.”

“Şirkete dair gerekli verileri bana yollarsan...”

“Her şey yanımda.” Robbie çantasına işaret etti. “Elimde otuz beş bin hisse var.”

“Bunlara bir fiyat koymaya hazır mısınız?”

“Hisse başına yüz yirmi dolar istiyoruz. Bu fiyat, tam olarak, yatırımın tutarını temsil ediyor.”

“Ama çok yüksek kazançlarınız oldu, değil mi?”

“Harcadığım zaman ve mesai dikkate alınırsa, aşırı kazançlar değil.”

“Bugünlerde insanlar yatırımlarının yarısını geri alınca mutlu oluyorlar, Bay Budd.”

“Petrol işinde kesinlikle öyle değil, Sör Basil.”

“Tamam, belgeleri bana bırakın. Ne yapabileceğime bakıp bir iki gün içinde size haber vereceğim.”

Müsaade isteyip ayrıldılar. Paris’e dönerken, otomobilde, Robbie şöyle dedi: “Evlat, sana ilham geldi galiba! O şeyi nasıl akıl ettin?”

“Öylesine aklıma geldi ve bilmek isteyeceğini düşündüm.”

“Şu lale hikâyesi, sahiden oldu mu?”

“Tabii ki.”

“Kesinlikle çok işe yaradı. Eğer şu kadın, düşesin ona mesajlar gönderdiğine onu ikna edebilirse, Zaharoff’un yapmayacağı şey yoktur. Koyduğumuz fiyatı alabiliriz.”

Babasının bir ticari muamele peşindeyken çok duyarlı olduğunu biliyordu Lanny; fakat öte yandan, bir örümcek, bir kurt, bir şeytan da öyle değildir. “Umarım alırsınız,” dedi.

“Hisseleri satın almaya niyeti var,” diyerek devam etti Robbie. “Epeyce pazarlık yapılması gerekecek. Ödemeyi yapıncaya kadar kadını çok fazla görmesine fırsat verme.”

“Ne kadar görürse, o kadar çok istekli olabilir,” diye itiraz etti oğlu.

“Evet, ama onu senden çekip aldığını düşün?”

“Bu riski almamız gerekiyor sanırım.”

“Benim tahminim odur ki işin sahici olduğuna inanmayacak. Sonuç alırsa, senin kadına önceden bilgi verdiğini düşünecektir.”

“Evet ama,” dedi genç idealist, “kendi günahlarını cezalandırmış olacaktır. Goethe’nin bir sözü var, her türlü suçun intikamı bu dünyada alınır.”

Ama Robbie ruhlarla ne kadar ilgileniyorsa maneviyatla da o kadar ilgileniyordu. “Bu işi bağlayabilirsem, sana ve Güzellik’e ve Marceline’e vermiş olduğum senetleri ödeyebileceğim.”

“O senetler hakkında endişe etmene gerek yok, Robbie. Zor durumda değiliz.”

“Yine de Marcel’in tablolarını satarak elde etmiş olduğun parayı aldığımı bilmek hoş değil.”

“Eğer sen olmasaydın,” dedi genç filozof, “ben burada olmazdım, Güzellik Montmartre’da üçüncü sınıf bir ressamla evlenirdi ve Marceline bir özel yatta seyahat ediyor olmazdı. Bunu onlara da söyledim.”

“Yine de,” dedi Robbie, “buraya şu hisseleri satmak için geldim. İhtiyar alçağın alabildiğimiz kadar parasını alalım.”

Lanny “R ve R” firması hakkında şakalar yapmıştı. Annesi ve Bess’in onu evlendirmek için bir kadın bulmaya uğraştıkları günlerde, bir “B ve B” şirketi vardı. Şimdi diyordu ki: “Bir ‘Z ve Z’ şirketimiz olacak.”

Paris'e dönmüşken, Lanny bir konferansa gidip oturabilir ve Romanya hükümetinin yeniden silahlanma planlarını öğrenebilirdi, ama Salon'u ziyaret etmek ve resim piyasasının durumunu konuşmak için Zoltan Kertezsi ile bir randevusu vardı. Sarışın Macar, hiç yaşlanmış görünmeyen o mutlu insanlardan biriydi; her zaman, sanat dünyasında yeni ve heyecan verici bir şeyi keşfetmiş olurdu, her zaman makineli tüfek gibi konuşarak size bundan söz etmek isterdi ve her zaman isyankâr saçları ve güzel bıyığı jestlerine eşlik edermiş gibi görünürdü. Salon'da birinci sınıf herhangi bir şey yoktu, diye haber verdi, ama eserleri galerilerden birinde sergilenmekte olan genç bir Rus dehası, hakikaten büyük bir desinatör, Aleksandr Yakovlef adında bir sanatçı vardı ve Lanny hemen gelip bir bakmalıydı. Ayrıca, Zoltan bir keşifle karşılaşmıştı. Surrey'de bir köşkte eski bir kutunun içinde bulunmuş olan bir grup Blake* suluboya resimleri; bunlar hakikiydi ve renkleri hâlâ taptaze durumdaydı; yeryüzünde başka hiç kimse böyle melekler ve şeytanlar yapmış olamazdı; şüphesiz, Blake'in karısı boyamıştı onları, ama Blake'in eserlerinin çoğu öyleydi. Bu resimlerin tanesi en azından bin sterline satılabilirdi.

Lanny hemen böyle bir hazineyle ilgilenebilecek dostların adlarını geçirmeye başladı aklından. Bunun tek sebebi Zoltan'ın komisyonun yarısını ona ödeyecek olması değildi; esas sebep, bunun oynamayı öğrenmiş olduğu bir oyun olmasıydı. Irma'nın itiraz etmesinin faydası olmazdı. Irma'nın onun hesabına yatırdığı paranın, ona, bir satış muamelesini bağlamakla elde ettiği heyecanları asla vermeyeceğini düşünmenin bir faydası olmazdı.

"Alıştığımız fiyatları almamız mümkün olmayacak," dedi arkadaşları. "Fiyatların nasıl da kırılmakta olduklarını bilsen şaşarsın."

Farketmez; resimler her zamanki kadar güzeldi ve zevklerini zi basit tutarsanız, onları yaşayabilir ve keyif alabilirdiniz. Fakat aşırı yükler altına girmiş olan alım satımcılar yüksek kiralalarını

* William Blake (1757-1827): İngiliz şair, ressam, oymabaskı ustası ve mistik düşünür.

ödemekte zorluk çekeceklerdi ve resimleri yapan zavallılar, koltuk altlarında tuvalleriyle etrafta dolanacak ve bunları tütüncü dükkânlarının vitrinlerine ve her türlü yere koyacak, günde iki veya üç defa gelip bunlara istekli bir edayla bakacak, böyle yaparak da oradan geçmekte olan birinin durup da bunlarla ilgilenmesine yol açmayı ümit edeceklerdi.

Bahar mevsiminde Paris hep olduğu gibi çok güzeldi ve iki arkadaş, gözlerine kestane ağaçlarının çiçekleriyle ve burunlarına çiçek tarhlarının kokularıyla ziyafet çekerek yürüyüşe çıktılar. Zoltan ellisine yakındı, fakat arkadaşı kadar genç bir insan gibi davranıyor ve konuşuyordu; şuraya ve buraya seyahat etmek, şunu ve bunu görmek tasarılarıyla doluydu. Her zaman, gayet hoş yeni bir insanla tanışmakta, yeni bir sanat hazinesi keşfetmekteydi. Ticaret ile zevkin böylesine birleştiği adam hakikaten ne mutludur! Binlerce eski usta eserler üreterek onun hayatını kolaylaştırmıştı; Zoltan bunlarla çılgınca heyecanlara kapılabilecek ve filanca müşterisi için bunlardan birini almayı başaranca gurur duyabilecekti.

Ünlü sanat eserleri peşinde olan zengin insanlar hep vardı; ve Zoltan, bu gibi insanlara karşı tutumunda fazla küçümseyici olmaması için arkadaşını ikaz ederdi. Birçoğu cahil ve yapmacıktı, ama yardım ve teşvik edilebilecek sahici sanatseverler de vardı; ve bunu yapmak sadece ticaretin gereği değildi, bir kamu hizmeti idi aynı zamanda, çünkü bu koleksiyonların birçoğu sonunda müzelere gelecekti. Zoltan ekonomiden pek anlamaz ve Lanny'nin devrimci laflarıyla kafasını yormazdı; diyordu ki, ne olursa olsun, tablolar var olmaya devam edecek ve zevklerini geliştirmiş olan, nadir ve değerli eserleri ucuz ve bayağı olanlardan ayırt edebilen adam için bir çalışma sahası olacaktır.

VIII

Lanny bir araba kiraladı ve Zoltan'ı, Emily Chattersworth ile her yılın büyük kısmını geçirdiği, Lanny'nin çocukluktan itibaren hatıralarında yer etmiş gayet debdebeli bir mekân olan,

Les Forêts adlı malikânesinde öğlen yemeğine götürdü. Ulu kayın ağaçlarının altındaki şu çimenlikte, Anatole France'ın* eski Fransa kral ve kraliçelerinin rezaletlerini ortaya dökmesini dinlemişti. Şu misafir odasında, Isadora Duncan için piyano çalmış ve onunla beraber kaçmaya davet edilmişti. Yine burada, Hansi ve Bess'in tanışmış ve birbirlerine ebediyen âşık olmuş oldukları gün, Hansi'ye piyanoda eşlik etmişti.

Şatonun ak saçlı sahibesi, tüm ailelerin haberlerini duymak istiyordu. Zaharoff ile sağlığında tanışmış olduğu düşesin hikâyesini merak etmekteydi. Emily, Madam Zyszynski ile bir seans yapmış, fakat anlamlı bir sonuç alamamıştı; ruh çağırmayı benimsememesi ve ruhları korkutup kaçırmış olması yüzünden sonuç alamamış olmalıydı! Salon'u ziyaret etmişti; ama Zoltan'ın fikrini sormayı yeğledi. Artık onun zevkine hitap etmeyen birkaç tablosu vardı; bunları uzmana gösterdi ve kaç para getirebileceklerine dair tahminini aldı. Ona acele etmemesini söyledi; başka herkes gibi, çok para kaybetmişti, ama sadece kâğıt üstünde bir kayıptı bu, çünkü hisseler hâlâ temettü getiriyordu. Lanny buna güvenmemesini tavsiye etti.

Bir genç Pembe, Paris'e gelip de *Le Populaire*'in yazıhanesine uğramadan, Jean Longuet ve Léon Blum ile fikir teatisi etmeden yapamazdı. Lanny onların düşüncelerini biliyordu, çünkü onların gazetelerini düzenli olarak okumaktaydı, fakat onlar Midi'de işçi eğitim hareketinin nasıl gitmekte olduğunu ve bir Amerikalı sanayicinin oğlunun Sovyetler Birliği'nde neler görmüş olduğunu bilmek isterlerdi. Longuet ile bir öğle yemeğinden sonra, Lanny resim sergilerine bakmak için yürüdü ve sonra da, Longuet ve gazetesini kapitalist gericiliğin ajanları ve aletleri olarak mahkûm eden bir manifestoyu, *L'Humanité* gazetesinde yayımlanmak üzere kaleme almakta olan Jesse Blackless'in gösterişsiz dairesine doğru Montmartre Tepesine tırmandı. Jesse, yeğeninin Odesa'ya gitmiş olduğunu öğrenince, Beş Yıllık Planın ilerleyişi hakkın-

* Anatole France (okunuşu, "Anatol Frans"; 1844-1924): Fransız yazar. 1921'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı.

da güvenini tazeleyecek her bilgi kırıntısına büyük istek duyarak ona sorular yağdırdı.

Jesse burada, Komünist bir gazete çalışanı olan dostuyla yaşıyordu. Onların zorlu çalışma hayatında keyif verici çok az şey vardı; Jesse'in resim yapmaya vakti yokmuş; gericiler, örgütlü işçileri susturmak ve gazeteyi kapattırmak için hazırlanıyorlarmış. Fransa'da bundan sonraki seçimler, Cumhuriyet altında yapılacak son seçimler olabilirmiş. Lanny'nin Kızıl dayısı, yaklaşan sınıf kavgasının gölgesi altında yaşıyordu; onun hayatı, kapitalist sistemden nefret etmeye ve başkalarına bu duyguyu paylaşmayı öğretmeye adanmıştı.

Hem kapitalistler hem de Sosyalistler ile mücadele etmeye yönelik bu kampanyanın içine giriyordu. Lanny, emekçileri savunan grupların onlardan çok daha güçlü düşmanlara karşı koymak için bir araya gelemeyişlerinin bir trajedi olduğunu düşündü. Ama değişimin parlamenter eylem yoluyla gerçekleştirilebileceğini düşünenler ile zor kullanarak yapılma mecburiyeti olacağını düşünenler arasında işbirliği olamazdı. Bu son cümleyi Jesse Blackless'e söyleyecek olsanız, kapitalistlerin zor kullanacaklarını ve işçilerin tutumunun sadece savunmaya yönelik olduğunu, işçilerin saldırıya uğrayacaklarını, örgütlerinin mahvedileceğini iddia ederdi – bütün bunlar İtalya'da açıkça görülmüştü.

Lanny şöyle karşılık verdi: "Mantıksız laflar ediyorsun. Komünistler, zor kullanmayı kaçınılmaz hale getiren bir tutum alıyorlar. Bir adama silah çekmeye davranırsan, o adam, hayatının, kendi silahını ilk önce çekmeye bağlı olduğunu bilir."

Kapitalizm tedricen değiştirilebilir miydi? Seçimler yoluyla filanca siyasetçileri iktidardan uzaklaştırıp falanca siyasetçileri iktidara getirerek yapılabilir miydi bu iş? Lanny, Karl Marx'tan bir alıntıya rastlamıştı; orada Marx, uzun zamandır parlamenter kurumlara sahip olmuş Anglosakson ülkelerde tedrici bir değişimin gerçekleştirilebileceğini kabul ediyordu. Kızılların çoğu, onların üstadının bunu söylemiş olduğunu bilmezdi ve onlara söylediğiniz vakit inanmazlardı; o söz, tüm Bolşevik davasını

boşa çıkarır gibi görünüyordu. Jesse, Marx'tan alıntı yapmanın İncil'den alıntı yapmak gibi olduğunu söyledi; istediğin herhangi bir şeyi bulabilirdin.

Daha önce söylememiş oldukları pek az laf söyleyerek tartışmaya devam ettiler. Az sonra Françoise içeri girdi ve tartışmayı kestiler, çünkü o kaygısız Amerikan mizah duygusunu paylaşmaz ve Lanny'ye sinir olurdu. Lanny ona Sovyetler Birliği hakkında iyi şeyleri anlattı; ve biraz sonra da, Paris'in tehlikeli taksi şoförlerinden biriyle evli olan, genç kız kardeşi Suzette geldi. Jesse Dayı, bu oğlanda toplumsal sorunun doğru çözümünün olduğunu söyledi: tüm burjuvaları ezip geçmek, bu arada Kızılların nüfusunu çoğaltmak için Suzette'i kullanmak. Bir bebekleri daha olmuştu.

Kadınlar akşam yemeğini hazırlamaya koyuldular. Lanny izin istedi ve babasıyla buluşmak için Crillon'a döndü. Robbie, "Ne yapıyordun?" diye sorunca, "Resimlere bakıyordum," dedi. Doğruydum, tamamen doğruydum – ama doğrunun tamamı değil!

IX

Bir diğer vazife: Bruyne Şatosuna bir ziyaret. Lanny, ölüm döşesindeki Marie'ye, onun iki oğlunu asla unutmayacağı sözünü vermişti. Onlar için yapabileceği çok şey yoktu, ama dostane insanlardı ve yaptıklarını ona anlatmayı severlerdi. Önce babaya telefon etti; adam arabasıyla gelip onu aldı. Denis de Bruyne, yetmişini geçtiği halde enerjik biriydi; saçları ağarmıştı ve koyu, kedderli gözleri ve solgun aristokratik yüz hatları onu seçkin biri yapıyordu. Ortak hatıraları nedeniyle, Lanny'yi gördüğüne sevindi.

Yolda siyasetten konuştular. Aynı dünyanın iki ayrı insana bunca farklı görünebilmesi ilginçti. Orta ölçekte bir kapitalist, bir taksi filosofunun sahibi ve Suzette'in kocasının işvereni olan Denis de Bruyne –ama onun işvereni olduğunu bilmiyordu– Komünistlerin Paris'te ve diğer sanayi merkezlerinde güçlü oldukları ve yeterince imkânları olabilse zor kullanmaya niyetleri oldu-

ğu konusunda Jesse Blackless ile aynı fikirdeydi. Denis'in devlet adamlığı anlayışı, silahı ilk çeken olmaktı. Bir Milliyetçiydi; Jesse ve onun gibilerin iktidara gelmesine engel olmak için para koyacaktı. Lanny dinledi ve kendi fikirlerinden gayet emin olan bir iş adamı bundan memnun oldu.

Denis de Bruyne ülkesinin durumundan kaygılıydı; Fransa mali olarak zordaydı, Almanya'nın tazminat ödemelerine güvenmiş ama beklentilerinin çoğu boşa çıkarılmıştı. Fransız Milliyetçisi, Britanya iş adamlarını ve devlet adamlarını suçladı; Britanya Fransa'nın gerçek bir müttefiki değildi, rakibiydi; Fransa'nın güçlenmesine engel olmak için Almanya'yı kullanıyordu. Almanya'nın Fransa'ya karşı bir tehlike olması anlamına gelen, onun ayağa kalkmasına yardım eden bu politikaya Amerikalı iş adamları niçin destek oluyorlardı? Ecnebi yatırımcılar Almanya'ya savaşın bitiminden bu yana beş milyar dolara yakın borç vermişlerdi. Niçin böyle riskler alıyorlardı?

Lanny cevap verdi: "Eğer borç vermeseydiler, Almanya nasıl olur da Fransa'ya herhangi bir tazminat ödeyebilirdi?"

"Mecbur bırakılsaydı öderdi," diye yanıtladı Denis. Bunun nasıl yapılacağını söylemedi ve Lanny onu köşeye sıkıştırmaya çalışmayacak kadar akıllıydı. Fransa'yı yöneten adamlar, Ruhr bölgesini işgal etmelerinden ve bunun başarısızlığından pek ders çıkarmamışlardı; zorla üretim yaptırılabilceğini, süngü zoruyla para alınabileceğini düşünüyorlardı hâlâ. Onlarla tartışmak yararsızdı; onların Almanya korkusu bir saplantıydı. Belki de haklıydılar – Lanny nasıl emin olabilirdi? Almanya'da güce inanan ve yeterince güç toplayabilseler bunu kullanmaya niyetli olan yığınla insan vardı. Lanny de karşılaşmıştı onlarla.

Denis, Wall Street çöküşünün Fransa ekonomisi üzerindeki etkisinin ne olacağını bilmek istiyordu. Turizm mevsimi başlıyordu ve sosyete insanların birçoğu gelmemiştir. Turistler bu yaz kendilerini göstermeyecek miydi? Bir taksi filosunun sahibi için son derece önemli bir soru! Lanny, New York ne yaptıysa Paris'in de aynı şeyi yapmak zorunda kalacağından korktuğunu

söyledi – yani, kemerleri sıkacağından. Denis, ilerisi hakkında Robbie’nin ne düşündüğünü sorunca, Lanny babasının iyimser görüşlerini anlattı. Robbie’nin yargısına Lanny’ninkinden daha çok saygısı olan Denis işittiklerinden memnun oldu.

Balincourt ve Les Forêts gibi gösterişli bir yer değildi Bruyne Şatosu, kırmızı taşlardan yapılmış basit bir taşra eviydi; şato unvanı binanın eskiliğinden geliyor ve eski bir aileye taşranın hürmetlerini yansıtıyordu. Lanny’nin aralıklarla toplam altı yıl kadar bir süre evlerinden biri olmuştu. Hizmetçiler onu tanıyorlardı, ihtiyar köpek onu tanıyordu, meyve ağaçlarının bile onu tanıdığını hissediyordu Lanny. Denis’in oğlu, uygun türde bir kadınla evlenmişti ve kadın da oradaydı, bir şato sahibesinin vazifelerini öğreniyordu. Bir oğlan bebekleri vardı, böylece iki genç baba ileride ailelerin birleşme ihtimaline dair şakalar yapabildi. Küçük kardeşi Charlot mühendislik okuyordu, yani ileride dünyanın uzak yerlerine seyahat edebilecekti; ayrıca siyasete ilgi duyuyor, saldırgan Fransız yurtsever gruplarından birine mensup bulunuyordu. Lanny kendi fikirleri hakkında pek bir şey söylemedi – hiçbir zaman söylememişti, çünkü Denis’in karısının bir vakitler sevgili si olma imtiyazına sahip olmuş, ama oğullarını yoldan çıkarma imtiyazına sahip olmamıştı. Ümit edebileceği tek şey, hoşgörü ve açık fikirlilikten bahsederek onların ateşli hiddetini yatıştırmaktı.

İki genç adam –biri yirmi dört yaşında, diğeri ondan bir yaş gençti– Lanny’ye anormal ölçülerde akıllı ve parlak bir insan gözüyle bakıyorlardı. Onun evliliğini biliyorlar ve bunu bir taç giyme töreni gibi düşünüyorlardı. Onların bu görüşüne anneleri de (sağ olsaydı) katılırdı mutlaka, çünkü bir Fransız kadınının mal mülk sahipliğine eksiksiz hürmeti vardı onda. Fransızlar, diğer Avrupalıların çoğuyla birlikte, Amerikalıların dolara taptıklarını söylemeyi pek severlerdi; Zoltan Kertezsi bunun üzerine veciz bir yorumda bulunmuştu: “Amerikalılar dolara taparlar, Fransızlar kuruşa.”*

* Orijinal metinde kullanılan, eski bir Fransız ufak parası anlamındaki *sou* kelimesini “kuruş” olarak çevirdik.

Engin Denizlerden*

I

LANNY, Lizbon'da yeniden *Bessie Budd*'a katıldı. Tekrar yelken açtılar ve Cowes yat havzasına girdiler. Johannes'ten bir mektup onları bekliyordu. Kötü bir işe takılmıştı, Bremen'e gitmek için acele etmeye gerek yoktu. Rick'ten de bir mektup aldılar, birkaç günlüğüne The Reaches'e gelmeleri için yalvarıyordu; o ve karısı tam bir senedir onları hiç görmemişlerdi. Lanny, Ana'ya danıştı ve sonra Rick'e bir telgraf çekti, karısıyla en büyük oğullarını kısa bir gezinti için getirmesini istedi ondan.

Muhakeme yeteneğinizi iyi kullanıp doğru arkadaşları seçtiyseniz arkadaşlık çok zevkli bir şeydir. Eric Vivian Pomeroy-Nielson, yıllar içinde, Lanny'nin en samimi arkadaşı olmuştu. Rick'in desteği olmasaydı genç adamın bunca aykırı fikirlere bağlı kalma cesaretini göstermiş olacağından şüphe edilebilirdi. Baronun oğlu, dünyada olup biten her şeyi gözlemler, değişik eğilimleri analiz eder ve bunları nasıl yorumladığını gazete makalelerinde ortaya koyardı; Lanny de bunları kesip tartışma içinde olduğu insanlara gönderirdi. Herhangi bir kimseyi kendi tarafına çekemezdi, ama davasını canlı tutardı.

Rick sadece bir buçuk yaş daha büyüktü, fakat Lanny onun fikrine uyma alışkanlığındaydı, bu da Rick'in karısının hoşuna gider, hatta Rick'in bile biraz hoşuna giderdi. Rick her ne zaman yeni bir oyun yazsa, Lanny bunun nicedir beklenen o büyük başarıyı mutlaka getireceğinden emin olurdu. Beklenen başarı gelmediğinde, bunun daima bir nedeni vardı: Rick'in toplumsal sorunlara yaklaşım biçimi, tiyatrolarda en iyi koltukları satın alanlar nezdinde katiyen revaçta olmayan bir bakış açısına dayanıyordu. Genç oyun yazarı, ona inanan ve o -gördüğü şekliyle- hakikati

* Shakespeare, *Henry IV*, Bölüm 1, Perde 3, Sahne 1.

yazarken, ona ve ailesine bir yuva temin eden bir babasıyla annesi olduğu için talihliydi.

Çok genç bir İngiliz pilotun muharebede yere çakılması ve alnından yaralanmış, dizi kırılmış ve fena halde mikrop kapmış olarak bulunmasından bu yana on üç yıla yakın zaman geçmişti. Zaman geçtikçe, sakatlığıyla yaşamayı öğrenmişti. Lanny'nin Bienvenu'de onun için yaptırmış olduğu özel iskeleden suya girebiliyordu; ve şimdi de, *Bessie Budd*'ın marangozu yatın güvertesindeki iskeleye iki kulp taktı, öyle ki kolları sağlam bir insan herhangi bir yardım almadan bunlara tutunarak kendini suyun içinden yukarıya çekebilirdi. Bacak desteğini çözer, suya dalar ve –sanki insanlık bir Dünya Savaşı belasını hiç yaşamamış gibi– keyfine bakardı.

II

Nina her zamanki gibi nazik ve sevimliydi. Küçük Alfı'ye gelince –büyükbabası baron nedeniyle ona böyle demek gerekiyordu, ama ona pek uygun düşmüyordu bu sıfat, zira yaşına göre –ki on üçüne yakındı– boyu çok uzamıştı. Babasınıninkiler gibi koyu renk saçları ve gözleri vardı ve –tahmin edebileceğiniz üzere– son derece erken gelişmiş bir çocuktü; tüm siyasi hareketleri, ayrıca sanat hareketlerini de biraz biliyordu ve bunların ifade ve deyimlerini öyle bir kullanıyordu ki kendinizi gülmekten alıkoymanız zor oluyordu. İnce, duyarlı yüz hatlarına sahipti ve ciddi düşünceliydi; bunlar ise, küçük fattan, küçük dilber Marceline Detaze'ın mukadder kurbanı yapıyordu onu. Marceline siyasetten hiç anlamazdı, fakat cilve yapma sanatı dâhil sanatları bir parça bilirdi. Yarı Fransız yarı Amerikalı olan bu kız da daha yaşlı insanlar arasında büyümüştü, ama farklı bir türden yaşlı insanlar arasında. Cincinnati'li hırdavat hanımefendisi, eski Barones de la Tourette'den, tamamen ciddi bir suratla edepsizce şeyler söyleme

ve sonra da terbiyeli bir oğlanın yüzündeki şaşkınlık ifadesine kahkahayla gülme numarasını öğrenmişti. Herhalde Alfı bunu asla keşfetmeyecekti.

Aileler, sahnede boy göstermelerinden hemen sonra, telgraf yoluyla bu ikisini evlendirmeyi planlamışlardı. Anne ve babalar, asri zamanların rahat ve serbest tavrıyla, bu konuda şakalar yapıyorlardı ve çocuklar da aynı tavrı benimsemişlerdi. “Daha iyi dans etmeyi öğrenmezsen seninle asla evlenmeyeceğim,” diye ilan ederdi Marceline. Sinirlenen Alfı cevap verirdi: “Eğer istemiyorsan benimle evlenmek zorunda değilsin.” Sırada neyin olduğuna dair Alfı’nın en küçük bir fikri olmazdı. Kâh duyguları incinirdi Marceline’in, kâh büyük bir yükten kurtulduğunu söylerdi yine o; ama bunlardan hangisi olursa olsun, dalga geçtiği anlaşılırdı sonunda. Alfı, karanlık bir gecede belli belirsiz bir ışığın peşinden koşan biri gibi olurdu.

Marceline’in düşe kalka yürümeye başladığı günden beri evinde dans edilmişti. “Sosyete” denilen türde danslar, Dalcroze dansları, Isadora Duncan dansları, Provensal danslar, İngiliz ve Amerikan taşra dansları – bir çocuğun az çok öğrenebileceği her türlü dans. Çoğu zaman şu veya bu türden bir müzik çalardı, bir de fonograf ve radyo; böylece Marceline isteklere cevap verebilirdi. Yatta, dersleri bitir bitmez, Hansi ile Bess’in çalışma yaptıkları yere koşardı; müziğin havasını kapmak için bir dakika dinlerdi, sonra ayakları harekete başlardı ve salonun her yerinde dans ediyor olurdu. Ellerini Lanny’nin ellerine uzatırdı ve içlerinden geldiği gibi dans etmeye başlarlardı; birbirlerinden gelen sinyalleri okumayı öğrenmişlerdi ve bir kez daha, eski Dalcroze günlerindeki gibi, müzik gözle görünen bir şey haline gelirdi. Yüksek sosyete de moda olan, darbeli caz ritmine ayak uydurarak yapılan o uyurgezer yürüme tarzından başka bir dans bilmeyen bir oğlanı Marceline’in dansta ezip geçebilmesine şaşılmazdı. Alfı elinden geleni yapardı, ama bir depreme yakalanmış zürafa yavrusu gibi görünür ve hissedirdi. “Gevşe, gevşe!” diye bağıırdı kız. Oğlan

da, ayak parmaklarıyla, topuklarına bir İngiliz'e yakışmayacak tarzda vururdu. Kız, onu ancak devam etmesine yetecek kadar cesaretlendirir, ama kuracakları yuvada kimin sözünün geçeceği konusunda herhangi bir şüphe besleyebilmesine yetecek ölçüde asla cesaretlendirmezdi.

Lanny, onları, akşamleyin müzik çalınırken diğerlerinden ayrı oturur vaziyette görürdü. Bazen el ele tutuşmuş olurlardı ve Lanny aralarındaki sorunu kendi tarzlarında çözmeye çalıştıklarını tahmin ederdi. The Reaches'e ilk ziyaretini yaptığı ve Thames Nehri kıyısında oturup Mozart'ın D-minör konçertosunun Kurt Meissner tarafından yavaş tempoda çalınmasını dinlemiş olduğu günleri anımsadı. Bir koluyla Rosemary Codwilliger'a sarılmış halde, zevkle titrer ve harikulade bir geleceği hayal ederken, hayat ona nasıl da mucizevi görünmüştü. Hiçbir şey tasarladığı gibi olmamıştı; hayat üzerine düşündü, beklediğimiz şeyleri bize ne kadar nadiren verdiğini. Genç insanlar çıkıp geliyor ve kendi paylarını bağıra çağıra talep ediyorlar ve de onları bekleyen ıstırapın o kadar az farkında oluyorlar ki. Bunu bilmek insanın kalbini acıtıyor, fakat bunu onlara anlata-maz insan; kendi yollarını yürümek ve kendi cezalarını ödemek zorundalar.

III

Bessie Budd, okyanus gemilerinden ufacık yelkenli teknelere kadar her boydan deniz taşıtlarının yol aldığı sularda gezindi. Bunların arasına bir tane daha katılması önemli değildi, yeter ki etrafınıza dikkat edin ve arada sırada düdüğünüzü öttürün. İrlanda Denizine doğru ilerlediler; hava güzeldi, göklerin mas-mavi olduğu günler peş peşe geliyordu, güverte üzerindeki ayak patırtıları ve müzik sesiyle doluydu hava. Hansi ve Bess gayretle çalışıyor; Güzellik ve Irma, Nina ve Rahel ile briç oynuyor; Lanny ve Rick ise ayrı bir yerde oturmuş, geçen yıl boyunca yaşamış oldukları her şeyi konuşuyorlardı.

Lanny, atalarının büyük imalathanesini ziyaret etmiş ve Newcastle Country Club'da ve Irma'nın Long Island'daki taklit Fransız şatosunda bir prenses kocası gibi ağırlanmıştı. Rick ise, sınıf mücadelesinde şiddet meselesi üstüne farklı düşüncede olan genç bir evli çift hakkında bir oyun yazmıştı. Rick, bu mücadelenin şu veya bu yönünden azap çeken genç insanlar hakkında birçok oyun kaleme almıştı. En son yapıtında, genç idealist karakterinin konuşmaları, Lanny Budd'ınkilere çok benziyordu; bu adamın aşırı Kızıl karısının da, eğer isteseydi, kendi adını taşıyacak bir yatı olabilirdi, yani kadın o kadar zengindi. Rick bundan ötürü özür diledi, bir oyun yazarının önüne çıkan malzemeyi kullanmak zorunda olduğunu söyledi. Lanny, hiç kuşkusuz, parazit sınıflar arasında kendisi gibi yığınla değersiz ve şaşkın insan olduğunu, ama Bess gibi kararlı, mücadeleci isyankârların çok olmadığını söyledi.

Rick, Londra'da yayıncılar ve gazetecilerle, babasının evinde devlet adamları, yazarlar ve her türden insanlarla konuşmuştu. Taciz edilen Anavatanda Nazi hareketinin yükselişini biliyordu. Kısa bir zaman önce, daima ülkesini dış dünyaya anlatma umutları besleyen Kurt'tan bir mektup almıştı; ona gazete kesikleri ve kitapçıklar gönderirdi. Almanlar, bir mağduriyet hissiyle deliye dönmüş halde, yorulmak bilmeyen propagandistlerdi ve kulak vermeye ikna edilebilecek herkese vaaz ederlerdi. Ama onlardan tek birinin meseleyi her iki yanıyla ortaya koyduğunu veya kendi ülkesinin en ufak bir yanlışını kabul ettiğini nadiren duyardınız.

Küçük bir İrlanda limanında kıyıya çıktılar. İki genç adam bir otomobile binip çevrede bir süre dolaştılar; hanımlar ise, el işlemeli keten kumaşlar için, kurnaz köylü kadınlarla pazarlık ettiler. Sonra, Galler'de karaya çıktılar; burada dağlar, Alplere o kadar yakın bir yerde yaşamış olan birine heybetli görünmüyordu. Man Adasını ziyaret ettiler ve Lanny çocukluğunda muhteşem sandığı ama şimdi sıradan bulduğu uzun bir romanı hatırladı. Daha sonra, Liverpool'a uğradılar; burada, postayı almak için düzenleme yapmışlardı ve -başka şeylerin yanında- Robbie'den gelmiş bir telgraf buldular. Robbie Paris'e dönmüştü ve şöyle diyordu: "Satış

seksen üçten bağlandı beklediğimden daha iyi fiyata sayenizde yarın yola çıkıyoruz hayaletlere bol şans.”

Lanny, babasının talebi üzerine, Zaharoff’a vaat edilen buluşmayı ertelemişti. Yatın birkaç gün içinde Fransa kıyısında olacağını ve randevu tarihini telgrafla bildireceğini söyleyen kısa bir mektup yazıp postaya verdi. *Bessie Budd* tekrar güneye döndü ve Pomeroy-Nielson’ları Cowes’e geri götürdü; Lanny buradan Balincourt Şatosuna bir telgraf çekip, arkadaşını ertesi gün öğleden sonra Dieppe’de bir otele getireceğini bildirdi. Ana Robin’e orada bir arkadaşıyla buluşmak istediğini anlatmıştı. Ana Robin, onun isteğine uymaktan memnun olurdu. Kendi annesine ve üvey babasına da, Madam ile bir deneme yapmayı arzu ettiğini ve her şey olup bitene kadar isim vermek istemediğini söyledi. Polonyalı kadına gelince, tuhaf yeteneğinin gösterilmesi için oraya buraya götürülmeyi kanıksamıştı zaten.

IV

Dieppe bin yıllık eski bir şehir olup bir kilisesi, bir kalesi ve başka turistik mekânları vardır; ayrıca, popüler bir kaplıcası ve kumarhanesi de bulunur, yani Lanny buraya gelmekle arkadaşlarını sıkacak bir şey yaptığını düşünmek zorunda değildi. Yat bir rıhtıma yanaştı ve vakti gelince Lanny bir taksi çağırıp topluluğu otele götürdü. “Mösyö Jean” diye bir kimsenin onu beklemekte olacağını bildiren imzasız bir telgraf almıştı; resepsiyonda bu beyefendiyi sordu ve onu alıp bir süit daireye götürdüler. Burada Zaharoff tek başına oturmaktaydı.

Medyum için rahat bir şezlong temin edilmişti, erkeklerden her biri için de bir koltuk. Yaşlı adama tüm gerekli bilgiler verilmiş olduğundan, herhangi bir konuşmaya ihtiyaç yoktu. Lanny, Zaharoff’u uydurma adıyla takdim etti ve Zaharoff karşılık verdi: “*Bonjour.*”^{*} Başka bir şey demedi. Lanny, “*Asseyez-vous, Madame*”^{**}

* Fransızca selamlama sözü, “iyi günler”

** Fransızca: “Oturunuz, Madam.”

dedi ve başka bir söz edilmedi. Emekli silah kralı çok sade giyinmişti ve onun fotoğrafına aşına olmayan birisi, onu emekli bir iş adamı, bir üniversite hocası veya bir doktor sanabilirdi.

Kadın titremeye ve inlemeye başladı; sonra durgunlaştı ve trans haline geçti. Uzun bir bekleyiş oldu; bu fenomenlerin “telepati” olduğunu kendine söyleyip duran Lanny, zihnini, Maria del Pilar Antonia Angela Patrocino Simón de Muguero y Berute, Duquesa da Marqueni y Villafranca de los Caballeros’un şahsiyeti üzerinde topladı. Tantanalı isimler silsilesine uygun yaşamış olmayan bir şahsiyetti o; hayli ufak tefek, esmer bir hanım, son derece sakin, çekingen, ama kibar. Aşırı titiz bir iş adamının ihtiyaçlarına cevap vermiş, onu kollamış, onunla ilgilenmiş ve onu sevmiş ve –eğer söylenenler doğruysa– ona iki kız doğurmuştu. Her nasıl olursa olsun, Zaharoff da onu taparcasına sevmiş ve gururunu, şartların ona dayatmış olduğu mahdut biçimde göstermişti. Otuz beş yıldan daha uzun bir zaman boyunca hiç ayrılmamışlardı ve ihtiyar adamın bilinçaltında ona dair milyon tane hatıra gömülü olsa gerekti. Medyum bunları ortaya çıkarabilecek miydi? Eğer çıkarabilecekse, mahcubiyet verici olabilirdi ve belki de Lanny’nin çekilmeyi teklif etmesi nezakete daha uygun olurdu. Ama Zaharoff, muhtemelen denemenin yönlendirilmesi için genç adamın yardımına ihtiyaç olabileceği düşüncesiyle, bir koltuk koydurtmuştu.

Aniden, her zaman olduğu gibi İngilizce konuşan İrokua şefinin kalın sesi duyuldu. “Merhaba, Lanny. Bana oyun etmeye çalışıyorsun, ha!” Bu sözler kesinlikle bir İrokua ifade tarzı değildi; tam olarak Polonyalı tarzında da görünmüyordu.

Lanny gayet ciddi bir şekilde şunları söyledi: “Tıkamse, sana karşı tutumunda derinden samimi olan bir beyefendiyi getirdim.”

“Ama o bana inanmıyor!”

“Ona iyi bir sebep verecek olursan, sana inanmaya tamamen hazır; üstelik seve seve inanacak.”

“İnanmaya korkuyor!” diye iddia etti o ses, vurgulayarak. Bir sessizlik oldu ve sonra: “Sen Fransız değilsin.”

“Olmaya çalıştım,” dedi Zaharoff. Her soruya derhal ve doğru cevap vermesini, ama gerekli olandan fazlasını dememesini söylemişti Lanny ona.

“Ama Fransa’da doğmadın. Etrafında esmer kişiler görüyorum ve onlar benim anlamadığım garip bir dil konuşuyorlar. Senin için herhangi bir şey yapmam kolay olmayacak. Birçok ruhlar geliyor, sen birçok insan tanımışsın ve onlar seni sevmiyor. Bunu yüzlerinde görmek kolay. Mesele nedir bilmiyorum; onların birçoğu hep bir ağızdan konuşuyorlar ve sözleri çıkarmıyorum.”

V

Lanny, oturduğu yerden, Madamın yüzünü seyredebiliyor ve –Tikamse işitmek veya anlamak için özel bir gayret sarf ettiğinde hep olduğu gibi– yüzündeki tedirgin ifadeyi görüyordu. Gözlemci [Lanny], gözlerini çevirerek, yaşlı silah kralının gergin bir dikkat ifadesi gösteren yüzünü seyredebiliyordu. Lanny’nin koltuğunun yan tarafında bir defter vardı; konuşulan sözleri elinden geldiğince bu deftere kaydediyordu.

Aniden, kılavuz hayretle ünledi: “Konuşmaya çalışan bir adam var burada; benimle değil, sizinle konuşmaya çalışan. Beyaz sakallı, çok zayıf ihtiyar bir adam. Çok kötü bir İngilizceyle, her zaman böyle olmadığını, sizi tanıdığına siyah bir sakalı olduğunu söylüyor. Adı, Hyphen gibi; başka bir adı da var, Tidy; hayır, tek bir adı var, çok uzun; Hypen-tidies mi? Yunanca bir ad diyor, Hiphentides. Bu adı biliyor musunuz?”

“Hayır,” dedi Zaharoff.

“Yalan söylüyormuşsunuz. Yalan söyleyecekseniz niye geldiniz buraya?”

“Onu hatırlamıyorum.”

“Onu soymuş olduğunuzu söylüyor. Nedir bu bahsettiği? Mazı deyip duruyor; sizde mazı varmış, çuvallar dolusu. Şaka filan mı yapıyor?”

“Öyle olmalı.” Zaharoff sakın bir kararlılıkla konuştu. Lanny’nin tanıdığı tüm insanlar içinde, kendine hâkimiyeti en mükemmel olanıydı o.

“Şaka yapmıyormuş. Mazı, satılan bir şeymiş. Yüz altmış dokuz çuval mazı. Ayrıca sakız, sandıklar dolusu sakız. Sen bir acenteydin.” Tikamse âdeta kendisi ruh imiş gibi konuşmaya başladı; bunu sadece mesajlar çok net olarak geldiği zaman yapardı. “Benim mallarımı aldın ve kendin için rehine koydun. Bunu reddediyor musun?”

“Elbette.”

“Londra Mahkemesinde reddetmedin. Suçlu olduğunu kabul ettin. Hapisteydin –nedir o?– ‘Old’ bir şey, Old Basin? Elli yıldan önceydi, hatırlamıyorum.”

“Old Bailey mi?” diye tahminde bulundu Lanny.

“Evet, o işte, Old Bailey. Ben İstanbul’daydım ve sana güvendim. Bunun yanlış olduğunu bilmediğini söyledin; ama onlar benim mallarımdı ve parayı sen aldın...”

Ses yavaş yavaş kesildi; uzun zamandır unutulmuş bir şeyden şikâyet eden yaşlı bir adamın sesi gibi, bir homurdanma haline gelmişti. Gerçek değildiyse eğer, kesinlikle başarılı bir uydurmaydı.

VI

Lanny, canlı ihtiyar adama bir göz attı; alnında belli belirsiz bir ter damlası vardı sanki. Robbie’nin Lanny’ye anlatmış olduklarından, Bath Şövalye Kumandanı ve Légion d’Honneur Yüce Subayının gün ışığına çıkarılmalarını istemeyeceği birçok hatırası olduğuna inanmaya hazırdı.

Bir sessizliğin ardından, Tikamse yine konuştu: “Muğla adını iştiriyorum habire. Muğla nedir?”

“Benim doğduğum köydür.”

“Orası Yunanistan’da mı?

“Türkiye’de.”

“Ama sen Türk değilsin.”

“Annem ve babam Yunanlıydı.”

“Birisi sana Zak deyip duruyor. Daha sonra Ryas diye bir kelime işitiyorum. Senin adın Ryas mı?”

“Zakarias benim adlarımdan biridir.”

“Burada bir adam var, senin dayınmış. Anthony, hayır, bu değil. Şu Yunan adlarını tanımıyorum.”

“Antoniades adında bir dayım vardı.”

“Şöyle diyor: ‘Benimle konuşmak ister misin?’”

“Özellikle istiyor değilim.”

“Şöyle diyor: ‘Ha, ha!’ O da sevmiyor seni. Onunla da çalışmışsın. Pek iyi gitmemiş. Bu konuda şaşılacak hikâyeler uydurmuşsun. Hikâyeler veya öyle şeyler yazıyor musun?”

“Ben yazar değilim.”

“Ama hikâyeler anlatıyorsun. Antoniades Dayı bunu söylediğinde tüm ruhlar gülüyor. Zengin ve önemli bir adam oldun ve eski günler hakkında hikâyeler anlatıyorsun. Senin hakkında hikâyeler anlatıyorlar. Bunları işitmek ister misin?”

“Bunun için gelmedim buraya.”

“İriyarı, güçlü kuvvetli bir adam var, beyaz sakallı; senin sakalına benziyor, ama daha gür. Max adını veriyor. İyi bir İngilizce konuşuyor – hayır, iyi olmadığını söylüyor, Yanki diyor. Yanki Max’ı tanıyor musun?”

“Onu hatırlamıyorum.”

“Maxim olduğunu söylüyor. Onunla da iş yapmışsın.”

“Maxim adlı birini tanıyordum.”

“Onun bütün hisselerini satın almışsın. O milyonlar kazanmış, ama sen on milyonlar kazanmışsın. Seni durdurmaya imkân yokmuş. Maxim gelecek hayata inanmamış olduğunu söylüyor, ama seni uyarıyor, bu bir hataymış; bütün o materyalizmi değiştirirsen daha mutlu olacakmışsın. Ne demek istediğini biliyor musun?”

“Benim tanıdığım Maxim’e benzemiyor.”

“Yaşlı adamı aradan çıkardım. Uzun boylu, iriyarı bir adamdım. Maine ormanlarında herkesi dövebilirdim. Kanada’da herkesi dövebilirdim, dövdüm de. Seni de dövdüm bir kere, seni ihtiyar üçkâğıtçı. Şimdi senin tanıdığın Maxim’e daha çok benzedim mi?”

“Evet, bunu hatırlıyorum.”

“Bir keresinde, imparatorun adını mermilerle bir nişan tahtasının üstüne yazdım. Bunu unutmamışsındır elbette!”

“Hatırlıyorum.”

“Pekâlâ, o zaman uyan ve daha iyi bir dünyada nasıl davranacağını düşün. Problemlerini, o zamanlar yaptığın gibi, kulaklarını parmaklarıyla tıkayarak çözemezsin.”

Kısa bir duraklama. “Gülerek uzaklaştı,” dedi Tikamse. “Terbiyesiz bir adam. Çorba içtiğinde sakalından aşağı aktı; dondurma yerken yine aynı şey oldu. Böylesi hareketlerden hoşlanmazsın; sen ağırbaşlı bir insansın, Zakarias – ama etrafında yüksek sesli gürültüler işitiyorum. Çok tuhaf! Sen nesen?”

VII

İhtiyar Yunanlı karşılık vermedi ve kılavuzun sesi, ruhlara bu gizemin ne olduğunu soruyormuş gibi, bir mırıltıya dönüştü. Bir süre boyunca, Lanny tek bir kelimeyi bile çıkartamadı ve bu fırsattan yararlanıp notlarına çekidüzen verdi. Bir iki defa, silah kralına göz attı. Zaharoff bakışlarını Lanny’ye çevirmedi; taştan bir suretmiş gibi hareketsizce önüne bakıyordu.

“İşitip durduğum bu gürültü nedir?” diye aniden bağırdı Kızılderili. “Bu ruhlar niçin böyle şamata ediyorlar? Bir takırtı, bir patırtı ve feryat eden yığınla insan, sanki korkmuşlar gibi. Ne iş yaparsın Zakarias?”

Sör Basil konuşmadı.

“Niçin cevap vermiyorsun?”

“Ruhlar söyleyemez mi sana?”

“Sorularıma cevap verdiğinde daha kolay olur. Bu insanların dediklerinden hoşlanmıyor musun? Senden nefret ediyorlarsa kabahat bende değil. Onları aldattın mı? Yoksa onlara zarar mı verdin?”

“Bazıları öyle düşünüyordu.”

“Devamlı olarak silahlar lafını duyuyorum. Anladım! Sen asker miydin? Savaşlara mı katıldın?”

“Silah ürettiyordum.”

“Ah, işte bu; ve birçok insan öldü. İşte bu yüzden sana bağıırıp çağırıyorlar. Hiç bu kadar çoğunu görmedim; Altı Milletin bir kabilesine kumanda ettiğim ve soluk benizliler ile karşı karşıya geldiğimiz o günlerde bile hiç bu kadarını görmedim. Onların daha iyi ve daha çok tüfekleri vardı ve benim halkım öldü, çığlıklar atarak ve toprağımızı istila edenlere lanet okuyarak öldüler. Aynı şekilde, çığlıklar atarak ve Yunanlı Zakarias’a lanet okuyarak ölenler varmış. Onlardan kaçıyor musun? Senin peşinden yığınlar halinde geliyorlar, âdeta seni ilk defa şimdi yakalayabileceklermiş gibi. Ellerini uzatıyorlar, sana ulaşmaya çalışıyorlar. Sana dokunduklarını hissediyor musun?”

“Hayır,” dedi Zaharoff. Lanny ilk defa onun sesinde bir titreme belirtisi olduğunu düşündü. Bir kez daha hızla baktığında, alnında bariz ter damlaları gördü.

“Devam etmekte olan bir muharebe gibi âdeta – bütün o du-man ve gürültüsüyle başımı ağrıtıyor. Top mermilerinin fırlayıp uzaklaştığını görüyorum, gökten insanlar düşüyor. Hayır, hayır, geri durun, sizi duyamıyor, bana bağırmanın faydası yok. Hepiniz adına birisi konuşsun. Herhangi biriniz. Öne çık, sen, elinde parçalanmış bayrak olan adam. Söylemek istediğin nedir? Hayır, sen değil! Başının üst tarafı gitmiş bir adamla konuşmak istemiyorum. Yarım bir baştan anlamlı bir söz çıkabilir mi? Kanlı ellerini benden uzak tut – senin kim olduğun umurumda değil. O nedir? Ah, görüyorum. Tamam, söyleyin ona... Meçhul Askerim ben. Zafer Takının yanına gömdükleri adamım ben. Ölmeyen

alevi benim için hep yanar halde tutuyorlar ve gelip mezarıma çelenkler koyuyorlar. Sen de geldin bir kere ve bir çelenk koydun, değil mi? Bana cevap ver!”

“Evet, öyle.” Silah kralının sesi âdeta duyulmaz olmuştu.

“Seni gördüm. Anıt mezara gelen herkesi görürüm. Onlara, gitmelerini ve bundan sonraki savaşa engel olmalarını söylemek istiyorum. Onlara, hoşlarına gitmeyecek başka bir şey daha söylemek istiyorum. Benim adımı biliyor musun?”

“Senin adını hiç kimse bilmiyor.”

“Benim adım Mordehay İzak. Ben Yahudi’yim. Onların Meçhul Askeri bir Yahudi. Bilselerdi eğer bundan çok kaygı duyarlardı. Sen Yahudi misin?”

“Bana öyle dedikleri oldu; ama hayır, değilim.”

“Anlıyorum, kardeş. Birçoğumuz aynı böyle yapmaya mecbur kaldık.”

Bir sessizlik oldu ve sonra Tikamse konuştu. “Hepsi gülüyor. Doğruyu konuşmazsan aldırış etmememi söylüyorlar. Çok önemli bir adammışsın, öyle diyorlar. Ufak tefek, ihtiyar bir kadını öne doğru itiyorlar. Onun adını tam olarak anlamıyorum. ‘Heci’ gibi geliyor kulağıma – bu bir kadın adı mı? Oğlunun anesi olduğunu söylüyor. Bu mümkün mü?”

“Olabilir.”

“Senin adın Sahar imiş, öyle diyor. Rusya’da adını değiştirmişsin. Vilkomir diye bir yermiş, çok uzun bir zaman önce. Oğlunun halen yaşadığını söylüyor; çok fakir bir adammış. Torunların varmış, ama bilmek istemiyormuşsun. Bu sözler sana bir şey ifade ediyor mu?”

“Belki.”

“Yaralılar izdiham yaratıp kadını uzağa itiyorlar. Onu koşturmuyorlar. Yine bağırlıyorlar: ‘Senin paranın üstünde kan lekeleri var! Çok paraya sahipsın ve bunların üstünde bir lanet var. Gençliğinde bir adamı öldürdün, ama bu bir şey değil, sen hepimizi öldürdün. Ruhlar dünyasında bekliyoruz seni. Biz inti-

kam alacak olanlarız – biz, yüzleri olmayan, bağırsakları olmayan adamlar! Bir gün, bize geleceksin!..”

Tikamse’nin sesi tizleşmişti, derken aniden ihtiyar Yunanlı ayağa kalktı. İki adımda Lanny’nin yanına geldi ve şöyle dedi: “Bana defteri ver.” Genç adam, şaşırılmış bir halde, defterini uzattı; Zaharoff onu hemen aldı, koşarcasına kapıya doğru hızla yürüdü ve kapıyı ardından çarparak dışarı çıktı.

VIII

Seans işte böyle sona erdi. Başka hiçbir söz edilmedi, ama medyum acınası bir edayla inlemeye başladı. Lanny bir sorun çıkmasına karşı hazırlıklıydı, çünkü herhangi bir ani hareket onun [medyum kadının] üzerinde daima kötü etki yapardı; Zaharoff’u bu konuda uyarmıştı zaten. Şimdi, medyum kadın bir çeşit hafif ıspazmoza yakalandı ve dudaklarından salya geliyordu. Lanny koştu ve bir havlu alıp kadının dudaklarını temizledi; bir süre için korktu, ama inlemeteditricen yok oldu ve biraz zaman geçince kadın gözlerini açtı.

“Ah, ne oldu bana?” diye sordu; ve daha sonra, boş koltuğu görünce, “Yaşlı beyefendi nerede?” dedi.

“Gitti.”

“Bunu yapmamalıydı. Bir yanlışlık oldu; çok kötü hissediyorum.”

“Üzgünüm, Madam. Adam korktu.”

“Çok kötü bir şey mi duydu?”

“Hakikaten çok kötü bir şey.”

“Birisi mi ölmüş?”

Lanny bunun uygun bir kaçış yolu olduğunu düşündü. “Evet,” dedi. “Buna hazırlıklı değildi ve duygularını göstermek istemedi.”

“Benim için çok fena. Tikamse kızacak.”

“Sanırım anlayacaktır, Madam.”

“Öyle halsiz düştüm ki; ve başım ağrıyor.”

“Üzgünüm. Eğer isterseniz, biraz şarap getirteyim.”

“Evet, lütfen.”

Lanny biraz şarap ve bisküvi getirtti. Medyum kadın bir şey yemek istemiyordu, ama şaraptan birkaç yudum içti ve bir süre sonra Lanny onu aşağıya indirdi ve bir taksiye binmesine yardım etti. Bu hayli merak uyandırıcı şartlar altında bile kadının onu sorularla sıkıştırmamasını ilginç buldu. Medyum kadını kendi duyguları daha çok ilgilendiriyordu. İnsanlar ona böyle davranmamalı, daha dikkatli olmalıydılar.

Lanny, onun yata binmesine yardım etti ve Bebek Johannes’in bakıcı muavini de –ki artık onun arkadaşı olmuştu– yatağına girmesine yardımcı oldu. Güzellik ve diğerleri, Dieppe’nin turistik yerlerini görmeye gitmişlerdi, böylece Lanny kendi kabinine gitti ve belleğindeki şeyler henüz tazeyken notlarını yeniden kaleme almak istedi.

Hakikaten çarpıcı bir tecrübe! Tüm ayrıntılar hakkında akıl yürütemiyordu –mesela, yüz altmış dokuz çuval dolusu mazı– fakat Zaharoff’un davranışı açıklamaların genel olarak doğruluğunun kanıtıydı. Genç gözlemci kendi teorisinde ısrar ediyordu: Tüm o ayrıntılar, eski adı Sahar olan Zakarias Basileos Zaharoff’un bilinçaltından çıkmıştı; bu adam, belli bir andaki durumda işine nasıl geliyorsa, farklı isimler, farklı doğum yerleri ve doğum tarihleri vermişti. Fakat bir insanın yanında oraya buraya taşınması için nasıl da bir bilinçaltı! Sabahın erken saatlerinde uyanıp da yeniden uykuya dalamadığı vakit hep bunları mı düşünüyordu? Bir insanın böylesi anılara ve böylesi duygulara sahip olmayı telafi etmesi için ne miktarda para gerekirdi?

IX

Lanny, kendi babasının bir silah üreticisi ve satıcısı olduğunu ve muhtelif işlerin önünü açmak için rüşvetler vermiş, aldatmış ve evrak çaldırtmış olduğunu unutamıyordu. Robbie’nin öyle bir bilinçaltı var mıydı? Bunun pek az işaretini gösteriyordu kesin-

likle. Yanakları pembeydi, iyi uyuyordu (kendisi öyle derdi) ve yaşam arzusuna sahipmiş gibi görünüyordu. Ama tüm bunlar blöf müydü? Kimsenin yardımını olmadan kendi başının çaresine kendisi mi bakıyordu? Lanny, silah sanayisinin tenkit edildiğini duyunca her defasında onun nasıl da hızla ve öfkeyle savunmaya geçtiğini hatırladı. Bu hareket şekli, tamamıyla huzurlu bir kafanın işareti değildi.

Lanny, babasının hep kullandığı argümanları daha çocukken öğrenmişti. Budd Silah İmalat Şirketi Amerikan ulusal güvenliğinin kalelerinden biriydi ve ülkeye büyük bir hizmet yapıyordu. Bu şirketin kazanç amacıyla faaliyet gösterdiğini söylemek en alçakça demagojiydi, zira şirket kazançlarını tekrar yatırıma koyardı – neredeyse yüz yıldır aile geleneği olmuştu bu. Onları barış dönemlerinde diğer ülkelere silah satıyorlar diye suçlamak tam bir saçmalıktı, çünkü vasıflı işgücü olmadan silah üretemezdiniz ve ona, yapılacak iş vermeden ve yaşaması için ücret ödemeden, bu işgücüne sahip olamazdınız. Devlet, barış dönemlerinde büyük miktarlarda sipariş vermezdi, ama ihtiyaç halinde ona hizmet etmek üzere tam donanımlı bir fabrikanın faal ve hazır olmasını beklerdi. Tüm diğer tacirlerin örneğini takip etmekten ve müşteri bulabildiğiniz her zaman ve durumda mallarınızı satmaktan başka ne yapabilirdiniz?

Zakarias Basileos Zaharoff ile Robbie Budd arasında temel bir fark vardı. Robbie hakikaten kendini bir yurtsever sayardı ve hiç şüphesiz, öyle düşünmesi bilinçaltı için mükemmel bir şeydir. Diğer yandan, Lanny, ihtiyar Yunanlının mülk sahibi olduğu her ülkenin vatandaşı olduğunu söylediğini işitmişti. Bu adam, ülkelerinden her birinin diğer ülkelere karşı savaşabilmesini sağlamak mı istiyordu? Hayır, çünkü Lanny, 1914 başlarında, çok genç bir idealisti şaşırtan ve merakta bırakan sözlerle, savaş dehşetini ifade ettiğini duymuştu. Robbie, onun bu tavrıyla dalga geçmiş; ihtiyar örümceğin, ihtiyar kurdun, ihtiyar şeytanın silah satmak istediğini ama bunların kullanılmasını istemediğini söylemişti.

Fakat bunlar kullanılmış ve Zaharoff yaşayıp bunların kullanılmasını görmek durumunda olmuştu – belli ki onun bilinçaltı kötü etkilenmişti bundan! Zaharoff, Mütareke Günü törenlerine katılmış ve Meçhul Askerin mezarına bir çelenk bırakmıştı. O askeri düşünmüştü ve şimdi Lanny onun ne düşünmüş olduğunu biliyordu! Fransa'nın ulusal kahramanının aslında bir Yahudi olabileceğini tahmin etmiş miydi? Ya da onun hakikaten de bir Yahudi olduğunu? Zaharoff'un kendisi bir Yahudi miydi veya kısmen Yahudi? Lanny bilmiyordu ve çok da ilgilenmiyordu. Avrupa'da Yahudi kanı taşımayan pek az insan vardı – dışlanmış kavmi hakir görenler arasında bile. İki bin yıl boyunca, Yahudiler rüzgârın etrafa dağıttığı devedikeni pamukçukları gibi, eski kıtanın her yerine yayılmışlardı; ve en dikkatli şekilde düzenlenen aile şecereleri, üzerlerine hangi çiçek tozlarının düşmüş olduğunu her zaman göstermezler.

X

Lanny düşündü: Yaşlı adam bunu nasıl yorumlayacaktı? Bunu benim tertip etmiş olduğuma, Antoniadès dayısını bildiğime inanması pek mümkün değil! Hayır, işin gerçek olduğunu bilecektir ve –sakinleştiği zaman– tam bir beyefendi gibi davranmış olmadığını fark edecektir. Belki, Tikamse'den özür dilemek ve düşes için bir deneme daha yapmak isteyecektir.

Lanny bunun ilginç olacağına karar verdi; böylece oturdu ve Dieppe'de postalanmak üzere bir pusula yazdı:

Azizim Sör Basil:

Seansın böyle rahatsız edici bir hal almasından dolayı hakikaten üzgünüm. Bu konudan hiç kimseye bahsetmediğime emin olmanızı isterim. Oturumlarda birçok hatanın ortaya çıktığına tanık olmuşumdur ve bunları etrafa yaymaya hiç meraklı değilim. Bana bu hususta güvenebilirsiniz.

Rick'e de bir pusula yazdı:

Benim için bir araştırma yapacak birini bulabilir misin acaba? Old Bailey Hapishanesinin 1870'lere ait kayıtlarına bakılacak ve Sahar veya Zahar veya Zaharoff adıyla bir mahkûmun kaydı olup olmadığı araştırılacak. Bunu başlatmak için on sterlin tutarında bir çeki pusulaya iliştiriyorum. Masrafları bana bildirecek olursan, daha fazla göndereceğim. Lütfen, istihdam edeceğin güvenli bir kişi dışında kimseye bundan söz etme.

O öğle sonrasının olayları hakkında sessiz kalmak pek de kolay olmayacaktı. Güzellik'in merakı uyandırılmıştı, Irma'nınki de. Allahtan, Lanny kendi heyecanını atlatmak için –ve Madamın da kendi kötü hislerini atlatması için– yeterli zaman bulabildi. Ailesine, meraklı biriyle bir ruh çağırma denemesi yapmış olduğunu, ama denemenin kesin sonuç vermediğini, araştırılması gereken belirli hususlar olduğunu ve daha sonra ikinci bir deneme yapılabileceğini söyledi; onlara ileride her şeyi anlatacağını ekledi. Bu açıklama tatmin edici olmaktan çok uzaktı, fakat Lanny buna bağlı kaldı. Kısa zaman sonra, başka seanslar ve konuşulacak başka mevzular oldu. Arada sırada, Güzellik veya Irma şöyle derdi: "Aklıma gelmişken, şu Dieppe meselesi ne oldu?" Lanny cevap verirdi: "Henüz bir çözüme bağlanmış değil."

Zaharoff'tan hiçbir cevap almadı.

XI

Zarif, beyaz *Bessie Budd* süzülerek yoluna devam etti – veya daha doğrusu, bir dizel motorunda yanan mazotla ileri doğru sevk edildi. Bremerhaven'de, yat sahibi ve onun genç oğlu beklemekteydi, her ikisi de gururlu ve mesuttu – özellikle de oğlu, çünkü baba olmuştu ve babalık hali yepyeni ve parlaktı. Freddi nasıl da tapıyordu o nazik, sevimli karısına ve nasıl da zevkten titriyordu beraberce yaratmış oldukları o küçücük canlıya bakarken! Her ikisini de görmeyeli neredeyse üç ay olmuştu ve yeni doğmuş bir bebek o sürede çok değişir. Freddi tekneye çıkıp da, bir Anglosak-

son olmadığından saadetini açıkça göstererek paylaşıırken, Bess ve muavin bakıcı dâhil diğer Robin'ler az ötede duruyorlardı.

Hepsinin bu saadeti paylaşmaya hakkı vardı, çünkü bu şirin bebek onların müthiş dikkatle gözetilen mandırasının ödüllü bir teşhir numunesiydi. Hem baba hem de büyükbaba tekneye çıkmadan önce hiçbir hastalık taşımadıklarını belgelemek zorundaydılar ve bulaştırıcı öpücükler, şımartıcı okşamalar, dürtmeler ve gıdıklamalar olmayacaktı. Bir bebeğin parmağını tutmasına izin vermeden önce ellerinizi yıkayın, çünkü görebilirsiniz ki onun yaptığı ilk şey parmağınızda toplanmış mikropları ağzına taşımaktır.

Freddi tüm yıl boyunca müthiş bir gayretle çalışmış ve gıpta edilen "doktor" unvanını elde etmişti. Yakışıklı bir adamdı, ağabeyi kadar uzun değildi, ama aynı büyük siyah gözlere ve ciddi ifadeye sahipti. Hansi'deki enerji onda yoktu - asla ünlü bir insan olmayacaktı, sadece çalışkan bir öğrenci ve öğretmen, kendini adanmış bir kocave baba. Hansi ve Bess kadar Kızıl değil, Lanny'nin renk tonuna daha yakındı; sergilemekte oldukları çekingenliğe ve beceriksizliğe rağmen Alman Sosyal Demokratlarından ümitliydi hâlâ. Freddi, burjuva ekonomisi okumakta olduğunu, çünkü işçilere bunun yanlışlığını öğretmek istediğini söylemişti. Daha şimdiden, o ve birkaç genç arkadaşı, Lanny'nin Midi'deki projesiyle aynı çizgide bir gece okulu kurmuşlardı. Bu okul hiçbir partiyle bağlantılı olmadığından hem Sosyalistler hem de Komünistler onun aleyhinde sözler etmişler, Freddi de büyük hayal kırıklığına uğramıştı. İşçiler sınıf savaşı için saflara girmektedir ve siperler arasında gelişigüzel dolaşanlara yer yoktu.

Johannes'in onlar için kötü haberleri vardı. Almanya'da ekonomik durumlar öyleydi ki bir Atlantik seyahati Johannes için imkânsızdı. Onsuz gitmelerini istiyordu ve Robin ailesinin geri kalanı vermiş oldukları sözler nedeniyle bunu yapmaya istekliyd. Ama Budd'lar biliyordu ki yatın varlık sebebi Baba'yı ticaret gailerinden uzaklaştırmaktı ve yine biliyorlardı ki Robin'ler onsuz bir seyahatin keyfini çıkaramazdı. Güzellik konuyu Lanny

ve karısıyla konuştu ve böyle bir fedakârlığı kabul etmemeye karar verdiler. Irma annesini görme fırsatını kaçırdığına üzülecekti, ama ne de olsa bir tane iri ana kraliçeyi okyanusun diğer yakasına nakletmek bütün bir topluluğu Long Island'da karaya çıkarmaktan daha kolaydı. Irma, dört saatlik zaman sınırları içinde kalmak ve herhangi bir egzersizden terlemiş ve yorulmuş halde döndüyse Severne Hanım'ın sert bakışlarına muhatap olmak zorunda kaldığı bir sosyal hayattan aslında pek zevk almadığını söyledi. Irma'nın şık genç arkadaşları ona güler ve ineklerle ilgili şakalar yaparlardı. O halde, açıklama veya savunma yapmanın gerekli olmadığı ve Rahel'in iyi örnek olarak onu desteklediği yatta kalmak daha iyi olacaktı. "Yahudi kadınlar çok daha anaç görünüyorlar," dedi Irma. "Yoksa Alman olduğu için mi böyle?"

XII

Bessie Budd'ın, hızla geri dönebilmesi ve sahibini –ne zaman serbest olursa– hemen alabilmesi için, Kuzey Denizi ve civarındaki sularda dolaşmasına karar verildi. Yaz boyunca yelkenli tekne yarışları ve yakın şehir ve kasabalarda konserler ve tiyatrolar olacaktı; ziyaret edilecek sanat galerileri vardı – evet, iki veya üç ay geçirmek için, Bremerhaven'de konumlanan lüks bir yattan daha iyi bir seçenek olamazdı. Teknenin kütüphanesinde, Heine'nin *Nordseebilder* kitabı, ayrıca bu şiirlerden bazılarının besteleri vardı. Rahel şarkı söyler, Freddie çalgısıyla alıştırma yapar, Hansi kemanını parlatıp ovalar, Lanny ve kız kardeşi zemini gümbürdetip döverek dans ederler, Marceline oynayıp zıplar, Irma ve Güzellik ve Johannes de orkestraya baskın yapıp briçte dördüncü isterlerdi.

Bessie Budd, Kopenhag'a doğru yol aldı. Oraya vardıklarında, topluluk kraliyet sarayına bakındı ve kraliyet tiyatrosunda bir oyunu seyretti – oyunun seyredilmesi, genç annelerin zaman sınırına hiç ters düşmüyordu. Lanny, Thorvaldsen müzesindeki heykelleri inceledi. Bir zamanlar balıkçıların ve korsanların

uğrak yeri olan bu alçak, düz ada ve haliçlerde görülecek birçok ilginç insan eseri vardı, ama doğanın eserleri çok değildi. Kendilerini kültürle doldurduktan sonra, Johannes' i Bremerhaven'e geri göturdüler ve sonra Frizya adalarının arkasından dolanıp Norderney'i ziyaret ettiler; orada yüz yıl önce mutsuz bir Yahudi şair ölümsüz mısralar yazmıştı. *Sei mir gegrüsst, du ewiges Meer!**

Limana geri döndüklerinde yatın sahibi tekrar onlara katıldı; yanında büyük bir posta paketi getirmişti. Rick'ten Lanny'ye bir mektup da vardı pakette:

Old Bailey konusundaki talebinle ilgili olarak, bu kayıtlar incelemeye açık değilmiş. Bu nedenle, *Times* gazetesindeki suç haberlerini araştırdım. 13 Ocak 1873 tarihli nüshada, 61 sayılı bir haber görünüyor: "Zaharoff, Zakaria Basilius, satış maksadıyla kendisine tevdi edilen malları rehine koyan acente." 17 Ocak tarihli nüshada "Ceza Mahkemesi" başlıklı bir sütun var, şöyle: "Zakaria Basilius Zaharoff, 22 yaşında, kendisine, İstanbullu Manuel Hiphentides adında bir tacir tarafından satış maksadıyla tevdi edilmiş olan, diğer bazı malların yanı sıra, 1.000 sterlin değerinde 25 sandık dolusu sakız ve 169 çuval dolusu maziyı, kanuna aykırı olarak ve mal sahibinin izni olmadan, kendi menfaatine rehin yoluyla başkalarına teslim etmekle suçlanmıştır."

Rick'in mektubu, tüm haberin bir özetini veriyordu, şu cümle dâhil: "Dolayısıyla, avukatının tavsiyesi üzerine, tutuklu sanık suçlu olmadığı beyanını geri çekmiş ve suçlu olduğunu beyan etmiştir." Rick şunları ekliyordu: "İlginç bir olay ve bunu ne için kullanmaya niyetli olduğunu merak ediyorum. Şunu da ilave edeyim: Senin ruhlar neden sana böyle şeyler vermiyor? Verselerdi, onları ciddiye almaya başladım!"

* 1797-1856 yıllarında yaşamış Alman şair Heinrich Heine'nin "Denize Selam" şiirinden bir dize ("Selamsana ebedî deniz!" Behçet Necatigil çevirisi).

EJDERHAYI ANDIRAN BİR BULUT*

6

*Deutschland Erwache!***

I

SONBAHAR fırtınaları Kuzey Denizinde erken başlar ve yazdıklarına bakılırsa, şair Heine onlara tanık olmak için kalmıştı. Fırtına kudurur, dalgaları kırbaçlar ve dalgalar öfkeyle köpürerek, ileriye atılarak kule gibi yükselir, beyaz su dağları canlılıkla kabarır ve küçük gemi bunların tepesine çıkar, aceleci, gayretli ve aniden ağzını kocaman açmış kapkara su uçurumlarına yuvarlanır. Ey deniz! Güzelliğin anası, yüksel köpüklerden! Aşkın büyükannesi, benim aşkımı esirge!

Ama yüzen bir mandıra işletiyorsanız, hayvanlarınızın deniz tutmasına uğramaları riskine giremezsiniz; ekinoks zamanından önce onları kuru toprağa bırakmalı ve bir kitabın sayfalarından fırtınalar konusunda bilgi edinmelisiniz. Hansi ve Bess'in bir konser turnesi vardı, Freddi kazanmış olduğu ekonomi bilgilerini uygulayacaktı, Lanny ise piyasaya çıkabilecek bazı resimleri incelemek istiyordu. Lanny, karısı, annesi ve onun kocası, aşırı boyutlarda bir Berlin sarayını teşrif etmeye ısrarla davet edildiler. "Başka ne için aldım ki onu?" diyerek üsteledi mülk sahibi.

* Shakespeare, *Antonius ve Kleopatra*, Perde IV, Sahne XIV (Antonius'un sözleri).

Almanca: Almanya, Uyan!

Lanny'ye genç karısı gizlice şöyle dedi: "Sence devamlı olarak Yahudilerle birlikte olmamız iyi bir şey mi?"

Koca gülümsedi. "O evde istediğin herhangi biriyle karşılaşabilirsin. Seni temin ederim ki gelecekler."

"Belki gelirler; ama bizde bir yanlışlık olduğunu düşünmeyecekler mi?"

"Seni temin ederim, hayatım, senin ne kadar paran olduğunu kesinlikle hepsi biliyor."

"Lanny, insanlar hakkında ne kötü düşünüyorsun!"

"Avrupa konusunda benim sözüme inanarak kendini bir hayli mutsuzluktan esirgeyebilirsin. Hayatımın büyük kısmını burada yaşadım." Lanny şunu ilave edebilirdi: "Ettore'yi hatırla!" Fakat Irma'nın bir zamanlar kendini ona âşık olduğu hayaline kaptırdığı gösterişli İtalyan dükasının adını nadiren zikrederdi.

"Ama, Lanny, neredeyse beş aydır Robin'lerin sırtından yaşıyoruz! Kendi paramı hiç harcamayacak mıyım?"

"Vicdanın seni rahatsız ediyorsa, Freddi'ye yeni okulu için yüklüce bir çek ver. Hiçbir şey Johannes'i daha fazla memnun etmeyecektir."

"Ama bunun yapılmasını istiyorsa, niye kendisi yapmıyor?"

"Sanırım korkuyor olabilir; bunu yapsa çok düşman kazanır. Fakat eğer sen yaparsan, başkası verdi diyebilecektir."

"Gerçekten bu kadar korkak mı, Lanny?"

Genç koca kıkırdadı. "Yine söylüyorum, Avrupa konusunda benim sözüme güven!"

II

Alman-Yahudi para babası, misafir dairelerinden birkaçını açtırdı, tozlarını aldırdı, havalandırdı, taze çiçeklerle donattı. Zaman olsaydı bunları yeniden dekore ettirirdi. Irma ile Lanny'ye tahsis edilen dairenin içinde piyanosuyla bir oturma odası vardı; ayrıca, her biri için bir yatak odası, giyinme odası ve banyo. Her giyinme odasında bir kıyafet dolabı vardı ki nere-

deyse bir oda kadardı ve Berlin tarzilerinin Irma'yı satın almaya ikna edebilecekleri Paris kostümlerinin tüm imitasyonlarını bunun içine koyabilirdiniz. Irma'nın banyosunda altın armatürler, Lanny'nin banyosunda gümüş armatürler yoktu - bu gibi tarzlar için Amerika'ya gitmek gerekirdi; ama duvarlarında Boucher ve Fragonard'ın, Watteau ve Lancret'in resimleri vardı ve Lanny bunların sahici olduklarını biliyordu, çünkü onunla Zoltan satın almıştı bunları ve yüzde onluk bir komisyonu aralarında pay etmişlerdi. Irma bunu hayli utanç verici buldu, ama Lanny şöyle dedi: "Sana kur yaparken gereğince giyinebilmem o komisyon sayesinde oldu!"

Onların dairesinin hemen yanında, bebek ile güvenilir Severne Hanım'a ayrılan daire vardı. Feathers telgrafla çağırılmıştı ve Irma'nın işlerini yürütmek için hazırды: onun mektuplarını yazmak, onun faturalarını ödemek, onun randevularını takip etmek. Johannes, varışından itibaren ona hizmet etmeye hazır halde, İngilizce bilen bir bakıcı temin etmişti; hata o kadar ki Irma'nın mutluluğuna katkı yapacağını düşünseydi Hagenbeck hayvanat bahçesinden bir zürafa yavrusu sipariş ederdi.

Bir otomobilin birkaç dakika içinde kapıda olması için Feathers'ın alt kattaki kâhyanın bürosuna telefon etmesi yeterliydi. Yüksek veya basit, her türden zevke uygun tiyatrolar, operalar, konserler ve kabare eğlenceleri vardı. Saray kentin en mutena semtinde, her şey için müsait bir mevkideydi, böylece iki genç anne programlarını uygulamakta hiç zorluk çekmiyorlardı; bir limuzinin yastıklarına uzanıp, herhangi bir heyecanın etkisini atmak ve böylelikle baş bakıcının hoşnutsuzluğunu önlemek için zaman bulabiliyorlardı. Bebekleri, gayet iyi bakım gördüklerinden, geceleyin nadiren ağlıyorlardı; zaten, ağlasalar bile gece nöbetini tutan bakıcı ilgilenirdi bununla. Sabahın erken saatlerinde, bu bakıcı, Irma'nın odasına usulca girer, ilk öğünü için Bebek Frances'i getirirdi. Irma da, yarı uyur yarı uyanık halde bebeği emzirirdi. A, evet, modern bilim, bedelini ödeyebilen o talihliler için hayatı güzelleştirebiliyor! İyimser hayalciler bunu

herkes için böyle yapmaktan söz ederler, fakat bir sanayi ağasının kızı eski bir soruyu tekrar ederdi: "Zahmetli işleri kim yapacak?" Kimin yapacağını hiçbir zaman öğrenemedi, ama kimin yapacağını gayet iyi biliyordu.

Misafirler topluluğunun her üyesinin mutlulukla ilgili kendi düşüncesi vardı. Severne Hanım, Berlin'deki İngiliz kilisesinin yerini soruşturdu ve orada kendi toplumsal konumuna yeterince yakın insanlarla tanıştı, böylece onların yanında mutlu olabilirdi. Bay Dingle, Amerika'dan gelmiş bir hocası olan bir Yeni Düşünce topluluğu keşfetti ve böylelikle, kaçırmış olduğu dergileri kendine temin edebildi. Hıristiyan Bilimi ve Yeni Düşünce yayınlarının talihli bir durumu vardır ki bunlar, ebedi hakikatler ile ilgilendiklerinden asla demode olmazlar. Tek mesele şudur ki, hep aynı şeyleri söylediklerinden, monotonlaşmaya eğilim gösterirler. Bay Dingle, buna hiç aldırmış etmeden, Madamı bir ruhçu kiliseye götürmeye başladı; Alman dilinden sadece birkaç kelime biliyorlardı, fakat ruhlar beynelmileldi ve iki yabancıya yardım etmeye istekli yaşayan insanlar hep vardı.

III

Büyük Berlin şehri, mahvolmuş Prusya hayalinin başkenti. Zafer takları, Hohenzollern kahramanlarının muazzam mermer heykelleri, eski zaman prenslerinin ve yeni zaman para babalarının sarayları, tantanalı oteller, Mammon tapınakları olan bankalar, her türden lüks mallarla dolu büyük mağazalar – ve sokaklarda dolaşan, taş oyuklarda ve bodrumlarda saklanan veya boş mekânlarda çadırlar kurup barınan, aç, kötü giyimli, korku içinde, nefret dolu insanların sayısız yığınları. Dört milyonluk bir nüfusta halinden gerçekten memnun yarım milyon insan olup olmadığı sorulabilirdi. Çökmüş ve bitkin suratları görmekten kaçabileceğiniz hiçbir sokak yoktu; kanunen yasak olduğu halde dilenci görülmeyen hiçbir sokak; iyi giyimli bir adamın, bedenlerini bir yemek fiyatına satmaya çalışan kadınlardan ve

yarı büyümüş kız veya oğlan çocukların ısrarlı davetlerinden kaçınabileceği hiçbir sokak yoktu.

Gözlerinizi bu görüntülere, kafanızı bu düşüncelere kapatın. Şehir gururlu ve muhteşemdi, geceleyin New York'taki Great White Way gibi ışıklar içinde olurdu. Vitrinlerde şık mallar teşhir edilmekteydi, insanlar kümeler halinde toplaşıp bunlara bakıyordu ve satın alanlar da oluyordu. Fakirlik haberlerinin abartılı olduğunu, kızların ve oğlanların etinin Ninova ve Bağdat'ta da eskiden satışa çıkarıldığını ve şimdi Londra ve Paris'te satışa çıkarılmakta olduğunu, ama belki onların biraz daha çok Anglo-sakson ikiyezlülüğüne başvurduklarını söyleyin kendinize. Fuhuş, en baştan itibaren büyük şehirlerin laneti olmuştur; kolay servet ümidiyle cezbedilen veya insanların denetim altına almayı hiç öğrenememiş oldukları ekonomik güçlerle topraktan uzaklaştırılan insan yığınları büyük şehirlere doluşurlar boyuna.

Şimdi ekonomi biliminde gereğince onaylanmış bir Herr* Doktor olduğundan Freddi Robin konuşabilmeliydi bu konu hakkında. Freddi, büyük üniversitenin bunu öğrencilere hâlâ bir gizem olarak bırakmış olduğunu söyledi. Uygun akademik prosedür, olguları yığınlar halinde biriktirmek, ama açıklamaları yalnızca tarih yönünden değerlendirmekti. Friedrich List tarafından öğretilen şekliyle ilkel ekonomik gelişmenin üç aşamalı modelinin antropologların eleştirilerinden sonra terk edilmiş olduğunu ve Roscher'in bir tarihsel kategori olarak ulusal ekonomi teorisinin yerine Schmoller'in yeni tarihsel ekolünün geçmiş olduğunu öğreniyordunuz. Eski Roma'da, *latifundia* denilen büyük arazilerin köle emeğiyle işlendiğini, böylece bağımsız çiftçilerin şehre göç etmek zorunda bırakıldığını ve sıklıkla yangınlarda kül olan beş katlı virane binalarda sıkış tepiş oturmaya mecbur kaldıklarını bilmenizde sakınca yoktu. Ama eğer derste Berlin'de de benzer eğilimlerin görüldüğüne işaret ederseniz, istikbali politik tartışmadan kaçınmasına bağlı olan bir profesör size ters ters bakardı.

* Almanca: Erkekler için kullanılan unvan, "Bay"

Elbette, Almanya'da akademik özgürlük olduğu kabul edilirdi ve bir amfide Katolik bir profesörü, diğerinde Sosyalist bir profesörü dinleyebilirdiniz; ama terfiler söz konusu olunca, birileri karar vermeliydi ve ülkeyi yırtıp atma tehlikesi arz eden proletarya memnuniyetsizliğini dersleriyle çoğaltan kişilere yetkili makamların öncelik vermelerini pek bekleyemezsiniz. Her nasılsa, Freddi Robin büyük Berlin Üniversitesindeki vaziyeti işte böyle anlattı.

IV

Budd'lar, Eylül 1930'daki genel seçimlerden bir hafta kadar önce geldiler Berlin'e. Şehir galeyan halindeydi, her yerde posterler ve pankartlar, her gece yüzlerce toplantı, bandolu ve bayraklı geçit alayları, bağırان ve sıklıkla dövüşen kalabalıklar. Lanny'nin daha önce hiç tanık olmadığı kadar yüksek bir gerilim vardı; ekonomik çöküşün basıncı altında, Almanya'da olaylar bir kriz noktasına doğru gidiyor, herkes bir taraf tutmak zorunda hissediyordu kendini.

Gençler bu şeyleri görmek istediler. Hansi ile Bess, vardıkları günün gecesinde büyük bir Komünist mitingine katılmalıydı; diğerleri de meraktan onlarla gitti. Moabit semtindeki büyük salon, siyah orak ve çekiçli kırmızı flamalar ve bayraklar ile süslenmişti. İnsanların düğme deliklerinde kırmızı karanfiller ve rozetler vardı. Kalabalık neredeyse tümüyle proleterlerden oluşuyordu; solmuş giysiler, genel olarak temiz ama öyle yamalı ki elbisenin ilk başta hangi kumaştan yapıldığı belli olmuyordu; birçok erkeğin savaştan beri yeni bir takım elbisesi olmamıştı.

Konuşmacılar çılgınca bağırıp çağırdılar, kalabalığı iyice coşturdular; marşları, şarkıları duysanız, bir ordunun savaşa gitmekte olduğunu sanırdınız. Bir kuartet, okulda çocukların tekrarladığı dersler gibi, basit sözlerin tekrarlarından ibaret, gümleyen ritimlerle şarkılar okudu. Lanny karısı için tercüme ediyordu: "Başa geçmeye hazır ol! Başa geçmeye hazır ol!"

Irma bu iki garip ailenin yanında kaldığı sürece bu konu hakkında birçok şey öğrenmişti; Jesse Dayı'yı dinlemiş, Hansi ile Bess'in Lanny ile tartışmalarını ve arada sırada Hansi'nin babasıyla tartışmalarını dinlemişti. Birisi direnmedikçe, kimseyi öldürmek istemiyorlardı. Tüm istedikleri, Rusya'da yapılmış olanı Almanya'da tekrarlamaktı; zenginlerin mülklerini kamulaştırmak ve onları kendileriyle aynı düzeye çekmek. Johannes gülümsemiş ve onun sarayını bir müzeye çevireceklerini, ama bundan rahatsız olmayacağını, Londra'da bir diğer sarayı ve sonra New York'ta bir diğerini ve sonra Tahiti'de bir diğerini satın alacağını, o zamana kadar Rusya'nın kapitalizmi yeniden kurmuş olacağını ve kendisinin de oraya geri dönüp servetini yeni baştan yapacağını söylemişti.

Finans adamı bunu şaka konusu yapıyordu, fakat bu *Versammlung** şaka etmiyordu. Tüm gece boyunca tek bir kahkaha olmadı; buna en yakın olan şey, öfke çığlıklarından pek farklı olmayan alaycı bağırışlardı. "Proletarya" dedikleri buydu işte; ileriye fırlayacak, polisi alt edecek ve "sömürücüler" dedikleri insanların evlerini basacak gibi duran, kenar mahallelerin yaratıkları. Konuşmacılar, aynı türden nutukları ortaya dökcekleri Reichstag'a seçilmek istiyorlardı. Irma etrafına tedirgin bir halde bakındı ve buraya gelirken mücevherlerinden herhangi birini takmamayı akıl ettiğine sevindi. Zaten bunu yapmak güvenli olmazdı, çünkü Nasyonal Sosyalistler çoğu zaman Kızılların toplantılarından çıkanlara saldırırdı, kavgalar ve bazen silahlı çatışmalar olurdu.

V

Sosyal Demokratlar da büyük mitingler yapmaktaydı. Cumhuriyetinde açık ara en büyük parti onlardı, fakat seçimlerde de parlamentoda da hiçbir zaman tam bir çoğunluk elde edememiş, dolayısıyla tek başlarına iktidar olamamışlardı. Eğer olsalardı, ne yapacaklarını bilecekler miydi? Ülkeye Sosyalizmi getirmeyi de-

* Almanca: Miting, kitle toplantısı.

neme cesaretini gösterecekler miydi? Hansi ve Bess, onların kendi yasallık kavramları yüzünden etkisizleşmiş durumda olduklarını iddia ediyordu; döner koltuklarını ısıtan, işlerini ve maaşlarını nasıl elde tutacaklarını düşünen makam sahiplerinden, bürokratlardan oluşmuş bir partiydi bunlar. Kendilerini Sosyalist diye adlandırmaya ve parti sloganlarını tekrarlamaya devam ediyorlardı, ama seçmenlere yönelik bir olta yeminden ibaretti bu söylem. Sosyalizme nasıl varılacağı konusunda bir fikirleri yoktu ve araştırıp öğrenmeyi gerekli görmüyorlardı.

Düzgün demokratik yöntemleri arzu eden Lanny, bu partiye yardım etmesinin uygun olacağını düşünüyordu. Geçmiş günlerde Longuet'den tanıtım mektupları getirmişti ve şimdi eski aşinalıklarını yenilemek ve partinin kampanya fonlarına bir katkı yaparak samimiyetini kanıtlamak istiyordu. Ailesini mitinglerden birine götürdü. Eğer herhangi bir yorgunluk veya cansızlık vardiysa, orada kesinlikle hiç belli olmuyordu. Miting salonu kapılara kadar doluydu, her yerde bayraklar ve flamalar vardı ve partinin en tutulan konuşmacıları görüldüğünde alkışlar ve tezahürat sesleri ortalığı çınlattı. Bu adamlar, Komünistlerin yaptığı gibi çılgınca bağırıp çağırmıyor, kimseyi tehdit etmiyorlardı; Alman işçilerin karşı karşıya olduğu pratik sorunları tartışıyor ve aşırı grupların her ikisini de halkı sahte vaatlerle yanılttıkları için kınıyorlardı. Akli başında bir toplantıydı ve Irma kendini daha rahat hissetti; kavga dövüşe yol açacak herhangi bir şey görünmüyordu.

Eve dönüş yolunda, gençler toplantıda işitmiş olduklarını tartıştılar. Jesse Dayı ile aynı plakları çalan Bess, partinin eski bir parti -bir büyükbaba parti- olduğunu, bu yüzden kitleleri hareket geçirme mekanizmalarına sahip olduğunu söyledi. "Ama," diye ekledi, "kalıplaşmış laflarını tekrar edip duran şu belediye encümeni üyelerini dinleyince, redingot giydirilmiş, iriyarı, besili papağanları düşünüyor insan."

"Komünistlerin kalıplaşmış lafları yok elbette!" diye karşılık verdi Lanny, dalga geçerek. Bu ikisi severdi birbirlerini, ama kavga etmeden siyaset konuşamazlardı.

Bess, şehrin süt arzını çoğaltmaya ve fiyatını azaltmaya yönelik çalışmaları hakkında bilgi vermiş olan yetkililere atıf yapıyordu. Lanny, New York'ta sosyalistlerin aynı konuyu tartıştıklarını haber almıştı; yoksul kadınlar için önemsiz bir konu değildi bu. "Elbette, sıkıcı ve heyecansız," dedi; "ertesi hafta devrim olsun diye çağrıda bulunmak kadar coşku verici değil..."

"Biliyorum," diyerek araya girdi kız kardeşi, "ama siz süt fiyatları hakkında konuşurken, Naziler gizlice silah depoluyor ve ertesi hafta karşıdevrimi gerçekleştirme planlarını yapıyorlar."

"Gerici prensler de onlarla elbirliği ediyor ve büyük kapitalistler de silahlar için para koyuyorlar!" Böyle konuşan Hansi tehlikeli araziye girmekteydi, çünkü babası o kapitalistlerden biriydi. Bu sır, Robin ailesinde daha ne kadar gizli tutulacaktı?

VI

Lanny tüm tarafları dinlemek istiyordu; sırf Rick'e bu konuda bilgi yollamak için bile olsa, Nazilerin ne yaptıklarını ve ne dediklerini bilmek istiyordu. Berlin'deki tanıdıkları arasında, Yukarı Silezya'dan mavi gözlü "Aryan" ırk taraftarı Heinrich Jung da vardı. Heinrich, Kont Stubendorf'un arazilerinin baş ormancısı olan babasının yerine geçmek için üç yıl boyunca kendini yetiştirmişti; ama şimdi bunu bir kenara bırakmış ve Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinde görev almıştı, Hitler Gençliği dedikleri örgütte yüksek bir mevkide bulunuyordu. Yedi veya sekiz yıldır, Bienvenu'deki Lanny Budd'a propaganda amaçlı yayınlar postalamaktaydı; "Aryan" ırkından safkan bir insanın er veya geç ırk bağının çekimine kapılacağı ümidini hiç bırakmamıştı.

Lanny ona telefon etti. Heinrich çok memnun oldu ve parti merkezine gelmesi için yalvardı. Ziyaretçi, en kötü şöhretli Yahudi tacirlerden birinin evinde kalmakta olduğunu belirtme gereğini duymadı. Aslında büyük bir sorun olmazdı bu, çünkü bir Amerikalıda bu gibi eksantrik davranışlar bir Alman'da olacağı kadar ciddi bir anlam taşımazdı. Bir Alman gezgin, Amerika'yı

“sınırsız olanaklar ülkesi” olarak tanımlamıştı ve o efsanevi diyardan gelen zengin, başarılı insanlar Avrupa’nın basit toprağında yarı-tanrılar gibi dolaşıyorlardı. Führer bile, güçlü Alman ordusundan kaçmamış olduklarını işittiğinden, onlardan çekiniyordu. Kan ve toprak esasına dayalı yeni bir dine bir Amerikalıyı kazandıran genç bir parti yetkilisi bunu yapmakla şapkasına parlak bir tüy takmış olurdu.

Mavi gözlü ve sarı saçlı genç Prusyalı, Lanny’nin onu en son görmesinden bu yana geçen üç veya dört yılda çok olgunlaşmıştı. Kocaman parti binasında kendi özel bürosu vardı ve iktidar cihazlarıyla çevrelenmişti: dosyalar ve çizelgeler, masasında bir telefon ve emrinde olanları çağırmak için bir elektrikli zil butonu. Trampet çalarak yürüyüşleri şimdi Alman şehirlerindeki olağan görüntüler arasında olan parti askerlerinin, yani Sturmabteilung [Fırtına Birlikleri] örgütünün üniforması vardı üstünde: kahverengi gömlek ve siyah şeritli pantolon, parlak siyah çizmeler, siyah gamalı haç ile kırmızı pazubent. Yakışıklı, gösterişli, cevval – onların yolundan çekilmek gerekir, çünkü niyetleri ciddi. *Die Strasse frei den braunen Bataillon!**

Heinrich, Lanny’ye karısıyla bebeğinin nasıl olduğunu kısaca sorup geçti; bunlara ait haberleri Kurt’tan öğrenmişti zaten. Sonra hemen, bir ormancılık öğrencisinin o partiyi kış toprağından yukarıya doğru başını ittiren ufacık bir filiz olarak anlatmış olduğu o eski günlerden bu yana N.S.D.A.P. –partinin Almanca adının baş harfleri– tarafından başarılmış olan mucizelerin hikâyesini anlatmaya koyuldu. “Yüksek meşe ağaçları ufacık palamutlardan çıkar!” dedi** Heinrich; bunu okulda bir İngilizce yazı alıştırması olarak defterine yazmıştı.

Bir merdiven temin edildi ve Lanny daima yayılan o meşe ağacının en üst dallarına çıkarıldı. Hitler Gençliği, bereketli yeni gelişmenin tomurcuklanmakta olduğu dalları teşkil ediyordu; ağacın tüm diğer kısımları bunun için var olmaktaydı. Ge-

* Nazi Partisinin marşından sözler: “Kahverengi taburlar için temizleyin caddeleri!”
Tall oaks from little acorns grow (İngilizce atasözü).

leceğın Almanya'sına, yürümek ve savaşmak öğretilmeli, onun inşa edeceği yeni Anavatana şan ve şeref türküleri, ilahiler terennüm etmesi öğretilmeliydi. İyi beslenmeli ve eğitilmeli, kafa ve bedence sağlıklı olmalıydı; Nazi amentüsünü bilmeli ve *Führerprinzip* denilen şeye, bireyin devlet için var olduğu ve devletin de keramet sahibi tek bir lider tarafından yönetildiğı inançına sadakat yemini etmeliydi. Genç insanlar nasıl bir aileden gelirlerse gelsinler, fark etmezdi; Naziler hepsini aynı yapacaktı: mükemmel parti üyeleri; itaatkâr, çünkü itaat etmek bir zevktir, çünkü istikbal güçlü, kendine güvenen ve birleşmiş olanlarındır.

Lanny, bu ilkenin en az bir tane gürbüz genç "Aryan"ın ruhunda etkili olduğunu görmüştü ve şimdi bu genç adamın tıpkı kendisi gibi binlerce başka numuneler üretmekle meşgul bir makine olduğunu keşfediyordu. Makineler üretmek için bir makine! Duvarda, bu gençlik makinesinin şubelerini gösteren bir harita asılıydı – ve bunlar sadece Almanya'da değildiler, yeryüzünde Almanların yaşadığı her şehirde vardılar. Çizelgeler ve diyagramlar vardı, zira bu ülkede –Hitler propagandası dâhil– işler bilimsel usulde yapılırdı. Heinrich'in duvarında asılı bir pankart, "*Deutschland Erwache!*" diyordu. Führer sloganlar icat etmekte çok başarılıydı; gizli bir yere çekilir ve orada, aklına gelen yüzlercesini düşünüp tartardı. Bunlardan birini seçince de o slogan ülkenin her köyünde ve kasabasında afişlerde görünür ve mitinglerde haykırılırdı. "Almanya, Uyan!"

VII

Genç yetkilinin kurulmasına katkı yapmış olduğu karmaşık örgütü gururla anlatması ve açıklaması Lanny'yi etkiledi; bunun muhtelif kolları ve bölümleri, her birinin başında Almanların pek sevdiği o teferruatlı unvanlardan biriyle donatılmış bir yetkili. Büyük makinenin başında, elbette ki, tek ve aynı Adolf, *Partei- und oberster S.A. Führer, Vorsitzender der N.S.D.A.P.** bu-

* Parti ve S.A. Yüksek Lideri, N.S.D.A.P. Başkanı.

lunuyordu. Onun altında, muavinler ve Sekreteryaya ve Kurmay Başkanı, *Reichsjugendführer** (Heinrich'in amiriydi) ve onun Kurmay Müdürü, yarım düzine farklı kurmay kadrolarının Müdür Yardımcıları, İşletme Yöneticisi, Sekreter, Yönetim Kurulu, Reich Müdüriyeti vardı.

Ayrıca, bir Siyasi Teşkilat vardı, daha doğrusu iki tane, S.T. 1 ve S.T. 2 – Führer hariç her şeyden iki tane olurdu. Tüm bu yükümlülükleri ve sorumlulukları sadece işitmek bile insanın başını döndürüyordu: Dışişleri Bölümü, Ekonomik Politika Bölümü, Irk ve Kültür Bölümü, İç Politika Bölümü, Hukuk Bölümü, Mühendislik-Fen İşleri Bölümü, Çalışma Hayatı Bölümü; 1 Numaralı ve 2 Numaralı Reich Propaganda Liderleri, 1 Numaralı ve 2 Numaralı Reich Denetim Liderleri; Soruşturma ve Düzeltme Komitesi – bunlara nasıl da alengirli bir unvan verilmişti: *Untersuchungs- und Schlichtungsausschuss* ya da USCHLA! Ama gülmeyin, çünkü Anavatanın ve Avrupa içinde ve dışında daha birçok yozlaşmış milletin kaderlerini eline almak için partinin hazırlık yaptığını söylüyor Heinrich Jung ve tüm bu mekanizmaya ve daha bile fazlasına ihtiyaç olacmı; Jimnastik ve Spor Komitesi, Basın Bürosu Başkanlığı, *Zentralparteiverlag*, *Personalamt*** ve daha nice.

Heinrich, ülkenin her yanında yirmi bir coğrafi bölümüyle, Hitler Gençliği örgütünün bir dairesinin işlerinden sorumluydu. Geleceğin Nazi öncülerini yetiştirmek için bir okul işletiyorlar ve üç tane aylık dergi, bir de on beş günlük dergi çıkarıyorlardı. Basın, kültür, propaganda ve savunma sporu alanlarında faaliyet gösteren bölümler vardı – Genç Komünistler ile dövüşmeyi öğrenmekle kalmıyor, bunu bir spora çevirmeyi de öğreniyorlardı! Ayrıca, çocuk teşkilatları vardı: *Deutsches Jungvolk* ve *Bund Deutscher Mädel*, bir de *Studentenbund**** bir de Kadınlar Cemiyeti ve böyle uzayıp gidiyordu. Lanny Budd, şimdi genel seçim dönemi olduğuna ve alt kademelerde görev yapan birçok kişinin bu

* Hitler Gençliği Önderi.

** Parti yayınevi ve personel ofisi.

*** Sırasıyla; Alman Gençlik Örgütü, Alman Kız Birliği ve Öğrenci Birliği.

gayretkeş anlatıcıdan emirler almak için beklediklerine içinden seviniyordu.

VIII

Genç bir parti yetkilisi, eski bir dostu için bir şeyi yapmazlık edemezdi: Nazi seçim kampanyasını en yüksek noktaya çıkarabilecek olan, spor sarayındaki *Versammlung* tantanasına onu götürmek. Führer burada Alman seçmenlere son hitabını yapacaktı; ve bu hitap daha önce dünyada eşi benzeri görülmemiş bir şey olacaktı. Birkaç aydır bu olağanüstü adam ülkenin her yerini dolaşıp konuşmalar yapmıştı, yüzlerce konuşma; uçakla veya hızlı Mercedes arabasıyla seyahat ediyor, Lanny'nin eski günlerde onun üzerinde görmüş olduğu ten rengi yağmurluğun aynısını giyyordu; belki aynı yağmurluk değildi, ama Almanya'yı ve sonra tüm dünyayı diriltme misyonunu üstlenmiş aynı basit, kendini adanmış, esinli ve esinleyen liderin ta kendisiydi o. *Heute gehört uns Deutschland und morgen die ganze Welt!**

Heinrich, oturacak yer bulmanın zor olacağını söyledi; iyi yerler kapmak için sabahın erken saatlerinden beri Spor Sarayının kapılarında sıraya girmiş bekleyen insanlar olacaktı. Elbette, önemli kişiler için ayrılmış yerler olurdu ve Lanny dört bilet kabul etmeye razı geldi. Robin'lerden hiç kimsenin bir Nazi mitingine katılmayacağını biliyordu – hakikaten güvenli olmazdı bu, çünkü Nazi selamını vermedikleri ve “*Heil Hitler!*” diye bağırmadıkları takdirde, birisi yüzlerine tükürebilir veya onları dövebilirdi. Nazi hareketi ve fikriyatından nefret eden Bess, yürüyüş halinde Fırtına Birliklerini seyrederek ve arada bir onların gazetelerine göz atarak merakını tamamen gidermişti.

Saat sekizden hayli önce, Lanny ile karısı ve Güzellik ile kocası yerlerine oturmuşlardı. Bandolar çalmakta, propaganda edebiyatı satıcıları meşgul halde ve silahlı küçük gruplar muazzam arenanın her yerini dikkatle gözlemekte – Komünistler giremez!

* Bir Nazi marşının sözleri: “Bugün Almanya işitiyor bizi, yarınsa tüm dünya işitecek!”

Bilindik sloganları taşıyan dövizler, flamalar, pankartlar: “Kahrolsun Versailles!”, “Özgürlük ve Ekmek!”, “Almanya, Uyan!”, “Tazminat Ödemelerine Son!”, “Kişisel Servetten Önce Ortak Servet!”, “Faiz Köleliğinin Bağlarını Parçalayın!” Bu sonuncular, eski günlerden kalma “radikal” sloganlardı; Robbie, bunların, Birleşik Devletler’deki “para fanatikleri”,* eski zaman popülistleri ve Greenback** yandaşlarının sloganlarıyla hemen hemen aynı olduklarını söylemişti; bu sloganlar borçlu sınıflara, küçük çiftçilere, kendilerini büyük tröstlerin baskısı altında hisseden küçük iş adamlarına hitap ediyordu. Hitler hareketi, tasarrufları enflasyonla yok edilmiş olan ve proleter konuma itilmekte olduklarını gören alt-orta sınıfların isyanıydı.

Bu Naziler, Irma’ya, diğer iki toplantıda görmüş olduklarından çok daha kibar insanlar gibi göründüler. Teşrifatçı ve muhafız olarak görev yapan Schutzstaffel’in siyah ve gümüşü üniformaları yeni ve hayli şıktı; bu genç insanlar dikkatli ve becerikliydi. Yirmi otuz bin insanın ateşli bir coşkuyla şarkılar okuması etkileyici idi ve Irma bu şarkıların Fransızlara ve Polonyalılara karşı nefretle dolu olduğunu bilmiyordu. Nazilerin Yahudilerden nefret ettiklerini biliyor ve buna esef ediyordu. Bir Yahudi ailesini çok sevmeyi öğrenmişti, ama diğerlerinde bir yanlışlık olması gerektiğinden korkuyordu – bunu o kadar çok insan söylüyordu ki. Her ne olursa olsun, kendi ülkeleri hakkında Almanlar karar vermeliydi.

Şarkı söyleme ve nutuk çekme bir saat kadar devam etti; sonra, ana giriş kapısında trampetler gürledi, borular çalındı ve kocaman spor salonundaki tüm erkekler ve kadınlar hızla ayağa kalktılar. *Der Führer kommt!**** Tören yürüyüşü adımlarıyla, bay-

* *Money cranks*: ABD ekonomi tarihinde, paranın bollaşması, faizlerin düşmesi gerektiğini savunan ekonomistler.

ABD’de 1868-88 arasında, dolaşımdaki para miktarının korunması veya artmasına yönelik siyasal hareket. İç Savaş (1862-65) yıllarında ABD hükümeti, altına dayalı olmayan büyük miktarda kâğıt para çıkarmıştı. Bu banknotlar halk arasında greenback (yeşil sırt) olarak anılıyordu. Söz konusu hareket adını bundan almıştır.

*** Führer geliyor!

rak sopalarının uçlarında mızrak başları veya süngüler olan bayraklar taşıyarak, bir Fırtına Birlikleri alayı. *Das Rheingold*'un* kapanışında tanrılar gökkuşağı köprüsünden geçip Valhalla'ya** doğru yürürlerken çalınan dolgun sesli akortları çalan bando. Sonra, geniş bir kare oluşturarak yürüyen, böylece tek ve yegâne liderlerini koruyan, askerce ve görkemli parti şefleri. Tüm bunları tiyatro duygusuna sahip biri planlamıştır; insan ruhunun en temel özlemlerini simgeleştirecek, sıradan insana onun kendi en deruni hasretini gerçek kılacak şekilde, müzik, dekor ve hareketin nasıl bir araya getirileceğini Wagner'den öğrenmiş biri.

O dâhi kimdi? Lanny Budd ve belki onun gibi birkaç kişi hariç, salondaki herkes inanıyordu ki o dâhi, şeref kıtasının merkezinde yürüyen şu küçük adamdı; ten rengi eski yağmurluklu basit adam, yüceltici sözlerin şımartmayacağı adam, kendini Anavatanın hizmetine adanmış olan adam; sıradan halkın içinden çıkmış biri, pek tanınmayan bir Avusturyalı gümrük memurunun oğlu; Dünya Savaşında yaralanmış ve üstüne gaz sıkılmış bir onbaşı; kimsenin tanımadığı bir işçi, kafasında büyük bir hayali taşıyan biri, özgürleşmiş ve milletler arasındaki veya belki de üstündeki yerine kavuşmuş bir Almanya'yı hayal eden biri.

Şapka giymemişti ve bir tarafa doğru taranmış uzun, koyu renk saçları arada bir solgun alnına düşüyor ve tekrar yukarı itilmesi gerekiyordu. Burada moda filan yoktu, sade bir insan, tıpkı senin ve benim gibi, elini sıkabileceğin biri, onu selamlayanlara dostça gülümseyen biri. Bir alkış fırtınası kopar, "Heil!" sesleri bir sağanak yağmurda düşen damlalar gibi olur – bunlar o kadar çoktur ki bireysel sesleri duyamazsınız; seslerin hepsi birden, Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi gibi, bir kütle haline gelirler.

Lanny, eski usul bir Amerikan dinci canlılık toplantısına hiç katılmamıştır, ama Kansas'tan arkadaşı Jerry Pendleton ona böyle bir toplantıyı anlatmıştır; işte bu da öyle bir toplantı. Amerikan

* Nazilerin favori bestecisi Wagner'in bir eseri, *Ren Altınları*.

** Germen mitolojisinde kahramanların öldükten sonra gittikleri cennet.

Güneyi veya Orta-batısından birisi kalkıp buraya gelmiş ve ilkel-lerin ruhlarını coşturma, onlara yapılmakta olana katılmalarını sağlama sanatını burada öğretmiş midir? Yoksa dünyanın her yerinde ilkel ruhtan çıkan bir şey midir bu? Kürsüdeki konuşmacılar sorular soruyor ve yirmi bin gırtlak cevapları haykırıyor. Şu farkla ki onlar “Tanrıya hamdolsun!” ve “İsa Efendimiz!” diye bağırıyorlar; onların haykırıışları dünyevi sözlerdir: “Kahrolsun Versailles!”, “*Juda verrecke!*” ve “*Deutschland erwache!*”

IX

Charlie Chaplin’in Münih’te büyük bir birahanenin sahnesine çıkmasını yedi yıl önce görmüştü Lanny; ve işte yine o, aynı aptalca küçük siyah bıyık, aynı utangaç eda, alçakgönüllü, kınayıcı. Ama şimdi daha topludur, daha iyi besleniyor. Yine şimdi, herke-se dış görünüşlerin aldatıcı olduğunu ve bunun özel biri olduğunu söyleyen, ona odaklanmış birçok spot ışıkları var. Flamalar ve semboller, sloganlar ve ritüeller, umutlar ve niyetler, hepsi onun ruhundan çıkmıştır; Mesih odur, en zorlu döneminde Anavatânı kurtarmak için tayin edilen ve gönderilendir.

Konuşmaya başlıyor ve Lanny onun her ses tonunu biliyor. İlk başta gayet sakin. Koskoca salon, Tanrının yaratmasından önce kâinat ne kadar sessiz idiyse, o kadar sessiz. Fakat az sonra, hayaller adamı konusuna ısınmaya başlıyor. Almanya’nın tamamına öğretmiş olduğu sloganlar, başkalarını etkilediği gibi kendisini de etkiliyor; bunlar onun tüm varlığına hâkim oluyorlar; onun içinde gece gündüz yanan akkor halinde bir alevden fırlayan kıvılcımlar oluyorlar. Adolf’un kendi sefil ve engellenmiş hayatından nefretlerinin alevi! Oğlunu kendisi gibi yapmak isteyen ve sanatçı olmasına izin vermeyen babasından, bu sersem küçük bürokrattan nefreti; resim yapmaya yönelik acınası girişimlerini takdir etmeyen eleştirmenlerden ve komisyonculardan nefreti; ucuz otellerde onun coşkulu hezeyanlarını dinlemek istemeyen serserilerden ve avarelerden nefreti; kimse-

nin tanımadığı bir onbaşının savaşı kazanmasına izin vermeyen Ruslar ve Fransızlar ile İngilizlerden ve Amerikalılardan nefreti; sırtından bıçaklayarak Almanya'ya ihanet eden Marksistlerden nefreti; şimdi ülkenin kaderini gerçekleştirmesine engel olan, ülkeyi aşağılanma halinden kurtaracak Adolf'un partisine muhalefet eden herkesten nefreti. Tüm bu nefretler, başarısızlığa uğratılan tek bir ruhtan çıkıp alevlenmiş ve bir kibrit çakılsa yanacak haldeki Almanya'yı ateşe vermişti – ve işte, tutuşmuş yanıyordu!

Führer'de hiçbir mizah parıltısı, sevimlilikten hiçbir eser yoktu. Eğitimsiz bir adamdı ve bir Avusturya taşra aksanıyla konuşuyordu, arada sırada gramer yanlışlarıyla. Binlerce konuşma yapmaktan sesi boğuktu, ama acımasızca zorluyordu kendini. Çılgınca bağırıp çağırıyor, kollarını sallıyor, Almanya'nın düşmanlarına karşı yumruklarını sıkıyordu. Hamur gibi ve hayli dolgun çehresinden ter damlaları fışkırıyordu; ağır saçları gözlerine düşüyor ve tekrar yukarı itilmesi gerekiyordu.

Lanny her jesti, her sözü tanıdı. Adolf yedi yılda hiçbir şey öğrenmemiş, hiç değişmemişti; yalnızca aynı şeyleri bir milyon kere söylemişti. Lanny'nin bazen dehşet içinde kalarak, bazen kahkahayla gülerek okumuş olduğu, iki kısımdan oluşan kitabı* yeni bir dinin İncil'i olmuştu. Bunun milyonlarca kopyası satılmış ve Allah bilir kaç risalede, broşürde ve gazetede bundan alıntılar ve yinelenmeler basılmıştı. Kesinlikle milyarlarca; çünkü Nazi gazetelerinden bazılarının günlük tirajları yüz binler seviyesindeydi ve yıllar geçtikçe bu sayılar artmaktadır. Heinrich, Lanny'ye, bu seçim kampanyası boyunca Almanya'da otuz beş bine yakın miting yapmış olduklarını ve her mitingde yığınla literatür satılmış olduğunu söyledi. Kendisinden geçmiş kalabalığı dinleyen ve seyreden Lanny, şiir antolojisinden bazı mısralar hatırladı; çocukluğunda okuduğu zaman melodik ve heyecan verici gelen ama anlayamadığı mısralar:

* *Mein Kampf* (Kavgam), Hitler'in yazdığı kitap.

İnsanın bir hayali varsa, keyfine göre
Gider de alır bir kralın tacını;
Ama üç kişi çalar bir imparatorluğu yere,
Yeni bir vezin süslüyorsa onların şarkısını.*

X

İki buçuk yıl önce Reichstag için bir genel seçim olmuş ve o seçimde Sosyal Demokratlar dokuz milyondan çok, Komünistler üç milyondan çok, Naziler bir milyondan az oy almışlardı. Son iki parti [Komünistler ve Naziler] o zamandan bu yana etkin olmuşlardı ve herkes, şartların aşırılar lehine olduğunda hemfikirdi. Amerika'daki ticari çöküş orada tarım ürünlerini satılamaz hale getirmiş, bu da Almanya'da etkisini hemen göstermişti; köylüler o yılın hasadını ağır bir zararla satmak zorunda kaldılar. İşçilere gelince, dört milyon işsiz vardı ve geri kalanların yüreklerinde de korku. Bu gruplar kesinlikle bir değişimden yana oy vereceklerdi – ama nasıl bir değişim?

Böylesine hareketlenmiş bir ülkede bir hafta geçirip de o heyecanı paylaşmamaya imkân yoktur. Bir tür talih oyunu haline gelmişti; bir tarafı seçiyor ve desteklemek için bahislere giriyordunuz. İnsanların hep yaptığı gibi, ümit ettiğiniz şeye inanıyordunuz. İhtiyatlı, soğukkanlı Alman halkının Sosyalistlerin [Sosyal Demokratların] dikkatle hazırlanmış programını tercih edeceğinden ve bunu uygulamaya koyabilmeleri için onlara Mecliste gerçek bir çoğunluk vereceğinden emindi Lanny. Kötümserlikten hoşlanan Johannes Robin ise en kötüyü bekliyordu – bununla kastettiği, Kızıkların üstün gelecek olmasıydı. Kızıl Berlin al veya koyu kırmızı olacaktı veya renk tonlarının en parlağı.

Sonuçlar herkesi çok şaşırttı – muhtemelen Heinrich Jung ve partili yoldaşları dışında herkesi. Sosyal Demokratlar yarım milyondan fazla oy kaybetti; Komünistler bir milyon iki yüz elli binden çok yeni oy kazandı; öte yandan, Naziler kendi oylarını sekiz

* 1844-1881 yıllarında yaşamış İngiliz şair Arthur O'Shaughnessy'in 1873'te yazdığı "Ode" adlı şiirinden.

yüz binden neredeyse altı buçuk milyona çıkardılar: yirmi sekiz ayda yüzde yedi yüzlük bir artış! Sonuç yaklaşık olarak şöyleydi: Sosyal Demokratlar sekiz buçuk milyon, Naziler altı buçuk milyon, Komünistler dört buçuk milyon.

Almanya'dan gelen haberler, diğer ülkeleri, yüksek tesirli bir top mermisi gibi sarstı. Almanya'yı zincire vurmuş olduklarından öylesine emin olan eski müttefik ülkelerin devlet adamları; Almanya'ya beş milyar dolar borç vermiş olan uluslararası bankerler; Almanya'nın elli sekiz yıl boyunca savaş tazminatı ödemek için kendini taahhüt altına koyduğu Young Planını* 1930 başlarında imzalamasını sağlamış olan müzakereciler – bunların hepsi birdenbire mağdurlarından altı buçuk milyonunu delirtmiş olduklarını keşfettiler! Savaş kazançları müsadere edilecek, tröstler kamulaştırılacak, büyük mağazalar yerel yönetimlerin eline verilecek, arazi spekülasyonu engellenecek, tefeciler ve vurguncular ölüm cezasına çarptırılacaktı! Almanya'nın içine ait Nazi programı böyleydi; dışa ait konularda ise, Versailles Antlaşması feshedilecek, Young Planı kaldırılacak ve Almanya, eğer gerekirse, kendini Fransa'nın, Britanya'nın ve Amerika'nın "Yahudi hâkimiyetindeki plütokrasilerinden" kurtarmak için savaşa girecekti!

Johannes Robin, seçim sonuçlarını memnuniyetsiz bir şaşkınlıkla karşıladı, fakat üzerinde düşündükten sonra çok da fazla endişe etmemeye karar verdi. Çorba piştikten sonra soğutup da içmek gerekir, dedi. Nazilerin delice laflarının belki de mevcut şartlarda halktan oy almanın tek yolu olduğunu söyledi. Kendine ait bilgi kaynaklarına sahipti ve sorumlu liderlerin, genç takipçilerinin pervasızlığından rahatsız olduklarını biliyordu. Nazi programını dikkatle incelerseniz, her çeşit "jokerler" ve kaçamak maddeler ile dolu olduğunu gördünüz. Berlin'in kampanya hatipleri, ayaktakımına, Junkerlerin** geniş arazilerinin "tazminatsız istimlakini" vaat etmişlerdi; fakat Doğu Prusya'da Junkerlerin

* ABD'li Owen D. Young başkanlığında bir komite tarafından 1929'da hazırlanan, Almanya'nın savaş tazminatı ödemeleriyle ilgili plan.

Almanya tarihinde, büyük toprak sahibi Prusyalı aristokratlar.

desteğini almak için, programın ifade şekline dikkat çekmişlerdi: istimlak edilecek arazi “toplumsal bakımdan gerekli” olmalıydı. Arkadaşlarınızın ve taraftarlarınızın arazisinin bu kategoriye girmedigiine karar vermek ne kolaydı!

Ama yine de Johannes, Amsterdam’a ve Londra’ya bir miktar daha fon transfer etmeye ve Amerika’da daha çok yatırım yapma konusunda Robbie Budd’a danışmaya karar verdi. Diğer Alman kapitalistlerinden yüzlercesi benzer adımlar atmaktaydı ve elbette Naziler bunu öğrendi ve Nazi basını bu “hain plütokratların” ölüm cezasıyla cezalandırılmaları gerektiğini haykırmaya başladı.

XI

Zengin tabaka, seçimler veya seçim sonuçları nedeniyle zevklerinden vazgeçmedi. Sosyete kadın terzileri, şapkacılar, kuyumcular geliyor ve ünlü Frau* Lanny Budd –genç kızlık adıyla Irma Barnes– ile bir randevu rica ediyorlardı. En seçkin mallarını gösteriyorlar ve becerikli işçiler bütün gece oturup hızla işleyen parmaklarıyla onun heveslerini karşılamak için boyuna çalışıyorlardı. Irma münasip bir şekilde giyinip kuşandığında dışarıya çıkıyor ve Feathers’ın Juan’dan getirmiş olduğu sandıklarının içindekiler yaşlı Frau Budd’in** emrine amade oluyor, o da bunların içine sevinç çılgınlıklarıyla dalıyordu, çünkü bunlar hemen hiç kullanılmamış ve hayatı boyunca satın alabildiği herhangi bir şeyden daha pahalıya mal olmuşlardı. Yatın aşırı yağlı yemeklerine atfedilebilen kilolar için biraz tadilat yapılınca, işte size sarışın ve taptaze bir Güzellik; kralların önüne çıkmaya hazır – ister çelik, kömür kralları, ister kimya, potas veya patates kralları, isterse emlak kralları olsun. Ailede geri planda olmaktan ötürü kendini aşağılanmış hissetmiyordu, çünkü ne de olsa bir büyükanneydi; ayrıca Wall Street çöküşünden öğrendiklerini unutmamıştı. Irma ailenin faturalarını ödemeye ve ailenin bebeğini emzirmeye devam etsin-

* Almanca: Evli kadınlar için kullanılan unvan, “Bayan”

** Lanny Budd’in annesi.

di ve kayınvalidesi de, onun bahtını yükseltmek, onu münasip bir ışık altında göstermek, doğru insanlarla tanışmasını ve doğru izlenimler vermesini temin etmek için, son derece maharetli bir sosyal entrikacının elinde olan her şeyi yapardı. Irma'nın annesine bile mektup yazar ve Berlin'e gelip bu işlere yardımcı olmasını rica ederdi; aralarında asla herhangi bir rekabet veya kıskançlık olmamalıydı; aksine, Irma'nın zarafetiyle, sevimliliğiyle ve toplumdaki konumuyla –Güzellik, servetiyle demiyordu– hak ettiği her şeyi almasını temin etme görevinde beraber çalışmalıydılar.

Lanny bu role uygun davranmak zorundaydı tabii ki; bunu kendi istemişti ve artık geri dönemezdi. Terzilerin gelip de yeni kıyafetler için onun ölçülerini almalarına izin vermek ve bedene tam oturacak bir elbise için uğraşırlarken sabırla durmak zorundaydı. Ne kadar sıkılırsa sıkılsın, Hindemith'in yeni bestelerinden birkaçını denemeyi ne kadar çok tercih ederse etsin, hiç fark etmezdi! Annesi onu azarlardı ve karısına da onu azarlama-sını öğretirdi; iyi kalpli erkeklerin hazin kaderi böyledir. Lanny ve Irma, Prens Ilsaburg zu Schwarzadler tarafından bir akşam yemeği partisine veya Baron von Friedrichsbrunn'un sarayında bir baloya davet edildiklerinde, Irma'yı böylesi onurlardan mahrum etmek düşünülemezdi ve başka bir erkeğin ona refakat etmesine izin vermek de bir skandal olurdu.

Johannes Robin'in yaşlı Frau Budd'a refakat etmesiye tam olarak bir skandal değildi, çünkü modaya uygun bir hayat tarzına pek intibak edemeyen bir karısı olduğu biliniyordu. Diğer yandan, Güzellik kendine o kadar iyi bakmıştı ki kaç yaşında olduğunu tahmin edemezsiniz; şimdi tamamıyla açmış muhteşem bir pembe güldü o. Yüksek sosyetenin Johannes Robin ve Güzellik hakkındaki varsayımları yanlıştı, zira bu tuhaf ikili kendi eşleriyle mutluydu ve her iki eş de evde kalmayı tercih etmekteydi – Robin Ana, eşit derecede hayran olduğu iki bebeğe göz kulak olmak için; Parsifal Dingle ise, elinde bulunan Yeni Düşünce yayınlarını okumak ve tanıdığı tüm insanların ruhlarını sevgisizliğin uzağında tuttuğundan kesinlikle emin olduğu o duaları

söylemek için. Parsifal'ın kendisi bu dünyevi kusurların o kadar azına sahipti ki karısına yaşlı Frau Budd olarak atıf yapılmasının bir aşağılama olduğunu dahi bilmiyordu.

Çarlık diyarında toprak zeminli bir kulübede doğmuş olan Yahudi, Budd hanımlarına Berlin'in seçkinler âleminde refakat etmekten gurur duyuyordu. Şakayla karışık bir içtenlikle ama yaltaklanma edası filan hiç olmadan, bunu onlara da söyledi. Onlarla birlikteyken damarlarındaki kanın saf ve servetinin lekesiz olduğunu söylerdi. Yeni gelmiş birçok tüccarın cemiyete takdim edilmek için milyonlarca mark ödediğini, ama kurnaz olan kendisinin bunu hemen hemen bedavaya getirdiğini söylerdi. Böyle laflar edebiliyordu çünkü Bess ve Hansi onların ailelerini tek bir aile yapmıştı ve ayrıca biliyordu ki kendisinin Robbie Budd'ın hanımlarına sosyal bakımdan ihtiyacı olması kadar Robbie Budd da ona ticari bakımdan ihtiyaç duymaktaydı. Adaletli bir düzenleme; ve ilgili tüm taraflar bunu anlıyordu.

Böylece, eskiden Lodz'lu Jascha Rabinowich olan adam, iki Budd hanımı şerefine büyük bir resepsiyon ve balo tertipledi. Süslemeler planlandı, davetliler listesi dikkatle hazırlandı ve mut-fak şefleri bir hafta uğraşıp hayret verici yemekler pişirdi; mermer sarayın bir tren istasyonuna benzeyen resepsiyon salonları birdenbire bir sinema direktörünün Bali veya Brezilya hayalini andırmaya başladı. Her neyse, devasa bir hadiseydi ve Johannes, gelen kodamanların sadece kendi ticaret ortakları olmayacaklarını, devlet adamlarının sadece ondan kampanya fonları almış olanlar olmayacaklarını, aristokrasi mensuplarının da sadece ona borçlu olanlar olmayacaklarını söyledi. "Ayrıca," diye ekledi keskin gözlemci, "hanımlarını ve kızlarını da getirecekler."

XII

Lanny Budd, üstünde en iyi giysileriyle, bu göz kamaştırıcı toplantıda sağa sola gidiyor, misafirlerin ağırılanmasına yardım ediyor, insanların kendilerini rahat hissetmelerini sağlamaya

alışıyor; ihmale uğramış görünen, fazla boy atmış herhangi bir Prusyalı ergen kız ile dans ediyor; yemek servisini yapan hizmetçileri, mide kapasitesi tamamen karşılanmamış olan herhangi bir yaşlı hanıma doğru yönlendiriyor. Büyük pembe göğüslü, omuz askıları olmayan, bütünüyle inanılmaz çıplak sırtlarıyla yaşlı hanımlar, altın rengi düğmelerle pembe-yeşil üniformalar, beyaz ipek eldivenler ve çoraplar, rugan iskarpinler giymiş hizmetçiler. Lanny, kimi selamladığını bilsin ve bir pot kırmасыn diye, mühim şahsiyetler listesini özenle tetkik etmiştir. Zenginliğinin haşmetine uygun biçimde yaşayabilsin diye karısını eğitmeye yardım etmiştir. Bir sosyal kariyerin sadece aylak insanlara mahsus olduğunu asla düşünmeyin!

“General Kont Stubendorf’u tanır mısınız?” diye sorar muazam yaşlı Valkyrie’lerden* biri.

“O şerefe hiç nail olmadım,” diye cevap verir Amerikalı. “Fakat birçok vesileyle Seine Hochgeboren’in evini ziyaret ettim.”

“Gerçekten mi?” der Seine Hochgeboren. Uzun boylu ve bir tüfek temizleme çubuğu gibi dimdik bir adam; keskin, derin çizgili yüz hatları, en fazla yarım santimetre uzunlukta kır saçlı, hiç unutulmayacak savaşın dört yılı boyunca kazandığı nişanlar ve madalyonlar ile gayet parlak, yeni bir üniforma içinde.

Lanny açıklar: “Hayatımın büyük kısmında Kurt Meissner’in arkadaşı oldum.”

“Gerçekten mi?” diye karşılık verir General Kont. “Onu büyük bir müzisyen olarak görüyoruz ve Stubendorf’ta onunla gurur duyuyoruz.”

“Meissner ailesinin evinde birçok Noel geçirdim,” diye devam eder Amerikalı. “Her yıl halkınıza hitap etmenizi dinleme zevkine nail oldum; saygıdeğer babanızı da dinlemiştim, savaştan önce.”

“Gerçekten mi?” der Seine Hochgeboren, bir kez daha. “Artık orada yaşayamıyorum, ama yılda iki veya üç defa oraya dönüyorum, halkıma bağlılığımdan.” Kır saçlı muharip bir eski dşma-

* Valkyrie: German mitolojisinde, savaş meydanında ölen kahramanların ruhlarını Valhalla’ya götüren kızların adı.

na hitaben konuşmaktadır: “Polonya’nın bir parçası haline gelmiş olduğu ve benim fikrimce âdeta insandan aşağı olan kişiler tarafından yönetildiği için ecdadımın yurdunda yaşamaya katlanamıyorum. Almanya’nın işlerine yetkisizce karışarak ve hakkıyla kazandığı zaferi onun elinden çekip alarak siz ve ordularınız yaptı bunu. Sonra da gittiniz ve bizleri açgözlü Fransızlar ve tüccar İngilizler tarafından talan edilmeye bıraktınız.”

Deşilecek bir konu değil bu; o yüzden Lanny özel bir anlamı olmayan birtakım nazik sözler sarf edip geçer. İçinden şunları düşünür: “Johannes, bu beyefendiyi kazanmakta olduğunu sanıyorsa, kesinlikle kendini aldatıyor!”

XIII

O akşam daha sonra keşfedeceği gibi, Lanny hata etmekteydi. Katı aristokrat ona yaklaştı ve daha dostça bir tonda yeniden konuştu: “Bay Budd, düşündüm de, sizi Stubendorf’tan hatırlıyorum. Meissner’in sizden bahsettiğini de işittim.”

“Herr Meissner bana oğullarından biriymişim gibi muamele etmiştir,” diye karşılık verdi Lanny, tevazuyla.

“*Ein braver Mensch*,”* dedi Seine Hochgeboren. “Oğullarının verdikleri hizmet takdire şayandır.” Genel Denetçisinin ailesinden söz etmeye geçti; onun yeteneğine ve dürüstlüğüne eskiden babası ne kadar çok inandıysa şimdi de kendisi öyle inanıyordu. Bu resmî konuşmayı dinlerken Lanny ne olduğunu tahmin etti. İhtiyar Valkyrie, General Kont’a, o dillere destan mirasa konacak genç kızla evlenmiş olan talihli genç serserinin işte bu genç olduğunu hatırlatmıştı. Seine Hochgeboren’in zannetmiş olduğu gibi, bir asilzadenin çalışanlarından biriyle ahbablık iddiasında bulunarak kendini önemli gibi göstermeye çalışan sevimsiz bir genç değil!

O yüzden, işte şimdi tenezzül buyuran büyük bir asilzade, *noblesse oblige*.** Bay Budd hakkında her şeyi biliyordu, ah tabii

* Almanca: “Yiğit bir adam”

Fransızca: Soylu kimselerin başkalarına mertçe ve soylu bir şekilde davranma vazifesi.

ki! “Kurt Meissner eserlerinin birçoğunu sizin evinizde bestelemiş, öyle diyorlar.” Ama şunu ilave etmedi: “Kurt Meissner yıllar boyunca annenizin sevgilisiymiş, öyle diyorlar.” Kurt’un besteleri hakkında konuştu ve bunları hakikaten bildiğini gösterdi; hiç çekinmeden övülebilecek *echt deutsche Musik*.^{*} Bir müzik dehasının çalışmaları için bir stüdyo yaptırmış olan bir genç Fransız-Amerikalı,^{**} aynı dehanın aile yuvası olacak bir köy evini donatmış bir Junker ile eşit koşullarda karşılaşabilirdi.

Biraz sonra, Lanny’nin Amerikan Barış Müzakere Komisyonuna sekreter-çevirmen olarak hizmet etmiş olduğu ortaya çıktı. “Şu Paris günleri hakkında sizinle konuşmak isterdim,” dedi general. “Amerika’nın tutumuyla ilgili olarak hiçbir zaman çözememiş olduğum bazı noktaları bana izah edebilirsiniz.”

“Elimden geleni yapmaktan memnun olurdum,” dedi Lanny, nezaketle. “Bilmelisiniz ki güzel şatonuz, ufacık bir çocuk üzerinde büyük bir etki bırakmıştı ve babanızla siz bana çok yüce kişilikler olarak görünmüştünüz.”

Seine Hochgeboren nazıkçe gülümsedi. Babasının yüce bir kişilik olduğundan veya şimdi kendisinin yüce bir kişilik olduğundan zerrece şüphesi yoktu. “Bu Noel bayramında Stubendorf’a gelmeyi planlıyor musunuz?” diye sordu.

“Kurt bizi davet ediyor. Bunu ayarlayabilir miyiz, ayarlayamaz mıyız, emin değilim.”

“Siz ve karınız misafirlerim olarak şatoyu ziyaret ederseniz mutlu olurum,” dedi General Kont.

“Çok teşekkür ederim,” diye karşılık verdi genç adam. “Meissner’lerden bizi mazur görmelerini istemem gerekir.”

“Sanırım mazur göreceklerdin,” dedi öteki, alaycı bir edayla.

“Size biraz sonra haber vereceğim. Karıma danışmak zorundayım.” Amerikalıların bir diğer tuhaflığı – karılarına bildirmek yerine onlara danışıyorlardı! Ama tabii ki kadın bu kadar zengin olduğunda – onun adı neydi?

* Almanca: Gerçek Alman müziği.

** Lanny Budd kastediliyor.

O değerli kadını seyrettiler; Amerikan elçilik personelin-den yakışıklı genç bir ataşeyle dans ediyordu. Her zamankinden daha çok, genç kumral Juno* idi; bunu marifetli bir terzi düşünmüş olmalıydı, çünkü onun için dikmiş olduğu beyaz ipek şifon elbiseye bir Eski Yunan havası vermişti. Mücevher olarak, üzerinde sadece çift sıra incileri vardı; onunki gibi bir servet, şu veya bu miktarda değerli taşla sembolize edilemezdi ve bunun ilan edilmesini gazetelere bırakmak daha iyi olurdu. Görkemli bir zarafetle dans ediyor, kibarca gülümsüyor ve asla gevezelik etmiyordu; evet, genç bir tanrıça ve herhangi bir tacirin balo salonu için bir ziyet.

Parti bittiğinde, Lanny onun yukarı çıkmasına eşlik etti. İki kadehten çok şampanya içmemeye söz vermiş ve sözünü tutmuştu, ama onca seçkin insanın varlığından biraz heyecanlanmamış değildi; bu insanların hepsi de geçmişte Wall Street'te getir götür hizmeti görmüş bir çocuk olan bir adamın kızını etkileme amacına yönelik giysiler, hal ve hareketler, konuşma tarzları ile orada bulunmuşlardı. Irma ve kocası şundan bundan konuşurlarken, oda hizmetçisi, gece kıyafetini çıkarmasına yardım etti. Gerekli olan on beş dakikalık dinlenmesinden sonra, emzirilmesi için bebeği getirdiler; şimdi tostoparлак olmuştu yavrucağ, neredeyse sekiz aylıktı ve boyuna tepiniyor, kıpırdanıyor, sesler çıkarıyordu. Bebeğin herhangi bir davete hiç ihtiyacı olmamıştı, hemen memeye sarıldı ve o harıl harıl emerken, Lanny, anneye Stubendorf davetinden bahsetti. Erken sabah güneşinde parılda-yan karla kaplı çatılarıyla bu "Noel kartpostalı şatosu" hakkında ona eskiden birçok şey anlatılmış ve kendisine on yedi yıl önce ne kadar romantik göründüyse Irma'ya da o kadar romantik görünmesine sebep olmuştu.

"Gidelim mi?" diye sordu Irma.

"Eğer hoşuna gidecekse."

* Roma mitolojisinde evlilik tanrıçası, Jupiter'in karısı (Yunan mitolojisindeki Hera).

“Bence şahane olur!” Biraz düşündükten sonra: “Sen ve ben gerçekten de çok iyi bir sosyal çift oluşturuyoruz, değil mi, Lanny!”

7

*Fırtınalar Gördüm Ben**

I

SEÇİM sonuçları Heinrich Jung’u bir otorite mevkisine yerleştirmişti. Lanny’ye telefon etti ve coşkusunu ona döktü. N.S.D.A.P.’den başka parti yoktu ve Heinrich onun peygamberriydi! O halde, acaba Lanny bir akşam onun evine gelip karısıyla ve dostlarından biriyle tanışır mıydı? Lanny bundan mutlu olacağını söyledi. Rick’ten daha şimdi bir mektup almıştı; Rick, Almanya seçimlerinin İngiltere’de büyük bir etki yapmış olduğunu söylüyordu ve eğer Lanny ülkenin psikolojik durumu hakkında kendi notlarından birkaçını ve birtakım yazılı materyal gönderirse, Rick haftalık dergilerden birine bir makale yazabilirdi. Lanny, arkadaşına yardım etmek istiyor ve yeni hareketin ne anlamı olduğunu İngiliz halkının anlaması gerektiğini düşünüyordu. Bu ise, elbette, Heinrich’in alanına girmekteydi. Lanny, bir yığın literatür toplamaya ve hatta makaleyi yazıp Rick’i zahmetten kurtarmaya gönüllü oldu.

Karısını aile arasında rahat bir briç oyununda bırakıp Potsdam yönünde banliyölere doğru yola çıktı; genç parti yetkilisi orada mütevazı bir köy evinde yaşıyordu. Heinrich, kendisi gibi mavi gözlü uygun bir Alman kıızıyla evlenmişti ve Nazi-Nordik prensiplere uygun olarak, ikisi beraber yönetici ırkı çoğaltmak için faaliyete geçmişlerdi. Beşiklerinde uyuyan iki sarışın bebeği gururla gösterdiler. Ilsa Jung’a tek bir bakış, yakında bir diğer

* Shakespeare, *Julius Caesar*, Perde 3, Sahne 1 (Casca’nın sözleri).

bebeğin bunlara katılacağını Lanny'ye bildirmek için yeterliydi. Nazi doktrininde bir tuhaflık vardı ve Lanny bunu İtalyan Faşistleri arasında daha önce fark etmişti. Ağızlarının bir kenarından, ülkenin artan nüfusuna yer açmak için genişlemek zorunda olduğunu; diğer kenarından ise, genişleyebilmek için ülke nüfusunu arttırmak gerektiğini söylüyorlardı. Mussolini'nin ülkesinde buna *sacro egoismo** deniyordu ve Lanny bir bireyde o denli itici sayılan bir niteliğin bir toplulukça sergilendiği zaman niçin kutsal hale geldiğini anlamak için boşuna uğraşmıştı. Bir gün gelip de milletlerin beyefendi olacaklarını ümit ediyordu.

Heinrich, misafirini, Berlin'deki gençlik gruplarından birinin spor direktörüyle tanışmaya davet etmişti. Hugo Behr adındaki bu direktör, Nordik idealin bir diğer örneğiydi – gariptir ki parti liderlerinin birçoğu o idealin örnekleri değildi. Berlin'in zeki aydınları arasında dolaşan bir espri vardı: ideal "Aryan"ın Hitler kadar sarışın, Goebbels kadar uzun boylu, Göring kadar ince yapılı olması gerekiyordu ve kötü niyetli belleğinizden daha başkalarını da çıkarıp bunlara ekleyebilirdiniz. Ama Hugo'nun pürüzsüz pembe yanakları ve dalgalı altın rengi saçları vardı ve hiç şüphesiz, üstünde bir spor kostümüyle, bir genç Hermes** figürü arz ediyordu. Yakın bir tarihe kadar, ateşli bir Sosyal Demokratı, o partinin gençlik hareketinde çalışmıştı; o partinin bütün skandallarını anlatabilmekle kalmıyor, Nasyonal Sosyalizmi tek doğru ve gerçek Sosyalizm olarak sunmayı da biliyordu. Nasyonal Sosyalizm yoluyla Alman işçiler kendileri için ve daha sonra dünya işçileri için özgürlüğü kazanacaklardı.

İnsan akıllı garip bir şeydir. Heinrich de Hugo da *Mein Kampf*'ı onların kutsal kitabı olarak okumuş ve istediklerini seçip almışlardı ondan. Lanny'nin de kitabı okumuş olduğunu biliyorlar ve aynı şeyleri seçip almış olacağını farz ediyorlardı. Ama Lanny'nin dikkatini çeken başka kısımlar vardı; buralarda Führer başka milletlerin veya ırkların işçilerine özgürlük filan vermeye hiç ilgi duyma-

* İtalyanca: Kutsal bencillik.

** Yunan mitolojisinde, tanrıların habercisi olangoç ve yakışıklı tanrı.

dığını, tam tersine onların hepsini efendi ırk yararına çalıştırmaya kararlı olduğunu açıkça ifade ediyordu. “Aryan” kelimesi, Almanları –ve Nazilerle birleşmeye ve onların iktidarı ele geçirmesine yardım etmeye istekli olan, eğitilmiş, toplumda mevki sahibi diğer insanları– anlatmak için kullanılan fantezi bir kelimeydi sadece.

Ancak, Lanny’nin orada bulunma nedeni, iki Nazi yetkilisini kendi tarafına çekmek değildi. Hugo Behr’in sanki bir yoldaşyla konuşur gibi konuşmasına izin verdi ve arada sırada, Britanya’daki okuyucu kitlesine ilginç gelebilecek şeyler hakkında notlar aldı. Hugo, Nazi hareketi içinde Heinrich’ten daha yeniydi ve daha saftı; orijinal Nazi programını tamamiyle yutup iman etmişti; bu program onun amentüsüydü ve bundan alıntı yaptığınızda, tartışılan meseleyi çözmüş oluyordunuz. Çeşitli dekadan kültürlerin ürünü, alaycı dünyevi insan Lanny Budd şunu demek istiyordu: “Hitler, eğer sahiden Prusya’nın büyük arazi mülkiyetlerini parçalamaya niyetliyse, nasıl oluyor da von Papen ve diğer Junkerlerden para alabiliyor? Büyük sanayileri kamulaştırmaya niyeti varsa, nasıl oluyor da Fritz Thyssen ve diğer çelik krallarından para alabiliyor?” Ama bunları söylemek ne işe yarardı? Hugo hiç şüphesiz, tüm parti fonlarının işçilerin küçük bağışlarından geldiğini; bayrakların ve pazubentlerin, kahverengi gömleklerin ve parlak çizmelerin, otomatik tabancaların ve Budd makineli tüfeklerinin yayın satış kazançlarıyla satın alınmakta olduğunu sanıyordu! Heinrich belki işin aslını biliyordu, ama kabul etmek istemezdi ve Lanny de kendi bilgilerinin kaynağını açıklamakta özgür değildi. Sadece dinlemek ve dikkatle notlar almak ve Rick’e “İngiltere, Uyan!” başlıklı bir makale yazdırmak daha iyi olacaktı.

II

Seçimlerin hemen ardından Berlin’de, ordu içinde Nazi propagandası yapmış olmakla suçlanan üç subayın yargılanmasına başlandı. Bu dava toplumda büyük ilgi çekiyordu ve Adolf Hitler tanık olarak mahkemenin önüne çıktı ve kendine özgü o uzun

konuşmalarından birini yaptı; partisi iktidara geldiği zaman, Cumhuriyeti kurmuş olan adamları kastederek “Kasım suçluları” dediği insanların bir halk mahkemesi tarafından yargılanacağını beyan etti. “Kumda kelleler yuvarlanacak,” dedi. Bu sözler medeni Alman halkında büyük infiale sebep oldu. Johannes Robin ise, bunları, Lanny’ye hep söylemiş olduğu şeyin bir kanıtı olarak görüyordu: Bu herife kendini asması için bir ip verin, yeter.* Birçok kesimden, Hitler’in ağır cezada yargılanması talepleri geliyordu; ama devlet muhtemelen Johannes ile aynı görüşteydi. Kendini asmaya bu denli hazır bir adamı asmanın ne gereği vardı? Üç subay ordudan ihraç edildi ve Adolf propaganda faaliyetlerine devam etti – başka her yerde olduğu gibi ordu içinde de.

Lanny, Yüzbaşı Emil Meissner’i yemeğe davet etti ve bu problemler hakkında konuştular. Kurt’un en büyük ağabeyi, Dünya Savaşına katılmıştı, kardeşi gibi soluk mavi gözleri ve kısacık kesilmiş saman rengi saçları vardı, ama kardeşinin ateşli mizacına sahip değildi; Kurt’un yolunu şaşırdığı ve Führer’in tehlikeli bir fanatik olduğunda Lanny ile aynı fikirdeydi. Emil var olan devlette sadıktı; iktidardaki siyasetçilerin icraatına ne kadar karşı olabilirlerse olsunlar, ordunun tavrının her zaman öyle olacağını ve her subayın aynı sadakat borcu olduğunu söyledi.

“Naziler iktidara gelse onlara itaat eder miydin?” diye sordu Amerikalı.

Emil, böyle bir sorunun onda uyandırdığı acı veren tepkiyi gizlemek istercesine, bir süre için gözlerini yumdu. “Bu olasılığı düşünmeye gerek olduğunu sanmıyorum,” dedi.

Lanny karşılık verdi: “Bu seçimler benim düşünmeme sebep oldu.” Ama konuyu daha ileriye götürmedi.

Emil, Almanya’nın sadakat timsaline iman etmişti: Mareşal ve şimdi Cumhurbaşkanı Paul Ludwig Hans Anton von Beneckendorff und von Hindenburg. Yaşlı kumandan, Almanların elde ettiği yegâne eksiksiz zafer olan, Tannenberg Muharebesini kazan-

* İngilizce atasözü: *Give him enough rope and he'll hang himself.* “Sen hiç karışma, o kendi belasını bulur” anlamında.

mıştı; bu nedenle halk savaşın geri kalanı boyunca ona tapmıştı. Her şehirde, onun çok büyük ahşap heykellerini dikmişlerdi ve çiviler satın alıp bu heykellere çakmak en yüce vatanseverlik hareketi olmuştu; satılan çivilerin parası Alman Kızılhaç'ına gidiyordu. Hindenburg soyu ulusal güvenliğin diğer adı olmuştu ve şimdi onun cumhurbaşkanlığı aynı anlama geliyordu. Fakat sert bakışlı ihtiyar Titan artık seksen üç yaşındaydı ve zekâsı körelmekteydi; karmaşık konular üzerine dikkatini toplaması zorlaşıyordu. Siyasetçiler, etrafında toplaşıyor, onu şuraya veya buraya doğru çekeliyorlardı; bu ona ıstırap veriyor, görenleri çok üzüyordu.

Emil Meissner, savaşın bir kısmı boyunca ihtiyar mareşalin kurmay kadrosunda görev yapmıştı ve şimdi içinde bulunduğu zor durumu biliyordu; ama bir yabancıнын önünde, özellikle de Yahudilerle sıkı fıkı olan ve kız kardeşiyle kayınbiraderinin kızılığı herkesçe bilinen bir yabancıнын önünde açıkça konuşmaya istekli değildi. Öte yandan, bir Reichswehr* subayı, Adolf Hitler'e sevgi borçlu değildi ve Cumhurbaşkanının bu zıpçıktıyı bir Avusturyalı olarak bile tanımayı reddettiğini, ondan "Bohemyalı onbaşı" diye söz etmekte ve babasının adını -bayağı ve aşağılayıcı bir ad olan Schicklgruber adını- kullanmakta ısrar ettiğini söyledi. *Der alte Herr*,** çok fazla konuştuğu için Onbaşı Schicklgruber ile karşılaşmayı sürekli olarak reddetmişti. Orduda bir astsubay kendi konuşmadan önce üstünün konuşmasını beklemeliydi.

Emil, Cumhuriyetin kentlerinde hüküm süren, iki aşırıları siyaseti arasında bir iç savaşa varan olaylar hakkında fikirlerini anlattı. Bunu Kızılar başlatmıştı hiç şüphesiz - ve aldıkları cevap Kahverengi Gömlekliler olmuştu; fakat Emil herhangi bir kimsenin Hitler'in yapmış olduğu gibi şahsi bir ordu kurmasına müsaade edilmesini çok fena bir şey olarak görüyordu. Hasım grupların sokaklarda çatışmaya girmedikleri tek bir gece bile olmuyordu ve Emil, cesur bir şansölyenin her iki tarafı da dağıt-

* Alman ordusu.

Almanca: İhtiyar beyefendi (Hindenburg kastediliyor).

mak için orduya emir vermesini yürekten arzu ediyordu. Nazi Führer, takipçilerinin yaptıklarına sözde esef etmekteydi, fakat elbette ki bunun hiçbir anlamı yoktu; onun yaptığı her konuşma daha çok şiddete bir tahrikti – kellelerin kumda yuvarlanması hakkında o çılgınca konuşma gibi.

Bu noktaya kadar, iki terbiyeli ve modern insan, kahvelerini içerek, mutabık olabildiler. Fakat Emil sözlerinin devamında, diğerleri gibi, bir Alman olduğunu açıkladı. Esas itibarıyla, durumun Müttefikler ve onların korkunç Versailles Antlaşması yüzünden böyle olduğunu söyledi; Almanya, tazminat talepleriyle, her şeyinden soyulmuş, gemilerinden, kolonilerinden ve ticaretinden mahrum edilmişti – ve hiçbir halk memnuniyetle açlık çekmeye razı olmazdı. Lanny kendi payına Versailles'a itiraz etmiş ve Almanya'nın yeniden ayakları üzerinde durmasına yardım etmek gerektiğini savunmuştu; ama her nasılsa, Almanları dinlediği zaman, diğer tarafa kaydığını ve onlara savaşı kaybettiklerini hatırlatmak istediğini fark ediyordu. Ne de olsa savaş bir masa tenisi maçı değildi ve birisi bunun bedelini ödemek zorundaydı. Ayrıca, Almanya'nın savaşı kazansaydı neler yapma niyetinde olduğuna dair kendi programı vardı; bu programı Brest-Litovsk'ta Rusya'ya dayattığı koşullarla açıkça göstermişti. Yine, bir Fransa-Prusya Savaşı olmuş ve Almanya o savaştan sonra Alsace-Lorraine bölgesini Fransa'dan almıştı; Büyük Frederick vardı, Polonya'nın taksimi vardı; bir dizi Prusya fetihleri olmuştu – ama Anavatanda dostlarınız olmasını istiyorduysanız, bunlardan bahsetmemeniz daha iyi olurdu!

III

Haftada üç akşam, Freddi ve Rahel, devamına yardımcı oldukları okula gittiler. Freddi ekonomik düşünceler tarihini öğretiyor, Rahel şan dersleri veriyordu; her iki konu da Alman işçileri için önemliydi. Lanny de birkaç kere onlara katıldı. Öğrenciler, hem yaşlılar hem de gençler, onun Fransa'da yaşadığını ve orada

bir okula yardım etmiş olduğunu anladıkları zaman, o ülkedeki şartları ve işçilerin ne düşündüklerini ve ne yaptıklarını duymak istediler. Tartışmalar oldu ve Lanny anladı ki Almanya'nın disiplinli ve muntazam çalışan halkı Midi'deki bağımsız ve açık sözlü takımdan pek de farklı değildir. Aynı problemler onların da canını sıkıyor, aynı bölünmeler her tartışmayı minyatür bir savaşa çeviriyordu.

İşçiler barışçı yollardan iktidarı ele alabilir miydi? Konuşmacının soruyu ifade ederken kullandığı sözlerden cevabı tahmin edebiliydiniz. "Parlamente eylem yoluyla" dediyse, bir çeşit Sosyalist [Sosyal Demokrat] olurdu; "politikacıları seçerek" dediyse, bir çeşit Komünist. Bunlardan ilki, Anavatanın en büyük partisinin itibarını alırdı arkasına ve Marx'tan, Bebel'den, Kautsky'den alıntılar yapardı. Tartışmadaki rakibiyse model olarak Sovyetler Birliği'ni benimserdi ve Marx'tan, Lenin'den, Stalin'den alıntılar yapardı. Bu iki ekstrem arasında, yakın tarihte sürgün edilmiş Troçki'yi veya şehit edilen Karl Liebknecht ve "Kızıl Rosa" Luxemburg'u takip edenler olurdu. Lanny'nin hiç duymamış olduğu çeşitli "bölüntü gruplar" vardı; gerçekten de öyle görünüyordu ki isyankâr işçiler tehlikeye ne kadar çok yaklaştıysalar, kendi aralarında o kadar çok kavga ediyorlardı. Lanny, onları, batmakta olan bir gemide birbirlerini denize atmaya çalışan insanlara benzetti.

Okulda, Sosyal Demokratlar çoğunlukta idi; ve Lanny onlara, tüm grupların Nasyonal Sosyalizm tehdidine karşı birleşmeleri gerektiğine dair hoş fikrini açıklardı. Lanny bir yabancı ve Freddi'nin kayınbiraderi olduğundan, onu sabırla dinlerler ve sonra da hiç kimsenin Komünistlerle işbirliği edemeyeceğini, çünkü onların [Komünistlerin] bunu yapmanıza mâni olduklarını anlatırlardı. Komünistler "işbirliği" lafını herkesten daha çok ederlerdi, fakat bunu denemeye kalktığınızda anlardınız ki onların niyeti aslında örgütünüzü içten çökertmek ve taraftarlarınızın kafalarını zehirlemekmiş; "içeriden delmek" diye bilinen bir yöntem. Kendisiyle konuştuğunuz herhangi bir Sosyalist [Sosyal

Demokrat] bir yığın örnekle ve ayrıca Lenin'den alıntılarla, bunun tesadüf değil, bir politika olduğunu kanıtlamaya hazırды.

Sosyal Demokrat Parti üyeleri daha da ileri gidiyordu; Sosyal Demokratların da içinde yer aldıkları koalisyon hükümetine karşı Nazilerle işbirliği etmekle suçluyorlardı Komünistleri. Bu da bir politikaydı; Bolşevikler kaos yaratmaya inanıyor, çünkü bundan faydalanmayı umuyorlardı; kaos onlara Rusya'da iktidarı ele geçirme fırsatını vermişti ve bunun İtalya'da gerçekleşmemiş olması, teoriyi revize etmelerine yol açmıyordu. Onların Nazilerle işbirliği etmeleri kolaydı, çünkü her ikisi de kaba kuvvete, diktatörlüğe inanıyordu; barışçıl değişimi savunanların karşı karşıya oldukları büyük tehlike, Almanya'nın ikinci ve üçüncü sıradaki partileri* arasında, gizli veya açık, bir uzlaşmaydı. Bu sözler Lanny'ye bir çeşit kâbus gibi göründü – böyle bir şeyin olabileceği düşüncesi değil ama Sosyalistler [Sosyal Demokratlar] bir diğer işçi sınıfı partisinden öyle bir nefret etme haline kendilerini sokmuşlardı ki o türden bir uzlaşmanın yapılabileceğine inanmaya hazırdılar. Bir kere daha dinleyici rolüne dönmek, düşüncelerini kendine saklamak zorunda kaldı; Freddi ile Rahel'in dostlarının bu okulda neler öğrettiklerini Hansi ile Bess'e anlatmamalıydı.

IV

Kurumda her hafta bir resepsiyon verilirdi; Solcu aydınlar gelir, kahve içer ve büyük miktarlarda *Leberwurst* ve *Schweizerkäse*** sandviçleri yer ve okulun politikalarıyla günün olaylarını tartışırlardı. O zaman hakikaten kaosun ve eski karanlığın güçleri salıverilirdi. Lanny, Berlin'de her aydının yeni bir siyasi parti olduğuna ve iki aydının ise bir siyasi çatışma demek olduğuna karar verdi. Bazıları uzun saçlıydı çünkü uzun saç göze hoş görünüyordu, diğer bazıları da bir saç makasına sahip olmadıkların-

* Naziler ve Komünistler.

** Sosisli ve İsviçre peynirli.

dan uzun saçlıydı. Bazıları kendilerini dinletmek istedikleri için gelirdi, diğer bazılarıysa bir yemek uğruna. Fakat onların geliş sebepleri ne olursa olsun, hiçbir şey onları sakın halde tutamaz, hiçbir şey anlaşmalarını sağlayamazdı. Lanny, yüksek seslerin ve hararetli jestlerin Latin ırklarına özgü olduğunu düşünmüştü her zaman, ama şimdi bunun hiç de bir ırk meselesi olmayıp bir ekonomik determinizm işi olduğuna karar verdi. Bir ülke buhran noktasına ne kadar yaklaşırsa, onun aydınları salonlarda o kadar çok gürültü yapıyordu!

Karısını bu toplantılardan birine götürme hatasını yaptı ve Irma toplantıdan hoşlanmadı. İlk olarak, tartışmaların çoğu Almancaydı; Heine tarafından yazılmış olmadıkça kulağa nadiren hoş gelen bir lisandır Almanca. Yabancı bir kimseye, büyük miktarda öksürme, tükürme ve gırtlığın arka tarafında guruldama oluyormuş gibi gelir. Elbette, bir çeşit İngilizce konuşabilen ve bunu Lanny'nin karısı üzerinde denemeye istekli olan birçok kişi vardı; ama bunlar ona esas itibarıyla yabancı olan şahsiyetler, hadiseler ve doktrinler hakkında konuşmak istiyorlardı. Irma'nın sosyal yaşamda en güçlü tarafı sükûnet idi ve her nasılsa bunu göstermek için uygun bir yer değildi burası.

Kocasına bu konudaki düşüncesini söyleyince, Lanny şöyle dedi: "Bu insanların çoğunun zar zor geçindiklerini anlamalısın. Birçoğu karınlarını doyuramıyor ve insanın kafası böyle bir durumda huzur içinde olamaz."

Sonra, "aydınlar proletaryası" denilen şeyi açıklamaya başladı: hem kafaca hem bedence ağır bir maliyetle eğitim kazanmış olan, ama şimdi dünyaya sundukları vasıflar için alıcı bulamayan bir insanlar kitlesi. Alelade yazılar kaleme alarak veya öğretmenlik yaparak -bulabildikleri geçici birtakım işlerle- berbat bir halde yaşayıp gidiyorlardı. Doğal olarak, hallerinden memnun değillerdi ve mahrumiyet içindeki işçilere sempati besliyorlardı.

"Ama niçin düzgün işler bulmuyorlar, Lanny?"

"Ne tür işler, hayatım? Çukur kazmak veya bir dükkânda kâtiplik etmek ya da garsonluk filan mı?"

“Geçimlerini dürüstçe kazanabildikleri sürece hangi iş olursa olsun.”

“Onların birçoğu bunu yapmak zorunda, ama insanın sandığı kadar kolay değil. Şu anda Almanya’da dört milyon işsiz var ve bir iş genellikle o türden çalışma için eğitilmiş olan birine verilir.”

Lanny konuları işte böyle sabırla açıklardı, sanki bir çocuğa açıklarmış gibi. Mesele şu ki defalarca açıklamak zorunda oluyordu, çünkü Irma buna inanmaya isteksiz görünüyordu. Lanny, bu çağın acımasızca çığırından çıkmış olduğunu anlatmaya çalışıyordu; Irma ise, her şeyin, mümkün olan dünyaların en iyisinde, en iyiye vardığına inanacak şekilde yetiştirilmişti. Eğer insanlar iş bulamıyor ve işlerini elde tutamıyorsa, o insanlarda yanlış olan bir şey vardı; çalışmayı hakikaten istemiyorlardı; Irma’nın babasının yapmış olduğu gibi, başarılı olmuş, çok çalışmış olanları eleştirmek, onlarla alay etmek istiyorlardı. Babası onu emniyet altına koymuştu. Öyle kalmak istediği için ve onu rencide eden, kulağının dibinde bağırıp çağıran, tartışmalarla huzurunu kaçıran insanlara kızdığı için onu kim suçlayabilirdi?

Katı yürekli olduğundan değildi böyle konuşması, kesinlikle değildi. Acınacak halde bir dilenci sokakta ona yanaştığında gözlerine yaşlar dolardı ve şişkin para kesesinde ne varsa hepsini ona vermek isterdi. Fakat yardımseverlikti bu; ve Lanny’nin arkadaşlarının bunu küçük gördüğünü öğrendi. Onlar “adalet” dedikleri bir şeyi istiyorlardı. Toplumsal düzenin temelden yanlış olduğunu ve Irma’nın anne babasının, öğretmenlerinin ve arkadaşlarının ona öğretmiş oldukları şeylerin çoğunun geçersiz olduğunun kabul edilmesini talep ediyorlardı. Dünyanın altüst edilmesini ve onların, isyancıların, dünyayı yeniden kurmak için iş başına getirilmelerini talep ediyorlardı. Irma, onların ne yeteneğine ne de güdülerine itimat ettiğine karar verdi. Onları gözlemledi ve kararını aşırı safdil kocasına bildirdi: “Onlar kıskanç ve bizim sahip olduklarımızı istiyorlar. Eğer sahip olduklarımızı onlara verirsek, teşekkür bile etmezler!”

Kendisi de birkaç kere hayal kırıklığına uğramış olan kocası, “Öyledir belki,” diye karşılık verdi. “İnsanların gerçekte olduklarından daha iyi olmalarını beklemek faydasız. Hansi ve Freddie gibi, bazıları sahiden idealist kişiler.”

“Evet, ama onlar çalışıyor; onlar herhangi bir dünyada başarılı olurlar. Fakat şu siyasetçiler ve siyasetçi olmak isteyen ama nasıl olunacağını bilemeyen aydınlar...”

Lanny güldü; Irma'nın kendi aklını kullanmaya başladığını görüyordu. “Yapman gereken,” diye uyardı, “bireyleri değil, ilkelere dikkate almaktır. Herkese dürüst ve yapıcı çalışma fırsatı verecek ve sonra da hiç kimsenin çalışmadan yaşamamasını temin edecek bir sistemdir bizim istediğimiz.”

V

J. Paramount Barnes'ın kızı yanlış giden bir şeyler olduğunu kabul etmek zorunda kaldı, çünkü aldığı temettüleri düşüyordu. Bahar aylarında, küçük boğa piyasasına dair haberler almıştı, bunlar hoşuna gitmişti; ama yaz ve sonbahar boyunca, birbiri ardı sıra çöküşler olmuştu, en az dört tane. Hiç kimse bu olayları anlamıyor, hiç kimse bunları tahmin edemiyordu. İnsanların şöyle konuştuklarını duyuyordunuz: “Artık dibe vuruldu; mutlaka bir yükseliş olacak.” Bunun olacağına dair bahse girip para koyarlardı – ve sonra, ertesi gün veya ertesi hafta, hisseler tepe-taklak aşağıya gider ve herkes dehşet içinde kalırdı.

Irma'nın malvarlığını yöneten mütevellilerden biri olan amcası Joseph'ten bir mektup geldi. Olanlar hakkında Irma'yı uyarıyor ve işleri elinden geldiğince açıklıyordu; geçen yıl boyunca Irma'nın sağlam hisse senetleri otuz puan daha değer kaybetmiş; onun New York'ta olduğu zamanki büyük paniğinin en düşük seviyesinden aşağı inmişti. Bir kısır döngüydü âdeta: çöküş korkuya sebep oluyor, korku da bir diğer çöküşe sebep oluyordu. Almanya'daki seçimler Wall Street'te kötü bir etki yapmıştı; herkes, artık herhangi bir savaş tazminatı ödemesi olmayacağına kana-

at getirmişti. Bay Joseph Barnes şunu da ekliyordu ki Almanlar yapmak istedikleri herhangi bir ödemenin tutarını Wall Street bankalarından ödünç almaya başlayalı beri, aslında uzun zamandır herhangi bir tazminat ödemesi yapılmamış ve belki de hiçbir zaman yapılmamıştı. Irma bunu pek anlayamadı, fakat mektubu Lanny'ye verdi, Lanny de ona izah etti – elbette kendi Pembe bakış açısından.

Joseph Amca bir hususu açıkça belirtti: Irma parasını harcarken dikkatli olmalıydı! Irma'nın cevabı belliydi: altı aydır Robin'lerin misafiri olarak yaşıyordu ve Bienvenu'ye döndükleri zaman, o gülünç derecede sade hayata yeniden başlayacaklardı. Küçük bir villada yaşarken para harcayamazdınız; aldığınız şeyleri koymak için yer yoktu ve asla büyük ölçekte ağırlama yapmanız mümkün değildi. Lanny ve annesi ayda bin üç yüz dolar harcıyorlardı, Irma ise bunun elli katını harcamaya alıştı. Dolayısıyla, tavsiyesine uyacağı konusunda sağduyulu amcasına teminat vermekte bir sorunu olmazdı. Kendi annesi o kış Avrupa'ya gelmemeye karar vermişti; Long Island malikânesinin masraflarını kısmakla meşgul bulunuyordu. Lanny mektubu okudu ve kayınvalidesinin onu ziyarete gelmediğini öğrenen bir adamın normal duygularını hissetti.

VI

Heinrich Jung, Lanny'ye telefon etti. "Führer ile tanışmak ister misin?" diye sordu.

Lanny şaşırdı. "Aman Tanrım!" diye ünledi. "Bana ilgi duymaz ki."

"İlgi duyacağını söylüyor."

"Benim hakkımda ona ne anlattın?"

"Eski bir dostum olduğunu ve Kurt Meissner'in hamisi olduğunu söyledim."

Lanny bir an için düşündü. "Onun fikirlerine katılmadığımı söyledin mi?"

“Elbette. Sadece onunla aynı fikirde olan insanlarla tanışmaya ilgi duyduğunu mu sanıyorsun?”

Lanny’nin buna benzer düşünceleri vardı, ama açıkça cevap vermeyecek kadar kibardı. Bunun yerine, şöyle dedi: “Sizlerden yana dönebileceğimi söyledin mi?”

“Denemeye değer olabilir dedim.”

“Ama gerçekten, Heinrich, denemek boşuna olur.”

“Eğer o istekliyse, sen de bir risk alabilirsin.”

Lanny güldü. “Tabii ki ilginç bir adam ve onunla tanışmak hoşuma gidecek.”

“Tamamdır, gel o zaman.”

“Senin itibarına bir zararı olmayacağından emin misin?”

“Benim itibarıma mı? Landsberg kalesinde hapis yatarken onu üç kere ziyaret ettim. Bir dostu asla unutmayan bir insandır.”

“Peki, o halde, ne zaman gidelim?”

“Ne kadar erken olursa o kadar iyi. Şu anda Berlin’de bulunuyor, ama durmadan oraya buraya gidiyor.”

“Zamanı sen belirle.”

“Bugün öğleden sonra boş musun?”

“Olabilirim.”

Heinrich yine aradı, saat dört için randevu aldığını söyledi. Lanny’yi üç buçukta genel merkez binasının önünde bekleyecekti. Arabaya binip adresi verdiği anda, tereddüt belirtileriyle şöyle dedi: “Bilirsin, Amerikan davranış biçimleri Almanlarınkiyle pek aynı değildir. Führer senin bir Amerikalı olduğunu anlıyor, tabii ki...”

“Umarım ‘Heil Hitler’ dememi beklemeyecektir.”

“A, hayır, elbette beklemesin. Onunla el sıkışacaksın.”

“Ona ‘Er’ diye hitap edeyim mi?” Lanny, eskiden kraliyet mensupları için uygulanan bu hitap şeklinin yine uygulamaya konulduğunu bir yerde okumuştı. Üçüncü kişi zamiriyle söz söylemek anlamına geliyordu bu.

“Bu hitap şekli bir yabancından beklenmeyecektir. Fakat ona itiraz edilmese iyi olur. Biliyorsun, bugünlerde ağır baskı altında bulunuyor...”

“Anlıyorum.” Lanny birçok kaynaktan Adolf Hitler’in kolayca heyecana kapılan bir insan olduğunu duymuştu; hatta kimileri ondan “psikopat” diye söz etmekteydi.

Diğeri telaşla ekledi: “Onunla mutabık olmak zorunda olduğunu kastetmiyorum. Onu sadece dinlemen yeterli. Fikirlerini insanlara açıklarken çok kibardır.”

“Kesin öyledir.” Lanny’nin suratında duygularını belli eden hiçbir ifade yoktu. “*Mein Kampf*’ı okudum ve bu görüşme bir tür zeyil olacak. Aradan beş yıl geçti ve onca şey oldu.”

“Bu denli çok şeyin doğru çıkmış olması harika değil mi!” diye ünledi sadık genç “Aryan”

VII

Partei- und oberster S.A. Führer, Vorsitzender der N.S.D.A.P., üniformalı bir kapıcısı olan o zarif apartman dairelerinden birinde yaşıyordu. Führer bir vejetaryendi, alkolden ve tütünden imtina ederdi, ama iç dekorasyona gelince sadelik taraftarı değildi; tersine, kendini bir sanatçı zanneder ve yaşadığı ortamları donatmaktan zevk alırdı. Fritz Thyssen ve başka kodamanların parasıyla, Münih’te bir köşk satın almış ve bunu bir gösteriş mekânına çevirmişti, Nazi Braunes Haus; ayrıca, Berlin’deki daireesi için son derece zarif modernist mobilyalar almıştı. Onun bakımını yapmak üzere, Güney Almanyalı ve eski dostları olan evli bir çiftle beraber yaşıyordu. İki çocukları vardı ve ziyaretçiler içeri alındıkları esnada, Adolf bu çocuklarla bir tür salon oyunu oynamaktaydı. Çocukları bir süre yanında tuttu; bu süre içinde kâh onlarla konuştu kâh onlardan bahsetti. Çocukları sevmesi onun iyi tarafıydı ve Lanny onun başka herhangi bir iyi tarafını görmek zorunda kalmasaydı memnun olurdu.

Führer sade bir takım elbise giymişti ve basit, iddiasız bir insan görüntüsü veriyordu. Fransız-Amerikalı misafiriyle toka-laştı, Heinrich’in sırtını sıvazladı ve herkes için meyve suyu ve kurabiye getirilmesini söyledi. Lanny’ye Riviera’daki çocukluğu

hakkında sorular sordu. Yanındaki çocuklar, serpme ağının çekilmesi ve supyalar ile ufak köpekbalıklarının kayığa alınması, insanın bahçesini kazarken Eski Roma sikkeleri bulması, birkaç bin yıl önce Antibes arenasında dans edip insanları eğlendiren “küçük Septentrion çocuğu”* hakkında anlattığı hikâyeleri merakla dinlediler. Adolf Schicklgruber’in kendi çocukluğu mutsuz geçmişti ve bundan söz etmedi.

Az sonra, Lanny’ye Kurt Meissner ile nerede tanışmış olduğunu sordu; misafir de Hellerau’daki Dalcroze okulundan bahsetti. Ev sahibi bunu Alman kültürünün bir tezahürü olarak yorumladı, ama Lanny Jaques-Dalcroze’un Fransız soyundan bir İsviçreli olduğunu belirtmekten kaçındı. Okulun bir Alman hami tarafından yaptırılmış ve donatılmış olduğu doğrudur. Hitler konuştu: “Bu türden şeyler bizim Nasyonal Sosyalist idaremizin şan ve şerefi olacaktır. Dünyayı hayrette bırakacak bir sanat ve müzik dehaları patlaması yaşanacaktır.” Hitler’in tüm konuşma boyunca N.S.D.A.P.’nin pek yakında Almanya’da yönetimi eline almasını kesin bir durum saydığını fark etti Lanny; asla “eğer” demiyor, “ne zaman ki” diyordu – ve ziyaretçinin ona katiyen itiraz etmeyeceği konulardan bir tanesiydi bu.

Kurt ve onun müziği hakkında konuştular; tamamıyla “Aryan” bir müzikti bu, Führer öyle buyurdu; yapmacık hiçbir şey yoktu onda, hiçbir yozlaşmış ecnebi tesir yoktu; Fransa’da onca yıl yaşamış olmak besteciyi zerrece etkilememişti. Kurt’un âdeta bir inziva halinde yaşamış olduğunu, birisi onu sürüklemeyince pek dışarı çıkmamış olduğunu anlattı Lanny. Bienvenu’daki hayatını anlattı ve Führer bunun bir sanatçı için ideal tarz olduğunda hemfikirdi. “Ben kendim de böyle bir hayatı seçmiş olmak isterdim; ama heyhat, farklı bir yıldız altında doğmuşum.” Lanny, onun astrolojiye inandığını duymuştu ve o konuya girmemesini umuyordu.

* M.S. 3. yüzyılda Güney Fransa’daki Antipolis (bugün Antibes) kentinin amfi tiyatrosunda iki gün boyunca dans edip sonra ölen çocuk.

Tüm Nazilerin Führer'inin planı, bu zarif ve son derece zengin genç yabancının Nasyonal Sosyalist fikriyatı benimsemiş bir insan olarak toplum içine çıkmasıydı. Bu amaçla, kendini etkileyici bir adam olarak göstermeye koyuldu – ki bunun için yeteneği az değildi. Lanny'nin görüşlerini araştırmıştı besbelli, zira söylediği her söz dikkatlice o yönde oluyordu. Lanny bir Sosyalistti, Hitler de bir Sosyalistti; yegâne doğru, pratik türde bir Sosyalist. Rekabetçi kapitalizmin kaosundan yeni bir düzen ortaya çıkmak üzereydi; kalıcı bir düzen, çünkü gerçek kavrayışa dayalı olacak ve bilim adamlarının rehberliğinde ilerleyecekti. İnsanlarda gayet değerli olan ne varsa hepsini inkâr eden, Marksistlerin kötü, yozlaşmış Sosyalizmi değil; enternasyonalizm yanılısamasıyla zehirlenmiş bir Sosyalizm değil, böyle bir işin tasavvur edilmesini mümkün kılan büyük ırksal niteliklerin tanınmasına dayalı bir Sosyalizm.

Führer, sabırla ve nazikçe, onun ırk fikirlerinin dar anlamda Alman olmadığını açıkladı. Lanny de bir "Aryan" idi ve Amerika'daki kültürlü sınıflar da öyleydi; onlarınki gerçekten "Aryan" bir medeniyetti ve Britanya da aynı şekilde. "Dünyada benim ülkemle Britanya medeniyeti arasında anlayış ve barış istediğim kadar çok istediğim hiçbir şey yoktur ve sanıyorum ki modern çağlarda onların yapmış oldukları bu savaş kadar büyük bir trajedi olmamıştır. Niçin birbirimizi anlamayalım ve ortak görevimiz uğruna dostluk içinde beraber olmayalım ki? Dünya yeterince büyük ve soyca karışık güruhlarla dolu; bunların güç sahibi olmalarına müsaade edemeyiz, çünkü onlar bunu akıllıca kullanma yeteneğinde değildirler."

Hitler bir süre bu soysuzlar hakkında konuştu. Genç bir Fransız-Amerikalıya Japonlar hakkında düşüncesini söylemekte pek sakınca görmedi; bir çeşit tüysüz sarı maymunlar. Daha sonra Ruslara geldi; bunlar doğuştan tembel, beceriksiz ve kana susamış insanlardı, üstelik lağım farelerinin ve dejenere tiplerin eline düşmüşlerdi. Fransızlar hakkında da konuştu, sözlerini dikkatle

seçiyordu; Fransa ile Almanya arasında düşmanlık istemezdi; bin yıl sürecek bir barış antlaşması yapabilirlerdi, yeter ki Fransızlar Almanya'nın etrafını çevirme ve onu düşmanlarla kuşatılmış halde tutma şeklindeki aptalca fikirlerini bıraksınlardı. "Halklarımız arasında husumeti canlı tutan, Polonya ittifakı ve Küçük Anlaşmadır; o halkların Almanları* yönetmeye devam etmelerine izin vermeye niyetimiz yok ve Versailles'da yapılan haksızlıkları düzeltmeye mutlak surette kararlıyız. Bu hususta bir şeyler biliyor olmanız gerek, Bay Budd, zira Stubendorf'ta bulundunuz ve hiç şüphesiz ki Polonyalılar tarafından yönetilmenin Almanlar için ne demek olduğunu kendi gözlerinizle gördünüz."

Lanny cevap verdi: "Barış Konferansında o hataya karşı uyarıda bulunan birçok Amerikalıdan biri de bendim."

Führer ziyaretçisine ısınmaya başladı. "Sığ fikirliler benim tutumuma emperyalizm diyorlar; fakat bunu demek kavramları çarpıtmaktır. Bazı halkların bir kültür inşa etme kapasitesine sahip oldukları, diğer bazılarının ise bundan tamamıyla mahrum olduklarına dair tarihin açık delillerini tanımak emperyalizm değildir. Almanlar gibi dinç ve yüce ruhlu bir halkın kıskanç ve açgözlü hasımlarla çevrenip hapsedilmeyi kabul etmeyeceğini söylemek emperyalizm değildir. Bu küçük çocukların şimdiye kadar çekmiş oldukları mahrumiyetleri hayatları boyunca çekmeyeceklerini söylemek emperyalizm değildir."

Konuşmacı, ufak oğlanın kısacık kesilmiş sarı saçlı başında elini gezdiriyordu. "Bu *Bübchen*,** o büyükutancın yılında, o korkunç Versailles dayatmasının imzalandığı yılda doğdu. Aç bırakma ablukası yüzünden, çelimsiz ve yeterince büyümemiş olduğunu görebilirsiniz. Fakat ona dedim ki onun çocukları kendi babası gibi gürbüz olacaktır, çünkü ben Anavatani ablukaların olabilirliğinden kurtarmak niyetindeydim – ve düşmanlarım bana emperyalist derlerse hiç aldırmayacağım. Kitabımda yazdım, her

* Versailles Antlaşması ile Almanya'dan alınarak Polonya ve diğer bazı ülkelere verilen topraklarda yaşayan Almanlar kastediliyor.

** Oğlancık.

erkek bir çocuk vücuda getirdiğinde bir emperyalist haline gelir, zira o çocuğa yaşam araçlarının verilmesini temin etme görevini üstlenmiş olur.”

Lanny, enternasyonalizm ile lekelenmiş bir Sosyalist olarak, cevap vermek için birçok şey düşünebilirdi; ama bu tatlı görüşmeyi bozmak istemedi. Bir kaplan mırlamaya istekli olduğu sürece, Lanny onu incelemekten memnun olurdu. *Mein Kampf*’ı okumamış olsaydı eğer, ona söylenmiş olan birçok cana yakın sözlerden etkilenebilirdi. O kitabın yazarı nasıl olur da, mesela, Fransa’ya karşı hiçbir düşmanlık beslemediğini iddia etmesinin mümkün olduğunu düşünebilirdi? Yoksa beş yıl içinde fikrini değiştirmiş miydi? Görünüşe bakılırsa değiştirmemişti, çünkü Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinin bütün takipçilerine kutsal kitabını satmakta olan bir yayınevi kurmuştu ve nüsha başına on iki mark fiyattan, birisi servet yapmaktaydı.

IX

Lanny içinden şu düşüncüyü geçirdi: “Meşgul bir adamın çok vaktini alıyorum.” Ama biliyordu ki bir kraliyet mensubunu ziyaret ettiğinizde, gitmenize müsaade edilene kadar ayrılamazdınız; ve belki burada da aynısı geçerli olacaktı. Çocuklar yemek zamanları gelince gönderilmişti; ama Führer konuşmaya devam ediyordu. Heinrich Jung, yüzünde gergin bir dikkat ifadesiyle, öne doğru eğilmiş oturmaktaydı ve Lanny için bu örneği takip etmek dışında yapılacak bir şey yoktu.

Führer ülkesine yapılmış olan haksızlıkları bir kere daha anlattı; ve gittikçe daha coşkun bir hal aldı, sesi gürleştirdi ve iyice hitabet havasına girdi. Kraliçe Victoria’nın Gladstone* ile mülakatları hakkında, “Halka açık bir toplantıymışım gibi muamele ediliyor bana,” diye şikâyet ettiğini bir yerde okumuş olduğunu

* William Ewart Gladstone (1809-1898): Britanyalı devlet adamı ve Liberal siyasetçi. 1868 ile 1894 yılları arasında dört kere (toplam 12 yıl) başbakan olarak görev aldı.

hatırladı Lanny. Bir buçuk metre mesafeden ona bağırılmasını biraz sıkıntı verici buluyordu. Şöyle düşündü: "Aman Tanrım, bu kadar enerjiyle herif tüm Almanya'ya hitap edebilirdi!" Ama görünüşe bakılırsa Adolf Hitler tüm Almanya için ve ilaveten yabancılar için yeterli enerjiye sahipti; bunun ne kadarını harca- yacağına kendisi karar verecek, ziyaretçi de oturup büyülenmiş bir tavşanın tıslayan bir yılanı baktığı gibi ona bakıp duracaktı.

Lanny çeşitli toplantılarda aynı şeyin olduğunu görmüştü. Führer'i kendi sözleri ateşliyordu; kendi belagatiyle hareketleni- yordu. Anavatanın bu düşmanlarını devirme, suçları için ceza- landırma zamanı işte şimdiydi, şimdi! Kumda kelleler yuvarla- nacaktı! Hatip, bu düşman milletlerden ikisine mensup biri ha- tırına tatlı dilli ve makul olma gereğini tamamen unuttu. Belki de zannetti ki Versailles, savaş tazminatı, aç bırakma ablukası, Ruhr istilası, Polonya ittifakı ve tüm diğer konulardan haberdar olan Lanny şimdi artık tamamıyla saf değiştirmişti. Nazilerin Führer'i, açgözlülükleri nedeniyle Fransızlardan, küstahlıkla- rı nedeniyle İngilizlerden, sonradan görme tavırları nedeniyle Amerikalılardan, kana susamış canavarlar olmaları nedeniyle Bolşeviklerden, cehennem dölü olmaları nedeniyle Yahudilerden nefret etmediği iddiasını fırlatıp attı bir kenara. Kısacası, Lanny ile Rick'in yedi yıl önce Münih'te Bürgerbräukeller birahanesin- de ilk kez duymuş oldukları çılgın adam haline geldi. O tarih- te Lanny şöyle demişti: "Samimi olduğunu kabul etmek lazım." Rick de şöyle karşılık vermişti: "Meczippların çoğu öyledir."

Bunun daha ne kadar devam edeceğini hiç kimse söyleyemez- di. Evi idare eden kadın kapıyı açtı ve "*Verzeihung, mein Führer. Herr Strasser,*"* dedi. Kadının hemen arkasından, S.A. üniforma- lı iri bir adam içeri girdi. Geniş, hayli kaba yüz hatları, soğan gibi bir burnu, yanlarda derin çizgilerle sarkık bir ağzı vardı. Lanny'nin aşına olduğu âdete göre, kapının eşiğinde durmalı, topuklarını birbirine çarpmalı, Nazi selamını vermeli ve "*Heil Hitler!*" demeliydi. Bunları yapmak yerine ileriye doğru yürüdü

* "Özür dilerim, Führer'im, Bay Strasser."

ve sakın bir ses tonuyla “Grüss Gott, Adolf,”* dedi. Eski bir dost olduğu ve ayrıca Bavyalı olduğu anlaşılıyordu bu tavır ve konuşmadan.

Führer’in saldırganlığına verdiği karşılık ziyaretçilerin irkilmesine sebep oldu: “Bir dost gibi davranmadın ve o yüzden de bir dost olarak çağrılmadın!” Konuşmacı ayağa kalktı ve yeni gelene suçlayıcı bir edayla parmağını uzatarak şöyle devam etti: “İlk ve son olarak söylüyorum, senin itaatsizliğinden bıktım artık! Böyle devam edersen, vay haline!” İriyarı adamın omuzları düşüverdi ve geniş ağzı açık kaldı.

Coşmuş halde olmasaydı, Nazilerin Führer’i, emrindeki bu adama o kadar ani ve şiddetli bir biçimde saldırır mıydı? Bilmeye imkân yok; fakat Herr Strasser’in şaşkınlığı ve dehşeti açıkça görülüyordu. Meselenin ne olduğunu sormak istercesine ağzını açtı, ama hemen kapattı yine, çünkü fırsat bulamadı. Hitler bir nutuk çekmeye başladı; adama doğru atıldı – ona vurmak için değil, suçlayıcı parmağını onun kocaman burnuna birkaç santim kadar yaklaştırıp şunları haykırmak için:

“Entrikaların biliniyor! Küstahlığın infial ettiriyor! Halkın önünde ettiğin laflar ihanete teşvik mahiyetindedir ve eğer tavırlarını düzeltmezsen, ihraç edileceksin. Git ve kardeşinin *Schwarze Front* teşkilatına ve diğer kılık değiştirmiş Komünistlere ve hainlere katıl! Ben, ben Adolf Hitler, N.S.D.A.P.’nin Führer’iyim ve politikaları tespit etmek benim işim. Muhalefet istemiyorum, tartışma istemiyorum, itaat istiyorum. Bir savaşın içindeyiz ve sadakat talep ediyorum, disiplin talep ediyorum. *Zucht, Zucht, Zucht!*”** Bu kelime, gırtlığın temizlenmesini gerektiren birçok Almanca sözden biridir ve talihsiz Strasser küçük su taneciklerinin oluşturduğu bir yağmurdan kaçınırcasına geriye çekildi.

“Adolf, sana hakkımda hikâyeler anlatan birisi mi var?” Führer soluklanırken Strasser bu cümleyi araya sokuverdi.

* Almanca bir selamlama sözü.

** Burada “disiplin” anlamına gelir.

“Hareketim içinde olup biten şeyleri bilmeye dikkat ederim. Politikalarımı hakir gören laflar edip etrafta dolaşabileceğini ve benim de bundan haberim olmayacağını mı sanıyorsun?”

“Birisi yalan söylemiş, Adolf. Sana dediğim şeyi dedim sadece: Şimdi harekete geçme vakti olduğunu, düşmanlarımızın arzu ettikleri tek şeyin geç kalmamız olduğunu, böylece entrikalarıyla bizi zayıf düşürmeyi umduklarını...”

“Bizi ancak, kendi parti memurlarımın küstahlığı ve bencilliği yüzünden, bu küstahların otorite ve fikir adamı havalarına girmeye cüret etmeleri yüzünden zayıf düşürürler. Nasyonal Sosyalistler için ben düşünürüm, ben! Ve sana dilini tutmanı –*Maul halten*– ve benim emirlerime uymanı, kendi aptalca fikirlerini değil benim politikalarımı izlemeni emrettim. Erkek kardeşin şu aynı küstahlık yüzünden kendini bir suçluya ve kanun kaçağına çevirdi...”

“Otto’yu karıştırma, Adolf. Onunla ilişkilerimi kesmiş olduğumu biliyorsun. Onunla görüşmüyorum, onunla hiçbir alışverişim yok.”

“*Ich geb’ n Dreck d’rum!*”* diye bağırdı Adolf; Almancası böyleydi onun. Bir Bavyeralıya hitaben konuşarak, şunları ekledi: “*Das ist mir sau-wurscht!*”**

Saldırıya devam etti: “Sen partide kal ve Otto’nun terk edilmiş politikalar lehine yaptığı ajitasyonu sürdür. Bu geminin kaptanı benim. Mürettebat ne yapılması gerektiğini bana söylemeyecek, ben ne diyorsam onu yapacak. Bir kez daha, düşmanlarımıza karşı birlik talep ediyorum. Ne dediğimi anla, bunu emrediyorum! Führer’in olarak konuşuyorum!”

Lanny hiç bu kadar kendinden geçmiş bir insan görmediğini düşündü. Adolf Hitler’in yüzü morarmıştı, konuşurken odanın içinde dans ediyordu ve her kelimeyi çekiç gibi salladığı parmağıyla vurguluyordu. Lanny, bu iki adamın mutlaka kavga edecek-

* “Umurumda değil!” anlamında (bozuk bir Almanca).

** Yine aynı anlamda bir söz.

lerini sandı; ama hayır, diğerk adanın buna katlanacağını gördü. Belki de daha önce aynı şeyleri yaşamış ve nasıl davranması gerektiğini öğrenmişti. Tartışmayı bıraktı, itiraz etmeye çalışmayı bıraktı; orada öylece durdu ve Hitler'in atıp tutmasını sessizce dinledi, fırtınanın kendini tüketmesini bekledi – eğer kendini tüketeceği varsa. Böyle bir kasırgadan sonra okyanus hiç aynı olur muydu?

X

Lanny, Nazi Partisinin iç meseleleri hakkında çok bilgi edinmişti Kurt ve Heinrich'in konuşmalarından. Ayrıca, yaz boyunca Alman gazetelerini okumuştı ve bunlar, partinin eski programı meselesi üzerinde ateşli bir parti içi anlaşmazlığa dair haberler ile doluydu; Hitler o programı azar azar yontmuş ve şimdi ondan geriye hiçbir şey kalmamıştı. Burada, Kuzey Almanya'da, Nazilerin birçoğu parti etiketinin "Sosyalist" parçasını ciddiye alıyorlardı; büyük mağazaların yerel yönetimlerin eline verilmesi, geniş toprak mülkiyetlerinin müsadere edilmesi, faiz köleliğinin kaldırılması, kişisel servetten önce ortak servet vesaire hakkındaki konuşmakta ısrar ediyorlardı. Bu durum, partide yılın önceki aylarında tam bir iç savaşa neden olmuştu. Strasser kardeşler, Gregor ve Otto, eski program için mücadele etmiş ve yenilmişlerdi. Gregor yenilgiyi kabul etmiş, ama Otto partiyi terk etmiş ve kendine ait bir devrimci grup kurmuştu; Hitlerciler buna "Kara Cephe" adını veriyor ve tıpkı Komünistlere yaptıkları gibi bu grupla da tabanca ve sopalarla dövüşüyorlardı. Daha sonraları, seçimlerden hemen önce, bir diğerk parti içi darbe girişimi olmuştu; isyancılar Berlin'deki parti gazetesi *Der Angriff*'in bürolarını ele geçirmiş, üç gün boyunca silah zoruyla elde tutmuş ve gazeteyi yayımlamışlardı. Müthiş bir skandaldı; hareketin düşmanlarının sömürmekten geri kalmamış olduğu bir skandal.

Ve işte Gregor Strasser, 1 Numaralı Reich Teşkilatı Lideri. Dünya Savaşında bir teğmen iken, sonra eczacı olmuş, fakat

Kızılara karşı koymak ve sonra da Adolf'un Birahane Darbesi hazırlıklarına yardım etmek için mesleğini bırakmıştı. Partinin sahip olduğu belki en iyi teşkilatçıydı ve Berlin'e gelmiş, kendi çabalarıyla Sturmabteilung'u kurmuştu. Sola fazla meyilli olduğu için ona güvenmeyen Hitler yeni bir kişisel muhafız birliği teşkil etmişti, Schutzstaffel veya S.S.; yani, tüm Almanya'nın Nazi Partisi içinde iki rakip ordu vardı; hangisi üstün gelecekti?

Lanny merak ediyordu; Hitler gerçekten öfkelenmiş miydi yoksa bu sadece bir politika mıydı? Almanlar itaati bu şekilde mi sağlıyorlardı – talim çavuşu tekniği? Görünüşe bakılırsa bu yöntem etkili oluyordu, çünkü iriyarı adamın gür sesi alçalıverdi; uysal bir şekilde durdu ve pantolonunu indirmesi emredilen bir okul çocuğu gibi, dayak yemeyi kabullendi. Lanny şunu da merak ediyordu: Führer bir yabancıнын böyle bir gösteriye tanık olmasına niye izin vermişti? İktidarı o kadar seviyor da bunu yabancıların önünde sergilemek onu memnun mu ediyordu? Yoksa hâkimiyetinden o kadar emindi de herhangi bir kimsenin onun hakkında ne düşündüğüne aldırmış etmiyor muydu? Bu sonuncu ihtimal, cüretkâr programını kitap haline getirip bunu dünyada herkese on iki mark fiyatla satmasına uymaktaydı.

Lanny, *Mein Kampf*'ın bütün hikâyesini yeniden dinledi. Adolf Hitler'in dünyayı aldatmaya niyet ettiğini öğrendi, ama kendi seçtiği zamanda ve kendi tarzında aldatacaktı. Junkerleri memnun etmek için toprak programını, çelik krallarını memnun etmek için sanayi programını örtbas etmeye ve böylece onların parasını almaya ve bununla S.A. ve S.S. teşkilatları için silahlar satın almaya niyetliydi. Herkese her şeyi vaat etmek ve böylece oylarını almak niyetindeydi – *abscheulichen Bolschewisten** ve *verfluchten Juden*** hariç herkes. İktidarı elde etmek ve başa geçmek niyetindeydi ve hiç kimse onu hedefinden alıkoyamayacak-

* Menfur Bolşevikler.

** Melun Yahudiler.

tı. Herhangi bir *Dummkopf** bunu yapmayı denerse, onu bit gibi ezecekti ve ona da böyle dedi.

Strasser, Hitler'in gözde propagandisti Dr. Joseph Goebbels'in onun [Hitler'in] bir "yasallık kompleksi" geliştirmekte olduğunu söylediğine işaret etmeye kalkınca, Führer "Juppchen" ile uygun zamanda ilgileneyeceği şeklinde karşılık verdi; şimdi Gregor Strasser ile ilgileniyor ve ona bir daha Führer'inin politikaları hakkında tek bir eleştiri sözü etmemesini, bütün gayretlerini Kızılıları bastırmaya ve utanç verici bir disiplin eksikliği içinde olan teşkilatına disiplin öğretmeye harcamasını söylüyordu. Adolf Hitler siyasetçilerle kendi pazarlıklarını kendi yapacak, onları birbirine düşürecek, hedefi olan şansölyeliğe kurnazca yaklaşacaktı - ve zamanı gelince hepsine günlerini gösterecek; ve kendi arkadaşları, onların keramet sahibi liderinden şüphe ederek gösterdikleri körlük ve haddini bilmezlikten utanacaklardı.

Böylece Lanny, insanların efendisi olmanın ne anlama geldiğine dair bir gösteri izlemiş oldu. Führer'in amacı da buydu belki; çünkü ancak 1 Numaralı Reich Teşkilat Liderinin teslimiyet beyanını kabul ettikten ve gitmesine izin verdikten sonradır ki misafirine geri döndü. "İşte, Bay Budd," dedi, "insanları bir dava uğruna işe koşmanın ne demek olduğunu görüyorsunuz. Gelip de bana yardım etmek istemez misiniz?"

"Korkarım ki böyle bir çalışma için gerekli vasıflardan hiçbiri bende yok," dedi Lanny. Ses tonunda soğukkanlı bir ironi emaresi olduysa eğer, Führer bunu fark etmedi, zira dostça güldü ve öğleden sonra gayet iyi bir iş çıkarmış olduğunu düşünüyor gibiydi.

Lanny uzun zaman sonra Kurt Meissner'den, Führer'in o görüşme hakkında ne düşündüğünü öğrendi. Bay Budd, Amerika'nın imtiyazlı sınıflarının mükemmel bir örneğiymiş; yakışıklı, tavırları rahat ve tamamıyla değersiz. O ülkenin kendini paramparça etmesini sağlamak çok basit bir iş olacakmış ve Nasyonal Sosyalist hareket bu işi üstlenecekmiş.

* Aptal, salak, budala.

Vermek ve Paylaşmak

I

ARALIK ayında, Irma ve Rahel üstlenmiş oldukları büyük kahramanlığı tamamladılar; birbirleriyle ve aileleriyle yapmış oldukları sözleşmeyi tutmuşlardı, artık maddi ve manevi olarak özgürdüler. İki gürbüz bebeğin durumları, Rousseau ve Lanny'nin haklılığını gösteriyordu sanki. İştahlı ufaklıklar, taklit inekler yerine gerçek ineklerin sütünü içmeyi öğrendiler yavaş yavaş; meyve sularından ve kabukları dikkatle soyulmuş kuru erikle yapılan meyve püresinden hoşlanmaya başladılar. Nihayet, genç anneler oyunun ortasında bırakıp kalkmak zorunda olmadan briç partilerine gidebiliyorlardı.

Marceline, yat seyahatinin bitiminde, Juan'a geri dönmüştü mürebbiyesiyle beraber. Annesi ise, Noel için onun yanına gelmeye söz vermişti. Robin ailesine vedalar edildi, Güzellik ile kocası trenle gittiler; yanlarında bebek, Severne Hanım, muavin bakıcı ve Madam vardı. General Kont Stubendorf'un Lanny ve Irma'ya yaptığı davet yenilenmiş ve Kurt mutlaka kabul etmeleri gerektiğini yazmıştı; Irma için şatoda biraz zaman geçirmek daha zevkli olacağı gibi, Meissner ailesinin eski bir dostunun Seine Hochgeboren'in bir misafiri olarak dönmesi ailenin yararına olurdu. Lanny bunu ilgiyle not etti ve karısına açıkladı; Amerika'da züppelik sayılacak şey Silezya'da sadakat idi. Napoleon'un orduları bu topraklara hiçbir zaman ulaşmamış olduğundan, feodal sistem hâlâ devam ediyordu ve rütbe olayı bir gerçeklikti.

Stubendorf Polonya'da olduğundan, trenin durması, bagaj ve pasaportların incelenmesi gerekiyordu. Köyün kendisi Alman'dı ve köylülerin ancak yoksul kesimi Polonyalıydı. Bu yüzden gergin bir durum vardı ve hiçbir Alman bunun bir ateşkesten başka bir şey olduğunu düşünmüyordu. Polonyalıların ne düşündüklerini

Lanny bilmiyordu çünkü onlarla konuşamazdı. Berlin’de, karısına bir mizah dergisindeki bir karikatürü göstermişti; bu karikatürde Polonya çok büyük, şişman bir domuz olarak çizilmişti ve domuzun üstüne bir Fransız subay binmiş, hayvanı koşturmak için kuyruğunu büküyor ve niçin acelesi olduğunu göstermek için havada bir kılıcı sallıyordu. Noel ruhuna pek de uygun değil!

Irma Barnes Budd feodal sistemi araştırdı ve Long Island’ın güney sahilinden çok farklı olmadığını gördü. Tren istasyonunda bir limuzin ile karşılanmıştı; kendi ülkesinde de böyle olurdu. Beş katlı bir şato onu hayretlere düşürmedi, çünkü kendisi daha da yüksek ve iki misli geniş bir şatoda yaşamıştı. Onu kapıda karşılayan hanım kesinlikle Bayan Fanny Barnes’tan daha uzun boylu veya daha enli değildi ve soyundan ötürü daha mağrur olamazdı. Başlıca farklar şöyleydi. İlk olarak, bu Prusyalı ailenin oğulları ve kızları, Irma’nın şimdiye kadar tanımış olduğu tüm gençlerden daha çok çalışıyorlardı. İkinci olarak, rütbe ve mevki ifade eden üniformalar ve seremoniler vardı. Irma bunları dikkatle gözledi ve kocası da merak etti acaba Irma bunları Yeni Dünya’ya sokmayı planlıyor mu diye.

Connecticut’ta babasının evini ziyaret ettiğinde, Lanny büyük bir mirasçıyla evli olmanın onun sosyal statüsünü yükseltmiş olduğunu keşfetmişti ve şimdi aynı şeyi burada gözlemliyordu. Yıllar boyunca ona özel bir ilgi göstermemiş olan kişiler şimdi birdenbire onun parlak kabiliyetlere sahip bir adam olduğunu itiraf ediyorlardı; küçük bir oğlan olduğu zamanlardan beri tanıdığı ve sevdiği Meissner ailesi bile bir huşu hissine kapılmış gibiydi. Eskiden Kurt’un küçük odasında bir yatağı paylaşırken, şimdi şatoda görkemli bir dairede ağırlandı. Hizmetliler ve kiracıların hepsi onu görünce şapkalarını çıkarıyordu ve Lanny, asilzade takımının fikirlerinin Herr Meissner tarafından yapılan ikinci el açıklamalarına artık muhtaç değildi; onları en yetkili ağızlardan öğreniyordu.

Bu fikirlerin onu artık eskiden olduğu kadar etkilemiyor oluşu esef vericiydi. General Kont tipik bir Junkerdi, Milliyetçi Par-

tide etkin konumdaydı; onun politikaları kendi sınıfının çıkarlarıyla sınırlanmıştı. Malikânesinin şimdi Polonya’da bulunmasının onu etkilemesine izin vermiyordu; bu durum kısa zamanda düzeltilecek olan geçici bir meseleydi. Gıda maddelerine gümrük tarifesi uygulanmasına taraftardı, böylece Alman halkı toprak sahiplerine daha yüksek fiyatlar ödeyecekti. Topraklarındaki kömürün çıkartılmasını istiyordu, ama maden işçilerine onun ürettiği gıdayı satın alabilmeleri için yeterli ücreti ödemek istemiyordu. İşçi yığınları gerektiren çelik ve kimya ve diğer sanayi ürünlerini istiyor, ama kendi hayat şartları hakkında söz sahibi olmaya çalıştıkları için bu işçileri suçluyordu.

II

Ne mutlu ki siyaset konuşarak çok zaman harcamak gerekli değildi. Gelen giden çoktu; müzik, dans, ziyafetler oluyordu. Çiftlik ürünleri kazanç getirecek bir fiyattan satılamazsa, pekâlâ evde yenebiliyordu; böylece herkes elinden geleni yapıyordu ve o kadar başarılı oluyorlardı ki insan hayret ediyordu. Napoleon orduları gibi, modern beslenme fikirleri de Yukarı Silezya’nın feodalizmine nüfuz etmemişti. Lanny’yi bir çocuk olarak vaktiyle şaşırtmış olan aynı beslenme düzeni geçerliydi: içinde kuru üzüm ve üstünde şeker ile bir çeşit çörek olan *Dresdener Christstollen* ile erken bir kahvaltı; sonra saat on buçukta, hiç kimsenin öğlen yemeği için iştahına engel olmaksızın çeşitli türden etlerin yenildiği “çatal kahvaltısı” Bir öğleden sonra çayı, ama aslında kahve, sonra da saten üniformalı hizmetçiler tarafından azami resmiyetle servis edilen, sekiz veya on farklı çeşitten oluşan muazzam bir akşam yemeği. Nihayet, iskambil oyunları veya müzik ve dansların ardından, yatmaya boş bir mideyle gidilmesi düşünülemezdi. Yani, günde altı öğün vardı ve böylece güçlü kuvvetli genç erkekler meydana çıkıyordu, ama orta yaşa geldikleri zaman bunların enseleri boğa ensesi gibi, yanakları pelikan yanağı gibi oluyor, yağlı gözkapakları gözlerini neredeyse örtüyordu.

Lanny çok kısa zamanda bir keşif yaptı: karısı bu hayat için yaratılmıştı âdeta. Hiç kimse ona bağırıyor, hiç kimse onun kafasını garip fikirlerle karıştırmıyordu; herkes ona seçkin bir kişi olarak muamele ediyor ve onu sevimli, hatta göz alıcı buluyordu. Sükûnete ve huzura değer verilen bir dünya; değiştirilmesi gerekli olmayan bir dünya! Kontes ona ikinci bir anne oldu ve o [Irma] öyle çok seçkin aileden davet alıyordu ki kışın tamamını kendi parasını hiç sarf etmeden geçirebilirdi. Feodal sistemin bir yönü de şuydu sanki: hâkim zümrenin çoğu malikânelerinde sıkıntıdan patlıyor ve uygun mevkide olmaları şartıyla ziyaretçiler gelsin istiyordu. Hepsinin tıka basa dolu kilerleri, sofraya yemekler koymak için eğitilmiş yığınla hizmetçileri vardı. Lütfen geliniz ve kendi payınızın tadını alınız!

III

Lanny'nin en çok istediği, vaktini çocukluk arkadaşıyla geçirmekti. Kurt şimdi, tamamı Seine Hochgeboren'e ait olan Stubbendorf köyünün dış taraflarındaki taştan bir köy evinde ailesiyle yaşıyordu. Lanny, Kurt'un nazik ve kendini adanmış genç karısıyla ve Schicklgruber reçetesine göre üretilmiş üç küçük sarışın "Aryan" ile tanıştı. Irma ilk ziyarete nezaketen katıldı, ayrıca meraktan da, çünkü bu harika bestecinin sekiz yıl kadar Güzellik Budd'ın sevgilisi olduğunu işitmişti; bunun yanı sıra, Kurt'un Barış Konferansı günlerinde Paris'teki maceralarını o kadar çok duymuştu ki bu adam onun gözünde romantik bir figür olup çıkmıştı.

Kurt, Lanny'nin onu en son görmesinden bu yana geçen dört yılda çok değişmemişti. Savaş onu vaktinden önce yaşlandırmıştı, ama daha sonra aynı kalmış görünüyordu: dünyaya sanatıyla konuşmayı seçen, ağırbaşlı ve hayli sessiz bir adam. Klasik Alman bestecilerine tapıyordu, özellikle Bach, Beethoven ve Brahms'a. Bunlardan her biri, dört elle çalınan birkaç piyano bestesi yazmıştı ve yıllar içinde, onların diğer bazı eser-

leri de aynı formda düzenlenmişti; böylece şimdi yüzden fazla bu türden bestesi vardı. Berlin'deki satıcıların birinden tam bir koleksiyon sipariş etmişti Lanny; bir dosta bunca zevk verecek bir Noel hediyesini pek sık bulamaz insan! Lanny ile Kurt hemen oturmak ve sofraya için bile kalkmamak istediler. Irma, insan parmaklarının piyano tuşlarına o kadar çok vurmaya nasıl katlanabildiğini anlamıyordu. Şatodaki bir randevuyu onlara hatırlatmak zorunda kaldı. Bunun üzerine Kurt derhal yerinden fırladı, çünkü Seine Hochgeboren bekletilmemeliydi, hatta Bach, Beethoven ve Brahms uğruna bile.

Emekli maaşına ve evine karşılık olarak, hamisi için çalmak ve bu Noel ziyareti gibi özel vesileler için küçük bir orkestrayı toplamak, çalıştırmak ve yönetmek Kurt'un göreviydi. Viyanalı büyük prens Esterhazy için genç Bach'ın yapmış olduğu gibi, Kurt bu görevi titiz bir sadakatle yapıyordu. Külfetli bir iş değildi, çünkü son yıllarda Seine Hochgeboren ancak nadiren geliyordu. Polonya yönetimi altındaki halkına, Noel sevinciyle dolu resmî bir konuşma yaptı. Ama yalnızca Noel sevinci değil, Tanrının onları Anavatanlarına mutlaka geri döndüreceğine dair sarsılmaz, sakın bir inanç da vardı. Sürgünde yaşayanlar tarafından kullanıldığı zaman *Deutsche Treue und Ehre** sözleri özel bir anlam kazanıyordu.

Kurt Meissner için Nasyonal Sosyalist hareketin anlamı buydu. Lanny, Adolf Hitler'le görüşmesini anlatırken, o ve genç karısı istekli bir dikkat içinde dinlediler. Herr Meissner, hikâyenin ailesine de anlatılmasını rica etti; daha sonra, şatonun efendisi bunu dostlarının dinlemesini istedi. Adolf'un programının şimdi tam ne olduğu konusunda ziyaretçiyi sorguladılar; Lanny onların kafalarından geçeni biliyordu elbette. Nazilerin Führer'i siyasi kariyerine başlarken savunduğu delice Sosyalist şeyleri hakikaten terk etmiş miydi? Almanya'nın doğu sınırındaki ahaliyi dehşete düşüren Bolşevizme karşı bir siper olarak ona güvenilebilir miydi? Toprak sahiplerini rahat bırakacak ve ülkeyi yeniden

* Alman sadakati ve onuru.

silahlandırmaya ve müttefikleri Stubendorf'un ve diğer kaybedilen eyaletlerin, Koridor'un* ve sömürgelerin iadesine razı etmeye verecek miydi kendini? Sürgündeki Almanlar, bunlardan emin olabilirlerse, onu desteklemeye istekli olabilirler veya en azından ona karşı çıkmayabilirlerdi.

IV

Kurt bir senfoni bestelemiş, ona *Das Vaterland*** adını vermişti. Ona tapan karısıyla beraber, yirmi çalgıdan oluşan bir orkestra için parçaların kopyalarını çıkarmış ve yakındaki şehirlerden müzisyenler tutmuştu, elbette Kont'un parasıyla. Müzisyenler iyice talimden geçirilmişti ve şimdi Noel gecesinde yeni eseri seçkin bir topluluk önünde çaldılar. Bu konser, Lanny'nin ziyaretinin ve hatta Almanya'da geçirdiği zamanın en önemli, en heyecanlı noktasıydı. Çocukluğunda, Kurt Meissner'i soylu ve ilham verici bütün şeylerin modeli olarak almıştı; onun için parlak bir gelecek tahmin etmişti ve şimdi Kurt'un kendi bölgesinin tüm soylularının onu şereflelendirmek üzere toplanmış olduğunu görünce kendini haklı çıkmış hissetti.

Bienvenu'de kaldığı dönemde, bestecinin eserleri öfke ve isyanla doluydu, ama yurduna döndükten sonra cesaret ve ümit bulmayı başarmış gibiydi. Program müziği*** yazmazdı ve Lanny de yeni eserin ne ifade etmek üzere tasarlandığını sormadı; hatta bunun söylenmemesini tercih ederdi, çünkü eserin çoğunda hâkim olan askerî karakter Naziler için olduğuna işaret ediyordu. Bir kurtarıcının gelişi resmedilmekte, Alman halkının yükselmesi ve kaderine doğru yürümesi tasvir edilmekteydi; doruk noktasında, artık yürüyüş temposunda devam edemiyor, dansa başlıyorlardı; yığınlar halinde, coşkuyla geleceğe doğru ilerliyor-

* Versailles Antlaşması ile Almanya'dan alınıp Polonya'ya verilen, Danzig/Gdansk yakınlarında denize açılan toprak parçası.

Anavatan.

*** Olaylar sırasına veya bir sahne serisine göre düzenlenmiş müzik.

lardı; Heinrich Jung ve Hugo Behr'in eğitmekte olduğu kahraman ve yurtsever türden, sonsuz genç erkek ve genç kız yığınları.

Müzik aslında bunları söylemiyordu ve her dinleyici kendi hikâyesini uydurmakta özgürdü. Lanny, o fevkalade danslı geçit alayına tüm ülkelerin gençlerini koymayı seçti. Savaş halklarının kafalarını zehirlemeden önceki mutlu günlerde, Hellerau'da kendilerini nasıl hissetmiş olduklarını anımsadı. O zaman, enternasyonalizm bir *Schimpfwort** değildi ve Schubert'in C-majör senfonisini dinleyip Yahudilerin ve Rusların, Asya'dan ve hatta Afrika'dan genç erkeklerin ve kızların hep beraber katıldıkları bir zafer alayını hayal etmek mümkündü.

Bu müziğin gördüğü çok olumlu karşılık Irma'yı hayli etkiledi. Kurt'un büyük bir adam olduğuna ve Güzellik'in böyle biriyle âşıktaşıklık etmiş ve onu bir Fransız idam mangasından kurtarmış olmaktan gurur duyması gerektiğine karar verdi. İnsanın özel bir orkestraya sahip olmasının ayrıcalıklı bir şey olduğuna kanaat getirdi ve kocasına, Bienvenu'de onların da böyle bir orkestraları olsaydı ne kadar eğlenceli olacağını söyledi. Destekleyecekleri genç bir deha için gözlerini açmalıydılar.

Karısının bir tür kariyer için tasarıları olduğunu, hem Lanny'nin hem de onların dostlarının onayını alacak bir şekilde parasını harcamanın bir yolunu bulmak için aklından birtakım düşünceler geçirdiğini biliyordu Lanny. Emily gibi bir *salonnière*** olma düşüncesini çekingen bir edayla ortaya atmıştı. Lanny, bunun yapılması zor bir şey olduğuna işaret etmeye mecbur hissetmişti kendisini, zira ikinci sınıf bir salon olacağına hiç salon olmaması daha iyiydi ve bu gibi toplantıların müdavimi olan kişiler, ev sahibesinin, onların kitaplarını sadece okumuş değil anlamış da olmasını beklerdi. Onlara delicesine hayran olmak yeterli değildi – hatta onların eserlerinde hatalı bir şey bulmadığın sürece seni hayli küçük görürlerdi.

* Kötü sözcük, aşağılayıcı söz.

** Fransızca: Salon hanımı; kendi evinde toplantılar düzenleyip "seçkin" insanları ağırlayan kadın.

Lanny şimdi de, müzik dehalarının genellikle sağı solu belli olmayan kişiler olduklarını ve onları müzikleri yoluyla tanımanın daha güvenli olduğunu belirtmek zorunda kaldı. Bir kâhya veya aşçı bulmak için yaptığınız gibi, onları gazete ilanıyla aramazsınız; peki ya sarhoş olurlarsa veya oda hizmetçisiyle düşüp kalkmaya başlarsa ne olacaktı? Lanny, Kurt Meissner gibi kendini adanmış bir sanatçı bulmanın zor olacağını söyledi. Irma şöyle dedi: “Herkesin çalışıp durduğu Almanya’dan başka her yerde pek zorluk çekmeden bulunabilirler sanırım!”

V

Şatoda tanıştıkları misafirler arasında, ev sahibinin bir amcası, Viyanalı Kont Oldenburg da vardı. Meissner’ler onlara, bu kel kafalı ihtiyar Silenus’un mali sıkıntı içinde olduğunu söylemişlerdi; Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nu küçük parçalara ayırmış ve iki milyona yakın nüfusa sahip bir kenti etrafında onu destekleyecek pek bir hinterlant olmadan dımdızlak bırakmış olan Paris’teki devlet adamlarınca öyle planlanmış olduğundan, bu adam her zaman mali sıkıntı içinde olacaktı. Kont, yaşlı Strauss’un valsleriyle dans etmeyi öğrenmiş eski kuşaktan bir beyefendiydi ve bunları hâlâ işittiğini hayal ederdi. Irma ile Lanny’yi onu ziyaret etmeye çağırdı ve güzel yağlıboya tabloları olduğunu usturuplu bir ifadeyle belirtti. Kontun malikânesi onların dönüş yolu üzerinde olduğundan, Lanny dedi ki: “Haydi duralım ve bir göz atalım.”

Ringstrasse üzerinde görkemli bir mermer saraydı burası ve Amerikalı ziyaretçiler usulünce içeriye alındılar; hizmetçi kadrosu azaltılmıştı gerçi, kent yönetiminin yakın tarihte çıkardığı korkunç bir yasa yüzünden – hizmetçilerinizin sayısına göre kademelere ayrılmış ve kadın hizmetçilere nispetle erkek hizmetçiler için iki kat daha yüksek olan bir vergi! Ama Sosyalist bir hükümet iktidarda kalmanın bir yolunu bulmak zorundaydı. Önemli bir sanayi gücüne sahip olan ve mallarını hiçbir yere ih-

raç edemeyen bir kent vardı burada. Onu çevreleyen bütün ufak devletler tarife engelleri koymuştu ve bir gümrük birliğine yönelik çabalar hiçbir sonuç vermemişti. Almanya ile böyle bir düzenleme dünyadaki en apaçık şey gibi görünüyordu, ama herkes biliyordu ki Fransa bunu bir savaş eylemi olarak görürdü.

Bankada Amerikan dolarları bulunan genç bir sanat uzmanının bakış açısından ideal bir durum! Lanny'yi ağırlayan yaşlı asilzade, alacaklıları tarafından fena halde sıkıştırılmaktaydı ve Lanny ondan küçük boyutlarda bir Jan van Eyck tablosu için bir fiyat söylemesini isteyince, hemen karşılık verdi. Bu tabloda, Cennetin Kraliçesi,* belki şimdi giymekte olduğu ama yeryüzündeki ikameti esnasında kesinlikle hiçbir zaman görmemiş olduğu o şahane kıyafetler içinde resmedilmişti.

Irma'nın Long Island'daki tanıdıkları arasında bir gıda ambalaj endüstrisi vârisi de vardı ve insanlar başka hiçbir şey yapmadıklarında bile mutlaka yemek zorunda olduklarından, Brenda Spratt'ın temettüleri gelmeye devam ediyordu. Lanny'nin Avrupa'daki eski ustalar ve onların eserleriyle yaptığı alım satımlar hakkında anlattıkları onu büyülemişti âdeta. Bu nedenle, Lanny ona bir telgraf çekti ve kırk sekiz kutuluk sandık başına toptan fiyatı üç dolar olan dört yüz seksen bin kutu domates soslu spaghetti fiyatına eşsiz bir sanat hazinesini elde edebileceğini haber verdi. Lanny telgrafında bütün bunları yazmadı elbette – sadece Long Island plütokratları hakkında Irma'ya takılmak istemişti. Lanny ertesi gün bir cevap aldı; para için hangi bankaya müracaat edebileceği bildiriliyordu. İnsan ruhunun beden üzerinde, ölümsüz parçanın ölümlü olan üzerinde gerçek bir zaferi; ve bu arada Lanny Budd'a kış için cep harçlığı temin edecekti. Karısına sordu; acaba onun babası otuz bir yaşındayken bir günde daha iyi bir iş yapmış mıydı?

Viyana'nın aşırı vergilendirilmiş kibarlar takımı, Irma ile tanışmak ve onun parlak genç kocasına, hangi ustaların eserleri-

* Bakire Meryem, İsa'nın annesi.

ne sahip olduklarını anlatmak için koşa koşa geldiler. Irma her gece şafak vaktine kadar dans edebilir ve Lanny de saygıdeğer bir servet yapabilir, atalarının ülkesine kültür nakledebilirdi. Ama onun tercih ettiği, Sosyalist yazarlar ve parti liderleri ile tanışmak ve gövdesiz bir kafaya benzeyen bu şehirdeki ıstıraba ve mücadeleye dair hikâyelerini dinlemek oldu. İşçilerin ezici çoğunluğu Sosyalist idi; taşra bölgelerinin köylüleryse Katolik ve gerici. Bu kafa karışıklığının üstüne, Hitlerciler büyük bir kampanya yürütüyor, taşra hödüklerine ve kent serserilerine bütün sorunlarının kaynağında Yahudi vurguncuların olduğunu anlatıyorlardı.

Kent yönetimi, iflasın eşiğinde olmasına rağmen, bir yeniden iskân ve diğer kamu hizmetleri programını cesaretle sürdürüyordu. Lanny'nin daima hayal etmiş olduğu şeydi bu, endüstrinin barışçı ve düzenli yöntemlerle kamulaştırılması; ve bundan heyecana kapıldı, işçiler için yapılan konut bloklarını görerek ve bunlarda yaşayan insanlarla konuşarak dolaşmaya harcamak istedi zamanını. Işıktan ve yakıttan tasarruf etmek için erken saatte yatmaya giden ve demokrasinin başarılı olması için çok çalışan, hoş ve terbiyeli insanlar. Acınası miktarda az para geçiyordu ellerine; ve Lanny bebek ölümleri ve çocukların kötü beslenmesi ve vurguncuların yükselttiği süt fiyatları hakkında anlatılanları duyunca, tarihî isimler taşıyan köşklerdeki görkemli ziyafetlerden pek keyif almaz oldu. Irma ona şöyle dedi: "Eğlenmek gelmiyor içinden. O halde burada kalmamızın bir anlamı yok. Evimize dönsek daha iyi."

VI

Genç kadının kısa zamanda öğreneceği gibi, Bienvenu'de durum daha iyi değildi. Dünya ülkeleri, görünmez ama çok güçlü bağlarla birbirine bağlanmıştı, öyle ki Nebraska'da buğday ve domuz fiyatları düştüğünde Cap d'Antibes'de çiçek fiyatları düşüyordu. Lanny olayı açıkladı: Şikago'da buğday ve domuz üzerine spekülasyon yürüten adamlar, karılarına, ithal parfümler satın

almak için gerekli parayı artık vermiyordu ve böylece Cap'ın önde gelen sektörü parasız kalıyordu. Bienvenu'yü idare eden Le-ese, Budd kadrosuna alınmak için yalvaran yeğen ve kuzenlerin kuşatması altındaydı. Hizmetçi kadrosu zaten hayli şişkindi; aynı işler için Long Island'da bu sayının ancak yarısı kadar insan istihdam edilirdi; ama Midi'de işleri bölmeyi öğrenmişlerdi ve hiç kimse aşırı çalışmaktan ölmüyordu. Şimdi, yenileri ilave ediliyordu ve nazik bir meseleydi bu, çünkü para Irma'nın parasıydı ve onun da söz hakkı vardı. O da şöyle diyordu; hizmetçiler akrabalarının talihsizlik hikâyeleriyle işverenlerini rahatsız etmeme- liydi. Bu demekti ki Irma'nın Fransa'da hayata dair öğreneceği çok şey vardı daha!

Turistler gelmedi ve "sezon" geç kaldı – o kadar geç ki daha başlamadan durmaya yüz tuttu. Otelciler korkuya kapıldı, lüks eşya satıcıları yıkım tehdidiyle yüz yüze geldi ve elbette bunun bedelini yoksullar ödedi. Lanny biliyordu, çünkü o Sosyalist halk okuluna yardıma devam etmekteydi ve orada hem iştahını hem de müzik zevkini kaçırın hikâyeler işitiyordu. Bu durum karısını da rahatsız ediyordu çünkü Irma onun aklından geçenleri biliyordu – onca çocuk yeterli yiyecek bulamayıp aç kalırken karısı kıyafetlere ve partilere para harcamamalıydı.

Fakat bu konuda ne yapabilirdiniz ki? Hizmetçilerinize ödeme yapmanız veya en azından onları beslemeniz gerekirdi ve onlara yapılacak bir iş vermemeniz moral bozucu olurdu. Ayrıca, bir miktar gıda maddesi satın almak dışında hangi yoldan gıda maddesi fiyatlarını yüksek tutabilirdiniz? Irma'nın babası ve amcaları, refah yaratmanın para kazanmak yoluyla mümkün olduğunu onun kafasına iyice yerleştirmişlerdi; ama Lanny ucuz gıda maddeleri satın alıp bunları yoksullara vermemiz gerektiği düşüncesinde görünüyordu. İyi de, bunu yapmak yoksulların ah- lakını bozmaz ve onları asalak insanlar haline getirmez miydi? Irma, Riviera'da neredeyse Budd cömertliği sayesinde yaşamlarını sürdüren ve nadiren "Teşekkür ederim" diyen bir "yoldaşlar" öbeğinin tam da o konumda olduklarını düşünüyordu. Bunun

yanı sıra, daha pahalı gıda maddelerini üreten insanlara ne olacaktı? Kendileri mi yemek zorunda olacaklardı bunları?

Yaşam bir uzlaşmadır. Lanny pazar akşamları Cannes şehrinin eski mahallelerine gider ve rekabetçi sistemin israflarını anlatırdı otuz veya kırk proleterden oluşan bir topluluğa: Fransız ve Provanslı, Liguryalı ve Korsikalı, Katalan ve hatta bir Cezayirli bile olurdu. Pazartesi akşamları, karısını ve annesini alıp Sept Chênes'e gider ve Emily'nin suarelerinden birinde, Paris operasından bir şarkıcıya piyanoda eşlik ederdi. Salı günlerini –siyahi müzisyenlerden oluşan bir cazbant, çimlerin üzerinde elektrik ışıklı Venedik fenerleri ve J. Paramount Barnes'ın kızına hürmet göstermeye gelen en modaya uygun ve asalet unvanlı kişiler ile– Bienvenu'de bir yemekli dans için hazırlanmaya yardım etmekle geçirirdi. Evet, hâlâ parası olan ve ekonomiye karşı görevlerini aksatmak istemeyen insanlar vardı! Fırtınanın geldiğini görmüş ve servetlerini tahvillere yatırmış olan insanlar; şehirlerde ufacık apartman dairelerinde yaşayan ve domatesli sos yapmayı hiçbir zaman öğrenmemiş olan milyonların kullanması için spagetti konservesi imalatı gibi stratejik endüstrilere sahip insanlar!

VII

Robbie Budd o kış ziyarete geldi. Elinde garip bir iş vardı; Çin'de yüksek bir memurun hizmetine giren eski bir Alman denizaltı komutanıyla görüşmeler yapmaktaymış; bu yüksek memur hükümetçe işten çıkartılmış ve şimdi, geri dönmek için Budd makineli tüfeklerinden almak istiyormuş. Fransa'nın Hindişin sömürgelerindeki bazı bankacıların desteğini almıştı, fakat bunlar Fransız silahları satın almak istemiyorlarmış, duyulursa başları belaya girebilir diye korkuyorlarmış – her bakımdan şaibeli bir iş, ama Robbie sırtarak bugünlerde insanın para kaldırmak için her fırsatı kullanmak zorunda olduğu şeklinde bir açıklama yaptı. Avrupa'da şimdi barış ürünlerinden herhangi birini satma ihtimali yoktu!

Oğlunun Berlin ve Viyana’da duymuş olduğu zor zamanlar hikâyelerinin aynılarını anlattı. Bütün Amerikan şehirlerinde ekmek kuyrukları vardı ve sokak köşelerinde, ısınmak için ayaklarını yere vuran ve yarı donmuş ellerinde tuttukları elmaları uzatan erkekler, hatta bazı kadınlar görüyordu insan. Elma fiyatı dibe vurmuşken, elma satmanın bir yoluydu bu; tanesi beş sent, efendim. Zavallı bir adamın bir fincan kahve almasına yardım etmez misiniz? İşsizleri saymaya imkân yoktu, ama herkes bu sayının artmakta olduğu ve vaziyetin korkunçluğu hakkında aynı fikirdeydi. Robbie, başkan seçilmesine yardım etmiş olduğu Büyük Mühendis* için Tanrıya şükrediyordu; dört bir taraftan taciz edilen bu adam bir kaya gibi sağlam duruyor, Kongrenin bütçeyi denkleştirmesinde ısrar ediyordu. Bu yapılırsa, işler sonunda canlanacaktı. Her zaman öyle olmuştu ve her zaman öyle olmalıydı.

Robbie, Wall Street paniği esnasında ona devredilen para için güvence olarak Lanny’ye, Güzellik’e ve Marceline’e vermiş olduğu senetlerin yarısını ödemişti. Üçü adına ABD hükümet tahvillerine yüz elli bin dolar yatırmıştı ve şimdi bunu hisse senetlerine aktarsınlar diye onları ikna etmeye çalışıyordu. Evin salonunda, selvi odunuyla yanan bir şöminenin önünde oturup bir saat kadar bu konuyu tartıştılar. Güzellik kararsızdı, ama Lanny “Hayır,” dedi ve bunda defaatle ısrar etti.

“Çelik hisselerinin şimdi nerede olduğuna bir bak!” diye ünlledi babası.

“Ama,” diye itiraz etti genç adam, “en son burada olduğun zaman tam da aynı şeyleri söylüyordun. Fiyatların daha aşağıya gitmeyeceğinden emindin.”

Babasını medeni dünyada bir gezintiye çıkardı. Amerikan çeliğini satın almak için parası olan bir ülke var mıydı? Britanya, Fransa, Almanya – bunların hepsi satabileceklerinden daha fazlasını üretebilirdi, küçük ülkelerse ancak alacaklılarının korku-

* 1929-1933 yıllarında ABD Başkanı olan Herbert Clark Hoover.

suyla ayakta durmaktaydılar. Robbie'nin kendisi de çelikle alakalı bir adamdı ve Çinli yüksek memurlara ve Güney Amerikalı devrimcilere mal satmak durumuna düşmüştü! Rusya'nın çeliğe fena halde ihtiyacı vardı, ama onu kendisi yapmayı öğrenmek zorundaydı çünkü elinde döviz yoktu ve hiç kimse ona güvenip veresiye mal satmazdı. "Sen de kalkmış, çeliğin tekrar yükselməsinden bahsediyorsun!" diye ünledi Robbie'nin oğlu.

Robbie cevap veremedi, ama görüşünü değıştirmede de. Lanny'nin, fikirlerini, okuduğu Pembe ve Kızıl gazetelerden aldığını biliyordu – eğer haklıysalar Robbie'nin dünyası ne olurdu? Şöyle dedi: "İstedığın gibi yap, fakat sana söylediğimi yaz bir kenara. Eğer Hoover enflasyonist eğilimlere karşı durabilirse, daha evvel dünyada hiç görülmemiş bir canlanma göreceğiz."

VIII

Lanny çocuk biliminin zevklerine geri döndü. Hakikaten, ufacak bir organizmanın böylesine mükemmel bir düzende ve tam vaktinde gelişip büyümesini seyretmek harika bir şey. Bir bebeğin gelişiminde neyin ne zaman bekleneceğini onlara anlatan bir kitapları vardı. Bebek Frances'in vaktinden tam iki hafta önce konuşması büyük bir olaydı ve ayakları üzerinde doğrulmak için ilk çabasını göstermesi daha da heyecan verici bir olay. Herkes, hem dostlar hem de hizmetçiler, hiç bu kadar sevimli bir bebek görmemiş olduklarında hemfikirdi. Lanny, hayal gücü işlek mizacıyla, onun gelecekte nasıl olabileceği konusunda düşüncelere daldı. Büyüyecek ve annesi gibi zarif bir genç kadın olacaktı. Ona, annesinin bildiklerinden daha çoğunu öğretmek mümkün olacak mıydı? Muhtemelen hayır; bunun için haddinden fazla parası olacaktı onun. Acaba olacak mıydı? Viyana modelinde, onu yararlı bir çalışma yapmaya zorlayan hayırlı bir devrim olması ihtimali var mıydı?

Midi'nin ılık güneşinde ve onun yüksek sosyetesinin ehlikeyif yaşam tarzında erken yaşta olgunlaşmakta olan (farklı bir

babadan) kız kardeşi hakkında da aynı düşünceler geçiyordu aklından. Marceline, annesi gibi bir güzellik olacaktı; ve bunu bilmemesi mümkün müydü? Küçüklüğünden beri, güzellik yaratıcı ve güzellik sergileyici araç gereçlere aşina olmuştu: güzellik losyonları, güzellik kremleri, güzellik pudraları ve boyaları, hepsi de öyle güzel kaplar içindeydi ki bunları atmaya kıyamazdınız; güzelliği sergilemek için tasarlanmış giysiler, güzelliği tetkik etmek için aynalar, uğruna yaratıldığı erkek üzerindeki etkilerine dair sohbetler. Kendinin farkında olmak, cinsiyetinin farkında olmak, heyecandan parmak uçlarında duran, hayatının kritik dönemine yaklaşmakta olduğunu içgüdüleriyle bilen bu genç yaratığın mevcudiyetinin özüydü.

Pek titiz olan Addington Hanım, sorumluluğundaki bu kızla ilgili olarak tedirgindi, ama kendisi de vaktiyle aynı yollardan geçmiş olan Güzellik durumu daha rahat karşılıyordu. Lanny de o yaşlarda erken gelişmiş bir oğlandı ve böylece onu anlayabiliyordu. Ona akıl öğretmeye, dünyevi arzularını ılımlılaştırmaya çalışıyordu. Babası* hakkında konuşuyor, babasını onun hayatında etkili kılmaya gayret ediyordu. Babası resimleriyle orada olmaya devam etmekteydi, ama ne yazık ki Marceline onu lekeli bir kadife pantolon ve eski bir mavi şapkayla yoksul bir ressam olarak Cap'ta çalışırken görmemişti. Onu, hep lafı edilen bir adam, bir gelir kaynağı ve bir spekülasyon konusu olarak tanıyordu; babasının oluşturduğu örnek, onun şu inancını doğruluyordu: Güzellik ve şöhret aynı şeydi. Başka insanların alakalarına mazhar olmak, onun hoşlandığı şeydi. Mümkünse önemli insanların – ama yine de herhangi birinin alaka göstermesi hiç kimsenin bunu yapmamasından iyiydi!

IX

Envaiçeşit kişiden oluşan bu ailenin içinde, Parsifal Dingle kendi münzevi hayatına devam etmekteydi. İnsanlarla tartış-

* Kendi babası değil, kız kardeşinin babası, Marcel Detaze.

manın kesinlikle caiz olmadığına inanıyordu; yapılacak tek şey, bir örnek oluşturmak ve zamanı gelince bunun etkisini göstereceğine güvenmekti. Herhangi bir çekişmeye katılmaz ve sorulmadıkça asla bir görüş bildirmezdi. Kendisi için hiçbir şey elde etmeye çalışmazdı çünkü, derdi, her şey onun kendi içindedir. Çiçeklerin ve kuşların ve köpeklerin bir dostu olarak, sağda solda dolaşırdı. Çok okurdu ve sık sık gözlerini kapatırdı; dua mı ediyor yoksa uyuyor mu hiç bilemezsiniz. Herkese çok nazikti ve zengine de fakire de aynı davranırdı; hizmetçiler, onun bir çeşit aziz olduğuna inandıklarından, büyük hürmet gösterirlerdi ona. Ünü yayılmıştı; gelip filanca veya falanca kişiye şifa vermesi rica edilirdi. Doktorlar bundan hiç hoşlanmıyordu, çevredeki din adamları da; yaptığı iş onaylı değildi, törelerin ağır bir ihlaliydi.

Bay Dingle her gün en az bir saatini Madam Zyszynski ile geçirirdi ve çoğu zaman Güzellik de yanında olurdu. Bu çiftin kafalarına ruhlar hükmediyordu; öbür dünyanın etki alanı bu küçük topluluktan çevreye yayılıyordu. Güzellik ruhların tavsiyesini istemeye ve buna her türlü işte uymaya başladı. Ona, bu zamanların tehlikeli olduğunu ve parasına dikkat etmesi gerektiğini söylüyorlardı. Marcel'in ruhu ona böyle dedi, Rahip Blackless'in ruhu da aynı şeyi söyledi – kendinden bu şekilde söz ediyordu. Güzellik, sağlığında onun tavsiyelerine aldırış etmezdi; ama şimdi öte dünyada son derece hikmetli olacağını farz ediyordu. Lanny, annesinin tutumlu olmasını istediğinden, gölgeler âlemine kendini minnettar hissetmekteydi. Konuşkan bir kişi olan Güzellik, dostlarına onun “rehber”lerinden bahsetti ve Bienvenu her zamankinden, hatta ressam, silah satıcıları ve evlilik dışı çiftler için bir uğrak yeri olduğu zamanlardan bile daha garip bir şöhret kazandı.

Lanny arada sırada bir seansa katılıp şansını denerdi. Ruh yaşamının niteliği bir değişim geçirdi; Marie arka plana çekildi ve onun yerini Marcel ile büyük büyük amca Eli Budd aldı. Çocukluğunun bu iki arkadaşı ona kendilerinden bol bol bahset-

ti ve halen ikamet ettikleri Araf'ta birbirleriyle yüksek düzeyde söyleştiler; Lanny onları ölümlerinden sonra tam da böyle hayal etmişti ve bu durum, kendi kafasının içindekileri zekice yeniden kurmakta olduğu şeklindeki düşüncesini teyit ediyordu. Arada bir, daha önceden bilmediği şu veya bu gerçek ortaya çıkardı; ama Lanny bunu işitmiş ve sonra da unutmuş olabileceğini savunurdu. Her iki akrabasıyla da samimi konuşmalar yapmıştı ve elbette her ayrıntıyı hatırlayamazdı.

Indiana'nın Reubens kentinde iflastan kaçınmak için çabalamakta olan Bay Ezra Hackabury'den dostane bir mektup almasıyla teorisi doğrulandı. Korkunç zamanlar, diyordu bu adam; ama insanların hâlâ mutfak sabununa ihtiyacı olacağını umuyordu. Soru, aylık satış raporlarında cevaplanmaktaydı ve bu arada Bay Hackabury eski günlerde olduğu gibi ahırın arka tarafında at nalları fırlatıyor* ve Lanny'nin bu sanattaki becerisini korumuş olup olmadığını merak ediyordu. Lanny ruhların neler dediklerini yazınca, sabun imalatçısı kendi vaziyetinin Mark Twain gibi olduğu cevabını verdi: Öldüğüne dair haberler abartılıydı. Tikamse ile bir buçuk yıldır süren münasebeti esnasında Lanny, kabile şefinin diriler ile ölüleri ayırt edemediği birkaç vaka gözlemlemişti ve bundan kendi aklını tatmin eden sonucu çıkardı – fakat aynı zamanda, aklını tatmin etmeyen diğer bazı olguları atlıyordu. Bu davranışında, birçok önde gelen bilim insanının örneğini takip etmekteydi.

X

Lanny Budd'ı hayat yolunda taşıyıp götürmekte olan bol yastıklı limuzinde hoş bir dönem işte böyle geçiyordu. Dünyanın çektiği acılardan mutsuzdu, ama hem villanın hem de Kır Evinin hizmetçilerinin hazırladığı mükemmel yemekleri yiyemeyecek kadar mutsuz değildi; Rick'in ona gönderdiği elyazmalarını ve Kurt'un verdiği *Silezya Süiti*'nin ilk taslağını okuyamayacak

* At nallarını bir hedefe doğru fırlatarak oynanan bir çeşit oyun/eglençe.

kadar da mutsuz değildi. Pembe sınıfına öğretmenlik ediyor ve onu taciz etmek için –ve aynı zamanda, sıkıntıya düştüklerinde borç para almak için– gelen genç Kızılar ile tartışıyordu. Kendi paralarını ve Irma’nın da bir miktar parasını harcıyor, Midi’deki hoşnutsuz toplum kesimlerine hamilik ediyordu; fakat Irma çok aldırımıyordu çünkü paranın sahibiydi ve aile üyeleri ona ne kadar bağımlı olurlarsa kendilerini aynı ölçüde daha sevimli kılacaklarını içgüdüyle hissediyordu. Benim ekmeğimi yiyen benim şarkımı söyler!

Şaşırtıcı bir olay. Bir gün öğleden sonra, Lanny stüdyosundaydı; Kurt için satın almış olduğu, ama on yıl boyunca deniz havasına maruz kalmanın etkilerini göstermeye başlamış olan o pek muhteşem piyanoyu çalışıyordu. İlkbaharın güneşli bir öğleden sonrasıydı; Lanny, kapıları ve pencereleri açmış, Rubinstein’in *Vals Kaprisi* eserinin nağmeleriyle çınlatıyordu ortalığı. Telefon çaldı, zira şimdi malikânenin tüm binalarına telefonlar bağlanmıştı; Irma’ya, Güzellik’i öğle yemeği için Kır Evine davet etmek veya Lanny’ye yüzmeye gelmesini söylemek istediği her defasında bir hizmetçi göndermek zorunda olması saçma geliyordu. Telefonda, villadan bir hizmetçi vardı; kendini “Mösyö Jean” diye tanıtan yaşlı bir beyefendinin olduğunu bildiriyordu. Lanny genellikle çabuk kavrayan biriydi, ama bu defa söylenen adı tekrar söyletmek zorunda kaldı. Aniden, Dieppe şehrini hatırladı.

Bath Şövalye Kumandanı ve Légion d’Honneur Yüce Subayı bir yıla yakın bir zamandır uzak durmuştu; Lanny de en sonunda ondan haber alma düşüncesini bırakmıştı. İnanması zor görünüyordu, çünkü Zaharoff o seansta gerçek bir şey elde etmiş olduğunu muhakkak biliyordu – ve nasıl olur da daha fazlasını elde etmemeye katlanabilirdi? En sonunda merakına yenik düşmüştü ve karakterine uygun olarak, yarım yamalak bir hareket tarzı içinde değildi; şahsen gelmişti, Budd ailesini ilk defa böyle onurlandırıyor. Çok az insanı bu şekilde onurlandırır.

“Mösyö Jean” yalnızdı. Hoş karşılanacağından emin değilmiş gibi, bir sandalyenin ucuna oturmuştu; bastonunu hizmetçiye bırakmamıştı ve her iki eliyle üstüne yaslanıyordu. Soğuk mavi gözleri Lanny’nin gözleriyle karşılaştı. Yaşlı örümceğin, yaşlı kurdun, yaşlı şeytanın yüzünde kaygılı bir ifade olduğunu düşünen Lanny yanılıyor muydu acaba? Genç adam ziyaretçisini içtenlikle selamladı, ziyaretçi de hızla şunları dedi: “Sana bir özür borçlu olduğumu uzun zamandır biliyorum.”

“O konuda canınızı sıkmayın, Mösyö Jean,” dedi genç adam. Bir hizmetçi onları işitebileceğinden, bu adı kullandı. “Üzülmiş olduğunuzu anladım. Bu seanslarda, hakikate denk düşmeyen ve eğer başkaları da bulunsaydı insanı mahcup edebilecek olan şeylerin bana da söylendiği çok olmuştur.” Hiçbir söz bu kadar dikkatle ifade edilemezdi.

“Sana yazmam gerekirdi,” diye devam etti öbürü. “Ama hep erteledim; senin beni görmeye gelebileceğini düşündüm.”

“İsteklerinizin neler olacağını bilmemin yolu yoktu.”

Lanny içinden şunu ilave etti: “İstedliğini elde edebilecek misin acaba diye başka medyumları deniyordun!”

“Yapılacak en uygun hareketin özürlerimi şahsen bildirmek olduğuna karar verdim. Eğer hâlâ sizinle ise, özürlerimi şahsen medyuma bildireceğim.”

“Evet, hâlâ bizimle.” Lanny bekledi; yaşlı adama ne istediğini söyletecekti.

“Onu yeniden görmemin mümkün olacağını zanneder misin?”

“Yani, bir seans daha denemek için mi?”

“Bunu büyük bir lütuf sayardım.”

“Onun adına cevap veremem, Mösyö Jean. O zaman açıklamış olduğum gibi, herhangi bir şey ters giderse çok üzülüyor. O zaman da çok üzüldü.”

“Anlıyorum. Şimdi tamamıyla hazırım ve sana söz verebilirim ki o türden hiçbir şey tekrar olmayacak. Ne çıkarsa çıksın, hiçbir itirazım olmayacak.”

“Belki,” diye önerdi Lanny, “onunla tek başınıza oturmayı tercih edebilirsiniz?”

“Bana güvenecekse, öylesi daha iyi olur. Cömertçe ödeme yapacağımı ona söyleyebilirsin.”

“O konuyu hiç açmamanızı rica ederim. Madam ile aramızda mali bir düzenleme var. Onun zamanı bize aittir.”

“Maliyetin bir kısmını benim ödemem uygun olurdu elbette?”

“Bundan söz etmeye ihtiyaç yok. Miktar küçük – ve istediğiniz sonuçları elde edemeyebilirsiniz.”

“Eğer elde edersem ve eğer onu arada sırada görebilsem, bir mali düzenleme yapmama elbette izin verirsin?”

“Buna dair ileride konuşabiliriz. Öncelikle, size bir seans daha vermeye onu ikna edebilir miyim acaba diye onunla konuşacağım.”

“Ona benden bahsetmedin mi?”

“Hiç kimseye bahsetmedim. Hatırlarsınız, niyetimin bu olduğunu size yazdım.”

“Çok nazıksın Lanny, bunu hiç unutmayacağım.”

XI

Madam Zyszynski’yi ikna etmek kolay iş değildi. Hâlâ “o kaba ihtiyar beyefendi”ye kızgındı. Ona yaptığı bağışlanamazdı. Ama Lanny ona kaba ihtiyar beyefendinin olanlar yüzünden çok mutsuz olduğunu ve Tikamse’den gelen bir şeyin onu yıkmış olduğunu söyledi; o şeyin etkisinden kurtulması bir yıla yakın zaman almıştı. Ama şimdi pişmandı ve söz vermişti ve Lanny onun sözünü tutacağına kesinlikle inanıyordu. Madam, Lanny’ye güvenmeye alışık – yalnız bir ihtiyar kadındı ve hayal gücünde onu oğlu olarak benimsemişti. Mösyö Jean’a terbiyeli davranması için bir şans daha vereceğini söyledi; ama önce Lanny, onun yüzünden yaşamış olduğu fiziksel şoku ona açıklamalı, günlerce hasta ve çökmüş bir halde yaşadığını ona anlatmalıydı vesaire.

Tikamse hiç kuşkusuz son derece kızgın olacak ve oturumcuyu itibarına filan hiç bakmadan azarlayacaktı.

Lanny itaatkâr bir halde geri döndü ve bu mesajları aktardı; ve Avrupa'nın silah kralı İrokuaların kabile reisi önünde tevazu göstermeyi ciddiyetle taahhüt etti. Lanny şöyle dedi: "Onun sahidinden kim olduğunu bilmiyorum, ama bir şahsiyet gibi davranıyor ve ona aynı şekilde muamele etmelisiniz. Onu rencide ettiniz ve bağışlanma dilemekteymişsiniz gibi hareket etmek zorunda olacaksınız." Lanny bunları gülümseyerek söyledi, ama Şövalye Kumanandanı ve Yüce Subay ciddiydi; böyle hareket ederek arzu ettiği kaynaktan bir mesaj alabilecekse eğer, gerçek Kızılderililer elinde işkence görmeye katlanacağı şeklinde karşılık verdi.

Lanny onu stüdyosuna götürdü ve Marcel'in duvarlarda asılı tablolarından bazılarını gösterdi – gerçi o sırada adamın sanat filan düşünecek hali pek yoktu belki. Medyum içeri girdi ve "*Bonjour, monsieur,*" dedi. Zaharoff, "*Bonjour, madame,*" diye karşılık verdi ve Lanny'nin onlar için çektiği iki iskemleye oturdular. Kadının başarıyla trans haline geçişini görene kadar bekleyen Lanny daha sonra dışarı çıktı, stüdyonun kapısını arkasından kapattı.

Güzellik ve Irma alışveriş için Cannes'a gitmişlerdi. Geri döndüler; ve onlardan bu sırrı gizlemek artık mümkün olmayacaktı. Buna gerek de yoktu zaten, çünkü mesele hiç kuşkusuz bu defa çözüme bağlanacaktı; düşes "başaracak" veya Zaharoff ümidi kesecekti. Lanny onları annesinin odasına götürdü ve Madamın Dieppe'deki seansına kimin katılmış olduğunu onlara söyledi. Her iki hanım da çok heyecanlandı, çünkü Zaharoff Irma ile aynı kraliyet zümresindendi ve kraliyet mensupları toplumsal muadilleriyle pek sık karşılaşmazlardı. "Ah, yemeğe kalacak mı sen-ce?" diye sordu Güzellik.

Her ne olursa olsun, hanımlar giyinecekti; ama çok değil, zira Mösyö Jean usulünce giyinmiş olmayacaktı. Lanny bu adın nedenini açıkladı. Sonra, Golfe Juan'ın karşı yakasındaki karanlık dağların ardında batmakta olan güneşi seyrederek, villanın önündeki balkonda bir yukarı bir aşağı yürüdü. Hatırlayabildiği

en eski geçmişten beri güneşin batmasını seyretmişti. Savaşın gelmesini, teknelerin o mavi engin suda yanması ve batmasını görmüştü. İnsanların karmakarışık yazgılarının bu topraklar üzerinde örülmesini seyretmişti; aşk ve nefret, kıskançlık ve hırs, ıstırap ve korku; dans eden, gülen ve sohbet eden ve birçok defa da ağlayan insanlar görmüştü. Marcel yanmış yüzüyle burada oturmuş, dostlarıyla gizleyen karanlıkta buluşmuştu. Yine burada, Kurt müziğini çalmış, Rick oyunlarının taslağını hazırlamış, Robbie büyük miktarda silah anlaşmalarını müzakeretmişti. Şimdi, soylu bir İspanyol kadının ruhu –birkaç yüz yıldır ölü olan ve Varşovalı bir tacirin evinde hizmetçilik etmiş Polonyalı bir köylü kadının ses tellerini kullanan bir Amerikan Kızılderili aracılığıyla– Yunanlı kocasına hitaben konuşacak mı acaba diye bekleyerek yürüyordu Lanny. Hayata dair söyleyebileceğiniz bir şey vardı ki insana envaiçeşit durumlar getiriyordu!

XII

Yaşlı adam, her zaman yaptığı gibi, sanki yolunu koklayarak buluyormuşçasına, başı öne doğru fırlamış halde, stüdyodan tek başına çıkıp geldi. Alışılmamış bir yoğunlukla şöyle konuştu: “Evladım, hakikaten tedirgin edici bir şey bu!”

“Birtakım sonuçlar elde ettiniz mi?”

“Öyle görünüyor ki sonuçlar elde ettim. Söyle bana, bu kadının dürüstlüğünden emin misin?”

“Bundan hepimiz eminiz.”

“Onu ne zamandır tanıyorsun?”

“Yaklaşık on sekiz aydır.”

“Trans halindeymiş gibi yaptığında gerçekten trans halinde oluyor mu sence?”

“Eğer öyle değilse çok usta bir aktris demektir. Onu yakından izledik ve bizi aldatmak için yeterince zeki olduğunu sanmıyoruz.”

“Kim olduğumu bilmediğine emin misin?”

“Bunu öğrenmiş olmasının hiçbir yolunu tasavvur edemiyorum. Babamdan başka konuyu bilen hiç kimse yok ve babamın gevşek ağızlı biri olmadığını bilirsiniz. Bana randevuyu yazdığınızda, tedbir olarak mektubunuzu yırtıp denize attım.”

“Lanny, âdeta karım yan odada oturmuş, bana mesajlar gönderiyordu. Benim için bunun ne kadar önemli olduğunu sen anlayabilirsin.”

“Hepimiz için önemli, çünkü hepimiz öyle mesajlar alıyoruz.”

“Benim çocukluğumdan ve kendi çocukluğundan birtakım şeyler hatırlattı bana; her ikimizin de bildiği ama başka hiç kimsenin bilmediği şeyler – en azından, benim düşünebildiğim başka hiç kimsenin bilmediği.”

İçeri girdiler, çünkü Riviera’da güneş batır batmaz hava serinler. Yaşlı adam, çağımızın en gizemli fenomenleri olan bu şeyler hakkında Lanny’nin tüm düşüncelerini bilmek istiyordu. Lanny ona Geley’in ve Osty’nin kitaplarından bahsedince, Zaharoff not defterini çıkarıp bunların isimlerini kaydetti; ayrıca Pierre Janet’in iki büyük kitabını – hepsini incelemeye söz verdi. Onun eğitimi ihmal edilmişti, ama şimdi bilinçaltı zihin ve bunun kudretleri hakkında bilgi edinmeye çalışacaktı. Bir silah kralının kudretlerinden ne kadar farklıydı bunlar! Birçok şeyi kaçırmıştı ve ancak ömür biterken farkına varmaktaydı bunun.

Hanımlar içeri girdi: gayet zarif iki hanım. Zaharoff’un onlardan haberi vardı; Irma ile ilgili olarak hep iyi şeyler duymuştu. Onlara büyük bir nezaket gösterdi; onlardan bir lütuf ümit ediyordu ve alçakgönüllü bir ricacı olarak sordu: Onun için arabasını yollayacak ve sonra da onu geri gönderecek olursa acaba Madam Zyszyński’nin Monte Carlo’da kendisini ziyaret etmesine izin verme lütfunda bulunurlar mıydı? Güzellik şöyle dedi: “Ne demek, tabii ki. Yani, elbette, şayet Madam istekli olursa, ama eminim ki olacaktır.”

“Bu defa iyi anlaştık,” dedi Zaharoff. Gözlem yapmada deneyimsiz olmayan Lanny anladı ki kendisi de aynı hususta deneyimsiz olmayan yaşlı örümcek, önceki fiyaskodan Güzellik’in

haberdar olduğuna dair bir ipucu aramaktaydı. Lakin Güzellik o zaman neler olduğunu bilmediğinden, masum görünmesi kolaydı. Bilseydi de zor olmazdı zaten!

Lanny, Madamın düşüncesine başvurmak amacıyla stüdyoya gitti ve yaşlı beyefendinin bu defa tevazu ile hareket etmiş olmasından memnuniyet duymuş olduğunu gördü. Beyefendinin otelini ziyaret etmeye istekli olacağını söyledi. Bunun üzerine Lanny geri dönüp bir tarih ayarladı. Zaharoff, fazla yemek yemediğini ve kafasının işitmiş olduğu şeylerle dolu olduğunu söyleyerek müsadelerini istedi.

Dışarı çıkıp arabasına bindi ve uzaklaştı. Güzellik Irma'ya şöyle dedi: "Zavallı ihtiyar! O kadar çok parası var, fakat dünyada en çok istediği şeyi elde edemiyor!" Bunu dedikten sonra, kayıvalide, acaba bir parça densizce konuşmuş olabilir mi diye merak etti.

9

*Atalarımın Öldüğü Topraklar**

I

IRMA, annesine, o yaz Long Island'ı ziyaret etmeye ve Barnes ve Vandringham klanlarının yeni vârisini insanlara göstermeye söz vermişti. Johannes Robin, bunun için yeni bir yat seyahati yapacaklarını söylemişti, ama şimdi Berlin'den ayrılmasının imkânsız olduğunu yazdı üzüntüyle; mali şartlar gitgide tehlikeli bir hal almaktaydı ve her gün, belki her saat, orada bulunması gerekli olacaktı. Hükümdarlara yaraşan bir jest yaparak, Budd ailesine, tüm masrafları kendisi karşılamak üzere yatı teklif etti, ama böyle bir himmeti kabul etmeyeceklerini biliyordu belki.

* 1808-1895 yıllarında yaşamış Amerikalı papaz, gazeteci ve yazar Samuel Francis Smith'in yazdığı ve "Amerika" adını verdiği şarkı sözlerinden.

Irma dedi ki: “Yatı ondan kiralayabiliriz.” Bu fikir hakkında bir süre konuştular, ama genç Robin’lerin gelmeyeceklerini, anne babalarıyla kalmayı görev sayacaklarını biliyorlardı. Freddi okula devam etmeyi yeğledi, çünkü işçiler tatile gitmezler – çalışmaya ara verdiklerinde, ücretlerine de ara vermiş olurlar ve birçoğu zaten bu durumdaydı. Hansi ve Bess, halk için büyük salonlarda düşük fiyatlı konserlerde çalarak yardım ediyorlardı. Bir kemancı böyle bir şey yaparak şöhretini arttırmaz, ama vicdanını rahatlatır.

Kendilerine bedava bir yat seyahati teklif edilmesinden gayet memnun olacak yığınla insan vardı, fakat Irma o kadar uzun bir süre küçük bir grupla olmanın sıkıcı olabileceğini kabul etti; serbest olmak, mekânlar kadar dostları da değiştirmekte özgür olmak daha iyiydi. Halen sadece Bay ve Bayan Jerry Pendleton’dan oluşan, becerikli Uluslararası Seyahat Bürosu, onlara, Marsilya’dan New York’a vapur seferleri hakkında bilgi vermekten memnun oldu. Dönüş yolculuğu için rezervasyon yaptırılabilen gösterişli Akdeniz vapurları vardı; lüks dünya turları yapan, Süveyş Kanalı ve Cebelitarık yoluyla New York’a ulaşan buharlı gemiler vardı. Irma’nın arzu ettiği lüks bir gemiydi ve bu yüzen otellerin en güzel süitlerinin zor zamanlar nedeniyle boş olduklarını öğrenmek memnuniyet vericiydi. Irma en iyi süiti kendisi ve Lanny için, buna yakın bir süiti de Severne Hanım, bakıcı muavini ve bebek için seçti; ayrıca kendi hizmetçisi ve rütbe tenziline uğramış Feathers ailesi için ikinci sınıf biletler alındı. Şimdi, Feathers ailesinin görevi tüm ayak işlerini yapmak ve tüm aşığılanmaları kabul etmektir.

Mayıs başlarında, katile gemiye bindi ve Lanny kendini birdenbire, bir buçuk yıl önce kaçmış olduğu o kafe sosyetesine geri dönmüş halde buldu. Great White Way’in denizde giden bir replikasını yapmak için 10-12 milyon dolar harcanmış ve ustalıkla tertip edilen reklamlar yoluyla, doğru çeşitten bir kitle gemiye cezbedilmişti. Bu yüzen otelde, yüksekten dalış için yeterince derin bir yüzme havuzu, bir oyun odası, eğitimleriyle

bir jimnastik salonu, bir *squash** kortu, çocuklar için bir oyun alanı, içinde güzellik salonları ve lüks eşya dükkânları bulunan bir çarşı, genellikle hanımlarca kullanılan barlar ve kuaförler, bir cazbant ve küçük bir orkestra, bir sinema salonu ve teferruatlı normal öğünler arasında acıkırsanız istediğiniz herhangi bir şeyi sipariş edebileceğiniz ızgara odası vardı. Broadway'deki gala gecelerinde, fiyakalı gece kulüplerinde ve Park Avenue çatı dairelerinde karşılaşmış olduğunuz insanlar işte buradaydı. "Taşra"dan, yani Seventh Avenue'nün** batısındaki herhangi bir yerden gelmiş birkaç gezgin ve meraklı; domuz veya bakır ticaretinden servet yapmış ve bunu tahvillere yatırmış olan ve dünyanın dertlerinden kaçmak isteyen insanlar. Onlar geri dönünceye kadar depresyonun sona ereceğini tahmin etmişler, ama yanlış hesap yapmışlardı.

Gemi Marsilya'da demirlemeden önce, Irma Barnes ile kocasının gelmekte oldukları haber alınmıştı; küpeşte boyunca, onları kalabalığın içinde fark etmek ve gözlemek için bir yığın insan dizilmişti. Bir zamanlar bir kimseye gözlerini dikip bakmak ayıp sayılırdı, ama o zamanlar çok geride kaldı artık. Birkaç eski arkadaş, Irma'yı selamlamak ve talihli genç prenses kocasıyla tanıştırmak için öne doğru atıldı; böylece evli çift derhal türlü etkinliklerin ortasına düşmüş oldu: yemek partileri, briç partileri, danslar, şu veya bu türden sporlar. Verilecek ve alınacak dünya kadar dedikodu, tanışılacak ve beraber oyun oynanacak dünya kadar yeni insan! Herkesin kamarası hatıra eşyalarıyla doluydu, herkesin ziyaret edilen yerlere dair hikâyeleri vardı. Fakat genelde hayli sıkıcı olmuştu, bilirsiniz; ülkeye dönmekten memnun olacaklardı. Ülkenizde golf oynayabilir, ata binebilir, arabanızla gezebilir ve canınızı sıkan insanları başınızdan atabilirdiniz.

* Kapalı mekânda, duvara karşı raketle oynanan bir çeşit top oyunu.

** New York'ta, Yedinci Cadde.

Feodal sistem altında yaşarken Irma seçkin olma fikrinin cazibesine kaptırmıştı kendini; ama burada çok daha az dertli ve çok daha eğlenceli olan o rahat dünyadaydı yine. Her türden insan onu tanımak istiyordu ve bunların kim olduklarını veya ne istediklerini nasıl bilecekti Irma? Hangi mücevherleri taktığını ve bunları nerede sakladığını öğrenmeye çalışan bir uzman hırsız söz konusu olabilirdi; değerlendirebileceği bir şey için etrafı gözleyen bir şantajcı olabilirdi; onun hilekâr bir kumarbaz olma ihtimali de vardı, çünkü okyanus gemilerinin yolcularına sürü halinde üşüşürdü bu gibiler. Irma ve New York'tan bir tanıdığı, davranış biçimleri ve kıyafetleri her türlü eleştirinin ötesinde olan bir çift hanıma karşı oynuyorlardı; hayli muhtemel ki bu hanımlar, oyunun bir parçası olan ve herkesçe incelenip tartışılan deklarasyonlar* dışında birtakım işaretler kullanmaktaydı. Bunlar her puan için ödül olarak bir dolar yazılmasını teklif ettiler ve Irma bunda bir sakınca görmedi, özellikle eğer onun tarafı bir öğleden sonranın bitiminde birkaç bin dolar içerideyse aldırış etmezdi zaten. Partneri kendini koyuverip ağlamaya başladı, o kadar parası olmadığını söylüyordu. Irma her ikisi için ödemeyi yaptı, ama Lanny üç kadının da onu dolandırmak için büyük ihtimalle ortaklık halinde olduklarını söyleyince, yaptığı hoşuna gitmedi.

Ayrıca içki problemi vardı. Genç insanlar devamlı olarak içiyorlardı ve bunu kaldırmayı nasıl becerdikleri bir meseleydi. Lanny şöyle dedi: "Niçin sohbet konusu olacak bir şeyler bilen bazı arkadaşlar seçmiyorsun ki?" Fakat bunlar yaşlı insanlardı ve Irma sadece dinleyebiliyordu. Az sonra, kendi zümresinden birileri gelir ve onu hoş bir biçimde dekore edilmiş bir bara götürürlerdi; veya güvertede *shuffleboard*** oynarlarken içki sipariş ederlerdi. Lanny artık şöyle diyemiyordu: "Bebegimizin sağlığı-

* Briç oyunundaki nizamî konuşmalar.

** Tahta diskleri iterek belirli bir deliğe düşürmek suretiyle oynanan bir çeşit salon veya güverte oyunu.

nı düşünmek zorundasın.” Bir şölende ayık kalan adamın nahoş vaziyeti içinde bulunuyordu; keyif kaçırın biriydi o, bir küskün, homurdanan biri. Irma bunları söylemiyordu, ama başkaları Irma’nın arkasından söylüyordu bunları ve yüz ifadeleriyle de belli ediyorlardı. Ya oyunu kurallarına göre oynayacak ya da insanları kendinize düşman edecektiniz. Başka yolu yoktu. Lanny şuna karar verdi ki karısı, Fanny Barnes’in koruyucu kanatları altına girince, işte ancak o zaman içi rahat edecekti; Fanny Barnes kızını azarlama hakkına sahipti ve bu hakkını kullanırdı.

Bu hareket eden şehirdeki imkânlar arasında, borsa fiyatlarını öğrenebildiğiniz ve favori hisselerinizde kumar oynayabildiğiniz bir komisyoncu ofisi vardı; ayrıca, Wall Street’te ve dünyanın geri kalanında olanları haber veren bir de günlük gazete. Geminin New York’a varışından az önce, Viyana’daki sorunların bir doruk noktasına ulaşmış olduğu öğrenildi, şehirdeki en büyük banka olan Creditanstalt iflas etmişti. Ertesi gün, panik Almanya’ya yayılıyordu. Lanny insanların şöyle dediğini işitti: “Tamamdır. Onların da birtakım sıkıntılar yaşamasının zamanıdır.” Ama başkaları biliyordu ki Almanya savaş tazminatlarını ödeyemezse, Britanya ve Fransa da pek yakında ABD’ye borçlarını ödeyemez olacaktı. Bu mali sorunlar ses dalgaları gibi ilerliyordu; bir engel ile karşılaşılıyor ve çıktıkları yere geri dönüyorlardı. Dünya, bir o tarafa bir bu tarafa fırlatılan çarpışma yankılarıyla dolu, çok büyük bir ses yansıtma yüzeyi haline gelmişti. Sırada neyin olduğunu tahmin etmek imkânsızdı.

III

Özgürlük Heykeli, meşalesini hiç kıpırdatmadan tutarak, dimdik ve vakur bir halde öylece duruyordu; parlak gün ışığında, hayli ayık görünmekteydi. Lanny kendi kendine sordu: O da “Yeşilaycı” mı olmuştu, yoksa kafe sosyetesindeki tanıdıklarının çoğu gibi gece vaktine kadar asla sarhoş olmaz mıydı? İçki Yasası devam ediyordu ve üç millik sınır geçildikten sonra gemide içki

satın alamazdınız; ama herkes biliyordu ki karaya çıkar çıkmaz ne istesenz bulabilirdiniz.

Fanny Barnes, yanında erkek kardeşi Horace, tüm bebeklerin en değerlisini ilk defa görmek için rıhtımda bekliyordu. İskele merdivenleri aşağıya uzatılıp aile üyeleri sırayla rıhtıma indiklerinde, yumuşak ılık bohçayı kollarına aldı ve Lanny ilk defa olarak, her zaman sert, katı, duygusuz sanmış olduğu o gözlerden yaşlar aktığını gördü. Bohçayı bırakmayı reddetti, bekleyen otomobile taşıdı onu kendi elleriyle ve içeri girip oturdu; bebeklerin hijyenik ve psikolojik himayesi için Severne Hanım'ın koymuş olduğu her kuralı çiğneyerek. Lanny, bu İngiliz kadının yüzünde bir kınama ifadesiyle baktığını gördü; en âlâsından bir kavganın az sonra patlak vereceğinden korktu, çünkü baş bakıcı defalarca profesyonel bir kişi olduğunu ve eğer tavsiyeleri dikkate alınmazsa hizmetlerini gereksiz sayacağını ifade etmişti.

Gümrük işlemleriyle ilgilenmesi ve bir diğeri otomobille Irma'nın hizmetçisini, muavin bakıcıyı ve bavulları getirmesi için Feathers'ı orada bıraktılar. Aile üyeleri, hepsi arabaya bindikten sonra, debdebe ve ihtişamla yola çıktılar. Bir büyükanenin on dört aylık bir çocuğu şımartıp bağına bastığını, parmağıyla dürtüklediğini ve abuk sabuk laflar ettiğini fark etmesin diye Severne Hanım ön tarafa, şoförün yanına oturtulmuştu. On Dördüncü Cadde boyunca ve New York'un Doğu Yakasının yoksul semtlerinden, büyük bir köprüden ve sonra da yeni hız yolundan geçerlerken, büyükanne o minvalde devam etti. Lanny, değerli yarattığı Avrupa'da tutmakla ne kadar vahim bir şey yapmış olduğunu ve oraya geri götürmek için nasıl bir mücadele vermek zorunda olacağını fark etti!

Konuşulacak yığınla haber vardı: aile işleri, para işleri ve evlenmiş, ölmüş veya doğmuş olan tüm dostlar. Az sonra, Horace Vandringham Dayı hisse senetlerinden bahsetmekteydi Lanny'ye. Bunlar yine aşağı doğru gidiyordu. Almanya'dan çok kötü haberler gelmişti ve belanın Britanya'ya yayılabileceği söylentileri vardı. Eskiden piyasa manipülatörü olan bu adam, fiyatların hemen

hemen dibe vurmuş olduğunu düşünüyordu; Robbie Budd'ın "Çelik hisselerinin şimdi nerede olduğuna bir bak!" sözlerinin aynısını söylüyordu. Horace Dayı, Irma'ya mektup yazmış, oyuna geri dönebilmesi için biraz para koymasını rica etmişti; kazancı onunla yarı yarıya paylaşacaktı – edinmek için ömrünü vermiş olduğu uzmanlık bilgilerini ziyan etmek çok yazık olurdu. Irma hayır demiş ve kocasına, hayır demeye devam edeceğini ve ısrarlı taleplerle rahatsız edilmesine izin vermeyeceğini söylemişti.

IV

Shore Acres'taki hayata, bırakmış oldukları yerden devam ettiler. Bebek Frances meselesi çabucak çözüme bağlandı, çünkü baş bakıcı onu istihdam eden Irma'ya gitti ve Irma'nın hatalı yetiştirilmiş olduğunu veya büyükannelerin çağdışı olduklarını filan değil ama çağdaş bilimin yeni keşifler yapmış olduğunu ve kendisinin de bunları uygulamaya koymak için yetiştirilmiş olduğunu söyledi. Irma, bu çok dikkatli şahsiyeti elinden kaçırmayı hayal bile edemeyeceğinden, yasayı annesine tebliğ etti; annesi de bunu şaşırtıcı bir uysallıkla kabullendi. Keza, Horace Dayı, Wall Street yönündeki telkinlerini fazla ileriye götürmedi. Lanny anladı ki aile içinde istişareler olmuştu; mağrur Fanny ideal kayıvalide olacak, erkek kardeşi ne pahasına olursa olsun kendini sevimsiz bir hale sokmayacak ve evdeki herkes aynı şekilde davranacaktı – prenses kocasının, sarayında yerleşmeye ve Tanrının onu çağırmayı uygun görmüş olduğu hayatın keyfini çıkarmaya böylelikle ikna edileceği umuluyordu.

Lanny ile kraliyet soyundan eşinin yapmaları gereken tek iş mutlu olmaktır; ve oynamak için dünyadaki en güzel oyuncaklara sahiptiler. Malikâne bu amaçla yaratılmış ve binlerce vasıflı işçinin emeği, yüzlerce teknik adamın beyinleri, bu malikânenin mükemmel hale getirilmesine uygulanmıştı. Genç çift ata binmek isterse atlar vardı, otomobil sürmek isterse otomobiller, denize açılmak isterse yelkenli tekneler ve motorlu sandallar. Biri

kapalı, diğeri açık iki yüzme havuzu vardı; üstelik bir de koskoca Atlantik Okyanusu. Her isteklerini yerine getirecek ve arkalarını toplayıp temizleyecek hizmetçiler vardı; onlara iltifat edecek, onları eğlendirecek emekliler ve saraylılar vardı. Bu dünya öyle bir tertip edilmişti ki genç çiftin herhangi bir yararlı iş yapması son derece zordu.

Oyun arkadaşları sürüler halinde geliyordu: Irma'nın takımından "bok gibi paralı" oğlanlar ve kızlar – onların kendi ifadesiydi bu. Irma bunlarla çocukluğundan beri zıplayıp oynamıştı ve şimdi yirmili yaşlardaydılar, ama hâlâ ergenlik çağında çocuklarmış gibi yaşıyor ve hissediyorlardı. Ekonomideki çöküntü birçoğunu etkilemiş ve birkaçı ayrılmak zorunda kalmıştı, ama çoğu hâlâ aynı hayat tarzını sürdürüyordu. Hızlı arabalara biniyorlardı ve akşam yemeğini bir mekânda yiyip elli mil uzakta bir mekânda dans etmeye gitmek onlara basit geliyordu; şafak vaktinde evlerine doğru yarış ederlerdi – içlerinden birine arabayı kullanma görevi verilirdi ve o kişi sarhoş olmamayı bir şeref meselesi yapardı. Oğlanlar liseyi bitirmiş olurdu, kızlar ise bir yetiştirme okulunu; orada edep ve erkân öğrenmiş olurlar, ama kafalarını uğraştıran herhangi bir düşünce öğrenmiş olmazlardı. Sohbetleri, gizli cemiyetlere mahsus türdendi: Kendi argoları ve özel şakaları, esprileri vardı, öyle ki, eğer "onlardan" değilseniz ne konuştuklarını sormak zorunda olurdunuz.

Irma'nın tuhaf bir balık yakalamış olduğu hepsi için açıkça belliydi, ama onu benimsemeye yeterince hazırdılar; Lanny'nin bütün yapması gereken, onları oldukları gibi kabul etmek, onların yaptıklarını yapmak ve onlara birtakım fikirler dayatmaya çalışmamaktı. Lanny buradaki hayatı bir süre için ilginç buldu; taşrada bahar en güzel zamanındaydı, Long Island malikâneleri zevkli ve bazıları gayet zarıftı, genç ve sağlıklı olan herkes tenis oynamaktan ve yüzmekten, iyi yemekler yemekten hoşlanırdı. Fakat Lanny gazeteyi alır ve dünyanın her yerindeki sorunları okurdu; milyonların oyunlar oynama ve hatta karınlarını doyurma şansına sahip olmadıkları o kalabalık şehre gider, elma

satıcılarına ve bitkin görünüşlü, korku içindeki insanların oluşturduğu –ki onların birçoğunun üzerinde hâlâ nezih bir hayatın izleri görülebiliyordu– ekmek kuyruklarına bakardı. Ülkenin her yerinde dolaşarak beyhude bir çabayla iş arayan milyonlar, vergileri ödeyemedikleri için çiftliklerinden sürülüp atılan aileler. Lanny normal gazeteleri okumakla yetinmez, Pembe ve Kızıl olanları arayıp bulur, sonra da bunlardan öğrendiklerini zengin dostlarına anlatırdı. Çoğu inanmak istemezdi ve bir tanesi bile ne yapmak gerektiği konusunda herhangi bir fikre sahip değildi.

Hiç kimsenin öyle fikirleri yok gibiydi. Değişik ülkelerin hâkim sınıfları, ekonominin çöküşünü –bir volkanın civarında oturup kraterin içinden kızgın lavların fışkırmasını, yoğun kül bulutlarının dağın eteklerinden aşağıya doğru inerek bağları ve tarlaları ve köy evlerini yutmasını gören seyirciler gibi– hiçbir şey yapmadan izliyorlardı. Genç Plinius* bin dokuz yüz sene kadar önce Vesuvius Dağı yakınlarında işte öyle durmuş ve tarihçi Tacitus’a** bu deneyimi hakkında şunları yazmıştı:

Ardıma baktım; arkamızda koyu bir karanlık çöküyor ve top-
rağın üzerinde peşimizden bir sel yuvarlanıp geliyordu. Karan-
lık üstümüze yayıldığında daha yeni oturmuştuk, aysız ve bu-
lutlu bir gecenin karanlığı gibi değil de, kapısı penceresi sıkıca
kapatılmış ve lambası söndürülmüş bir odanın karanlığı gibi.
Kadınların çığlıklarını, çocukların ağlamasını, erkeklerin bağır-
malarını duyabiliyordunuz; bazıları çocuklarını arıyordu, bazı-
ları anne ve babalarını, bazıları da karılarını veya kocalarını, ve
onları ancak seslerinden tanıyabiliyorlardı; birisi kendi kaderine
yanıyordu, bir başkası ailesinin kaderine; bazıları, tam da ölmek
korkusundan, ölmek için dualar ediyordu; birçoğu ellerini tan-
rılara kaldırmaktaydı; ama çoğunluk herhangi bir yerde tanrılar
filan kalmamış olduğunu, son ve ebedi gecenin dünyanın üstüne
çöktüğünü düşünüyordu.

Romalıyazar (M.S. 61/62-113).

Romalı tarihçi (M.S. 56-120).

Lanny, Long Island'dan Connecticut'taki New London'a arabalı vapurla geçerek, karısını babasının [Lanny'nin babasının] evine götürdü ve aileyle beraber bir hafta geçirdiler. Newcastle şehri depresyondan çok ağır etkilenmişti: Silah fabrikası tamamen kapanmıştı; madenî eşya fabrikası, asansör fabrikası ve diğer fabrikalar haftada ancak üç gün çalışıyordu. İşçiler, eğer varsa tasarruflarını yiyerek geçiniyorlardı; evlerini ipotek ediyorlar ve taksit ödemelerini yapamadıkları için arabalarını ve radyolarını kaybediyorlardı. Tamamıyla muhtaç halde olan birkaç bin aile vardı ve bunların çoğu Budd işçileriydi. Bu vaziyet, hâkim ailenin tüm üyelerinin vicdanları ve keseleri üzerinde bir yük oluşturmuyordu. Esther, Dünya Savaşı yıllarında bile olduğundan daha çok çalışmaktaydı; şehrin çorba mutfakları ve çocuk yardım faaliyetleri finans komitesinin başkanıydı ve kadın kulüplerine, kiliselere gidip üzücü hikâyeler anlatarak kadınları ağlatıyor, böylece kişisel yardımseverliğin tamamen yok olup gitmemesi için uğraşıyordu.

Kocasının ona dediği gibi, bu çok önemli bir konuydu. Eğer Amerika işsizlere devlet yardımı verilmesi şeklindeki Britanya sistemini benimsemek zorunda kalırsa, bireysel atılımın ve özel girişimin sonu olurdu bu. Robbie, oğluna, halat çekme müsabakasında bir takımın başı gibi görünürdü; topukları zemine gömülmüş, dişleri sımsıkı kenetlenmiş, alnındaki damarlar belirginleşip morarmış bir takım başı gibi, ülkesinin yanlış yönde ilerlemesine engel olmak için çabalıyordu. Robbie, Washington'a gitmiş, kahramanı ve takım kaptanı olan Başkan Hoover'ı görmüştü. Büyük Mühendis basbayağı kuşatılmış haldeydi; düzen-sizlik ve yıkımın bütün kuvvetleri –kendisi bunları öyle görüyordu, Robbie de öyle– bütçenin dengeli olması, doların değerinin korunması ve iş hayatının olağan ve düzenli seyir içinde “tekrar canlanmasına” izin verilmesi gerektiği şeklindeki duruşundan saptırmaya çalışıyorlardı onu. Kentler ve ilçeler, kaynakları bit-

mek üzere olduğundan, Federal yardım için çırpınıyorlardı; savuştan dönen askerler, ülke içinde iş adamları keselerini doldururken yurt dışında vermiş oldukları hizmetler için bir ikramiye talep etmek üzere örgütlenmişlerdi. Ajitatörler, ağızlarından köpükler saçarak, işte bu suçlamayı yapıyorlardı ve başkanın veto-suna rağmen istedikleri kanun teklifini Kongreden geçirtmişlerdi. Zavallı Herbert, Amerika'nın "sağlıklı bireycilik" sistemi hakkında konuşmalar yapmaya devam ediyordu; kendisi gibi bir zamanlar petrolcü olan sağlam bir iş adamının gelip de medeniyeti kurtarmakta olduğunu ona söylemesi cesaret vericiydi.

Esther, tabii ki kocasına inanmak zorundaydı; bütün kulüp hanımları ile kilise hanımlarına medeniyeti kurtarmakta olduklarını söylüyor, onlar da on sentlerini veya dolarlarını hibe ediyor ve toplanıp kazak örüyor veya sıcak çorba yapıp dağıtıyorlardı. Ama Wall Street'teki her çöküntü Newcastle'da daha çok insanın işsiz kalmasına yol açıyor ve hanımlar ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Irma, çocuklar için beş bin dolarlık bir çek yazınca, Lanny'nin üvey annesinin yanaklarından minnet gözyaşları aktı. Lanny geçmiş yıllarında onu çok üzmişti, ama şimdi kredi derecesi üç A idi. Onun Pembeliği bile, Bess'in kızıla çalan tonları yüzünden saygıdeğer bir hale gelmişti. Bess ile ilgili olarak, annesi derin endişeyle sorular soruyordu.

Newcastle Country Club,* hayır amacıyla kostümlü bir dans partisi düzenliyordu. Bilet için yirmi beş dolar ödüyordunuz ve eğer orada değilseniz, hiç kimseydiniz. Irma ve Lanny yakın bir şehre gitmek zorundaydı, çünkü Newcastle'da dikiş dikmeyi bilen herkes daha şimdiden kostümler üzerinde çalışmaya başlamıştı. Ama zararı yoktu, çünkü o şehrin de dumansız fabrika bacaları vardı. Birkaç kadın gece gündüz çalıştı ve sonuç olarak, ziyaretçi çift, altın sarısı astarlı kırmızı ve eflatun renkte kadife giysiler içinde pek muhteşem bir Beatrice ve Benedick** olarak gö-

* *Country club*: Şehirlere yakın kırsal yerlerde, golf, tenis gibi sporların ve çeşitli sosyal etkinliklerin yapıldığı kulüp.

** Shakespeare'in *Much Ado About Nothing* adlı oyunundan iki karakter.

ründü. Hoş bir olaydı ve bittikten sonra Irma ve Lanny kostümleri *country club*'ın tiyatro komitesine teslim ettiler, çünkü Irma dedi ki, eğer bunlar katlanır ve arabada taşınırlarsa buruşurlar ve yeniden kullanmak için uygun olmazlardı.

VI

Böylesi zamanlarda, bir fabrika şehrini ziyaret etmek çok eğlenceli değildir. Ama burası Budd memleketiydi ve herkes genç çiftlere ve onların dostlarına, Yahudi olanlarına bile, candan bir alaka göstermişti. O halde, kalmak, duygudaşlık etmek ve yardım eli uzatmak, onların şerefine verilen resepsiyonlara katılmak, sayısız Budd'lar ile tokalaşmak ve sohbet etmek gerekliydi – Lanny bile hepsini hatırlayamıyor ve bir okul sınavına hazırlanır gibi hazırlanmak zorunda kalıyordu. Ayrıca, *country club*'da golf ve tenis oynuyorlar, nefis Haziran havasında yüzmeye gidiyor ve tekneyle denize açılıyorlardı. Kırılarda yaban gülleri seyirlik bir manzara sunuyor ve tüm doğa, çok fazla endişe etmemelerini, hayatın devam ettiğini söylüyordu onlara.

Budd Silah İmalatçıları Şirketinin başkanını da ziyaret etmeleri gerekliydi. İhtiyar adam, Lanny'ye, muhtemelen bir daha onu görmeyeceğini söylemişti; ama işte buradaydı, hâlâ direniyor, hâlâ şirketi telefonla yönetiyordu. Elleri öyle titriyordu ki bakmak insana acı veriyordu; yanakları et parçaları halinde sarkıyordu, öyle ki büzülen gövdesini kaplamak için gerekli olandan iki misli sarı renkte bir deriye sahipmiş gibi görünüyordu. Ama yine o eski asık yüzlü Püriten idi ve Lanny'nin İncil parçalarını unutmadığından emin olmak için onu yine sorguya çekti. Bebek Frances'in doğumunu işitmişti elbet ve onu vasiyetine dâhil etme vaadini gerçekleştirmiş olduğunu söyledi, gerçi artık herhangi bir malı mülkü olup olmadığını veya Budd hisselerinin kâğıt* kadar değeri olup olmadığını bilmiyordu. Bir oğul için yeni bir deneme

* Genel olarak kâğıt değil, üzerinde bu hisselerin yazılı olduğu kâğıt parçaları; *the paper*.

yapıp yapmayacakları konusunda çifti sıkıştırdı. Irma bunu Tanrıya bıraktıklarını söyledi ona; gerçek öyle değildi, ama Lanny, Irma'yı yalanlamadı ve daha sonra karısı, mezara o kadar yakın olan bu yaşlı adamı endişelendirmenin ayıp olacağını söyledi.

Herkes, onun çok daha uzun bir süre devam edemeyeceğini biliyordu ve şirketin hâkimiyetini ele geçirmek için gizlice sürmekte olan bir savaş vardı; Robbie ile en büyük ağabeyi Lawford arasında ıstıraplı bir mücadele. Üretimden sorumlu olan bu sessiz, somurtkan adamı Lanny ile Irma yalnızca Birinci Cemaat Kilisesine gittiklerinde görürlerdi. Yaşlı büyükbaba yerine kimin geçmesini arzu ettiğini söylememişti ve elbette hiç kimse ona sormak istemiyordu. Lawford bir süredir yönetim kurulu üyelerini aramakta ve onlara meseleyi kendi açısından sunmaktaydı; onlara Robbie'nin işlemiş olduğu büyük hataları –veya Lawford'a göre hata olan bir takım şeyleri– anlatıyordu. Doğal olarak, Robbie'nin kendini savunması gerekli oldu ve böylece durum çirkinleşti. Robbie buraya kadar avantajlı konumda olduğunu düşünüyordu. Babası, Avrupa satış temsilcisi olarak sözleşmesini daha beş yıl süreyle yenilemişti ve eğer başkanlığı Lawford alırsa, Robbie'nin hisselerini satın alıp onu şirketten çıkarmak için yüklü bir fiyat ödemeleri gerekecekti.

VII

Almanya'da ekonomik durum gitgide kötüleşiyordu. Robbie, Johannes'ten bir mektup aldı; Johannes, "Her şeyin sonu geldi gibi," diyordu. Artık dış krediler olmayacaktı ve bunlar olmadan Almanya devam edemezdi. Johannes daha çok para çıkarıyordu ülkeden dışarıya ve bunun yatırılmasında Robbie'nin yardımını istiyordu. Robbie, Başkan Hoover'ın uluslararası borçlar üzerine bir moratoryum için bir beyanname hazırlamış olduğunu kesin bir gizlilik içinde oğluna söyledi – Irma'nın bile bunu bilmesine izin yoktu. Başkan bu ciddi adımla ilgili olarak hâlâ tereddüt içindeydi; yararlı olur muydu yoksa daha çok telaşa mı yol açardı? Fransızlar –ki onlara danışılmamıştı– muhtemelen çok öfkeleneceklerdi.

O beyanname, genç çiftin Shore Acres'a geri dönmesinden az sonra yayımlandı ve Fransızlar çok öfkelenildiler, fakat Almanlara pek faydası olmadı. Temmuz ortasında, büyük Danat Bank, Berlin'de iflas etti ve Lanny'nin daha önce New York'ta tanık olduğu türden bir dehşet yaşandı. Şansölye Brüning yardım dilenmek için Paris'e gitti, ama Başbakan Laval bunu reddetti; Fransa şimdi mali bakımdan Avrupa'nın en güçlü devletiydi ve yığıldığı altınların üstünde oturuyor, bunları yalnızca -ona acımasızca şantaj yapmakta olan- Polonya'nın ve doğudaki diğer müttefiklerinin silahlanması için borç veriyordu. Britanya, Alman maliyesini desteklemeye çalışma hatasını yapmıştı ve bu yüzden şimdi kendi maliyesi sallantıdaydı. Genç Denis de Bruyne, "Biz öyle aptallar değiliz," diye yazdı Lanny'ye, Lanny de şu cevabı verdi: "Alman Cumhuriyeti'nin düşmesine izin verirseniz ve Hitler iktidara gelirse, acaba size bir faydası olacak mı?" Genç Denis bir cevap yazmadı.

Devlet adamları işte bu problemler ile karşılaşırken, talihin iki sevgilisi kuzeydoğu eyaletlerinde eğleniyordu. Davetiyeler gelirdi ve onlar da çantalarının hazırlanmasını emreder, sabah vakti arabalarına biner, birkaç saat veya bazen bütün gün boyunca yol alır ve sonunda Bar Harbor veya Newport'ta, Berkshires veya Ramapo Hills'te, Adirondacks veya Thousand Islands'ta bir malikâneye varıp arabadan inerlerdi. Her neresi olursa olsun, orada bir saray olurdu - ama buna "Kır Evi" veya "kamp" denirdi. Böyle bir "kamp"ı şunlardan tanırdınız: "Kütükler"den yapılmış olurdu ve spor kıyafetlerinizi giyer, akşam yemeği için özel olarak giyinmezsiniz; fakat sofraya her zamanki gibi mükellef olurdu, çünkü hiç kimse önden bir hizmetçiler kadrosu yollamadan ve güvenilir bir içki kaçakçısı dâhil tüm modern rahatlıklara sahip olmadan herhangi bir yerde kalmazdı. Radyolar ve fonograflar dans için müziği sağlardı ve eğer oyunlar için sayınız eksik olursa, insanları uzun mesafeli telefonlardan arardınız ve çağırdığınız bu insanlar arabalarına binip yüz mil veya daha fazla yol katederek gelirlerdi ve geldikleri zaman ne kadar hız

yaptıkları konusunda övünürlerdi. Lanny bir kere daha İngiliz şair Clough’* ve türlü kılıklarından birinde şeytana atfedilen şarkısını düşündü: “Paraya sahip olmak ne hoş, aman! Paraya sahip olmak ne hoş!”

Bu gençlerin hâlâ parası vardı, ama akıntılar kuruyordu. J. Paramount Barnes’ın kızına kendini gösterdiği haliyle, bir depresyonun sıkıntılarından en fenası, arkadaşlarından birçoğunun devamlı olarak zor duruma düşmeleri ve ona bundan söz etmeleri idi. Hakikaten eza verici bir durum: Tuxedo Park’ta bir briç oyununun tam ortasında, ev sahibesini New York’taki borsa simsarı telefonla aradı ve kadın geri geldiğinde yüzü bembeyazdı; ertesi sabaha dek elli bin dolar nakit toplayamaz ise “batmış” olduğunu söyledi. Herkesin bankada o kadar parası yoktu, hele hele filanca veya falanca bankaya dair söylentilerin yayılmakta olduğu şu günlerde. Irma, ev sahibesinin gözlerinin onun üzerinde sabitlendiğini gördü ve kendini çok rahatsız hissetti, çünkü depresyonu tek başına düzeltemezdi ve çizgiyi bir yerde çekmek zorundaydı.

Evet, onca paraya sahip olmak o kadar da eğlenceli değildi. Kendi içinize kapanmak ve başkalarının ıstırabına karşı katı yürekli ve ilgisiz olmak istemezsiniz; fakat etrafınız sahip olduğunuz parayı isteyen ve bunu her zaman hak etmeyen insanlarla, hiçbir zaman yararlı herhangi bir şey yapmayı öğrenememiş ve bir krizde kendilerini çocuklar gibi çaresiz halde bulan insanlarla sarılıydı. Elbette bir işe girmeli, çalışmalıydılar, ama ne yapabilirlerdi ki? Bütün işler, onları yapmayı bilen kişilerce alınmış görünüyordu; tam şimdi, iş arayan ve bulamayan altı veya sekiz veya on milyon insan olduğu söyleniyordu. Ayrıca, Lanny ve Irma o türden tavsiyeler vermek için pek de doğru kişilere benzemiyorlardı!

* Arthur Hugh Clough (1819-1861): On dokuzuncu yüzyıl ortasında İngiltere’yi kaplayan dinsel kuşku ve karmaşayı yansıtan şair (*AnaBritannica Genel Kültür Ansiklopedisi*).

Temmuz ayının ilk günü bir temettü zamanıydı ve en büyük ve en önemli şirketlerden birçoğu bunu “pas” geçti. Bu durum Wall Street’i ve temettüyle geçinenleri sarstı; Irma’nın geliri daha da azaldı ve küçülmenin devam etmesi muhtemel görünüyordu. Yurt dışından gelen haberler olabildiğince kötüydü. Perde arkasında neler olduğunu bilen Rick, arkadaşına mektupla bilgi verdi. Almanya Şansölyesi Londra’daydı, para dileniyordu, ama hiç kimse ona artık yardım etmeye cesaret edemiyordu; Fransa inatçıydı, çünkü Almanlar Avusturya ile bir gümrük birliği kurmaya girişme suçunu işlemişlerdi. Fakat bu ülkeler eğer ticaret yapamayacaksa nasıl hayatta kalabilirlerdi?

Hayatı boyunca, oturup yaşlı insanların dünyanın hali üzerine konuşmalarını dinlemek Lanny’nin alışkanlığı olmuştu. Şimdi bu konuda, karşılaştığı insanların çoğundan, hatta yaşlılardan bile daha çok bilgiye sahipti. Irma briç oynarken veya masa tenisinde şaşılası bir beceri kazanmış olan genç arkadaşlarıyla bu hızlı oyunu oynarken, Lanny, büyük Wall Street bankalarından birinin başkanına, Faşist İtalya’nın tahvillerini satın almayı müşterilerine tavsiye ederek niçin büyük bir hata yapmış olduğunu anlatıyor veya Amerika’nın en zengin ihtiyar hanımlarından birini, ABD’deki Nazilerin faaliyetleri için para verdiğinde aslında Bolşevizm ile mücadeleye yardım etmediğine ikna etmeye çalışıyor olurdu. Öyle bir sevimli, terbiyeli genç Alman takdim edilmişti bu hanıma ve Batı uygarlığını Asya barbarlığının tehdidinden korumaya yönelik bu kutsal haçlı seferini öyle güzel açıklamıştı ki!

Episkopal Kilisesinin* sofu bir mensubu olan bir D.A.R.** üyesinin el yordamıyla yönünü bulması için son derece karmaşık bir dünyaydı bu. Büyük bir bankacılık serveti ona muazzam bir

* ABD’de, Anglikan Kilisesinden türemiş ve Amerikan Devriminden sonra kurulmuş bir kilise.

** *Daughters of the American Revolution* (Amerikan Devriminin Kızları): ABD’de milliyetçi ve tutucu bir kadın derneği.

kudret veriyordu ve o da bunu akıllıca kullanmayı samimiyetle arzu etmekteydi. Lanny ona Nazi programının çeşitli radikal maddelerini anlattı ve yaşlı hanım dehşet içinde kaldı. Hitler'in bu maddeleri birer birer çıkartmakta olduğunu anlatınca, kadın yine umutlandı. Ama Lanny, Hitler'in ne ilk başta o maddeleri koyarken ne de daha sonra çıkartırken samimi olduğuna kadını temin etti; onun istediği, iktidarı ele geçirmekti ve o zaman iktidarını korumak ve arttırmak için ne gerekiyorsa yapacaktı. Lanny, böyle bir politikayı nazik, iyi yetişmiş, vicdan sahibi Amerikalı hanımlara kavratmayı olanaksız buluyordu; onların aklının alamayacağı kadar korkunç bir şeydi bu. Bunun hakkında konuşmakta ısrar ederseniz, elde edeceğiniz tek sonuç, sizin kendi alaycı, şüpheli kişiliğinizde bir bozukluk olduğuna onları inandırmak olurdu.

IX

Lanny tüm zamanını bu aşırı dolgun zümrelerle geçiremezdi; Kızıklarını ve Pembelerini özlemeye başladı ve sıcak, kalabalık şehre giderek Rand Sosyal Bilimler Okulunu bir kere daha ziyaret etti. Onlara, Riviera'da işçilerin eğitimi için neler yapmış olduğunu anlattı ve okulun masrafları için bir bağışta bulundu. Fortunatus kesesi* taşıyan birinin geldiği haberi hızla yayıldı ve bir davası olan herkes –bunlardan yüzlercesi vardı âdeta– ona mali yardım amacıyla mektuplar yazmaya veya teksir edilmiş veya basılmış çağrılar göndermeye başladı. Dünya sorunlarla öyle doluydu ve bunları umursayan öyle az insan vardı ki!

Ayrıca, *New Leader*** için bir abonelik başvurusu gönderdi ve kapitalist sistemin dehşetlerini haftada bir doz alarak okumaya başladı; sistem harikulade üretim güçleri geliştirmişti ama bunları kullanamıyordu; böylece birkaç asalak lüks içinde kendile-

* Fortunatus'un kesesi: Bir Alman ortaçağ efsanesine konu olan Fortunatus diye bir adamın hiç boşalmayan para kesesi.

1924-2006 arasında New York'ta yayımlanmış sol eğilimli bir haftalık yayın.

rini şişmanlatırken milyonlar açlık çekmeye terk ediliyordu. Bu gazete Lanny'nin odasında masanın üzerinde dururdu ve Irma manşetleri görüp şöyle derdi: "Ah, sevgilim! Hâlâ bu şeyleri mi okuyorsun?" Kendinden bir asalak diye söz edilmesi ve Lanny'nin de, "Ama biz buyuz işte," demesi ve bunu kanıtlamaya girişmesi onu sinirlendirirdi.

İşçi gruplarının ve sendikalarından birkaçının yaz kampları vardı; onların üyeleri bu kamplarda bir tatil yapabiliyordu. Lanny, işçileri yakından tanınması gerektiği düşüncesiyle, bunlardan birine bakmaya gitti. Ama karısını yanında götürme hatasını yaptı ve bu hata işleri bozdu. Irma elinden geldiğince iyi davrandı, fakat gevşemeyi, rahat hareket etmeyi bilmiyordu. Kampta çok insan vardı ve bunların çoğu Yahudi idi; kıyafetleri gayriresmî, davranışları candandı; kendi bildikleri şekilde iyi vakit geçiriyorlardı ve Irma'nın kendi tarzından farklı olup olmadığı umurlarında değildi; kraliyet mensuplarına hürmet filan etmiyorlar ve bir hayvanat bahçesinde olduğu gibi kendilerine bakılmasından hoşlanmıyorlardı. Kısacası, toplumsal yarılmanın üzerine bir köprü kurma çabası olarak bu ziyaret başarısız oldu.

Long Island'ın Barnes malikânesiyle aynı taraftaki güney sahilinde Coney Island diye bilinen sayfiye vardır. Lanny burayı duymuş ama hiç görmemişti. Irma ise, çocukluğunda babasının onu oraya götürmüş olduğu bir tarihten ancak belirsiz birtakım anılara sahipti. Sıcak bir pazar öğle sonrasında, onların havalı topluluğunda birinin aklına şu aykırı fikir geldi: "Haydi, gidip Coney'i görelim!" Hakikaten görülecek bir yer, diye ısrar etti; o lüks vapur seyahatlerinden biriyle Şanghay veya Bombay'a gidilmesi dışında, sefil bir yere yapılabilecek dünyanın en şahane gezintisi.

İki otomobile doluşup ince, uzun bir kara parçası olan mesireye gittiler. Park yeri bulmak zordu ve birkaç mil yürümeleri gerekti, ama gençtiler ve eğlence için dışarı çıkmışlardı. Mesirede bir milyon insan olmalıydı ve bunların çoğu geniş kıyı şeridine yığılmıştı; kumda yatan veya oturan, cehennem gibi güneşin altında ter döken insan yığınları nedeniyle etrafta yürümek pek

mümkün değildi. İnsan adındaki hayvana dair başlıca olguları bilmek istiyorduysanız, tam ne kadar şişman veya ne kadar sıska, ne kadar kıllı, ne kadar çarpık bacaklı, ne kadar düşük omuzlu, Praksiteles'in* koyduğu ölçülerden genel olarak ne kadar farklı olduklarını görmek için en uygun yer burasıydı. Ne denli koktuklarını ve ne denli kaba sesler çıkardıklarını, nasıl kötü kokulu envaiçeşit şeyler yediklerini ve zarafetten ne kadar uzak ve ne kadar lüzumsuz olduklarını da keşfedebilirdiniz.

Zor beğenen Lanny Budd için en kötüsü, kafalarının boş olmasıydı. Bir tatil için gelmişlerdi ve eğlendirilmek istiyorlardı ve bu amaçla hazırlanmış tertibatın yer aldığı upuzun bir cadde vardı. On sentten başlayan çeşitli fiyatlar ödeyerek, koskoca dönen çarkların üstüne çıkabilir veya parlak renklerle boyanmış zürafaların veya zebraların üstüne oturup hızla dönebilirdiniz; birbiriyle çarpışan ufacık arabalara binebilir, hiç durmadan sarsılan karanlık tünellerde yürüyebilir veya ani esintilerin kadınların eteklerini yukarıya savurduğu ve çığlık çığlığa bağırmalarına sebep olduğu parlak tünellere girebilirdiniz; hayaletler ve ucubeler tarafından korkutulabilirdiniz – kısacası, hepsi de sizin akıllı bir varlık değil bir hayvan olduğunuzu ifade eden bin türlü fantastik şeyi kendinize yaptırabilirdiniz; aşağılanabilir ve gülünç bir hale sokulabilirdiniz, ama Coney Island'da pek nadiren yüceltilebilir veya bir esinlenme haline ulaşabilir ya da yararlı herhangi bir şey öğrenebilirdiniz. Lanny, bu kâbus mekânını, kapitalizmin kum gibi kaynayan milyonlarca kurbanına verdiği tüm alçaltmaların bir cisimleşmesi olarak gördü. Onları düşünmekten alıkoyacak ne olursa olsun.

Genç bir Pembe böyledir işte; ve cümbüş eden kitleyle bu kısa temastan kendi sonuçlarını çıkarmış olan arabadaki genç arkadaşlarıyla hararetle bir tartışmaya girdi Lanny. Yarım mil uzunluğunda bir okyanus sahilinin maliki olan Irma, herhangi bir kimsenin aşağı yukarı bir metrekairelik bir sahil parçasına

* Atinalı heykeltıraş (M.Ö. 370-330).

çökmekle yetinmesini iğrenç buluyordu. Çocukluk zamanından oyun arkadaşı olan Babs Lorimer, ki babası geçmişte buğday piyasasında “malı götürmüştü”, manzaradan politik sonuçlar çıkardı ve devletin yönetilmesi hakkında kitlelerin söyleyecek herhangi bir sözü olduğunu düşünenlere şaşırttığını dile getirdi. “Noodles” Winthrop –adı Newton idi–, ki bunun dul anası trolleybüsle Coney Island’a yolculuk eden herkesten bir sentin küçük bir kısmını alırdı, meseleye biyolojik açıdan baktı ve çirkin yaratıklardan oluşan böylesi grupların nasıl hayatta kaldıklarını veya niçin hayatta kalmak istediklerini anlayamadığını söyledi. Ama bir bakın, nasıl da yığınla çocukları vardı!

X

Irma’nın yakın aile üyeleriyle, şaşırtıcı ölçüde iyi geçinmekte olduğunu fark etti Lanny. Fanny Barnes’in görüşleri kesindi, ama bu görüşler esas itibarıyla edep erkân, beğeni ve aile konumu sorunlarıyla ilgiliydi; politika ve ekonomiye çok kafa yormazdı. Gurur onu yönlendiren başlıca etkendi; Protestan Episkopal Tanrısının onun ailesine çok değerli bir soy niteliği bahsetmiş olduğu inancıyla yaşardı. Bu soydan gelenlerin ciddi biçimde yanlış herhangi bir şey yapamayacakları yönünde sarsılmaz bir kanaati vardı ve öyle bir şey yapmamış olduklarına kendini ikna etme yollarını da bulurdu. Kaderin ona vermiş olduğu bu damadı olabildiğince iyi bir gözle değerlendirme kararını vermişti ve hemen onun için mazeretler bulmaya başladı. Birisi ondan Sosyalist diye mi bahsetti? Eh, ne de olsa Avrupa’da yetişmişti; orada bu türden fikirlerin anlamı Amerika’da olduğu gibi değildi. Seçkin bir İngiliz* –Fanny bunun kim olduğunu anımsayamadı– “Şimdi hepimiz Sosyalistiz,” dememiş miydi?

Bir prenses kocası olarak Lanny lehine söylenecek hakikaten çok şey vardı. Davranışları seçkin, konuşması daha da seçkindi. Sarhoş olmazdı ve Irma’nın parasını harcaması için ısrar edilme-

* İngiliz Liberal siyasetçi Sör William Harcourt (1827-1904).

si gerekirdi. Annesinin evlilik töreniyle ilgili belirsizlik gazetelere aksetmemişti ve babasının çok eski ailesi onu kabul etmişti. İşte böylece, Shore Acres'ın büyük ve haşmetli Ana Kraliçesi ona yağ çekmeye ve ondan şevkle arzu ettiği iki şeyi elde etmeye koyuldu: İlk olarak, Vandringham adı verilecek bir torun doğurması için Irma'ya yardım etmeliydi; ve ikinci olarak, Vandringham geleceğine uygun yetiştirilmek üzere Bebek Frances'i Shore Acres'ta bırakmalıydılar.

Horace Dayı, şaşırtıcı bir enerjiyle hareket eden şu vurdum-duymaz adam, aynı ölçüde müsamahakâr bir akraba çıktı. İçinde epeyce hinlik olan bir mizah duygusuna sahipti. Lanny'nin, Amerikalı plütokrasiye ve özellikle de Barnes malikânesine uğrayan temsilcilerine takılmasını duymaktan hoşlanırdı. Kendisinin yere serilmiş ve dışarıya atılmış olması, sisteme olan hayranlığını azaltmış ve başkalarının kendi paylarını almasını görmekten duyduğu zevki arttırmıştı. Lanny'nin Pembe esprilerine kıkırdayarak gülüyor ve yeni taç giymiş bir krala yaranmaya çalışan ihtiyar bir saraylı rolünü oynuyordu. Günün birinde piyasada bir deneme daha yapmasına izin verilmesi için Lanny'nin Irma'yı ikna edebileceğini mi umuyordu? Yoksa sadece, Irma'nın ona tahsis ettiği dolgun emekli maaşını sağlama almak için mi uğraşıyordu? Her ne olursa olsun, beraber vakit geçirilmesi hoş bir insandı.

XI

Felaketin yankıları gümbürtüyle Almanya'dan İngiltere'ye ulaştı. Ticaret azalıyor, fabrikalar kapanıyor, işsizlik artıyordu; dünyanın her yerinde bir asırdır değer standardı olan sterlinin sağlamlığı hakkında kuşklar yayılıyordu; yatırımcılar Amerikan dolarına, Hollanda florinine, İsviçre frangına sığınıyorlardı. Rick ülkesindeki durumu anlattı; cesaret gerekli, diyordu – bir sermaye vergisi, kredi sistemini sosyalleştirmeye yönelik bir hamle; ama hiçbir siyasi partinin cesareti veya hayal gücü yoktu.

Muhafazakârlar, her ne pahasına olursa olsun bütçeyi denkleştirmek, işsizlik yardımını kısmak ve öğretmenlerin, hatta donanmanın maaşlarını azaltmak peşindeydiler. “Sağlıklı bireycilik” laflarıyla filan, Hoover Amerika’sı da aynı şeyleri yapmak istiyordu. Altın standardı ve alacaklı sınıfın gücü korunsun da ne olursa olsun.

Eylül başında, işçi hükümeti düştü. Şaşırtıcı bir dizi olay – işçi hükümetinin başbakanı Ramsay MacDonald ve eski kabinedeki arkadaşlarından birkaçı, Muhafazakârların yanına gittiler ve işçi karşıtı programı uygulamak için MacDonald’ın “millî” dediği bir hükümet kurdular. Sosyalizm tarihinde daha önce olmuştu böyle şeyler, ama hiç bu kadar dramatik, bu kadar açık biçimde değil; konu hakkında solcu gazetelerden biri için bir yazı kaleme alan Rick, emekçi sınıfların umutlarına ihanet edenlerin ihanetlerini terbiyeli cümlelerle örtmeyi genellikle becerdiklerini, herkesin gözü önünde eski işçi kıyafetlerini çıkartıp efendilerinin uşak üniformasını giymediklerini yazmıştı.

Rick bir filozoftu ve insanların eylemlerini anlamaya çalışırdı. Hâkim sınıfların, onlardan beklenen kabiliyet miktarını ortaya koyamadıklarını, düşünen kafalar elde etmek için sürekli olarak diğer sınıfları istila etmek zorunda kaldıklarını söylerdi. İşçileri tanıyan ve parıltılı vaatlerle onları kandırmayı, sonra da onların omuzlarına basarak iktidara tırmanmayı bilen adamlar, hızla değişiveren politika artistleri yetiştirmek ve donatmak, Sosyalist hareketin fonksiyonu haline gelmişti. İtalya’da, ülkenin başlıca Sosyalist gazetesini yönetmek yoluyla mesleğini öğrenmiş olan Mussolini işte böyle yapmıştı. Fransa’da, en az dört başbakan kariyerlerine ateşli devrimciler olarak başlamışlardı; bunların en yenisi olan Pierre Laval, bir hancının oğluydu. Babası yerine tek atlı bir yolcu arabasını sürerdi ve arabayı sürerken Sosyalist yayınları okumuş ve şehrinin belediye başkanı seçilmek için neler yapacağını öğrenmişti.

Bu adamlar partilerini ve davalarını ne için satmışlardı? Para için mi? Bunun bir payı vardı elbette; bir bakan veya başbakan bir

Sosyalist yayıncıya kıyasla hayli çok para alırdı ve daha cömert bir ölçekte yaşamayı öğrenirdi. Ama daha da önemlisi iktidardır: kişiliği büyütme, dünyayı etkileme, gazetelerde resim ve haber konusu olma, dizginleri elde tutma ve ülke arabasını istediği yönde götürme fırsatı. Devlet adamının etrafında bin tane yaltakçı toplanır; ülkenin selameti için vazgeçilmez olduğuna, tehlikenin az ileride beklediğine ve sadece onun kasırgada yol alabileceği ve fırtınaya yön verebileceğine inandırmaya çalışırlar onu.

Rick arkadaşına bir tomar gazete kesikleri yolladı; bunlar, inançları uğruna geçmişte Avam Kamarasındaki sandalyesini kaybetmiş olan adamın şimdi nasıl da onu devirmiş olanların kahramanı ve gözbebeği haline geldiğini gösteriyordu. Kapitalist basının tamamı onun arkasında toplanmış, onun yaptığını ülkeye en büyük hizmet diye övmekteydi. “Onların mahpusu olduğunu anlayacak,” diye yazıyordu Rick. “Onların izin verdiğiinden başka hiçbir şey yapamaz; ancak onlara hizmet ederek bir kariyere sahip olabilir.”

Rick bu mektubu postaya verdi; ama buharlı gemi New York’a varmadan, telgraflar Muhafazakârların mahpusunun başarısız olduğu haberini getirdi. Britanya altın standardından çıkmış ve sterlin yüzde yirmiye yakın değer kaybetmişti! Bunlar Eylül ayının yirmi birinci gününde oluyordu tesadüfen; Wall Street tarihinde anlamlı bir gün, zira büyük boğa piyasasının zirve noktasından itibaren tam iki yıl geçmişti o gün. Söz konusu iki yıl içinde, Amerikan menkul kıymetleri yüzde altmış değer kaybetmişti; ve şimdi, bir diğer düşüşe sebep olarak, bu afallatıcı haber geliyordu! Lanny Budd telefonda babasına, “Çelik hisselerinin şimdi nerede olduğuna bir bak!” dedi.

XII

Bu dünya kaosunun ortasında, Pierre Laval, hancının oğlu, Almanya’ya bir ziyaret yaptı. Amacı, bu çileden çıkmış hükümet için ne yapılabileceğini görmektir. Araba süren oğlan büyümüş;

dağınık siyah saçlı, koyu siyah bıyıklı, korsanlara benzer ciddi yüz hatlarına sahip, kısa boylu, sağlam yapılı bir adam olmuştı. Çok miktarda para yapmıştı; bir siyasi kariyere büyük yardımı olan bir husus. Sosyalist günlerinden bir yadigârı korumaya devam ediyordu: Gençliğinde moda olan ve kendisi yıkayabildiği için ucuza gelen o küçük boyun bağlarını takardı hâlâ. Fransa’da, bir devlet adamının işçi sınıfına özgü bir tuhaflığı sürdürmesi normal karşılanırdı; inançlarını satmış olması daha az önemliydi, zira halk siyasetçilere güvenini o kadar kaybetmişti ki ancak en az namussuz olanları bulmayı ümit ediyordu.

Laval’in yanında, bir diğer hancı oğlu ve bir diğer dönek Sosyalist olan, Dışişleri Bakanı Aristide Briand bulunmaktaydı. Yirmi bir kabinenin üyesi olmuştı bu adam – hayli esneklik gerektirmiş bir başarı. Fakat Fransa ile Almanya arasında barış sağlamak için gerçek bir inanışla gayret etmişti. Artık yaşlı bir adamdı, çökük ve saç sakalı ağarmış; o muhteşem çınlayan sesi zayıf düşmüştü ve güçlü yüreği yakında iflas edecekti. Hâlâ barışı savunuyordu, ama Laval’in mahpusuydu; ve zaten artık çok geçti. Eski nefretler ve korkular üstün gelmişti ve şimdi Almanya müthiş zor bir durumdaydı. Fransa’nın durumu daha kötüydü, ama Fransa bunu idrak edemiyordu.

Tarihin garip bir cilvesi: Briand’ın Hindenburg ile karşılaşması! Çamaşırcı kadının çocuğu ve Doğu Prusyalı aristokrat; geçmişte hasım olan bu adamların ikisi de şimdi mezarlarına yaklaşıyor, her biri kendi ülkesinin güvenliğini düşünüyor; ama bunu temin etmek için umutsuz. *Der alte Herr*, Almanya’da devrim tehdidinden bahsediyor; kayzerin oğullarını tahta çıkaracak türden saygıdeğer bir devrim değil, bir zamanlar öteberi işlerde çalışan adamın, kartpostal ressamının, Schicklgruber adındaki “Bohemyalı onbaşının” önderlik ettiği tehlikeli bir ayaktakımı devrimi, lümpen proletaryanın bir ayaklanması. Briand’ın Avusturya-Almanya gümrük birliği projesinin bırakılmasını talep etmesi, Hindenburg’un ise ülkesinin ihracat yapması için bir fırsata sahip olması gerektiğini ileri sürmesi. Briand’ın *Stahlhelm* ve yeni küçük

savaş gemilerini kınaması, Hindenburg'un da Fransa'nın silahsızlanma vaadini tutmadığından şikâyet etmesi. Hindenburg'un borç para için yalvarması, ama Briand'ın Avrupa'da mali emniyetin son dayanağı olarak Fransız altın rezervini koruma mecburiyetini anlatması. Hayır, onların bir araya gelmelerinin pek faydası yoktu; ziyaretten bir fayda elde etmeyi umabilecek yegâne kişi, yukarıda belirtilen "Bohemyalı onbaşı" idi. Bu adamın gazeteleri hem Fransız ziyaretçilere hem de onların çizimlerini boş yere yalayan Alman politikacılarına ateş püskürmekteydi.

Adolf Hitler Schicklgruber, Hindenburg'a saldırmazdı, çünkü Hindenburg bir abide, bir gelenek, yaşayan bir efsaneydi. Nazi basını, Almanya'yı 1988'e kadar kölelik halinde tutmaya yönelik Young Planını imza etmekten suçlu görülen, bir Katolik ve merkez partinin lideri olan, Şansölye üstüne akıtacaktı zehrini. Hoover şimdi bir moratoryum imkânı bağışlamıştı, ama Brüning için moratoryum yoktu, öfkeli Nazi kampanyasında hiçbir gevşeme olmayacaktı.

Lanny Budd'ın tüm bunlardan haberi vardı, zira Heinrich Jung onun adresini öğrenmiş –muhtemelen Kurt'tan öğrenmiş– ve ona güncel yayınlar göndermeye devam etmişti. Shore Acres'ta Lanny'den başka bunları okuyabilecek kimse yoktu; ancak, Almanca bilmek gerekmiyordu, bunların kışkırtıcı olduğunu anlamak için manşetlere bakmak, acımasız ve caniyane bir nefret propagandası olduğunu anlamak için de karikatürlere bakmak yeterliydi. Şişkin burunları ve karınlarıyla canavarlar gibi resmedilmiş Yahudilerin; Alman çocukların kanını emen şişman bir bankacı olarak çizilmiş John Bull'un;* önüne geleni yalayıp yutan, yarısı kuş yarısı kadın bir ucube olarak Marianne'in;** dişlerinde bir bıçak ve her pençesinde bir bombayla Rus ayısının; ipince ve alaycı bir Shylock*** olarak Sam Amca'nın karikatürleri.

* John Bull: Deri çizimler ve Britanya bayrağı desenli bir yelek giymiş, iriyarı, hayli şişman bir adam olarak resmedilen tipik bir İngiliz (genellikle kötüleyici anlamda).

** Fransa Cumhuriyeti'ni simgeleyen kadın (veya Cumhuriyetin lakabı).

*** Shakespeare'in *Venedik Taciri* oyunundaki Yahudi tefeci.

Ambalaj şeritlerini hiç çıkarmadan bunları doğruca çöp kutusuna atmak daha iyi.

Fakat bunu yapmak kötülük selinin Almanya'yı yutmasına, bir psikopatın dünya görüşünün milyonlarca genç tarafından benimsenmesine engel olmazdı. Otuz ikinci doğum gününe yaklaşan Lanny Budd, oynamayı bırakma ve yapacak bir iş bulma vaktinin acaba gelmiş mi olduğunu düşünmeye başladı. Bunu hep erteliyordu, çünkü iş bulmak çok zordu ve eğer bir işe girerseniz, başka bir insanı –ona sizden daha fazla ihtiyaç duyan birini– o işten mahrum etmiş oluyordunuz!

10

*Vicdan Korkak Ediyor Bizi**

I

EKİM ayı ve Kasım ayının başları Kuzey Atlantik eyaletlerinde yılın en güzel zamanlarıdır. Bol bol güneş ışığı vardır, hava açıktır ve insana kuvvet verir. Büyümekte olan bir çocuk, güvenilir bir baş bakıcının dikkatli gözetimi altında, çimenlikler üzerinde düşe kalka yürüyebilir ve köpeklerle oynayabilir. Genç bir anne ve baba, otomobille gezmenin veya golf oynamanın veya şehre gidip sanat gösterilerine ve tiyatro prömiyerlerine katılmanın zevkini çıkarabilirler. Irma çocukluğunda müzelere götürülmüştü, ama bunlara dair hatıraları silikti. Şimdiyse, ona gurur veren bir uzmanla beraber giderdi ve dikkatini verip bütün o şeylerin ne demek olduğunu anlamaya çalışırdı; böylece, kocası ve entelektüel arkadaşları fikirlerini dile getirirlerken ağzını kapatıp oturmak zorunda olmazdı.

Pierre Laval tarafından Washington'a bir ziyaret için yılın bu keyifli zamanı seçildi, ama iklim değildi bunun nedeni. Fransa

* Shakespeare, *Hamlet*, Perde 3, Sahne 1 (Hamlet'in kendi sözleri).

Başbakanının geliş nedeni, dünyada mali durumları bozuk olmayan sadece iki büyük devletin olmasıydı; bunlar birbirlerini anlamalı ve desteklemeliydi. Almanya Amerika'dan birkaç milyar dolar almıştı ve daha da almak zorundaydı. Fransa ise, taleplerini yerine getirmeyi taahhüt edene kadar Almanya'nın o parayı almasını istemiyordu. Hancının oğlu içtenlikle karşılandı; onun için mükemmel sofralar kuruldu ve hiç kimse onun eskiden savunduğu Sosyalist fikirleri yüzüne vurmadı. Robbie Budd, Laval'in istediğinin, başkanın hiçbir şey yapmaması olduğunu haber verdi; Robbie'nin laubali oğlu bu konuda şöyle diyordu: "Hiçbir şey yapmamak Herbert Hoover'a tamamen uyar."

Birkaç gün sonra, Britanya'da genel seçimler yapıldı. Ramsay MacDonald ülkeden desteğini istedi ve tüm büyük gazeteler, seçmenleri, ülkenin çöküşten ucu ucuna kurtulmuş olduğuna inandırmak için diller döktüğünden, Ramsay'ın millî hükümeti oyların yarıdan biraz daha azını aldı ve seçim sisteminin acayiplikleri sayesinde, seçim bölgelerinin dokuzda sekizden biraz daha çoğunu elde etti. Rick, bu adamın, İşçi Partisini ancak yirmi bir yıl önce kurmuş olduğunu yazdı.

Robbie Budd, o konuda endişe etmiyordu elbette; kayalıkların geçilmiş olduğundan ve devlet gemisi önünde berrak bir deniz parçasının uzandığından emindi. Robbie'nin dostu Herbert ona böyle demişti ve Büyük Mühendis'ten daha iyi kim bilebilirdi? Tabii ki Pembe ve Kızıl haftalık gazetelerin yayıncıları değil! Ama Lanny inatla bu gazeteleri okumaya devam ediyor ve biraz sonra da babasına, Britanya'nın sterlinin değerini düşürmesi nedeniyle, Britanyalı imalatçıların dünya piyasalarında Amerikalı imalatçılara karşı yüzde yirmilik bir avantaj kazandıklarını belirtiyordu. Garip görülebilir ama Robbie bu haberi görmemişti; daha sonra telgrafla öğrendi, çünkü Budd fabrikasının hacimli bir madeni eşya kontratı Buenos Aires'te iptal edilmişti. Robbie'nin casuslarından biri, siparişin Birmingham'a gitmiş olduğunu bildiriyordu. Robbie sinirinden hop oturup hop kalktı!

Bay ve Bayan Lanny Budd, bir Alman vapuruyla Marsilya'ya gittiler: yepyeni, gıcır gıcır, son derece zarif bir vapur. Şimdi tüm Alman gemileri öyleydi, zira eski gemiler Versailles Antlaşması kapsamında müsadere edilmişti. Almanları hayata yeniden başlamaya zorlamış olmanın öngörülmeven sonuçlarından biri! Britanya ve Fransa, eski düşmanları ve her zamanki rakipleri olan bu ülkenin, iki çok kaliteli yolcu gemisine, transatlantik yolcu taşıma hizmetinin bu şampiyonlarına sahip olmasından hoşlanmıyorlardı; iki gayet modern savaş gemisine sahip olmasından da – bunlara cep savaş gemileri deniyordu, çünkü her birinin en fazla on bin ton olmasına müsaade vardı, ama Almanlar bu limite hemen her şeyi sığdırabildiklerini göstermişlerdi.

Bu türedi millet yine türedilik etmekte ve herkese fark atmaktaydı. Almanlar, aşağılanmalara ve zulümlere karşı yeri göğü inletiyorlardı, fakat hemen borç para almaya ve tüm rakiplerinden daha ucuza satabilmek için borç parayla en modern, en verimli yeni sanayi tesisleri kurmaya başlamışlardı. Almanları sevmeyebilirdiniz, fakat okyanusu geçmek istiyorduysanız, yeni üniformalar içinde memurlar ve garsonlarla ve gayet temiz ve kaliteli masa servisiyle pırıl pırıl, yepyeni bir gemi hoşunuza giderdi. Son derece kibar ve aynı zamanda son derece kararlıydılar; Lanny merak edip onlarla konuştu ve onları bireyler olarak bu kadar takdire şayan, bir ırk olarak bu kadar tehlikeli kılanın ne olduğu konusunda düşüncelere daldı.

Şu anda, tabii ki, başka herkes gibi sıkıntı içindeydiler. Sanayi tesislerine sahiptiler, ama müşteri bulamıyorlardı; buharlı gemileri vardı, ama yolcu bulması zor oluyordu! Diğer halklar, kaderi veya takdirilahiye, ekonominin yasalarını, kapitalist sistemi, altın standardını, savaşı, Kızılları suçluyordu – Almanlar ise her yerde aynı şeyi, Versailles dayatmasını ve bunun yüklemiş olduğu savaş tazminatlarını. Her Alman, Anavatanın yeniden ayakları üstünde durmasına müttefiklerin kasten engel olduklarına ve

tüm sorunlarının bunun doğrudan bir sonucu olduğuna kesinlikle inanıyordu. Lanny, şimdi yalnızca savaş tazminatları değil savaştan sonra aldıkları borçlar da dâhil bütün borçlarını kapsayan bir moratoryum olduğuna, böylece yakında toparlanmaya başlayabileceklerine dikkat çekiyordu. Ama bu argümanın hiçbir etkisi olmadığını biliyordu; bir bireyde işlediği gibi bilinçaltında işleyen, ülke çapında bir mağduriyet kompleksi vardı.

Pek az yolcu olduğundan, Lanny bir hafta boyunca gemiyi ve mürettebatını inceleyebilirdi. Almanya'yı çok iyi tanıdığı için, onların kalplerine giden yolu biliyordu. Memurlara, General Kont Stubendorf'un misafiri olduğunu söyleyebilirdi; garsonlara ve kamarotlara, Adolf Hitler ile konuşmuş olduğunu; tayfalaraysa, Hansi Robin'in kayınbiraderi olduğunu. Gemi, ülkenin bir minyatürü gibiydi; tüm değişik grupların gerçeğe pek yakın oranlarda temsilcileri vardı. Memurlardan kimileri daha önce Alman donanmasında hizmet etmişti, motorlara bakan memurların kimileriye onlara karşı ayaklanmış ve Sosyalist devrimi yapmıştı. Bunların arasında orta sınıflar vardı -garsonlar, kamarotlar, berberler, kâtipler, telsizciler, küçük memurlar- ve bunların hepsi bahşiş almak için dalkavukça çalışırdı, ama şaka niyetine söylemiş olsanız bile "*Heil Hitler!*" diye fısıldadığınızda karşılık gözetmeden daha bir şevkle çalışırlardı.

Irma, Lanny'nin böylesi insanlarla ve bu kadar uzun zaman konuşmaya ilgi duymasını anlayamıyordu. Lanny bunun sosyolojik bir araştırma olduğunu söyledi; Rick onların yanında olsaydı "Yüzen Anavatan" diye bir makale yazardı. Almanya'nın bütün geleceğiydi söz konusu olan. Dr. Joseph Goebbels'in propagandası ne kadar derinlere işlemekteydi? Makineleri yağlayan işçiler ne düşünüyorlardı? Bulaşıkçılar yatmadan önce neler hakkında konuşuyorlardı? Moskova çizgisini takip eden ve bundan saptırılmaları mümkün olmayan, yüzde yüz kararlı Kızılar vardı elbette; ama Hitler'in halkın dostu olduğuna ve daha kısa çalışma saatleri ve yeterli bir ücret almalarına yardım edeceğine yürekten inanmış olanlar da vardı. Geminin her yerinde gece gündüz tar-

tışmalar, bitmeyen bir söz savaşı sürüp gidiyordu. Terazi hangi tarafa doğru eğilmekteydi?

Kaptan Rundgasse'nin dedikleri de önemliydi. Bir hekim hastasıyla nasıl sakin, rahatlatıcı bir tarzda konuşursa, bir yolcu gemisinin kaptanı da yolcularına aynı şekilde muamele eder. İki zengin ve şık genç Amerikalıyla sohbetinde, ülkesinin siyasi manzarasından niçin endişeli olduklarını anlayabildiğini söyledi; fakat aslında endişeye mahal yoktu. Temelde, tüm İngilizlerin İngiliz olmaları gibi, tüm Almanlar da Alman'dı ve Anavatanın sıhhati ve selameti bahis konusu olunca, hepsi tek bir Alman gibi olurdu. Bu husus, aldanmış Sosyalistler için de geçerliydi, hatta Komünistler için bile – birkaç suçlu lider dışında hepsi için. Nasyonal Sosyalistler için özellikle geçerliydi. Adolf Hitler şayet yarın şansölye olsa, başka herhangi bir Alman gibi, iyi bir Alman olduğunu gösterir ve tüm iyi Almanlar da onu destekler ve ülkelerinin yasalarına uyarlardı.

III

Bienvenu, eğer oraya Shore Acres'tan geldiyseniz, küçük ve hayli pejmürde görünürdü. Ama burası onların yuvasıydı ve burada sevgi dolu kalpler vardı. Güzellik, sakin ama memnuniyet verici bir yaz geçirmişti veya öyle diyordu. Yapmış olduğu evlilik, tahminlerin aksine gayet başarılı gitmekteydi; Parsifal Dingle'in iyiliği ve nazikliğinden ne kadar bahsetse az gelirdi – yani, bu konuda söyledikleri arkadaşlarına kesinlikle az gelmiyordu, ama kendisine az gelirdi. Ruhçu zihniyetli olmak için elinden geleni yapıyordu. Bir de, mücadele etmek zorunda olduğu şu dolgunluk illeti vardı. Eğer etli butluysanız teninizde buruşuklar oluşmaz fikriyle teselli ediyordu kendini. Kesinlikle çiçek açmış bir Güzellik idi o.

Madam Zyszynski iki veya üç kere Zaharoff'u ziyaret için Monte Carlo'ya gitmişti; Zaharoff son ziyaretin ardından kuzeyde Balincourt Şatosuna gelmiş ve Güzellik'e mektup yazarak,

acaba Madam'ın bir süre için oraya gelmesine izin verme lütfunda bulunur muydu diye sormuştu. Madam, Ağustos ayını orada geçirmiş, gayet iyi muamele görmüş ve mekânın ihtişamından etkilenmişti; ama kendini yalnız hissetmiş, o garip Hindu hizmetkârlar ile konuşamıyormuş. Ayrılacağı sırada, yaşlı beyefendi ona elmas tektaş bir yüzük hediye etmiş; bunun değeri yirmi veya otuz bin frank olmalıymış. Gurur duymuş, ama bunu takmaktan korkuyormuş, çalınabilir diye korkuyormuş; o yüzden Güzellik'e verip kasasında muhafaza etmesini istemiş.

Lanny yine çocuk bilimi konusuyla ilgilenmeye başladı. Bebek Frances'in dans sanatını kendi başına keşfedip etmeyeceğini öğrenmek isterdi; ama buna imkân yoktu, çünkü Marceline oradaydı, her yerde dans edip duruyordu ve düşe kalka yürüyen bir bebeği ellerinden tutup ona hoplamayı ve zıplamayı öğretmesine hiçbir şey engel olamazdı. Bebek her geçen gün daha da kuvvetlendi ve o kış bitmeden bir çift dansçı vardı ortalıkta. Fonograf veya piyano müsait değıldiyse, Marceline küçük melodiler söyler ve bazen Bebek ile kendisi hakkında şarkı sözleri uydururdu.

Sophie ve kocası, Güzellik ve Irma'yla briç oynamak için uğrarlardı; böylece Lanny gecikmiş okumalarını yapmak ve Cannes'daki işçi eğitim projesine gitmek için serbest kalırdı. İşçiler tatil filan yapmamışlardı ve onlardan en son ayrılmış olduğu yerdeydiler hâlâ. Düşünsel olarak gelişme kaydetmişlerdi; hemen hepsi konuşmalar yapabiliyordu artık ve genellikle Sosyalizm ile Komünizmin karşılaştırılması üzerine oluyordu yaptıkları konuşmalar. Faşizmden hepsi nefret ediyordu etmesine, lakin ona karşı durmak için bir araya gelmelerine yetecek kadar değil. Lanny'nin New York harikalar diyarı hakkında anlattıklarını zevkle dinlediler; birçoğu orayı ütopya zannediyordu ve kapitalizmin çöküşünden New York'un da etkilendiğini duyunca şaşır-dılar. Şu plütokratlar kentinin caddelerinde ekmek kuyrukları ve elma satanlar olsun ha, vay canına!

Riviera’da bir diğer sezon: otelcilerin bakış açısından, savaş-tan sonraki en kötüsü; ama parası olanlar ve sakinlikten hoşla-nanlar için, şimdiye kadarki en güzeli. Meydan ve plajlar onlara kalmıştı; gün ışığı her zamanki gibi parlak, deniz her zamanki gibi masmavi, Cap’ın çiçekleri her zamanki gibi enfesti. Gıda maddeleri bol ve ucuzdu, işçilik mebzul miktarda ve istekli – kı-saca, takdiriilahi sizin için her şeyi ayarlamıştı.

Irma ve Güzellik Budd, bir partiye tamamen hazır halde, mo-dacı ve kuaför dükkânlarından çıktıkları vakit, görülmeye değe-rdiler; Lanny onlara refakat etmekten ve çektikleri ilgiyi görmek-ten gurur duydu. Giyimini kuşamını onların standartlarına göre düzenledi, ona öğretilmiş olduğu şekilde ev sahipliği görevlerini yaptı ve bir süre modaya uygun bir genç adam olarak mutluydu. Karısı, o yüce ve zarif ev sahibesinden, Emily Chattersworth’den çok etkileniyor ve onu bir model olarak alıyordu. Şöyle derdi: “Daha büyük bir evimiz olsaydı, biz de Emily’nin yaptığı gibi mi-safir ağırlayabilirdik.” Denemeler yapar, filanca ve falanca seçkin insanı davet eder ve geldikleri zaman, kocasına şöyle derdi: “İna-nıyorum ki eğer konuyu ciddiye alırsak, senin ve benim de bir salonumuz* olabilir.”

Lanny karısının bu işi bir kariyer olarak tasarladığını fark etti. Emily güçten düşüyordu ve ilelebet devam edemezdi; onun yerini alacak, seçkin Fransızları ve seçkin Amerikalıları bir araya getirecek ve aydınlar, yazarlar, müzisyenler ve gereğince saygıde-ğer biçimde ün yapmış devlet adamları ile tanışmalarını temin edecek birinin olması gerekliydi. Genelde bu türden insanların misafir ağırlamak için parası veya zamanı olmazdı, karıları da buna uygun değildiler; eğer siz bu bedava hizmeti verirsiniz, sırf bu nedenle bir “şahsiyet” olurdunuz.

* Tanınmış bir kimsenin evinde, özellikle yazarların, ressamların, müzisyenlerin vb. katıldığı, düzenli olarak yapılan seçkin bir toplantı anlamında.

Kocası, onun bu işe yetecek kadar bilgili olmadığını söyleyince, Irma'nın keyfi kaçmıştı; o zamandan bu yana insanları gözlüyordu. Birkaç ünlüyle tanışmış, her birini tetkik etmiş, şunları aklından geçirmişti: "Seni idare edebilir miyim acaba? Senin istediğin nedir?" Başka insanlar gibi, onlar da iyi yemek ve şaraptan hoşlanır görünüyordu, güzel bir evin değerini biliyorlar, içine girmeyi ve bahçesinde güneşlenmeyi seviyorlardı. Elbette, güzel kadınlardan hoşlanıyorlardı – işte bunlardı onların güneşleri! Irma'nın Kır Evindeki giyinme odası hayli küçüktü, ama duvarında büyük boy bir ayna vardı ve Irma orada gördüğü kadının fena olmadığını biliyordu. Mesafeli tavrının insanları etkilediğini biliyordu; bu tavır ona bir gizem havası veriyor ve insanların gerçekte onda olmayan şeyleri onda varmış gibi düşünmelerine sebep oluyordu. Gerçeği öğrenmelerine engel olmaktı mesele!

O büyük adamların her birinin kendine ait bir "sahası" vardı; başka herkesten daha iyi yaptığı bir şeyi. Lanny, o adamın kitabını okumak, konuşmalarını dinlemek veya başka her neyse o şeyi bilmek, tanımak gerektiğini düşünürdü; fakat Irma bu düşünce tarzının onun saflığından ileri geldiğine karar vermişti. Kocası için bunlar gerekli olabilirdi, ama bir kadın için değil. Bir kadın, bir erkeğin kendinden bahsetmek istediğini gözlemlerdi; ve bunu dinlemeyi beceren bir kadın herhangi bir şeyi becerebilirdi. Hayranlık ifade etmesi gerekirdi, ama çok aşırı bir şekilde değil; aşırı iltifatkar kadın yapardı bu hatayı ve erkek de onun bir aptal olduğuna karar verirdi. Ama sakın, derin kadın, Mona Lisa kadın, vakur bir şekilde, "Bu konuda bilgi sahibi olmayı hep istemişimdir, lütfen daha çok anlatın bana," diyen kadın, bir ünlünün kalbini ısıtan kadındı.

Mesele, diye karar verdi Irma, onları konuşturmak değil, durdurmaktı! Bir salon sahibesinin fonksiyonu, zamanı paylaş-tırmak, topluluğu gözlemek ve bir değişiklik istediğinde bunu algılamak ve hiç kimsenin fark etmeyeceği kadar incelikli bir biçimde o değişikliği oluşturmaktı. Irma, ev sahibesinin tekniğini

gözledi ve sorular sormaya başladı; Emily bundan hiç rahatsız olmadı, çünkü o da iltifattan etkilenirdi ve bir aceminin eğitimi üstlenme fikri hoşuna gidiyordu. Irma'ya adres defterini gösterdi; sadece özel sekreterinin anladığı gizli işaretlerle doluydu defter. Bazı işaretlerin iyi bir anlamı vardı, bazılarının kötü.

V

Lanny, gelişmekte olan bu salon merakının, onun [Lanny'nin] kendi hususiyetlerinin incelenmesine dayalı olduğunu fark etti. Emily'yi her zaman sevmiş ve onun işlerinden keyif almıştı; çocukken bile, terbiyeli bir çocuk olduğundan, bunlara katılmasına müsaade edilmişti. Irma'nın göremediği, Lanny'nin değişmiş olmasıydı: Çocukluğunda onu tatmin etmiş olan şeyler, Lanny artık otuz ikinci doğum gününü arkada bırakmışken ve kapitalist sistem de artık inişeyken, onu tatmin etmeyebiliyordu bugün. Emily'nin suarelerinin birinden çıkıp eve gelir ve Oidipus Hanesinin kara talihine feryat eden bir Sofokles koro şarkısını andıran bir posta tomarını açıp okurdu. Bir gazetenin ön sayfası, en son felaketleri haber veriyor; yorumlar sayfasında ise, bunların ardından yeni yeni felaketler olmasından korkulduğu ifade ediliyordu.

Yıllardır, Fransa'nın ortodoks düşünürleri, bu ülkenin çöküntülerden başışık olmasını övmüşlerdi. Fransız Devrimi sayesinde, ülkenin tarımı köylü mülk sahiplerinin elindeydi; ayrıca sanayi çeşitlenmiş bir yapıdaydı; Almanya, Britanya ve Amerika sanayileri gibi merkezileşmiş ve ihtisaslaşmış değildi. Fransa, her defasında küçük bir adım atarak, parasının değerini zaten düşürmüştü; büyük miktarda altına sahipti ve Britanya'yı, sonra da bir dizi başka ülkeyi altın standardından söküp atan o kasırgayı pek zarar görmeden atlatabilmişti.

Ama şimdi ortodoks düşünürlerin yanıldıkları belli oluyordu. Fransa zor zamanlardaydı; işsizlik yayılıyor, zenginler paralarını ülke dışına gönderiyor, fakirler ise ne bulabilirlerse döşek-

lerinin içine saklıyor veya tarladaki en yaşlı zeytin ağacının altına gömüyorlardı. Her yerde ıstırap ve korku vardı. Bu durumda, hassas kalpli bir genç idealist idiyerseniz, nasıl mutlu olabilirdiniz ki? Özellikle de, inandığınız doktrinlere göre, harcamakta olduğunuz paraya aslında hakkınız yoktu ise! Sizin düşüncelerinizi desteklemeye ve paranızın, size ait olmadığına göre, onlara ait olması gerektiği sonucunu çıkarmaya zaten fazlasıyla hazır olan devrimciler ve hoşnutsuzlar ile arkadaşlık etmekte de ısrar ediyordusanız! Genelde, o parayı “dava” için vermenizi isterlerdi ve birçoğu da samimiydi; parayı hakikaten yayınları bastırmak için veya toplantı yerleri kiralamak için kullanırlardı. Böylece kendi gözlerinde ve sizin gözünüzde haklı çıkarlardı, ama karınızın bir salona davet etmeyi umduğu muhafazakâr görüşlü hanımlar ile beyefendilerin gözünde pek değil!

Lanny’nin Midi’deki işçi eğitimine yardım etmeye başlamasından bu yana beş yıl geçmişti; bu süre, bir öğrenciler kuşağının onun ellerinden geçmesi ve neyi başardığı hakkında ona bir fikir vermesi için yeterliydi. İşçi sınıfına gerçekten önderlik edecek insanlar yetişmesine yardım ediyor muydu? Yoksa bir başbakanlık için hareketi satacak bir kariyer meraklısının yolunu mu hazırlıyordu? Lanny bazen umutlanıyor, bazen de umutsuzluğa kapılıyordu. Her öğretmenin kaderidir bu, ama Lanny’ye bunu anlatacak deneyime sahip hiç kimse yoktu.

Parlak genç erkekler ve kızlar çeşitli derslerde kendilerini gösteriyor ve onun sevgisinin ve umutlarının taşıyıcıları oluyorlardı. Midi’nin çocukları olmakla, hepsinin de hatip olmayı öğrenmek istediklerini görüyordu. Birçoğu, sağlam bir temel edinmeden önce hitabet becerilerini kazandı ve onları frenlemeye çalışıp da başarısız olduğunuzda, iyi bir makine ustasını bozmuş olduğunuzu anlıyordunuz. Komünistler birçoğunu heyecanlandırıyordu; onlar her nedense proleter ajitatörler arasında en gayretli, en sebatlı olanlardı. Ayrıca, bilimsel görünen ve bilimin dilini kullanan ve böylece genç zihinlere etkileyici gelen bir düşünce sistemi vardı onların. Yasa ve düzenden, barışçıl iknadan, dereceli

evrimden söz eden Lanny Budd, bir eski kafalı olarak damgalandığını fark ediyordu. “Doğal olarak,” diyordu genç Kızıllar, “sen o şekilde hissediyorsun çünkü senin paran var. Sen bekleyebilirsin. Ama bizim neyimiz var?”

Bu sözler Lanny’nin kafasını devamlı olarak rahatsız edecek kadar doğrudu. Proleter dostları üzerindeki kendi etkisini gözledi ve acaba onlara iyilik mi yapıyordu diye merak etti. Yoksa sınıf mücadelesini vaaz edenler haklı mıydı ve toplumdaki yarıma herhangi bir köprü inşa edilmesiyle kapatılamayacak kadar derin ve geniş miydi? Bienvenu’de yaşayan seçkinler ile Cannes şehrinin eski mahallelerinde ucuz bir apartmanın bodrumunda yaşayan bir amelenin oğlu arasında hangi duygu ve beğeni ortaklığı devam edebilirdi? Okula iyi giyinmiş olarak gelmekle ve en iyi Fransızca’yı konuşmakla Lanny acaba öğrencilerini teşvik etmekten ziyade bozmaya yatkın idealler ve standartlar koyuyor olabilir miydi?

Okuldaki arkadaşları onu havalı otomobilini sürerken görüyorlardı, gururlu genç karısıyla görüyorlardı; Irma nadiren geldiği halde, onu görünüşünden tanırlardı, daha çok da şöhretinden. Peki, bunun hassasiyet çağındaki gençlere etkisi ne olacaktı? İşçi sınıfından bir kıza, onların hareketi içindeki basit giyimli bir yoldaşa sadık olmayı mı öğreneceklerdi bundan? Yoksa zengin şık hanımların yaşadığı göklere yükselme hayalleriyle mi dolaçaktı kafaları? Lanny, çekici eşine bir göz gezdirince, tüm dünyada bir erkeğin gönlü ve aklı için daha güçlü bir yem olmadığını biliyordu. Hayatında birden çok defa yutmuştu o yemi; ayrıca Fransa’ya başbakan olmuş dört Sosyalist* hakkında bir şeyler biliyordu ve bunlardan her birinde, o Sosyalisti sadakat yolundan saptırıp ihanet yoluna yöneltmiş şeyin zarif bir perinin eli olduğunu biliyordu.

* Bu sosyalist başbakanlar: Aristide Briand (1862-1932), Paul Painlevé (1863-1933), Edouard Herriot (1872-1957) ve Pierre Laval (1883-1945).

Bienvenu arazisinde, “kulübe” adı verilen ve halen boş duran konforlu bir mesken vardı; Lanny bunu Nina ve Rick için yaptırmıştı. Bienvenu’ye gelip sezon boyunca o meskende kalmaları için onlara yalvardı Lanny; tartışmak istediği önemli bazı fikirleri vardı. Ama Rick, babasının çöküşten çok ağır etkilendiğini söyledi; bu çöküş dünyanın her yerinde toprak sahiplerini hedef almıştı âdeta. Lanny, biletlerin maliyetini karşılamak için bir çek gönderdi; bunun tutarı, Marcel’in resimlerden birinin satılmasıyla kazanılmıştı ve depoda daha yüz tane vardı. Ayrıca, diye açıkladı Lanny, Bienvenu’deki sebze bahçesi genişletilmişti; böylece Leese’in kuzenlerinden birkaçına masraflarını çıkartmak için bir fırsat verilmiş olacaktı. Gelin de sebzeleri yememize yardım edin!

Anne baba ve üç çocukları geldiler; ve onlar yerleştikten sonra, Lanny kafasında olanı açıkladı: yayıncısı Rick olmak üzere haftalık bir gazete kurmak için resim işinden biraz daha çok para elde etmek (belki Irma da biraz koymak isterdi). Çok geç olmadan aydınları uyandırmaya gayret edecek ve Avrupa’da bir tür kooperatif sistemi için çalışacaklardı. Lanny, bir gazeteyi yayımlamak için kendisinin yeterince bilgili olmadığını, fakat Amerika’da dendiği gibi bir “melek”* olacağını söyledi.

Rick bunun esaslı bir şey olduğunu söyledi; acaba arkadaşı kendini neyin içine attığının farkında mıydı? Ticari dergi sahası hayli kalabalıktı; bir propaganda gazetesiyse asla masraflarını çıkarmazdı, günah gibi maliyetli olurdu. Lanny şöyle dedi: “Eh, ben kendi günah payımı harcadım ve değişiklik olsun diye başka bir şeyi deneyebilirim.”

“Cannes gibi bir yerde gazete çıkartılamaz,” dedi Rick. “Nereye gitmeyi düşünüyorsun?”

“Londra’da bir gazete çıkartmak olabilir mi acaba diye merak ediyorum ve aynı zamanda Paris’te Fransızca olarak.”

* *Angel*: Bir sanat çalışmasını, özellikle bir tiyatro oyununu veya sinema filmini para-
ca destekleyen kimse (buradaki anlamı).

“Aynı içerikle mi yani?”

“Eh, büyük ölçüde aynı.”

“Bence, eğer gazete genel ve soyut olsaydı bunu yapmak mümkün olabilirdi. Ama eğer güncel olayları konu etmeyi düşünürsen, iki halkın ilgi alanları ile beğenilerinin çok farklı olduğunu göreceksin.”

“Amaç onları yakınlaştırmak olacak, Rick. Aynı şeyleri okurlarsa birbirlerini anlamayı öğrenebilirler.”

“Evet, ama istemedikleri bir şeyi okutmaya çalışıyorsun onlara. Gazete her iki tarafa da yabancı gelecektir; düşmanlarınız onu bu şekilde adlandıracak ve daha da yabancı görünmesine sebep olacaklardır.”

“Kolay olacağını söylemiyorum,” diye karşılık verdi genç idealist. “Bunu zorlaştıran şey, aynı zamanda önemli kılan şeyin ta kendisidir.”

“Gerekliliğine itirazım yok,” dedi Rick. “Fakat bir yığın paraya mal olacaktır. Bir gazetenin düzenli olarak çıkması gerekir ve bir para açığı olursa, devam eder de eder.”

“Bir iş olarak ilgilenir miydin bununla?” diye ısrar etti diğeri.

“Düşünmem gerekir. Buraya aklımda bir oyunla geldim ben.”

Nitekim esas mesele buydu. Herhangi bir kimsenin gazete yayıncılığını bir ek iş olarak yürütebileceğini hayal etmenin anlamı yoktu; gazete yayıncılığı çok sayıda insanın tüm vaktini alan bir çalışmaydı. Rick, hayatının tutkusu olan tiyatro yazarlığını bırakmak zorunda kalırdı. O yolda devam etmeye ancak yetecek bir başarı kazanmış bulunuyordu. Bu da önemli bir işti: çağın toplumsal sorunlarını tiyatroya sokmak, çağdaş dünyanın temel gerçeği olan sınıf mücadelesini tasvir etmeye yönelik herhangi bir çabayı propaganda diye damgalayan tabuyu yıkmak. Rick bunu sekiz veya on kez denemişti ve diyordu ki, eğer aylak zenginlerin karışık cinsel maceralarını tasvir etmeye aynı miktarda enerji ve yetenek harcamış olsaydı, kendisi de o gıpta edilen zümreye katılabilir ve bol bol macera yaşayabilirdi. Ama o her zaman, hiçbir seyirci kitlesinin direnemeyeceği harika bir yeni

fikir düşünüyordu; şimdi öyle bir fikri vardı ve Fransız-İngiliz haftalık gazetesinin potansiyel yayıncısı kendi gönlünü rahatlatıncaya değin gazete projesi beklemek zorunda olacaktı.

Lanny şöyle dedi: “İyi bir oynusa, belki Irma ve ben onu destekleriz.” Kibarlığından, her zaman karısını dâhil ederdi ve karısı da aynı nedenle ona katılırdı.

“Bunun için de para harcamak gerekir,” diye karşılık verdi Rick. “Ama en azından, eğer oyun tutmazsa, ertesi hafta ve sonraki hafta onu yeniden sahneye koymak zorunda olunmaz.”

VII

Zaharoff yine Monte Carlo’daki otelindeydi ve Madam Zyszynski için otomobilini gönderir, aileye minnetini ifade eden kısa mektuplar yazardı. Karşılık olarak yapabileceği bir şey olmasını dilediğini söylüyordu ve görünüşe bakılırsa ciddiymi; zira Robbie Budd, New England-Arabian hisselerinin bir kısmına sahip olunca, ihtiyar adamı görmeye geldi ve o da hisseleri Robbie’nin kendi fiyatından satın aldı. Çok büyük bir tutar değildi, ama Lanny’nin dediğine göre düşesin hakikaten “başarmakta” olduğunun bir işaretiydi.

Güzellik, bu seanslar hakkında meraktan ölüyor ve her dönüşünde Madam’ı sorguluyordu; ama medyum kadın trans halindeyken olanlara dair hiçbir fikri olmadığı hikâyesinde ısrar ediyordu. Görünüşe bakılırsa Tikamse iyi davranıyormuş, zira kendisi trans halinden çıktığında oturma iltifatkar ve nazik oluyormuş. Her zaman Sör Basil’in evli kızının hizmetçisiyle çay içirmiş ve bazen de büyük adamın kendisi ona hayatı ve düşünceleri hakkında sorular sorarmış. Belli ki isprizma konularında okumaktaymış, ama kendisi hakkında tek söz etmez, düşesin adını da hiç ağzına almazmış.

Güzellik, bu kadını ödünç alan kişinin o kadının sahibi olan kişiye bunca ketum davranmasının yakışıksız olduğunu düşünüyordu; ve belki Sör Basil’in de aklına geldi, zira Lanny’ye telefon

etti ve uğrayıp onu görmek için zaman ayırıp ayıramayacağını sordu. Lanny bir sonraki ziyarette Madam'ı kendi arabasıyla getirmeyi önerdi, Zaharoff da kabul etti; eğer ilgisini çekecekse Lanny de seansa katılabilirdi. Bu kesinlikle bir ilerlemeydi; ve tek bir anlamı olabilirdi: Zaharoff, İrokua kabile reisiyle ve onun ruhlar takımıyla arkadaş olmayı becermişti sonunda.

"Her insan ota benzer ve onun tüm güzelliği tarlanın çiçeği gibidir."* Lanny'nin Newcastle'da genç bir aktrise âşık olup bir skandal yaratmakta olduğu sıralarda, müsamahasız büyükbabası işte bu sözleri aktarmıştı kitaptan. O günlerin hovarda oğlanı, şimdi oturmuş, Büyükbaba Samuel kadar ihtiyar olabilecek bu adamı seyrederken, o sözleri geçirdi aklından. Adamın hoş tavırları bir maskeydi, ruhuysa bir korkular yığılması. Servet ve güç uğruna o kadar mücadele etmişti, şimdiyse ihtiyarlığın onu sarmasını ve her şeyin elinden kayıp gitmesini seyrediyordu. "Sonra, ellerimin yapmış olduğu bütün işlere ve bunlar için harcadığım gayrete baktım; ve işte, hepsi beyhude ve can sıkıcıymış ve güneşin altında yeni bir kazanç yokmuş."**

Ketumiyet, silah kralının tüm varlığının özüydü. Neredeyse bir senedir Tikamse'yi ve ruhları kendine ayırmıştı ve neler olduğunu herhangi birine söylediyse bile, Lanny'nin kulağına hiçbir şey gelmiş değildi. Ama hep böyle devam edemezdi, çünkü ruhu belirsizlikler içinde işkence çekiyordu. Ona mesajlar gönderen hakikaten düşes miydi? Yoksa bu sadece bir fantezi miydi, bilinmeyen bir kimsenin veya şeyin zalimce bir oyunu muydu? Lanny birçok seansa katılmıştı ve sürekli olarak konuyu inceliyordu. Yaşlı adam, onun bu işten ne anladığını bilmek istiyordu.

Oturumun kendisi hayli sıradandı. Belli ki silah kralı ve onun ölmüş karısının ruhu, sağlam bir ev hayatı temeline yerleşmişlerdi. Zaharoff onu yan odadan çağırmış olsa nasıl gelecektiye, hemen geliverdi karısının ruhu. Bahsedecek çok şeyi yoktu – muhtemelen "çiçeği" solmuş ve esen rüzgârla dağılıp gitmiş olmasay-

* *Eski Ahit, İşaya, 40:6.*

Eski Ahit, Vaiz, 2:11.

dı da bahsedecek çok şeyi olmazdı. Tek fark şuydu ki Zaharoff o “çiçeği” tanırdı; fakat bu taklit çiçek, bu serap, bir sisin üzerine yapılmış bu resim, neydi bu? Kadın onu sevdiğine yemin etti – bundan hiçbir şüphesi olmamıştı Zaharoff’un. Mutlu olduğuna yemin etti – bunu birçok kez söylemişti ve iyi bir haberdirdi bu; eğer hakikaten onun sesi idiye bu ses.

Varoluşunun şartlarına gelince, bu hususta muğlaktı, ruhların genelde muğlak olmaları gibi. Fâni kafaların onların var olma tarzını kavramasının zor olduğunu iddia ederler; ve gerçekten öyle olabilir, ama bu iddia bir kaçamak da olabilir. Düşes kendi gerçekliğinin kanıtlarını vermişti, ama şimdi Zaharoff’un bunu halledilmiş bir konu olarak görmesini diliyordu sanki; bu onu mutlu ederdi – ve tabii ki Zaharoff onu mutlu etmeye çalıştı. Fakat daha sonra kendine kuşkularla işkence etti. Bu kuşkularıyla ona da işkence etmeli miydi?

Düşesin ruhu Lanny’yi selamladı ve onunla konuştu. Kocasına mesajlarla, önce ona gelmişti ve şimdi bunları teslim ettiği için ona teşekkür ediyordu. Paris’teki köşkün bahçesinde beraberlermiş gibiydi tıpkı. Ona, bu köşkü anımsattı ve aslanlara benzeyecek şekilde tıraş edilen kar beyazı kanişleri. Kütüphaneye kadar eşlik etmişti ona ve o da, saygılı bir genç olduğundan, ona daha çok zaman ayıramayacağını anlamış ve bir dergiyle kendini mutlu etmeye gönüllü olmuştu. O dergiye hatırlıyor muydu? *La Vie Parisienne* dedi ruh ve Lanny hatırladı. Zaharoff’a yan gözle baktı ve ihtiyar keçi sakalının titreyişini gördüğünü düşündü. “Bunun doğru olduğunu söyle ona,” diye ısrar etti İspanyol düşes, bir Polonyalı aksanıyla, “çok endişe ediyor, zavallı canımın içi.”

Her zamankinden daha yağmurlu olan havadan ve iş hayatındaki çöküntüden bahsetti ruh; her ikisinin de yakında biteceğini söyledi. Bu gibi sıkıntılar onu etkilemiyordu, ama sevdiği insanların etkilenmesine üzülmüyordu. Onlara olan her şeyi biliyordu; görünüşe bakılırsa, bilmek istediği ne varsa hepsini biliyordu. Lanny ona nazikçe sordu; acaba onun kadim ailesinin

işleri hakkında, kocasının hiçbir zaman öğrenmemiş olduğu ama araştırma yoluyla teyit edebileceği bir olguyu; eski bir belgede yer alan veya bir şatoda gizli bir mahzende saklanmış olan bir şeyi; tercihen, kendi hayat süresi içinde hiç bilmemiş olduğu, böylece ne kendisinin ne de kocasının bilinçaltı zihninde saklamış olamayacağı bir şeyi onlara getirebilir miydi?

“Ah, şu bilinçaltı zihin!” diye güldü İspanyol hanım. “Öyle bir laf ki kendinizi bununla mutsuz ediyorsunuz. Bilinçli olmadığınızda zihin nedir ki? Hiç öyle bir şey tanıdınız mı?”

“Hayır,” dedi Lanny, “çünkü o zaman bilinçli olurdu. Ama bilinçaltı bir zihin gibi hareket eden şey nedir?”

“Tanrıdır belki,” diye bir karşılık geldi. Lanny merak ediyordu: Acaba gelirken yanında Parsifal Dingle’in bilinçaltı zihninden bir parça getirmiş ve bunu, kendine Maria del Pilar Antonia Angela Patrocino Simón de Muguiro y Berute, Duquesa da Marqueni y Villafranca de los Caballeros diyen bilinçaltı zihne zerk etmiş miydi?

VIII

Seans bittikten sonra, hizmetçi, Madam’ı çay içmek üzere diğer odaya davet etti. Sör Basil ise, Lanny ile çay içip uzun bir sohbet yaptı. Genç adamın ne öğrenmiş olduğunu ve şimdi neye inandığını bilmek istiyordu. Yaşlanan ve endişeli surata baktığında, Lanny tam olarak ne istendiğini anladı. Zaharoff, gerçeği salt gerçek uğruna seven, coşkulu bir bilim adamı değildi; mezarın kenarında sendeleyeen bir adamdı; bu dünyadan ayrıldığı zaman, hayatında büyük yer tutmuş olan kadınla yine beraber olacağına inanmak istiyordu. Peki ya Lanny neydi, bir bilim adamı mı yoksa bir dost mu?

Lanny, hayli dürüstçe, bilmediğini söyleyebilirdi; kararsız olduğunu, bazen bir tarafa, bazen diğer tarafa meylettğini. O halde, doğru yönde kararsız olmaya devam edebilirdi. Tabii ki ona

öyle gelmişti ki düşesti konuşan: ses değil, zihin, kişilik; insanın asla dokunamadığı, asla göremediği bir şey, ama çeşitli iletişim tarzlarıyla kendini ortaya koyan, insanın algılar gibi olduğu bir şey. Sözgelimi, düşesin telefonda konuşması ve hattın kötü bir durumda olması gibi!

Zaharoff memnundu. Kitapları okumuş olduğunu söyledi. “Telepati?” dedi. “Bana öyle geliyor ki insanların düşünme zahmetinden kurtulmak için uydurdıkları bir sözden ibaret. Nedir bu telepati? Nasıl çalışır? Maddi titreşimler olamaz, çünkü mesafe onu etkilemiyor. Bir zihnin, istediği vakit bir diğer zihnin içine dalabileceğini ve arzu ettiği herhangi bir şeyi alabileceğini farz etmek gerekiyor. Buna inanmak kişiliğin devam edeceğine inanmaktan daha mı kolay?”

Lanny şöyle cevap verdi: “Tıpkı iskeletin vücuttan sonra devam etmesi gibi, bir süre devam eden bir bilinç nüvesinin olabileceğini düşünmek mantıklı olur.” Ama bunun ihtiyar beyefendi açısından hoş bir benzetme olmadığını fark etti ve aceleyle ekledi: “Belki de zaman temel bir gerçeklik değildir; belki de, bir zaman var olmuş olan her şey bizim erişemediğimiz veya anlayamadığımız bir formda var olmaya devam ediyordur. Gerçekliğin ne olabileceğine veya onunla kendi ilişkimizin ne olabileceğine dair fikrimiz yok. Belki de kendimiz için onu arzu ederek ölümsüzlük elde ediyoruz. Bernard Shaw* der ki, kuşların kanatları oldu çünkü uçmayı arzu ettiler ve gereksindiler.”

Şövalye Kumandanı ve Yüce Subay, *Back to Methuselah* oyunundan habersizdi ve Lanny, o meta-biyolojik panoramayı anlattı ona. Labirentlerinde yollarını kaybetmiş gezinen Milton’un** düşmüş melekleri gibi olana kadar, muğlak konular hakkında sohbet ettiler; ayrıca Lanny karısını bir akşam yemeği davetine götürmek zorunda olduğunu hatırlamıştı. İhtiyar beyefendiyi çok daha mutlu bir haletiruhiye içinde bırakıp yanından ayrıldı, ama

* İrlandalı komedi yazarı, eleştirmen ve denemeci (1856-1950). Hemen aşağıda adı geçen *Back to Methuselah* birbiriyle bağlantılı beş oyundan oluşan bir eserdir (1922).

** John Milton (1608-1674): İngiliz şair. *Paradise Lost* en önemli eseridir.

biraz suçlu hissediyor, aklından şunu geçiriyordu: “Robbie’nin ona satacak başka hisseleri yoktur, umarım!”

IX

Lanny karısını giyinirken buldu. Kendisi de aynı şeyi yaparken, karısı ona bir haber verdi: “Jesse Dayı buradaydı.”

“Gerçekten mi?” dedi Lanny. “Onu kim gördü?”

“Güzellik şehirdeydi. Onunla uzunca bir sohbet yaptım.”

“Neler yapıyormuş?”

“Seçim kampanyasıyla meşgulumuş.”

“Buraya gelmek için nasıl zaman ayırabilmiş?”

“İş için gelmiş. Resimlerinden bazılarını satmanı istiyor.”

“Ah, Tanrım, Irma! Onları satamam, o da biliyor.”

“Yeterince iyi değiller mi?”

“Fena sayılmazlar; ama hayli sıradan resimler – Paris’te o kadarını yapan bin tane ressam vardır.”

“Eserlerini satmayı beceremiyorlar mı?”

“Bazen beceriyorlar; fakat özel bir meziyeti olduğunu bilmiyorsam hiçbir sanat eserini tavsiye edemem.”

“Bana gayet hoş göründüler ve sanırım bir yığın insan onları beğenecektir.”

“Yanında bazılarını getirdi mi yani?”

“Bir taksi dolusu. Görülecek haldeydik, tüm öğleden sonra; bir de Komintern ve şey – nedir o?– diyagramatik?”

“Diyalektik materyalizm mi?”

“O kadar çok param olmasaydı beni Komünist yapabileceğini söylüyor. Bu yüzden, paramın bir kısmını benden almaya çalıştı.”

“Senden para mı istedi?”

“Kötü bir ressam olabilir, hayatım, ama çok iyi bir satıcı.”

“Yani o şeylerden bazılarını satın aldın mı?”

“İki tanesini.”

“Mikail aşkına! Ne kadar ödedin?”

“Tanesine on bin frank.”

“Fakat, Irma, bu inanılmaz! Tüm hayatı boyunca bir resim için bunun yarısını bile almamıştır o.”

“Eh, mutlu olmuştur. Senin annenin kardeşi o. Ben de aile içinde huzur olsun isterim.”

“Gerçekten, sevgilim, böyle şeyler yapmak zorunda değilsin. Güzellik bundan hiç hoşlanmayacak.”

Hizmetçisi onun saçına son rötuşları yaparken makyaj masasının aynasına bakarak, “Evet demek hayır demekten çok daha kolay. Jesse Dayı kötü bir adam değil, biliyorsun,” dedi.

“Tablolar nerede?” diye sordu kocası.

“Onları şimdilik küçük bir odaya koydum. Şimdi oyalanma, yoksa geç kalacağız.”

“Sadece bir göz atayım.”

“Onları sanat uğruna satın almadım,” diye üsteledi öbürü, “ama hoşuma gitmiyorlar da değil. Senin zevklerine ters düşmeyecekse onları bu odaya asarım belki.”

Lanny tuvalleri çıkardı ve iki iskemleye dayadı. Dayısının ne zaman istese on beş günde bir tanesini ürettiği resimlerden bunlar. Birinde küçük bir sokak çocuğu, öbüründe odun kömürü satan ihtiyar bir seyyar satıcı vardı; her ikisi de duygusal resimler, zira Jesse Dayı bu yoksul insanları hakikaten seviyor ve onlar hakkında, teorileriyle uyumlu şeyler hayal ediyordu. Irma’nın bu gibi duyguları yoktu, ama Lanny olması gerektiğini öğretmişti ona ve şüphesiz o da çabalıyordu. “Hakikaten o kadar kötü mü bunlar?” diye sordu.

“Asla onca para etmezler,” diye cevap verdi Lanny.

“Bizim parayla, sadece sekiz yüz dolar. Her şeyini kampanya için sarf ettiğinden beş parasız kaldığını söylüyor. Biliyorsun Lanny, dayının Meclis üyesi olması o kadar da kötü bir şey olmayabilir.”

“Ama böyle bir üye, Irma! Kendini uluslararası bir rezalet yapacak. Bir işçi sınıfı seçmen bölgesine girmiş olduğunu ve bir Sosyaliste karşı yarıştığını sana söylemem gerekirdi.”

“Peki,” dedi genç karısı, sevimli bir edayla, “eğer istersen Sosyaliste de yardım ederim.”

“İki atı alacaksın, birini arabanın önüne, diğerini arkaya koşacaksın ve sonra da bunları ters yönlerde bütün gücünle süreceksin.”

Irma genellikle hazırcevap değildi; ama şimdi Shore Acres akına geldi ve şöyle dedi: “Nasıldır bilirsin, atlarımı sürmeleri için hep ücretli adam çalıştırmışımdır.”

X

Genç Alfred Pomeroy-Nielson, İngiltere’de okuyordu. Pasakalya tatili için Bienvenu’ye geldi. O ve Marceline, bir buçuk yıl önce *Bessie Budd*’da bırakmış oldukları noktadan tekrar başladılar hayatlarına. Bu arada, birbirleri için hazırlanmışlar ve ayrıca kendileriyle ilgili mühim keşifler yapmışlardı.

Marcel Detaze ile Güzellik Budd’ın kızı, henüz on dört yaşında bile olmadığı halde, “dere ile ırmağın birleştiği, kadınlık ile çocukluğun kaynaştığı”* noktadaydı. Atlama tahtasının ucunda, bütün kasları gerilmiş halde, vücudu ileriye doğru eğik ve sabit duran, bir yüksekte atlama şampiyonu gibi takdim etmekteydi kendini moda, keyif ve envaiçeşit şaşıaadan oluşan o yüzme havuzunun üstünde. Bu havuza büyülenmiş bir seyirci gibi bakıp durmuştu hep ve şimdi onun içine dalmaya hazırdı – ailesinden herhangi bir kimsenin bildiği veya arzu ettiğinden çok daha erken bir zamanda. Buydu onun sırrı; titreyen yüreğin, kızaran yanakların, heyecanlı tavırların anlamı buydu – yaşamaya başlamak için bekleyemiyordu!

Marceline annesini seviyordu; yakışıklı ve modaya uygun (ayrı babadan) erkek kardeşine hayrandı; hayatına son zamanlarda girmiş olan, altın bir atmosferle çevrili, herkesin dilinde, gazetelerde resimleri basılan, çiçeklenmiş Juno’ya huşuyla bakıyordu – kısacası, Marceline’in güzel, büyük, yüce, şık, mağrur,

* Amerikalı şair Henry Longfellow’un (1807-1882) “Maidenhood” şiirinden.

zarif ve seçkin saymayı öğrenmiş olduğu o âlemin, plütokrasinin bir kraliçesiydi bu kadın. Marceline bu âlemin içinde kendini gösterecekti, onun kararını değiştirmeye çalışmanın faydası yoktu. Erkekler ona bakmaya başlamıştı ve o da bunu fark ediyor, bunun ne anlama geldiğini biliyordu. Sözcüklerin anlamlarını bilmeye başlamasından itibaren, tüm kibar hanımların sohbetlerinde bundan bahsedilmez miydi? O hanımlar yaşılanıyordu artık, sahneyi terk ediyorlardı – ve Marceline geliyordu, şimdi onun sırasıydı!

Ve şimdi bu İngiliz oğlan, kendisiyle hemen hemen aynı yaşta –ve aile geleneğine uygun olarak– onun hayat ortağı olmaya yazgılı. Belki öyle, ama önce halledilecek birkaç mesele vardı; ilkin, o ailede patronun kim olacağını belirlemek gerekliydi.

Alfy ciddiydi, babası gibi; son derece vicdanlı; o kadar genç birinde doğal görünenden daha suskun; ve gizli bir gurur ona işkence ediyordu. Marceline ise atılgan, coşkulu, konuşkan ve kendi tarzında bir o kadar mağrurdu. Bu mizaçlardan her biri diğerine gizlice hayrandı; genç bir oğlanın genç bir kıza ve genç bir kızın genç bir oğlana doğal yabancılığı, onların farklarını şiddetlendiriyor ve özsaygılarını incitiyordu. Oğlan sessiz olduğunda küçük mü görmekteydi kıızı? Kız güldüğünde dalga mı geçmekteydi oğlanla? Her iki taraftaki küstahlık ise, çileden çıkma duygusunu arttırıyordu.

İki oğlan birbirleriyle dövüşe tutuştukları zaman, etraflarına toplaşıp bir ring oluşturmak ve bakalım ne olacak diye seyretmek İngilizlerin âdetidir. Şimdi cinsiyetler savaşında da aynısı oluyordu sanki. Rick şöyle dedi: “Bunu şimdiden halletseler daha iyi.” Ancak istendiğinde tavsiye verirdi; ve zavallı Alfy babasına bile gurur yapıyordu. Kendi kadınlarıyla başa çıkmak bir erkeğin kendi işiydi!

Marceline ise annesine koştı ve ağlama nöbetleri geçirdi. Güzellik, ona, garip İngiliz mizacını açıklamaya çalıştı; bir İngiliz kendini soğuk gösterirdi, ama aslında soğuk değildi. Kısa tatil geçiyordu ve Güzellik kızına çabucak barışmasını tavsiye etti;

fakat Marceline ünledi: “Onların korkunç insanlar olduklarını düşünüyorum ve eğer tavırlarını düzeltmeyecekse onunla artık hiçbir işim olsun istemem.” Fransızlar ve İngilizler 1066’dan beri hep savaşmışlardı.

XI

Gariptir ki bir uluslararası arabulucu olarak hizmet eden, Iowa’lı adam oldu. Parsifal Dingle hiç kimsenin işlerine karışmaz, yalnızca Tanrı sevgisinden söz ederdi ve iki kişinin aralarının açık olduğunu bildiğinde sözlerine müthiş bir belagat gelmesi belki de bir tesadüftü. Tanrı her şeydi, Tanrı sevgiydi; Tanrı yaşıyordu ve Tanrı buradaydı; Tanrı bizim yaptıklarımızı, dediklerimizi, düşündüklerimizi bilirdi ve doğru olanı yapmadığımızda, kendimizi bile isteye ondan koparıyor ve kendisi saadetimizi mahvediyorduk. Ruhani yasaydı bu; Tanrının bizi cezalandırması gerekmezdi, biz kendimizi cezalandırıyorduk ve eğer onun önünde alçalırsak, birbirimiz önünde yücelirdik. Çok daha iyi bir dünyadan bir mesaj gibi gelen, işte böyle bir dizi mistik sözler.

Tüm bunlar, bu gençlerin atalarına bilindik düşünceler gibi gelirdi. Belki de, fikirlerin yeniden gerçek olmaları için unutulmaları gerekiyor; her neyse, hem Marceline hem de Alfı açısından bu tuhaf beyefendi, huşu uyandıran düşünceler yaratmış veya keşfetmişti. Saçları ağarmakta olan ve çayırıların* aksanıyla konuşan, pembe yanaklı, meleksi bir beyefendi. Bir keresinde, yelkenli teknede ellerini yıkamak istediğinde, “yunma çanağı” dediği şeyi kullanmıştı; Alfı bunun o zamana kadar duymuş olduğu en komik sözler olduğunu düşünmüştü.

Ama öyle görünüyordu ki Tanrının Iowa aksanına itirazı yoktu, çünkü Tanrı ona geliyor, ne yapması gerektiğini söylüyordu. Tanrıyı gökyüzünde bir yerde bir taht üzerinde değil, sizin kalbi-

* *Prairies*: Kuzey Amerika’da geniş, ağaçsız, otlarla kaplı alanlar. Parsifal Dingle’in memleketi Iowa’da bu tür alanlar bol olduğundan, bu adamın kökenlerine atıf yapıyor.

nizde yaşıyan, anlaşılması olanaksız bir şekilde sizin bir parçanız olan bir varlık olarak düşündüğünüzde, işte o zaman, müstakbel eşiniz değilse bile (!) ailenin bir dostu olan biriyle kavga etmeniz aptalca görünürdü. Bunu unutmak daha iyiydi – en azından bir tenis oyunu süresince.

Güzellik, ailede bir ruh şifacısına sahip olmanın ne kadar elverişli olduğunu düşündü! Aklından şunları geçirirdi: “Ben değersiz bir kadını ve onun gibi olmaya ve herkesi sevmeye, en iyi nitelikleri için onlara değer vermeye çalışmalıyım. Gerçekten de Lanny’nin okuluna gitmeli, o yoksul insanlardan bazılarıyla tanışmalı, onlarda Lanny’nin bulduklarını bulmaya çalışmalıyım.” Bu düşünceleri aklından geçirirken, iki veya üç kere giydikten sonra Irma’nın ona vermiş olduğu pahalı bir akşam elbisesini giyiyor olurdu; eski Barones de la Tourette’in evindeki bir partiye götürülecek ve yaşlı bir milyonerle evlenmiş ve bu zevk sahilinde gösteriş yapmakta olan bir sirk binicisine dair dedikoduları dinleyecekti. Hanımlar onun* itibarını paramparça edecekler; Güzellik de onların acımasız kurnazlığının tadını çıkaracak ve Tanrının her lafı dinlemekte olduğunu filan unutacaktı.

Böylesine karmaşık bir dünyada iyi olmak çok zordu!

* Sirk binicisiyle evlenen yaşlı milyoner kadının.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

ESİN, RÜZGÂRLAR, ÇATLATIN YANAKLARINIZI*

11

*Kadının Tüm Varlığıdır** (Aşk)*

I

BRİTANYA işçi hareketine ihanet, Eric Vivian Pomeroy-Nielson'un etine kızgın bir demir gibi saplanmıştı. Bunun üzerinde derin derin düşünmüş, nedenlerini analiz etmişti, ruhuna bunun imgelerini doldurmuştu; ve sonuç *Takım Elbise Rüşveti* adlı bir tiyatro oyunuydu. Ağırbaşlı ve tarafsız bir edebî başlık değil, mücadelecî bir başlık, bir propaganda başlığı.

Ana karakter, sendikasının sekreteri olmak yoluyla maden ocaklarında çalışmaktan kurtulmuş bir madencinin oğluydu. Karısı öğretmenlik etmişti, mevki olarak onun biraz üstündeydi. Çocukları yoktu, zira onların çocuğu işçi hareketi olacaktı. Oyunun açılışında, adam yeni seçilmiş bir parlamento üyesiydi. Onun geçmişteki coşku ve idealizm günlerini anımsatan karakterler ve epizotlar vardı, ama şimdi parti siyasetinin pek yüceltici olmayan ayrıntılarına, iktidar amaçlı manevralara, daha çok borç altına girme umuduyla geçmiş borçların ödenmesine odaklanmış halde görüyorduk onu.

* Shakespeare, *Kral Lear*, Perde III, Sahne 2 (Lear'in sözleri).

Lord Byron, *Don Juan*, Canto 1, Stanza 194.

Hikâyedeki aylak sınıf kadını, hiç şüphesiz, Lanny'nin eski aşkı, Sandhaven Kontesi Rosemary örnek tutularak oluşturulmuştu; feminist hareketten etkilenmiş olan, bağımsızlıklarına, takdir ve itibarın keyfini sürmelerine engel olacağından kendilerini derinden sevmeye bırakmayan o kadınlardan biriydi bu kadın. İktidar kullanmaktan hoşlanan politik bir kadındı; kendi Muhafazakâr topluluğunun çıkarlarına hizmet etmek istediği için değil, bir erkekle oynamaktan ve onu kendi iradesine tabi kılmaktan hoşlandığı için bir işçi liderini baştan çıkarmaya koyuluyordu. Sadece aşk hakkında değil, politika hakkında ve içinde yaşadıkları dünyanın tüm işleri hakkında da sağduyu dediği şeyi öğretmeye çalışıyordu ona. Aşağı düzeyde ve gereksiz bir kişi saydığı evli bir hanımın kalbini kırmakta beis görmüyordu; eğer bu arada bir sendikayı kırıp dağıtırsa, bu da bir yan kazanç olurdu.

Bir aktris için “dolgun” bir roldü – ve Lanny'nin önerisiyle Rick bu kadına Amerikalı bir anne vermişti; Londra sosyetesinde hayli yaygın olan bu durum, Phyllis Gracyn için mümkün kılırdı bu rolü. Lanny'nin eski dostu ve oyun arkadaşı, kendi kabahati olmadan Broadway'de “çuvallamış” olan iki oyunda başrolleri üstlenmişti; o başarısızlık yüzünden alçakgönüllü bir haletiruhiye içindeydi ve Lanny ona yazıp da Rick'in oyunundan bahsedince, bir telgraf çekti. Bu rol onun için yazılmıştı – ve Amerikan aksanından izler olmasına pay bırakılması bile bunu söylüyordu.

Lanny oyundan heyecanlanmış ve –hem kâğıda dökülmesinden önce hem de sonra– her sahneyi dostuyla konuşup tartışmıştı. Irma ve Güzellik oyunu okudular, Emily ve Sophie de, elbette Rick'in karısı da. Bu hanımlar baş başa verdiler ve büyük, güzel, yüksek âlemin üyelerinin nasıl hissettikleri ve nasıl davrandıkları konusunda önerilerle katkıda bulundular. Böylece oyun bir çeşit aile davası haline geldi ve oyunun atmosferi ve yerel havasıyla ilgili herhangi bir şeyin hatalı olması ihtimali pek azdı. Emily bütün senaryoyu okuduktan sonra, diğerleriyle aynı şartlar üzerinden beş bin dolar koymayı teklif etti. Eski barones Sophie de altta kalmayacaktı.

Paralı atmosfer nedeniyle, oyunu sahneye koymak masraflı olacaktı. İşçiler veya işçi liderleri gibi görünecek aktörlere ihtiyacınız varsa, bunları ucuza tutabilirsiniz, ama Hazine Bakanını oynayabilecek birini istiyorsanız, elinizi kendi hazinenize atmanız gerekir. Artık hayli deneyim kazanmış olan Rick, toplam maliyeti otuz bin dolar olarak tahmin etti ve bu rakam Lanny'ye gayet tanıdık geldi, çünkü Gracyn'in ilk sahneye koyduğu oyunun maliyetiydi bu ve Lanny ile ilişkisine bu yüzden son vermişti. Şimdi, "melek" olma görevini Lanny üstlenecekti; göklere ait, daha yüksek türden bir melek. Gracyn böyle bir melek için ancak sahnede rol yapmak zorunda olacaktı.

II

Nisan başlarında oyun sona erdi ve aile kuzeye gitti, Alfı okula döndü. Lanny ve Irma, birkaç gün önden, anne ile babayı Paris'e kadar arabayla götürdüler; çünkü Zoltan Kertezsi oradaydı ve bahar Salon'unu* onun uzman gözleriyle görmek istiyorlardı; ayrıca, profesyonellerin ilgisini çekecek türden görülecek oyunlar vardı, zaten onlar da profesyonel tiyatrocular haline gelmek üzereydi. Tam o sırada, Fransa ateşli bir seçim kampanyasının göbeğinde bulunuyordu ve Vekiller Meclisine adaylığını koymuş bir dayınız olduğunda, gösteriyi seyretmeye ilgi duyardınız. Hansi ve Bess oraya gelip kampanya yararına bir konser vermeye razı olmuşlardı, yani bir tür aile toplanması olacaktı.

Macar sanat uzmanı her zamanki gibi sakın ve nazikti. Orta-batıya** yaptığı bir yolculuktan daha yeni dönmüştü; garip görünse de orada hâlâ "sanat resimleri" adını verdikleri şeylerden almak isteyen rantiyer milyonerler vardı. Lanny, Zoltan'a, hâlâ depoda bulunan Detaze tablolarından bazılarını vermişti ve bun-

* Salon: Fransız hükümetinin himayesi altında her yıl düzenlenen sanat sergisi. Yirminci yüzyılın başlarında eski önemi kalmamıştı.

ABD'nin orta-batı bölgesi (Ohio, Indiana, Wisconsin, Minnesota, Kansas, Nebraska, Iowa, Missouri, Michigan, Kuzey Dakota, Güney Dakota ve Oklahoma).

lardan üçü, *Takım Elbise Rüşveti*'nin sahneye konulma masraflarını kısmen karşılayacak fiyatlardan satılmıştı. Irma, oyunlardan filan anladığı için değil, Lanny'yi sevdiği ve gönlünü hoş etmek istediği için, masrafların bir bölümünü karşılamakta ısrar etti.

Siyasi toplantılar konusunda da aynı hoşgörölü tavrı benimsedi. Lanny gitmek istediği zaman, ona eşlik eder ve çılğınca heyecanlı ses tonlarıyla Fransızca bağrışmaları anlamaya çalışırdı. Jesse Blackless, Paris'i geniş bir kızıl kuşakla çeviren o sanayi varoşlarından birinde aday olarak yarışyordu. Fransa kanunlarına göre, seçmen bölgenizde ikamet etmeniz gerekli değildi ama orada bir mülk sahibi olmalıydınız; bu yüzden Kızıl aday bulabildiği en ucuz boş arsayı satın almıştı. Seçmenleri kazanmak için dikkatle çalışıyordu; aylardır her gece işçi topluluklarına konuşmalar yapmış, komite toplantılarına katılmış, hatta işçileri evlerinde ziyaret etmişti – bütün bunları, “Moskova çizgisi”nden sapmış olan bir Sosyalist vekili tekrar seçtirmemenin zevki için yapıyordu. Irma bu teknik ayrıntıları anlamıyordu, ama bu yeni edinilmiş dayıyı bir platform üzerinde kitleyi keyiften coşturan ateşli bir nutuk çekerken herkesin dikkatini üstüne toplamış halde görmek onu elinde olmadan çok etkiliyordu. Ayrıca, Hansi Robin'i yabancı bir ülkenin işçilerine çalarken ve bir kardeş ve yoldaş olarak kabul görürken seyretmek de onu duygulandırıyor-du. Keşke bu kadar korkunç görünüşlü insanlar olmasalardı!

III

Tüm bunlar Lanny'yi tuhaf bir duruma sokuyordu. Dayısının mitingine katıldı, ama onun kazanmasını istemiyordu ve bunu yüzüne söyledi. Daha sonra arkadaşlarından bir grupla beraber bir kafeye gittiler; burada yemek yediler ve sabahın erken saatlerine kadar tartışıp çekiştiler. Gürültülü, kalabalık ve sigara dumanıyla dolu bir mekân; Irma Berlin'de, Londra'da, New York'ta bu gibi yerlere götürülmüşü, aydınların böyle yaşadıklarını biliyordu. Buranın “bohem” olduğu düşünülüyordu ve gerçekten

de farklıydı; Irma, evliliğinin ona maceralar sunmadığından asla şikâyet edemezdi.

Milyoner kadının yanında sarışın, genç bir Rus oturuyor, onunla İngilizce konuşuyordu; bu da Irma için bir kolaylıktı. Sovyetler Birliği'nden –Irma'nın, hakkında onca korkunç hikâye işitmiş olduğu o ülkeden– daha yeni gelmişti. Irma'ya, bitmekte olan Beş Yıllık Planı anlattı. Daha şimdiden, planın her parçası fazlasıyla gerçekleşmişti; büyük kolektif çiftlikler bu ilkbahar Rusya tarihinde hiç olmadığı kadar çok tahıl ekmektedirler; insanlığın defterlerinde yepyeni bir çağ anlamına geliyordu bu. Genç yabancı, sakın bir güvenle konuşuyor, içinde yetişmiş olduğu dünyanın mahvıyla karşı karşıya olan Irma ise ürperiyordu. Diğerlerinin tavrından, bu adamın önemli bir kişi, Komintern'in bir ajanı olduğunu, belki de kampanyanın doğru parti çizgisini takip ettiğini görmek için oraya gönderilmiş olduğunu tahmin ediyordu; belki de, herkesin dilinde olan şu “Moskova altınları”nın bir kısmını taşımaktaydı!

Masanın öbür yanında Hansi ve Bess oturuyordu; az sonra Komintern adamına Almanya'daki durum hakkında bilgi vermeye başladılar. Çeşitli eyaletlerin meclisleri için seçimler daha yeni yapılmış ve iki uçtaki partiler muazzam kazanımlar elde etmişlerdi; orta sınıflar yok olup gidiyordu ve onlarla beraber orta sınıf dünya görüşü de. Hansi, son iki veya üç yıldır Alman şehirlerinin sokaklarında devam etmekte olan savaşın Komünistler aleyhine dönmekte olduğunu söyledi; düşmanları paraca ve silahça üstün durumdaydı. Hansi, Berlin'de güpegündüz bir çarpışmaya tanık olmuştu. Fırtına Birliklerinden bir manga, *Hakenkreuz** bayrakları ve bir düdük ve davul ile yürümekteydi ve bir kooperatif mağazasının önünden geçerken mağazanın pencerelerine taşlar fırlatmıştı; içerideki adamlar da hemen dışarı çıkmışlar ve sopalı bıçaklı bir kavga başlamıştı. Yahudi kemancı orada kalmadığı için kavganın nasıl sonuçlandığını görmemişti. “Ellerimi adam

* Almanca: Svastika, Gamalı Haç.

dövmek için kullanmamalıyım herhalde,” dedi, özür dilercesine ellerini uzatıp göstererek.

“Zavallı Hansi!” diye düşündü Irma. O ve Freddi, babalarının bu Alman iç savaşında tüm taraflar ile nasıl iş yapmakta olduğunu keşfettiklerinden, mutsuzdular. Naziler, işçileri öldürmek için Budd makineli tüfeklerini kullanmaktaydı ve “R ve R” firmasının haberi olmadan bunun olmasına imkân var mıydı? Oğlanlar babalarıyla münakaşa etmemişti –buna katlanamazlardı– ama iç huzurları kalmamıştı ve o evde yaşamaya nasıl devam edebileceklerini bilmiyorlardı.

“Zavallı Lanny!” diye düşündü yine Irma. Kocasını, mücadele halindeki gruplar arasında kalmış görüyordu. Kızıklar bu kalabalık içinde ona kibar davranmaktaydı, çünkü Jesse’in yeğeniydi o ve ayrıca, hiç aksatmadan üstlendiği bir görev olarak, yemeklerin parasını ödüyordu. Hayatta olduğu için kendini mazur göstermek zorunda olduğunu hissediyordu sanki: kavga dövüşten hoşlanmayan ve hatta içtenlikle nefret etmek için bile karar veremeyen bir kişi.

Yine de tartışmaların dışında kalamıyordu. Vekiller Meclisine aday olan Komünist her zamanki plağını çalmaya başlayıp da Sosyal Demokratların gelişme önünde Faşistlerden daha büyük bir engel olduklarını söyleyince, Lanny karşılık verdi: “Eğer böyle ısrar edersen, Jesse Dayı, karşında Faşistleri bulabilirsin sonunda.”

Plak şöyle dedi: “Onların amacı bu olsun veya olmasın, kapitalist sistemin ezilmesine yardım edecekler.”

“Git de bunu Mussolini’ye anlat!” diye alay etti Lanny. “On yıl boyunca onunla uğraştın ve acaba ne sonuç aldın?”

“Kendi ipinin sonuna yaklaştığını biliyor o.”

“Fakat biz kapitalizmden bahsediyoruz! Fiat ve Ansaldo’nun kâr dağıtım raporlarına baktın mı?”

Böylece atışıp durdular; Irma ise şunları geçiriyordu aklından: “Aman Tanrım, aydınlardan nasıl da hoşlanmıyorum!”

Ama seçimler bittiğinde etkilenmemek elinde değildi; seçmenlerin telaffuzuyla “Jes Blakles” kendi bölgesinde birinci olmuştu. Ertesi pazar, ikinci tur seçim yapıldı; ilk turda en çok oy alan iki aday, Kızılların adayı ve Pembelerin adayı, kendi aralarında mücadele ettiler. Jesse Dayı para istemek için gizlice Irma’ya geldi, Irma da ona iki bin frank verdi, yani yetmiş dokuz dolar. Sosyalist aday, tesadüfen, Jean Longuet’nin arkadaşıydı ve Lanny’ye gidip iki kat daha çok para aldı; ama yine de Jes Blakles yarışı birkaç yüz oy farkla önde bitirdi ve Lanny, Fransa Cumhuriyeti Vekiller Meclisinde dayısı olan bir kişi olmanın ayrıcalığına erdi. Birçok genç adam servetini böyle bir bağlantı sayesinde yapmıştı, ama Lanny’nin tüm beklentisi restoranlarda yeni yeni hesaplar ödemek olabilirdi ancak.

IV

Pomeroy-Nielson’lar Londra’ya gitmişlerdi; Rick orada bir sahne yönetmeni ve bir işletme müdürü istihdam ediyordu. Budd’lar ve Robin’ler bir ziyaret için Les Forêts’ye gittiler; Emily Chattersworth daha yeni gelmişti oraya. Hansi ve Bess onun için çaldılar; daha sonra, Bess ve Lanny piyano düetleriyle alıştırma yaparken, Irma ev sahibesini bularak Pembe bir kocayla Kızıl bir dayının* problemleri hakkında onun tavsiyesini istedi.

Bayan Chattersworth siyaset bahsinde her zaman açık fikirli olmuştu; dostlarının ve misafirlerinin canları neyi istiyorsa ona inanmalarına ve onu söylemelerine izin vermiş ve bir salon sahibi olarak sohbetlerinin münakaşaya dönmesine engel olmakla yetinmişti. Bugünlerde, diyordu, dünya değişiyor gibi görünmekteydi; savaştan beri daima, beyefendilerin –evet, hanımların da– siyasi tartışmalarını nezaket sınırları içinde tutmaları zorlaşmıştı. Rus Devrimiyle başlamış görünüyordu bu durum; o dev-

* Metinde geçen *uncle-in-law* ifadesi, bu dayının kendi dayısı olmayıp kocasının dayısı olduğunu ifade eder. Türkçeye “kayındayı” olarak çevrilebilirdi belki, ama dilimizde böyle bir ifade şekli olmadığından sadece “dayı” olarak çevirdik.

rim nezaketten o kadar uzak bir hadiseydi ki. “Ya onun lehinde ya da aleyhinde olmak zorundasın,” dedi Emily; “ve hangi tarafı tutuyorsan, herhangi bir kimsenin diğer tarafta olmasına müsamaha edemiyorsun.”

Irma şöyle dedi: “Mesele şu ki, Lanny herkese müsamahalı olmaya hazır, ama insanlar ona sürekli olarak dayatma yapıyorlar.”

“Onu küçük bir oğlanken gözledim,” diye karşılık verdi arkadaş. “İnsanları merak etmesi, onları anlamak için çaba göstermesi çok sevimli görünüyordu. Fakat herhangi bir erdem gibi, bunu da aşırı noktalara götürmek doğru olamaz.”

Bu iki kadının onu parça parça etmelerini ve kendi tercihlerine göre yeniden oluşturmaya çalışmalarını duyabilmiş olsaydı Lanny’nin kulakları kıpkırmızı olurdu. Akıllı ve iyi kalpli Emily –ki Lanny’nin bu evliliği yapmasında başlıca etken olmuştu– bunun devam etmesini ve başarılı olmasını istiyordu ve problemi araştırabilmesi için, gençleri bir süre boyunca kalmaya davet etti. Temkin ve özen gerekliydi, diye işaret etti genç kadına, çünkü erkekler inatçı yaratıklardı, manipülasyondan ve manevralardan hoşlanmazlardı. Lanny’nin Kızılara ve Pembelere müsamahalı olmasının temelinde, acı çekenlere olan duygudaşlığı vardı ve eğer onun yaratılışında bu özellik eksik olsaydı Irma onu daha az severdi.

“Parasını oraya buraya vermesine aldırmiyorum,” dedi Irma. “Fakat keşke bu denli korkunç insanlarla karşılaşmak zorunda olmasaydı – üstelik o kadar çoklar ki!”

“Lanny fikirlere ilgi duyuyor; ve görünüşe bakılırsa bunlar şimdilerde toplumun aşağı tabakalarından geliyor. Sen ve ben bundan hoşlanamayabiliriz, ama davetsiz misafirler gibi içeriye hücum ettikleri bir gerçek. Belki de birkaçını sırayla içeri almak daha akıllıca olur.”

Irma, kocasını anlamak ve onu keyifli halde tutmak için her zahmeti çekmeye hazır; fikirler edinmeye çalışıyor, ama bunların güvenli fikirler olmasını, müzikle, sanatla, kitaplarla, oyunlarla ilgili olmasını istiyor, politikayla ve kapitalist sistemin yı-

kılmasıyla filan ilgili olmalarını istemiyordu. “Onun kapitalist sistem dediği” şeklinde ifade ediyordu konuyu, sanki böyle bir şeyin var olduğunu kabul etmek taktik bir hataymış gibi. “New York’taki arkadaşlarıma asla ilgi duymayacağından emin oldum,” diye açıklıyordu. “Ama senin toplantılarında karşılaştığı türde insanlardan etkilenir gibi görünüyor. Eğer nasıl yaptığını bana gösterirsen, onları kendime bağlamak için elimden geleni yapacağım – çok geç olmadan. Demek istiyorum ki Sosyalistleri ve Komünistleriyle çok daha ileriye giderse, doğru türdeki insanlar onunla herhangi bir alışverişleri olmasını istemeyecekler.”

“Bunun olacağından şüphe ederim,” dedi Emily gülümseyerek. “Seni düşünerek onu hoş göreceklersin. Hem, Amerikalılar için bir serbestlik alanı bırakırlar – bizim eksantrik bir halk olduğumuz farz edilir ve Fransızlar bizi eğlenceli bulurlar, tıpkı Lanny’nin kendi Kızıklarını ve Pembelerini öyle bulması gibi.”

V

Bu sohbet veya bu türden daha sonraki sohbetler Lanny’ye anlatılmadı; ama o, hayatında ilk defa olmamak üzere, hanımların kollarıyla sarılmış olduğunu, onu nazikçe bir yöne doğru itelediklerini ve diğer yönden uzak tutmaya çalıştıklarını fark etti. Kaburgalarına giren hanım dirsekleri değil, onu sarmalayan yumuşak kollar; bir sıcaklık hissi, belki dudakların bir teması veya fısıltıyla söylenen ayartma sözleri: sevgilim, hayatım filan ve bir kitapta aptalca görünecek ve seçilmiş bir kişiden işitilmedikçe kulağa aptalca gelecek mahrem takma isimler. Asla, “Oraya gitmeliyim, hayatım,” değil. Bunun yerine: “Şuraya gidelim, hayatım.” Gidilmesi istenen o yer daima müzikle veya resimle, kitaplarla veya oyunlarla ilgili bir yer olur, asla kapitalist sistem diye adlandırılan, iddia edilen veya varsayılan şeyin yıkılmasıyla ilgili bir yer olmazdı.

Emily’nin rehberliği altında, Irma, Lanny’nin bir sanat uzmanı olarak gayretlerini caydırmaya çalışmakla bir hata etmiş oldu-

ğuna karar verdi. Elbette, onun bu kadar çok parası varken daha çoğunu kazanmaya çalışmak aptalca görünüyordu, ama erkeklerin önyargılarına saygılı olunmalıydı; kadınlardan para almayı sevmezler ve en azından cep harçlıklarını kazanmayı bir prestij meselesi olarak görürlerdi. Irma, Zoltan Kertezsi'nin, kocasının hayatında mükemmel bir etki olduğuna karar verdi. Şimdiye dek ona bir çeşit yüksek seviyede hizmetçi gözüyle bakmıştı, ama şimdi onu bir arkadaş olarak kendine bağlamayı kararlaştırdı.

"Paris'te bir süre kalalım, hayatım," diye önerdi. "Hakikaten resimler hakkında bilgili olmak istiyorum ve Zoltan'ın tavsiyelerini almak büyük bir zevk."

Lanny bu teslim oluş tavrından etkilendi tabii ki. Sergilere gittiler. Paris'te bunlardan bol bir şey yoktu. Ayrıca, özel koleksiyonlara sahip evler vardı ve Zoltan, kapıları ona ve misafirlerine açıveren sihirli anahtarların sahibiydi. Kısa bir zaman sonra, Irma güzel yapıtlar görmekten hoşlanmaya başladı. Dikkat gösteriyor ve Zoltan'ın izah ettiği noktaları anlamaya çalışıyordu: bir peyzajda dengeli bir tasarım oluşturan, dağların kavisleri veya ağaçların biçimi; bir iç mekânın kontrast renkleri; gözü tek bir merkezî figüre yöneltecek şekilde yerleştirilmiş figürler ve düzenlenmiş çizgiler. Evet, resim sanatı ilginç bir şeydi ve eğer Lanny'nin hoşlandığı buysa, karısı da hoşlanacaktı bundan. Evlilik bir piyangoydu, öyle iştmişti Irma – ve insan çekmiş olduğu bilekten en iyi sonucu almalıydı.

VI

"Zaharoff'un Hoche Bulvarındaki evinde neşeli ve parlak Boucher* tabloları var," dedi Lanny. "Genellikle orada bulunmaz, ama hizmetçiler beni tanıyor. O yüzden, hiç şüphesiz içeri girebilirsiniz."

Lanny, Irma ve Zoltan, çiçeklerle dolu, camla kaplanmış, pencere önü çiçek kutularıyla beyaz taştan konağa uğradılar. Sarsak

* François Boucher (1703-1770): Fransız ressam, oymabaskı ustası ve tasarımcı.

ihtiyar baş hizmetkâr hâlâ iş başındaydı ve o güzel portreler, Sör Basil'in özel evrakını yakıp bacasını ateşe vermiş olduğu misafir odasında asılıydı hâlâ. Baş hizmetkâr, efendisinin şatoda olduğunu ve bugünlerde şehre nadiren geldiğini bildirdi; ama ne zaman gelebileceğini kimse bilmiyordu.

Zaharoff, Lanny'nin onu tanımış olduğu zamandan beri hep devam etmiş olan âdeti sürdürüyor, her akşam kendisi ve birçok misafir için yetecek dört dörtlük bir sofraya hazırlatıyordu. Belli bir saatten sonra eğer gelmemiş olursa, hizmetçiler neyi isterlerse yiyor ve kalanları uygun yoksullara veriyorlardı. Düşesin *bybloemen* ve *bizarre* laleleri, onları Lanny'ye göstermesinden on beş bahar mevsimi sonra, onun bahçesinde hâlâ çiçeklenmekteydi. "Onların kendilerine özgü bir ölümsüzlüğü var," demişti ve bu sözler Lanny'ye, yüksek demiryolundan geçen trenlerin pencere-leri gümbürdettiği, New York'taki Altıncı Caddedeki kiralık bir dairede yaşamakta olan, bol bir sabahlık giymiş ihtiyar bir Polonyalı kadın tarafından tekrar edilmişti.

Balincourt'da görülmeye değer eski ustalar vardı ve Lanny telefon edip karısı ile arkadaşını getirmek için bir randevu ayarladı. Güneşin parladığı nefis bir günde, onları kendi arabasıyla oraya götürdü. Şövalye Kumandanı ve Yüce Subay, bu topluluğu, tam bir içtenlikle karşıladı. Lanny'nin karısının iyi huylu bir insan olduğunu keşfetmişti – ve her yalnız ihtiyar erkek güzel bir genç kadının alakasından hoşlanır. David, Fragonard, Goya, Ingres, Corot* resimlerini gösterdi onlara. Bunların da kendilerine özgü bir ölümsüzlüğü vardı; onlara bakanların ruhlarında hayatı uyandıracak sihirli bir güçleri. Zaharoff bunlardan bıktığını söylemişti Lanny'ye, ama şimdi gençlerin onlara değer vermesinin alevleri kendi değer verişinin sönük küllerini canlandırdı.

Macar uzman, bir resim hakkında dikkate değer bir söz etmekten hiç geri kalmıyordu; Zaharoff da onun söylediği sözün doğru olduğunu fark etmekten. Fiyatlar hakkında konuştular.

*İspanyol olan Goya hariç, Fransız ressamıdır.

Bunlar ikisini de ilgilendiriyordu ve Zoltan bakımından ise önemliydi – böyle bir temastan ne çıkabileceği hiç belli olmazdı. Lanny şöyle dedi: “Sanat hakkında bildiklerimin çoğunu bana öğreten, işte bu adamdır.” Zevkten kızaran Zoltan karşılık verdi: “Marcel Detaze’ın üvey oğlundan bunu işitmek!”

O ressam hakkında konuştular; Zaharoff’un ondan haberi vardı. Sorular sordu ve aklına bir fikir tohumu düştü ve filizlenmeye başladı. Belki de, Madam Zyszynski ile geçirdiği zamanı daha etkili değerlendirmenin bir yoluydu bu! Bir Detaze tablosu satın almak!

Şatonun önündeki terasta çay ikram edildi. Geometrik desenli bahçelerin ve uzakta ormanların güzel bir manzarası görünüyordu ve Lanny bu konuda yorum yapınca, Zaharoff şöyle dedi: “Burrayı karım seçti ve ben de Belçika Kralı Leopold’dan satın aldım.”

Daha ileriye gitmedi, ama Lanny hikâyeyi biliyordu ve Paris’e dönerken, bunun açık saçık ayrıntılarıyla yolcuları eğlendirdi. Küt kesilmiş muhteşem beyaz sakallı, uzun boylu, görkemli bir şahsiyet olan Belçika Kralı, karşı cinsten birilerini bulmak umuyla, Paris’in caddelerini ve sokaklarını dolaşmayı huy edinmiş. Altmış beş yaşındaki hükümdar, şehrin ünlü kibar fahişelerinden birinin on altı yaşındaki kız kardeşine denk gelmiş ve onu satın almak için bir muhabbet tellalı göndermiş; onu bir süre için Macaristan’da yaşamaya götürmüş, ona çılgınca âşık olmuş, sonra da tekrar Paris’e getirmiş ve onun yuvası olarak bu muhteşem şatoyu satın almış. Adam binadan memnun değilmiş, büyük bir kısmını yeniden düzenletmekte ısrar ediyormuş; hanımının yatak odasının tavanını söktürüp bir kilise gibi iki kat yükseklikte yaptırmış. Yatağa doğru bakan dört pencerenin perdeleri yirmi bin franga mal olmuş; İngiliz iğne oyasından yatak örtüsü yüz on bine mal olmuş – savaş öncesi frank değeriyle! Kadının banyo odası masif porfirden, küveti gümüştenmiş; bodrum katında altın mozaikten bir yüzme havuzu varmış. Bu havuzda hiç yüzmemiş olan Lanny, son derece titiz Düşes Marqueni’nin bu Bizans ihtişamlarını muhafaza etmiş olup olmadığını merak ediyordu.

Üçlünün ziyaret ettiği evlerden bir diğeri, Arjantinli bir sığır kralının kızıyla evlenmiş olan ve böylece atalarının debdebesinde yaşayabilen, eski Fransız soylularından Belleaumont Dükünün şehirdeki eviydi. Bu malikâne, Parc Monceau yakınında bir köşede bulunuyordu ve etkileyici bir beyaz mermer dış cephesi ve birçoğu gayet geniş otuz kadar odası vardı. Fransızların asırlar boyunca geliştirmiş oldukları o görkem ile süslenmişti. Her mobilya parçası, her duvar halısı ve heykel ve vazo ayrıca incelenmeye değerdi. İçine on altıncı yüzyıldan altın mineli kutsal yadigâr mahfazaları kakılmış kristal bir haç, kakma işlemeli bir Louis Seize [On Altıncı Louis tarzında] yazı masası, eski Çin'den yarı saydam gök mavisi zencefil kavanozları seti – böyle şeyler Zoltan Kertezsi'nin kendinden geçmesine sebep oldu. Tüm bunların toplam etkisi müze gibi bir şeydi, ama bu Fransa'da hiç kimseyi rahatsız etmez ve Long Island'da da olmuştur.

Aile uzaktaydı ve mobilyaların üstüne toz örtüleri seriliydi, ama Zoltan bekçiyi tanıyordu ve bekçi de cömert bir bahşişten emin olduğu için, ilgilendikleri her şeyi onlara gösterdi. Irma'nın aklına, Arjantin sığır eti piyasasının depresyondan etkilenmiş olabileceği düşüncesi geldi. Bu yerin kiralınmasının mümkün olup olamayacağını sordu; Madam'ın, Mösyö Dükün vekiline danışması gerektiği söylendi. Irma da öyle yaptı ve itibarı yerinde bir ailenin yılda bir milyon frank bedelle malikâneyi kiralayabileceğini öğrendi.

“Hey, Lanny, hiçbir şey değil!” diye ünledi Irma. “Kırk bin dolardan daha az.”

“Ama onunla ne yapacaksın ki?”

“Paris'te yaşamak ve dostlarını ağırlayabilmek istemez miydin?”

“Fakat elinde masraflı bir mülk var zaten!”

“Mantıklı ol hayatım ve gerçekleri kabul et. Shore Acres'tan veya oraya gelen insanlardan hoşlanmıyorsun. Fransa'da yaşamak istiyorsun.”

“Ama asla bir saray talep etmedim!”

“Dostlarını etrafında istiyorsun ve onlar için birtakım şeyler yapmak istiyorsun. Hayatın boyunca, ağırlama işini başkalarının yapmasına ve bunun keyfini çıkarmaya alıştın. Sept Chênes’e gidip entelektüel ve kültürlü insanlarla buluşmaktan zevk alıyorsun. Ünlü müzisyenleri dinliyor, şairlerin eserlerini okumalarını dinliyorsun – ve öyle görünüyor ki bu türden zevklerin ağaçta yetiştiğini sanıyorsun; meyveyi koparman bile gerekmiyor, ufak parçalar halinde kesilmiş ve tabakta buzla servis edilmiş halde geliyor sonra! Emily’nin sağlığının gitgide bozulmakta olduğu aklına gelmedi mi? Günün birinde annen olmayacak veya Sophie veya Margy olmayacak. Karının öğrendiklerine bağımlı olacaksın.”

Lanny, Irma’nın her şeyi düşünmüş olduğunu gördü ve diğer hanımlara danışmış olduğunu tahmin etti. Diğer hanımlar elbette ki tasvip edecekti. “Omuzlarına ağır bir yük alacaksın,” diye itiraz etti Lanny hafifçe.

“Yabancı bir ülkede o kadar kolay olmayacak; ama yardım alacağım ve öğreneceğim. Şimdiye kadar Emily’nin işi olduğu gibi, benim işim olacak bu.”

“Shore Acres ile ne yapacaksın?”

“Bu yeri bir yıl için deneyelim. Eğer hoşumuza giderse, belki bunu satın alabilir ve Shore Acres’i satabiliriz; veya eğer annem orada yaşamaya devam etmek isterse, çalışanların sayısını düşürebilir. Eğer bu depresyon sürerse, iase ve ibate karşılığı çalışmaktan mutlu olacaklar ve bu da adaletli olacak.”

“Ama gelirinin azalmaya devam ettiğini düşün, Irma?”

“Dünya sona ererse, ne yapacağını kim söyleyebilir ki! Her ne olursa olsun, birçok dostumuz olmasının bize herhangi bir zararı dokunamaz.”

VIII

Irma’nın önerdiği şey bir uzlaşmaydı; kocasının arzu ettiği gibi, Fransa’da yaşayacaktı, ama kendi standartlarına göre ya-

şayacaktı. Irma'yı durdurmak için, Lanny'nin kesin olarak hayır demesi gerekirdi ve bunu deme hakkı yoktu. Para onun parasıydı ve tüm dünya bunu biliyordu.

Paris'te yaşama fikrinde Lanny Budd için çok yeni hiçbir şey yoktu. Barış Konferansı döneminde burada bir kış geçirmiş ve Marie de Bruyne ile *vie à trois** devresinde yine bir başka kış geçirmişti. Paris her türden sanat ve eğlenceyi sunuyordu ve merkezi bir konumdaydı; yollar ve arabalar o denli gelişmişti ki Londra'ya veya Cenevre'ye veya Amsterdam'a birkaç saatte varabilirdiniz. Sabahleyin arabalarına binebilir ve karanlık çökmeden Bienvenu'de olabiliyorlardı. "Her gün evden işe, işten eve seyahat etmek gibi olacak," dedi Irma.

Irma'nın işe gayretle sarılması ve süratle bitirmesi Lanny'yi çok şaşırttı. J. Paramount Barnes'ın kızıydı Irma ve tüm yaşamı boyunca kararlar alınmasını ve emirler verilmesini duymaya alışmıştı. Lanny rızasını verir vermez, Irma telefonun başına oturdu ve Cannes'daki Jerry Pendleton'u aradı. "İşler nasıl?" diye sordu ve aşına olduğu neşeli ses ona iş filan kalmadığını bildirince, Irma ona, "Bir iş ister misin?" dedi. Jerry balıklama atlayacağı cevabını verdi. Irma, "Gece ekspresine atla," dedi, "ve fırsatı kaçırma."

"Ama hayatım!" diye itiraz etti Lanny. "Jerry bir malikâneyi yönetmeyi bilmez ki!"

"O dürüst bir adam, on beş yıldır Fransa'da yaşıyor ve hizmetçiler çalıştırdı. Bu işin yolunu yordamını öğrenmesi uzun sürmeyecektir."

Kansas'tan kızıl saçlı eski teğmen geldiği zaman, Irma onu işe koştı. Stubendorf'taki Herr Meissner gibi, kâhya veya belki de geneldenetçiolurdu. "Afra tavra yaparsın," diye tavsiye etti Irma, "ve kendine değer verilmesini sağlarsın." Birinci sınıf bir teşrifatçı ve iş bilen bir baş hizmetçi tutardı. Yeterince ücret alırdı, öyle ki, kendi otomobiline sahip olabilir ve arada bir ailesini görmeye gidebilirdi.

* Fransızca: Üçlü hayat; karı, koca ve karının veya kocanın sevgilisi.

Jerry Pendleton geçmişte herhangi bir hazırlık olmadan Lanny Budd'a hocalık etmeyi üstlenmişti ve şimdi o türden bir diğer riske giriyordu. Bir genel denetçinin görevleri üzerine bir kitap okumak için bile zamanı yoktu! Hemen işe girişmeliydi; çünkü "sezon" yakında başlayacaktı ve Irma ne istiyorsa hemen o vakit olmasını istiyordu. Malikânenin içindeki eşyanın ayrıntılı envanteri yapıldı, kontrol edildi ve her sayfası imzalandı; kira sözleşmesi imzalandı, para ödendi, anahtarlar teslim edildi. Emily'nin kâhyasının bir erkek kardeşi vardı; bu adam da aynı meslekteydi ve Paris sosyetesini hakkında bilenecek ne varsa hepsini biliyordu. Ayrıca, bir acil durum kadrosu için yeterince hizmetçiye tanıyordu ve hizmetçiler gelip toz örtülerini kaldırdılar ve Amerikan süratiyle her şeyi hazır ettiler.

Irma ve prenses kocası ve de genel denetçisi yeni evlerine taşındılar. Sadece birkaç saat sonra gazeteler bunu haber almıştı ve kapı zili çalmakta ve fotoğrafçıların flaşları patlamaktaydı. Lanny, karısının bir kez daha harcadığı paranın karşılığını almakta olduğunu gördü; yine kafe sosyetesindeydiler, spot ışıkları onların üzerindeydi. Paris'in yeni bir ev sahibesi, ünlü bir ev sahibesi olacaktı. Malikânenin mermer merdivenlerini, seçkin isimlerin kartvizitlerini bırakmaya gelen şoförlerle uşakların ayakları aşındırıyor ve yan giriş kapısının zili, mücevherciler ve terziler ve moda eşya satıcılarının gelişini bildirmek için çalışıyordu.

Irma şöyle dedi: "Annen gelip bize yardım etmeli." Lanny derhal mektup yazdı ve o yaşlı savaş kısırağı "Ha, ha!" diyerek çarpışmanın kokusunu uzaktan alıverdi. Bir kayınvalideyi davet edip diğerini etmemek ölümcül bir hakaret olurdu; bu yüzden Irma, Shore Acres'a bir telgraf çekti ve o daha yaşlı ve daha deneyimli süvari atı tüm planlarını bırakıp ilk vapura bindi. Emily bile birkaç gün için şehre geldi, gizli işaretlerle dolu çağrı listelerini de yanında getirmişti. Feathers bir stenograf defteriyle onun yanına oturdu, Fransız-Amerikalı ev sahibelerinin en itibarlısının dudaklarından dökülen bilgi tanelerini defterine kaydetti.

Kısacası, Lanny Budd kendini bir sosyal girdabın orta yerinde buldu; ve bundan hoşlanmaması zalimce bir kabalık olurdu. Hanımlar bir kez daha onun hayatını ele geçirmişlerdi ve onlar neyi uygun görüyorlarsa Lanny de onu yapıyordu. Onların konuşmalarını dinliyor ve onun tanışması için getirdikleri insanlarla tanışıyordu; piyano çalmak isterse, sosyal meşguliyetler arasında vakit buldukça çalmak zorundaydı; muhteşem bir kütüphanede oturma ve kendini bir kitaba gömmeye gelince, bunu yapmak aşırı bencilce, aşırı münzevice olurdu; böylesine görkemli bir yerin kiracısına saygılarını arz etmek isteyen tüm o insanlara karşı aşırı bir düşüncesizlik olurdu.

IX

Seçim sonuçları Fransa'daki muhafazakâr unsurları çok sarsmıştı. Jesse Blackless'in partisi sadece iki yeni sandalye kazanmış ama Léon Blum'ün partisi on yedi, "Radikaller" ise kırk sekiz yeni sandalye kazanmışlardı. Elbette, bu kelime* Birleşik Devletler'de taşıdığı anlamı taşııyordu; Radikaller köylülerin ve küçük iş adamlarının partisiydi, ama Sosyalistler ile bir araya gelmesi bekleniyordu ve barışçılık ile fena halde lekelenmiş, Almanlara tehlikeli ödünler vermesi muhtemel, solcu bir hükümeti olacaktı Fransa'nın. Fransa'yı yönetmiş olan gruplar, halk arasında *mur d'argent*, "para duvarı" diye bilinen büyük sanayi ve finans kapitalin temsilcileri, müthiş bir alarm halindeydiler.

Lanny'nin Paris'teki görevlerinden biri, eski ailesi Bruyne'ler ile temas halinde olmaktı. Şimdi kendine ait uygun bir evi olduğu için, onları yemeğe davet etti. Onlar da geldiler; baba, iki oğul ve Denis'in genç karısı. Irma onlarla daha önce karşılaşmamıştı, ama onlar hakkında çok şey işitmişti ve kocasının eski metresinin ailesini karşılarken, kendini büyüleyici bir şekilde Fransız hissetti. Onlarsa bunu normal bir durum olarak görür gibiydiler

*"Radikaller".

– ki böylece vaziyet daha da Fransız bir hal almış oldu. Kültürlü ve terbiyeli insanlardı; bu nedenle Irma, onu iyi ve tatmin edici bir koca olmaya hazırlamak üzere onca şey yapmış olan kadına Lanny’nin vermiş olduğu ölüm döşeği sözlerinin yerine getirilmesine yardım etmekten memnundu.

Siyasetten ve dünyanın halinden söz ettiler. Bu muhteşem ev işte bunun içindi; Lanny, dostlarıyla kalabalık kafelerde buluşmak zorunda olmayacaktı. Oralarda sıkış tepiş dururlar, birbirlerinin seslerini zar zor işitebilirler, ama rahatça oturup kendilerini zevkle ve gururla ifade edebilirlerdi. Irma’nın ümidi, söylenen sözlere bu ortamın havasından bir şeyler bulaşmasıydı. De Bruyne’ler bakımından durum kesinlikle böyle görünüyordu; onların dördü de Milliyetçiydi ve ülkenin gidişatı ve dünyadaki konumu hakkında büyük endişe içindeydiler.

Büyük bir taksi filosunun sahibi olan adam, yurt dışından bir ev sahibesine, biraz tereddütle şunları dedi: “Korkarım ki ülkenizin halkı benim ülkemi nasıl bir vaziyet içine koymuş olduklarını açık bir şekilde algılamıyorlar.”

Irma, en resmî Fransızcasıyla, “Serbestçe konuşmaktan çekinmeyin lütfen, Mösyö,” diye karşılık verdi.

“Bu ülkeyi barbarların istilasından koruyabilecek tek bir doğal engel vardır, Ren Nehri. Bunu tutmak ve tahkim etmek istiyoruk, ama sizin Başkan Vilson,” –ona böyle diyorlardı, genizden gelen belirgin bir “n” sesiyle– “sizin Başkan Vilson bizi o sınırdan çekilmeye ve Maginot Hattımızla* ne kadar gayret edersek edelim savunulması neredeyse imkânsız olan bir arazi parçasına gerilemeye zorladı. Başkanınızın Almanya’ya karşı koruyucu bir anlaşma taahhüdü nedeniyle bu ödünü verdik; fakat kongreniz o anlaşmayı tanımadı, bu yüzden şimdi hemen hemen savunmasız bir haldeyiz. Yeni başkanınız Uvey** de savaş tazminatı ödemeleri

* Maginot (“Majino” diye okunur) Hattı: Fransa’nın kuzeydoğusunda bir Alman saldırısına karşı 1930’larda yapılan savunma hattı.

** Hoover (Fransız telaffuzuyla).

üzerinde moratoryum ilan etti, böylece o fasıl da kapanmış oldu – ve biz neredeyse hiçbir şey alamadık.”

Lanny şunları demek istedi: “Dawes planı kapsamında yirmi beş milyar frank aldınız ve bunun ürünleri dünya piyasalarını doldurup taşırdı.” Ama onunla tartışmanın yararsız olduğunu Denis’in evinde öğrenmişti ve Denis’in mali ortaklarından biri olan Belleaumont Dükünün sarayında bunu yapmak en az o kadar yararsız olurdu.

Siyasi eğitimini geliştirmek için çok gayret sarf eden Irma, “Alman Cumhuriyeti’ne güvenmenin herhangi bir imkânı olmadığını mı düşünüyorsunuz?” diye sordu.

“Bugün Almanya demek Prusya demektir, madam. Bu insanlar için, samimiyet bir istihza sözüdür ancak. Thyssen ve Hugenberg gibi adamlar için ve Yahudi tefeciler için ‘cumhuriyet’ adı bir kamuflaj şeklidir. Serbestçekonuşuyorum, çünkü aile içindeyiz âdeta.”

“Kesinlikle,” dedi ev sahibesi.

“Verdiğimiz her ödünden sonra yeni taleplerle karşılaşyoruz. Ren bölgesinden çekildik ve onlar üzerinde hiçbir kontrolümüz kalmadı. Onlar da sinsice gülerek yeniden silahlanma çalışmalarına devam ediyorlar. Görmüş olduğunuz gibi, bizi ürkütmemek için seçimlerimizin bitmesini beklediler; sonra da, solun zaferini görünce, Katolik Şansölyeyi deviriyorlar ve biz de, gayet uygun bir adlandırmayla, bir Baronlar Kabinesi görüyoruz. Tüm Avrupa’da Franz von Papen’den* daha az güvenilir bir adam varsa, onu nerede bulacağımı ben bilmiyorum.”

Irma anladı ki bir Fransız Milliyetçisini evlerin en şahanesine davet edebilir ve ona yemeklerin en âlâsını ikram edebilirdiniz, ama böylece onu tamamen mutlu edemezsiniz. Yeni *salonnière* rolünü oynayarak, gençleri sohbetin içine çekti; ama bunda daha iyi bir başarı elde edilemezdi, zira anlaşıldı ki Charlot, genç mü-

* Franz von Papen (1879-1969): Adolf Hitler’in iktidara gelmesinde önemli rol oynayan Alman devlet adamı ve diplomat. 1932’de bir süre başbakan (şansölye) oldu. 1939-44 yıllarında Türkiye’de büyükelçi olarak görev yaptı.

hendis, vatani Kızılılara da Prusyalılara da teslim etmeyi öngörmeyen vatansever örgütlerden biri olan Croix de Feu'ye katılmıştı. Bu örgüt, İtalya'nın Faşistleri ve Almanya'nın Nazileri gibi, flamlar ve üniformalar, yürüyüşler ve marş söylemeler tekniğini kullanıyordu; ama Lanny şöyle dedi: "Korkarım ki, Charlot, pek ileri gidemeyeceksiniz, çünkü işçilere pek fazla vaadiniz olmuyor."

"Halka yalanlar söyleniyor," dedi genç Fransız, kibirli bir edayla, "ama biz şerefli insanlarız."

"Ah, evet," diye içini çekti eski arkadaşı, "fakat siyasette bu nereye kadar götürür ki?"

"Bu yozlaşmış cumhuriyette hiçbir mesafe alınamaz, ama biz Fransa'yı sözlerinde samimi olan insanların yurdu yapmak için yola çıktık."

Lanny başka bir şey demedi. İki evlatlığının -onların evlatlığa yakın bir konumda oldukları kabul ediliyordu- Faşizm yoluna gitmekte olmalarını görmek onu üzmüştü. Annelerinin bu eğilimleri paylaşmış olduğunu da biliyordu. Onlar Fransız Milliyetçileriydi ve Lanny onları enternasyonalist veya kendi deyimiyle "iyi Avrupalılar" yapamazdı.

X

Lanny'nin böyle bir gericilik dozu aldıktan sonra bir de umut dozu alması gerekirdi. Irma'ya şöyle dedi: "Léon Blum'ü hakikaten ziyaret etmeli ve belki de yemeğe götürmeliyim. Gelmek ister miydin?"

"Ama Lanny," diye ünledi Irma, "bu evi niçin tuttuk?"

"Onun buraya gelmesini isteyeceğini düşünmedim."

"Ama sevgilim, eğer dostlarını getiremeyeceksen burası nasıl bir yuva olur ki?"

Lanny, onun adil olmaksaki kararlılığını gördü. Konuyu akıllı Emily ile konuşmuş olduğunu ve Emily'nin programını izlediğini tahmin etti. İnsanın kocasının kötü alışkanlıkları olacaksa eğer, bunlar evde yumuşatılabilir ve belli sınırlar içinde tutulabilirdi.

Ne de olsa Léon Blum, Fransa'daki ikinci en büyük siyasi partinin lideriydi; bir bilim adamı ve şairdi ve bir zamanlar servet sahibi olmuştu. Eski günlerde, genç bir estetik olarak, Emily'nin salonunun bir müdavimiydi; şimdi Karl Marx'ı Marcel Proust ile değişmişti, ama bir beyefendi ve parlak bir kafa olmaya devam ediyordu. Elbette ki –şayet diğer misafirler dikkatle seçilirse– öğlen yemeğine, hatta akşam yemeğine davet edilebilirdi. Emily'nin kendisi de gelirdi; Lanny bu sözlerden konunun müzakere edilmiş olduğunu anladı.

Léon Blum tanrıların ona sunduğu lütfu kabul etti. Daha önceleri Denis de Bruyne'nin işgal etmiş olduğu iskemleye oturdu ve belki bazı kötü titreşimler hissetti, zira çok kederli konuştu. Sonsuz yozlaşma ortasında, dürüstlüğe inanmaya çalışıyordu; büyük çaptaki zalimliğin ortasında, iyi kalpliliğe inanmaya çalışıyordu. Kazanç sistemi, hammaddeler ve pazarlar için gözü kapalı rekabet mücadelesi, uygarlığı mahvetmekteydi. Tek bir ülke bunu kendi başına değiştiremezdi; hepsi birden yardım etmeliydi, ama birileri başlamalı ve gerçeğin sesi her yerde işitilmeliydi. Léon Blum, Mecliste hiç yorulmadan konuşuyor, *Le Populaire* için günlük başyazılar kaleme alıyor, oraya buraya seyahat ediyor, savunuyor ve açıklıyordu. Aynı şeyi bir dostun sofrasında yapar ve sonra durup özür dilerdi; gülümseyerek, siyasetin insanın karakterine zarar verdiği kadar görgüsünü de bozduğunu söylerdi.

Bir sanatçının uzun, narin ellerine sahip; ince, hassas yüzü, Fransa'da basının karikatüristlerine iyi malzeme olan gür bıyıklı, uzun boylu, zayıf bir adamdı. İnanılmaz ölçüde şiddetli kampanyalardan geçmişti; çünkü Fransız sağının taraftarları için, onların düşmanlarının bir Yahudi'yi kendi sözcüleri olarak ortaya koymaları çifte hakaret oluşturunuyordu. Bu durum, işçi hareketinin tamamını uluslararası Yahudi komplosunun bir parçası yapıyor ve Fransa'ya yönelik her türlü Faşist saldırılar için bir nefret kaynağı sağlıyordu. Devlet adamı, "Belki," diyordu, "benim davaya hizmet etmeye çalışmam bir hatadır."

Partisinin seçimlerde elde etmiş olduğu sonuçtan pek memnun değildi. On yedi sandalyelik bir kazanç yeterli bir başarı değildi. Avrupa'yı yeni bir savaşın dehşetlerinden esirgemek için acil ve cesur eylem gerektiğini söylüyordu. Alman Cumhuriyeti'nin Fransa'nın cömert yardımı olmadan ayakta duramayacağını söylüyordu. Ona göre, "Baronlar Kabinesi" dar kafalı Poincaré kabinesine ve sahtekâr Laval kabinesine doğal bir yanıtı. Blum, Fransa dâhil tüm ülkelerin gerçekten silahsızlanmasını savunuyordu ve bu konuda geri adım atmaktansa partisinin bölünmesine razı olmuştu. Yemekten sonra, Irma şöyle dedi: "Onu ve de Bruyne'leri bir daha asla aynı zamanda davet etmeyelim!"

XI

Malikâneyi kiralama kararını verdikten sonra, Irma'nın aklı tüm Paris'in katılacağı bir parti düzenleme meselesiyle meşguldü: bir tür yeni ev partisi. Lanny, beyaz mermerden yapılmış böylesine büyük bir binaya sıcaklık vermek için hayli samimiyet gerekeceğini söyledi. Karısı değişik bir şey düşünmek istiyordu. Partiler birbirine çok benziyordu. İnsanlar senin yemeklerini yiyor, senin şarabını içiyor, üstelik çoğu zaman aşırı miktarda yiyip içiyordu; dans ediyor veya operada birçok kez dinleyip sıkılmış oldukları bir şarkıcıyı dinliyorlardı. Lanny eski bir deyişi anımsattı: "Laklak, gırtlak, eyvallah."

Tüm Paris'in Amerika'dan modern ve parlak bir şey bekleyeceğinde ısrar ediyordu Irma. Bir şey düşünemezler miydi? Lanny çeşitli öneriler yaptı: sirkten oyuncu bir fil, bir kabarede görmüş olduğu bir Arap akrobatlar topluluğu – bunların siyah saçları yarım metre uzunluğundaydı ve tek sıçrayışta birkaç perende attıkları zaman çılgınca alkış alıyorlardı. "Aptal olma, hayatım," dedi karısı.

Tüm fikirlere son verecek bir fikir geldi aklına. "En orijinal parti önerisi için yüz bin franklık bir ödül koy. Böyle bir ödül herkesi hiç olmadığı kadar konuşturacaktır." Lanny bunu şaka

niyetine söylemişti, ama Irma ciddiye aldı; bunun hakkında konuştu, ne türden öneriler alabileceği konusunda fikir yürüttü ve saire; sonunda Emily'ye danışıp bunun Şikago için iyi bir fikir olabileceği ama Paris için olmayacağı kendisine anlatılana kadar içi rahat etmedi. Irma bu fikirden vazgeçtikten sonra bile arada bir aklı oraya giderek şöyle diyordu: "İnanıyorum ki babam bunu yapardı. Aklına koyduğu şeyleri yapmaktan insanların lafıyla caymazdı o."

Alışıl gelmiş tarzda bir suare olacaktı. Genç Robin'ler gelecek ve çalacaklardı – kendi ailenizden yetenek sahiplerini ortaya çıkarmak seçkin bir şeydi, hele bunlar en iyilerden olursa. Ne mutlu ki Paris gazeteleri –bir ayaklanma veya benzer bir şey olmadıkça– Komünistlerin yapıp ettiklerine yer vermezdi; dolayısıyla Jes Blakles'in Vekiller Meclisine seçilmesinde Hansi'nin yardım etmiş olduğunu pek az insan biliyordu. (Meclis toplanmış ve yeni üye, mekânın ihtişamından filan hiç ürküntüye kapılmaksızın, eski gramofon plağını yine çalmıştı; bu defa sesi bir yükselticiye bağlı olduğundan, "para duvarına" karşı tehditleri Tunus, Tahiti, Fransız Hindîçin'i, Guyana* gibi uzak yerlerde bile duyulmuştu.)

Lanny, genç karısının kendisi için seçmiş olduğu rolde gayretle çalışmasını hayranlıkla izliyordu. Irma henüz yirmi dört yaşında değildi, ama o bir kraliçeydi ve kraliçelerin nasıl davrandıklarını öğrenmişti. Endişeden, gerginlikten, belirsizlik duygusundan uzak. Bir Amerikalı olduğu için, vakarını feda etmeksizin, açıcıya veya baş hizmetkâra, Fransa'da işlerin nasıl yapıldığını sorabiliyordu; sonra da, işlerin onun evinde öyle yapılacağını veya yapılmayacağını söylüyordu. Sakin bir kararlılıkla konuşuyordu ve hizmetçiler ona saygı göstermeyi hızla öğrendiler; yeni genel denetçi bile etkilendi ve Lanny'ye şöyle dedi: "Vallahi, yaman kadın!"

Büyük gün geldiğinde, birçok ev sahibesi gibi heyecanlanmadı ve zaferinin tadını çıkartamayacak kadar yormadı kendini; devam edebilmek için zincirleme sigara tütürmek, kahve içmek veya konyak yudumlamak gibi yollara başvurmazdı. Sorumluluk-

* Fransa'nın o zamanki sömürgeleri.

larını annesinin veya kayınvalidesinin omuzlarına aktarmaya kalkmadı; öyle yapsa kötü bir emsal olurdu. Şöyle diyordu: “Burası benim evim ve ben evimi yönetmeyi öğrenmek istiyorum.” Her şeyi düşünmüş ve listeler hazırlamıştı; hizmetçileri çağırıp önünde topladı, yapılan işleri listeden kontrol edip işaretledi, onlara son talimatlarını verdi. İki veya üç hafta içinde onları değerlendirmeyi öğrenmişti. Jerry bir vazife adamıydı ve yapmayı üstlendiği şeyi daha şimdiden yapılmış sayabilirdiniz. Baş hizmetkâr Ambroise çalışkandı ama iltifat edilmesi gerekiyordu; kâhya kadın Simone yerinde duramayan biriydi ve otoriteden yoksundu; Feathers her zaman bir ahmak olmuştu ve beklenmeyen bir durumda eli ayağına dolaşırdı. Her şeyi kontrol ettikten sonra, Irma öğleden sonra uzun bir şekerleme yaptı.

Akşam saat dokuz civarında, parlak limuzinler malikânenin önüne gelmeye başladılar ve kusursuz giyimli misafirler, geniş bir kırmızı kadife halı serilmiş olan beyaz mermer merdivenleri bir-biri peşi sıra tırmandılar. Dünyanın moda merkezini mesken tutan beynelmilel sosyetenin kremasıydı bu insanlar. Birçoğu Irma ile New York’ta veya Riviera’da, Berlin’de, Londra’da, Viyana’da veya Roma’da tanışmıştı. Diğerleri yabancıydı, konumlarından ötürü davet edilmişlerdi; bunlar, hakkında çok konuşulan bir mirasçıyı merak ettiklerinden gelmişlerdi. Irma’nın nasıl bir azamet gösterisi yapacağını görmek istiyorlar ve en ufak hatalı ayrıntıda kaşlarını kaldırmaya ve yelpaze arkasından fısıldaşmaya hazır bulunuyorlardı.

Fakat münakaşa konusu olacak pek fazla şey yoktu. Genç Juno gayet hoş görünüyordu ve üzerinde en iyi sanatçılar çalışmıştı. Günün modaları onun lehineydi; yüksek belli, doğal çizgilere geri dönmüştü. Sırt dekoltesi daha derindi; o kadar ki elbisenin sırt parçasının olabileceği yerde sadece Irma’nın kendi sırtı görünüyordu; ama yeterliydi. Koyu kumral saçları yığınlar halinde buklelerden oluşuyordu, bunlar da onu genç ve sağlıklı gösteriyordu. Soluk mavi ipek şifon elbisesi sade görünüyordu, ama çok pahalıya mal olmuştu ve uzun inci kolyesi için de aynı durum geçerliydi.

Altyapılar kralının kızı doğal olarak iyi kalpliydi; insanları seviyor ve bu'nu onlara hissettiriyordu. Misafirlerini göze batacak şekilde yönlendirmeden ağırlıyordu. İnsanların kim olduklarını öğrenmeye dikkat etmişti ve eğer onlarla daha önce karşılaşmışsa, nerede karşılaşmış olduğunu hatırlıyor ve dostça birkaç kelam ediyordu. Yabancılar söz konusu olduğunda, Paris'e hoş geliş dileklerini ona bildirmek için partiye katıldıklarını varsayıyor ve nezaketlerinden ötürü onlara teşekkür ediyordu. Yanında, yakışıklı bir genç adam, *bon garçon*,* babasının oğlu durmaktaydı – Budd Silah İmalatçıları'nın oğlu, biliyorsunuz, Amerika'da epey önemli bir şirket. Geri planda, daha yaşlı kadınlardan oluşan bir topluluk: iki anne, iri yapılı ve görkemli – ve herkesin tanıdığı Bayan Chattersworth. Kısacası, *herkesçe*** görüldüğü üzere, *her şey olması gerektiği gibi****.

XII

Mütevazı görünüşlü genç bir Yahudi piyanist, karısının eşliğinde, César Franck'ın**** keman sonatını çaldı; birotobüsün çarpmasıyla ölenekadar kendi halinde yaşayıp gitmiş alçakgönüllü bir org sanatçısı ve öğretmenin Paris'te bestelediği Fransız müziği; şimdi ona saygılarını gösterip yorumcusunu alkışladılar. Hansi, *bis* parçası olarak, Hubay'ın *Hejre Katy* adlı bestesini çaldı, ateşli ve tutkulu. Yeniden alkışladıklarında gülümsedi ve eğildi, ama bir daha çalmadı. Geçmişte hiç kimsenin iştitemiş olduğu baldızı Rahel Robin piyanoya geçti ve Lanny Budd'ın eşliğinde ve kocası da bir klarnet parçası çalarken, kendi düzenlemiş olduğu birkaç Provensal köylü şarkısı okudu. Hoş bir sesi vardı ve konser, aile içinde bir şey gibi oldu; gösteriş mi yapıyorlardı yoksa para harcamamak için mi gelmişlerdi buraya, insan merak ediyordu.

* Fransızca: İyi oğlan.

** Orijinal metinde Fransızca *tout le monde* olarak geçiyor.

*** Orijinal metinde Fransızca *tout comme il faut* olarak geçiyor.

**** César Franck (1822-1890): Belçikalı-Fransız orgcu ve besteci.

Yiyecek ve içeceklerle karşı tasarruflu davranmamışlardı kesinlikle – ve bu husus her partide önemlidir. Balo odasında küçük bir siyahi orkestra caz çalıyor, diğer odalarda genç karı koca şurada burada dolaşüyor, falanca kişiyle sohbet ediyorlardı. Uluslararası bankacılık kurumundan Madam Hellstein, şimdi Madam Broussailles adını almış kızı Olivie ile beraber oradaydı; Lanny karısına şöyle dedi: “Rosemary bana kritik anda bir mektup yazmamış olsaydı, onunla* evlenebilirdim!” Böylece, doğal olarak, Irma ilgiyle kadını incelemeye koyuldu. Yeruşalim’in sevimli bir kızı – ama tombullaşma yolundaydı! “Bu Yahudi kadınlar hep böyle oluyor,” diye aklından geçirdi Irma.

Ve ayrıca Zaharoff’un evli kızlarından biri de oradaydı; bu kadın da Budd’ın oğluna bir koca adayı gözüyle bakmıştı eskiden. Zoltan’dan çıplak hanımlı tablolar satın almış olan, zengin şarap ve zeytinyağı ithalatçısı yaşlı M. Faure de oradaydı. Hanımlar satın alan gezgin bir mihrace – ama başka bir simsardan alıyordu onları! Sürgünde bir Rus grandükü; İskandinav ülkelerinin birinden bir veliaht prens; züppe görünmemek için, birkaç kalem erbabı. Lanny sevimli davranmış ve herhangi bir Kızıl veya Pembe davet edilmesini istememişti; bu şerefi takdir etmezler, diyordu.

Irma zeki değildi; ama zekâ “dışarıda” olanlar için gereken bir niteliktir, oysa Irma “içeride” olanlar arasındaydı. Yüce ve zarıftı ve bu seçkin topluluk arasında dolaşırken üzerinden küçük saadet titreşimleri geçirdi ve şöyle düşünürdü: “Bu işi kıvırıyorum; hakikaten *distingué* oluyor” – öğrenmiş olduğu ilk Fransızca kelimelerden biriydi bu.** Otuz iki yaşında ve dünya yorgunu olan Lanny ise şöyle düşünüyordu: “Bir görüntüyü korumak ve o görüntüyü gerçekmiş gibi yansıtmak için nasıl da uğraşıyorlar! Tüm dünya bir sahnedir ve tüm erkekler ve kadınlar sadece birer oyuncu” – bu sözler Shakespeare’den öğrenmiş olduğu ilk sözlerdi.***

* Madam Hellstein’in kızı Olivie kastediliyor.

Distingué: Sivrilmiş, üstün, mükemmel, zarif, kibar, nazik.

*** *All the world’s a stage, and all the men and women merely players. (As You Like It, Perde 2, Sahne 7.)*

Bu oyuncular, karısının tanıdığından çok daha iyi tanıyordu o. Babası ve onun iş arkadaşlarından, annesi ve onun süslü arkadaşlarından, Kızıl dayısından, Blum ve Longuet ve başka Pembe-lerden hikâyeler işitip durmuştu. Yüksek finans âleminin bütün sırlarını kafasında saklayan, Demir Sanayicileri Komitesinin şu avukatı; Radikal Parti üyelerinden yarısını ödeme listesinde bulunduran, büyük bankaların mutemedi olan şu finansçı; Savaştan önce Çarın altınlarını almış ve şimdi Skoda ve Schneider-Creusot yönetim kurulunda olan şu yayıncı! Bu adamların sahne rollerine kim gıpta ederdi ki? Oyuncular, sadece bilmedikleri veya hafızalarının derinlerine gömdükleri şeyler yüzünden tüm bu gösteriye katlanabiliyordu. Sahneyi adımlayan, prenses kocası rolünü makbul şekilde oynayan Lanny Budd, aklının bir yarısıyla bunun keyfini çıkarıyor, diğer yarısıyla da merak ediyordu: On yıl sonra başlarına ne geleceğini bilselerdi misafirlerinin kaçınılmazı katlanabilirdi?

12

*Dümen Başında Keyif**

I

LONDRA'DA *Takım Elbise Rüşveti* oyununun provaları yapılmaktaydı. Kendi istediği gibi davranabilse Lanny provaların her saniyesini seyretmek için orada olurdu. Fakat Irma yeni oyuncakıyla meşguldü ve bunu biraz kullanması gerekiyordu; hizmetçiler kadrosunu aylak halde bırakıp oradan uzaklaşma hakkını kendinde bulmadan önce birkaç hafta geçmeliydi. O arada, öğlenden gece yarısına kadar herhangi bir saatte, insanları gelmeye davet etmek zorundaydı. Güya insanları görmek istediği için

* İngiliz şair Thomas Gray'in 1757'de yayımlanmış "The Bard" adlı şiirinde geçen sözler, *pleasure at the helm*.

yapıyordu bunu, ama asıl sebep insanların onu görmelerini istemesiydi. Ve onları ağırlamakla, onlar tarafından ağırlanmayı kabul etmek mecburiyeti altına giriyordu; daima hareket halinde olacak, sosyal etkinliklere katılacak veya davet edildiği sosyal etkinlikler için hazırlanacaktı.

Her zaman etrafında insanlar olmasını isterdi; Lanny de onun bu isteğine uyardı, çünkü sevdiği birinin hayal kırıklığına uğrayıp üzüldüğünü görmektense istemediği şeyleri yapmak hayatı boyunca onun âdeti olmuştu. Karısı en büyük dileğine ulaşmakta, sosyal piramidin tepesinde durmaktaydı; oradan aşağıya inip de bütün gün boş bir sahnede prova yapan bir düzine erkek ve kadın oyuncuyu, sıcak bir günde ceketlerini çıkarmış erkekleri ve bluz giymiş kadınları seyretmek için Londra'ya gitmenin ne anlamı olabilirdi? Bu kadınlardan birinin Phyllis Gracyn olması onu çok ilgilendirmiyordu ve Lanny'yi de çok fazla ilgilendirmemeliydi!

Lanny, genç Robin'leri bir süre daha kalmaya ikna etti; onlarla olmayı kibarlar takımıyla olmaya katbekat tercih ediyordu. Her sabah ve sosyal görevlerden artakalan vakitlerde beraber müzik yaparlardı. Hansi'nin kemanıyla çalışmasına hiçbir şey engel olmazdı; birbiri ardınca büyük konser parçalarını iyice öğrenmek onun göreviydi – yani her bir parça için kendine özgü yorum tarzıyla birlikte yüz binlerce notayı aklında sabitlemesi gerekiyordu. Onun yakınında yaşayan hiç kimse onun olağanüstü çalışkanlığının etkisini duyumsamazlık edemezdi.

Lanny, bir aylak ve israfçı olarak büyümek yerine kendi hayatında da böyle bir amacı olmasını isterdi. Artık vakit çok geçti, elbette; artık ıslah olmazdı o!

II

Belleaumont Dükünün Fransa'nın kültür hazineleriyle dolu güzel kütüphanesinde otururken, Lanny, aynı babadan kız kardeşiyle samimi bir sohbet yaptı; son yıllarda Bess'ten ayrı düşmüştü. Bess ondan çok şeyler beklemiş ve hayal kırıklığına uğ-

ramış biriydi. Onunla aynı fikirde olması gerekmediğini ısrarla söyledi; sadece, herhangi bir şeyde karar kılması ve bunda sebat etmesi gerekiyordu. Lanny, bir konuda karar vermiş olduğunu düşündü: Komünist program, parlamenter kurumlara sahip ülkelere uygulandığı zaman, budalaca bir taktik hataydı. Ama bu meseleyi Bess'e açmak vakit kaybı olurdu.

Bess'in konuşmak istediği başka bir şey vardı: Robin ailesinin üyelerinin ruhlarını kanser gibi kemirmekte olan mutsuzluk. Üç kampa bölünmüşlerdi; her koca kendi karısıyla aynı fikirde oluyor, ama ailenin diğer üyelerinden hiçbirisiyle olmuyordu; her bir çift, diğer çiftlerin yanında herhangi bir politik veya ekonomik sorunu ağzına almaktan kaçınmak zorunda kalıyordu. Olaylar şimdi Almanya'da olduğu gibi gelişirken, müzik, sanat ve eski zaman kitapları dışında hemen hiçbir şeyden bahsetmeleri mümkün olmuyordu bu yüzden. Johannes'in okuduğu gazete *Börsenzeitung*, Hansi ile Bess'in okudukları gazete *Rote Fahne*, Freddi ile Rahel'in okudukları gazete *Vorwärts* idi; her bir çift, diğer gazeteleri görmeye bile tahammül edemiyor ve bunların yazdığı tek bir kelimeye inanmıyordu. Gazete okumayan ve tartışmanın konusu hakkında ancak belirsiz bir fikre sahip olan zavallı Ana, sevdikleri arasında bir çeşit irtibat subayı olarak iş görmek zorunda kalıyordu.

Bunda alışılmadık hiçbir şey yoktu. Lanny hayatının büyük kısmında kendi babasıyla anlaşmazlık içinde yaşamıştı; ama her ikisi de mizah duygusuna sahipti ve birbirlerine takılmakla yetinirlerdi. Jesse Blackless, babasıyla anlaşamadığı için evi terk etmişti; şimdiyse kız kardeşiyle siyaset hakkında asla tartışmaya girmez ve yeğeniyle yaptığı tartışmalar daima bir ağız dalaşısıyla biterdi. Radikallerin çoğu size aynı türden hikâyeler anlatırdı; dünyadaki değişim sürecinin bir parçasıydı bu. Gençler, anne babalarını aşıyorlardı – veya belki de solcu anne babaların çocukları muhafazakâr zihniyetli oluyordu. “Benim kaderim de böyle olacak,” diye düşündü Lanny.

Robin ailesinde mesele daha da zorlaşıyordu çünkü bu ailenin tüm gençleri hayatı çok ciddiye almaktaydılar; takılmayla filan

geçistiremezlerdi. Dördü için de durum açıktı: Babalarının bol bol parası vardı; o halde Karl Marx adına, niçin içinde yuvarlandığı ticaret ve siyaset bataklığından çıkıp gidemesindi ki? İşte tam da böyledir ki hiç kumar oynamamış olan insan, gecenin kayıplarını geri almaya ölümüne kararlı müptelanın bir türlü masadan kalkamadığını anlayamaz; ağzına içki koymayan insan, bağımlıyı bir kadeh daha talep etmeye zorlayan sağlıksız tutkuya akıl erdiremez. Johannes Robin için, bir miktar para kazanmadan geçirdiği bir gün boşa geçirilmiş bir gündü. Bir kazanç fırsatı görmek ve ona doğru atılmak otomatik bir refleksti; ayrıca, paranız varsa, onu sizden almaya çalışacak düşmanlarınız da vardı ve hakikaten güvende olmak için daha fazlasına sahip olmalıydınız. Müttelikleriniz ve ortaklarınız da olurdu; onlara karşı borç altına girerdiniz ve bir kriz geldiğinde, bunun bir parçasını ödemenizi beklerlerdi ve eğer ödemezseniz, borcundan kaçan biri olurdu. Bir general bir seferin ortasında istifa etmekte ne kadar özgürse, siz de çekip gitmekte o kadar özgürdünüz.

Trajedi şudur ki insanların sevimli özellikleri olduğu gibi nahoş özellikleri de vardır ve bunları ayırmak mümkün olmaz. Ayrıca, bunlarla beraber büyümüş ve kendinizi bunlara bağlamış olursunuz; geri ödenemeyen bir minnet borcu altında olabilirsiniz. Eğer genç Robin'ler rest çekebilse; "Ya Almanya'da Büyük Sermaye oynamayı bırakırsın ya da biz senin sarayından çıkar gider ve bir daha senin yatına binmeyiz!" diyebilse, istediklerini yaptırabilirlerdi. Ama Johannes Robin'den geriye ne kalırdı? Onu nereye götürürlerdi ve onunla ne yaparlardı? Lanny borsada oynama meselesinde babasına bu şekilde baskı yapmış ve başarılı olmuştu. Ama Johannes'in durumunda, çok daha fazlası söz konusuydu; yapmakta olduğu her şeyi bırakması gerekirdi, her bağlantıyı, her ortağı ve -çocuklarıyla onların işleri dışında- ilgilendiği her şeyi. Lanny, Bess'e şöyle dedi: "Farz et ki Johannes müzikten hoşlanmıyor ve kemanın ahlaksızlık olduğunu düşünüyormuş. Sen ve Hansi bu konuda ne yapardınız?"

"Ama bunu hiç kimse düşünemez, Lanny!"

“Püriten atalarımızdan yığınla insan öyle düşünüyordu; bana öyle geliyor ki Büyükbaba şimdi bile öyle düşünüyor. Hiç kuşku yok, iş adamlarının para kazanmasına engel olmanın veya kazandıkları parayı ellerinden almanın ahlaksızlık olacağını düşünüyor.”

İşte, uzlaştırmacı Lanny, gençleri yatıştırmaya ve Berlin malikânesinde yemeklerini boğulmadan yemeye devam edebileceklerine onları inandırmaya böyle çalışıyordu. Mermer salonlarda ikamet etmeye mahkûm kendisi dâhil beş kişiydiler – ve dışarıda, onlara tüm ölümlüler arasında en çok gıpta edilecek kişiler olarak bakan milyonlar vardı! Mermer salonlarından kovulup atılmak için yalvaran ve garip bir sebepten ötürü, gıpta eden o milyonları harekete geçmeye ikna edemeyen beş kişi! Yüz yıldan daha uzun bir zaman önce, kendisi de imtiyazlıların çocuğu olan bir şair, onları, mağlup edilemeyecek kadar büyük kitleler halinde, uykudan uyanmış aslanlar gibi kalkmaya çağırıyordu; ama hâlâ çoğunluk uyuyor ve azınlık hükmediyordu ve uykuda üzerlerine düşmüş çiy tanelerine benzetilen zincirler kurşun gibi ağır olmaya devam ediyordu!*

III

Vandringham-Barnes’ların ana kraliçesi, veliaht prens ile olmak için Juan’a gitmişti. Amerika’da korkunç bir şey, medeni dünyadaki imtiyazlı sınıflardan her büyükanneyi, anneyi ve kızı bir dehşet hissiyle ürperten bir şey olmuştu. New Jersey’in huzurlu

* Burada adı verilmeden atıf yapılan şair, 1792-1822 yılları arasında yaşamış olan Shelley’dir. Yine burada atıf yapılan şiir “The Masque of Anarchy” adını taşır; 1819’da yazılmış ve şairin ölümünden ancak on yıl sonra yayımlanabilmiştir. Sinclair’in kullandığı dizeleri aşağıda veriyoruz:

Rise like lions after slumber / In unvanquishable number, / Shake your chains to earth like dew / Which in sleep had fallen on you; / You are many, they are few.

Kafiyesiz çevirisi:

Kalkın uykudan sonra aslanlar gibi / Mağlup edilemeyecek kitleler halinde, / Uyurken üstünüze düşmüş çiy taneleri gibi / Zincirlerinizi silkip atın toprağa; / Sizler coksunuz, onlar azdır.

taşrasında, pilot Lindbergh ile milyoner karısının evine bir merdiven dayayıp içeri girmişler ve mutlu genç çiftin on dokuz aylık bebeğini kaçırmışlardı. Fidyeye mektupları alınmış, ödeme teklifleri yapılmıştı, ama görünüşe bakılırsa çocuğu kaçıranlar yaptıkları işten korkup kaçmışlar ve yakındaki bir ormanda çocuğun cesedi bulunmuştu. Tesadüf o ki bu korkunç olayın keşfedilmesi, Fransa Cumhurbaşkanı'nın, kendine "Rus faşisti" diyen bir suikastçı tarafından silahla vurularak öldürülmesiyle* aynı hafta içinde olmuştu. Gazeteler, bu iki trajedinin ayrıntıları ve resimleriyle doluydu. Dünya şiddet dolu ve korkunç bir yer haline gelmekte, zenginler ve iktidar sahipleri ürpermekte, uykuları kaçmaktaydı.

Robbie Budd'ın düzensiz ailesi tam bir kuşaktır geniş Bienvenu arazisinde yaşıyordu ve savaş zamanında bile tehlike düşüncesi nadiren akıllarından geçmişti. Ama şimdi, özellikle hanımlar için, başka herhangi bir konu hakkında düşünmek zordu. Fanny Barnes, her çalının arkasında insan kaçıranların saklandığını hayal ediyordu ve panjurlar rüzgârdan gıcırdadığında -ki Côte d'Azur'de sık sık olurdu bu- yatağında doğruluyor ve kendi odasına taşınmış olan bebeğin yatağına uzanıyordu. Bir çakıyla kesilebilecek kafeslerle korunan açık pencereler ile tek katlı bir binada yaşamaya devam etmek düşünülemezdi. Fanny, minik adaşını Shore Acres'a götürmek ve orada, merdivenlerin ulaşamayacağı bir beşinci kat odasında tutmak istiyordu. Ama Güzellik şöyle diyordu: "Peki yangın çıkarsa ne olacak?" İki büyükanne ilk kavgalarına çok yaklaşmışlardı.

Lanny babasına telgraf çekti, korumaların ve mutemet adamların en güvenilirini olan Bub Smith'i sordu. Newcastle'da şirket için çalışıyordu, ama ondan bir süre mahrum kalınabilirdi. Robbie onu ilk vapurla gönderdi. Böylece, Bienvenu arazisinde, havaya bir gümüş para atıp bunu bir Budd otomatik tabancasıyla vurabilen Teksaslı bir eski kovboy her gece devriye gezecekti. Bub, Fransa'nın her yerini dolaşmış, Budd Silah İmalatçılarının

* Fransa Cumhurbaşkanı Paul Doumer, 6 Mayıs 1932'de Pavel Gorgulov adlı bir göçmen Rus anarşist tarafından öldürüldü.

baş satış yetkilisi için şu veya bu türden gizli işler yapmıştı; bu nedenle, halkın konuştuğu dili biliyordu. Gündüz bekçileri olarak birçok eski asker tutmuştu ve o zamandan itibaren, Barnes servetini tevarüs edecek olan o değerli küçük hayat, silahlı bir adamın görüş alanı dışında nadiren kaldı. Lanny bunun iyi bir fikir olduğuna emin değildi, zira elbette Cap sakinlerinin hepsi bu adamların niçin orada olduklarını biliyordu ve bunların varlığı, bebeği korumaya yaradığı gibi dünya âleme ilan etmeye de yarıyordu. Fakat bunu hanımlara anlatmanın faydası yoktu!

Bub, oraya giderken, Lanny ve Irma'ya danışmak için Paris'e uğradı. Her zaman Robbie'nin oğlunun yakın dostu olmuştu ve şimdi aralarında samimi bir sohbet geçti. Bu sohbet esnasında, kendi beyanıyla anlaşıldı ki Bub bir Sosyalist olmuştu. Lanny buna çok şaşırdı, çünkü Bub'ın iş hayatı her zaman sert insanlar arasında geçmişti ve kendisi de, kırık burnu ve çelik gibi soğuk gözleriyle, idealist bir insan görüntüsü vermezdi. Ama gazeteleri ve kitapları gerçekten okumuştı ve ettiği lafların anlamını biliyordu. Genç işveren elbette ki bundan çok memnun oldu. İşte bu adam Cap'a gitti ve boş zamanlarında Sosyalist Pazar okuluna devam etmeye başladı; kendini adanmış genç İspanyol Raul Palma'nın yakın arkadaşı oldu.

Bir yıl kadar sonra Lanny işin içyüzünü anladı. Robbie Budd'ın aklına parlak bir fikir gelmişti; ona göre, anarşistler, Komünistler ve insan kaçıranların hepsi aynı soydandı. Bub'a, bu yoldan Midi'nin yeraltı dünyasıyla çabucak ve kolayca irtibat kurulacağını söylemişti; böylece Bub vapura binmeden önce yığınla Kızıl literatür temin etmiş ve bütün yolculuk boyunca, sanki üniversite giriş sınavına hazırlanıyormuş gibi, bunları hatmetmişti. Lanny nezdinde ve daha sonra da Raul ve diğer yoldaşlar nezdinde "geçer not" almıştı; Bienvenu'den gelen herhangi birine karşı doğal olarak hiçbir kuşku duymadılar. Durum hayli sakıncalıydı, çünkü Bub'ın Fransız polisiyle de ilişkileri vardı; fakat Lanny bu konuda ne yapacağını bilemiyordu. Savaşa hazırlanan iki rakip ordunun da içinde yaşamaya çalışmanın bir diğer sonucuydu bu durum.

Lindbergh olayı hakkında boyuna haberler işitmek ve düşünmek Irma'nın annelik içgüdülerini etkilemişti; Bebeği en azından bir kere görmeden artık daha fazla seyahat edemeyeceğine karar verdi. Arabaya atlayıp Bienvenu'ye gitmelerini teklif etti. Orada hava sıcaktı ve ayrıca denize girip yüzebilirlerdi. Genç Robin'ler bir yılı aşkın zamandır Bebeği görmemişlerdi; onlar da gelmeliydi. Bess kendi arabasıyla Hansi'yi Paris'e getirmişti; böylece, çiftler iki arabaya "atladılar" ve aynı günün akşamı Bienvenu'deydiler. Irma, uyuyan sevgili bebeğinin başucunda durmuş, büyük sevinç içinde hafif inleme sesleri çıkartıyor, çocuğu uyandırmamak için kendini zor tutuyordu.

Ertesi iki gün boyunca, her şeyi kısa bir sürenin içine tıktırarak, annelik duygularına kendini çılgınca verdi. Bebeğe başka hiç kimsenin dokunmasını istemiyordu; onu yıkıyor, giydiriyor, doyuruyor, onunla oynuyor, yürüyor, konuşuyor, söylemeyi başardığı her bebekçe söze haykırıyordu. Yirmi yedi aylık bir çocuk için, onun intizamlı hayatının böyle aniden istilaya uğraması sersemletici olmalıydı; ama çocuk bunu sakince karşıladı ve Severne Hanım da bazı kuralların kısa bir süre için askıya alınmasına müsaade etti.

Lanny, kraliçenin hazinesinin muhafızı ve sosyal adalet davasının beklenmedik yeni taraftarı Bub Smith ile bir sohbet daha yaptı. Bub okuldaki deneyimlerini anlattı ve orada yapılmakta olan çalışmalar hakkında takdir duygularını ifade etti; gerçek idealistlerden oluşan bir grup, dedi ve gelecek için bir umut kaynağı olduğunu söyledi. Lanny, bir eski kovboy ve şirket korumasının ışığı görmüş ve işçilerle dayanışmayı kabul etmiş olmasında bir umut kaynağı buluyordu.

Bub ayrıca Newcastle'daki durumlardan da bahsetti; orada bir çeşit toplumsal değişimin ertelenmesi olanaksız görünüyordu. O büyük fabrikalarda vergilerin ve masrafların ödenmesi için yeterli faaliyet yoktu ve işçiler arasında düpedüz açlık vardı.

İnsanlar evlerini ipotek etmişler, arabalarını satmışlar, eşyalarını rehin vermişlerdi; aileler kiradan tasarruf etmek için topluca tek bir ev tutmaktaydı; altı insan, çalışan tek bir insanın kazandığı parayla geçiniyordu. New England halkının çoğu gururlu insanlardı ve ona buna gidip de yardım istemezlerdi; bir köşeye çekilir ve açlığa katlanırlardı. İnsanın bu sefaleti görüp de etkilenmemesi veya o büyük sanayi tesislerini yeniden işler hale koymak için bir şeyler yapmak gerektiğini fark etmemesi olanaksızdı.

Bub Smith, Robbie Budd'a her zaman yakın olmuştu, o yüzden bu zihniyet değişimi önemli görünüyordu. Adamın dediğine göre, bunda hiçbir gizlilik yoktu; nasıl hissettiğini Bay Robert'a anlatmıştı ve Bay Robert da bunun fark yaratmayacağını söylemişti. Lanny, babasının böyle konuşmasının da önemli olduğunu düşündü; zira on beş yıl kadar var ki babasının ışığı göreceğini ümit etmişti ve şimdi o ışık görünmeye başlıyordu sanki. Robbie'ye bir mektubunda sevincini ifade etti; Robbie bunu okuduğunda gülümsemiş olmalıydı!

V

Gençler, vaat edildiği gibi, kayalıklardan ılık mavi Akdeniz sularına atlayıp yüzdüler. Daha sonra, sahilde oturdular ve Bub arabadan bir çift ağır kutuyu sürükleyerek getirdi; birinde Budd otomatik silahları ve başka silahlar, diğerinde birkaç yüz atımlık mühimmat vardı. Newcastle'dan, Fransa'daki bütün haydutların kuşatmasını püskürtmeye yetecek kadar bol miktarda silah ve mühimmat getirmişti. Ailenin silah kullanmaya alışkın olması gerektiğini söyledi, çünkü Faşistlerin veya Nazilerin ne zaman bir ayaklanmaya kalkışacağı hiç belli olmazdı ve "biz yoldaşlar" öyle bir durumda ilk kurbanlar olurduk. Hansi'nin de Freddi'nin de hayatında hiçbir zaman tabancayla ateş etmemiş ve üstelik bunun gerekli olabileceğini hiç düşünmemiş olmasını büyük hayretle karşıladı. Eski koruma bilmek isterdi; ya onların devrimi

başarısız olur da diğer taraf üstün geliyor gibi görünürse, o zaman ne olacaktı?

O durumda ne yapılmasını önereceğini gösterdi onlara. Mantar tıpalı bir şişeyi denizde uzak bir noktaya fırlattı, sonra da vaktiyle orduda kullanılmış bir revolver tabancayla bir el ateş ederek mantar tıpayı tam isabet vurup kopardı. Bir tahta parçasını ileriye doğru attı ve bir Budd 32 otomatikle art arda sekiz defa ona doğru ateş etti, mermilerden bir tanesi bile suya çarpmadı; Bub bunun için çok alıştırmaya yapmak gerektiğini kabul etti, çünkü tahta parçası her vuruşta sıçırıyordu ve onun ne kadar sıçrayacağını bir saniyenin çok ufak bir kesrinde tahmin etmeniz gerekiyordu. Yaptığı şeyin bir tesadüf olmadığını göstermek için bir kere daha yaptı. Üçüncü defa yapamadı; zira tahta parçası, üstüne çok sayıda kurşun saplanmış olduğundan, suya batıp gözden kayboldu.

Lanny bu gibi marifetler beceremezdi, ama dedi Bub, herhangi bir Nazi'yi vurmak için yeterli kabiliyeti vardı. Tüm hedefler ya Naziler ya da Faşistlerdi, çünkü kararını vermişti bizim koruma: Bela geliyordu ve kendini kandırmanın faydası yoktu. Hansi'nin silahla ateş etmeyi öğrenmesini istiyordu, ama Hansi keman çalan elini böylesine sinir bozucu bir performans için asla kullanmayacağını söyledi. Onu Bess'in koruması gerekli olacaktı; Bess çocukken silahla ateş etmeyi öğrenmişti ve unutmadığını da kanıtladı. Sonra Freddi'nin sırası geldi ve o da bir deneme yaptı, fakat tetiği çekerken gözlerini açık tutmak ona çok zor geldi. Bir Budd otomatik tabancasını böyle kullanmanın sonuçları hakikaten epey endişe vericiydi ve kibar mizaçlı bir idealist için, nişan tahtasında Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisinin bir üyesi olduğunu hayal etmek pek işe yaramadı.

Hayatı boyunca tabancalara alışık olmuş Lanny, kadim Yahudiye'den çıkmış iki ürkek oğlanın üstünde bu performansların nasıl bir etki yaptığını dair hiçbir fikre sahip değildi. Hansi, müziğinin sonraki bir hafta boyunca doğru sesi vermediğini söyledi; küçük kardeşine gelince, bu deneyim onun ruhunda bir çeşit manevi altüst oluş yaratmıştı. Elbette ki, Berlin'de ve başka

yerlerde askerlerin, polis memurlarının, S.S. ve S.A. üyelerinin silah taşıdıklarını görmüştü, fakat kendi elinde asla bir silah tutmamış ve bir otomatik tabancanın birdenbire tahrip ediciliğine hiç tanık olmamıştı. Hedeflerin şu veya bu parçasını insan anatomisinin terimleriyle adlandırmak bir eski kovboy için eğlenceli olmuştu, ama Freddi'nin imgelemi paramparça bedenlerin imgeleleriyle dolup taşmıştı boyuna ve ardından bir süre boyunca hep aynı şey hakkında konuştu. "Lanny, bir savaş daha göreceğimize gerçekten inanıyor musun? Öyle bir savaştan sağ salim çıkabileceğini düşünüyor musun?"

Freddi, mesele hakkında Fanny Barnes'la bile konuştu; şimdi Almanya'da öğretilmekte olan korkunç zalimliğe karşı koymak için, iyi kalplilik idealini çocuklara öğretmek amacıyla bir çeşit dernek örgütlemenin mümkün olup olamayacağını merak ediyordu. Şatafatlı Ana Kraliçe, genç bir Yahudi'nin manevi tutkusundan etkilenmedi değil, ama ev içindeki birçok görevleri yüzünden New York'ta çocuklara yönelik bir barış topluluğu örgütlemeye vakit bulamayacağından korktuğunu söyledi. Ayrıca, bunun Almanya'da yapılması gerekmiyor muydu?

VI

Fanny, Bienvenu'de havanın çok sıcak olduğundan şikâyet etmeye başladı; sıcaktan bitkin düşmekte ve yatıp kendini yelpazeyle serinletmeye çalışmak, buzlu içecekler getirtmek zorunda kalmaktaydı. Ama, Güzellik Budd, o eski Riviera müdavimi, bunun Bebek Frances'i alıp götürmek için yeni bir çaba –umuyordu ki son çaba– olduğunu bilerek, tombul endamıyla gülümsüyordu. Juan kumsalları ve sokaklarında çok sayıdaki esmer ve sağlıklı bebeği zevkle işaret ediyordu; daha narin sınıfların üyelerinin de burada başarıyla yetiştirilmesinin mümkün olduğunun ispatı olarak Lanny ve Marceline'i gösteriyordu. Bebeğin kendisi de pişik olmamış veya "yaz mevsimi rahatsızlıkları" geçirmemiş, tam tersine güneş ışığında keyifle eğlenmiş, suyun içinde oynamış,

uzun saatler boyunca uyumuş, ne verilirse iştahla yemiş ve ayak parmağının bir yengeç tarafından hafifçe ısırılması dışında hiçbir felakete uğramamıştı.

Böylece hayal kırıklığına uğrayan Ana Kraliçe çantalarını toplattırıp Lanny'nin arabasının bagajına koydurttu ve hizmetçisiyle beraber arka koltuğa yerleşti; arka koltuktan, kibar damadının müsaade edeceği kadar sürüş yapacaktı. Ertesi günün akşamında, onu sağ salim Londra'ya bıraktılar ve onun için, hiç onaylamadığı ve bunu söylemekten çekinmediği bir tiyatro oyunu olan *Takım Elbise Rüşveti*'nin açılış performansında koridor tarafındaki üçüncü sırada bir koltuk ayarladılar. Ertesi gün, Londra eleştirmenlerinin çoğu onunla aynı fikirde olunca, bunu yazarın kendisine de açıkça söyledi; artık otuz dört yaşına geldiğinden, gençliğin çılgınca işlerini geride bırakmış ve kudretli Britanya İmparatorluğu'nu inşa eden kendi sınıfına borçlu olduğu sorumlulukları fark etmeye başlamış olması gerekirdi. Vandringham'ların kızı ve Barnes'ların gelini, Lordlar Kamarasının en berbat tutucu üyesi kadar Muhafazakâr bir insandı ve yıkıcı bir propagandist ile karşılaştığı zaman, bir diğer ünlü kraliçenin sözleriyle, "Uçurun kellesini!" demek isterdi.

Fakat seyircilerin hepsi onun görüş açısını paylaşmadı. Tiyatro salonu yatay olarak bölünmüştü; ön sıralarda donuk bir sessizlik hüküm sürerken balkonda alkış fırtınaları kopuyordu. Eleştirmenler de aynı şekilde ikiye ayrıldı; pembemsi bir tonda olan eleştirmenler, oyunu, yüksek sosyetenin politika dünyasındaki rolünün gerçekçi bir resmi olarak -Fransa'da nakitle veya Amerika'da makamla satın alınması gereken imtiyazların soydan geçtiği veya sosyal prestij yoluyla elde edildiği Britanya'nın kendine özgü yozlaşma çeşidinin bir teşhiri ve mahkûm edilmesi olarak- selamladılar. Her ne olursa olsun, iktidarın kendi kendini çoğaltması, "kuvvetin zaten kuvvetli olana yardım etmesi" idi böylesi.

Bu oyun, otomatik biçimde propaganda diye damgalanan ve dolayısıyla sanat olamayacağı söylenen türde bir oyundu. Ama Britanya'nın toplum yaşamında olan şeyleri içeriden bilen bir in-

sanın bakışıyla kaleme alınmıştı ve halka bilmesi gerekeni anlatıyordu. İlk gecedan itibaren, tiyatro bir savaş meydanına döndü; yüksek fiyatlı koltuklar yarı yarıya doluyor, ucuz koltukların biletiyle kapış kapış gidiyordu. Rick şöyle dedi: “Oyun tutunma fırsatı bulana kadar, iki veya üç hafta süreyle salonun kirasını ödeyebilecek miyiz bakalım?”

Lanny cevap verdi: “Ödeyeceğiz, bazı resimleri açık arttırmayla satmak zorunda kalsam bile.” Zor zamanlar dünyanın her tarafına yayılırken para bulmak kolay iş değildi; fakat tanıdığı bütün kibar takımına telefon etti ve oyunu görsünler diye yalvardı, ayrıca zengin dul hanım Margy Eversham-Watson’u bir resital düzenlemeye ve gelip çalmaları için Robin ailesine birkaç yüz sterlin ödemeye razı etti. Bu para oyunun masraflarına yetecekti. Aslında oyunu beğenmediği halde, Irma seyretmek için “uğrayıverdi” Hansi’ye gelince, babasına yazdı ve babası da onun Londra’daki banka hesabına beş yüz sterlin gönderdi – ailede barışı satın almak ve para sahibi olmanın ne kadar hoş olduğunu bir kere daha göstermek için ucuz ve kolay bir yol, heyhat!

Şu veya bu şekilde, oyunu sürdürdüler. Oyunda “dolgun” bir rol verilmiş olan Gracyn maaşını almayı iki hafta ertelemeyi teklif etti. Lanny işçi gazetelerine makaleler yazıp prodüksiyonun işçiler bakımından ne anlam taşıdığını açıkladı, böylece işçiler oyuna gelmeye ve alkışlamaya devam ettiler. Olay bir skandal haline getirildi, imtiyazlı sınıflar da bunun hakkında konuşmak ve ne hakkında konuştuklarını bilmeyi istemek zorunda kaldılar. Sonunda anlaşıldı ki Eric Vivian Pomeroy-Nielson on yılı aşkın zamandır hedeflediği o büyük başarıyı yakalamıştı. Tüm dostlarına geri ödeme yapmak için ısrar etti ve sonra da onu uzun zamandır desteklemekte olan babasının ipoteklerinden bazılarını ödedi. Asıl önemlisi de, Britanya halkına bir şey söylemeyi başarmış ve daha fazlasını söyleyebilmek için kendine bir isim yapmıştı.

Robin'ler Almanya'ya küçük bir gezinti yapmak için Budd'lara yalvarıyorlardı. Yatçılık zamanı yaklaşıyordu ve *Bessie Budd*'ı yine hizmete sokması için babayı ikna etmişlerdi; iş hayatının kaygılarından uzaklaşmasını çok istiyorlardı ve harika Lanny Budd ile aynı derecede harika karısından daha iyi kim yapabiliirdi bunu? Lanny belki de onu kesin olarak emekli olmaya veya en azından -dostların da düşmanların da ona ulaşmasına imkân bırakmayacak şekilde- uzun bir dünya seyahatine çıkmaya ikna edebilirdi.

Almanya ateşli bir seçim kampanyasının içindeydi. Yeni bir Reichstag* seçiliyordu; "Monokl Kabinesi" adıyla da bilinen "Baronlar Kabinesi" halktan destek istemekteydi. Lanny, seçimleri her zaman ilgi çekici bulurdu ve gençler de, gelip görsün diye ısrar ettiler. Fakat Irma bir annelik nöbetine daha tutuldu; "Bir kez daha Juan'a gidelim ve kampanya bitince bir tekne seyahati için dönelim," dedi. Lanny, "Sen nasıl istersen," diye karşılık verdi.

Böylece topluluk dağıldı. Fanny vapura binip New York'a gitti, Robin'ler feribotla Flushing'e doğru yola çıktılar, Budd'lar ise Calais yönünde bir feribota bindiler. Paris'teki malikâneye telgraf çektiler ve oraya vardıklarında akşam yemeği hazırды. Irma şöyle dedi: "İnsanın kendi evinin olması güzel; bir otele gitmekten çok daha güzel." Lanny, Irma'nın onca para harcamış olmasını haklılaştırmak istediğini gördü, dolayısıyla bunun "çok daha güzel" olduğunu kabul etti. Jerry oradaydı, Irma'nın imzalaması için bir yığın çekle beraber; Irma'nın hesaplara bakmasını istedi, fakat Irma hesapların doğru olduğundan emindi ve bakmadan imzaladı. Üçü beraber bir kabare gösterisine gittiler; çok neşeli bir gösteri, müzikli, danslı, ama sanatçıların üzerinde çok az miktarda kıyafet bulunuyordu. Irma yüzünü kızartan bölümler gördü, ama kozmopolit havayı edinmeye çalışıyordu.

Ertesi akşam yine Bienvenu'deydiler. Bebek daha büyümüş ve parlamıştı; daha çok kelime biliyordu, ona öğretilenleri hatırla-

* Alman parlamentosu.

lıyordu. Kafaca gelişmekteydi! “Oh, Lanny, gel de şunu gör, gel de bunu gör!” Lanny, çocuk bilimine dalmaktan, Bub ile beraber yüzmeye ve atış talimlerine gitmekten, okuldaki işçilerle konuşmaktan memnun olurdu, ama Robin’lerle bir randevuları vardı; ve ayrıca o sırada Lausanne’da bulunan, gazetesi için konferansı takip eden Pietro Corsatti’den bir mektup geldi. Pietro şöyle diyordu: “Muhteşem bir gösteri! Nasıl olur da bunu kaçırsın?”

Bu tarihte, Avrupa’nın uluslararası müzakere cümbüşlerinden ikisi aynı İsviçre gölünün kıyılarında devam etmekteydi. Yıllar boyunca, bu türden toplantılar Lanny’nin en sevdiği oyalanma yöntemi olmuştu; Lanny bunların bir düzinesine katılmış ve tüm ilginç insanlar, devlet adamları, yazarlar, reformcular ve çatlak tipler ile karşılaşmıştı. Irma hiç böyle bir toplantıda bulunmamış, ama kocasının bunlardan bahsettiğini, üstelik hararetle ifadelerle bahsettiğini işitmişti. Lanny şimdi oraya gitmeyi teklif ediyordu: “Berlin’e giderken uğrayıp bir bakalım.”

“Bana uyar!” dedi Irma.

VIII

Rhone Nehri güzergâhını takip ettiler. Bu yolculuğun her aşaması Marie de Bruyne’den bir hatırayı akla getiriyordu: o ve Lanny’nin kalmış oldukları oteller, hayran oldukları manzaralar, bunların hatırlattığı tarih. Ama Lanny, Irma’nın, başka herhangi bir kadının parfüm kokusu bulaşmamış kendi hatıralarına sahip olmasının daha iyi olacağına karar verdi. Çam ağaçları bölgesine tırmandılar ve havanın hâlâ durgun ve açık olduğu kayalık boğazlardan geçtiler. Birçok köprü ve büyük bir barajdan sonra, Leman Gölüne vardılar. Bu gölün kıyısındaki Cenevre, birkaç yıl kadar insanlığın ümidi olmuş bir kurum olan ama şimdi gizemli bir hastalığa yakalanmış görünen Milletler Cemiyetinin yuvasıydı. O yılın başından bu yana, on üç ülkeden altı yüz temsilciyle büyük bir Silahları Sınırlama Konferansı burada toplanmaktaydı ve daha bir yıl devam edecekti; sırayla her ülke, sahip olmadığı

veya ihtiyaç duymadığı silah çeşidinin sınırlandırılmasına yönelik bir teklif sunacak ve sonra da diğer ülkeler o tasarının niçin yanlış olduğunu göstereceklerdi.

Aynı gölün kıyısında, biraz daha yukarıda, Lausanne kenti bulunuyordu; başbakanlar ve dışişleri bakanları orada toplanmış, şu eski meseleyi, savaş tazminatları meselesini müzakere etmekteydiler. Lanny, arkadaşı Pietro'yu ve on üç yaz önceki büyük barış konferansından beri aralıklı olarak karşılaştığı diğer gazetecileri selamladı. Onu hatırladılar ve tekrar görmekten mutlu oldular; altın mücevherli karısını ve onun Paris'teki sarayını biliyorlardı; Rick'i ve piyesini biliyorlardı. Burada bir başka gösteri sahneye koyulmuştu ve zarif genç çift hemen perde arkasına götürüldü.

Lausanne bir dağın yamacına kurulmuş olup her sokak farklı bir düzeyde yer alır. Fransızların kaldığı otel en yukarıda, İngilizlerin oteli en aşağıda, diğer ülkelerden temsilcilerin otelleriyse arada bir yerlerde bulunuyordu; diplomatlar birbirlerinin süit dairelerinde tartışmalarını yapmak için yukarıya doğru çıkıyor veya aşağıya doğru iniyor, gazeteciler de bunların peşinden kâh yukarıya kâh aşağıya koşturarak müzakereleri izlemek için kendilerini helak ediyorlardı. Pietro Corsatti'nin anlattığı buydu en azından. Devlet adamları yaptıklarını gizli tutmaya çalışıyorlardı ve Pietro'nun ifadesiyle, bunlardan biri sizi görünce bir sıçan gibi deliğine kaçıyordu. Tek şansınız, birini gölde yüzerken yakalamaktır.

Dedikodu işitmekten ve gizemleri bulup çıkarmaktan hoşlanan bir seyirci veya gönlünüzce şişirebileceğiniz bir masraf hesabına sahip pervasız bir gazeteci olmanız halinde, gayet eğlenceli bir işti bu. Yemekler en iyi cinsten, iklim keyif vericiydi, manzara da öyle; Mont Blanc hemen arka kapınızdaydı – veya berrak Alp havasında öyle görünüyordu. Politikacılar tarafından kaderleri kumar masasına sürülen milyonlarca insanı düşünmezseniz o zaman mutlu olabilirdiniz. Bu kumar masası tüm Alp Dağları kadar büyük bir barut fıçısıydı ve oyuncuların, kendi ülkelerine kazandırmak, o ülke içinde kendi sınıflarına kazandırmak ve o sınıf içinde kendilerine kazandırmaktan başka bir düşünceleri yoktu.

Devlet adamları, Almanya'nın yirmi beş milyar dolar savaş tazminatı ödemesini gerektiren Young Planını bırakmak zorundaydılar, ama Fransa bir şeyler alma ümidinden vazgeçemiyordu; o yüzden şimdi, bitmek tükenmek bilmeyen pazarlık çabalarıyla, üç yılın sonunda Almanya'nın üç milyar mark tutarında tahviller vermesini öngören bir plan üzerinde duruyordu. Fakat gözlemcilerin çoğu bunun tamamıyla nafîle olduğunda birleşmekteydi; Almanya ödeme filan yapmıyor, borç alıyordu. ABD bankalarına şöyle diyordu: "Bizde sizin beş milyar dolar paranız var ve eğer bizi kurtarmazsanız o paranın hepsini kaybedersiniz!" Almanya halkı da şöyle diyordu: "Eğer bizi aç bırakırsanız, Hitler'e oy veririz veya daha da kötüsü Bolşevik Thälmann'a."* Almanya devlet adamlarıysa şöyle diyorlardı: "Olacak şeyleri düşündükçe dehşete kapılıyoruz." Gerçekten dehşete mi kapıldıklarını, yoksa öyle mi görünmeye çalıştıklarını kim söyleyebilirdi? İktidarda olan herhangi bir kimseye –dünyanın herhangi bir yerinde– kim inanabilirdi?

Robbie Budd oğluna bir hikâye anlatmıştı; dediğine göre, tüm iş adamları bilirdi bu hikâyeyi. Bir deri tüccarı senetlerini yenilemek için bankacısına gitmiş, bankacı adamın isteğini kabul etmemiş. Deri tüccarı sorunlarını anlatmış ve yalvarmış, yakarmış; en sonunda bankacıya sormuş: "Deri işinde hiç bulundunuz mu?" Bankacı, "Hayır, bulunmadım," diye cevap verince, öteki şöyle demiş: "Eh, şimdi deri işinde bulunuyorsunuz." İşte bu, dedi Pietro Corsatti, ABD'nin yatırımcılar camiasının durumuyla tamamen aynı. Amerikalı yatırımcılar, Almanya'da deri işinde, çelik ve kömür işinde, elektrik ve kimya işlerinde, ayrıca yol yapım işi ve yüzme havuzları işinde bulunuyorlardı artık. Senetleri yenilemek de yeterli değildi; bu işletmelerin batmasını ve işçilerinin Kızıla dönmesini engellemek için işletme sermayesi koymak gerekiyordu!

* Ernst Thälmann (1886-1944): Sovyet Devrimini izleyen yıllarda SSCB dışındaki en güçlü komünist parti olan Almanya Komünist Partisinin lideri.

Irma, kariyerini işte böyle bir dünyanın içinde sürdüreceğini anladığından, diplomatik tiyatrodaki belli başlı tüm oyunculara dair dedikodulara kulak verdi ve onlar hakkında öğrenebileceği her şeyi öğrendi. Lanny, bakan yardımcılarından birkaçıyla tanışmıştı ve bunlar, servet sahibi genç çiftin “büyük başlar” ile tanıştırmılmaya hakları olduğunu fark ettiler. Irma’ya, muhtemelen gelecek kış Paris’te yeni müzakereler olacağı söylendi. Irma da, bu mühim şahsiyetlerin rahatlatma amacıyla –ve belki de özel konferanslar için– onun malikânesine gelebileceklerini aklından geçirdi. Emily bile daha iyisini yapamazdı.

Lanny, karısının Britanya hâkim sınıfına “bayıldığı” fark etti. Birçok Amerikalı bunu yapardı; “Anglomanî” olarak bilinen kesin bir hastalıktı bu. Üst sınıf İngiliz erkekleri uzun boylu ve yakışıklı, sakin ve tatlı dilli, dostlarına candan, başkalarına mesafeliydi; Irma bir erkeğin böyle olması gerektiğini düşünüyordu. Lord Wickthorpe vardı mesela; Lanny bu adamla Ascot at yarışlarına giderken beraber seyahat etmişti. O zaman ikisi de gençtiler, ama şimdi Wickthorpe mesuliyetlerle dolu bir evrak çantası taşıyan ciddi bir diplomattı – veya öyle görünüyordu ve Irma öyle hayal ediyordu, fakat sahnelerin arkasındaki gerçekleri birçok defa görmüş olan Lanny, büyük ailelerin oğullarının genelde pek fazla zor iş yapmadıklarına inanmasını istedi. Wickthorpe son derece yakışıklıydı, açık kahverengi ufacık bir bıyığı vardı. Irma sordu: “Böyle bir adamın bekâr kalabilmesini nasıl açıklarsın?”

“Bilmiyorum,” dedi kocası. “Margy sana açıklayabilir muhtemelen. Belki de istediği kızı alamamıştır.”

“Bana öyle geliyor ki hiçbir kız onun sahip olduklarını kolay kolay geri çeviremez.”

“Olur öyle şeyler,” diye karşılık verdi Lanny. “Belki münakaşa ederler veya bir şey ters gider. Zenginler bile istediklerini her zaman elde edemezler.” Lanny’nin eski “Pembe” fikri!

Toplanan devlet adamları yeni bir Lausanne antlaşması imzalayıp –şimdi artık çok geç olmuşken– birtakım şeyler yapmayı taahhüt ettiler. İmza edip mühürledikten sonra hepsi kendi yoluna gitti; Irma ile Lanny de, Basel yoluyla İsviçre’den çıktılar ve akşam yemeği saatinden önce Stuttgart’taydılar. Çok sert geçen bir seçim kampanyası olmuş, partilerin sloganları ve savaş çılgınlıkları ilan tahtalarını boydan boya örtmüştü. Ülkeye girer girmez bir gazete alan Lanny, o akşam yapılacak olan dev bir Nazi mitinginin ilanını okudu. Baş konuşmacı, yirmi ay evvel Lanny’nin önünde Führer’inden sert bir azar işitmiş olan 1 Numaralı Reich Teşkilat Lideriydi. Lanny şöyle dedi: “Şimdi neler söylediğini duymak isterim.”

“Ah, sevgilim!” diye ünledi Irma. “Öyle sıkıcı bir adam ki!” Ama bir otel odasında yalnız bırakılmak istemiyordu. “Çok uzun kalmayalım,” dedi sonunda.

O yirmi ay boyunca, Fransız-Amerikalı bir ehlikeyif genç adam, demiryollarının ve otomobillerin, uçakların, buharlı gemilerin ve özel yatların verdiği hızla, dünyanın dört bir tarafını dolaşmıştı. Batı Avrupa’nın birçok yerine, İngiltere’ye ve New England’a seyahat etmişti. Birçok konuda kitaplar okumuş, binlerce beste çalmış, binlerce tabloya bakmış, birçok tiyatroya gitmiş, birçok balo salonunda dans etmiş ve birçok denizde yüzmüştü; dostlarıyla sohbet etmiş, bebeğiyle oynamış, en kaliteli yemekleri yemiş, en iyi şarapları içmiş, güzel ve zarif bir kadının sevgisini yaşamıştı. Kısacası, ortalama erkeğin hayal edebileceği en keyifli hayatın tadını çıkarmıştı.

Fakat bu arada Almanya halkı tamamıyla farklı bir hayat yaşamıştı; düşük ücretlerle uzun saatler boyunca zor ve tekdüze işlerde çalışıyor, ihtiyaç maddelerinin fiyatlarında sürekli bir artış olduğunu ve güvensizliğin yayıldığını görüyorlardı, öyle ki hiç kimse kendisi ve ailesinin ertesi günün ekmeğini bulacağından emin olamıyordu. Bu vaziyetin sebepleri ortalama insan

için karmaşık ve umutsuzca karanlıktı, ama bu sebepleri en kalın kafalılara bile açık seçik göstermeyi taahhüt eden bir grup vardı. Yukarıda belirtilen yirmi aylık süre boyunca, Avusturyalı gümrük memurunun oğlu Adolf Schicklgruber, aynı tren, otomobil, uçak imkânlarını kullanarak, Lanny Budd'dan bile daha çok dolaşmıştı, ama zevk için değil. Bir çilekeş, vejetaryen ve Yeşilaycı hayatı yaşamış; fanatik enerjisini Alman kitlelerini şuna inandırmaya adanmıştı: Almanya'nın yaşadığı dertlerin kökünde, Versailles dayatması, Anavatani boğmakta olan kıskanç yabancılar, pis ve alçak Yahudiler ve onların müttefikleri, uluslararası bankacılar ve uluslararası Kızılar vardı.

En basit ve en aşikâr şeyleri söylemek, bunları olabildiğince sık söylemek ve bunları tek bir adamın sesinin aktarabileceği tüm o haykıran tutkuyla söylemek – Adolf Hitler'in tekniği buydu işte. Bunu on üç senedir uygulayıp durmuştu, o lanetli antlaşmanın imzalandığı günden bu yana hep uygulamıştı ve şimdi çabalarının zirvesinde bulunuyordu. O ve adamları, Almanya'nın tamamında, her gece yüzlerce miting yapıyorlardı ve hepsi sanki aynı miting idi; ister gazetede basılmış bir resim veya karikatür, ister bir afiş veya gramofon plağı olsun, hep aynı konuşma. Doğru olması veya olmaması fark etmezdi – zira Adolf, yalan ne kadar büyük olursa insanları buna inandırmak o kadar kolaylaşır düsturunu tamamen ciddiye alıyordu; insanlar öyle bir şey uydurmaya cüret edemeyeceğinizi söyleyeceklerdi. Düşmanlarınız hakkında olabilecek en kötü şeyi hayal edin ve bunu bildiğinizi yeminle söyleyin, bunu görmüş olduğunuzu, bunun kesin bir gerçek olduğunu, bu konuda hayatınız üzerine bahse girmeye hazır olduğunuzu söyleyin – bunu haykırın, böğürün, hep tekrarlayın, her gün ve her gece anlatıp durun. Eğer bunu tek bir insan söylerse saçmalık olur, ama on bin insan ağız birliği ederse bir suçlama haline gelir ve on milyon insan buna katılırsa tarihte bir olay haline gelir. Yahudiler, Hristiyan çocuklarını öldürüp kanlarını kendi ayinlerinde kullanıyorlar! Buna inanmayı ret mi

ediyorsunuz? Fakat bu iyi bilinen bir gerçektir; buna “ayın amaçlı öldürme” denir. Yahudiler, Hıristiyan medeniyetini yıkmak ve tüm dünyaya hükmetmek için bir komplo içinde bulunuyorlar. Bu komplo, *Sion Yaşlılarının Protokolleri* adlı belgede tamamen açıklanmıştır; parti bunları bastırdı, Führer bunların gerçekliğini garanti etti, büyük Amerikalı milyoner Henry Ford bunları Amerika’nın her yerinde dağıttırdı. Orada herkes suçlamaların doğru olduğunu biliyor, tüm dünya biliyor – bir tek Yahudi seviciler, Yahudi öpücüler, pis Yahudi uşakları inkâr ediyorlar. *Nieder mit den Juden!**

XI

İşte muazzam bir kitle toplantısı daha; öyle bir kalabalık vardı ki içeriye zorlukla girebilirdiniz ve iki zengin Amerikalı bir galerideki uzak oturma yerlerine doğru tırmanmak zorundaydılar. Ama orada oturmanın zararı yoktu, çünkü ses yükselticiler vardı; öyle harika bir cihaz ki bunun sayesinde kürsüdeki tek bir ufak figür yirmi devin sesine sahip olabiliyor, bir muhalif ise fare gibi ciyaklayan bir cüce haline geliyordu. Radyo daha da harika bir buluştu; Robbie Budd’ın on yıl önce Bienvenu’ye getirmiş olduğu kulaklıklı o zayıf ufak “kristal set”** tek bir adamın yüz milyon kişiye hitap etmesine imkân veren en üstün psikolojik güç haline gelmişti. İnsan zihni üzerinde çalışan teknoloji uzmanları, milyonların dinlemesi için merak uyandırma yöntemleri geliştirmişlerdi; herhangi bir kimse radyoda duyduklarına ne kadar itiraz ederse etsin, bunlara karşılık verme imkânına sahip değildi. Her diktatörün hayali, bu muazzam aygıtı münhasıran kendi eline geçirmek, böylece hiç kimsenin tarihte bir daha asla karşılık veremez olmasını sağlamaktı. O zaman, sizin söylediğiniz, hakikat ve yegâne hakikat olacaktı – geçmişte, söylediğinizin

* Almanca: “Kahrolsun Yahudiler!”

** Kristal ile çalışan radyo alıcısı.

yalan olduğu ortaya çıkabilirdi, ama artık çıkmayacaktı! Radyo-
yu ele geçirebilen ve elinde tutabilen, Tanrı gibi oluyordu.

Lanny, bir kere daha, kitle düşüncesini harekete geçirme sa-
natının uygulanışını gözlemledi. Adolf Hitler, kitlelerin beyin-
leriyle değıil kanlarıyla düşündüklerini, yani akıllı kullanmayıp
iğüdleriyle hareket ettiklerini öğretiliyordu. En temel iğüdü,
hayatı sürdürme isteğı ve hayatı sürdürememe korkusuydu; do-
layısıyla Adolf Hitler, onlara, düşmanlarının onları mahvetmek
istediklerini ve onları sadece kendisinin kurtarabileceğini ve
kurtaracağını anlatıyordu; üstün ırk olduklarını, doğanın onları
hayatta kalmak ve yeryüzünün tüm diğeri ırklarına hükmetmek
üzere tasarlamış olduğunu söylüyordu onlara. İkinci temel iğü-
dü açıklıktı ve Alman halkı bunu yaşamıştı. Hitler, onlara, kendi
liderliğı altında, Almanya'nın dünya bereketinin ambarlarına
gireceğini vaat ediyordu; Anavatanın yaşam alanları olacaktı,
Hitler'in *Lebensraum* dediğı bu alanlarda genişleyecek ve büyü-
yecekti Almanya. Üçüncü temel iğüdü cinselliktir ve Hitler on-
lara, yeryüzünü kendi soylarıyla doldurmaya yazgılı olduklarını,
her safkan "Aryan" kadının sarışın kahramanların mukadder
anası olduğunu, bunun için yaratıldığını, başlaması için müsaa-
deye lüzum olmadığını, akıllı bir Anavatanın onun ihtiyaçlarını
karşılایacağını, ona ve çocuklarına her türlü şerefi bahşedeceğini
söylüyordu.

Tüm bu iğüdüler, Almanya'nın düşmanlarına karşı gurur ve
zafer duygularına eklenmekteydi. "*Sieg Heil!*"* diye haykırdılar;
parti bu kavramları somutlaştırmak ve en donuk ruhları bile coş-
turmak için ayrıntılı bir ritüel geliştirmişti. Lanny'nin Münih'te
tanık olduğı başarısız Birahane Darbesinde flamalar taşınmıştı
ve bunlar kurşunlarla delik deşik edilmiş, şehitlerin kanıyla le-
kelenmişti. Adolf Hitler de bunları Almanya'nın her yerine gö-
türmüş ve kürsülerde yeni flamaları eskilere değıdirmek şeklinde
bir merasim icra etmişti; böylece tüm Nazi flamaları kutsallaşı-

*"Zafere selam!" anlamında Almanca söz.

yor ve şehitlerin kanıyla lekelenmeye layık hale geliyordu. Şimdi, bu flamalar taşındıkları zaman tüm yürekler hızla çarpıyor ve tüm iyi parti üyeleri, şehit olmak ve kendileri için yeni bir *Horst Wessel Lied** söylettirmek fırsatı çıkmasını bekliyorlardı. Tiz sesli borazanlar bu flamaların girişlerini haber verdi, davullar çaldı, düdükler öttü ve ciddi, sert yüzleriyle bir kahramanlar muhafız takımı salona uygun adım girdi.

Kürsüye iriyarı Gregor Strasser çıktı; Lanny'nin onu en son gördüğü zamanki gibi süklüm püklüm değildi, kudretinden emin bir insan edasıyla dolup taşıyordu. Bu adam ilk parti liderlerinden biriydi ve Adolf'un o günlerde ayakta kalmasına yardım etmişti. Zenginlerin alaşağı edilmesi ve garibanların ihyasına dair tüm o vaatleriyle ilk programa inanmıştı. Führer'in artık bunlara niyeti olmadığını bildiği halde o vaatlere hâlâ inanıyor muydu? Konuşmasını dinlemekle bunu asla tahmin edemezsiniz, çünkü onun tek bir kuralı vardı sanki: Württemberg'li on bin insanın talep edebileceği her şeyi düşünmek ve -N.S.D.A.P. adaylarını seçecekleri günde yerine getirilmek üzere- bunu onlara vaat etmek.

Lanny şöyle dedi: "İşte, oyları almanın yolu!"

Hatibin neler vaat ettiğini anlamayan ve ancak jestlere ve ses tonlarına göre değerlendirme yapmak zorunda olan Irma'nın ağzından şu sözler çıktı: "Jesse Dayı gibi konuşması ne kadar şaşırtıcı."

Kocası kıkırdarak karşılık verdi: "Aman, onlardan hiçbiri duymasın bu dediğini!"

XII

Çılgınca bir nefretle yürütülen, iç savaşa yakın bir siyasi kampanya oldu. Silahlı gruplar yürüyüş yapıyor, oradan geçen başka gruplara düşmanca bakıyor, onlara saldırmaya hazır bekliyor-

* 1930'dan 1945'e kadar Nazi Partisinin marşı/şarkısı.

lardı; işçi sınıfı mahallelerinde böyle saldırılar gerçekten oldu ve hadiseleri dışarıdan izleyenler canlarını kurtarmak için kaçmak zorunda kaldılar. Kendilerini Demokratlar veya Milliyetçiler olarak adlandıran muhafazakârların *Stahlhelm* ve *Kampfring* diye, Nazilerin S.S. ve S.A. diye, Sosyal Demokratların *Reichsbanner* diye, Komünistlerin ise *Rotfront* diye örgütleri vardı, ama Komünistlerin örgütünün üniforma giymesi yasaktı. Afiş ve karikatürlerin, bayrak ve flamarın hepsinde, ister yanlış sınıftan Almanlar olsun, ister Ruslar, Fransızlar, Çekler, Polonyalılar veya Yahudiler olsun, başka insanlara nefreti ifade eden simgeler ve sloganlar vardı. Onca farklı nefretleri veya bunların gerekçelerini anlamak imkânsızdı. Irma şöyle dedi: “Bunlar korkunç, Lanny. Artık bu işlere karışmayalım.”

Berlin’de sevimli insanlarla da tanışmıştı ve şimdi Johannes ona [Irma’ya] bir resepsiyon veriyordu. O insanların hepsi geldiler; politikadan hoşlanmadığını gördüklerinde, kabahatin onda olmadığını söylediler ve müzik festivallerinden, sanat sergilerinden, yaklaşan tekne yarışlarından söz ettiler. Yahudi para efendisi, herkese dostça muamele etmeye çalıştı ve normal olarak kapısını çalmayacak birçok insanın, ünlü bir Amerikalı mirasçı kadın onun misafiri diye oraya gelmeye razı olduklarını biliyordu. Kendi âdeti gereğince, bunu gizlemeye çalışmadı; tersine, bunu açıkça belirtmeye ve Irma’ya teşekkür etmeye özellikle dikkat gösterdi. Bu Yahudi ailenin dünyada Budd’ların yardımıyla yükselmiş olduğunu biliyordu Irma; fakat uygun bir minnettarlık gösterdikleri ve kibir duygusuna kapılmadıkları sürece, bu yardımın devam etmesinde bir sakınca yoktu.

Büyük Alman iş adamları ve onların –kural olarak daha da büyük– hanımları geldiler. Monokl takan, uzun boylu, kaskatı beyler olan Alman aristokratları ve Bayreuth* sahnesi için yapılmış gibi görünen hanımları da geldiler. Hepsinin uzun unvanları vardı, *von* ve *zu* öneklerini hiç bırakmamışlardı; Herr von’ları

* Almanya’nın Bavyera eyaletinde bir şehir; Wagner müzik festivalleriyle ünlü.

Herr Baron'lardan, Herr Graf'ları Erlaucht'lardan, Erlaucht'ları Durchlaucht'lardan ayırt etmekte zorluk çekti Irma.*

Graf** Stubendorf da geldi, memleketinde işlerin nasıl olduğunu anlattı ve bir sonraki Noel için veya daha erken olan avlanma sezonu için davetini samimiyetle yeniledi. Uzun boylu ve ince yüzlü bir adam olan yeni şansölye [Franz von Papen] geldi. Diplomatların en zekisi ve Katolik aristokratların en kibarıydı, kendi ördüğü bir entrikalar ağına dolanmış halde yaşıyordu. Rus gettosunun bir çocuğu [Johannes Robin] böylesine bir şahsiyetin teşrif buyurmasıyla kendini ezik hissedebilirdi, ama Johannes bir borcun ödenmesi olarak kabul etti bunu. Kibarlar arasında revaçta olan Beyefendiler Kulübünün centilmenleri kendi partilerini kurtarmak için yeterince para toplayamamışlar, Şansölye de yardım için Yahudi iş adamına başvurmak zorunda kalmıştı.

Irma onu sevimli buldu ve kocasına söyledi. Kocasının yorumunda bulundu: "Avrupa'nın tamamında daha büyük bir alışak yoktur. Franz von Papen, silah fabrikalarında patlatma eylemlerini finanse ettiği için, savaşa girmemizden önce Birleşik Devletler'den atıldı."

"Ah, sevgilim!" diye ünledi Irma. "Ne kadar korkunç şeyler söylüyorsun! Bunu gerçekten bilemezsin ki!"

Şöyle dedi genç Pembe: "Çek defterinin koçanlarını yakmayı akıl edememiş ve İngilizler de ülkesine dönüş yolculuğunda gemisini yakalamış ve tüm verileri yayımlamışlar."

* Burada çeşitli Almanca soyluluk unvanları verilmektedir.

Almanca: Kont. Bu çeviride daha önce, Türkçede daha yaygın olarak bilinmesi nedeniyle Fransızca "Kont" sözcüğünü kullandık.

Kıyametin Eşiğine*

I

BESSIE BUDD'ın yolculuğu başladı. Uzun bir yolculuk değildi; bu çalkantılı günlerde her defasında en çok bir hafta denizde kaldılar. Balık tutmak ve yüzmek için duruyorlar ve Kuzey Denizi esintilerine bol miktarda romantik ve hoş müzik sesleri gönderiyorlardı. Geceleyin yanlarından geçip giden denizciler ve balıkçılar hayrete kapılmış olmalıydılar ve belki aralarında genç bir Heine** hayal gücüyle kanatlanıp uçmaya başlamıştır. İskoçya'nın kayalık sahilinde, küçük gri şatonun kuduran denize yüksekte baktığı o yerde, narin, yarı şeffaf, mermer gibi solgun, güzel, incecik bir kadın, yüksek pencerede durmuş arp çalar ve şarkı söyler; uzun buklelerini dalgalandıran rüzgâr onun esrarlı şarkısını fırtınalı engin denize taşır.

Böylesi hayallere ara verdiğinde, yardımsever Lanny Budd, kendisine anlatılmış olan o aile çatışmasının gerilimini nezaket ve dikkatle müdahale ederek azaltma ümidiyle, yatında onları ağır-layan adamla sakince sohbet ederdi. Johannes, Lanny'nin ufak bir çocuk olduğu günlerde Robbie Budd'ın kullandığı sözlerin hemen hemen aynısı olan sözlerle, bir iş adamının sadece kazandığı veya kazanabileceği parayı düşünmediğini anlatıyordu; binlerce yatırımcıya karşı sorumluluklar üstlenirdi iş adamı ve bunların hepsi açgözlü aylaklar değildi, birçok yaşlı insanlar, dullar ve yetimler de vardı – ki bunların, sahip oldukları hisse senetlerinden başka geçim imkânları bulunmuyordu; ayrıca, işçilere karşı da sorumluluk üstlenirdi ve haftalık ücret zarflarının içine para konulmadıkça bunların aileleri açlığa mahkûm edilmiş olurdu. İşletmeleri yönetenlerin, başka insanlara karşı –bunların çoğu kendileri aç-

* Shakespeare, Sone 116 ("even to the edge of Doom").

** Heinrich Heine (1797-1856): Alman şair ve yazar.

sından yabancı insanlar oldukları halde- yerine getirilecek görevlerin bilincinde olmadıklarını düşünmek bir iftiraydı.

“Dahası,” dedi Johannes, “bir adam belirli türden bir faaliyet yürütmeyi öğrenerek geçirdiyse hayatını, gücünün zirvesindeyken işini bırakmaya onu ikna etmek hiç de kolay değildir. Sorunlar, evet; ama onları beklemiştir ve bir meydan okuma olarak alır onları; onlarla uğraşmaktan ve onların üstesinden gelebildiğini göstermekten zevk duyar. Pes etmek ve sorunlardan kaçmak, onun manevi temellerinin altını oyacak bir korkaklıktır; böyle davranırsa, daha sonra kendini işe yaramaz biri olarak görecektir ve -tornistan edip filousunu terk etmiş bir amiral gibi- vaktini kara kara düşünerek geçirecektir.

“Çocuklarımla kendi ahlaki yasaları var,” diye devam etti para ustası, “ve bunların benim durumuma da uygun olduğuna beni inandırmaları gerekiyor. Yeni ve daha iyi bir dünya kurmak istiyorlar ve başarılı olabilseler sevinirdim. Eğer herhangi bir başarı ümidi görsem onlara katılırdım. Onlara planlarını soruyorum, bana muğlak hayaller sunuyorlar; bir iş adamı olarak bunlarda hiçbir uygulanabilirlik görmüyorum. *Das Rheingold*’un* sonuna benziyor: Orada Valhalla var, çok güzel, ama oraya ulaşmak için sadece bir gökkuşağı köprüsü bulunuyor ve -tanrılar gökkuşağı üzerinde yürüyebilseler de- yatırımcılarımla ve çalışanlarımla bunu yapamaz. Çocuklarımla, daha sağlam bir köprü inşa edileceğine beni inandırmak istiyorlar; ama mühendislerin adlarını sordüğümde, bana, kendi aralarında anlaşılamayan parti liderlerini ve propagandacıları, nutuk çekenleri söylüyorlar. Kapitalizmin polisi dedikleri şey olmasa kendi aralarında kavga etmeye koyulurlardı ve ütopya yerine bir iç savaşımız olurdu. Bir oğlum öbürüyle anlaşmayı beceremiyorken nasıl olur da benim onlarla aynı fikirde olmamı bekleyebilirler?”

Lanny bu soruya verecek cevabı olmadığı için üzgündü. Bunu kız kardeşine daha önce kendisi sormuştu zaten ve ondan alabildiği tek cevap, o ve kocasının haklı, Freddi ve Rahel’in haksız

* Wagner’in bir eseri, *Ren Altınları*.

olduklarıydı. Soruyu diğer çifte sormanın faydası yoktu, çünkü onların cevabı da aynı şekilde olacaktı. Bu iki çiftten ne biri ne de öbürü geri adım atacaktı – aslında Lanny de kendi inancından geri adım atmaya razı değildi; ona göre, Faşizmin ve Nazizmin gelişmesine Komünistlerin programı sebep olmuş veya en azından İtalya ve Almanya’da yayılmasına imkân vermişti. Demokratik kurumların sağlamca kökleştiği İskandinav ve Anglosakson ülkelerinde, ne Kızılar ne de anti-Kızılar ilerleme kaydedebilmişti.

II

Johannes Robin’i hemen şimdi bir manastıra veya hatta özel bir yata çekilmeye ikna etme olasılığı yoktu. Almanya’da ne olacağını biliyormuş gibi yapmıyordu, ama bunların fırtınalı zamanlar olduğunu ve bir amiral gibi savaştaki filosunun yanında duracağını biliyordu. Mülklerini koruyacak ve fabrikalarını işler halde tutacaktı; ve ihaleler almak, imtiyaz hakları elde etmek için şu veya bu kudretli siyasetçiye bir hediye sunmak gerekirse, kurnazca pazarlık edecek ve mecbur olduğundan fazlasını ödemeyecekti. Devletlerin ilk olarak icadından beri dünyada işler böyle yürümüştü ve bir Yahudi tacir, yabancı bir ülkede ucu ucu-na hoş görülen bir sürgün, kendi işine dikkat etmekle yetinmeliydi. Oğulları Almanya’yı ülke olarak daha çok benimsemişler ve onu değiştirmeyi hayal ediyorlardı; ama gettonun çocuğu için, kanuna uyması yeterliydi. “Çok asilce değil,” diyordu bir kabullenmeyle, “fakat daha asil olanlar yardım için bana geldiklerinde o yardımı alıyorlar.”

Dünya kötü bir haldeydi ve daha da kötüye gidiyordu. ABD’nin her yerinde bankalar iflas ediyor, işsizlik gitgide artıyordu. Kasım ayında bir başkanlık seçimi yapılacaktı ve siyasi partiler kongrelerini tamamlamış, adaylarını belirlemişti; Cumhuriyetçiler, Büyük Mühendis’i ve tüm yaptıklarını onaylamış, Demokratlar ise New York Valisi Franklin Roosevelt’i aday göstermişlerdi. Johan-

nes bu adamı tanıyıp tanımadığını sordu Lanny'ye, o da tanımadığını söyledi; ama bir limana uğrayıp orada bekleyen postayı aldıklarında, Robbie'nin haftalık mektubu Lanny'ye ulaşmış oldu; bir iş adamının raporuyla Yeremya'nın* mersiyelerinden birinin karışımı gibiydi bu mektup. Demokratların adayının ticari deneyimden tamamıyla uzak bir adam ve ayrıca bir sakat olduğunu, çocuk felci yüzünden bacaklarının cılızlaştığını söylüyordu Robbie. Şu zamanlar en azından bedence sağlam birini gerekli kılmaktaydı; başkanlık çok yorucu bir işti; ve bu Roosevelt –eğer seçilirse– bir yıldan fazla görevde kalamazdı. Ama seçilemeyecekti, zira Robbie ve dostları kollarını sıvıyorlar, ayrıca keselerini de açıyorlardı.

“Robbie senden bağış isteyecek sanırım!” diye kıkırdadı saygısız oğul. Diğerleri karşılık verdi: “Amerika’da birçok ticari menfaatim var.” Lanny, bir zamanlar Zaharoff’tan işitmiş olduğu bir sözü hatırladı: “Yatırımlarımın olduğu her ülkenin vatandaşıyım ben.”

III

Borç parayla yaşamını sürdüren ve her gün daha da çukura batan Almanya’daki durumları konuştular. Mevcut hükümet halkın desteğine sahip değildi; büyük iş adamları, aristokratlar ve “ofis generalleri”nden oluşan, Almanya çapında yirmi kadar şubesi bulunan, Beyefendiler Kulübü adlı bir teşkilatın yönetimi altındaydı. Bunun en faal iki siyasetçisi, Şansölye von Papen ile General von Schleicher idi ve bunlar güya mesai arkadaşıydı, ama biri öbürüne güvenemiyordu. Şimdi Papen başbakandı ve Schleicher onu devirmek amacıyla Nazilerin desteğini almak için el altından uğraşıyordu. Hiç kimse, Junker** zümresinin seksen

* *Eski Ahit*’teki Yeremya Kitabı’nın yazarı sayılan İbrani peygamber ve reformcu (M.Ö. 650’den sonra, Anatot, Yahuda – M.Ö. 570, Mısır).

** Prusya’da ve Almanya’nın doğusunda yaşayan ve Alman İmparatorluğu (1871-1918) ile Weimar Cumhuriyeti (1919-1933) dönemlerinde önemli siyasal güce sahip olan toprak ağaları sınıfına verilen ad. (*AnaBritannica*)

beş yaşındaki abidesi General von Hindenburg dışında başka hiç kimseye güvenemiyordu. Devlet yükleri onun sırtına boca edildiği vakit, zavallı *alte Herr* [yaşlı beyefendi] ancak şöyle diyebildi: “*Ich will meine Ruhe haben!*” – “İstirahat etmem lazım!”

Johannes, yaklaşan seçimlerde Nazilerin büyük kazanımlar elde etmesini kesin görüyor, ama bu konuda kaygılanmayı reddediyordu. Onlardan bazılarına düzenli olarak ödeme yapılmıyordu; ama en çok bel bağladığı nokta, Hitler’in Düsseldorf’a gitmiş, Thyssen* ve Ruhr havzasının diğer kodamanlarıyla uzun bir toplantı** yapmış olmasıydı. Sanayiciler, Kızıl sendikaların bastırılmasını istiyordu ve Hitler bunu yapmaya hazır olduğuna onları ikna etmişti. Bu kaşarlanmış çelik sanayicilerinden birini veya ikisini kandırabilirdiniz, ama birçoğunu değil; onlar siyasetçileri bilirlerdi ve arka arkaya değişik siyasetçi kuşaklarıyla iş yapmışlardı; parlamentolar ve partilerle dolu bir dünyada sanayi işlerini yürütme oyununun bir parçasıydı bu. Sıkıcı bir şey, ama insanlar hakkında hüküm vermeyi öğrenir ve güvenilemeyecek hiç kimsenin iktidar mevkisine gelmemesine dikkat ederdiniz. Prusya’nın büyük toprak ağaları için de aynısı geçerliydi; onlar her şeyden çok Bolşevizme karşı bir koruma duvarı istiyorlardı ve bu hizmet için ağır bir bedel ödemeye hazırdılar. Bu iki kudret –batının sanayicileri ve doğunun toprak sahibi taşra soyluları– Bismarck zamanından beri Almanya’yı yönetmişler ve yönetmeye devam edeceklerdi.

“Ama Hitler’in antisemitizminden korkmuyor musun?” diye sordu Lanny.

“*Herrgott!*”*** diye ünledi *Bessie Budd*’ın sahibi. “Ben pogromların ortasında büyüdüm ve o zaman ne yapabildim ki? Bir zamanlar İsa diye bir Yahudi varmış ve başka Yahudiler onu Roma-

Almanya’da, dünyanın en zengin ailelerinden biri. Ailenin serveti, temeli on dokuzuncu yüzyıl sonlarında atılan demir ve çelik imparatorluğuna dayanır. (*AnaBritannica*)

Bu toplantı 26 Ocak 1933’te yapılmış.

*** Almanca: “Aman Tanrım!” vs.

lılar eliyle infaz ettirmişler; böyle şeyler on binlerce kere oldu, hiç şüphesiz; ama bir kere olan bu hadise yüzünden, benim zavallı halkımın üstüne tükürüyorlar, benim zavallı halkımı sopayla ve bıçakla öldürüyorlar. Bizim yaşadığımız sokakta böyle şeyler olmasın diye dua etmekten başka ne yapabiliriz ki?”

“Ama topyekûn yapacaklarını söylüyorlar, Johannes!”

“İnsanların kafasının karmakarışık olduğu ve suçlayacak birilerini aradıkları bir dünyada iktidara gelmenin bir yolu. Sadece şunu ümit edebilirim ki Naziler –eğer hakikaten iktidara gelirlirse– sahici sorunlarla ilgilenmek zorunda olacaklar, böylece spot ışıkları benim talihsiz halkımdan uzaklaşıp başka yöne çevrilecektir.”

IV

Almanya'nın siyasi işlerinden uzak durmaya karar vermişti Irma, fakat bunun tamamen ayarlanması mümkün değildi. İşçi okulu vardı bir defa; Freddi bununla çok yakından ilgileniyordu ve işçi okulunda aşağı yukarı Lanny'nin projesi örnek alınmıştı. Berlin'e geri döndüklerinde, karısı briç oynarken, Lanny –Freddi ve Rahel ile birlikte– bir resepsiyona gitti, orada okulun öğretmenleri ve destekçileriyle tanıştı, sorunlarının tartışılmasını dinledi ve onlara Midi'de işlerin nasıl yürümekte olduğunu anlattı.

Lanny, kendi düşünce tarzı bakımından, bu genç Sosyalistlere [Sosyal Demokratlara] diğer herhangi bir gruptan daha yakındı; ama yine de onlar arasında ne kadar çeşitli görüşler vardı ve onları herhangi bir eylem programı altında bir araya getirmek ne kadar zordu! Von Papen hükümeti, seçimden birkaç gün önce, Berlin'i de içine alan Prusya eyaletinde bir darbe gerçekleştirmişti; hepsi de Sosyal Demokrat olan eyalet başbakanı ve belli başlı yetkililer görevden alındı ve direnmeye kalkmaları halinde tutuklanmak ile tehdit edildiler. Görevden alınanlar o denli zayıf bir direniş gösterdiler ki aslında darbeye boyun eğmiş oldular.

Sosyalistler [Sosyal Demokratlar], kovanları bozulmuş bir arı sürüsü gibi vızıldıyorlardı; ama heyhat, iğnelerini yitirmiş arılara benziyorlardı! Komünistler bir genel grev önermiş ve Sosyalistleri [Sosyal Demokratları] onlarla işbirliğine çağırmışlardı; ama Komünistler ile işbirliği edebilecek hiç kimse var mıydı? Bir ayaklanmayı fırsat bilip dizginleri kendi ellerine almak isteyecekler, Rusya'da Kerenskiy'e yapmış oldukları gibi, müttefiklerine saldıracaklardı. Sosyalistler [Sosyal Demokratlar], gericilerden daha çok Komünistlerden korkuyorlardı; Komünistler gibi hareket etmekten, Komünistler gibi görünmekten, kendilerine Komünist denilmesinden çekiniyorlardı.

Baronlar Kabinesi, böylece, Berlin polisine ve yerel hükümetin tüm diğer yetkilerine el koydu. On yıl önceki "Kapp* Darbesi" zamanında olanlardan ne kadar farklıydı! O zaman işçiler liderlerini beklememiş, ne yapmak gerektiğini hemen anlamışlardı – aletlerini bırakıp sokaklara çıkmış ve güçlerini göstermişlerdi. Ama şimdi, öyle görünüyordu ki cumhuriyete ilgi duymaz olmuşlardı. Cumhuriyet onlar için bu on iki yıl boyunca neye yaramıştı ki? Zor zamanlara ve işsizliğe engel olamıyordu, artık herhangi bir vaatte bile bulunamıyordu! Kendi yasallık kavramlarıyla öyle bir zincirlenmişti ki başkalarının yasa tanımazlığına direnemiyordu.

Berlinli aydınların tartışmalarını dinliyordu Lanny. Fikirlerin ortaklığıyla bir araya gelen bu aydınlar farklı toplum sınıflarından gelmekteydi. Özgürlük ve sosyal adalet davasına yönelik tehlikeyi gayet açık bir şekilde görüyorlardı. Hepsi bir şey yapmak istiyordu; ama önce ne yapılması gerektiği konusunda anlaşmalıydılar ve görünen o ki anlaşıyorlardı; yoruluncaya kadar konuşup tartışıyorlardı sadece. Lanny merak ediyordu, bütün aydınlara musallat olan bir hastalık mıydı bu? Düşünce hayatına eşlik eden bir çeşit felç miydi? Eğer öyleyse, düşünürler her

Wolfgang Kapp (1858-1922): Prusyalı siyasetçi. 1920 yılında genç Weimar Cumhuriyeti'ni yıkarak sağcı bir diktatörlük kurmak için kendi adıyla anılan bir darbe girişiminde bulundu, fakat başarılı olamadı.

zaman kaba kuvvet adamlarına tabi olacak ve Platon'un filozoflarca yönetilen bir devlet hayali daima beyhude bir hayal olarak kalacak demektir.

Lanny'nin aklına şu fikir geldi: "Birisi onlara öncülük etmeli!" Şöyle demek istiyordu: "Tanrım, mesele bu gece hemen çözülebilir. Cumhuriyetimiz ölüp gidecek! Derhal gidelim ve işçileri genel greve çağıralım!" Ama sonra şöyle düşündü: "Bir Alman devriminin başına geçmek, benim ne haddime? Ben, bir Amerikalı!" Kendini geriye çekti, tartışmaları filan dinlemeyi bıraktı, aklından şunları geçirdi: "Ben de öbürleri gibiyim. Ben de bir aydınım! Tesadüfen birkaç tabancam var ve onları kullanmayı biliyorum – ama kullanmak istemiyorum!"

V

Okulda, kendisi de bir sanat okulunda öğrenci olan, Trudi* Schultz adlı çok genç bir öğretmen vardı; haftanın iki veya üç gecesinde, çoğu ondan yaşlı olan işçilere ders vermek için okula geliyordu. Küçük bir maaş uğruna bir reklamcılık şirketinde çalışan ve yaptığı işten nefret eden genç bir ticari sanatçıyla evliydi. Hem Trudi hem de Ludi** Schultz, Adolf Hitler'in göklere çıkardığı ama kendisinin bariz şekilde uymadığı o mükemmel "Aryan" tipinde insanlardı; kadının dalgalı sarı saçları, açık mavi riyasız gözleri, doğallık ve samimiyet izlenimi veren duyarlı yüz hatları vardı. Lanny, onun sınıfta karatahta üzerinde çizimler yapmasını seyretti ve olağanüstü bir çizgi yeteneğine sahip olduğunu gördü; bir şey çiziyor, sonra onu siliveriyor, Lanny de çizilen şeylerin yok olup gitmesini görmekten nefret ediyordu.

Lanny'nin alakasından memnun oluyordu ve gelip eserlerini görmesi için onu davet etti. Böylece, Irma'nın yine briç oynadığı bir akşam, Lanny kendi arabasıyla Freddi ve Rahel'i alıp şehrin bir işçi sınıfı mahallesine götürdü; genç çift orada küçük bir da-

* Bir kadın adı olan Gertrude'nin diminütif şekli.

** Bir erkek adı olan Ludwig'in diminütif şekli.

iride yaşıyordu. Lanny bir yığın karakalem çizim ve birkaç suluboya resmi inceledi ve gerçek bir yetenek gördüğüne inanarak ilgilendi. Bu genç kadın Berlin’de gördüğü şeyleri çiziyordu, ama bunlara kendi kişiliğiyle renk veriyordu. Jesse Blackless gibi, işçileri seviyor ve zenginleri ahlakiaçıdan kınıyordu; böylece eserleri “propaganda” haline geliyor ve satılması zorlaşıyordu. Ama Lanny bunların Sosyalist basına hitap edeceğini düşündü ve bazılarını alıp Léon Blum’e ve Jean Longuet’ye göstermeyi teklif etti. Schultz’lar çok heyecanlandılar elbette – çünkü Lanny’nin Johannes Robin malikânesi için eski ustalardan eserler seçmiş olduğunu duymuşlardı ve zengin genç Amerikalıya sanat dünyasında bir güç nazarıyla bakıyorlardı.

Lanny de, kendi adına, işçi hareketinde yer alan önemli kişilerle tanışmaktan mutluydu. Gitgide sanatı toplumsal mücadelede bir silah olarak düşünmeye başlıyordu ve işte burada onun bakış açısını paylaşan ve ne dediğini hemen anlayan genç insanlar vardı. Lanny birçok uzak yerlere seyahat etmişti, onlarsa yalnızca Berlin’i, banliyölerini ve bazen yürüyüşlere çıktıkları kırsal alanı biliyorlardı; ama hayattan aynı anlamı çıkarmayı başarmışlardı. Çağın dünyası gitgide tek bir dünya haline gelmekteydi; seri üretim maddi şeyleri standartlaştırıyordu, sınıf mücadelesi de işçilerin ve efendilerin zihinlerini biçimlendiriyordu. Faşizmin –adını ve gömleklerinin rengini değiştirerek, ama özünde pek değişmeden– İtalya’dan Almanya’ya yayılışını gözlemişti Lanny; bu konuya dair, Paris’te, Midi’de ve New York’taki Rand Sosyal Bilimler Okulunda duyduğu tartışmaları burada, Berlin’de de duyuyordu.

Standartları ve arzuları çok benzer olan bu beş genç insan, Lanny’nin uzun zamandır yapma fırsatını bulamamış olduğu kadar içten bir havada sohbet ettiler. Hepsi de Avrupa’da olacakların korkusuyla azap çekiyor ve yükselen bir gericilik fırtınası önünde kendi görevlerinin ne olduğunu el yordamıyla belirlemeye çalışıyordu. Dünya işçi hareketinin üstüne çökmüş görünen korkunç felç halinin sebepleri neydi?

İdealist sanatçı Trudi Schultz, manevi kuvvetlerin yetersizliğine bağlıyordu bunu. Kendisi Marksist bir ailede yetişmişti, ama geçmişte kutsal kitap gibi kabul etmiş olduğu dogmaların bir kısmı hakkında memnuniyetsizlik içindeydi; diyalektik materyalizmin, insanları, kavga etmekten, kıskanç, intikamcı ve dar görüşlü olmaktan alıkoymadığını gözlemlemişti. Sosyalistler yoldaşıktan bahsediyor, ama bunu uygulamakta genellikle başarısız oluyorlardı. İnsanları bir toplumsal birlik içinde kaynaştırmak için sınıf bilincinden fazlasına gerek olduğu kararına varmıştı Trudi.

Bu konularda geniş bilgi sahibi olan Freddi Robin, Sosyal Demokrasinin felsefi materyalizm ile eşleşmesinin tamamıyla tesadüfi olduğu, her ikisinin de on dokuzuncu yüzyıl Almanya'sında doğması nedeniyle böyle bir eşleştirmeyapıldığı görüşünü ortaya attı. Oysa bu ikisi arasında özde hiçbir bağlantı yoktu ve şimdi çağdaş bilim, her türlü varlığın kurucu maddesinin fizikî bir atom olduğu şeklindeki eski dogmatik düşünceden uzaklaştığına göre, Sosyalistlerin yaratıcı çabayı ve ahlaki gayeyi gerekçelendiren bir felsefe bulmalarının zamanı gelmişti.

İstekli kız öğrenci, bir kimsenin bunu söylediğini, üstelik bir Alman'ın kulağına inandırıcı gelmesini sağlayan uzun felsefi ifadelerle söylediğini iştikten memnun oldu. Bu hatanın gündelik hayatta etkilerini gözlemlemiş olduğunu söyledi. Madde ile kuvvetin hayatın yegâne temelleri olduğu, yegâne hakikat olduğu düşüncesini savunan insanlar bu dogmayı kendi hayatlarında uygulamanın ayartısına kapılmaktaydı; ellerine birazcık iktidar geçtiğinde bunu elde tutmayı düşünmekte ve sıradan emekçilerle dayanışmayı unutmaktaydılar. İnsanlar, manevi kuvvete inanmalıydı, dünyada sevginin hâkim olmasına izin vermeliydi, kendi rahatlıklarından, kendi işleri ve maaşlarından, hatta evet, gerekirse hayatlarından fedakârlık etmeye hazır olmalıydılar. İşte bu canlı kardeşlik ve dayanışma ruhu eksik olduğundan, işte bundan ötürü, Prusya eyaletinin Sosyal Demokrat başbakanı Otto Braun ve İçişleri Bakanı Karl Severing, tek cam gözlüklü aristokratların tehditlerine boyun eğebilmişler ve cumhuriyeti ve onun halka ga-

ranti ettiği özgürlükleri savunmak için halkı teşvik etmeye yönelik en ufak çaba göstermeden villalarına çekilebilmişlerdi.

Lanny'nin aklından şu düşünce geçti: "İşte, en sonunda, özgürlüğün ne demek olduğunu bilen bir Alman!"

VI

Temmuz ayının son günü olan bir pazar gününde, Alman Cumhuriyeti'nin otuz yedi milyondan çok vatandaşı, hem kadınlar hem erkekler, sandık başına gittiler ve onları Reichstag'da temsil edecek vekiller için tercihlerini kaydettiler. İki yıl önceki seçimlerle kıyaslama yapıldığında, Sosyalistler [Sosyal Demokratlar] altı yüz bin kadar oy kaybettiler, Komünistler bir o kadar yeni oy aldılar, Naziler ise oylarını altı buçuk milyondan on dört milyona çıkardılar. Meclisteki toplam altı yüz sekiz sandalyeden iki yüz otuzunu kazanarak, Sosyalistler ile Komünistlerin birleşmiş bile olsalar –ki birleşmek istemiyorlardı– kazanmış olacakları toplam sandalye sayısını geçtiler. Böylece, o günden itibaren, herhangi bir kimsenin Adolf Hitler'in rızası olmadan Almanya'yı yönetmesi olanaksız hale geldi.

İşte o zaman, perde arkasında uzun bir entrikalar ve dalavere serisi başladı. Johannes, olayları, Lanny'ye ve ayrıca Lanny'nin babasına bildirecekti. Lanny'nin babası ortağıyla bir görüşme için kalkıp gelmiş ve *Bessie Budd* ile kısa bir yolculuğa çıkmıştı. Sağın siyasetçileri oyların yüzde beşinden azını almış oldukları halde, yine de iktidara yapışmışlar, Hitler'i onların kabinesine girmesi için ikna etmeye uğraşıyorlardı; Hitler bunu yaparsa, ona iltifatlar ederek –İngiltere'de MacDonald'a* yapılmış olduğu gibi– onu da yatıştırabileceklerini umuyorlardı. Ona şu makamı, bu makamı sunacaklar, takipçilerini ondan uzaklaştırmaya çalışacaklardı; ve Adolf Hitler de itiraz eden taraftarlarını huzura getirecek ve on-

* Ramsay MacDonald (1866-1937): 1924'te İşçi Partili ilk başbakan olan İngiliz siyasetçi. Daha sonra, 1930'ların Çöküş döneminde farklı siyasi partilerden kurulan bir koalisyon hükümetine başkanlık etti.

lara histerik bir edayla bağırıp çağıracaktı. Onları yola getiremediğinde, intihar edeceği tehdidini savuracaktı; takipçileri onun bu hususta ciddi olup olmadığını asla bilemezlerdi.

Mağrur ihtiyar Feldmareşal [Cumhurbaşkanı Hindenburg], “Bohemyalı onbaşıyı” huzuruna kabul etmeye razı olduğunda, Berlin önemli bir olaya tanıklık etmiş oldu. Hitler, yol boyunca dizilmiş kalabalıkların tezahüratı altında, kendi otomobiliyle Wilhelmstrasse’ye geldi. Makamını kendisi için talep ettiği Şansölye von Papen ile yemek yedi ve Hindenburg’un huzuruna çıktığında öyle gergindi ki bir halıya takılıp tökezledi; tıpkı Kraliçe önünde Gladstone gibi, nutuklarından birine başladı ve eski kumandanı tarafından durdurulması gerekli oldu. Hindenburg, takipçileri terörizme başvuran ve kanunu sistematik olarak ihlal eden bir adama başbakanlığı teslim etmeyeceğini söyledi ona; başbakan yardımcılığının böyle bir adam için yeterli olduğunu düşünüyordu. Ama Hitler bunu reddetti, tam iktidar talep ediyordu. Yaşlı Junker hiddetinden köpürdü, fakat eski onbaşı böyle tavırlara alışkındı ve sadece şu karşılığı verdi: “Sonuna kadar mücadele.” Hindenburg ise şöyle dedi: “*Ich will meine Ruhe haben.*”*

Yeni bir terörizm dalgası başladı; üniformalı ve üniformasız Nazi Fırtına Birlikleri tarafından her türlü Kızılılara saldırılar oluyordu. Irma bunları haber aldı ve bu insanlar arasındaki ziyaretlerine son vermesi için Lanny’ye yalvardı; Robbie’nin de yardımını almaya çalıştı ve alamadığı için Berlin’i terk etmek istedi. Kocasını, en azından parasını almak isteyen ve sık sık da onu tehlikeli entrikaların içine sokmak amacıyla dolap çeviren insanlarla beraber olmaya iten bu acayip yöneliş neyin nesiydi? Onlar kocası için ne yapmışlardı ki? Kocasının onlara ne borcu olabilirdi?

Lanny bütün tarafları dinlemek zorunda olduğunu söylüyordu ısrarla. Emil Meissner’i öğlen yemeğine davet etti – ama Robin’lerin evinde değil, çünkü Emil oraya gelmezdi. Kurt’un en büyük erkek kardeşi şimdi albaydı ve Lanny siyasi kilitlenme hakkında

* “İstirahat etmem lazım.”

bir Prusyalı subayın düşüncesini bilmek istiyordu. Emil, bunun üzüntü verici olduğunu söyledi ve Nazilerin Almanya'yı yönetmek için tamamıyla uygunsuz olduklarında Lanny ile aynı fikirdeydi. Von Papen'in hakikaten güçlü bir adam olsaydı o seçimin yapılmasına asla izin vermeyeceğini söyledi; Feldmareşal eski günlerin adamı olsaydı, dizginleri kendi eline alırdı ve ekonomik bunalım geçinceye ve halkın akli başına gelinceye kadar ülkeyi kendisi yönetirdi.

"Ama cumhuriyetin sonu olmaz mıydı bu?" diye sordu Lanny.

"Cumhuriyetler gelir geçer, ama milletler kalır," dedi Albay Meissner.

VII

Heinrich Jung telefon etti; partisinin zaferinden ötürü gururla dolup taşıyordu. Lanny'ye olayın en gizli ayrıntılarını vereceğini söyledi, ama Lanny şöyle dedi ona: "Fakat ben sizin hasımlarınızla düşüp kalkıyorum." Diğer güldü ve şu karşılığı verdi: "O zaman, sen de bana onların en gizli ayrıntılarını verebilirsin!" Lanny'nin -Amerikalı olması nedeniyle- bu kavgada taraf olmadığı görüşünü benimser gibiydi. Acaba genç bir Nazi, bir yabancıнын hayranlığını mı arzu ediyordu? Acaba kalbinin derinliklerinde, özgür tartışmadan aldığı bir keyif, parti basınında bulamadığı tarafsız görüş ifadesinden aldığı bir zevk mi vardı? Yoksa bunun nedeni, Lanny'nin o kadar zengin olması, bir Hollywood filminden çıkıp gelmiş gibi görünmesi miydi?

Jung ailesi yine çoğalmıştı. Ona bir kelime oyunu gibi gelen bir sözle, "daha çok Junker" dedi Lanny. Heinrich'in maaşı yükselmiş ve kendisi de daha büyük bir eve taşınmıştı. Hugo Behr'i de davet etmişti ve üçü beraber, yumuşak bira yudumlayarak ve Almanya ile komşularının yazgısını hallederek birkaç saat oturdular. Nazi entelektüelleri arasında, başka yerlerde olduğu gibi fikir ayrılıkları olduğunu gözlemlemek Lanny'nin ilgisini çekmişti; Hitler'in partisinin adındaki o iki sözcük ["Nasyonal"

ve “Sosyalist” sözcükleri] son derece farklı ve uyumsuz bakış açılarını kapsamaktaydı. Heinrich Nasyonal olandı, Hugo ise Sosyalist; ve Hitler’e tapmakta ve onun yanlış yapmayacağına kesinlikle inanmakta birleşiyor olsalar da, partinin nihai hedefi ve güncel politikaları bakımından ayrışıyorlardı. Ziyaretçiye öyle geldi ki Heinrich ile Hugo arasındaki ayrışma onlarla son karşılaşmasından bu yana hayli artmıştı. Marksizmden dönmüş olan Hugo, oradan dönerken yanında işçi sınıfı bilinci tavrını ve sosyalleştirme programını getirmişti; Graf [Kont] Stubendorf’un çalışanlarından birinin oğlu olan Heinrich ise, hayatın özünü Kanun ve Nizam ilkesinde gören bir Prusyalı devlet memurunun zihniyetine sahipti.

Lanny bunda tiyatroya uygun malzeme olduğunu ve bir İngiliz oyun yazarının, Berlin’e gelip olanları incelerse, buradan bir eser çıkarabileceğini düşündü. Bu düşüncüyü Rick’e önermiş, Rick ise Nazi hareketini yeterince önemli bulmadığını söylemişti; ama belki son seçimler fikrini değiştirmesine sebep olurdu! Her neyse, dünyayı onların kerametli liderinin suretinde yeniden kurmak için yola çıkmış iki genç bağnazın konuşmalarını dinlemek Lanny’nin ilgisini çekiyordu; hayali bir levye alıp bunu onların düşünceleri arasındaki yarığa sokmak ve onu daha da genişletip derinleştirmek hoşuna gidiyordu. Kendileri bunu fark etmeden o levye ne kadar derine girerdi?

Lanny neler bildiğini onlara söyleyemezdi. Hugo’ya şunları diyemezdi: “Sizin Führer var ya, Thyssen ile, Krupp von Bohlen ile, Karl von Siemens ile, ülkenizin en ağgözlü diğer sanayicileri ile müzakerelerin tam göbeğinde yer alıyor. Düzenin korunması ve yasalara bağlılık üzerine yeni vaatlerde bulunuyor. İktidarı almak ve sonra da elinde tutmak için her şeyi yapacaktır. Sen ve arkadaşlarınız, onun şuraya buraya sürdüğü ve oyununu kazanmak için gerekirse feda edeceği piyonlarsınız sadece.” Hayır, bunları söyleyemezdi, çünkü ona sorarlardı: “Nereden biliyorsun bunu?” Lanny de şöyle yanıt veremezdi: “Fritz von Thyssen dün babama söyledi.” Bu hikâyeleri Johannes Robin’dan, yani bir Yahudi’dan

almış olduğunu farz ederlerdi – ki onlar için bunun iki anlamı olurdu: Birincisi, hikâyeler doğru değildi, yalandı; ikincisi, Nazi vatanseverler geceleyin Robin malikânesini ziyaret etmeli, bütün camlarını kırmalı ve ön kapısına *Juda verrecke!** yazmalıydılar.

Katolikler arasında, Kutsal Bakirenin iffeti sorgulanamazdı. Naziler arasında da Führer'in şerefine dair sorgulama yapılamazdı. Kitabında şeref arzu etmediğini söylediği zaman, düşmanlarının nazarında şerefi kastediyordu; ama partisinin üyeleri için, koyun gibi arkasından gidilecek sevgi dolu bir çobandı o. Lanny'nin tüm yapabildiği, kişisel nitelikte olmayan sorular sormaktı: "Almanya ihraç ettiği tahvillerin ödemelerinde temerrüde düşerse, Führer'in ticari kredi bulması nasıl mümkün olacak? Savaş tazminatlarından bahsetmiyorum, özel yatırımcılara satılan tahvilleri kastediyorum." Hugo Behr, naif genç Sosyalist, böyle tahviller olduğunu dahi bilmiyordu. Lanny şöyle dedi: "Ben de onlardan birkaçına sahibim; Newcastle-Connecticut'ta bir bankada kendi özel kasamda tutuyorum. Sosyalist cumhuriyetinize yardım etmek için satın aldım onları."

"Bir burjuva hilesi bu!" dedi eski Marksist ve böylece Lanny'nin tüm iddialarının hakkından gelmiş oldu.

VIII

Kurt mektup yazmış, Irma ile Lanny'nin orayı ziyarete gelmeleri için yalvarmıştı. Stubendorf'a Noel zamanı dışında hiç gitmemişti Lanny ve ülkeyi yaz ortasında görmenin hoş olacağını düşündü. Polonyalı göçmen kadınların gruplar halinde çalıştıkları patates tarlalarının yanından geçerek, Prusya'nın şahaneye dümdüz yollarında rüzgârdan daha hızlı ilerlediler. Yolların kenarında bakımlı meyve ağaçları vardı. Irma bunları görünce şöyle dedi: "Amerika'da bunu yapamazdık. Tüm meyveleri çalarlardı." Hiçbir zaman bu kadar mükemmelce işlenmiş engin tarlalar görmemişti; arazinin her santimetrekaresi değerlendirilmiş,

* "Kahrolsun Yahudiler!"

yabani ot diye bir şey bırakılmamış, meyve bahçeleri gibi sıra sıra dikilen ağaçlarla ormanlık alanlar teşkil edilmişti. Alman halkına bir kez daha hayran oldu Irma.

Kont evde olmadığı halde, *Schloss*'ta* kaldılar. Kurt'un yeni bir "Junker"i olmuştu, erkek kardeşinin ailesinin ve kız kardeşinin ailesinin de yeni "Junker"leri olmuştu. Herr Meissner dermansız bir haldeydi, ama siyaset konuşabiliyordu; emrinde yaşamaya mecbur edildiği Polonya devletinin yozlaşmasına ve beceriksizliğine dair şikâyetlerini yine dile getirdi. Şu sıralarda, dinsel sorunlar üzerinde çekişmeler vardı; devlet ile kilise ilişkileri sorunu, bu eski sorun, altı asırdan daha gerilere giden şiddetli duygularla mücadele konusu oluyordu. İsa'nın duasını** hep beraber edemeyen veya etmek istemeyen Polonyalı Lutherçiler ve Alman Lutherçiler vardı. Alman Katoliklerini Polonyalılaştırmaya çalışan Polonyalı Katolikler vardı. Volinya Rus Kilisesi vardı, Rus Ortodoks mezhebiyle Roma Katolik mezhebi arasında bir yerde duran Uniat Kilisesi vardı – bunlar papayı kabul ediyordu, ama rahipleri evleniyor ve büyük aileler kurabiliyorlardı. Bütün bunlara ilaveten, kiliselerin tamamını devlete tabi kılan yeni bir Polonya cemaat sistemi vardı. Yakında bu dünyadan ayrılacak olan Herr Meissner, düzgün bir çıkış yapmayı, hayatta şimdiye kadar önüne çıkmış olan problemlerin en karmaşığı olarak görüyordu.

Lanny, eski dostuyla açık sözlü bir sohbet yapma fırsatını büyük bir hevesle beklemişti. Kurt'a, Nazi siyaset makinesi hakkında öğrenmiş olduğu şeyleri anlatmak ve onu bundan kurtarmak için son bir çaba göstermek istiyordu. Fakat bunu yapmanın boşuna gayret olacağını anladı. Kurt seçim sonuçlarından dolayı büyük bir coşku içindeydi; bu sonuçları on yıldır ümit etmiş, bunlar için beş yıldır çalışmıştı. Almanya'nın kurtuluş yolunda olduğunu düşünüyor ve tüm marşları bitirecek bir *Zafer Marşı* besteliyordu. Lanny, üzülerek, piyano düetleri çalmanın daha iyi

* *Schloss* (Almanca): Şato, malikâne, feodal bey konağı vs.

** *Matta'ya Göre İncil*, VI, 9-13.

olduğuna ve siyaseti, ilham sahibi müzisyenlerin ilgisine layık olmayan bir konu saymaya karar verdi.

Lanny ve Irma bir diğer yat seyahati için Berlin'e dönmeye karar vermişlerdi; ama bebekteki en ufak rahatsızlık işareti- ni bildirmesi için kesin emirler almış olan Severne Hanım'dan bir telgraf geldi. Sindirimle ilgili bir sıkıntı ve 38.5 derecelik bir ateş olduğunu haber veriyordu; çocuklarda bu kadar ateş pek önemli değildi ve bakıcı da bunun ciddi olmadığından emindi, fakat Irma hemen paniğe kapıldı – sorumluluklarından kaçmış, Avrupa'nın dört bir tarafında kendini eğlendiren, ihmalkâr ve bencil bir anneydi. Uçağa binip gitmek istiyordu, ama Lanny şöyle dedi: "Sen bir havalimanına gidip de bir uçakta yer buluncaya kadar karayolundan yarı mesafeyi almış oluruz. Arabayı sırayla kullanır ve hiç mola vermeden doğruca gideriz."

Öyle de yaptılar ve iki günden biraz daha uzun bir sürede Juan'a vardılar – Avusturya ve İtalya'daki dağlar dikkate alınacak olursa, aslında hayli kısa bir süre. Yolda telefon etmek için iki kere durdular ve Juan'a vardıklarında yangının tamamen sönmüş olduğunu gördüler. Parsifal Dingle'in büyüğü müydü, yoksa çok küçük çocukların doğal olarak bir ateşı hızla atlatma eğiliminde olmaları mıydı, bilinmez, ama Lanny'nin üvey babası elinden geleni yapmıştı ve Bebek Frances gayet iyi durumdaydı – ve tövbe edip ıslah olmuş bir anneden tam olarak yararlanmaya hazır! Irma, sevgili bebeğiyle konuşmaktan, dans edip oynamaktan o kadar mutluydu ki modaya uygun yaşamak istemiş olmasını bir türlü anlayamıyordu.

IX

Olağan ev yaşamına geri döndüler. Sophie ile kocası akşam- leyin gelip Irma ve Güzellik ile briç oynuyorlardı. Marceline bir özel okula devam etmeye başlamıştı; bu okulda kibar genç hanımlar pek fazla şey öğrenmiyor, daha ziyade gözetim altında tutuluyor ve yaramazlık yapmalarına engel olunuyordu. Böylece

Lanny istediği şeyleri yapmak için serbest kaldı, yokluğunda birikmiş olan dergileri okuyabildi, hoşuna giden müzik parçalarını çalabildi, ayrıca işçi okuluna gidip onlara İngiltere ve Almanya’da öğrenmiş olduklarını anlattı ve bu ülkelerdeki yoldaşlarının başına gelmiş talihsizliklerden nasıl kaçınabilecekleri hakkında tavsiyelerini söyledi.

Mesele şuydu ki veriler gayet karmaşık, çıkarılacak sonuçlar da çok belirsiz görünüyordu. “MacDonalldizm” siyaseti, “evrimcilik” ve yasalara bağlılık siyasetinin faydasız olduğunu gösteriyor gibiydi; bunu dediğiniz anda, hemen genç bir Kızıl çıkıyor, şöyle diyordu: “İşçiler parlamentolara itimat ettiğinde neler olduğunu görüyorsunuz işte!” Hitler’den bahsettiğinizde, onun yükselişine neyin sebep olduğu hakkında bir çekişme başlıyordu derhal. Bu adam, Alman ağır sanayisinin bir ajanı ve kapitalizmin, egemenliği üzerinde hiçbir sınırlamaya uysalca boyun eğmeyeceğinin bir kanıtı mıydı? Yoksa Naziler, Bolşevizmin *Kleinbürgertum** içinde –yani, küçük iş adamları, küçük memurlar, statülerini koruyamayan sendikasız beyaz yakalı işçiler arasında– yaratmış olduğu korkuların bir ürünü müydü?

Bu tartışmanın şu veya bu tarafında yer alabilir, görüşünüzü kanıtlamak için bir yığın olguya işaret edebilir ve tartışmayı kazanmış olduğunuza gönül rahatlığıyla inanabilirdiniz. Gerçeğin tamamını bilmek isteyen ve her iki tarafın görüşlerinde bir gerçek payı olduğunu görebilen Lanny gibi biriye aynı gönül rahatlığına sahip olmazdı. Nazilerin bir gazetesine bakıp da onların, Kızıl Rusya korkusunu sonuna kadar istismar ettiklerini görmemeye imkân yoktu; diğer yandan, Hitler’in pahalı cihazlarla donatılmış “Braunes Haus” adlı parti merkez binasını veya parlak yeni üniformaları ve silahlarıyla sokaklarda yürüyen Fırtına Birliklerini görüp de bu hareketin bir çeşit büyük sermaye tarafından finanse edildiğini anlamamak da olamazdı. *Gross Kapital,*** tıpkı

* Almanca: Küçük burjuvazi.

Almanca: Büyük sermaye.

beyaz yakalı işçiler gibi, Rusya'dan korkuyordu; ama *Gross Kapital* tüm işçileri sömürmekteydi ve bu iki grup [büyük sermaye ve beyaz yakalı işçiler (tüm işçiler?)] herhangi bir yurt içi politikada anlaşamıyordu. Naziler er veya geç hangi efendiye hizmet etmeye niyetli olduklarına karar vermek zorunda olacaklardı.

Almanya'daki güncel olayların düğüm noktası işte buradaydı ve Lanny bunu Fransız işçilerine ve karşılaştığı liderlerine anlatmaya çalışıyordu. Hitler, Berlin'deki veya Münih'teki yazıhanesinde ve kendisi için dağlarda satın almış olduğu inziva mekânında oturuyor, Nazi şefleri de onun yanına geliyor, tartışmalar yapıyor, onu şu yana veya bu yana doğru çekiyorlardı. Hitler tüm bunlar üzerinde düşünüyor ve hangi siyaset tarzı ona iktidar yolunu açacak gibi göründüyse onu seçiyordu. Yılan balığı gibi kaygandı, yılan balığı gibi hızlı hareket ediyordu ve hiç kimse onun ne yapacağını önceden bilemezdi. Kesin olarak söylenebilecek tek bir şey vardı, Nasyonal Sosyalizm vicdansız kudret demekti; ona kapitalizmin son noktası veya Bolşevizmin yozlaşmış bir biçimi de diyebilirdiniz – onun karşıdevrim olduğunu anladığınız sürece isimler fark etmezdi.

Önemli soru, aynı gelişmenin her ülkede beklenip beklenmeyeceği sorusuydu. Çöküntü, orta sınıfları silip süpürecek ve onları demagogların kollarına itecek miydi? İşçiler isyana mı sürükleniyordu ve onların girişimleri parlamentoların devrilmesiyle mi karşılanacaktı? Faşizmin kapitalist sistemin yıkılışında zorunlu bir aşama olduğu şeklinde Komünistlerin çılgınca görünen fikri haklı mıydı?

Öyle anlaşılıyordu ki bu soru Lanny ile Irma'nın ülkesinde de cevap beklemekteydi. Ülkeleri uğruna savaşmak için yurt dışına gitmiş askerler terhis olup döndüklerinde işlerin ve paranın başka ellerde olduğunu gördüler. Şimdi işsizdi onlar, birçoğu da açlık çekmekteydi ve yardım talebiyle Washington'da toplandılar; bazıları perişan haldeki ailelerini de getirdi ve Kongre binasının merdivenlerine yığıldılar veya Potomac Nehri boyunca boş arazilerde kamp kurdular. Büyük Mühendis paniğe kapıldı

ve orduyu onların üstüne salıp dört kişiyi öldürtmek ve hepsinin çadırlarını ve acınası eşyalarını yaktırtmaktan başka bir çare düşünemedi. “İkramiye insanları”* oradan sökülüp atıldılar; yeniden seçilmekle meşgul siyasetçileri rahatsız etmeyi bıraktıkları müddetçe nereye gittikleri kimsenin umurunda olmayan çaresiz bir güruh.

Bu durum, Lanny’ye, Baronlar Kabinesinin Mecliste sadece birkaç oyla Prusya’yı ele geçirmesi ve Almanya’yı yönetmesiyle aynı şey gibi görünüyordu. Demir Sanayicileri Komitesi menfaatine Ruhr bölgesini işgal eden Poincaré; petrol imtiyazları almak için Türkiye’ye bir ordu gönderen Zaharoff. Bir diğerinin kömürünü, çeliğini, petrolünü, altınını kapmaya çalışırlardı; ama herhangi bir yerde kendi ücretli köleleri tarafından tehdit edildikleri anda, ortak tehlikeye karşı savaşmak için bir araya gelirlerdi. Bunu orduyla yaparlar, gangsterler eliyle yaparlar, sendikaların kendi liderleri eliyle yaparlar; onları unvanlarla, şeref payeleriyle, alkışla satın alır veya baştan çıkarırlardı!

Lanny bunu açıkça görebiliyordu; ve çeşitliliğin ortasında birliği keşfetmek akıl için bir keyiftir. Ama sonra zihnine şu düşünce takıldı: “Benim babam bu adamlardan biri, onun babası ve kardeşleri de öyle. Kız kardeşimin kayınpederi de onlardan biri, karımın babası da öyleydi ve onun [Irma’nın] ailesinin bütün erkekleri.” Bu düşünce Lanny’nin keyfini kaçırdı.

X

İki veya üç hafta geçti ve Irma Barnes Budd’ın ruhunda yine bir ihtiras kımıldanmaya başladı. Paris’te o görkemli malikâne vardı; bunu kullansa da kullanmasa da her ay seksen bin franktan çok kira ödüyordu, binanın diğer masrafları da bir o kadar tutuyordu. Şimdi sonbahardı, Işıklar Şehrindeki** keyif verici

* Birinci Dünya Savaşından sonra terhis edilen ve zor durumda oldukları için devletten mali yardım talep eden askerler ile ailelerine o dönemde verilen isim, *bonus men*.

** Işıklar Şehri: Paris (orijinal metinde Fransızca olarak, *la Ville Lumière*).

mevsimlerden biri. Kibarlar âlemi dağlardan ve denizden dönmüş olurdu ve sonbahar resim sergileri, operalar, konserler ve Lanny'nin sevdiği tüm diğer şeyler vardı; balolar ve partiler, bir otomobil gösterisi ve diğer lüks hayat teşhirleri vardı. Genç çift kendilerine ait arabayla yola koyuldu, Sophie ile kocası ve Güzellik ile onun kocası da kendi arabalarıyla yola koyuldular. Karısı onu nereye götürürse götürsün Bay Dingle için fark etmezdi, çünkü –acayip görünebilir ama– Tanrı Paris'teydi ve orada, o zevk ve sefahat âleminin ortasında bile, onu tanıyan insanlar vardı.

Margy, Dul Hanımefendi Lady Eversham-Watson, kısa bir tatil için Nina ve Rick'i de yanında getirerek Londra'dan geldi. Rick artık ünlü bir insandı ve Parisli ev sahibeleri onun peşindeydi. Ayrıca, onları misafir etmesine karşılık olarak, General Kont Stubendorf davet edildi ve –Lanny'yi şaşırtarak– yapılan daveti kabul etti. Berlin'in kibarlar âleminden başkaları da geldi ve Ren'in iki yakasında eller yine karşıya doğru uzatılmıştı – ama Lanny artık naif değildi ve bunun Avrupa'daki büyük devletler arasında barışı muhafaza edeceğine kendini inandıramazdı. Silahları Sınırlama Konferansı, Cenevre'de hâlâ devam ediyor ve tam bir çöküşle karşı karşıya bulunuyordu. Devlet adamları ve kibar zevat, hatta ordu mensupları, birbirlerini ağırlayacak, yedirip içirecek ve gayet sıkı fıkı olacaklar, fakat her biri diğerlerine karşı silah yığmaya ve entrikalar çevirmeye devam edecekti. En sonunda bir *dikkat* işareti verilecek ve onları, nehrin veya dağların –veya sınır hattı her neredeyse oranın– kendi ülkelerine ait olan tarafına apar topar geri dönerken görecektiniz.

Irma'nın mükemmel ev sahibi olması uzun vakit almadı. Emily Chattersworth ve diğer hanımların ona rehberlik etmesiyle, rolünü vakar ve başarıyla oynadı; herkes onu seviyordu ve St. Germain mahallesinin en müşkülpesent sakinleri, *le gratin*,* onda hiçbir kusur bulamadı. Bir salon sahibi olmaya kalkışmıyordu – bunun için zaman gerekirdi ve belki, işler denk giderse,

* Fransızca halk dilinde: Seçkinler, kodamanlar, toplumun kaymak tabakası.

o da olabilirdi bir gün. Konuklarını hiçbir cimrilik belirtisi göstermeyen şıktoplantılarda ağırlıyordu, hem de birkaç kişi dışında herkesin o en affedilmez uygunsuzluğa [cimriliğe] mecbur kaldığı bir dönemde.

Üç yıldır, ekonomi kâhinleri çöküşün geçici olduğunu, köseyi geçiverince hemen yeni bir refah devrinin başlayacağını dünyaya söyleyip durmuşlardı. Ama ortalıkta bir köşe filan yoktu sanki. Ekonomik yapının içine bir şeytan girmiş ve onu kemirmekteydi âdeta. Wall Street'te, ateşli bir siyasi kampanyanın en hareketli zamanında yeni bir banka iflasları dalgası oldu; temettü ödemeleri durmuş gibiydi, şimdi de tahvil faizleri ödenmez olmuştu. Yılın üçüncü çeyreğinde Irma'nın geliri yüz bin doların altına inmişti. Kocasına şöyle dedi: "Bu kira sözleşmesinin kalan süresi boyunca saçıp savururuz, sonra da geri dönüp fakirhanemize sığınırız."

Lanny "Tamam, olur," dedi ve bunun üstünde daha çok durmadı. Biliyordu ki, Irma'nın, evdeki hizmetçiler, şarap tacirleri, çiçekçiler, terziler ve bu malikânenin kapısına art arda gelen tüm o insanlar arasında para dağıtarak toplumsal düzenin korunmasına yardım etmekte olduğu şeklindeki düşüncesini değiştiremezdi. Marie Antoinette zamanında, yüz elli yıl kadar önce, aynı türden insanlar yine böyle sarayın yan kapısına gelip para alırlardı. Bunlara para dağıtmak feodalizmi kurtarmamıştı ve Lanny bunun kapitalizmi kurtaracağından şüphe ediyordu; ama vaktinden önce kimseyi tedirgin etmenin faydası yoktu!

Kendi hayatı aşırı kolay olduğundan endişeliydi Lanny; bu hususta yıllardır endişe etmişti – ama hayatını zorlaştırmak için ne yapabilirdi? Cumhuriyet Meclisine milletvekili seçilmiş olan haşın ve öfkeli Jesse Blackless bile, seçilmesini Irma'nın bağışlarına borçlu olduğunu ve er veya geç yeniden seçilmesi gerekeceğini unutamazdı. Edebiyat adamı ve Sosyalist yayıncı Jean Longuet bile, ona bir Alman sanat öğrencisinin bazı çizimlerini getiren zengin ve genç bir Amerikalının değerlendirmeye yeteneğini sorgulamaya cüret etmedi. O çizimleri memnuniyetle kullanacağını söyledi ve Trudi Schultz da *Le Populaire*'den aldığı mütevazı bir

ücretle mutlu oldu. Aldığı paranın, Lanny'nin bu gazeteye yapmış olduğu bir bağıştan geldiği hakkında hiçbir fikri yoktu.

XI

Hitler'in "sonuna kadar mücadele" programı Reichstag'ın dağılmasına sebep olmuştu ve yeni bir seçim kampanyası sürmekteydi. Adolf'un işi zordu, çünkü böyle bir faaliyetin gerektirdiği parayı bulamamıştı. Kasım başlarında, seçimler bitince, üç ay içinde iki milyona yakın oy kaybetmiş olduğu görüldü. Johannes Robin çok rahatlamıştı ve dalganın tersine döndüğünü yazıyordu mektubunda; ülke işlerini akıl sağlığı bozuk bir kişiye bırakmaya ikna edilemediği için Alman halkına güveninde haklı çıkmış olduğunu hissediyordu. Führer'in bu başarısızlıktan sonra davranış tarzı, onun kendine hâkim olamadığına ve bir tür kuruma yerleştirilmesi gerektiğine işaret ediyordu Johannes'e göre.

Alman seçimlerinden iki gün sonra ABD'ninkiler yapıldı. Robbie Budd, Amerikan halkına güveniyordu ve Kasım 1932'nin ilk pazartesi gününden sonraki salı, akşam saat 7'ye kadar güvenini inatla korudu, ama daha sonra o güven tamamen ve çaresizce paramparça oldu. Robbie'nin dostu ve idolü, Büyük Mühendis, rezalet bir yenilgiye uğradı ve "Roosevelt adlı şu adam" altısı dışında tüm eyaletleri kazandı. Kazanamadığı eyaletlerden biri Robbie'nin kendi memleketiydi ve taş kafalı bir Cumhuriyetçi bu küçük özsaygı parçasının ona bırakılmış olmasından ötürü Tanrıya şükredebilirdi! Adolf Hitler akıl hastasıydı belki, ama Roosevelt ile mukayese edildiğinde Zeus'un bilgeliğine sahipti Robbie'ye göre; bu aday [Roosevelt] ülkede otomobiliyle dolaşmış, herkese her şeyi vaat etmişti – birbiriyle tamamen uyumsuz vaatlerdi bunlar, mesela bütçenin denkleştirilmesi ve diğer yandan da devlet borçlarını astronomik rakamlara çıkartacak bir kamu genişleme programı.

Hem Robbie hem de Johannes, toplumsal sorunlar üzerine yorumlar içeren mektuplarının karbon kopyalarını Lanny'ye

göndermeyi alışkanlık haline getirdiler. Dünya Savaşından beri ilk defa olarak Yahudi tacir iyimser taraftı. Her zamanki lafını tekrarlıyordu: Çorbayı piştikten hemen sonra içmemeli. ABD'ye güvenini kanıtlamak için, Robbie'nin onun adına daha çok Budd hisseleri satın almasına izin verdi; Robbie, kesin bir gizlilikle – mektubu daktiloda bizzat kendisi yazdı– Budd şirketinin yakında tamamen kapanabileceğini bildirdi; sadece Hoover'ın akıllıca ve merhametli Yeniden Yapılanma Finans Kurumuydu ki şirketi tahvil borçlarında temerrüde düşmekten kurtarmıştı şimdiye kadar.

Amerikan sistemine göre, Roosevelt'in seçilmesiyle başkanlık makamını devralması arasında dört ay geçmek zorundaydı. Robbie bu sürenin rahat bir nefes alma zamanı olacağını düşündü, ama o dört ay bir felç zamanı oldu; hiçbir şey yapılamıyor ve her bir taraf diğerini suçluyordu. Herbert şundan emindi ki Franklin –bu ülkeyi kurtarma şerefine nail olabilmek için– ülkenin önce mahvolmasını görmek istiyordu. Öyle veya böyle, sonuç olarak, bankalarda bir iflas dalgasını bir diğeri izliyor, insanlar paralarını yataklarında saklıyor, iş adamları enflasyon beklentisiyle altın satın alıyor, paralarını Amerika'ya göndermiş olan Avrupalılar şimdi bu paraları geri çekiyorlardı. On yedi milyon işçinin işsiz kaldığı söyleniyordu – bir dünya rekoru!

XII

Bu arada Almanya'daki kilitlenme devam etmekteydi. Sosyalistler [Sosyal Demokratlar], oylarının büyükçe bir bölümünü daha Komünistlere kaptırmışlardı ve şimdi Sosyalistler ve Komünistler arasındaki nefret her zamankinden daha büyüktü. Hitler, Hindenburg'la bir görüşme daha yaptı ve başbakanlığı talep etti, ama alamadı. Naziler içinde aşırılık taraftarları Hitler'in "yasallık kompleksi" nedeniyle çok öfkeliydiler ve iktidarı ele geçirmesi için feryat ediyorlardı. Führer ile onun 1 Numaralı Reich Teşkilat Lideri Gregor Strasser arasında bir diğer

şiddetli anlaşmazlık oldu; Hitler yine intihar tehdidinde bulundu, ötekiyse partiden ayrılıp kendi partisini kurmakla tehdit etti onu.

Strasser, oyları alabilecek herhangi biriyle anlaşmaya hazır olan Beyefendiler Kulübünün üyeleriyle entrika çevirmeye başladı. General von Schleicher, dostu ve müttefik olduğu farz edilen von Papen'in yerine geçmek istiyordu; aşırı Junkerler ile aşırı Nazileri bir araya getirecek bir hükümet kurmak şeklinde parlak bir fikri vardı bu generalin. Hitler'i yıldırabilirlerdi, zira partisi müflis haldeydi, para kaynakları kesenin ağzını kapatmışlardı, kendisi de şaşkın bir durumdaydı. Schleicher ile Strasser bir araya gelerek Reichstag'ın yine dağıtılması ve yeni bir seçim yapılması tehdidinde bulunacaklardı; para olmadığı vakit Nazi oylarının yarı yarıya azalacağı kesindi. Johannes Robin, güvendiği dostlarına, Alman siyaset hayatının işte böyle bir röntgen filmini göndermişti; komplocuların her ikisinin de para için ona başvurmuş olduklarını söylemiyor, ama yukarıdaki bilgilerin kaynağının ikinci el olmadığını da belirtiyordu.

Anlaşma yapılmış görünüyordu. Budd ailesinin üyeleri Noel'i geçirmek için Bienvenu'ye geldiklerinde, "ofis generali" [von Schleicher] Alman Cumhuriyeti'nin başbakanıydı, Gregor Strasser ise Hitler'den kopmuştu ve kabinede bir bakanlık koltuğu için adı geçiyordu ve Hitler Reichstag'ın Ocak ayına kadar tatil edilmesine korkutmayla razı edilmişti.

Connecticut'tan ve Long Island'dan Noel mektupları geldi; bunları yazan kişilerin neşe verecek bir şeyler yazmak için çok uğraşmış olduklarını görebiliyordunuz. Irma, mektupları okuyunca, kocasına şöyle dedi: "Belki de malikâneyi kapatıp masrafları kısmamız iyi olur; böylece, mecbur kalırsak, benim annemin ve senin babanın geçimlerine yardım edebiliriz."

"Aklınla bin yaşa!" diye karşılık verdi prensesin kocası. "O masraflı şeyi Nisan ayına kadar kiraladın. O zamana dek kullanabilirsin artık."

“Ama hakikaten zorda kaldıklarını düşün, Lanny!”

“Robbie borsada oynamıyor ve annenin de oynadığını sanmam. O halde tamamen parasız olamazlar.”

Irma bir süre düşündü, sonra şunları dedi: “Biliyorsun, Lanny, ticari konularda böyle haklı çıkmış olman gerçekten hayranlık verici. Sen tam isabet kaydederken bütün o mühim insanlar hep yanılmış.”

Şöyle karşılık verdi genç Pembe: “İnsanın karısından bunları ışıtmesi bir ekonomik çöküşten geçmeye değer!”

14

*Fırtınalı Rüzgârlar Esiyor**

I

OCAK ayı içinde tekrar Paris'te olduğunda Lanny her sabah –yirmi dört saatlik bir gecikmeyle– Berlin'den *Vorwärts* gazetesinin bir nüshasını alırdı; ön sayfada, akıl öğretip yol gösteren başyazı eşliğinde, korkutucu manşetlerle sergilenen siyasi vaziyetin ayrıntılarını bulurdu. Hepsi de Sosyalist [Sosyal Demokrat] bakış açısından elbette; ama Lanny bunları doğrulamak için, Montmartre Tepesine yürüyerek çıkabiliyor ve milletvekili dayısının *L'Humanité*'yi okumaya dayalı yorumlarını dinleyebiliyordu. Jaurès tarafından kurulmuş olan bu gazete şimdi Komünistlerin elindeydi. Bu gazetenin de –korkutucu manşetler ve akıl öğretip yol gösteren başyazılarla sunulan– kendi Berlin haberleri vardı. *L'Humanité* haberlerini telgraf yoluyla aldığından, Lanny bazen zehirden önce panzehri yutardı.

“Görüyorsun işte!” diye ünlerdi Kızıl dayı. “Sosyal Demokratların tek bir yapıcı önerisi yok. Onlar yalnızca bizim önerilerimizi suçluyorlar!”

* İskoçyalı şair Thomas Campbell'in (1774-1844) “Ye Mariners of England” başlıklı şiirinden.

“Ama siz de bir miktar suçlama yapıyorsunuz, Jesse Dayı.”

“İşçiler bizim programımızı biliyorlar; ve her seçimde, Sosyalist bürokratlar yarım milyon veya bir milyon oy kaybediyorlar ve bunları biz kazanıyoruz.”

“Fakat artık seçim filan yapılmadığını düşün, Jesse Dayı. Hitler’in iktidarı aldığını düşün!”

“Bizim taş gibi partimize hiçbir zarar veremez. Üyelerimizi eğittik ve iyice yetiştirdik. Sımsıkı duracaklardır.”

“Ama örgütünüzü yasakladığını düşün!”

“Birkaç yüz bin üyesi olan ve seçimlerde dört beş milyon insanın oy verdiği bir partiyi yok edemezler.”

“Düşmanınızı azımsama hatasına düşme.”

“Peki, eğer gerekirse yeraltına çekiliriz. Daha önce oldu bu. Emin olabilirsin ki biz planlarımızı yapmış bulunuyoruz – hem Fransa’da hem de Almanya’da.”

“Umarım yanılmıyorsun, Jesse Dayı.” Lanny bunu söyledi ve gayet ciddiydi. Komünistler ile tartışıp onların fikirlerine itiraz etse de gönlü pek elvermiyordu buna, çünkü onlar da bir işçi sınıfı partisiydi ve onlara ihtiyaç olmayacağından kimse emin olamazdı. Sovyetler Birliği’nin ilk Beş Yıllık Planı başarıyla tamamlanmıştı ve bütün Kızılar bundan ötürü coşku içindeydi; Pembelerin bundan etkilenmemesine imkân yoktu ve onların birçoğu kararsızlık içinde kalıyor, acaba Rusya’nın yolu tutulacak tek yol olabilir mi diye merak ediyordu. Öyle veya böyle, onların da işitilmeye hakları vardı; Lanny her iki tarafı da kavga etmeyi bırakmaya ikna etmek için elinden geleni yaptı ve onunla kavga etmelerine izin vermeyerek her iki tarafa da örnek oldu.

II

Almanya’da hakikaten olanlar konusunda şüphe içinde olduğu zaman, Johannes Robin’e yazması yeterliydi. Yahudi para ustasından gelen bir mektup, sisli havayı dağıtan ve manzarayı açığa çıkaran güçlü bir esinti gibi oluyordu. Alman milletinin

çok tehlikeli bir yolda seyahat ettiğini, yolun iki yanında ağızlarını açmış uçurumlar olduğunu, depremlerin kayaları yerlerinden oynattığını ve yanardağların sımsıcak kül bulutları savurdıklarını açıklıyordu. Ne dayı Plinius ne de yeğen Plinius, şu 1933 senesinin başında Weimar Cumhuriyeti'nin karşı karşıya olduğu siyasal olaylardan daha dehşet verici doğa olaylarıyla karşılaşmamıştı hiç kuşkusuz.

Hiç durmadan saldıran Naziler, ülkenin her yerinde, Komünistlerle gece gündüz savaşıyorlardı. Bu arada, iki hâkim zümre –batının sanayicileri ve doğunun toprak ağaları– çıkarlarını korumak için daha yüksek gümrük tarifeleri elde edilmesi üzerinde toplamışlardı tüm dikkatlerini; yüzde yüz oranında gümrük vergileri –piyasaların çöktüğü şu günlerde– yeterli değildi. Sanayi malları ve gıda maddeleri için daha düşük fiyatlar olmasını isteyen işçiler, o zümrelerin adaylarına oy vermeyi her defasında reddetmişlerdi; ama gerici siyasetçiler –oyların yüzde beşten daha azını aldıkları halde– çeşitli kesimleri birbirine düşürerek, tehditlerle karışık kandırmacalara başvurarak, hâlâ iktidara yapıyorlardı.

Başbakan von Schleicher, işçi sendikalarına kur yaparak, kendine “sosyal general” diyerek ve aşırı uçlardan biri veya diğeri başa geçerse işlerin ne denli daha kötü olacağını Sosyalistler [Sosyal Demokratlar] arasındaki ılımlılara işaret ederek başlamıştı işe. Bu gibi yağcılıklar sebebiyle, Ruhr bölgesi kodamanlarının gözünden düşüverdi; onlar işçi sendikalarının bitirilmesini istiyorlar ve bu hizmeti yapmayı vaat eden Hitler'in cezbedici şarkısına kulak veriyorlardı. Ayrıca, Doğu Prusya'nın toprak sahibi aristokratlarının başları üzerinde sallanıp duran bir skandal, *Osthilfe* meselesi vardı. Çiftçileri yıkımdan kurtarmak için bir kanunla büyük miktarda kamu fonları tahsis edilmişti, ama geniş toprakların sahipleri olan güçlü aristokratlar paranın çoğunu almayı becermiş ve bunu arazi ıslahından başka amaçlar için kullanmışlardı. Şimdi, bir gün geçmiyordu ki Sosyalist [Sosyal

Demokrat] ve Komünist basın suçlayıcı yazılar yayımlayıp soruşturma talep etmesin.

Papen ve Schleicher, birbirlerini mahvetmek için dolaplar çevirirken, hâlâ dostmuş gibi yapıyorlardı. Schleicher, Nazilerle anlaşarak Papen'i koltuğundan etmişti, ama aynı oyunu diğeri de oynayabilirdi. Papen, "centilmen cokey", düzenbazların en azimli siydi. Çizgilerle dolu ince suratında daimi bir gülümseme ifadesi taşıyan bu solgun saman sarısı aristokrat, bir gizli toplantıdan diğeri ne koşuyor, herkese farklı bir hikâye anlatıyordu – fakat anlattığı hikâyelerin hepsi rakibine zarar vermek için dikkatle tasarlanmıştı.

"Papen, Thyssen'in dostu Baron von Schröder'in evinde Hitler'le bir görüşme yaptı," diye yazıyordu Johannes. Lanny bunun ne anlama geldiğini sormaya gerek duymadı. "Papen ile Hugenberg'in bir araya gelmiş olduklarını öğrendim." Bunda da hiçbir tuhafılık yoktu. Hugenberg, "gümüş tilki", Robin suarelerinden birine gelmişti; mors bıyıklı iri bir adam, hayvani ama kurnaz; Pan-Germen grubunun lideri ve dünyadaki en güçlü propaganda makinesinin, Almanya'daki büyük kapitalist gazetelerin hemen hepsinin, ayrıca sinema tekeli U.F.A. şirketinin sahibi. "Papen, sanayiciler arasında Hitler için para topluyor," diye yazıyordu Johannes. "Duyduğuma göre, Führer iki milyon marktan fazla borç senetleri vermiş ve bunları ödeyemiyormuş. Başbakan olana kadar delirmeden edebilecek mi acaba!"

III

Naziler, Spor Sarayında muazzam mitinglerinden birini yaptılar ve Hitler eserekli nutuklarından birini çekti, Alman halkına barış, düzen ve özsaygının iadesi vaatlerinde bulundu. Paris'teki muhafazakâr gazeteler onun vaatlerini yayımladı ve bunlara kısmen inandılar; Nazilerden çok daha fazla Kızılardan korkuyorlardı. Denis de Bruyne'nin Hitler'e Fransız siyasetçiler için bir model nazarıyla baktığını fark etti Lanny. Kendisi bile tereddüt

etmeye başladı; haklılığından emin olmayı öyle çok istiyordu ki. Hitler, Alman halkını kurtarmak ve Versailles Antlaşmasının haksızlıklarını düzeltmek için ona cesaret ve kuvvet versin diye Tanrıdan yardım dilemekteydi. O haksızlıkları şiddetle protesto etmiş olan Lanny şimdi merak ediyordu: Acaba Hitler, Fransa'yı ve Britanya'yı korkutup gerekli ödünleri vermeye zorlayabilir ve sonra da yatışarak, ülkeyi, konuşmalarında o denli belagatle savunduğu o milyonlarca mazlum "küçük insanlar" yararına yönetebilir miydi?

Robbie Budd'ın oğlu ve Irma Barnes'ın kocası yalpalayabilirdi, fakat Alman işçileri yalpalamadı. Onlardan yüz bini Berlin'in Lustgarten parkında toplanarak, [cumhuriyetin] hain düşmanlarına karşı cumhuriyet savunusu için haykırdılar. "*Der alte Herr,* Osthilfe* olayının Reichstag'da tartışılması ihtimalinden çok korkuyor. Schleicher, işçi sendikalarıyla, istifa etmeye direnme ve onların desteğiyle iktidara tutunma düşüncesini gözden geçiriyor. Aldığım bilgiye göre, Katolikler buna razı olmuşlar, ama Sosyalistler [Sosyal Demokratlar] bunun yasal olmayacağından korkuyorlarmış. Senin fikrin nedir?" Lanny, eski dostunun ona takıldığını biliyordu ve Alman anayasa hukukuna dair herhangi bir görüş belirtmedi.

Johannes bu krizde kendisinin ne yapmakta olduğunu söylemedi, ama Lanny onun tüm taraflar ile dostane ilişkileri koruma programını izlediğini tahmin ediyordu. Entrikalar hakkında kesinlikle olağanüstü bilgiye sahipti. Lanny, arada sırada, çok zenginlerin bir oyuncağı olan uzun mesafeli telefonla onu arar ve Johannes de bir çeşit kamuflaj diliyle konuşurdu. Şöyle derdi: "Dostum Fränzchen** başa geçmek istiyor, ama onun arkadaşları yayıncı*** da aynı şeyi istiyor. Anlaşamadıkları için, planları büyük ihtimalle başarısız olacak." Lanny bu ifadelerle Papen ve Hugenberg'in kastedildiğini anladı; ve Johannes, "Çılgın adamı

* Cumhurbaşkanı Hindenburg.

** Franz von Papen.

*** Alfred Hugenberg.

dizgine vurabilir ve onu gütmek için bir araya gelebilirler,” diye eklediğinde, Lanny bunun da ne demek olduğunu tahmin etmekte zorluk çekmedi. Hemen sonra, Johannes şöyle dedi: “Yaşı be-yefendiye, Generalin* ona karşı bir darbe tasarlamakta olduğunu söylüyorlar.” Tefrika edilen heyecanlı bir romanı okumak ve bir sonraki bölümü sabırsızlıkla beklemek gibiydi bu. Kurtarma bir-liği zamanında gelecek miydi?

IV

Ocak ayının otuzunda, Cumhurbaşkanı von Hindenburg’un Adolf Hitler’i Almanya Cumhuriyeti Başbakanı olarak tayin ettiği haberini şaşkınlıkla öğrendi dünya. Naziler bile çok şaşırdılar; bütün o entrikalara katılmamışlardı ve Führer’lerinin düşman-larının onu böyle aniden başbakan koltuğuna oturtmalarında nasıl bir gizem olduğunu hayal edemiyorlardı. Franz von Papen Başbakan Yardımcısıydı, Hugenberg de kabinedeydi; Bakanlar Kurulunda  Nazi’ye karşı gericilerin dokuz bakanı vardı ve bunun ne anlamı olabilirdi? Almanya dışında çıkan gazeteler, bunun Hitler’in teslim olması anlamına geldiğinden emindiler; Hitler kontrol edilecekti, bir diğer Ramsay MacDonald olacaktı. Hitler’in bizzat yayımladığı, takipçilerine mücadelenin daha yeni başlamakta olduğunu söylediği açıklamaya kulak vermemeyi seçtiler. Ama Fırtına Birlikleri kulak verdi ve Berlin’de caddeler-den meşale alayları halinde coşkuyla geçerek yürüdüler; yedi yüz bin kişi Başbakanlığın önünden geçerken onları bir pencereden Hindenburg, diğer bir pencereden Hitler selamlıyordu. Kom-nistlerin genel grev çağırısı etkisiz kaldı.

Lanny’nin üç veya dört yıldır korktuğu şey olmuştu işte. Na-ziler Almanya’yı elde etmişlerdi! Arkadaşlarının çoğu buna ih-timal vermemişti ve şimdi –gerçekleşmiş olduğu halde– gerçek-leşmemiş olduğuna inanmayı tercih ediyorlardı. Hitler aslında iktidarda değil, diyorlardı ve onun başbakanlığı ancak bir veya

* Kurt von Schleicher.

iki hafta sürebilirdi. Alman halkı öyle bir şeye izin vermeyecek kadar mantıklıydı, hâkim sınıflar yetenekli ve iyi eğitimliydi; bu fanatik adamı yola getireceklerdi, çorba soğuyunca içilecekti.

Fakat Adolf Hitler kendisi için en önemli olan iktidarı, propaganda iktidarını ele geçirmişti ve elde tutacaktı. Alman devleti içinde yürütme erkinin başıydı o ve yayımlamak istediği herhangi bir beyanname tüm gazetelerin ön sayfasında yer alıyordu. Hermann Göring, Prusya İçişleri Bakanıydı ve radyodan dünyaya şunları diyebilirdi: “Vatandaşlarımız için ekmek ve iş, ülke için özgürlük ve onur!” Partinin propaganda komitesinin başkanı, cüce gibi ufak Jupp [Joseph] Goebbels, kendini, Almanya Cumhuriyeti Propaganda ve Halkı Aydınlatma Bakanı olarak buldu. Nazi hareketi propagandayla yaratılmıştı ve şimdi Almanya’yı bir patlama gibi saracaktı.

Hitler diğer partilere herhangi bir ödün vermeyi reddetti ve böylece Hindenburg’u parlamentoyu dağıtmaya ve yeni bir seçim ilan etmeye mecbur bıraktı. Bir ay boyunca, ülke bir kampanyanın çalkantısında olacaktı yani. Ama ne kadar farklı bir kampanya! Para sıkıntısı filan olmayacaktı, zira ülkenin fonları Hitler’in elindeydi ve onun nutukları devlet belgeleriydi. Goebbels, düşmanları hakkında canı ne isterse söyleyebilir ve onların cevaplarını yasaklayabilirdi. Göring –Berlin polisine hükmetme yetkisiyle– siyasi muhaliflerini hapse atabilirdi ve onların nerede olduğunu hiç kimse öğrenemezdi bile. Dünya Savaşının bitiminden beri Adolf Schicklgruber’in hayal etmekte olduğu şeylerdi bunlar ve bir insanın uyanıp da böylesi rüyaların gerçekleşmiş olduğunu görmesi Binbir Gece Masallarından başka nerede olurdu?

V

Lanny Budd, dışarıdan bakılınca, modaaya uygun genç bir adamın hayatını sürüyordu. Karısına toplantılarda ve davetlerde eşlik ediyor ve karısı misafir ağırladığı zaman, ev sahibi erkek rolünü ağırbaşlı bir tavırla oynuyordu. Dört yıla yakın bir

zamandır evli olduğundan, sevimli cemiyet hanımlarıyla hafifçe flört etme hakkına sahipti; hanımlar bunu bekliyorlardı ve onun endamı ve sohbeti de başarılı olmayı beklemesi için yeterli sebepti. Ama bunun yerine, bir diplomatı veya iş adamını yanına alır ve Avrupa'nın sorunlarını tartışmak üzere ortadan yok olup kütüphaneye kaçırdı. Bu beyefendiler, genç bir adamın bu kadar geniş kapsamlı bilgiye sahip olmasından etkileniyor, ama Nazizm denilen bu yeni hareket hakkında gereksiz ölçüde kaygılı olduğunu düşünüyorlardı; Fransa'da bir devrimin ne olduğunu öğrenmişlerdi, Rusya'da bir devrimin ne olduğunu da, ama küçük taksitler halinde ve zekice kamuflej altında cereyan eden bir devrimi tanımakta zorluk çekiyorlardı. Fransa'da servet ve önem sahibi insanların neredeyse tamamı, Nazizmi bir iş adamının Bolşevizme cevabı olarak kabul etmekteydi. Almanya'nın her yerinde Komünistlerin hayli rahat bir şekilde vurulmakta olduklarını gazetelerde okudukları zaman, omuzlarını silkip, "Kızıklar mı kanunsuzluktan şikâyet ediyor?" diyorlardı.

Lanny, Berlin'deki arkadaşlarına telefon ederek büyükçe bir faturaya sebep oluyordu. Onun tek müsrifliği telefonu bu şekilde kullanmaktı. Irma da öğrendi bunu yapmayı; Lanny bitirdiğinde Irma alırdı eline ahizeyi ve Rahel'e bebek hakkında ve Ana'ya herhangi bir şey hakkında sorular sorardı – çünkü Ana'nın Yiddiş aksanlı İngilizcesi bir vodvil konuşması kadar hoştu. Lanny dostlarının güvenliği konusunda kaygılıydı, ama Johannes şöyle diyordu: "Yok, yok! Hiç merak etme. Benim güvencelerim var, lakin bunları sana anlatamam. Tarnhelm* koruyor beni."

Kurnaz ve becerikli olmalarına hayranlık duymadan edemediği Nazilerin en son zekice hilesini anlatırdı. "Hayır, Komünist Partiyi yasak etmeyecekler, zira eğer yasak etseler Komünistlerin oyları Sosyal Demokratlara giderdi ve Reichstag'da yine aynı kilitlenme olurdu. Ama eğer Komünist vekillerin seçilmesine izin verir ve sonra bunları vekillikten ihraç ederlerse, o vakit Naziler

* Germen efsanelerinde, giyeni koruyan, onu görünmez kılan, sihirli bir miğfer.

geriye kalan vekil sayısında çoğunluğu elde edebilirler! Bir kedinin derisini yüzmekle ilgili bir atasözünüz var, değil mi?* Bunu yapmanın dokuz farklı yolu varmış galiba.”

Bir Yahudi’nin, en zenginlerden olan bir Yahudi’nin bile, Führer’in en gizli sırlarını telefonla Paris’e bildirmesine ne kadar süreyle müsaade edilecekti? Lanny bunu merak ediyor ve ayrıca Johannes’in onu koruduğunu sandığı sihirli miğferi de merak ediyordu. Siyasi maceracılara itimat etme yoluna giden başka birçok insan gibi, kendini kandırıyor olamaz mıydı? Nazi muktedirleri arasında, bir Yahudi’ye herhangi bir saygısı olan veya onunla işi bittikten sonra sözünü tutacak olan birisi var mıydı? Yoluna zorlukla devam eden, dışlanan bir parti için para istemek üzere zengin bir tacire başvurabilirdiniz; ama devletin güçlerini ele aldığınızda o borcu ödemek başka bir şeydi, New York’taki Yahudilerin dediği gibi.

Nefret edilen ırktan olmakla kalmayıp nefret edilen partiden de olan ve bunu kürsülerden ilan etmiş bulunan Hansi hakkında özellikle kaygılanıyordu Lanny. Nazi basını onu not etmişti; akortlu çalmayı bile beceremeyen onuncu sınıf bir kemancı demişlerdi ona. Kızıkların mitinglerinde böyle akortsuz çalmaya devam etmesine izin verecekler miydi? Fırtına Birlikleri şimdi Kızılara dilediklerini yapmak üzere serbest bırakılmışlardı ve ateşli genç bir vatanseverin bu Yahudi domuzunun Alman müziğini kirletmesine engel olmayı kafasına koyması ne kadar zaman alacaktı?

Lanny bir mektup yazıp Hansi’nin Paris’e gelmesi için yalvardı. Bess’e de yazdı. Bess, korktuğunu kabul etti, ama Kızıl-derililerden kaçmamış olan Püritenlerin torunuydu o. Kocasıyla birlikte, Berlin’de birçok insanın Komünist olmalarına yardım etmişti ve şimdi, bu imtihan zamanında, onları terk etmek yiğitliğe sığar mıydı? Lanny, büyük bir sanatçının özel türden bir

There is more than one way to skin a cat: “Bir amaca ulaşmak için farklı yollar ve yöntemler kullanılabilir” anlamında İngilizce atasözü. *There are nine ways to skin a cat* gibi versiyonları vardır.

varlık olduğunu, bir savaşçıdan farklılık arz ettiğini, askerlik töresine bağlı tutulamayacağını ileri sürdü. Ana'ya da bir mektup yazdı, böyle bir zamanda ailenin sorumluluğunu üstlenmenin ona düştüğünü söyledi. Fakat Kızıl çocukları yönetmek, Musa ve On Emir günlerinde olduğu kadar kolay değildi artık.

Yine de, insanların işlerini gözeten bir Takdiriilahi vardı hâlâ. Tam o günlerde, Paris'te çok tutulan bir İtalyan divaya bir taksi çarptı. Merhamet sahibi olan Takdiriilahi, kadının ağır yaralanmasına izin vermedi; sadece birkaç kaburga kemiği kırıldı. Bu kırıklar da, onu bir süre için divalığını yapmaktan alıkoymaya yeterliydi. Kazanın haberi gazetelerde çıktığı vakit, Lanny ve Irma, bebeği görmek ve Emily'nin davetlerinden birine katılmak için Bienvenu'ye gelmişlerdi. Lanny'nin aklına, bu kadın sanatçının Paris senfoni orkestralarından biriyle sözleşmeli olduğu geldi; onun yerine başka birini bulmak gerekli olacaktı. Lanny, Emily'den, uzun mesafeli telefonla bir arama yapmasını rica etti. Emily, bu orkestranın şefini tanıyordu ve yaralı şarkıcının yerine Hansi Robin'in konulmasını önerdi. Bayan Chattersworth iyi tanınan bir sanat hamisi olduğundan, senfoni derneğinin bütçesine -Hansi Robin'in almayı bekleyeceği ücrete eşit tutarda- bir bağış yapmayı teklif etmesi doğaldı.

Sonunda anlaşma sağlandı ve Lanny de, dakika başına yirmi frank masrafa girerek, Hansi üzerinde ikna çalışmasına koyuldu: Alman müziği Fransa'da tanıtılmalıydı; bu gibi her performans dünya kültürüne bir hizmet olurdu; ayrıca, şu anda uluslararası sempatiye çok ihtiyacı olan Yahudi ırkına da bir hizmet olurdu. Paris'teki konserden sonra, Emily'nin Sept Chênes'de bir suaresi olacaktı ve ayrıca diğer bazı ücretli işler de bu seyahatin verimli geçmesine yardım edecekti.

Telefon masrafının iyice artmasını istemeyen keman sanatçısı, "Tamam, olur," diye karşılık verdi. "Zaten Köln'de bir konserim var. Oraya gitmişken Paris'e de gelebilirim."

Lanny şöyle dedi: "Allah aşkına, geceleyin sokaklardan uzak dur ve tek başına dışarı çıkma!"

Almanya'nın içinden haber alamaz olmuştı Lanny; çünkü hükümet –Sosyal Demokrat Partinin bir kampanya çağrısını yayımlamış olduğu için ceza olarak– *Vorwärts* gazetesini üç gün süreyle kapatmıştı. Komünistlerin mitingleri ülkenin tamamında yasaklanmış ve birçok Komünist ve Sosyalist [Sosyal Demokrat] gazete daimî olarak kapatılmıştı. “On yıl içinde, Almanya’da Marksizm olmayacak,” diye buyurmuştu Führer. Prusya’nın her yerinde, Göring polis amirlerini Nazilerle değiştiriyordu ve Fırtına Birlikleri siyasi toplantılarda silahlı olarak hazır bulunuyor, hükümetin eleştirildiği toplantıların dağıtılmasını emrediyorlardı. Bunların ardından, Katolik partisi olan Merkezçilerin tüm mitingleri yasaklandı; Papen’in başlıca hissedarı olduğu Katolik gazetesi *Germania* kapatıldı, sonra da Berlin’in Komünist gazetesi *Rote Fahne*. Fransa’da *L’Humanité* bu olayları en büyük manşetlerle haberleştirdi ve Jesse Dayı bunları Mecliste en ateşli ifadelerle kınadı; fakat bunun Hitler üzerinde pek etkisi olmamış gibiydi.

Naziler, Mart ayının beşinde yapılacak seçimleri kazanmaya kararlıydılar. Reichstag’da çoğunluğu elde edebilirlerse, ülkenin efendileri olacaklardı; Milliyetçiler ve aristokratlar kabineden atılacak ve devrim tamamlanmış olacaktı. Johannes’in dediğine göre, Papen, Hugenberg ve onların destekçileri, bunu iyi biliyor ve sıkıntı içinde kıvranıyorlardı. Tuhaf bir durum vardı – Beyefendiler Kulübünün adamları Kızılıarı savunmaktaydı, çünkü Hitler’in halkı Kızıl öcüyle korkutup seçimi kazanmaya uğraştığını biliyorlardı! Goebbels, Komünistlerin haince eylemlerini gösterecek delil getirmediği için Berlin polis amirinin kellesini talep ediyordu. “Almanya tarihi, bir melodram haline geliyor,” diye yazıyordu Yahudi sermayedar. “İleride insanlar buna inanmayı kabul etmeyecek.”

Johannes Robin şimdi oğullarına saldırı ihtimalinden kaygılanmaya başlamıştı; ne kadar ısınabileceğini bilmeden ateşle oy-

nayıp durmuş olan o idealist, kibar oğlanlar. Şimdi yirmi sekiz ve yirmi altı yaşında olan oğullarının bir parça sağduyulu olmaları gerekiyordu. Johannes, onları en kötü uçlara sürükleyen kişinin Lanny'nin kız kardeşi olduğunu söylemiyordu, ama Lanny onun böyle düşündüğünü, haksız da olmadığını biliyordu. Öyle veya böyle, malikânede güvenilir bir koruması vardı – iyice yerleşmiş ve kesinlikle Aryan ırktan olan bir koruma. Freddi'nin okulu kapatılmıştı; o denli basit bir işlem – Fırtına Birliklerinden bir grup adam bir akşam çıkagelmiş ve herkesin binadan çekip gitmesini emretmişti. Hiçbir şey yapılamazdı, çünkü adamlar silahlıydı ve üstelik silahlarını kullanmaya istekli görünüyorlardı. Şubat ayında şapka ve paltolarını almaya bile müsaade edilmeden, herkes çıkıp gitti. Okul binası kapatıldı ve bütün kâğıtlar bir kamyonu yüklenip götürüldü.

Naziler o belgelerin içinde herhangi bir ihanet delili bulamazlardı; sadece makbuzlu faturalar ve Marksist teori sınav kâğıtları. Ama belki şimdi ihanet demek oluyordu bunlar! Veya belki de Naziler başka birtakım belgeler hazırlayıp onları koyacaklardı dosyalara. Nazi karargâhını veya hatta Başbakanlığı havaya uçurmak için öğrencilere verilmiş emirler? Böylesi sahte belgeler birçok defa hazırlanmıştı, üstelik sadece Almanya'da değil. Britanya'da bir seçim, iddia edilen bir "Zinovyev mektubu"* temeline kazanılmamış mıydı?

Almanya Komünist Partisinin merkezi Karl Liebknecht Haus'taydı ve ihanetin delilleri işte burada aranacaktı. Polis orada ele geçirdiği belgeleri alıp götürmüştü ve iki gün sonra Herr Goebbels'in basın servisi, "mahzenler" ve "yeraltı kasaları", binanın bodrumunda faaliyet gösteren gizli ve yasa dışı bir örgüt

* Bolşevik önderlerinden Zinovyev'in (1883-1936) Komintern Yürütme Kurulu başkanı olduğu sırada yazdığı iddia edilen ve 1924 yılında Londra gazetelerinde yayımlanan mektup. İddiaya göre, Zinovyev bu mektupta Britanyalı komünistlere "yıkıcı faaliyetlerde bulunma" talimatı veriyormuş. Britanya'daki ilk İşçi Partisi hükümetinin düşmesinde bu mektubun yayımlanmasının payı olduğu söylenir. İşçi Partili Ramsay MacDonald'ın istifa etmesinden sonra Ekim 1924'te yapılan seçimleri Muhafazakâr Parti kazanmıştır.

vesaire hakkında ayrıntılar verdi. Johannes, uydurma oldukları açık seçik belli olan bu şeyler üzerine kabine içinde sert bir tartışma cereyan ettiğini haber verdi; bunlar Alman hükümetinin vakarına yakışmayacak şeyler sayılıyordu – fakat belki de Alman hükümeti bundan böyle pek de vakarlı olmayacaktı! Yahudi sermayedar, bu konuda “centilmen cokey”, “gümüş tilki” ve diğer Junker tayfasının rahatsız olmasından ne kadar eğlendiğini gizlemiyordu. Güllerden bu yatağı onlar yapmıştı ve şimdi bunun nasıl da dikenlerle dolu bir yatak olduğunu fark etmişlerdi.

Bir Nazi ajanı, Hansi Robin’in keman kutusunda veya Freddy’nin klarnet kutusunda dinamit taşımış olduğunu kanıtlayan yazılar sunabilirdi. Lanny bundan endişe ediyordu. Okulda casuslar olmuştu büyük ihtimalle ve her iki oğlanın da her yaptığını, her dediğini öğrenmişlerdi. Lanny şöyle dedi: “Johannes, sen ve bütün aile niçin bir süre bizde kalmayasınız?”

“Belki,” dedi para adamı, kıkırdayarak, “hava biraz düzelince hepimiz bir yat gezintisi yaparız.”

Telefon hattının Paris ucundaki adam ısrar etti: “Hava düzelmeyecek, daha da bozacak.”

VII

Lanny bu meseleyi karısıyla konuştu. Irma, Johannes’i misafir etmeyi geri çeviremezdi; ondan çok şeyler kabul etmişti. Ama genç Robin’lerin yanlarında getirdikleri atmosferden hoşlanmıyordu ve kocasını kötü yönde etkilediklerini düşünüyordu. Tehlikenin sahiden Lanny’nin korktuğu kadar büyük olamayacağını iddia etti. “Naziler halkın oylarını almak istiyorlarsa, önemli kişilere, özellikle de yurt dışında tanınan kişilere bir şey yapmayacaklardır.”

Lanny buna şöyle karşılık verdi: “Nazi Partisi suça yatkın ve yozlaşmış insanlarla dolu ve bunlar iktidar hissiyle sarhoş halde.”

Bu konuda kaygılanmadan edemiyordu ve Hansi’nin geliş günü yaklaştığında, Irma’ya şöyle dedi: “Arabayla Köln’e gidip onları yanımızda getirmeye ne dersin?”

“Biz ne yapabiliriz ki, Lanny?”

“Çoklukta güvenlik vardır; hem sonra, Amerikalılar Almanya’da belli bir itibara sahip.”

Şubat sonu olduğundan, mevsim arabayla seyahat için pek elverişli değildi, ama arabanın kaloriferi vardı ve çok sert bir fırtına olmadıkça kürk paltolarıyla hiç üşümezlerdi. Irma macerayı severdi; o ve Lanny’nin bu kadar iyi geçinmelerinin bir nedeni de, ikisinden biri arabaya atlayıp gitmeyi önerdiği zaman diğeri-
nin daima “Tamam,” demesiydi. Bu seyahate engel olacak önemli bir randevu filan yoktu ve kötü hava ihtimaline karşı kendilerine fazladan bir gün tanıdılar.

Yaşlı Boreas* nazikti ve Meuse vadisinden aşağıya doğru indiler; Almanlar on sekiz buçuk yıl önce buradan girmişlerdi Fransa’ya. Lanny, karısına, hızla ilerleyen orduların arasında kalmış ve sakat, yaşlı bir atın çektiği bir köylü arabasına binip uzaklaşmış olan, Tourette Baronesi Sophie Timmons’un hikâyesini anlattı.

Aynı günün akşamı geç bir saatte Köln’e vardılar, ertesi gün büyük bir katedrali ziyaret ettiler ve yakındaki bir Gotik müzede resimlere baktılar. Hansi ve Bess öğleden sonra treniyle vardılar ve daha sonra, lanetli bir ırkın üyesine dikkatleri çekecek hiçbir şey yapmadan, oteldeki dairelerinde kaldılar. Müzikseverler arasında Lanny kendini iyi hissederci, çünkü onlar “iyi Avrupalılar” idi, birkaç yüzyıldır bir enternasyonalizm geleneğini inşa etmekteydiler. Avrupa’nın en sevilen müzisyenlerinin büyükçe bir yüzdesi Yahudiler olmuştu ve onların eserlerine yer verilmemiş olsaydı konser programlarında boşluklar olurdu.

Mendelssohn’un gönül okşayıcı konçertosunun genç bir Yahudi virtüöz tarafından icra edilmesini alkış fırtınalarıyla karşılayan dinleyiciler bunu mu demeye çalışıyorlardı? Bis parçalarından biri olarak Bruch’un *Kol Nidrei* adlı eserini çaldığında Hansi’nin aklında öyle bir mesaj mı vardı? Dinleyiciler ayağa kalkıp “Bravo!” diye haykırdıkları zaman, “Bizler Nazi değiliz! Asla

* Boreas: Yunan mitolojisinde kuzey rüzgârı (dilimizde “poyraz” şeklini almıştır).

Nazi olmayacağız!” mı demek istiyorlardı aslında? Lanny buna inanmayı seçti ve cesaret buldu; hayran kalmış Ren eyaleti sakinlerinin birçoğunun sahne kapısında beklemelerinin ve dört genç insana arabalarına kadar refakat etmelerinin bir amacı olduğundan emindi. Fakat, soğuk bir yağmur yağarken, karanlık sokakta, kuşklar hücum etmeye başladı aklına ve cana yakın Ren eyaleti sakinlerinin kendilerini korumak için silahları var mıdır acaba diye merak etti.

Ancak, arkalarından gelen Nazi arabaları veya Hotel Monopol’de bekleyen Fırtına Birlikleri yoktu. Ertesi sabah, sınıra doğru hareket ettiler ve hiç kimse Hansi’nin iki keman kutusunda dinamit aramadı. Rutin bir prosedür olarak, yurt dışına ne kadar para çıkarmakta olduklarını beyan ettiler ve sonra da Belçika gümrüğüne geçtiler. İtalya’dan ayrılması emrini almış olduğu o günü hatırladı Lanny ve Fransız üniformaları görüp Fransızca sesler işittiğinde hissettiği rahatlama geldi aklına. Aradan sekiz yıl geçmişti ve Benito Mussolini, yerini tutacak insanın henüz doğmamış olduğunu kibirle ilan ediyordu hâlâ. Şimdi onun marifeti, bir başka ülkede, çok daha kudretli bir ülkede tekrar edilmekteydi ve Mussolini’nin o ülkeye akıl öğretmekte olduğu rivayet ediliyordu. Lanny Budd daha kaç ülkede aynı modelin takip edildiğine tanık olacaktı? Bu model daha kaç dönüşümden geçecekti? Mançurya’nın Japon fatihleri değişik bir renkte gömlekler veya kimonolar mı benimseyecekti? Fransa’da Ateş Haçı mı olacaktı? İngiltere’de Mosley* topluluğu mu? Eğer öyle olursa, özgürlük sevenler dünyanın neresine taşınacaklardı?

VIII

Hansi Robin’in uzun, ince figürü konser salonundaki dinleyici kitlesi önünde duruyordu; zor beğenen Parislilerin oluşturduğu bu dinleyici kitlesi gayet ölçülü bir alkışla selamladı sanatçıyı.

* Oswald Mosley (1896-1980): Britanya Faşistler Birliği adlı örgütün lideri olan siyasetçi.

Hansi'nin görünüşü ciddi, eğilişleri vakurdu; bunun önemli bir performans olacağını biliyordu, ama çok gergin değildi, neler yapabileceğini öğrenmişti artık. Orkestra şefi, çok sevdiği sanatın hizmetinde bir ömür geçirmiş olan bir Fransız'dı; saçları ağarmıştı ve kalan saçları da parlak kel kafasının altında bir dam saçağı gibi durmaktaydı. Üstünde durduğu platformun kenarına hafifçe vurdu ve değneğini kaldırdı; büyük davuldan dört vuruş yükseldi, bunların ardından çekingen bir marşın birkaç notası; sonra dört vuruş daha ve başka notalar. Beethoven'in keman konçertosu çalınıyordu.

Hansi bekler vaziyette duruyordu; kemani koltuk altında, keman yayı yan tarafında. Eserin giriş kısmı çok ayrıntılı olduğundan, gözlerinin bir hareketiyle dahi herhangi bir kimsenin dikkatini müziğin sesinden başka bir tarafa çekerek dağıtmak istemiyordu. Karısı ve Bess ile birlikte ön sırada oturan Lanny Budd, bu bestenin her notasını biliyordu ve -Bess'in yedi yıl önce eski Yahudiyeli çoban oğlanla ilk defa karşılaşp büyüüne kapılmış olduğu o kader gününde- Les Forêts'de, orkestra parçasının bir uyarlamasını Hansi için çalmıştı. Hansi'nin bu konçertoya özel bir önem verişinin bir nedeni de buydu; aşk, dokunduğu her şeye yaptığı gibi, Hansi'nin icrasına da bambaşka bir ilham katıyordu.

Çalınan marş, Beethoven'in kararlı temposunu kazandı; orkestra gümbürdüyordu ve Lanny şöyle demek istedi: "Dikkatli olun, maestro. Onun bu kadar çok enstrümanı olmadı!" Ama Hansi'nin yayı keman tellerine dokundukça şefin anlamlı elleri orkestraya yumuşama sinyali gönderiyordu. Şarkı süzülerek ilerledi, neşeli ama şefkatli, yumuşak ama güçlü - Beethoven'in ruhunun sahip olduğu ve Hansi'nin ruhunun uyguladığı o yüksek nitelikler. Keman şarkı söyledi ve orkestra bunun üzerine yorumlar yaptı; çeşitli enstrümanlar melodiyi üstlenirken, Hansi onun etrafında nakışlar ördü, neşeli akrobasi numaralarıyla sıçrayarak, kayarak, uçarak, onun çevresinde, üstünde, altında dans etti. Bir konçerto, bir müzik aletinin olanaklarını sergilemek için bir araçtır; ama en iyi halinde, insan ruhunun olanaklarını, onun

sevinç ve kederlerini, gaile ve zaferlerini, şan ve azametlerini de sergileyebilir. Erkekler ve kadınlar gündelik rutinlerini gönülsüzce takip ederler, yorulur ve duyarsızlaşırlar, kuşkucu veya daha da kötü olurlar; sonra usta bir ruh gelir ve onların varlığının kapılarını açar ve onlar da yaşamlarında ne kadar çok şeyden mahrum kalmış olduklarını fark ederler.

Yirmi yıldan uzun bir zaman boyunca, bu hassas genç Yahudi kendini tek bir özel beceriye adanmıştı; birkaç tahta parçası, domuz bağırsağından teller ve at kuyruğundan kıllar ile yapılan bir nesneye köle etmişti kendini. Bu gibi basit maddeler vasıtasıyla, Beethoven ve Hansi, yaşamın güzelliğini, zenginliğini ve çeşitliliğini ifade etmenin bir yolunu bulmuşlardı. Kâinatın mucizelerinin tasarlanıp icra edildiği o üretim yerine götürüyorlardı sizi; ağaçların envaiçeşit yapraklarını ve çiçeklerin taç yapraklarını, böceklerin ve kuşların kanatlarını, kar kristallerinin ve güneş sistemlerinin örüntülerini meydana getiren o orijinal seri üretim sürecine. Beethoven ve Hansi, renklerin ve tatların, kudret ve ihtişamın, hiç durmayan seller halinde içinden fışkırıp geldiği o makinenin işleyişini gözler önüne seriyorlardı.

Lanny, kayınbiraderinin adıyla öyle çok kelime oyunu yapmıştı ki bunları kelime oyunu olarak düşünmez olmuştu. Hansi'nin fiziki görünüşünde ardıçkuşunu* çağrıştıracak hiçbir şey yoktu, ama onun müziğini dinlediğiniz vakit, ardıçkuşunun kanatlarının hafiflik ve zarafet harikaları olduğunu, her tüyünün ayrı bir zafer olduğunu hatırlardınız. Ardıçkuşunun yüreği güçlüdür ve denizlerin ötesindeki diyarlara hiç durmadan uçar da uçar. Ahenkli notalar arasında, duyumların yeryüzündeki herhangi bir duyumdan daha keskin oldukları yüksekliklere doğru uçar gider. Hansi'nin kemanının hızlı geçişleri, tüm kuşların fırlayıp atılışıydı; uzun titreşimleri, gün ışığında mor, yeşil, sarı olan, hareketsiz gibi görünen sinekkuşunun çırpınmasıydı; her an fırlayıp gitmesini beklersiniz, ama orada kalır... Büyüleyici bir şey.

* Hansi karakterinin soyadı olan "Robin" İngilizcede "ardıçkuşu" anlamına gelir.

Hansi ayrıntılı kadenzayı çalıyordu. Salonda başka hiçbir ses yoktu; orkestranın üyeleri heykel gibi duruyordu; dinleyiciler de öyle. Uçuşan notalar skalası, bir dağ yamacındaki çam ağaçlarından esip geçen rüzgâr gibi yukarıya, gün ışığında parıldayan gökkuşakları gibi, çağlayanlar gibi aşağıya hızla akıyordu. Beethoven, eserinin iki temasını kontrpuan halinde örme maharetini göstermişti. Hansi de, parmaklarından ikisiyle titreşimler ve diğer ikisiyle bir melodi çalma maharetini gösterdi. Bu “çift basma” için sinirleri ve kasları eğitmenin kaç yıllık bir çalışma gerektirdiğini ancak bir müzisyen bilebilirdi, ama bunun çok güzel olduğunu ve aynı zamanda çılgınca olduğunu herkes bilebilirdi.

İkinci bölüm bir yakarıştır ve oradaki özleyiş kederle karışık haldedir; böylece Hansi ruhuna sıkıntı veren şeyleri anlatabilirdi. Dünyanın zorlu ve merhametsiz bir yer olduğunu ve zavallı halkının ıstırap çektiğini söyleyebilirdi. “Acı çekmek için doğmuş, acı çekmek için doğmuş,” diye inledi nefesli ahşap çalgılar ve Hansi’nin keman notaları merhamet fısıldayarak onların üzerinde dönendi. Ama insan Beethoven’de uzun vakit ağlamaz; Beethoven ıstırapı güzelliğe çevirir ve onun tüm hazinesinde, dinleyiciyi umutsuzluk içinde bıraktığı tek bir eser bulmak zordur. Bir cesaret ve kararlılık atılımı çıkagelir ve ıstırap teması bir dans halini alır. Bu konçertonun bestecisi, Napoleon’un askerleri onun sevgili Viyana’sını ele geçirdikleri için aşağılanmış ve öfkeli bir ruhla, tek başına ormana gitmiş ve dünya fatihlerinin gelip geçtiklerini, ama sevgi ve neşenin gönüllerde yaşamaya devam ettiğini hatırlatmış kendine.

“Ah, gelin, sevinin, ah, gelin de neşeli olun, gelsin birisi, gelsin herkes ve dans edin benimle!” Lanny müzik temalarına sözler uydurarak kendi kendine eğlenirdi. Bu dans, çiçeklerle kaplanmış çayırlar üzerinde devam etti; oradan ileride meltemler esiyordu ve doğanın yaratıkları neşeli dans alayına katıldılar, havada pırpır eden kuşlar, yerde seğirtten tavşanlar ve başka şirin varlıklar.

Rahat giysiler içinde genç insanlar el ele tutuşmuş geldiler. “Ah, oğlanlar ve kızlar, ah oğlanlar ve kızlar, gelin, benimle beraber gülün ve şarkılar söyleyin, dans edin!” Bu danstaki Isadora tarzını belleğinde hep taşıyacaktı Lanny. Orkestranın fırtınası Hansi’nin keman sesini bastırdığı zaman, dinleyici bir dağın zirvesine ve oradan da bir sonrakine sıçırıyordu.

Başkaları da aynı türden macerayı yaşamış olmalıydı, zira son nota çalınınca hemen ayağa fırlayıp sanatçıya duygularını ifade etmeye çalıştılar. Lanny, kayınbiraderinin bir zafer kazanmış olduğunu gördü. Öyle tatlı, nazik bir adam; sarf ettiği çaba nedeniyle yüzü kıpkırmızı olmuş, ama her zamankinden bile daha ince görünüyor, nasıl bir gerginlik altında yaşadığını belli ediyordu. Bu adamın hayranlık ifadeleriyle şımarmayacak biri olduğunu anlamış gibiydi insanlar. Kendisiyle ve başarısıyla övünmeyecekti, asla bıkmayacak ve yılmayacaktı, sanatını sevmeye ve onun uğruna çalışmaya devam edecekti. O salondaki hiç kimse, onun bir Yahudi olduğunu ve bu dönemin onun halkı için ıstıraplı bir dönem olduğunu bilmez değildi. Antisemitizm, Paris’te biraz vardı belki, ama sanatseverler arasında hiç yoktu ve bu genç virtüöze “Bravo!” diye haykırmak özgürlük ve insan onuru davasına bağlı olduğunuzu ilan etmektir.

Lanny, büyük besteciye, insanlığın dostu ve ezilenleri savunan o adamı düşündü. Konçertosu onun kendi zamanında kötü bir şekilde çalınmıştı ve bu eserin, önlerinde bir partiyon olmayan bir kemancı ve bir orkestra şefi tarafından icra edilmesini duymak onu çok şaşırttı. Ama sonra şunu da düşündü Lanny: “Doğduğu topraklarda bugün neler olduğunu görebilseydi eğer, Beethoven ne düşünürdü acaba?” Böylece, sanat hayalleri uçup gitti ve onların yerini ıstıraplı hakikat aldı. Lanny’nin aklından şu düşünceler geçti: “Alman ruhunu Hitler ele geçirmiş bulunuyor! Kendi çılgınlığı ve delirmişliğinden başka ne verebilir o ruha? Kendi çarpık benliğinin bir suretinden başka neye çevirebilir onu?”

Hansi bir performanstan sonra hemen eve götürölmek isterdi daima; yorgun olurdu ve kafelerde filan oturmayı arzu etmezdi. Malikâneye girdi ve odasına doğru giderken tam o sırada telefon çaldı; Berlin'den arıyorlardı. Hansi şöyle dedi: "Babamdır mutlaka. Konserin nasıl geçtiğini öğrenmek istiyordur."

Hansi doğru tahmin etmişti ve konserde her şeyin gayet iyi geçtiğini söyledi babasına. Johannes ayrıntıları sormadı, çünkü verecek önemli haberleri vardı. "Reichstag binası yanıyor."

"Aman Tanrım!" diye ünledi oğul, sonra dönüp aynı sözü diğerlerine tekrarladı.

"Naziler, binayı Komünistlerin yaktığını söylüyorlar."

"Fakat, baba, bu çılgınca!"

"Bu konu hakkında konuşmam doğru olmaz. Haberi gazetelerde göreceksin. Kendi tahminlerini yaparsın. Binadaki yangın birkaç saattir devam ediyor. Ellerinde meşaleler ile binanın içinde koşan adamlar görölmüş."

"Bir komplo!" diye ünledi Hansi.

"Öyledir veya değildir diyemem; ama senin burada olmayışına seviniyorum. Şimdilik olduğun yerde kalmalısın. Korkunç bir şey."

Hansi uzun bir zaman yatmaya gitmedi. Oturup konuştular. *Le Populaire* gazetesinde dostları olan Lanny daha çok bilgi almak için oraya telefon etti. Binanın mahvolduğu sanılıyordu ve hükümetin iddiasına göre, yangını Kızıl Enternasyonalin gizli ajanları çıkartmıştı.

Bu gençlerin dördü de Bismarck mimarisinin o seçkin örneğini biliyor ve hem oradaki hem de şehrin başka yerlerindeki sahneleri hayal edebiliyorlardı. "Bu bir kumpas," dedi Bess. "Komünistler terörist değildir." Lanny aynı fikirde olduğunu söyledi. Irma, her ne düşündüyse kendine sakladı. Her Komünistin bunu bir komplo diye adlandırması, her Nazi'nin de aksi ihtimalden emin olması kaçınılmazdı.

“Gerçekten, açıkça belli!” diye fikir yürüttü Hansi. “Altı gün sonra seçimler yapılacak ve bu düzenbazlar bizi itibardan düşürmenin bir yolunu bulmak için deli gibi uğraşıyorlar!”

“İşçiler aldanmayacaktır!” diye vurguladı Bess. “Partimiz kaya gibi sağlam.”

Lanny’nin aklından şu geçti: “Yine o eski plak!” Amaşöylededi: “Babanın söylediği gibi, korkunç bir şey. Bu gece Almanya’nın her yerinde Komünist Parti ofislerine baskınlar yapılacaktır. Yangın esnasında Berlin’de olmadığınızı sevinmelisiniz.”

Fakat müzisyenlerden ne biri ne de diğeri bu düşünceye tebesüm edebildi. Kalplerinde, şimdi partili yoldaşlarının tepesine inmeleri kaçınılmaz olan darbeleri acıyla hissediyorlardı.

XI

Reichstag binasında o 27 Şubat gecesi neler olduğu, Almanya’nın içinde ve dışında yıllarca tartışma konusu olacaktı; ama başka yerlerde neler olduğundan şüphe edilemezdi. Bu dört genç insanın Paris’te konuşmakta oldukları sırada bile, Berlin S.A. lideri Kont Helldorf, önde gelen Komünistler ile Sosyalistlerin tutuklanması için emirler vermekteydi. Kurbanlar listesi önceden hazırlanmıştı; ve söz konusu kurbanın bir fotoğrafıyla beraber tutuklama emirleri de. Kont Helldorf, suçluların Marksistler olduğunu biliyordu, öyle dedi; Göring de, binada kibritler ve çakmaklarla ele geçirilen meczup Hollandalının üstünde bir Komünist Parti üyelik kartı bulunmuş olduğunu açıkladı. Bu açıklamanın doğru olmadığı ortaya çıktı, ama maksat hasıl olmuştu.

Ertesi gün Hitler, “devletin Komünist tehlikeden korunması” için bir kararnameyi imzalamaya Hindenburg’u ikna etti ve bundan sonra Naziler ne istiyorlarsa yapabildiler. Hapishaneler şüphelilerle doldu ve toplama kampları kurulmasına aceleyle başlandı. Başında Göring’in bulunduğu Prusya hükümeti, yangından üç gün önce Karl Liebknecht Haus’a yapılan baskında ele geçirilen belgeler hakkında bir açıklama yayımladı. Komünist-

ler, ülkenin her yerinde kamu binalarını yakmak ve Rusya modeline göre iç savaş ve devrim başlatmak için kumpaslar tertip etmişlerdi; yangından hemen sonra yağma eylemleri başlatılması planlanmıştı, şahıslara ve mülklere karşı terör fiillerine girişilecekti. Ele geçirilen bu belgelerin yayımlanacağı söylendi, ama bunları gören olmadı ve maksat hasıl olunca hikâye terk edildi. O maksat şuydu: o zamana dek Almanya Cumhuriyeti diye bilinmiş olan ülkede yurttaş özgürlüklerinin kaldırılmasını haklı göstermek.

XII

Yangınla ilgili deliller Britanya ve Fransa gazetelerine sızmayla başladıkça, genç Kızıllar ve Pembeler, tarihin büyük kumpaslarından biri olan bu hadise hakkında bir yargıya varmak için uzun uzadıya düşündüler. Bunu hangi beyin tasarlamıştı? Hangi el icra etmişti? Bunu kimin tasarlamış olduğu konusunda, onların şüpheleri, İsveç'e kaçmış olan, orada uyuşturucu müptelası olup bir ruh hastalıkları kurumunda yatmış bulunan, Dünya Savaşında bir Alman havacı olarak görev yapmış bir adam üzerinde toplanıyordu. Hermann Göring iriyarı, saçmalık derecesinde kendini beğenmiş, Berlin'de onu alay konusu yapacak gösterişli ama zevksiz üniformalardan pek hoşlanan bir adamdı; ayrıca, muazzam enerjiye sahip, hayvani ve pervasız biriydi. Ortaçağlarda Alman İmparatorluğu'nun sınır bölgelerini yakıp yıkmış, kendilerine unvanlar vermiş olan ve şimdi, Berlinli nüktedanların "Sanat Mezarlığı" dedikleri Siegesallee içinde çok büyük mermer heykelleri bulunan o haydutların mükemmel bir numunesiydi.

Hermann Göring unvanlarını almıştı: Devlet Bakanı, Hava-yolu Nakliyesi Federal Komiseri, Prusya İçişleri Bakanı. Bunlar, eski haydutluk günleriyle aynı yetkileri bahşetmekteydi, ancak maalesef seçimlere bağlıydılar; ertesi pazar günü, proletarya sandık başına gidip Hermann'ı bütün şanlarından mahrum edebilirdi. Bu da, aristokratik zevklere sahip bir adam için, eski

veliahdın bir dostu için, Thyssen'in bir dostu için, son derece can sıkıcı olurdu. Öyle denk geldi ki işte bu eylem adamı eyleme geçebilecek konumdaydı, zira onun resmî ikametgâhı uzun bir yer altı geçidiyle Reichstag binasına bağlıydı; ayrıca emrinde, iyi eğitilmiş, vereceği her emri icra etmeye istekli bir ordu vardı. N.S.D.A.P.'nin istikbaliyle mukayese edildiğinde bir binanın ne önemi olabilirdi?

Nazilerin en sonunda mahkûm edecekleri adam, Hollanda'nın Komünist Partisinden ihraç edilmiş ve Avrupa'da bir serseri olarak dolaşıp durmuş, o ülkeden geri zekâlı biriydi. Polisin iddiasına göre, ilk sorgusunda, kibritler ve çakmaklarla Meclis lokantasının perdelerini ateşe vermesine dair ayrıntılı bir hikâye anlatmıştı. Ama lokanta yanan tek mekân değildi; toplantı salonunda şiddetli bir patlama olmuş ve bu geniş mekânı alevler ve patlayıcı dumanlar sarmıştı. Berlin itfaiye teşkilatının başkanı, binanın zeminlerinde benzin izleri tespit etmişti. Yangından hemen sonra, polisin bir kamyon dolusu yanmamış malzemeyi olay mahallinden alıp götürmüş olduğunu açıkladı ve bu açıklamadan hemen sonra makamından azledildi.

Ülke dışındaki genç radikaller işte bu ayrıntıları bir araya getirip gazetelerinde yayımladılar. Fakat bu gibi haberleri Almanya'da yayabilecek gazetelerin hepsi yasaklanmıştı; bunların yayıncıları hapisteydi ve birçoğu zalimce işkencelerden geçiyordu. Yoldaşlarınızın, güvenmiş ve arkalarından gitmiş olduğunuz idealist insanların, lastik hortumla dövülmekte olduğunu, kabaralı çizmelerle ezilmekte olduğunu, böbreklerinin tekmelendiğini, hayalarına basıldığını bilmek insanı fena yapıyordu. Dünyanın en gelişmiş ülkelerinden birinde yurttaş haklarının katledilmekte olduğunu, Goethe ve Bach'ın ülkesinin bu gibi zalimlikleri tasarlayıp gerçekleştirme yeteneğine sahip insanların eline düşmüş olduğunu bilmek daha da dehşet vericiydi.

Yangının tasarlanan etkisi gerçekleşmiş, tüm Almanya dehşet içinde kalmıştı. Sadece Naziler değil, Papen ve Hugenberg de radyodan Kızıl fesatçıları lanetliyorlardı. Anavatanın bir Komünist devrim tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna seçmenleri inandırmak için tüm yeni propaganda teknikleri devreye sokuldu. Cuma günü "Uyanan Milletin Günü" olarak ilan edildi. Naziler meşalelerle yürüyüş yaptılar ve dağların zirvelerinde, şehirlerin yüksek kulelerinde, büyük ateşler yakıldı - "kurtuluş ateşleri" deniyordu bunlara. Hitler radyoda "Ey Tanrım, bizi özgür yap!" diye yakarıyor ve ses yükselticiler, onun sözlerini, her şehrin her meydanında yayıyordu.

Pazar günü halk oylarını verdi, Nazi oyları on iki milyonun biraz altından on yedi milyonun üstüne çıktı. Komünistler sadece bir milyon kadar oy kaybetti, Sosyalistler [Sosyal Demokratlar] oylarını büyük ölçüde korudular. Katolikler ise, tüm baskılara rağmen, oylarını biraz arttırdılar. Öyle görünüyordu ki Alman halkını korkutarak bir yöne sürüklemek o denli kolay değildi. Reichstag vekillerinin çoğunluğuna hâlâ sahip olamayan Naziler, aristokratların desteği ve onayı olmadan bir hükümet kuramazlardı. Buradan ne çıkacaktı acaba?

Cevap şuydu: Adolf Hitler istediğini alacaktı. Hiç bıkmadan her gün kendi yolunda yürüyor, hedefine doğru ilerliyordu ve hiç kimse onu durduramayacaktı. Kabinede itirazlar dile getirilirdi ve Hitler de parti kongrelerinde ne yaptıysa onu yapardı - tartışmak, esip gürlemek, yalvarmak, kınamak ve tehditler savurmak. Başka herhangi bir kimsenin işitilmesini olanaksız kılar, tahammül edilemeyecek bir kargaşa yaratır, herhangi bir muhalefetin üstesinden gelebileceğini, taşkınlığı önünde kimsenin duramayacağını, iradesinin engellenemez olduğunu kanıtlardı. Ama görünüşteki bu çılgınlığın gerisinde, dikkatli bir göz ve hesapçı, kurnaz bir beyin olurdu. Adolf ne yaptığını ve ne kadar ileri gidebileceğini kesinlikle bilirdi; muhalefet fazla güçlü

olursa, kendisi geri çekilir, vaatlerde bulunurdu – ve sonra, ertesi gün takipçilerinin işe koyulup onun istediği şeyi yapmış oldukları anlaşılırdı ve Hitler de onları zapt edemediğini söylerdi. Reichstag yangını gibi ciddi bir hadise söz konusu ise, o konuda hiçbir şey bilmezdi, tamamıyla şaşırmış, hayret ve dehşet içinde kalmış olurdu; ama vakit artık çok geç olurdu – bina yanmış, ölen ölmüş, zar atılmış olurdu.

On yılı aşkın bir zamandır, takipçilerine bu taktikleri öğretip durmuştu. İstediklerini elde etmek için hiçbir engel tanımayan, gözleri dönmüş bir haydutlar çetesi olmalıydılar. Yerde veya gökte, onların davası hariç, kutsal olan hiçbir şey bulunmuyordu; o davaya yardım eden hiçbir şey yanlış değil, o davayı bir saatliğine de olsa geciktiren hiçbir şey doğru değildi. Bireysel olarak ve topluca, suç işleyenlerin en gayretli ve en becerikli olanları, ayrıca en utanmaz ve kararlı yalancılar olmalıydılar. En mülayim ve masumane yüz ifadesiyle herhangi bir şeyi söyleyebilmeliydiler ve eğer foyaları meydana çıkarsa, hiçbir şeyi itiraf etmemeli, suçlamayı diğerine karşı çevirmeliydiler; yalancı oydu, sahtekâr oydu, her kötülüğü yapabilecek sadece oydu. Adolf Hitler herhangi bir konuda herhangi bir kimsenin haklılığını asla teslim etmemişti; hayatında hiç yalan söylememiş, uygun olmayan herhangi bir şey yapmamıştı; tek bir dava uğruna, Nasyonal Sosyalizmin zaferi ve Alman halkının kurtuluşu davası uğruna yaşayan ve ölmeye hazır olan, kendini buna adanmış bir insandı o.

On yıldır, genç erkeklerden, aynı ruhla dolmuş birkaç yüz bin fanatikten oluşan iki özel orduyu örgütlemekteydi: Sturmabteilung yani Fırtına Birlikleri ve Schutzstaffel yani Savunma Oluşumu. Onun dileğini gerçekleştirecek olanlar işte bu adamlardı ve Hitler'in dileğini o kadar iyi biliyorlardı ki, Hitler yemek yerken, dinlenirken, uyurken –hatta onların yapmakta oldukları şeyi yapmalarını istemediğini dünyaya anlatırken bile– onun dileğini yerine getirmek için harekete geçebiliyorlardı. Onlara durmalarını söylese bile, onlar, Nasyonal Sosyalizmin Anavatan içindeki

son düşmanını ezmek ve –Hitler’in onlara öğretmiş olduğu *Horst Wessel Lied* marşında vaat edildiği gibi– sokakları kahverengi taburlara açmak için aynı yolda devam ederlerdi.

XIV

Birbiri ardına korkunç olaylara tanık oluyordu insan; ve bunlara karşı fiziki olarak emniyet içinde bulunmak hassas ruhlu kişiler için yeterli değildi. Hansi ve Bess yemek yiyemiyor, uyuyamıyor, Almanya’daki dostları ve yakınlarının halinden başka hiçbir şey düşünemiyorlardı. Fırtına Birlikleri canları istediği zaman geliyor ve canları ne isterse yapıyorlardı; onlarla işbirliği edilmesi için polise emirler verilmişti. İnsanların evlerine gece vakti geliyorlar ve onları alıp götürüyorlardı; daha sonra onlardan hiçbir haber alınamıyordu. Ama yavaş yavaş, gizli kanallardan, Hedemannstrasse’deki Nazi karargâhının bodrumlarında, Columbus-Haus’ta, General-Papen-Strasse’deki eski askerî hapishanede olan korkunç şeylere dair haberler sızmaya başladı.

Baba [Johannes Robin] dikkatli ifadelerle kısa notlar yazıyor, şöyle diyordu: “Bizi merak etmeyin, dostlarımız var.” Ama Hansi ve Bess’in merak edecekleri birçok insan vardı. Bulabildikleri tüm gazeteleri okuyorlar, falanca haberle filanca haberi yan yana koyup “kaya gibi sağlam partilerinin” [Almanya Komünist Partisinin] kaderi hakkında tahmin yürütmeye çalışıyorlardı. Endişeli mektuplar yazıyorlar, sonra da cevap gelmeyince endişeleri daha da artıyordu. Falanca lidere ne olmuştu, peki filanca lidere ne olmuştu? Elbette bazıları kaçmış olmalıydı ve Berlin’den Paris’e gelmek uzun sürmezdi.

Bu şartlar altında müzik çalışmak çok zordu. İnsanın anayurdunda deliler ortalıkta gezinirken, büyük bir medeniyet boğazlanırken, bir notalar tümcesinin ne anlamı vardı ki? Ama genç çift sözler vermişti ve bunları tutmak zorundaydılar. Lanny ve Irma’nın onları Juan’a götürmelerine izin vermek, düzgün bir şekilde giyinmek ve Emily’nin villasına gidip pek de kederli ol-

mayan bir programı icra etmek zorundaydılar. Programın sonunda istek parçası olarak, Hansi en sevdiği eserlerden birini, Achron'un *Yahudi Duası* adlı bestesini çaldı ve bunun içine iki bin yılın ağlama ve sızlamalarını koydu; yorumu harikaydı ve ekâbir dinleyici kitlesi derinden etkilenmişti. Hansi'nin yanaklarından gözyaşları dökülüyordu ve onlara şöyle demek isterdi: "Almanya'da benim halkımdır şimdi ağlayanlar."

Ama hayır, hiçbir şey diyemezdi, bunu yapmak uygun olmazdı; sanat kendi fildişi kulesinde kalmalıydı, cahil orduların gece vakti çarpıştıkları o karanlık ovaya inmemeliydi. Şık elbiseler giymiş hassas ruhlu hanımlar, bir kemanın en pes telinden çıkan kederli tonları zevkle dinlerler, fakat doğu sınırının diğer tarafında eski şatolar ve hapishanelerin yer altı zindanlarında dövülmekte ve tekmelenmekte olan birtakım Yahudiler için gözyaşı dökmeye tenezzül etmezler.

15

*Die Strasse Frei**

I

HANSI ve Bess Almanya'ya dönmediler. Baba ve Ana onların gelmesini yasak etti, Lanny de gitmelerini yasakladı. Hepsinden önemlisi, Adolf Hitler ikisine de yasak getirdi. Bunu, tüm önde gelen Komünistlerin yakalanıp hapse atılmalarını temin ederek ve Almanya'da artık herhangi bir şekilde etkili olmalarının veya herhangi bir amacı başarmalarının mümkün olmadığını açıkça belirterek yaptı. Dünya Savaşı yıllarında ünlü olan

* "Cadde/sokak açık veya engelsiz" anlamındaki bu sözler, "Horst Wessel Lied" adlı Nazi marşından alınmıştır. Nazilerin sokaklarda hâkimiyet kurması dileğini ifade eder. Yazar, bu dileğin 1933 başlarından itibaren bir gerçeklik haline geldiğini anlatmak istiyor.

*Schrecklichkeit** politikası dış dünyada etkili olmamıştı, fakat elbette Anavatanın içinde etkili olması sağlanabilirdi.

Bienvenu'de o Kır Evi vardı ve genç çift buraya yerleşti. Irma ne hissettiyse Güzellik de aynı şeyi hissediyor, etrafında Kızıklar olmasını istemiyor veya evinde öyle bir atmosfer olmasını arzu etmiyordu; ama kendisi de *Bessie Budd*'da ve Berlin'deki evde misafir edilmişti ve karşılık vermemesi ayıp olurdu; ayrıca, kibarlıkta Robbie'nin kızından aşağı kalamazdı da. Tek bir kelime edilmeden bir orta yol bulundu; Hansi ve Bess, Kızıl dostlarını malikâneye davet etmeyip onlarla Cannes veya Juan'da görüştüler. Bu orta yol biraz işe yaradı; ama çok değil, zira genç çift oradan eve döndüklerinde, düşünceleri ve yüz ifadelerinde dertlerini de yanlarında getiriyordu.

Mussolini iktidarı ele geçirdiği zaman, on yıl önce aynı şeyi tanık olmuştu Lanny. Sığınmacı kümeleri Faşizmin dehşetinden kaçıp gelmişler ve doğal olarak, Hansi ile Bess'in nerede kaldıklarını öğrenmeleri uzun zaman almamıştı. Genç çiftin zengin olduğu kabul edilmekteydi ve çoğu Komünistin durumuna kıyasla öyleydiler de. Herhangi birine hayır diyebilmeleri pek mümkün değildi – çünkü böyle çileli bir zamanda gönlünüzü ve kesenizi açmak anlamına gelmiyorsa ne anlama geliyordu “yoldaş” kelimesi? Baba para gönderecekti; paranın ne için olduğunu söylemediler ona – çünkü hem giden mektupların hem de gelen mektupların açılabilmesi farz edilmeliydi; fakat Baba tahmin edebilirdi ve sevgili çocuklarını tehlikeye geri dönmekten alıkoymak için hiçbir bedel yüksek olmazdı.

Ama yeteri kadar gönderemezdi; bu tarihten itibaren yıllar boyunca sayılarını hiç kimsenin tahmin edemeyeceği tüm Hitler mağdurlarının ihtiyaçlarına ne Fortunatus'un kesesi** ne de Midas'ın dokunuşu yetmezdi. Ya bir suaygırı gibi kalın derili olmalıydınız ya da payınıza kalp ağrısı düşecekti. Kader, eğer buna

* *Schrecklichkeit*: Korkutma, yıldırma, korku salma.

** Fortunatus'un kesesi: Bir Alman ortaçağ efsanesine konu olan Fortunatus diye bir adamın hiç boşalmayan para kesesi.

müsaade ederseniz, her gün, her saat, size acı çektirmenin yeni yollarını bulacaktı. En acınası mağdurlar, en trajik hikâyeler: bedenlen ve zihnen mahvolana kadar işkencelerden geçirilmiş insanlar; kocalarına veya karılarına, sevgililerine, çocuklarına, anne ve babalarına, diğer yakınlarına işkence edilmekte veya yarın işkence edilebilecek olan insanlar; tehlike altında bulunan şu veya bu kişiyi iblislerin pençelerinden uzaklara götürmek için tren bileti parası toplamak amacıyla dilenen insanlar.

Hansi ve Bess, onlar için çalışmak isteyen Leese'in akrabalarından biriyle beraber, kendi sofralarında yemek yiyorlardı. Derken bu kız, onların yeterli miktarda yiyecekleri olmadığını anlatmaya başladı; son franklarını aç bir yoldaşa vermişlerdi ve hatta veresiye aldıkları gıda maddelerini evden götürüp başkalarına veriyorlardı. Güzellik onları bir yemeğe davet ederdi, onlar da gelirdi; çünkü ne de olsa, eğer yemezseniz müzik yapamazsınız ve sığınmacılar yararına verdikleri konserin ortasında Hansi'nin açlıktan bayılması hoş olmazdı. Güzellik ruhen çöker ve ağlardı, Bess de ağlardı, esaslı bir duygusal sarsıntı yaşıyorlardı; fakat bir tartışmaya girmeden birbirlerine diyebilecekleri tek bir kelime yoktu, şahiden tek bir kelime yoktu.

Güzellik şunları demek isterdi: "Hey Tanrım, kız, sen Avrupa'yı bilmiyor musun? Burada geçirdiğim yılların sayısını söylemek istemem –yani o kadar çok– ve şurada veya burada zulümden kaçan devrimciler ve Yahudiler vardı, Balkanlar'dan, İspanya'dan, Ermenistan'dan kaçanlar vardı. Daha unuttuklarım da var. Dünyanın bütün sorunlarını çözebileceğini mi sanıyorsun?"

Bess de şöyle karşılık vermek isterdi: "Sizin burjuva zihniyetiniz." Ama ev sahibenize bunu söyleyemezsiniz. O yüzden şunu demekle yetinirdi: "Bunlar benim yoldaşlarım ve bu benim davam."

Lanny ve Irma Paris'e geri döndüler. Durum orada da aynıydı. Sığınmacılar Lanny'nin adresini bulmuşlardı – ilk gelenler adresi Jesse Dayı'dan almışlardı, sonrakiler ise birbirinden. Son derece şatafatlı bir adresti ve sıkıntı içindeki herhangi bir yoldaş için, geçici olarak bile olsa Belleaumont Dükünün sarayında yaşayan bir kişinin servet içinde yüzmemesi ve ona ve Anavatandaki tüm yoldaşlarına ve kız kardeşlerine ve kuzenlerine ve teyzelerine, halalarına yardım edebilecek ve onların hepsini Paris'e getirip sarayın misafir dairelerinden birine yerleştirebilecek veya en azından bir çatı katının kirasını ödeyebilecek konumda olmaması tasavvur edilemezdi. Birçok talihsiz insanın mizaçlarının ve ahlak duygularının imtihtandan geçtiği bir durum vardı ortada. Onların hepsi evliya değildi tabii ki; açlık esaslı bir kuvvettir, insanları her türlü çareye başvurmaya iter. Sıkıntılarını abartma yoluna giden Kızılalar vardı; Kızıl olduklarını iddia eden veya bir iane almak için ne gerekirse yapmaya hazır olan sıradan dilenciler ve sahtekârlar vardı. Zaman ilerledikçe bu türden problemler daha da kötüleşecekti, çünkü parazitler de tüm diğer yaratıklar gibi artar ve çoğalırlar ve hayatta kalmalarını sağlayan hünerleri mükemmelleştirmeye kendiliğinden yönelirler.

Lanny bunun benzerini yaşamış ve Faşist İtalya'dan kaçan sığınmacılar yoluyla acılı dersler öğrenmişti; ama şimdi daha kötüydü, zira Mussolini'nin hünerlerini alıyor ve bunları Alman titizliğiyle uyguluyordu Hitler. Ayrıca, Lanny'nin kendi konumu daha da kötüydü, zira zengin bir karısı vardı ve eğer onunla yaşıyorduyse nasıl olup da ondan para alamayacağını hiçbir sığınmacıya anlatamazdınız. Ondan para alıyor olmalıydı, çünkü arabasına, giyim kuşamına, gittiği yerlere bakınca, bunu açıkça görebilirdiniz! Gerçek bir sempatizan mıydı, yoksa heyecan peşinde koşan bir ehlikeyif mi? Eğer bir ehlikeyiften başka bir şey değildiyse, o zaman adil bir hedef olurdu; onun parasını siz almadığınız takdirde, terziler ve restorancılar ve daha bilmem kimler

alacaklardı mutlaka; o halde peşini bırakmamak ve sahte tevazu gösterisine aldırmamak gerekirdi.

Güzellik gibi, Irma da bir “burjuva zihniyeti” taşıyor ve burjuva hanımların söylediği şeyleri söylemek istiyordu. Ama şimdiye kadar, kocasının duygularını nelerin rencide ettiğini ve –eğer bunlarda ısrar edilirse– onu öfkелendirdiğini anlamıştı. Beraber mutlu olmalarının birçok farklı yolu vardı ve diğer birçok genç çiftin yaptığı gibi kavga etmekten kaçınmayı o kadar çok arzu ediyordu. Sınıf mücadelesi konusundaki fikirlerini belli etmez ve zayıf iradeli hayat arkadaşını buna kapılmaktan alıkoymak için çeşitli yöntemler denerdi. Şüpheli görünen yabancılar geldiğinde, Mösyö Budd’ın evde olmadığını ve ne zaman döneceğini bilmediklerini söylesinler diye hizmetçilere tembih edildi. Irma, onu meşgul halde tutmak ve Kızıl milletvekilleri ve Pembe yayıncılarla beraber olmasını engellemek için kurnazca planlar yapardı.

Ama Lanny kurnazlıklardan hiç anlamaz değildi. Burjuva hanımların yanında yetişmişti ve onların zihniyetini, tam ne zaman ve ne için onu manipüle etmeye çalıştıklarını bilirdi. Bu konuda adil olmaya ve Irma’nın parasından sığınmacılara çok fazla vermemeye, ayrıca parasız kalmamak için kendi parasından da ölçülü miktarda vermeye gayret etti. Bu yüzden, o da, talihsiz zavallılara kaçamaklı sözler etmek ve mazeretler uydurmak zorunda kalıyordu sık sık; ve sonra da kendinden utanıyor ve her zamankinden daha çok üzülyordu, çünkü dünya onun dilediği gibi değildi ve ayrıca kendisi de inanmak istediği kadar asil ve cömert ruhlu bir insan olmadığını görüyordu.

III

Lanny, çok gayret etmesine rağmen, karşılaştığı insanlarla tartışmaya girmekten uzak durmanın imkânsız olduğunu anladı. Politik ve ekonomik sorunlar kendilerini ona sürekli olarak dayatıyordu. Eve gelen insanlar, Almanya’da olanlar hakkında konuşmak ve onun düşüncelerini öğrenmek istiyorlardı – veya

belki de zaten biliyorlar ve ona itiraz etmek için fırsat kolluyorlardı. Salon adabında Güzellik Budd'ın oğlu kadar iyi yetişmiş hiç kimse yoktu, ama bugünlerde Fransız nezaketi bile etkili olmazdı; insanlar, aykırı buldukları düşünceleri birtakım hoşnutsuzluk işaretleri vermeden dinleyemiyordu. Bay Irma Barnes'ın* bir Pembe olduğu ve karısının da buna üzüldüğü dedikodusu ilgi çekici ama zararsız bir konu değildi artık; ciddi bir meseleydi ve hayli katlanılmaz bir şeydi.

Bankacı karısı Madam de Cloisson, ses tonunda bir ekşilikle, "Komünist olmadığınızı söylediğinizi sanmıştım," dedi.

"Değilim, madam. Ben sadece Fransa Cumhuriyeti'ne şan ve şeref vermiş olan temel özgürlükleri savunuyorum."

"Duyduğuma göre, Komünistlerin reddettiği özgürlükler!"

"Öyle bile olsa, madam, kendimizi onlar gibi yapmak veya değer verdiğimiz şeylerden vazgeçmek istemeyiz."

"Sözleriniz kulağa gayet hoş geliyor, ama tam da onların yapılmasını istedikleri şeyi yapıyorsunuz böyle konuşmakla."

İşte hepsi bu kadardı, fakat yeterliydi. Madam de Cloisson büyük bir hanımefendiydi ve onun nüfuzu, toplum içinde yükselme hırsları besleyen bir Amerikalı kadın için başarı veya başarısızlık anlamına gelebilirdi. Irma bu atışmayı duymadı, ama iyi kalpli bir dost bunu itinayla ona yetiştirdi. Irma, bu yüzden, geçen yıl boyunca sarf ettiği gayretlerin boşa gidebileceğini anladı. Yine de hiçbir şey demedi; adil olmak istiyordu ve Lanny'nin de adil davranmış olduğunu biliyordu – Lanny onunla evlenmeden önce tuhafliklarını ona anlatmıştı ve o da Lanny'yi olduğu gibi kabul etmişti. Irma'nın talihsizliği şuydu ki burjuva zihniyetinin Kızıldan ayırt edemeyeceği kadar koyu bir tonda Pembe ile boyanmış bir kocası olmanın ne anlama geleceğini fark etmemişti.

* Lanny Budd kastediliyor. Ondan karısının adı ve kızlık soyadıyla bahsedenlerin onu küçümsedikleri ima ediliyor.

Yeni Reichstag hemen toplantıya çağrıldı. Prusya'nın eski şan ve şöhretinin yuvası olan Potsdam'da toplandı ve Hitler, vatanperver niyetlerini ifade etmek ve Alman halkının umutlarını canlandırmak için törenler icat etmeye uyguladı dehasını. Tüm ülke bayraklarla doldu taşıdı – yeni *Hakenkreuz* bayrağıyla; ölmekte olan cumhuriyetin bayrağı yerine bunun geçeceğini emretmişti hükümet. Bir kez daha, tepelerde ateşler yandı ve bütün Nazi teşkilatlarının, öğrencilerin, çocukların fener alayları oldu. Hitler, ölen yoldaşlarının mezarına çelenk bıraktı. Reichstag'ın açılışı Hindenburg tarafından yapıldı ve törenler bütün okullara yayımlandı. “Bohemyalı onbaşı” eserekli nutuklarından birini verdi; nutkunda, eski Feldmareşaline, onu başbakan yapmakla “kadim şan ve şöhretin simgeleriyle gençliğin kuvvetinin simgeleri arasındaki evlenmeyi tamamına erdirmiş” olduğunu söyledi.

Hitler iki şey istiyordu: Almanya'nın efendisi olmak ve bunu yaparken dış dünya tarafından rahat bırakılmak. Reichstag, Berlin'deki Kroll Opera Binasında düzenli oturumlarına başlarken, Hitler dikkatle hazırlanmış bir konuşma yaptı; Reichstag binasını yakanların Komünistler olduğunu ve bunların ihanetinin “barbarca bir acımasızlıkla ezileceğini” ilan etti. Zenginlere “sermayenin ekonomiye, ekonominin de halka hizmet ettiğini” ve “özel girişime en güçlü desteğin verileceğini ve özel mülkiyetin tanınacağını” söyledi. Zenginler bundan fazlasını isteyemezlerdi. Alman köylülerine “halas” vaat etti, işsizler ordusuna da “üretim sürecine geri dönüş”.

Bu programı uygulayabilmesi için, “halkı ve devleti sıkıntıdan kurtarma yasası” adını verdiği, aldatıcı bir dille kaleme alınmış bir yasal düzenleme yoluyla kendisine yetki verilmesini talep etti. Yasanın amacı, mevcut Kabinenin –ama yalnızca mevcut Kabinenin– Reichstag'a başvurmaksızın yasalar çıkarabilmesi ve para harcayabilmesi için yetki sahibi olmasıydı; ama yasa bunu açıkça

söylemiyordu; sadece, bu hayati yetkileri münhasıran Reichstag'a veren anayasa maddelerinin numaralarını belirtiyor ve o maddelerin ilga edildiğini söylüyordu. Kabineye verilen bu yetkiler dört yıl süreyle geçerli olacak ve eğer başka bir Kabine iş başına gelirse, daha erken bir tarihte sona erecekti. Adolf'tan başka hiç kimse Almanya'nın Führer'i olmayacaktı artık!

Bu düzenleme, yeni başbakanın "yasallık kompleksi" ile uyum içindeydi; halkın büyük kısmının yasal düzene uygun sayacağı bir yoldan, iktidar araçlarını kendi eline alacaktı. Yeni düzenlemeyi savunmak için yaptığı konuşma, Meclisten atılmış olan Komünistler ve yakında aynı kaderi paylaşacak olan Sosyalistler [Sosyal Demokratlar] dışında tüm diğer partilerin önyargılarını karşılayacak biçimde kurnazca tasarlanmıştı. Silahlı Nazilerden oluşan bir güruh, Meclis binasının önünde toplanmış, yasanın kabul edilmesi taleplerini haykırıyordu ve yasa 94'e karşı 441 oyla kabul edildi; muhalif olanlar Sosyalistlerdi. Daha sonra, Reichstag Başkanı Göring oturuma son verildiğini duyurdu. Böylece, büyük bir halk özgürlüklerini yitirdi, ama bunları kazanmış olduğu düşüncesiyle seviniyordu.

V

Bu dönemde, Almanya'da olduğu gibi Birleşik Devletler'de de telaşlandırıcı olaylar yaşanıyordu. Krizler ve iflaslar yaygınlaştı; bir eyaletin ardından diğerinde, valinin eyaletteki tüm bankaların kapanmalarını emretmesi gerekli oluyordu. Robbie Budd'ın yazdığına göre, bunun nedeni, ülke halkının Demokrat bir başkan eliyle işlerin nasıl yönetileceğini göremiyor olmasıydı. Yeni Başkan -Almanya'daki seçimlerden bir önceki gün- yemin edip göreve başladığında ilk icraatı, Birleşik Devletler'deki tüm bankaların kapanmasını emretmek oldu. Robbie için bu, dünyanın sonuyla aynı şeydi. Bu konuda yazdığı mektup o kadar kötümserdi ki oğlu duyulanıp ona şöyle bir telgraf çekti: "Keyfine bak, aç kalmazsın."

Hakikaten de, herkesin beklemiş olduğu kadar kötü değildi durum. İnsanlar bunu bir şaka gibi karşılıyordu; ülkedeki en zengin adamın cebinde sadece birkaç bozuk para olabilir, başka hiç parası kalmamış olabilir, dostları bunun komik olduğunu düşünürdü ve onun da gülmesi lazım gelirdi. Ama herkes ona güvenir, onun çeklerini kabul ederdi, böylece adam –tıpkı eskiden olduğu gibi– istediği ne varsa sahip olabilir. Robbie hiçbir öğününden geri kalmadı, diğer Budd’lardan herhangi biri de. Bu arada, radyodan işittikleri görkemli bir ses onlara, sakın bir özgüvenle, yeni yönetimin hızla harekete geçeceğini ve ülkenin tüm sorunlarının çözüleceğini söylüyordu. *New Deal* başlamak üzereydi.

İlk adım, Britanya’ya ve altın standardından ayrılmış diğer ülkelere katılmaktı. Robbie’ye göre, bunun anlamı enflasyondur; Almanya’nın başına ne geldiyse ülkesinin başına da aynı şeyin gelecek olmasıydı. Daha sonraki adım, bankaları ayıklamak ve hangilerinin sağlıklı olduğuna ve hükümet desteğiyle yeniden açılabilirliğine karar vermektir. Bunun etkisi, Wall Street’i Washington’a taşımak oldu; hükümet güç merkezi haline geldi ve bankacılar, avukatlarıyla ve evrak çantalarıyla, apar topar oraya koştular. Harala güreleyürütölen bu işte her türden budalacı yanlışlar yapıldı; Amerika uzun yıllar boyunca bir saçmalıklar ülkesi olacaktı ve Robbie Budd gibilerin alay etme ve kınama fırsatları hiç bitmeyecekti. Ama iş hayatı canlanmaya ve insanlar –sadece Budd’lar değil– yeniden karınlarını doyurmaya başlayacaktı.

Lanny herhangi bir sorun yaşamadı, çünkü Fransız bankaları kapatılmadılar ve onun da sığınmacılara ayıracak parası vardı. Irma’nın geliri mahsur kalmaya devam ederse, Bienvenu’ye –onun deyimiyle “fakirhaneye”– dönebilirlerdi. Hayatında hiç para kazanmak zorunda olmamıştı ve bu nedenle, kocasının paraya karşı o rahat tavrını benimsemek ona kolay geldi. Irma kendi parasını yitirirse, diğer tüm insanlar da kendi paralarını yitirmiş olacaktı zaten ve o zaman Irma herhangi bir aşağılık duygusu içinde olmazdı. Aslında epey heyecan vericiydi bu durum ve genç kuşak bunu bir tür eğlence olarak görüyordu. Irma, o rahat tavır

ile muhterem ve seçkin bir salon hayali arasında gidip geliyordu; Lanny bu ikisi arasındaki uyumsuzluğa işaret edince de, gülmekle yetiniyordu.

VI

Rick onlarla birkaç gün geçirmek için İngiltere'den geldi; Paris'e bir seyahat konusunda endişe etmek zorunda olacak denli yoksul değildi artık ve her çeşit insanla tanışmak, neler olduğuna bakmak onun işiydi zaten. Günün birinde baron olacak ve o arada oyun yazarı olarak sükse yapmış total bir eski havacı, sözlerinde aşırıya gitmekle beraber, romantik bir figürdü. Hanımlar ondan hoşlanıyordu ve Irma, ev yapımı bir aslan diyebileceği bir şeye sahip olduğunu keşfetti; Lanny'nin Rick ile çocukluk arkadaşı olduğunu, Rick'i Avrupa'nın her yerinde konferanslara götürmüş ve oyunlarını yazmasına, hatta revizyondan geçirmesine nasıl yardım etmiş olduğunu, ayrıca bizzat kendisinin de *Takım Elbise Rüşveti* oyununun finanse edilmesine nasıl yardım etmiş olduğunu ve parasını geri almakla kalmayıp bir miktar para da kazandığını anlatacak en kibar ahaliye. Bu oyuna koymuş olduğu para onun kendine ait ilk yatırımıydı ve bununla gurur duyması, annesine ve dayılarına bu konuda övünmesi mazur görülebilirdi.

Irma, hayata yönelik İngiliz tavrını beğendiğine gün geçtikçe daha çok kanaat getirdi. İnsanın kısa zamanda fark ettiği gibi, İngilizlerin duyguları güçlü, yoğun olurdu, ama bunları sakince ifade etmekle, hatta eksilterek ifade etmekle yetinirlerdi; birçok Amerikalının yaptığı gibi seslerini yükseltmez, Fransızlar gibi el hareketleri yapmaz, Almanlar gibi bağırıp çağırma zlardı. Uzun zamandır yönetme işiyle meşgul olmuşlardı ve bunu hayli doğal bir şey olarak görüyorlardı; fakat aynı zamanda, diğer insanın görüşünü dikkate almaya ve bir tür uzlaşma yapmaya hazırdılar. Fransızlar ve Almanlar arasında bir orta yol bulmak için onca gayret ettikleri Kıta Avrupası sorunlarında bunu özellikle görebiliyordunuz. Denis de Bruyne şöyle diyordu: "Sa-

hiden de, Fransa'nın çıkarlarını feda ederken ne kadar cömert olabiliyorlar!"

Cenevre'de, Silahları Sınırlama Konferansı hâlâ devam ediyordu, pazarlık ve çekişmeler sürüp gidiyor, böylece herhangi bir ülkenin başka bir ülkeye itimat etmeye veya rakip bir ülkenin işine yarayabilecek herhangi bir şeyi kabul etmeye ne kadar isteksiz olduğu ortaya çıkıyordu. Sosyalist Rick şöyle dedi: "Dış ticaret çok azaldı ve onu nasıl bölüşecekleri konusunda anlaşıyorlar." Komünist Jesse Blackless ise şöyle dedi: "Batan gemiden kurtulanlar bir salın üzerinde duruyorlar ve yiyecek tükeniyor; içlerinden birini yemeye mecbur kalacaklarını biliyorlar. Birinci olmaya kim razı gelecek?"

Britanya ile Fransa arasında bir yığın özel görüşmeler oluyor, Britanyalı memurlar sürekli olarak Paris'e gidip geliyorlardı. Rick, bunlardan bazılarını, çay sofrası ve dans partileri için malikâneye getiriyordu. Irma, bu malikâneyi tam olarak bu türden şeyler için kiralamıştı zaten; parasını boş yere harcamadığını hissediyordu – ama tabii ki böylesine bayağı bir ifade kullanmıyordu. Gelenler arasında, Irma'nın geçen yıl Cenevre'de tanışmış olduğu Lord Wickthorpe da vardı. Sorumluluk taşıyan bir mevkide bulunuyordu ve Rick ile Budd'ları da öyle saydığından, güvenilir insanlar arasında konuşmaktaydı. Irma dikkatle dinliyordu, çünkü ev sahibi olarak bir şeyler söylemesi gerekliydi ve söyleyeceği şeylerin doğru olmasını istiyordu. Daha sonra, Lanny ile konuştu, anlamadığı şeyleri izah ettirdi ona. Bu arada, şöyle deyiverdi: "Keşke sen de Wickthorpe gibi olaylara dengeli bir açıdan bakabilseydin."

"Hayatım," diye cevap verdi Lanny, "bu adam Britanya aristokrat sınıfının bir üyesi ve İmparatorluk için mücadele etmek üzere burada bulunuyor. İsteddiği hemen her şeyi elde etti, o yüzden bu denli rahat olabiliyor."

"Peki, sen istediğini elde etmedin mi Lanny?"

"Hiç de değil! Britanya İmparatorluğu içinde olmayan insan kitleleri için ve onun içinde oldukları halde Wickthorpe'un dikkate almadığı birçok insan için daha iyi bir hayat istiyorum ben."

“Ama, Lanny, ‘Artık hepimiz Sosyalist olduk’ dediğini sen de duydun.”

“Biliyorum, hayatım; o laf herkesin ağzında. Ama bu kelimenin tarifini kendileri yapıyor ve buna göre, Wickthorpe yönetme işini yapacak ve işçilerin ne alacağına da kendisi karar verecektir. East End* bölgesinde o berbat konutlarda oturanlar mülk sahiplerine kira ödemeye devam edecek ve Hindistan’daki çiftçiler, Güney Afrika’daki zenciler –Britanyalı tahvil sahipleri lüks içinde yaşasınlar diye– ter dökmeye mecbur edilecekler.”

“Ah, sevgilim!” diye ünledi Irma. “Eğer böyle konuşursan benim salonuma kim gelmek ister ki?”

VII

Lanny, bu devlet adamlarının bakış açısına ilgi duyuyordu ve karısının kiralık evinin muhteşem kütüphanesinde oturup, Wickthorpe ve sekreteri, ayrıca kuzeni olan Reggie Catledge ile Rick arasında Nazi hareketine dair bir tartışmayı dinledi. Küçük bir oğlanken, babası Lanny’ye bunu açıkladığından, bu bakış açısı Lanny için yeni değildi. Britanya’nın yönetici sınıfları, tek bir ülkenin Avrupa’ya hâkim olacak kadar güçlenmesine asla izin vermemeyi değişmez bir politika yapmışlardı; hangi ülke olursa olsun, ona karşı bir ağırlık olarak rakip bir ülkeyi yükseltme yolunu tutacaklardı.

Wickthorpe, Nazilerden ve yaptıklarından hoşlanmıyordu, ama onlara karşı öfkeden köpürdüğü de yoktu; onların bir terbiyesizler güruhu olduğunu söylüyordu sadece. Nazilerin fantastik vaatlerinin iktidara gelmenin bir aracı olarak yapılmış olmasını muhakkak sayıyordu. “Sadece politika,” diyor ve terbiyesizlerin bütün o lafları ederken aslında gayet ciddi olabilecekleri ihtimalinden kaygılanmayı reddediyordu. İki İngiliz [Wickthorpe ve sekreteri] Lanny’nin Hitler’le yaptığı görüşmeyi anlatmasını

* East End: Londra’nın doğusunda işçi mahallesi.

ilgiyle dinlediler ve ona bazı sorular sordular, ama nihayetinde hâlâ aynı görüşteler.

“Ülkemizin siyaset hayatında o kadar çok deli gördük ki,” dedi lord hazretleri. “Siz ve ben, ihtiyar John Burns’un* Trafalgar Meydanında yaptığı çılgınca öfkeli konuşmaları hatırlamayacak kadar genciz, fakat annemle babam oraya gidip bu adamı dinlemek için gezintiler tertip ederlermiş. Çok sonraları, ihtiyar oğlanı Yeni Reform Kulübünde görebilir ve o konuda çektiği nutukları dinleyebilirdiniz – aslında, onu başka herhangi bir şey hakkında konuşturmanız pek mümkün olmazdı.”

“Tam bir içki aleyhtarıydı, ama suratı bir hindinin gerdanı gibi kırmızıydı,” diye ekledi Catledge.

“Hitler de içki içmez,” dedi Lanny; fakat diğerleri bunu önemsemiyormuş gibiydiler.

Fransız emperyalizminin küstah olduğunu ve Fransız diplomatlarının Suriye’de, Irak’ta ve başka yerlerde yığınla zorluk çıkarmış olduklarını işaret ettiler Rick’e. Fransız bankacılarının elinde çok miktarda altın bulunuyordu ve rakiplerinin aleyhine olacak şekilde kullanıyorlardı bu altın stoklarını. Wickthorpe, Hitler’in Fransa’yı meşgul etmeye yarayacağını söylemedi, ama herhangi bir yabancı devlete çok fazla güç tevdi etmenin güvenli olamayacağı yolundaki genel düşünce sözlerinden açıkça belli oluyordu. Geçen dört yıl boyunca Wall Street’te olanlara çok üzülmediğini bile tahmin etmek mümkündü; zira Britanya’nın zenginliğinin büyük bir kısmı uluslararası ticari işlemlerde klining merkezi olarak hizmet vermesine bağlıydı ve ABD dolarının sterlinden daha istikrarlı çıkması son derece utanç verici olmuştu.

* John Elliot Burns (1858-1943): İngiliz işçi önderi ve sosyalist; işçi kökenli ilk hükümet üyesi. 1886’da ayaklanmaya tahrik suçlamasıyla yargılandı. Kasım 1887’de Trafalgar Meydanındaki olaylardan sorumlu olduğu gerekçesiyle hapse atıldı. İngiltere’nin Dünya Savaşına katılmasını protesto etmek için Ağustos 1914’te kabinedeki görevinden istifa etti. 1918’de parlamentodan ayrıldı ve faal siyasetten tamamıyla çekildi.

Wickthorpe ile kuzeni, Hitler'in dünya işlerindeki rolünün ne olacağını rahatlıkla hesap etmişlerdi. İktidarda kalmaya devam edebileceği varsayımıyla, Rusya'ya savaş açacaktı. Coğrafi konumu nedeniyle, bunu yapması mantıklı olan tek ülke lideri Hitler'di. Coğrafya faktörü, Britanya için bunu hemen hemen olanaksız kılmaktaydı. Lanny sormak istedi: "Niçin herhangi bir ülke Rusya'ya savaş açmak zorunda olsun ki?" Fakat bunun uygunsuz bir soru olacağından korktu.

Düzgün ciltli, pembe yanaklı, sarı saçlı, kısacık bıyıklı, uzun boylu genç lord, işte tam karşınızda oturuyordu; giyimi, kuşamı mükemmel, tavrında mükemmel bir rahatlık; ama eğitimi mükemmel denilemezdi, çünkü hakkında hiç bilgi sahibi olmadığı birçok önemli konu vardı – bilim mesela ve klasik ekonomi teorisinden farklı olarak gerçek hayatın ekonomisi. Eski Yunan ve Roma medeniyetini ve İngiltere Kilisesi tarafından yenilenmiş haliyle İbrani ilahiyatını biliyordu; dünyanın bugününe ve geçmişine ait olaylara teferruatıyla hâkimdi. Halinde mükemmel bir sakinlik, tavırlarında zarafet vardı, belli kişilerin paylaşmaya hakları olmayan düşünceleri kendine saklama becerisine sahipti. Bir beyefendi ve bir Hıristiyan olduğundan emindi, ama savaşların en acımasız ve kanlı olanlarından birini meydana getirmek için uğraşmanın ve planlar yapmanın onun görevi olmasını sorgusuz kabul ediyordu.

"Biliyorsunuz, Sovyetler Birliği'yle epey ticaret yapabilirsiniz," diyerek hafifçe önerdi Lanny. "Onların hammaddeleri var, sizin makineleriniz."

"Evet, Budd, ama sadece ekonomiyi düşünmek doğru olmaz; ahlaki etkenler de var."

"Ama, Naziler gibi Kızılar da yumuşatılamaz ve bir sorumluluk duygusu edinemezler mi?

"Sahtekârlara itimat edemeyiz."

"Faturalarını düzenli olarak ödüyorlarmış. Chase National Bankası onlarla gayet iyi geçiniyor."

“Mali bakımdan demiyorum, siyasi bakımdan diyorum. Balkanlar’a veya Hindistan’a veya Çin’e sızmaya koyulacaklardır; onların ajanları her zaman devrimi kışkırtmaya gayret ediyorlar.”

“Siz onlarla ticaret yapmazsanız Nazilerin yapabileceği ihtimalini hiç düşündünüz mü? Onların ekonomileri birbirlerini tamamlıyor.”

“Fakat ideolojileri karşıt kutuplarda!”

“Öyle görünüyor; ama insanlar iktidara geldiği zaman ideolojilerin nasıl değiştiğini kendiniz söylüyorsunuz. Bana öyle geliyor ki Stalin ve Hitler kendi çabalarıyla başarıya ulaşmış insanlardır ve gün gelip birbirlerini anlayabilirler. Farz edelim, günün birinde Stalin Hitler’e veya Hitler Stalin’e şöyle desin: ‘Buraya bak, ahbab, kendi aramızda savaşım mahvolmamız için İngilizler bir plan yapmış. Onları niçin memnun edelim ki?’”

“İtiraf edeyim ki böyle bir şey kötü olurdu,” dedi genç Lord Wickthorpe. Pek ciddiye almadan, bir gülümsemeyle söyledi bunu. Rick ısrar edince de, Sovyetler Birliği’yle geniş çapta bir anlaşma yapmayı düşünmenin niçin imkânsız olduğu konusunda bir başka neden daha gösterdi – bunun yurt içinde yapacağı siyasi etki. “Öyle bir anlaşma Kızılların mevkisini yükseltir ve İşçi Partisini yeniden iktidara taşıyabilirdi.

Yalnız kaldıklarında Rick şöyle dedi Lanny’ye: “İnsanın sınıf çıkarı ülkesinden önde geliyor!”

VIII

Nazi hükümetinin Yahudileri baskılama programı adım adım uygulanıyordu; Naziler her konuda böyle hareket edeceklerdi. Yahudi soyundan devlet memurları işlerinden atılıyor ve onların yerine, uygun siyasi mensubiyetlerde, yüce Aryan ırkından insanlar yerleştiriliyordu. Yahudi avukatların mahkemelerde görev yapmaları yasaklandı. Hor görülen ırka ait işyerlerine “Yahudi işaretleri” yapıştırılıyor veya boyanıyordu. Yahudileri kovalamak ve onları işlerinden ve mülklerinden yoksun bırakmak amacıyla,

dayak atmak ve terör uygulamak gizlice teşvik ediliyordu. Bu gibi olaylar basında haber yapıldığı zaman, “Fırtına Birlikleri kisvesi altında hareket eden meçhul şahıslar” sorumlu tutuluyor, kaba-hat bunlara yükleniyordu.

Fakat dış ülkelere kaçan sığınmacılar hakikati duyuracaklardı ve tüm ülkelerin Yahudileri arasında bir öfke mayalanıyordu; Yahudiler ve onlara sempati duyan insanlar protesto mitingleri yaptılar ve Almanya ile ticareti boykot etmek için bir hareket başlatıldı. Anavatanda buna derhal tepki gösterildi. Johannes bu konuda Lanny’ye mektup yazdı – gayet anlamlı bir şekilde, yalnızca Lanny’ye yazıyor, oğluna asla yazmıyor, mektuplarını imzalamadan ve kimlik belirleyici herhangi bir işaret koymadan postaya veriyordu. Yabancılar bilgi aktarmak hapisle cezalandırılan bir suç olmuştu artık ve Johannes mektuplarında Lanny’ye bir Alman olarak hitap ediyor ve Paris’te hiç kimseye söylememesi için onu uyarıyordu!

Boykot, ülkenin iş adamlarını kaygılandırıyor ve aynı zamanda parti liderlerini çok öfkeliendiriyordu; hangi görüş açısının üstün geleceği merak konusuydu. Jupp [Joseph] Goebbels, Anavatandaki Yahudi işletmelerinin boykot edilmesi için çağrı yaptı ve bundan ötürü, hisse senetleri borsasında bir panik oldu – zira Anavatanın başlıca şirketlerinden bazıları, Berlin’in büyük mağazaları dâhil, Yahudilere aitti. Orijinal parti programında o büyük mağazaların “kamulaştırılması” vaat edilmişti ve şimdi ateşli genç S.A. ve S.S. üyeleri içeriye girip işi yapmak üzere parmak uçlarında dikilmiş bekliyorlardı.

Kabine bu konuda her zamanki kavgalarından birini yapıyor, diye açıkladı Johannes. Hitler’in yükselişini finanse etmiş olan büyük iş adamları onu sıkıştırıyorlardı; kabadayılar hem yurt içinde hem yurt dışında ticaret hayatını mahvetmek için ortalığa salınacaksa, kendileri nasıl olurdu da vergilerini ödeyebilirdi, hükümet nasıl finanse edilebilirdi? Bu çekişmenin sonucu, tuhaf ve hayli gülünç bir uzlaşma oldu; partili fanatiklerin Nisan ayının ilk gününde başlayacağını ilan etmiş oldukları boykot yapı-

lacaktı yapılmasına, ama yalnızca sekiz saatlik tek bir iş günü için devam edecekti; daha sonra, Anavatan hakkında utanmazca yalanlar uyduran yabancı ajanlar ve Yahudi vampirlerden uygun bir karşılık geliyor mu diye görmek için Almanya üç gün bekleyecekti. Nedamet gösterirler ve küstahça tehditlerini bırakırlarsa, Almanya o zaman Yahudi işletmelerinin huzur içinde devam etmelerine izin verecekti; aksi takdirde, sert bir şekilde cezalandırılacak, belki de imha edileceklerdi ve bundan yurt dışındaki Yahudi vampirler sorumlu olacaklardı.

Bu boykot, Dr. Goebbels'in fikriydi. Führer'in kendisi, muhtelif eyalet hükümetlerinin yeniden tertip edilmesiyle meşguldü. Olaydan önceki akşam, kocaman geniş ağızlı sakat cüce, Berlin'in batı ucundaki bir salonda, partili yoldaşlarına hitap etti ve Almanya'nın her yerinde Fırtına Birlikleri onu radyodan dinlediler. Hatip, bir "çelik disiplin" gösterisi için çağrı yaptı; şiddet olmamalıydı, ama tüm Yahudi dükkânları ve işletmeleri önünde nöbet tutulacak ve hiçbir Alman erkeği veya kadını böyle bir yere girmeyecekti.

O gün bir Nazi tatil günü ilan edildi. Yahudiler evlerinden dışarı çıkmadılar. Kahverengi Gömlekliler ise, Anavatanın tüm kent ve kasabalarının sokaklarında yürüyüş yaptılar, bıçaktan Yahudi kanı fışkırması gerektiğini bildiren şarkılarını söylediler. Dört nesildir Aryan olduğunu ispat edemeyen bir tacir buldukları her yerde "Yahudi işaretleri" astılar. Aynı şeyi doktorlar ve hastaneler için de yaptılar; bunlar için, Avrupa'nın her yerinde karantina işareti olarak kabul edilen, siyah zemin üstünde sarı renkte bir yuvarlaktan oluşan bir poster kullanıyorlardı; böylece, Yahudi bir doktorun, tedavi etmeye çalıştığı çiçek veya kızıl, tifüs veya cüzzam kadar fena olduğunu anlatıyorlardı herkese.

Bu emirlere zengin mahallelerde epeyce riayet edildi, ama yoksul mahallelerde ve küçük şehirlerde ateşli Fırtına Birlikleri, Yahudi dükkânlarından alışveriş eden insanların alınlarına işaretler yapıştırdı ve girmekte ısrar eden bir kadını soyup dövdüler. O akşam, Tempelhof Hava Meydanında çok büyük bir miting

yapıldı ve Goebbels dünyaya verilmiş olan ibret dersiyile iftihar etti. Küstah yabancılar, dedi, huşu içinde kalacak ve dizleri üzerine çöktürülecektir; ve gazetelerin çoğu artık yasaklanmış olduğundan, halk ya buna inanabilir ya da hiçbir şeye inanamazdı. Yabancılar kahkahayla güldüler elbette; huşu içinde filan kalmadıklarını biliyorlardı. Kitle mitinglerine ve boykot ilanları dağıtımına devam edildi, ama Nazi liderleri aksini söylemeyi seçtiler ve ertesi gün Almanya'nın her yerinde camekânlar yıkanıp temizlendi, "işlere devam" hem Aryanlar hem de Aryan olmayanlar için vecize haline geldi.

IX

Bu antisemitik cinnetin tuhaf birtakım sonuçları oldu. "Alman Ulusal Yahudiler Derneği" diye bir dernek kuruldu ve bir beyanname yayımlayarak, Yahudilere adaletli muamele edildiğini, zulüm hikâyelerinin doğru olmadığını söyledi; önde gelen bazı Yahudiler bunu imzaladılar ve Johannes Robin de onlar arasındaydı. Belki de gerçekten inanıyordu buna, kim bilebilir? Herkes gibi o da Alman gazetelerini okumak zorundaydı; Yahudilere karşı zulümleri bildiren gazeteler Almanya'da yasaktı. Belki de yurt dışındaki boykotların aslında yarardan çok zarar getireceğini ve Anavatandaki altı yüz bin yerli Yahudi'nin altmış milyon Alman'a direniş gösterebilecek durumda olmadıklarını düşünüyordu. Yahudiler, asırlar boyunca, meşe ağacı gibi durmak yerine söğüt ağacı gibi eğilmek yoluyla hayatta kalmışlardı. Johannes ne imzalı ne de imzasız mektuplarında konudan bahsediyordu. Yaptığından biraz utanıyor muydu acaba?

Bir Amerikalı olarak Lanny'ye öyle geldi ki bir insanın o şartlar altında yaşayıp da mutlu olabilmesi pek mümkün değildi. Lanny dikkatle kaleme alınmış bir mektup gönderdi ona, Hansi'nin önemli konserler verdiğini, Irma'nın çeşitli sosyal etkinlikler düzenlediğini yazdı; bütün ailenin katılmasından çok memnun olurlardı. Johannes, cevabi mektubunda, bazı ticari işler

yüzünden hemen şimdi gelmesinin mümkün olmadığını yazdı; özel pasaportlar olmadan herhangi bir kimsenin Almanya'dan ayrılmasını yasak eden yeni kararnamelemler hakkında endişe etmemelerini söyledi, zira kendisi ve ailesi için bu pasaportları her zaman temin edebilirdi. Almanya'nın onların yuvası olduğunu ve Alman halkını sevdiklerini de ekledi. Bir Yahudi için doğru türden bir mektuptu ve belki de orada yazılanlar birkaç istisnaıyla hakikate uygundu.

Naziler, asla itiraf etmeyecek olsalar da, boykottan bir ders çıkarmışlardı. Davulla zurnayla zulüm aşaması sona erdi ve amaçlarını sessizce gerçekleştirmek için çalışmaya koyuldular. Yahudilerin ve onlarla evli olanların ayıklanmasına hızla devam edildi. Hiçbir Yahudi, Almanya'da herhangi bir okul veya üniversitede öğretmen olamazdı; hiçbir Yahudi avukatlık mesleğini yapamazdı; hiçbir Yahudi, en küçük bir kâtiplik dâhil, herhangi bir resmî görevde bulunamazdı. Bu yasak, on binlerce kadronun sıradan Naziler için boşalması anlamına geliyordu ve onlara yapılmış vaatleri tutmanın kolay bir yoluydu; fabrikaları kamulaştırmaktan veya malikâne arazilerini dağıtmaktan çok daha kolay bir yol.

İşsiz aydınlar, soylarını belirlemek isteyen milyonlarca insan için soyağacı araştırmaları yapma işine girdiler. Olağanüstü bir gelişme – anneleri Aryan, babaları Yahudi olan veya büyükan-neleri Aryan, büyükbabaları Yahudi olan, dişi atalarının namusuna dair araştırmalar başlattıran ve kendilerinin gayrimeşru olduklarını kanıtlamak suretiyle Aryan olduklarını tespit ettiren insanlar oluyordu! Kısa bir zaman sonra, Naziler faydalı bazı Yahudiler olduğunu keşfettiler, böylece resmen bir “fahri Aryanlar” kastı teşkil edildi. Büyük bir halk çıldırmış gibi görünüyordu hakikaten; ama bir deliye kendi vaziyetini kabul ettirmenize imkân olmadığı, bunu yapmaya çalışarak onu sadece daha da deli yapacağınız, akıl hastalıkları uzmanlarınca gayet iyi bilinen bir gerçektir.

Şu veya bu yolla, önde gelen Yahudilere, Nazi yetkililerinin yeğenleri veya kuzenleri tarafından arzu edilmekte olan şirket yönetim kurulu üyeliklerinden ve yönetici mevkilerden istifâ etmelerinin hayırlı olacağı iletildi. Genellikle, kullanılan yöntemler öyleydi ki Yahudi intihar ediyordu; bu olaylar basın tarafından bildirilmese de, yeraltı mecralarından bunlara dair söylentiler yayılıyordu. Terör rejimi böyleydi işte; insanlar ortadan kayboluyor ve söylentiler başlıyordu ve bazen söylentiler gerçeğin kendisinden daha kötü oluyordu. Eski hapishaneler ve resmî kurumlar, Versailles Antlaşmasından bu yana boş duran eski kışlalar, toplama kamplarına dönüştürüldü ve süratle erkekler ve kadınlar ile dolduruldu; kamyonlar her gün yeni yükler getirdi ve sonunda bu insanların sayısı yüz bine yaklaştı.

Lanny bir mektup daha yazarak, dostlarının Hansi'nin müzik zaferlerine ve Irma'nın cemiyet zaferlerine gelip tanık olmamak suretiyle nasıl bir hata yaptıklarını söyledi. Bu defa, Johannes'in cevabı şöyle oldu: İş hayatının dertleri onu yıpratmaya başlamış ve doktorları da ona bir deniz seyahati tavsiye etmişlerdi. *Bessie Budd*'ı yeni bir yolculuk için hazırlamaktaydı, bu defa gerçek bir seyahat. Hansi ile Bess'in onu Kuzey Fransa limanlarından birinde karşılamalarını istiyor ve Budd'ların da geleceğini umuyordu – ailenin tamamı, Lanny ve Irma, Bay ve Bayan Dingle, Marceline ve Bebek Frances, ayrıca diledikleri sayıda mürebbiyeler ve bakıcılar. Yolculuk, eskiden olduğu gibi, Budd ailesi dünyanın hangi parçasını dilerse oraya yapılacaktı; Johannes, Atlantik Okyanusunu bir kere daha geçerek Newcastle ve Long Island'ı ziyaret etmeyi önerdi; daha sonra, sonbaharda, Batı Hint Adalarına inebilir ve belki de Panama Kanalından geçip Kaliforniya'ya ve eğer arzu ederlerse Honolulu ve Japonya, Bali, Cava, Hindistan ve İran'a gidebilirlerdi – düşünebilecekleri tüm romantik ve manzaralı ve tarihî yerler. Dizel motoruyla seyyar bir üniversite!

Bu davet, Irma'nın son dakikaya kadar ertelemiş olduğu bir karara varmasını gerekli kılıyordu. Malikâneyi bir yıl daha elde tutacak mıydı? Ona alışmıştı ve iyi eğitilmiş, becerikli hizmet personeline sahipti; ayrıca kendisi de bir ev sahibesi olarak kabul görmeye başlamıştı. Tüm bu ivmeyi kaybetmek yazık olacak gibi görünüyordu. Ama, diğer yandan, para gitgide kıtlaşmaktaydı. Korkunç depresyon. Lanny ona bir ekonomistin yaptığı hesaplamaları göstermişti; buna göre, depresyonun ABD'ye maliyeti Dünya Savaşının maliyetinden altı kat daha fazlaydı. Yeniden Yapılandırma Finans Kurumu sayesinde, sanayi tahvillerinin faiz ödemeleri yerine getirilmekteydi, fakat Irma'nın "kaliteli" hisse senetlerinden birçoğunun temettü ödemeleri durmuştu ve Irma, arkadaşlarına, çikolata, bisküvi ve Coca-Cola sayesinde yaşadığını söylerdi – bunlarla beslendiğini kastetmezdi, bunları üreten şirketlerin temettüleriyle yaşadığını söylemekti onun meramı.

Elinde, muazzam sabit giderleriyle, Shore Acres vardı; annesine verdiği parayı kısmak zorunda kalmıştı ve annesi de, bütün hizmetçilere, orada yaşayıp çalışmaya devam edebileceklerini ama artık maaş alamayacaklarını bildirmişti. Yine de gıda masrafları çok büyük ve vergiler fahiş miktardaydı – vergiler ne zaman fahiş değildi ki? Bayan Barnes'in mektupları, yoksulluğa çok yakın bir durumda oldukları hissiyatını veriyordu kızına.

"Bu malikâneyi çok da sevmiyorsun, değil mi Lanny?" Madam de Maintenon'un, üzerinde Güneş Kralı ağırlamış olduğu rivayet edilen yatağın pembe saten ihtişamı içinde yatan müşkül vaziyetteki kadın işte böyle sual etti.

"Biliyorsun, sevgilim, paranı nasıl harcayacağını sana söylemeyi taahhüt etmiyorum."

"Ama ben sana soruyorum."

"Sormana gerek yok. Sahip olduğundan fazlasını harcarsan, sahip olduğun paranın miktarı ne olursa olsun, fakir bir insansın demektir."

“Depresyon bittikten sonra Paris’e geri dönersek yeniden bir ev sahibesi olabilir miyim sence?”

“Paranın ne kadarını elde tutabilmiş olduğuna göre değişir bu sorunun cevabı.”

“Ah, Lanny, korkunçsun!” diye ünledi ev sahibesi.

Lanny kıkırdayarak, “Bunu sen istedin,” diye karşılık verdi.

Ana Kraliçenin torununu görmesinden bu yana bir yıla yakın zaman geçmişti ve dikkate alınacak bir noktaydı bu. Onu yeniden görünce memnuniyeti sınırsız olurdu ve ayrıca New Yorklu tüm o dostlarla buluşmak ve dedikoduları işitmek çok zevkli olacaktı. Aşırı uzun sürmezse Lanny buna katlanabilirdi. Ayrıca, Barnes malvarlığının mütevellisi ve idarecisi olan Joseph Barnes Amca için, sorumluluğu altında olan kişinin bir yıl boyunca malvarlığı üzerine herhangi bir çek yazmayacağını bilmek ne kadar rahatlatıcıydı!

“Lanny, Johannes’in tüm bu zaman boyunca bizim masrafımızı hakikaten çekebileceğini düşünüyor musun?”

“Eğer öyle tercih etseydi tek başına gidebilirdi,” diye karşılık verdi Budd’ın oğlu. “Hatta bana öyle geliyor ki düzenbazın daha önce hiç olmadığı kadar çok parası var. İyi zamanlarda olsun, kötü zamanlarda olsun, piyasa aşağıya veya yukarıya gitsin, fark etmiyor; adam işlerini her zaman yürütüyor.”

“Bunu nasıl beceriyor, Lanny?”

“Daima gelişmeleri takip ediyor ve parasını süratle kaydırabileceği şekilde tutuyor. İyi zamanlarda boğa, kötü zamanlarda ayı oluyor.”

“Gerçekten hayranlık verici,” dedi Irma. “Bu şekilde hareket etmeyi biz de öğrenebilir miyiz dersin?”

“Bize bir şeyler öğretmek kadar hiçbir şey memnun etmez onu; mesele şu ki kafanı oraya vermen ve orada tutman gerekir.”

“Sanırım sıkıcı olurdu bu,” dedi Irma, Büyük Hükümdarın resmî metresinin pembe saten yatağında sevimli kollarını gerip esneyerek.

Genç çift, Juan'a geldi ve Irma ile Güzellik, onların istikbaline dair sorunlar üzerine, bir çeşit anneler konferansı yaptılar. Güzellik, yat gezilerine meraklıydı; bunları seçkin bir seyahat tarzı sayardı; kendi coğrafya ve tarih bilgilerini bu yolla edinmişti, Irma da aynısını yapabiliirdi. Fakat asıl önemlisi, yat gezilerinin sağladığı emniyetti. Güzellik, kendi gençlerinin diledikleri kadar Kızıl ve Pembe sohbetler etmelerine aldırmazdı, yeter ki dışarıdan Kızıllar ve Pembeler, onlardan borç para almak için, okullar veya gazeteler veya bilmem neler başlatmak için veya onları Faşistler ve polis ile kavgalara sokmak için falan yanlarına gelmesinlerdi. Onları denize götürmek ve orada tutmak – ve belki, devrimler ve karşıdevrimler çemberi tamamlanıncaya dek barış ve huzur içinde yaşamak üzere yerleşebilecekleri sevimli bir tropikal ada bulmak! İşitmiş oldukları en son müzik bestelerini ve daha başka şeyleri onlara yat ile getirmek mümkün olurdu; ama Komünist veya Sosyalist ajitatörler, yürüyüş yapan, bağırıp çağıran, tabanca ve bıçaklarını savuran Faşistler veya Naziler olmayacaktı! “Güney Denizlerinde sivrisinek var mıdır acaba?” diye sordu yumuşak pembe Güzellik Budd.

Değişken mizaçlı kocasını mutlu ve güvende tutmak için en iyi yolun bu olduğuna ikna etti Irma'yı. Paris bugünlerde son derece tehlikeli bir yerdi; bir mitingden öbürüne koşturup duran, histerik nutuklar çeken, Nazilere Fransızcanın bütün küfürleriyle sövüp sayan Jesse'in yaptıklarına bir bakmalıydı! Bienvenu'ye her gün *L'Humanité* gazetesinin bir nüshası gelirdi ve Güzellik arada sırada bunu okurdu, erkek kardeşinin neler yapıp ettiğini izlemekle görevli sayardı kendini. Okudukça ürperirdi korkudan, çünkü bunun Hitlercilerde nasıl bir öfke uyandıracağını, Fransa'da birçok zengin ve önemli kişinin onlara sempati beslediğini biliyordu. La Croix de Feu,* la Jeunesse Française ve başka gruplar, güce güçle cevap vermek için hazırlanıyorlardı; büyük

* Croix de Feu (Ateş Haçı): 1927-1936 arasında faaliyet göstermiş milliyetçi bir örgüt.

bankalar ve diğer çıkar çevreleri, iktidarlarının yıkılmasına uysalca müsaade etmezlerdi kesinlikle ve iktidarlarını korumak için yapacakları mücadele Almanya'dakinden çok daha kanlı ve korkunç olurdu. "Bu işlerden uzak duralım," diye yalvardı Güzellik. "Fırtına esip bitene kadar bekleyin, sonra geri dönmenin emniyetli olup olmadığına karar verebiliriz."

Irma buna ikna edildi. Sonra oturup kendi aralarında Nina'ya bir mektup yazdılar; onu [Rick'i] incitmeden Rick tarafından da okunmasını dikkatle ayarladılar. İngiltere'de herhangi bir tehlike yoktu -en azından, Rick'in kabul edeceği bir tehlike yoktu- ve "kaçımsar" kelimesi onun en güçlü aşağılama ifadelerinden biriydi. Bu gezi, Rick'e, yeni bir oyun yazmaya odaklanmak için ideal bir fırsat olarak sunuldu. Nina bakımından ise, gelmek ve briçte dördüncü olmak bir dostluk hareketi olacaktı. Alfı için, coğrafya ve tarih dersleri, ayrıca Marceline ile mizaç farklarını mücadele yoluyla halletme fırsatı temin edecekti. Eğer bu delikanlının annesiyle babası onu okulundan bu kadar erken almak istemezlerse, Alfı daha sonra vapurla New York'a gidebilir ve yaz mevsimini toplulukla beraber geçirebilirdi.

Bu mektubu Lanny'ye okudular, o da tamam dedi, fakat dostuyla ilgili olarak daha iyisini yapabiliirdi. Lanny kafasında harika bir plan hazırlıyordu. Ülkesinin bir haydutlar çetesi tarafından ele geçirilişine daha yeni tanık olmuş bir Yahudi para babasının psikolojisini tahmin edebiliyordu. Nazilerin iktidara gelmesi ona ağır bir darbe olmuştu mutlaka ve diğer kapitalistlerle beraber bir volkanın krateri içinde yaşadığını ve çalıştığını fark etmeye yöneltecekti onu. Lanny, en varlıklı Yahudilerden birini incelikli ve iyice gizlenmiş bir muhasara altına koymayı, bir çeşit sosyal değişimin kaçınılmaz olduğuna onu ikna etmeyi, bu değişimin düzgün şekilde gerçekleşmesi için onun yardımını almayı planlıyordu. Herhangi bir parti veya doktrine değil, demokratik süreçler altında yürütülen kooperatif sanayi yönündeki genel eğilime kendini adanmış, haftalık bir özgür tartışma gazetesi

çıkarmak üzere, Lanny'nin bir süre önce Rick'le zaten konuşmuş olduğu plandı bu.

“Birkaç ay, belki bir yıl kadar, onu yanımıza alabiliriz; ve eğer bizi desteklemeye ikna edebilirsek, bu işi büyük bir ölçekte yapabilir ve gerçekten başarılı olabiliriz. Gelip de yardım etmez misin? Onun sorularına benden çok daha iyi cevap verebilirsin ve bunu halledebileceğine inanıyorum.”

Hiçbir ütöpik hayalci bu denli ayartıcı bir düşünceye karşı koyamazdı. Rick tamam deyince, Lanny kararı telgrafla Johannes'e bildirdi. Birkaç yıl önce benzer bir durumda kullanmış olduğu, Tennyson'un “Ulysses” adlı şiirinden o alıntıyı tekrar etme isteğine kapıldı – “Gün batımından ve tüm Batı yıldızlarının ışık banyolarından ötelere yelken açmaktır maksadım, ölünceye dek.” Ama sonra hatırına geldi ki Anavatan şimdi artık Hitler ülkesiydi ve mizah duygusu hiçbir zaman belirgin bir Alman niteliği olmamıştı. Fransa'nın Riviera bölgesinden telgrafla gönderilen sekiz veya on mısralık serbest vezinli bir İngiliz şiirinden bir Nazi sansür memuru kim bilir ne anlam çıkartırdı!

KARANLIK BİR OVADA GİBİ*

16

*Her Türlü Fenalığın Kökü***

I

ASRÎ zamanlarda bir dünya fatihi ortaya çıkmıştı. İskender, Sezar, Attila, Cengiz Han, Napoleon – bunlar gibi bir diğeri, hem de elektrik, rotatif matbaa makinesi ve radyo çağında, hem de on kişiden dokuzu böyle bir şeyi hiç tahmin etmediği halde. Bir dünya fatihinin kafasında pek az fikir olmalı, o fikirler de sabit olmalıdır; kesin olarak doğru niteliklerin, hem iyi hem kötü olan niteliklerin, kendine özgü bir kombinasyonu – çelikten bir kararlılık, karşı konulması mümkün olmayan bir enerji, herhangi bir türden çekincelerin olmaması. Ne istediğini bilmeli ve ona ulaşmasının önünde hiçbir engel bulunmasına izin vermemelidir. Başka insanların, hem düşmanların hem de dostların zihniyetlerini ve onları hangi ihtirasların, korkuların, nefretlerin, kıskançlıkların harekete geçireceğini anlamalıdır. Kitle zihniyetini, onu yönlendiren idealleri ve aldanmaları kavramalıdır; onların dilini konuşmak için yeterince fanatik olmalıdır, ama o dile kendini kaptıracak ölçüde değil. Kendi kaderin-

* 1822-1888 yıllarında yaşamış İngiliz şair ve yazar Matthew Arnold'un "Dover Beach" adlı şiirinden.

** Pavlus'un Timoteos'a Birinci Mektubu, Bap 6, Cümle 10 (*Yeni Ahit*).

den başka hiçbir şeye inanmamalıdır, tarihin perdesinde kendi şahsının yüceltilmiş imgesidir onun kaderi; koskoca insanlık milletlerinin onun suretinde ve onun iradesine göre biçimlendirilmesi. O amacı gerçekleştirmek için, dünya çapında yalancı, hırsız, katil olmalıdır; ister bireylere ister ülkelere karşı, kendi çıkarının emrettiği her suçu tereddüt etmeden işlemeye hazır olmalıdır. Ordularının yolunu düşmanlarının kemikleriyle döşemeli, savaş gemilerini insan kanı okyanuslarında yüzdürmeli, şan ve şeref marşlarını insanlığın iniltilerinden ve lanetlerinden bestelemelidir.

Hitler'in sahip olduğu müstesna avantaj, kendi halkının onun dediğine inanması, başka halkların ise onun laflarına inanmaması ve inanmak istememesiydi. Dünyanın ona yönelik tavrı, sirkte bir zürafaya uzun uzun bakan ve sonra da, "Böyle bir hayvan yok ki!" diye bağırان çiftçinin tavrına benziyordu. Hitler ne olduğunu ve neler yapmak niyetinde olduğunu dünyaya anlattıkça, dünyanın suratında bir inanmazlık gülümsemesi belirliyordu. Her akıl hastanesinde öyle insanlar vardı zaten; bu tip o kadar iyi biliniyordu ki herhangi bir psikiyatri uzmanı bunu bir konuşmanın tek bir paragrafından veya bir kitabın tek bir sayfasından teşhis edebilirdi. Mantıklı insanlar, "Çatlak!" deyip geçer ve işlerine bakarlar, Hitler'i dünyayı fethetmeye bırakırlardı. Şurada, burada, toplumsal sezgileri güçlü bir insan, olanlar hakkında uyarı çığlıkları atardı; fakat bunlar da iyi bilinen bir tip oluşturmaktaydı ve psikiyatri uzmanları onlara belli isimler vermişti.

Adolf Hitler, Nasyonal Sosyalist Partinin hâkimiyetini ele geçirdi çünkü onda bazı nitelikler bir araya gelmişti; çünkü en fanatik, en kararlı, en yorulmaz ve aynı zamanda en kurnaz, en çekincesiz, en ölümcül olandı. Ta başından itibaren onun otoritesine karşı isyan edenler olmuştu; zayıf olduğu dönemde bunları oyalamış ve kandırmış, ama güçlü olduğunda ezmişti. Nazi hareketi içinde arka arkaya birçok bölünme olmuş ve Hitler acımasızca bu fraksiyonların liderlerinin peşine düşmüştü; devlet otoritesini eline almadan önce bile, onun fanatik Fırtına Birlikleri

bu yeni Kan ve Toprak dinine karşı gelenleri dövmüş ve bazen de öldürmüşlerdi. Adolf Hitler ile beraber çalışırsanız dünyada iktidara yükselirdiniz; ona karşı çıkarsanız, beyniniz kaldırıma saçılırdı veya sırtınızdan tabancayla vurulur ve karanlık bir ormana -gömülmeden- bırakılırdınız.

Havacı ve subay, servet sahibi, lüks zevklerin ve doyuramaz kibirlerin insanı Hermann Göring, zehir saçan dilli, yamuk ayaklı cüce, geveze gazeteci Joseph Goebbels'ten nefret eder ve onu hakir görürdü; ve bu duygular samimiyetle karşılık bulurdu. Eğer cüret etseler, biri öbürünün suratına sülfürik asit fırlatır, öbürü berikini gördüğü yerde tabancasını çekip vururdu. Ama Führer'in Hermann'a usta bir yönetici olarak, Jupp'a [Joseph Goebbels'e] usta bir propagandacı olarak ihtiyacı vardı ve onları arabaya koşup sürmekteydi. O çılgınlık ve nefret partisinde daha yüzlerce adam için aynı şey geçerliydi: Dünya Savaşı mağdurları, ekonomik çöküntü mağdurları, psikopatlar, madde bağımlıları, sapıklar, kriminal tipler – bunların hepsinin Adolf'a olan ihtiyacı, Adolf'un onlara ihtiyacından biraz daha fazlaydı ve Adolf onları bir araya toplayıp kendi başlarına olabileceklerinden daha güçlü bir topluluğa dönüştürüyordu. Kendisinin Adolf'tan daha büyük bir adam olduğuna ve partiye liderlik etmek için daha donanımlı olduğuna emin olmayan tek bir insan bile yoktu neredeyse; eski günlerde, birçoğu ona efendilik taslamıştı ve içten içe onu hâlâ küçük görüyordu; ama Hitler sahip olduğu nitelikler kombinasyonu ile kendini onlara kabul ettirmişti. Kitleleri ona güvenmeye ikna etmiş olan adam oydu ve N.S.D.A.P. ve bütün üyelerine fetih yolunda öncülük edebilecek olan da oydu.

II

Adolf Hitler, Lenin'i gözlemişti, şimdi de Stalin'i ve Mussolini'yi gözlüyordu ve hepsinden bir şeyler öğrenmişti. Lanny Budd'ın Roma'da olduğu 1924 Haziran ayında, Benito Mussolini yirmi aydan uzun bir zamandır İtalya'nın başbaka-

nıydı, ama Sosyalistler hâlâ onun gazetelerinden birkaç kat daha çok satılan gazeteler çıkartıyordu ve İtalyan parlamentosunda ve ülkenin genelinde hâlâ ifade hürriyeti vardı; hâlâ bir muhalefet partisi vardı, sendikalar ve kooperatifler vardı, Faşistlerin iradesine direnmenin başka araçları vardı. Matteotti'nin* katilinin, muhalefeti ezme ve kendini İtalya'nın efendisi yapma amacına ulaşması için bir yıldan daha uzun bir zaman geçmesi gerekmişti.

Adolf'un takvimiyse bundan farklıydı. Onun dış dünyada yapılacak bir işi vardı ve buna başlamadan önce üç yıl boyunca oyalanma niyeti yoktu. Beklemeyi biliyordu, ama gerekli olandan bir saat daha uzun beklemezdi asla ve bunun zamanlamasına kendisi karar verirdi; hamlelerinin ani ve hızlı oluşuyla dünyayı ve hatta kendi takipçilerini şaşırtırdı.

Önce, her zaman ilk önce, psikolojik hazırlık. Alman işçilerinin haklarını yok edip, işçilerin neredeyse yüz yıldır sabırla inşa etmekte oldukları bir hareketi imha mı edecekti? O zaman, elbette ilk adım, işçilere kollarını uzatmak, onları sırtlarından bıçaklarken kardeşçe bir kucaklamayla sarıp sarmalamak, onları makineli tüfek mermileriyle rahatça delik deşik edilebilecekleri bir tahtın üzerine oturtmaktı.

Avrupa'nın işçi bayramı Mayıs ayının ilk günüydü. Kıtanın her yerinde, işçiler geçit törenleri yapar, çok büyük mitingler, piknikler ve spor etkinlikleri tertip eder, şarkılar söyler ve liderlerinin konuşmalarını dinler, üç yüz altmış dört zorlu gün için birbirlerine cesaret ve ilham verirlerdi. Şimdi, birkaç hafta önceden, Hitler hükümetinin 1 Mayıs bayramını devralacağı ve onu "Ulusal Emek Günü" yapacağı ilan edildi. Bu hükümet "gerçek Sosyalizm" hükümetiydi; işçilerin dostuydu, hatta kendisi işçi sınıfıydı zaten ve artık bir sınıf mücadelesi veya herhangi bir çıkar çatışması olamazdı. Devrim tamamlanmış olduğuna göre, işçiler elde etmiş oldukları başarıyı ve önlerinde uzanan yeni ve muh-

* Giacomo Matteotti (1885-1924): İtalyan Sosyalist Partisinin lideri. Faşistlerce öldürülmesi büyük uluslararası tepki yarattı; Mussolini rejimi bu yüzden bir sarsıntı geçirdi, ama sonra toparlandı.

teşem geleceği kutlayacaklardı. Tüm bu parıltılı, göz alıcı sözler – ve basın ve radyonun bu mesajı Anavatanın her köşesine taşıma gücü. Ayrıca, tabii ki, polisin ve özel Nazi ordularının başka herhangi bir düşünceyi seslendirmeye kalkışabilecek herhangi birini dehşete düşürme ve ezme gücü.

“Ah, Lanny, gelip görmelisin bunu!” diye coşkuyla yazıyordu Heinrich Jung mektubunda. “Emsali dünyada hiç görülmemiş bir şey olacak bu. Bütün gençlik kuvvetlerimiz sabahleyin Lustgarten’de toplanacak ve Başkan Hindenburg’un bizzat kendisi bize hitap edecek. Öğleden sonra, Almanya’daki her zanaat ve mesleğin, hatta her büyük fabrikanın kostümlü geçit alayları olacak. Tempelhof Hava Meydanında toplanacak hepsi ve süslemeler hayal edebileceğin herhangi bir şeyin ötesinde olacak. Zenginler, Führer’e yakın oturmak için bilet satın alarak gösterilerin maliyetini karşılıyorlar. Elbette, O [büyük harfle üçüncü tekil şahıs kullanarak Hitler kastediliyor] konuşma yapacak ve daha sonra, bir muharebe oluyormuş gibi havai fişekler atılacak – üç yüz metrelik gümüş yağmuru! Senin ve karının misafirlerim olarak gelmenizi rica ediyorum – bu tarihî sahnelere tanık olmaktan her zaman mutluluk duyacaksınız... Hamiş: Harikulade yeni işçi programımızla ilgili bazı yayınlar gönderiyorum size. Bunları okuduktan sonra hiçbir kuşkunuz olamaz.”

Lanny, mektubu aldığı bildirilen ve üzüntülerini ifade eden bir cevabi mektup gönderdi. Bu ateşli genç memurla irtibatı sürdürmenin bir maliyeti yoktu ve göndermiş olduğu yayınlar günün birinde Rick’in işine yarayabilirdi. Adolf Hitler Almanya’nın başbakanı olduğu sürece bu ülkeye girmek istemeyeceğinden hayli emindi Lanny.

III

Heinrich’in vaat etmiş olduğu bütün ihtişamla, kutlamalar yapıldı. O güne kadar bilinenlerin en kocamanı ve en teferruatlı olanıydı her şey. Kaşarlanmış yabancı muhabirler bile huşu

içinde kaldılar; dünyada yeni bir şeyin doğmakta olduğu yolunda haberler geçtiler. Muazzam hava meydanında, öğlen saatine kadar üç yüz bin kişi toplanmıştı, yere oturup akşam sekizde başlayacak törenleri beklediler. Akşam sekiz olduğunda kalabalık bir milyona veya bir buçuk milyona ulaşmıştı; tek bir yerde hiç bu denli büyük bir kalabalığın toplanmamış olduğu söyleniyordu. Hitler ve Hindenburg bir otomobilde yan yana oturmuş halde geliyorlardı; böyle bir şey ilk defa olmuştu. Friedrichstrasse boyunca ilerlediler; bu cadde, kaldırımların ucuna kadar, bağırarak kalabalıklarla doluydu ve “Alman Sosyalizmi İçin” ve “İşçiye Onur” yazılı pankartlar asılmıştı binalara. Yeni başbakan kürsünün önünde durdu, insan yüzlerinden oluşan engin denize yukarıdan bakıyordu. Spot lambalarının ışığı altında durdu, Nazi selamını defalarca verdi ve nihayet konuşmaya başladığında, ses yükselticiler onun sesini hava meydanının her noktasına, radyolar ve telgraf makineleri de dünyanın her yerine taşıdılar.

Yeni başbakanın mesajı şuydu: “Alman halkı kendi içinde yeniden tanışmalıdır.” Almanya içindeki bölünmeler “insan aptallığı” yoluyla meydana gelmişti ve “insan aklı” yoluyla giderilebilirdi. Bugünden itibaren 1 Mayıs’ın herkesin el ele vereceği bir gün olmasını emretti ve bu özel günün vecizesi şu olacaktı: “Çalışmayı onurlandırın ve çalışana saygı gösterin.” Almanlara en çok duy-mak istedikleri şeyi söyledi: “Siz ikinci sınıf bir millet değilsiniz; eğer güçlü olmak isterseniz, güçlü bir milletsiniz.” Dindarlaşır dua etti: “Tanrım, hürriyet mücadelemize yardım et!”

Daha belagatli, daha soylu bir şey olamazdı. Adolf, gazetecisine* göz kırpmış ve “Hey, Juppchen,** milletin gözünü boyadık galiba,” veya bu anlamda Almanca argo bir laf demiş midir acaba? Her neyse, ertesi sabah, dört milyon işçiye temsil eden ve yıllık gelirleri iki yüz milyon markı bulan, Almanya’nın işçi sendikaları tek bir hamlede kapatıldı. O tarihe kadar sendikalarda Nazi propaganda faaliyetlerini yürütmüş olan İşyeri Hücre Teş-

* Propaganda Bakanı Goebbels kastediliyor.

** Joseph’in diminütif şekli (Yusuf yerine “Yusufçuk” gibi).

kilatının “eylem komiteleri” yaptı bu kapatma işini. Tüm sendikaların merkezlerinde silahlı çeteler belirdi, sendika yetkililerini tutukladı ve toplama kamplarına götürüp attılar. Sendikaların fonlarına el konuldu, gazeteleri yasaklandı, yayıncıları hapsedildi, bankaları kapatıldı; ve hiçbir direniş olmadı. Naziler, “kanuna aykırı” bir şey yapınca kadar beklemek gerektiğinde ısrar etmişti Sosyalistler [Sosyal Demokratlar]; ve işte o şey yapılmıştı.

“Ne yapabiliriz ki?” Freddi böyle soruyordu Lanny’ye, daktiloda yazılmış imzasız bir mektupta – imzasını koymamıştı çünkü imzalı bir mektup onun hayatına mal olabilirdi. “Arkadaşlarımız evlerinde küçük toplantılar yapıyorlar, ama hiç silahları yok ve üyeler kitlesi, liderlerinin korkaklığı yüzünden moral bozukluğu içinde bulunuyor. Kooperatiflere de el konulacağı rivayet ediliyor. Bu baskınları emretmiş olan sarhoş kabadayı Robert Ley’in yöneteceği ‘Alman Emek Cephesi’ diye yeni bir teşkilat olacaktı. Paris’teki gazeteler onun manifestosunu yayımlamıştır, sanırım. Adam şöyle diyor orada: ‘Hayır, ey işçiler, sizin kurumlarınız biz Nasyonal Sosyalistler nazarında mukaddes ve dokunulmazdır.’ Böyle bir ikiye bölünmüşlüğü kim hayal edebilir? Kelimelerin hiçbir anlamı kalmadı mı artık?

Bu mektubu cevaplandırmayın ve zararsız şeylerden başka hiçbir şey yazmayın bize, çünkü bize gelen postanın takip edildiği çok açık. Yurt dışındaki yakınlarımızdan şimdilik herhangi bir siyasi toplantıya katılmamalarını istemek zorundayız. Bunun sebebi aşikâr.”

Bu dehşet sürüp giderken elleri bağlı oturmak mecburiyeti Hansi ve Bess için ıstırap vericiydi. Fakat Naziler suçluları korkutmak için bir ailenin masum üyelerini cezalandırma şeklindeki kadim barbar âdetini tekrar canlandıracaklarını açıkça belli etmişlerdi. Karısı ve çocuklarının, annesiyle babasının, erkek ve kız kardeşlerinin, toplama kamplarına atılıp işkence görmelerine sebep olabileceğini bildiği vakit, bir adam pek de iyi bir anti-Nazi savaşçısı olmaz. Hansi’nin sığınmacılar yararına konserlerde çalmak için yapmış olduğu taahhütleri iptal etmekten başka çaresi yoktu.

“En azından aile Almanya’dan çıkıncaya kadar bekleyin,” diye yalvardı Güzellik; ve genç Kızıllar vicdanlarına sordular: “Peki, ya sonra?” Dostlar ve yoldaşlar ıstırap çekerken bir gezinti teknesine binip gitmeye hakları var mıydı? Diğer yandan, Baba’nın dinlenme ihtiyacı ne olacaktı? Yahudiler arasında aile dayanışması hissi güçlüdür. “Babanı ve anneni say ki Rabb’in Allah’ın sana verdiği toprak üzerinde günlerin uzun olsun.”* Rab kendi takdiriyle o toprağı ellerinden almayı uygun görmüştü, ama buyruk hâlâ geçerliydi ve Hansi, ona dünyadaki her şeyin en iyisini vermiş olan ve şimdi eğer en büyük oğlu Nazilere savaş ilan ederse kesinlikle rahat etmeyecek olan babasını düşündü. Ayrıca, ailesi için yaşamış ve başka herhangi bir mutluluk düşüncesini aklına hemen hiç getirmemiş olan anne vardı. Şu günden itibaren dehşet içinde mi tutacaktı o anneyi?

Hem sanatçı hem de devrimci olmak isteyen kadim Yahudiye’nin oğlu, “Sen ne düşünüyorsun, Lanny?” diye sordu. Lanny öyle duygulandı ki Johannes’in tuzağa düşürülmesi ve servetine dizgin vurulması için aklında pişmekte olan planı ona açıkladı. Hansi çok sevindi; böylece vicdanı rahat edecek ve ke-man çalışmalarını sürdürebilecekti. Ama katı düşünceli Bess şu yorumu yaptı: “Bir liberal dergi daha olacak, işte o kadar.”

Lanny, suratında müstehzi bir gülüşle, şöyle karşılık verdi: “Sana ait bir Kızıl bölüm olabilir ve düşüncelerini orada yazabilirsin.”

Püritenlerin büyük torunu [Irma], “Aile paramparça olur,” diyerek görüşünü beyan etti.

IV

Johannes kendi tarafı için pasaportlar almış olduğunu yazdı ve yatın Calais’ye varacağı tarihi belirledi. Oradan Ramsgate’e gidecekler, birkaç günlüğüne Londra’ya uğrayacaklar ve belki Pomeroy-Nielson’ları ziyaret edeceklerdi – çünkü bu bir keyif

* *Eski Ahit*, Çıkış 20:12.

gezintisi olacak, herhangi birinin aklına esen herhangi bir şeyi yapması için yeterli vakit olacaktı. “Hepimiz bir tatili hak ettik,” diyordu mektup. Lanny bu sözlerin Johannes Robin için geçerli olabileceğini düşündü, fakat Bayan Irma Barnes için de geçerli miydi acaba?

Cevap olarak şöyle yazdı: “Emily Chattersworth, Les Forêts’ye varmış bulunuyor ve Hansi çok güzel bir programla ona bir konser verecek. Sen ve ailen niçin hemen gelip de Paris’te birkaç gün geçirmeyesiniz? Sizi görmeyi çok istiyoruz. İlkbahar Salonu yıllardır görmüş olduklarımız arasında en ilginç olanı. Zoltan burada ve sana güzel bazı resimler satacak. Zaharoff Balincourt’da ve Madam da onun yanında bulunuyor; seni oraya göndereceğim. Madam ile bir seans yapabilir ve belki de müteveffa amcalarının ruhlarıyla bir kez daha karşılaşabilirsin. Önerebileceğim başka keyifler ve seni görmeyi niçin bu kadar istediğimiz konusunda verebileceğim başka sebepler de var.”

Johannes, satırlar arasında bir gülümsemeyle cevap verdi: “Davetin çok değerli, ama lütfen amcalarımın ruhlarına hâlâ halletmem gereken önemli işler olduğunu izah et. Bazı önemli kişilere hizmetler vermekteyim ve bu hepimizin yararına olacaktır.” Gayet üstü kapalı ifadeler, ama Johannes’in bir şeyler satmakta olduğunu ve birkaç milyon markı feda edemediğini kestirebiliyordu Lanny. Amcalarının ruhları anlardı bunu.

“Yabancı basının Almanya hakkında yazdığı her şeye inanmayın,” diyordu ihtiyat ustası adam. “Burada önemli toplumsal değişimler oluyor ve halkın maneviyatı –bazı küçük gruplar müstesna– dikkate değer.” Bu cümleyi incelediğiniz vakit, kelimelerin dikkatle seçilmiş olduğunu ve farklı şekillerde yorumlanabileceğini görebiliyordunuz. Lanny eski dostunun zihniyetini biliyordu ve onun bağlantılarının epeycesini de. Kendilerine borç para vermiş olduğu müflis toprak beyleri, kendileriyle ittifaklar kurmuş olduğu haris çelik ve kömür patronları, Almanya’nın hâkimiyeti için hâlâ mücadele veriyorlar, Nazi Partisinin içinde çalışıyorlardı ve partideki hizip çekişmesi biraz da

onların eseri idi. Lanny, sendikalara yapılan baskınların Robert Ley ve onun kendi çeteleri tarafından gerçekleştirilmiş olmasını not etti. “Sarhoş kabadayı” acaba partili yoldaşlarının haberi olmadan mı yapmıştı bunu? Eğer öyle yaptıysa, Thyssen’in çelik eli çalışmıştı perde arkasında. Nefret ettiği sendikalardan kurtulmanın ve o günden itibaren grevlere karşı emniyette olmanın Ruhr tröstü başkanı için kaç milyar mark anlamına geldiğini kim hesaplayabilirdi?

Robbie Budd mektubunda bu durum hakkında yazdı, zira onun açısından önemliydi. Şöyle diyordu: “Almanya’da sanayi hâkimiyeti için sert bir mücadele var. Her ikisi de siyasi bakımdan güçlü olan iki grup bulunuyor. Bir tarafta Thyssen ve Krupp, diğer tarafta Otto Wolff grubu. İkinci grup kısmen Yahudi’dir ve mevcut ortam onlar için pek iyi değil. Johannes, her iki tarafta dostları olduğuna inanıyor ve umarım kendini aldatmıyordur. Fırtınalı bir denizde ufak bir gemi yürütüyor.”

Robbie başka bir haber daha verdi: “Baba* gitgide bozuluyor. Korkarım, geldiğinde onu burada bulamayabilirsin. Belirli bir hastalığı yok, sadece ihtiyarlığa bağlı o yavaş çöküntü işte. Buna tanık olmak çok üzücü. Benim için ağır sorumluluklar anlamına geliyor bu durum; bunun hakkında yazmamayı tercih ederim, ama seni gördüğüm zaman anlatırım. Yaşlı beyefendiye yaz ve sana gösterdiği şefkati ne kadar çok takdir ettiğini açıkça bildir; işlerini olduğu kadar bütün ailesini de elde tutmaya çalışıyor. Ona dün ne dediğimi unutuyor, ama uzun zaman önce olanları gayet net olarak hatırlıyor. Bu da bana zor geliyor, çünkü o günlerde çok üzülmeme sebep oldum; halbuki beni olduğum gibi kabul etmeyi ve daha fazlası için zorlamamayı öğrenmeye başlamıştı o sıralarda. Onun haline çok üzülmemeye çalışıyorum, zira çoğu insandan daha iyi bir hayatı oldu ve kader ne ebediyen yaşamamıza ne de yaşarken her istediğimizin olmasına izin veriyor.”

* Robbie Budd’in babası, Lanny Budd’in büyükbabası.

Adolf Hitler, modern çağlarda yaşamış herhangi birinden daha çok, istediklerini yaptıırıyordu. Almanya'daki her şeyin, devletin, kurumların, hatta kültürel ve sosyal hayatın hâkimiyetini elde etmek için dümdüz ilerliyordu. Onun yolunda duran her örgütlenmeyi, ardı ardına, muhalefetin başını döndüren bir sürat ve acımasızlıkla ezmeye yöneliyordu. Onu kontrol edebileceğini keyifle hayal etmiş olan Milliyetçi Parti, kendini çaresiz bir halde buldu. Başbakan Yardımcısı Papen sembolik bir makam sahibi durumuna geldi; Göring'e Prusya eyaletini yönetme işi verildi. Hugenberg'in gazetelerinin birkaçı yasaklandı ve kabineden istifa etme tehdidini ileri sürdüğünde hiç kimse buna aldırış etmez gibiydi. Milliyetçi üyeler birer ikişer çekilmeye zorlandılar ve onların yerini Naziler aldı. Bunların emrinde çalışanlar tutuklandı, zimmet filan gibi suçlamalara maruz kaldılar. Halkı Aydınlatma Bakanı herhangi bir kimseyi herhangi bir şeyle suçlayabilecek konumda bulunuyordu ve suçlamalara cevap vermek tehlikeliydi.

Mayıs ayının onuncu gününde, Almanya'nın her yerinde, medeni dünyanın dikkatle izlediği törenler oldu. Berlin Üniversitesinin muhteşem kütüphanesinden çok miktarda kitap toplandı. Bunlar arasında, geçmiş yüz sene içinde yazılmış en değerli kitapların çoğu bulunuyordu; politik, sosyal veya cinsel sorunlara çok uzaktan bile olsa dokunan her kitap. Üniversite ile Opera Binası arasındaki meydanda, kırk bin cilt kadar kitap bir yığın halinde toplandı ve üstlerine benzin döküldü. Parıltılı dernek kasketlerini takmış, vatansever ve Nazi şarkılarını söyleyerek, öğrenciler geçit resmi yaptılar. Gayet ciddi bir edayla, yığılmış olan kitapları ateşe verdiler ve ince bir yağmur altında bekleyen bir kalabalık, yığının tutuşup alev almasını bekliyordu. Bu şekilde, çağdaş düşünce Anavatanda sembolik olarak imha edildi ve fikir hayatının ön safında durmuş olan bir ülke artık "kanıyla" düşünmeyi öğrenecekti.*

* Kitapları yakılan yazarlar arasında Upton Sinclair de varmış.

Mayıs ayının yine onuncu gününde, Almanya'daki okullara Nazi "ırk" doktrinlerini öğretmeye başlamaları emredildi. Aynı gün, Sosyalist [Sosyal Demokrat] Partiye ait bütün fonlara el koyan hükümet bunları Nazilerin kontrolündeki yeni sendikalara devretti. Yine aynı günde, Başbakan Hitler bir işçi kongresine hitaben konuşma yaptı; onlara, kendi mütevazı geçmişi ve içinde yetiştiği şartlar nedeniyle işçilerin gereksinmelerini anlayıp bunlara yanıt vermeye gayet uygun bir insan olduğunu söyledi. Aynı gün içinde, *New York Times*'ın muhabiri, Sosyalistlerin [Sosyal Demokratların] lideri Scheidemann'ın kızının intiharıyla ve ayrıca Almanya'ya onur kazandırmış ama Alman sporunu Nazi propagandasıyla "eşgüdüm" içine koyma sürecine karşı çıkmış olan tenis şampiyonu bir kadınla ilgili haberleri gazetesine telgraf çekerek bildirmekten men edildi. Son olarak, yine o gün, New York'ta Broadway Caddesinde, Alman Yahudilerine yapılan muameleye karşı protesto amacıyla yüz bin kişinin katıldığı bir yürüyüş oldu.

VI

Budd ailesinin Bienvenu ve Paris'teki üyeleri, evlerinden bir yıl ayrı kalmak üzere eşyalarını toplayıp hazırlanıyorlardı. Neleri almalı ve neleri geride bırakmalıydılar? Tekneye götürülecek olan her şey, kabinler için veya ambar için ayrıca işaretlenmeliydi. Paris'ten Bienvenu'ye gönderilecek olan şeyler Jerry Pendleton'a emanet edildi; Jerry bunların paketlenmesi ve sonra paketlerinden çıkarılması ile ilgilenecekti. Eski öğretmen ve eski teğmen, yıl boyunca maaşının çoğunu biriktirmişti ve pansiyona geri dönüp turistlerin yine gelmelerini bekleyecekti. Madam Zyszynski bir yıl süreyle silah tacirine ödünç verilecekti – çünkü Budd'ların ve Dingle'ların ruhları diyeceklerini demişlerdi sanki, oysa Düşes Marqueni hâlâ kuvvetli gidiyordu. Bub Smith, paha biçilmez küçük Frances'e tekneye kadar eşlik edecek ve oraya sağ salım teslim edecekti; daha sonra bir vapura binip Newcastle'daki işine

dönecekti. Frances bebek, haydutların ve insan kaçıranların diyarına gelinceye kadar, orada kendi işiyle uğraşacaktı Bub Smith.

Yolculuğa Bienvenu'den katılanlar trenle Paris'e geldiler: Hansi ve Bess; Güzellik ve kocası; Marceline ve mürebbiyesi – on altısına yakın, zarif, genç bir hanım olan Marceline yatta her gün ders yapmak zorunda olacak ve Addington Hanım'ın bilmediği herhangi bir şey olursa, ansiklopediye bakacak veya her şeyi bilen Lanny ona açıklayacaktı. Frances artık üç yaşındaydı ve maiyeti, bakıcı Severne Hanım ile Teksaslı eski kovboydan oluşuyordu. Bu on kişi sabahleyin vardılar ve büyük telaş ve yaygara oldu, çünkü hepsi de yata binmeden önce şunu veya bunu istiyordu. Bir malikânenin giriş koridorunda bu kadar çok çanta ve kutunun yığıldığı daha önce hiç görülmemişti herhalde.

Akşamleyin, topluluk Calais trenine bindi; onlara dört kişi katılmıştı: Irma ve kocası, hizmetçisi ve Feathers. Irma'nın hep söylediği gibi, bu kadın bir budalaydı, ama iyi bir budala. Tüm ufak tefek işleri, alışverişi ve telefona bakmayı o yapardı; hesapları tutar ve fena halde karmakarışık ederdi; Irma'nın azarlarını gözyaşlarıyla dinler ve kendini düzelterceğine, elinden gelenin en iyisini yapacağına söz verirdi, ama bir türlü beceremezdi, çünkü bir hanım olarak yetiştirilmişti ve işinden ziyade kendi egosunu düşünürdü.

Şimdi iki misli daha çok çanta ve kutu vardı; ve iki misli daha çok telaşe, ama düşük tonlarda, zira Irma ailenin vakarının korunması bakımından çok dikkatliydi. Tanınmış bir aile olduklarından, istasyonda onlara bu yolculuk hakkında sorular sormak ve yola çıkışlarını görmek üzere gazeteciler bulunuyordu. Milyonlarca insan, onların yapıp ettiklerine dair haberleri okur ve kendilerini onların yerinde hayal ederek heyecanlar yaşırdı; milyonlar onlara hayran olur, milyonlar onları kıskanırdı, ama sadece üç beş insan onları severdi – dünyanın hali işte böyle gibi görünüyordu.

Topluluk, ertesi sabah, eski liman ve sayfiyenin* demiryolu istasyonunda meydana çıktı. Onlar beklerken, Lanny yatın henüz gelmemiş olduğunu telefonla öğrendi. Taksilere doluşup Hotel du Commerce et Excelsior'a gittiler; orada dağ gibi bagajlar bir odaya bırakıldı ve Feathers bunlara göz kulak olmakla görevlendirildi. Harika bir bahar günüydü. Zarif, bembeyaz *Bessie Budd*'ın yaklaşmasını seyredebilecekleri yüksek bir nokta bulmak için oradan ayrıldılar. Irma ile Lanny'nin belleğinde bu görüntünün hiç unutulmayacak bir yeri vardı: Ramsgate'te aceleyle evlenmeye çalışıyorlardı ve bu yat ile onun şen gönüllü sahibi, onlara, Canterbury Başpiskoposunun hâkimiyet sahasından bir kaçış yolu temin etmişlerdi o gün.**

Şimdi yat, onları, ütoppyaya veya üzerinde bir fildişi kule bulunan tropikal bir adaya götürecekti – bağırp çağırarak yürüyen ve bıçaktan Yahudi kanı fışkırması hakkında şarkılar söyleyen Nazilerin olmadığı dünyanın herhangi bir yerine. Petrol yakan tekneler ufukta duman izleri bırakmaz; o yüzden, gitgide büyüyen ufacık bir benek aramaları gerekiyordu. Doğu yönünden böyle birçok benek gördüler, ama bunlar yaklaşıp irileştikçe başka bir şey oldukları anlaşıldı. O zaman, topluluk öğlen yemeğine gitti; uzunca tek bir masada on dört kişi olduklarından, hepsinin yerleşmesi ve siparişlerinin alınarak doğru şekilde servis edilmesi kolay olmadı. Önemli sınıflara mensup olmaları nedeniyle, kendileri de hizmetçileri de halkın içinde dikkat çekecek herhangi bir şey yapmamalıydı ve bunu ailenin üç yaşındaki üyesine bile telkin etmeye çalıştılar. Sessiz ol, sessiz ol, Bebek!

Deniz kıyısındaki meydanda oturup tüm öğleden sonra ufka doğru baktılar. Bazıları denize girip yüzdü, bazıları şehrin görülecek yerlerine baktı – dört yüz yıllık kale burçları, hisar, içinde

* "Eski liman ve sayfiye": Calais (okunuşu, "kale").

** İngiltere Kilisesinin usullerine göre evlenme mecburiyetinden kurtulmuş olmaları kastediliyor.

Rubens'in* bir tablosu bulunan Meryem Ana Kilisesi. Kartpostallar satın alıp bunları dostlarına gönderdiler. Arada sırada limana bir kez daha bakıyorlardı, ama *Bessie Budd* hâlâ ortalarda görünmüyordu. Restoranda yine masalar yan yana getirildi ve on dörtler akşam yemeğini yediler; dışarıya çıkıp karanlık basınca-ya kadar bakındılar – ama hâlâ yattan hiçbir iz yoktu.

Endişelenmeye başladılar. Johannes, Bremerhaven'den ayrılmak için kesin bir saat belirlemişti ve her şeyi zamanında yapan, çalışanlarına da öyle yaptıran, dakik bir adamdı. Öngörülme-yen herhangi bir şey çıkmış olsaydı, kesinlikle telgraf çeker veya telefonla haber verirdi. Son mektubunda, onları nerede bulacağını bilmesi için, hangi otele gitmeleri gerektiğini açıkça belirt-mişti. Onunla beraber denizde o kadar çok seyahat etmişlerdi ki Calais'ye ulaşmanın kaç saat alacağını biliyorlardı ve yatın Paris'ten yola çıkan trenle aynı zamanda Calais'ye varması plan-lanmıştı. Yat on iki saat gecikmiş bulunuyordu.

Bir şey olmuştu mutlaka. İhtimalleri tartışarak zaman ge-çirdiler. Bakımları gereğince yapılan özel yatlar sakın havada makine arızasına uğramazlar, Almanya'dan Fransa'ya giderken Frizya adalarına da girmezler. Gündüz vakti ne kadar emniyetle giderlerse, gece vakti de o kadar emniyetle giderler; ama elbette ki bir balıkçı teknesi veya başka bir engel ona çarpmış olabilirdi. "Lastik arızası!" dedi otomobilci Lanny.

VIII

Yatma zamanı geldiğinde hâlâ bir haber alınamamış olduğun-dan, Lanny telefona gitti ve Bremerhaven'i arayıp *Bessie Budd* adlı yatı istedi – yatın oradan ayrılmış olup olmadığını öğrenmenin en kestirme yoluydu bu. Hansi ve Bess onun yanına oturdular ve her zamanki gecikmelerin ardından, Almanca konuşan genizden bir ses işitildi: "*Dieselmotorjacht Bessie Budd.*"**

* Peter Paul Rubens (1577-1640): Hollandalı ressam.

** "Dizel motorlu yat *Bessie Budd.*"

“Wer spricht?”* diye sordu Lanny.

“Pressmann.”**

“Wer ist Pressmann?”***

“ReichsbetriebszellenabteilungGruppenführerstellvertreter.”****

Almanlar bu gibi unvanları gururla taşır ve çabucak söylerler.

“Yatta ne yapıyorsunuz?”

“Auskunft untersagt,” diye cevap verdi o ses. Bilgi vermek yasak!

“Ama yatın dün yola çıkması gerekiyordu!”

“Auskunft untersagt.”

“Aber, bitte...”*****

“Leider, nicht erlaubt” – “Üzgünüm, müsaade yok!” İşte bu kadar.

Ahizeden kapanma sesi geldi ve Lanny, donakalmış bir halde, kapalı telefon hattını bir süre dinleyerek bekledi.

“Aman Tanrım!” diye bağırdı sonra. “Naziler tekneye el koymuş olabilir mi?” Hansi bembeyaz oldu. Bess tırnaklarını avuçlarına geçirdi, “Bunu niye yapśınlar ki!” diye bağırdı.

“Bilmiyorum,” diye yanıtladı Lanny, “meğerki onlardan birinin canı bir yat çekmiş olsun.”

“Baba’yı tutuklamışlardır!” diye fısıldadı Hansi. Devrilecekmiş gibi görünüyordu. Bess onu omuzlarından yakaladı. “Ah, Hansi! Zavallı Hansi!” Bess’in aklına önce onun gelmesi doğaldı. En çok ıstırap çekecek olan oydu çünkü!

Âdeta gökten bir yıldırım düşmüş ve planlarını mahvetmiş, zevklerini bir ıstırap kâbusuna çevirmişti. Tam bir mahvoluş, kaçılması olanaksız bir felaket – işte böyle görünüyordu durum ve hiç kimse diğerlerini avutmak için söyleyecek herhangi bir şey düşünemiyordu. Kararlaştırılan hareket saatinden bu yana otuz

* “Kim konuşuyor?”

“Gazeteci.”

*** “Gazeteci kim?”

**** “Devlet Operasyon BirimleriDairesiGruplar Başkanı Temsilcisi.”

***** “Ama lütfen...”

altı saat geçmişti ve Johannes'in, dostlarına haber yollamak için bu kadar uzun zaman beklemesi tasavvur edilebilir miydi? Ailenin herhangi bir üyesi serbest olsaydı, o kişi haber göndermezlik eder miydi?

Başka tek bir ihtimal vardı: "Para yedirmiş" ve kaçmış olabilirlerdi. Almanya'yı terk etmek için yola çıkmış veya bir yerde saklanıyor, telgraf çekmeye cesaret edemiyor olabilirlerdi. Fakat o durumda, daha önce kullanmış oldukları yöntemi kullanır, imzasız bir mektup gönderirlerdi. Eğer böyle bir mektup yoldaysa, sabahleyin varması beklenirdi.

"Berlin'i deneyeceğim," dedi Lanny. Şu korkunç eylemsizliği kırarak ne olursa! Robin malikânesiyle konuşmak için bir arama yaptı ve oraya bağlandığı vakit, aşına olmadığı bir ses cevap verdi. Johannes Robin'in orada olup olmadığını sordu Lanny. Yabancı kişi, arayanın kim olduğunu öğrenmek istedi. Lanny adını verince, diğeri niçin aradığına dair sorgu sual etmeye başladı. Lanny kimle konuştuğunu bilmek için ısrar edince, hattın diğer ucundaki adam telefonu kapatıverdi. Bunun tek bir anlamı olabildi: Naziler malikâneye el koymuşlardı!

"Oraya gidip babama yardım etmeliyim!" diye bağırdı Hansi ve hemen o anda istasyona veya belki de, eğer varsa, hava meydanına koşup gidecekmiş gibi hareketlendi. Lanny ile Bess onu aynı anda tutuverdiler. "Otur," diye emretti kayınbiraderi, "ve mantıklı ol. Almanya'da kendini öldürtmekten başka yapabileceğin hiçbir şey yok."

"Kesinlikle denemeliyim, Lanny."

"Kesinlikle denememelisin! Ele geçirmeyi daha çok isteyecekleri hiç kimse yok."

"Farklı bir isim altında gideceğim."

"Sahte pasaportla mı? Onca konser sahnesinde çalmış olan sen? Düşmanlarımız akıllı insanlar Hansi, biz de öyle olduğumuzu göstermek zorundayız."

"Lanny haklı," diye araya girdi Bess. "Her ne yapılacaksa, onu ben yapmalıyım."

Lanny şimdi ona yönel-di. "Seni de Hansi kadar iyi tanıyorlar ve seni de arıyor olacaklardır."

"Bir Amerikalıya herhangi bir şey yapmaya cüret etmezler."

"Bunu hayli rahatça yaptılar ve yapıyorlar. Ayrıca, sen Amerikalı değilsin, bir Alman vatandaşıyla evli bir kadınsın. Bu da seni Alman vatandaşı yapar." Robin'lerin dördü de kendilerini Weimar Cumhuriyeti'nin vatandaşı yapmışlardı, çünkü ona inanıyorlar ve orada yaşamayı tasarlıyorlardı. "O halde, söylediğiniz şey olamaz," dedi Lanny. "Her ikiniz de bana şeref sözü vereceksiniz: Almanya'ya girmeyecek ve sınıra bile yaklaşmayacaksınız, çünkü orada sizi alıp götürebilirler. O halde, Irma ve ben gidip bakarız ve öğrenebileceğimiz ne varsa öğreniriz."

"Ah, bunu yapar mısın, Lanny?" Hansi, kayınbiraderine, bir köpeğin minnettar gözleriyle baktı.

"Kendi adıma söz veriyorum. Irma'nın geleceğini de tahmin ediyorum, ama elbette ona sormam gerekir."

IX

Irma odasında dinleniyordu. Lanny onun yanına giderken tek başınaydı. Bu korkunç haberi nasıl karşılayacağından emin olamazdı ve haber başka herhangi birine duyurulmadan önce kendi kararını vermesi için ona bir fırsat vermek istiyordu. Irma bir devrimci değildi, bir azize değildi; her zaman kendi istediğini yaptırmış ve bunu dünyanın olağan nizamının bir parçası olarak görmüş genç bir kadındı. şimdi, kader ona berbat bir darbe indirmektedir.

Kocasına dehşet ve şaşkınlık içinde bakıyordu; Irma için ve onun gibiler için yaratılmış olan bu konforlu medeni dünyada böyle bir şeyin olabileceğini hakikaten düşünemiyordu. "Lanny, bunu yapamazlar!"

"Uygun gördüklerini yapıyorlar, hayatım."

"Ama seyahatimiz mahvoldu! Kalakaldık burada!"

“Büyük ihtimalle şu anda dostlarımızı bir yerlerde hapiste tutuyorlar; dahası, onları dövüyor ve hakaretlere maruz bırakıyor olabilirler.”

“Lanny, ne kadar fena şeyler söylüyorsun!”

“Evet, ama biz böyle dedik diye durmayacaklar. Onları kurtarmak için bir yol düşünmeliyiz.”

“Ne yapabiliriz ki?”

“Henüz bilmiyorum. Berlin’e gidip neler olduğunu görmem lazım.”

“Lanny, o korkunç ülkeye gidemezsin!”

“Gitmezlik edemem, hayatım. Unutma, Johannes’in misafirleri olduk biz; tam bir yıl boyunca yine onun misafirleri olacaktık. Onu nasıl terk edebiliriz?”

Irma ne diyeceğini bilemiyordu; oturmuş, ona bakıyordu sadece. Kendisine ve seçmiş olduğu eğlence arkadaşına hayatın böyle bir oyun oynayabileceğini hiç düşünmemişti. Çok insafsızca, delice bir şeydi bu! Lanny onun dudaklarının titrediğini gördü; onu daha önce hiç böyle görmemişti ve o da hiç böyle olmamıştı belki.

Lanny de bundan hoşlanmıyordu, ama sanki kader onu yakasından tutmuş çekiyordu ve Lanny kendini bundan kurtarmayacağını biliyordu. “Kendini topla, hayatım,” dedi. “Hatırla, Johannes Hansi’nin babası, Hansi de benim kız kardeşimin kocası. Korkak olduğumu düşünmelerini istemem.”

“Fakat Lanny, sen ne yapabilirsin ki? Naziler Almanya’yı tamamen ele geçirdiler.”

“Orada bazı etkili kişileri tanıyoruz, onlardan tavsiye isteyeceğim. Elbette, ilk başta, ne olduğunu ve bunun sebebini öğrenmek gerekiyor.”

“Lanny, kendini korkunç bir tehlikeye atacaksın!”

“O kadar da büyük bir tehlike değil bence. En tepede olanlar, yabancılarla ilgili herhangi bir skandal istemezler, eminim.”

“Benim ne yapmamı bekliyorsun? Seninle gitmemi mi?”

“Eh, bu bir tatil değil. Bebek ile Bienvenu’ye gitmeyi tercih edebilirsin. Anneni buraya getirebilir veya bebeği alıp onu ziyaret edebilirsin.”

“Senin başının belada olabileceğini düşünerek tek bir dakika huzur içinde olamam. Ne yapabileceğim hakkında en küçük fikrim yok, fakat sanırım seninle beraber olmam gerekir.”

“Şu veya bu şekilde yardım edebileceğinden kuşkuym yok. Senin paralı bir insan olman Almanları etkileyecektir – ve Nazileri de buna katıyorum.”

“Ah, Lanny, ne kadar can sıkıcı ve hayal kırıcı bir durum! Çok eğleneceğimizi düşünüyordum!”

“Evet, sevgilim, ama Hansi ve Bess bu dediğini duymasınlar. Bunun onlar için ne demek olduğunu hatırla.”

“Bunu uzun zaman önce düşünmeliydiler. Ama hiç kimse- nin onlara anlatmasına izin vermediler. Şimdi, davranışlarının sonuçlarını görüyorlar ve bunun bedelini ödememiz bekleniyor bizden!”

“Hayatım, meseleyi onların yaratmış olduklarını düşünmek için hiçbir sebep yok.”

“Başka zengin Yahudilerin değil de Johannes’in seçilmesinin bir sebebi olmalı. Oğullarından birinin Komünist, diğ erinin Sosyalist [Sosyal Demokrat] olması kesinlikle ona düşmanlar kazandırmıştır.”

Lanny bunu inkâr edemezdi, ama şöyle dedi: “Hansi ve Bess üzüntüden neredeyse kendilerini kaybetmiş haldeyken lütfen o konudan şimdi bahsetme. Gidelim ve aileyi oradan çıkaralım. Sonra, her ikisiyle açık açık konuşabilecek durumda oluruz.”

“Evet, ama sen öyle açık açık konuşmayacaksın, biliyorum!” dedi Irma, kasvetli bir edayla. Lanny ile beraber aslanın inine girecekti, ama bundan hoşlanıyormuş gibi davranmayacaktı! Ve bu iş bitince de, o konuşmayı bizzat kendisi yapacaktı.

Ailenin yetişkin üyeleri o gece uyku uyuyamadılar. Altı kişi, kafa kafaya verip oturdular, ellerindeki bilgi kırıntılarının üzerinden tekrar tekrar geçtiler, geleceği öngörmeye ve hamlelerini planlamaya çalıştılar. Hayal ettikleri o bir yıllık saadetin bozulduğunu görmek ve burada, Calais'de "kalakalmak" sıkıntı vericiydi; ama onlar terbiyeli insanlardı ve can sıkıntılarını belli etmediler. Güzellik, sevgili oğlunun tehlike içine girmesi fikrine katlanamıyordu ve bir süre, onlarla beraber gitmek ve sosyal güçlerini devreye sokmak üzerinde ısrar etti. Ama Lanny, hayır, olmaz dedi – kendi adına hiç kaygılanmıyordu ve birkaç gün içinde, yat serbest kalabilecek ve planlarına göre devam edebileceklerdi. Aile birkaç gün burada kalmalı ve dış dünyadaki dostları için bir irtibat noktası olarak hizmet etmeliydi. Eğer en kötüsü gerçekleşir ve uzun bir muhasara olacağı beklenirse, Marceline ve Frances Juan'ageri götürülebilir, Dingle'lar ve Hansi Robin'ler Paris'e gidebilirlerdi – veya belki de Emily onları Sept Chênes'de misafir edebilirdi.

Lanny gecenin ortasında Jerry Pendleton'u telefon başına çağırttı. Ödenecek faturalar ve halledilecek başka işler olduğundan, Jerry hâlâ Paris'teydi. Onun kendi evindeki arabasını kullanması, şoförün ise Irma ve Lanny'nin Mercedes otomobilini kullanması planlanmıştı. Ama şimdi Lanny, Jerry'nin Paris'te kalmasını, şoförün de hemen Calais'ye doğru yola çıkmasını emretti; arabayı hızlı sürerse öğleden önce varabilirdi. Sadece ikisi gidiyordu, çünkü ülkenin dilini bilmediklerinden, Almanya için ne şoför ne Bub Smith ne de Feathers uygundu. Irma, asabiyetini sekreterine yönelterek, "Aldığın paraya layık olsaydın, Almanca'yı öğrenirdin," dedi bu talihsiz kişiye.

Lanny babasına ve Rick'e telgraflar çekti, ne olduğunu haber verdi. Böyle zamanlarda, yabancı bir gazetecinin etkili bir insan olabileceğini, bir sanayici veya bir mirasçıdan daha etkili olabileceğini tahmin ediyordu. Lanny, kendini, bir Yahudi tacir ve ailesi

için medeni dünyayı ayağa kaldıracak bir kampanya içinde görüyordu. Kafası, mektuplar ve telgraflarla, beyannameler ve çağrılarla kaynayıp duruyordu. Robbie iş adamlarını ayağa kaldırırdı, Jesse Dayı Komünistleri, Longuet ve Blum Sosyalistleri, Hansi ve Bess müzik dünyasını, Zoltan sanatseverleri, Parsifal dindarları, Güzellik ve Emily ve Sophie ve Margy kibarlar âlemini, Rick İngiliz basınını, Corsatti Amerikan basınını. Hepsibirten harekete geçince sesleri göğe yükselecekti!

Lanny, babasının defterinden bir yaprak koparıp, annesiyle güvenli olarak haberleşebilmek için bir şifre düzenledi. Mektupları ve telgrafları, tanınmamış bir isim olduğundan, Bayan Dingle'a adreslenecekti. Baba Robin'in adı "para" olacaktı, Ana'nınki "korse" – Bayan Robin korse takardı. Freddi "klarnet", Rahel "mezzo" olacaktı. Lanny, ona gönderilen bütün mektup ve telgrafların Naziler tarafından okunabileceği, bütün telefon konuşmalarının dinlenebileceği varsayımını yapmak gerektiğini söyledi. Daha sonra, gizli bir haberleşme yöntemi ayarlayabilirdi, ama o türden hiçbir şey Hotel Adlon'a gelemezdi. İletecek özel herhangi bir şeyi olursa, bunu küçük portatif daktilosunda yazacak ve Berlin'in ücra bir yerinde imzasız olarak postaya verecekti. Lanny'ye adreslenmiş olarak gelen her türlü postayı Güzellik açacaktı ve tehlikeli olan herhangi bir şeyi Lanny'ye aktarmayacaktı. Gönderilen ve alınan tüm imzalı mektuplar, Nasjonal Sosyalizmin başarıları için hayranlık ifade eden cümleler içerecekti.

"Beni kendi saflarına çektiklerini duyarsanız şaşırmayın," dedi eskinin ehlikeyif genç adamı.

"Fazla ileriye gitme," diye uyardı annesi. "Kurt'u asla kandırmazsın ve o adam konuyu mutlaka öğrenecektir."

"Beni kendi saflarına azar azar çekmesine izin verebilirim."

Güzellik, sevimli sarışın kafasını salladı. Kendi zamanında bir hayli aldatmaca yapmıştı ve Lanny'nin bu hususta kabiliyetine inancı yoktu. "Kurt ne için orada olduğunu kesinlikle anlayacaktır," diye konuştu. "Yapabileceğin en iyi şey, ona meseleyi

açıkça anlatmaktır. Sen Paris'te onun hayatını kurtardın ve şimdi onun yardımını istemeye hakkın var.”

“Kurt bir Nazi,” dedi Lanny. “Partisinden başka hiç kimseye yardım etmez.”

Irma bu konuşmayı dinliyordu; aklından şu düşünce geçti: “Bu gerçek olamaz; bu bir melodram!” Korku içindeydi, fakat aynı zamanda tuhaf heyecanlar hissetmeye başlamıştı. Merak ediyordu: “Bir Nazi olmuşum gibi davranabilir miyim? Onları kandırabilir miyim?” Daha da cüretkâr hayallere daldı: “Beyaz-perdede gördüklerim gibi bir vamp olabilir miyim? Bunun için nasıl hareket ederim? Ve sonunda neler keşfederim?”

XI

Sabah gazetelerini aldılar. Bir milyonerin yatına ve malikânesine el konulsun ve bununla ilgili hiçbir haber dünyaya ulaşmasın! Böyle bir şeyi tasavvur etmek zordu; ama Naziland'da kurallar değiştirilmekteydi ve siz görene kadar neyin mümkün olduğunu bilemezsiniz. Fransız gazetelerini taradılar ve Almanya'dan birçok haber buldular; Cenevre'de devam etmekte olan Silahları Sınırlama Konferansı ve Almanya'nın oradan çekilme tehditleri hakkındaydı bu haberler. Hitler, beklenmedik bir şekilde, Reichstag'ı toplantıya çağırmıştı ve muhabirlerin tahminine göre, oradan dünyaya seslenmek için yapmıştı bunu. Tüm Fransa onun ne diyeceğini merak ediyordu; herhalde bu yüzden gazetelerde Yahudi bir tacirin başına gelenler için yer ayırmak mümkün olmamıştı.

Bundan sonraki umut postaydı. Dün gecedен önceki gün Bremerhaven'de veya Berlin'de postaya verilen bir mektup, dün öğleden sonra varmış olabilir veya olmayabilirdi, ama bu sabah mutlaka varacaktı. Hansi aşağıda, otelin yazıhanesinde bekliyordu; başka hiçbir şey hakkında, Lanny'nin planları hakkında bile düşünemez haldeydi. Koşmaktan ve gerginlikten soluk soluğa, odaya daldı. “Annemin kendi el yazısıyla bir mektup!” Onu

Lanny'ye verdi, çünkü mektup Lanny'ye adreslenmişti; uygun olmayacağını düşündüğünden mektubu açmamıştı.

Bir kâğıt parçası üzerine aceleyle yazılmış ve basit, ucuz bir zarfın içinde postaya verilmiş olan mektubu Lanny yırtarak açtı ve gözleriyle yutarcasına okudu. Bu kelimeleri yüksek sesle okumaktan nefret ediyordu, ama büyük bir gerginlik içinde bekleyen beş insan vardı. Lanny, Almanca yazılmış mektubu onlara tercüme etti:

“Ah, Lanny, Naziler tekneye el koydular. Baba'yı [Johannes Robin kastediliyor] tutukladılar. Ne yapacakları hakkında bize tek bir kelime söylemediler. Onların yanına gidersek bizi de tutuklayacaklar, ama sizi tutuklamazlar. Berlin'e gidiyoruz. Orada kalmaya ve sizi beklemeye çalışacağız. Adlon oteline gelin ve olayı gazetelere bildirin. Gelişmeleri oradan takip edeceğiz. Çok korkuyoruz. Sevgili Lanny, Baba'yı yüzüstü bırakma. Ona ne yapacaklar? Ben yalnızım. Çocukları buradan gönderdim. Hepimizi bir arada bulmamaları gerekiyor. Tanrı bize yardım etsin. Ana.”

Demek böyle olmuştu! Bu zavallı insanlar ayrı ayrı seyahat ediyorlarmış ve günlerini ve gecelerini, kendileri için dehşet içinde ve ailenin babasına neler olabileceğini düşünerek keder içinde geçirmek zorundaymışlar! Hansi üzüntüsünden mahvoldu ve bir çocuk gibi ağladı, Güzellik de öyle. Bess, ellerini ovuşturarak oturdu. Diğerleri konuşamaz haldeydiler.

İçlerinden biri duruma el atmalıydı ve Lanny bunu kendisinin yapması gerektiğini düşündü. “En azından, ne olduğunu biliyoruz,” dedi, “ve eylem için bir hareket noktamız var. Arabamız buraya varır varmaz, Irma ve ben yolda hiç durmadan dosdoğru Berlin'e gideceğiz.”

“Uçakla gitseniz daha iyi olmaz mı?” diye araya girdi Bess.

“Öyle yaparsak sadece birkaç saat kazanmış oluruz. Üstelik, orada arabaya ihtiyacımız olacak; doğru türden bir araba ve bu Nazileri etkileyecektir. Bu iş birkaç saatlik bir iş olmayacak, korkarım.”

“Fakat şu anda ona neler yapıyor olabileceklerini düşün, Lanny!”

“Bu konuda çok düşündüm ve ona ciddi bir zarar vereceklerini sanmıyorum. Onların peşinde oldukları şey paradır mutlaka ve bunun için pazarlık edilecektir.”

“O bir Yahudi, Lanny.”

“Biliyorum, ama ülke içinde ve dışında birçok dostu var onun ve Naziler bunu biliyorlar. Üstelik, gereksiz herhangi bir rezalet istediklerini sanmam. Her iki tarafın dostları sıfatıyla arabulucu olmak ve onu kurtarmanın bedelini öğrenmek Irma ile bana düşer.”

“Oraya vardığında yorgunluktan tükenmiş olacaksın,” diye itiraz etti Güzellik, gözyaşlarıyla mücadele ederek. Şoförü yanına almasını istiyordu Lanny’nin.

“Hayır,” dedi Lanny. “Arka koltukta uyuyarak nöbetleşe kullanacağız arabayı ve oraya vardığımızda tüm ihtiyacımız banyo yapmak olacak; ben tıraş olurum, Irma da biraz makyaj yapar. Arabayı kendimiz sürersek, casus korkusu olmadan rahatça konuşabiliriz. Alman olsun, Fransız olsun, herhangi bir hizmetçiye güvenmek istemem. Naziland’da olduğumuz bütün zaman boyunca aynı şey geçerli.”

XII

Lanny için bir telefon vardı: Almanya’dan bir mektup gelmiş olduğunu bildirmek üzere Paris’ten Jerry Pendleton arıyordu. Mektubun üzerinde gönderici adı yokmuş, ama Jerry bu mektubun vaziyetle bir ilgisi olabileceğini tahmin etmiş. Lanny ona mektubu açıp okumasını söyledi. Berlin’e ulaşmış olan Freddi’den imzasız bir mektup olduğu anlaşıldı. Freddi mektubu İngilizce yazmıştı, aynı haberi veriyor, ama kendisi ve karısının gizlenmekte olduğunu ekliyordu; adreslerini bildirmeleri tehlikeli olurdu ve orada ne kadar süreyle kalabileceklerinden emin değillerdi. Lanny, Adlon oteline gelecek olursa,

bundan haberleri olurdu ve onunla buluşmak için bir düzenleme yaparlardı.

Lanny şöyle dedi Jerry'ye: "Ailem derhal Paris'e geliyor. Onlara yardım etmek için elinden geleni yap. Onlara, sana tamamıyla güvenmelerini söylüyorum. Onlardan başka hiç kimseye güvenmeyeceksin."

"Anlıyorum."

"Sen hâlâ genel denetçisin ve maaşın devam ediyor. Yaptığın tüm masraflar geri ödenecek. Şoför yola çıktı mı?"

"Bu sabah dörtte yola çıktı. Saat ona kadar oraya varabileceğini düşünüyor."

"Peki, teşekkürler."

Lanny tüm bunları aileye bildirdi. Annesi şöyle dedi: "Yola çıkmadan önce biraz uyumalısınız."

"Aklımda o kadar çok şey var ki ben uyuyamam," diye karşılık verdi Lanny. "İrma, sen git yat. Arabayı önce sen kullanırsın."

Tam olarak ne yapılacağını biliyor görünen ve gayet kararlı bir şekilde konuşan bu yeni kocayı pek sevdi Irma. Bir zamanlar böyle bir babası vardı. Bu arada, son derece yorgundu ve sergilenen Yahudi ıstırabından uzaklaşmak onu memnun edecekti. Lanny, "git uyu" dedi ona ve sağlıklı genç bir hayvan olduğundan uykusu kolaylıkla gelirdi. Parsifal Dingle'a baka baka âdeta hipnotize olmuştu zaten. Bu adam bir koltukta gözleri kapalı halde uzun zaman otururdu; eğer onu iyi tanıımıyordusanız, uykuda olduğunu sanırdınız, ama aslında tefekküre dalmıştı. Tanrıdan Johannes Robin'i kurtarmasını mı diliyordu? Nazilerin kalplerini yumuşatmasını mı diliyordu? Tanrı böyle şeyleri yapabilir-di, şüphesiz; ama meseleyi çözmek zordu. Tanrı ilk başta niçin yaratmıştı ki Nazileri? Eğer onları şeytanın yaratmış olduğunu söylerseniz, o zaman Tanrı şeytanı niçin yaratmıştı?

Herhangi birinin Calais'de kalması için artık bir sebep olmadığından, Feathers Paris için biletler almaya ve bagaj dağıtının naklini ayarlamaya gitti. O arada, Hansi ve Bess ile Lanny, Babanın başına gelen talihsizliği dış dünyaya duyurmanın en iyi yolu-

nu tartışıp konuştular. Olayı duyurmak önemli bir yardım şekli olurdu, belki de en önemli yardım şekli. Lanny'nin aklına gelen ilk düşünce *Le Populaire* yazıhanesine telefon etmek oldu; ama eğer kendini Nazilere sempati duyan bir insana çevirecekse, Sosyalist bir gazeteye sarsıcı haberler aktarmaması gerektiğini fark ederek, o düşünceden vazgeçti. Ayrıca, bu olay Sosyalist veya Komünist bir haber niteliği taşımıyordu; önde gelen bir sermayedarla ilgiliydi ve burjuva basınına uygun düşerdi; kendi başına seçkin bir kişi olan, mağdurun oğlundan gelmesi gerekirdi. Hansi ve karısı, Hotel Crillon'a gitmeli ve hem Fransız gazetecileri hem de yabancı gazetecileri oraya çağırmalı, haberi onlara söylemeli ve dünyanın ilgilenmesi için çağrı yapmalıydılar. Lanny, Paris'teki Amerikalı muhabirlerden bazılarıyla tanışmıştı ve Hansi'ye bunların isimlerini verdi.

"Naziler rahatça yalan söyler," dedi çiçek açmış entrikacı, "ve sizi de yalan söylemeye mecbur ederler. Ailenizin diğer üyelerinden bahsetmeyin. Eğer muhabirler sorarsa, onlardan haber almamış olduğunuzu, nerede olduklarını bilmediğinizi söyleyin. Sahip olduğunuz bilgiyi yata ve malikâneye telefon ederek almış olduğunuzu söyleyin. Sorumluluk yükünü *Reichsbetriebszellenabteilung Gruppenführerstellvertreter* unvanlı gazeteciye atın ve bırakın adamın amiri *Hauptgruppenführer* onu bodruma götürsün ve bilgi verdiği için vursun. Ailenizden veya Irma'dan veya benden bilgi almakta olduğunuzu ima edecek hiçbir laf etmeyin. Jerry'ye de bunu açıkça anlatın. Şu andan itibaren her adımımıza dikkat etmeyi öğrenmeliyiz, çünkü Naziler belli bir şey istiyorlar, biz başka bir şey istiyoruz. Eğer onlar kazanırsa, biz kaybederiz!"

Oturma Odama Buyurmaz mısınız?*

I

FRANSA Juan-les-Pins'den Bay ve Bayan Lanning Prescott Budd, Unter den Linden** Caddesindeki Hotel Adlon'a kayıt yaptırdılar. Burası zengin Amerikalıların kaldığı oteldir ve genç çiftlerin en zengini olan bu iki Amerikalı, durumlarına uygun bir süit daireye yerleştiler. Her çeşit lüks onların emrine verildi. Görevliler onların arabasını aldılar, bakım ve onarım işlerini derhal ve sadakatle yerine getirdiler; bir hizmetçiyle bir uşak, eşyalarını bavullardan çıkartmaya ve giysilerini taşıyıp ütöletmeye geldi; oda hizmetçisi bir oğlan buzlu içecekler ve sabah gazetelerini getirdi. Lanny hemen oturdu ve gazetelerde el konulmuş bir malikâne ve yatla ilgili hiçbir haber olmadığını tespit etti. Dış dünyada onca infial olabiliyordu, ama Alman halkı ancak yeni efendilerinin onlar için uygun gördüklerini bilecekti. Mayıs ayının on yedisidi ve gazetelerin manşetleri, Cenevre Silahları Sınırlama Konferansı ve Alman hükümetinin bu konferansın tekliflerine yönelik tutumuyla ilgili olarak Führer'in o gün öğleden sonra saat üçte Reichstag'a çekeceği nutka ayrılmıştı.

Telefon çaldı: Bir gazeteci, Bay ve Bayan Budd ile bir mülakat yapma şerefini rica ediyordu. Lanny, bu yeni dönemin nasıl olacağını merak etmişti. Para, insanı bir şahsiyet yapacak mıydı yine? Öyle görünüyor ki yapacaktı. Yahudilerin dövülmesi ve uygun durumlarda Nazi selamını vermeyi reddetmiş olan yabancılara hakaret edilmesi yüzünden, Alman ekonomisi için hayati önemdeki turist ziyaretleri çok azalmıştı. Gazeteler, gelen pek az sayıdaki yabancıyı allayıp pullamak zorundaydı.

* Yazar, bu başlıkla, Amerikalı yazar Theodore Dreiser'in 1918'de basılan aynı adlı kısa roman/uzun hikâyesine veya İngiliz şair Mary Howitt'in "Örümcek ile Sinek" adlı şiirine veya belki her ikisine birden gönderme yapıyor. Howitt'in şiirinde "Oturma odama buyurmaz mısınız?" sözleri yer alır.

** "İhlamlar Altında"; Berlin'de büyük bir cadde.

Almanya’da her büyük gazetenin bir arşivi vardır; buradan, herhangi bir kimseyle ilgili olarak yayımlanmış yazılar ve haberler kısa zamanda tespit edilebilir. Önemli bir mülakat için randevu alan gazeteci yola çıkmadan önce bu arşivde araştırma yapar. İşte böylece, yakın tarihte “eşgüdüm” içine sokulmuş bulunan *Zeitung am Mittag* adlı gazetenin akıllı, genç bir temsilcisi, yeni gelen yabancılar hakkında tam olarak bilgilenmiş halde, “Ülkeyimize dair ne düşünüyorsunuz?” sorusuyla başlayarak mutlak soruları sormaktaydı.

Lanny, Berlin’e arabayla yirmi dört saatte gelmiş olduklarını, bu yüzden izlenimlerinin çok kısa süreli olduğunu söyledi. Yol boyunca görmüş oldukları düzen ve temizlikten çok etkilenmişlerdi. Kendileri siyasetle ilgilenmeyen kişilerdi ve Nasyonal Sosyalizm hakkında bir görüşleri yoktu, ama açık fikirliydi ve gerçeklerin onlara gösterilmesinden memnun olurlardı. Lanny, bunu okuyacak Sosyalist arkadaşlarını düşünerek, hafifçe ürperdi. Gazeteci, dış dünyanın Almanya’daki zulüm ve baskı hikâyelerine inanıp inanmadığını sorunca; Lanny, eğilimlerine göre bazılarının inandığı, bazılarının da inanmadığı görüşünde olduğunu söyledi. Kendisi ve karısı, eski dostlukları yenilemek için ve ayrıca Amerikalı koleksiyoncular hesabına eski ustaların resimlerini satın almak için gelmişlerdi.

Tüm bunlar, Nazi dünyası nezdinde kabul görmesini sağlayacak ve kuşku uyandırmadan kalabilmesine imkân verecekti. Yahudi bir kayınbirader veya onun *Schieber** babası hakkında ne bu gazeteci ne de bunun ardından gelen gazeteciler bir şey söyledi. Dostane ve samimi tavırlar içinde olan iki zengin insan, bunları gayet iyi ağırlayıp puro ve içki ikramları yaptılar. Amerikalılar harika insanlardı; Almanlar onlara büyük hayranlık beslerdi, filmlerini seyretmeye giderdi, onların argo laflarını, sporlarını, içkilerini, ıvır zıvırlarını ve modalarını benimserdi.

* Almanca: Tacir, iş adamı.

Lanny kendini derhal polise bildirmek zorundaydı. Kendisi ve karısının pasaportlarını sundu ve mesleğini sanat uzmanı olarak, ırkını da Aryan diye beyan etti. Sonra, otele döndü; orada Paris'teki annesinden gelmiş bir telgrafbuldu: "Robbie büyükbabının dün gece öldüğünü haber verdi Robbienin şimdi gelmesi imkânsızmış seninle ilgili olarak elçiliğe telgraf çekiyormuş derhal oraya gitmeni tavsiye ediyor."

Demek ihtiyar Püriten silahçı gitmişti! Lannyonun gidici olduğunu o kadar uzun zamandır düşünmekteydi ki habere çok şaşırmadı. Berlin'de yapacağı işe vermeliydi tüm dikkatini ve hiç vakit kaybetmeden, Seine Hochgeboren* General Kont Stubendorf'a, Oberst** Emil Meissner'e ve Heinrich Jung'a kısa mektuplar yazdı. Irma da, onun önerisiyle, tanışmış olduğu ehemmiyetli hanımlardan bazılarına kendisi mektuplar yazdı. Yahudilere, tüccar karılarına değil, sadece nezih cemiyet hanımefendilerine!

O saate kadar, akşam gazeteleri çıkmış, Lanny'nin gelişini haber veriyorlardı; ve Lanny'nin bir telefon beklemesi için haklı bir nedeni vardı. Beklenen telefon geldi ve telefondaki ses ona şöyle diyordu: "Aleksandr Yakovlef'in resimleriyle ilgilendiğinizi duydum." Lanny, hiç tereddüt etmeden, çok ilgilendiğini söyledi. Ses bilgilendirdi onu: "Dubasset Galerilerinde, görmeniz gereken bazı eserleri sergileniyor."

"Pek güzel," dedi Lanny. "Hemen gelmeli miyim?"

"Arzu ederseniz."

Otel odalarının kulakları olabileceği hakkında Irma ile anlaşmış olduğundan, ona yalnızca şöyle dedi: "Gel." Irma ona baktı, o da başını salladı. Başka bir söz edilmeden, Irma kalktı ve üstüne yeni ütülenmiş bir bahar kıyafeti geçirdi. Lanny arabasını emretti ve az sonra casus kulaklardan emniyetli bir mesafedeydiler. "Evet, Freddi ile konuştum," dedi Lanny.

* "Hazretleri" vs. anlamında soylu kişilere yönelik hitap şekli.

Almanca: Albay.

Sanat eserleri simsarının işyeri, Adlon otelinden biraz ileride, Friedrichstrasse üzerindeydi. Lanny arabayı yavaşça sürerek yaklaştı ve uzun boylu, esmer, genç bir Yahudi'nin kaldırımında ağır adımlarla dolaştığını gördüler. Mercedes iyice yavaşlayıp kaldırıma yanaştı ve genç adam içeriye atladı; cadde boyunca ilerlemeye devam ettiler, birkaç kere yan sokaklara saptılar. En sonunda, onları takip eden herhangi bir araba olmadığına kanaat getirdiler.

"Oh, sizi gördüğüme öyle mutluyum ki!" Freddi'nin sesi tı-kandı, yüzünü ellerine gömdü ve ağlamaya başladı. "Oh, teşekkür ederim, Lanny! Teşekkür ederim, Irma!" Böyle davranmaması gerektiğini biliyordu, ama insanı mahveden bir gerginlik içinde bulunmuş olduğu belliydi.

"Boş ver, oğlum," dedi bizim "Aryan". Arabayı sürmek ve ikide bir dikiz aynasına bakmak zorundaydı. "Söyle bize – Baba'dan haber aldın mı?"

"Tek kelime haber alamadım."

"Gazetelerde herhangi bir şey çıktı mı?"

"Hiçbir şey."

"Nereye götürülmüş olduğu hakkında bir fikrin yok mu?"

"Hiçbir fikrim yok. Resmî mercilere gitmeye cesaret edemiyoruz, biliyorsun."

"Ana, Rahel, bebek, hepsi iyiler mi?"

"Onlardan ayrıldığım zaman iyiydiler."

"Beraber kalmıyor musunuz?"

"Dikkat çekmekten korkuyoruz. Ana, eski hizmetçilerimizden biriyle kalıyor. Rahel ve bebek, Rahel'in ailesiyle kalıyorlar."

"Ya sen?"

"Dün gece Tiergarten'de* uyudum."

"Ah, Freddi!" Irma dehşetle ünledi.

"Geceyi rahat geçirdim. Soğuk değildi."

"Yanında kalabileceğin hiç kimseyi tanımıyor musun?"

"Öyle çok insan tanıyorum, fakat sadece kendimi değil onları da tehlikeye atmış olurum. Bir Yahudi'nin yeni bir yerde görün-

* Tiergarten: Berlin'de bir park.

mesi, onun arandığını düşündürebilir. Nasıl olduğunu hayal bile edemezsiniz; her yerde casuslar var – hizmetçiler, kapıcılar, Nazilere yaranmak isteyen her türlü insanlar. Seninle konuşmadan önce beni yakalamalarına katlanamazdım.”

“Ne de daha sonra,” dedi Lanny. “Hepinizi ülkeden dışarı çıkaracağız. Sen ve diğerlerinin derhal gitmesi akıllıca olabilir, çünkü gayet açık ki Baba’ya yardım etmek için hiçbir şey yapamazsınız.”

“İstesek bile gidemeyiz,” diye karşılık verdi mutsuz genç adam. “Çıkış izin belgelerimiz Baba’nın elindeydi ve şimdi Nazilerin elinde.”

Freddi olanları kısaca anlattı. Aile, yanlarında birkaç hizmetçiyle, gece trenine binerek Bremerhaven’e gitmiş ve orada taksilere binip yata gitmişti. Rıhtıma ulaştıklarında, bir grup Kahverengi Gömlekli onları durdurmuş ve Baba’nın tutuklandığını söylemişti. Baba, gayet nazik bir dille, bunun sebebini öğrenmek istemiş ve adamların lideri olan kişi onun yüzüne tükürmüş, ona Yahudi domuzu diyerek hakaret etmişti. Johannes’i bir arabanın içine ittirip götürmüşler, diğerlerini dehşet içinde orada bırakıp gitmişlerdi. Geride kalanlar yata çıkmaya cesaret edememiş, çantalarını taşıyarak rıhtımlar boyunca dolaşmışlar. Kendi aralarında düşünüp taşınmışlar ve kendilerini tutuklatarak Baba’ya iyilik etmelerine imkân olmadığı kararına varmışlar. Hem Freddi hem de Rahel, Sosyalist faaliyetleri nedeniyle toplama kamplarına gönderilme tehlikesi altında olduklarından, ayrı ayrı Berlin’e gitmeye ve dostlarına haber gönderebilene kadar gizlenmeye karar vermişler.

III

Freddi şöyle dedi: “Yata binmek için oraya giderken çok az param vardı ve buraya dönmek için onu harcamak zorunda kaldım.”

Lanny cüzdanını çıkardı ve ona büyük miktarda para vermek istedi, ama Freddi hayır dedi; para çalınabilirdi veya tutuklan-

ması halinde Naziler paraya el koyardı. Her defasında az miktarda alması daha iyi olurdu. Baba'nın hepsini geri ödeyeceğini anlatmaya başlamıştı ki Lanny ona aptalca konuşmamasını söyledi; neye ihtiyacı varsa onun kendi malıydı.

"Nerede kalacaksın?" diye sordu Irma. Freddi bir evsizler barınağı olan *Die Palme*'deki kalabalığın arasına gireceğini söyledi; orada şartlar hayli berbattı fakat ona zararı olmazdı. Orada hiç kimse ona dikkat etmez, hiç kimse ona Yahudi domuzu demezdi. Bekleyişin aşırı uzun olmayacağını ümit ediyordu.

Lanny, bunu hayli uzun olabileceğini ona söylemek zorundaydı. Kendi çabaları en yüksek kademelerde olacaktı ve işler orada çok hızlı ilerlemezdi; sosyal hünerlere başvurmak gerekirdi. Freddi şöyle konuştu: "Umarım zavallı Baba tahammül edebilir."

"Elimizden geleni yaptığımıza emin olacaktır," diye karşılık verdi Lanny, "yani en azından bir ümidi olacak."

Amerikalı, planları hakkında ayrıntıya girmede, çünkü Freddi'nin kendini tutamayıp karısına veya annesine bilgi verebileceğinden korkuyordu; ve ayrıca, Nazilerin işkenceyle ondan bir şeyler öğrenmeye çalışmaları ihtimali, bu korkunç ihtimal vardı – ve bilmediği herhangi bir şeyi anlatamazdı elbette. Lanny ona şöyle dedi: "Her zaman için, otele mektup göndermek veya telefon etmek yoluyla benimle temas kurabilir ve bana sanat eserleri göstermek için randevu alabilirsin."

Özel bir şifre düzeni kararlaştırdılar. Bouguereau resimleri her şeyin yolunda olduğu anlamına, Goya ise tehlike anlamına gelecekti. Lanny şöyle dedi: "Bir resim hakkında öyle bir şey düşün ki aklında ne varsa iletebilsin." Ailenin diğer üyelerinin adreslerini sormadı, çünkü biliyordu ki ihtiyaç halinde onlar da resimlerden bahsedip ona yazabilir veya telefon edebilirdi. Freddi olabildiğince seyrek buluşmalarını tavsiye etti, zira yabancıların kullandığı pahalı bir otomobil dikkat çekecek bir şeydi ve buna binen veya bundan inen kişiler izleme altında olabilirdi.

Sadece konutların bulunduğu sakin bir sokakta bir süre için durup konuştular. Freddi'nin kafası, toplama kampları konusuyla

meşguldü; bunlar hakkında birçok korkunç hikâye işitmişti. O hikâyelerden bazılarını Irma'nın önünde tekrar edemezdi. Şöyle dedi: "Ah, Baba'ya öyle şeyler yapıyorlarsa!" Daha sonra: "Öyle şeylere tahammül etmek zorunda olsaydınız ne yapardınız, hiç düşündünüz mü?"

Lanny hayır diye cevap vermek zorundaydı, bu konu hakkında pek düşünmemiştir. "İnsan başka çaresi yoksa tahammül eder, sanırım."

Freddi ısrar etti: "Hep aynı konu hakkında düşünmeden edemiyorum. Hiçbir Yahudi şu anda bunu düşünmeden edemez. Onların niyeti gerçekten de sizin dayanma gücünüzü kırmak, hayatınızın geri kalanı boyunca sizi mahvetmek. Onların gücüne karşıkendi dayanma gücünüzü koymanız gerekiyor. Çökertilmeyi reddetmeniz gerekiyor."

"Bu yapılabilir," dedi Lanny, ama hayli zayıf bir ses tonuyla. Bu konu hakkında, en azından Irma oradayken, düşünmek istemiyordu. Irma zaten yeterince korku içindeydi. Ama Yahudi gencin kanında bunun iki bin senelik hatırası vardı.

"Ruha inanır mısın, Lanny? Yani, bizim içimizde kendimizden daha büyük olan bir şeye? Bunun hakkında çok düşünmek zorunda kaldım. Yapayalnız halde, sana yardım edecek hiç kimse yok iken -parti, yoldaşlar filan, hiç kimse olmadan- seni bodruma götürdüklerinde, içinde ne varsa işte odur tüm varlığın. Şuna karar verdim ki dua etmeyi öğrenmek zorundasın."

"Parsifal bize bunu anlatmaya çalışıyormuş işte."

"Biliyorum ve onun haklı olduğunu düşünüyorum. Ele geçiremeyecekleri tek insan odur. Fırsatım varken onunla bu konu hakkında daha çok konuşmadığıma üzülüyorum."

"Daha fırsatların olacak," dedi Lanny kararlılıkla.

Kafanızda büyük düşünceler olduğunda ayrılmak zor iştir. Freddi şöyle dedi: "Her ne yapmayı planlıyorsanız, sizi bundan alıkoymamalıyım. Beni bir metro durağı yakınında bırakın, metroya binip *Die Palme*'ye giderim ben."

Yol boyunca gittiler. Lanny şöyle dedi: “Hoşça kal.” Genç Yahudi karşılık verdi: “Binlerce teşekkür.” Araba yavaşlayınca Fred di kendini dışarıya attı ve yaya kaldırımında gözden kayboldu. Irma’nın gözlerinde bir buğulanma oldu, ama gözlerini kırpıştırarak bunu yok edip, “Biraz uyusam iyi olacak,” dedi. O da öğrenmişti İngiliz tarzına hayran olmayı.

IV

Reichstag o gün öğleden sonra Kroll Opera Binasında toplandı ve Adolf Hitler’in dış politika üzerine nutkunu dinledi. Nutuk kırk beş dakika sürdü ve hemen sonra Göring bunun onaylanmasını teklif etti, nutuk oybirliğiyle onaylandı ve Reichstag tatil edildi. Kısa bir zaman sonra, gazete dağıtan çocuklar yeni yapılmış baskıları bağıra çağıra duyuruyorlardı. Kocaman manşetler altında, nutkun tam metni verilmekteydi. Elbette ki, *gleichgeschaltete** gazeteler bunu en olağanüstü devlet adamlığı eseri olarak ilan ettiler.

Lanny nutka hızla göz gezdirdi ve Führer’in kariyerinde bunun gibi başka bir nutuk olmadığını gördü. Önceden hazırlanmış bir nutku okuması ilk defa oluyordu; anlaşılan oydu ki Wilhelmstrasse –Alman Dışişleri Bakanlığı– ona baskı yapmış ve Fransa’nın açıkça harekete geçme tehlikesi bulunduğu ikna etmişti onu. Anavatanın elinde direnme imkânları yoktu ve daha yeni doğmuş olan Nazi rejiminin isteyeceği en son şey olurdu Fransa’nın öyle bir harekete geçmesi.

İşte bu yüzden yeni bir Hitler vardı burada. Geçmişte yapıp ettiğiniz herhangi bir şeye aldırmadan, bugün ne olmak istiyorsanız öyle olabilmek ne kadar da rahatlatıcı! Führer, ülkesinin katlanmış olduğu haksızlıklardan öfkeyle değil kederle bahsetti ve Reichstag’a ülkeler arasında barış ve adalete kendini tamamiyle adanmış bir insan olduğunu söyledi; dünyanın geri kalanından tek istediği, Almanya’yı örnek alarak silahsızlanmasıydı. Ülkeler arasında “kaba kuvvet” olmayacaktı artık; “sonsuz deliliğin pat-

* Eşgüdüm içine sokulmuş.

laması” diyordu buna ve “Komünizm kaosa batmış bir Avrupa” ile sonuçlanacağını söylüyordu.

Fransa ve Britanya, endişelerinden kurtulup rahat bir nefes aldılar. Führer gösterilmiş olduğu kadar kötü değildi aslında; onun çorbası kimsenin dilini yakmayacaktı. İstikrar kazanacak, konuşmalarını yazdırtacak ve ülkeyi akliselimle idare edecekti. Basit bir onbaşı ve kartpostal ressamının büyük bir modern devleti yönetemeyeceği, yabancı ülkelerin diplomatları ve devlet adamları için gayet açıktı. Bunu yapmak için eğitimli insanlar gerekirdi ve Almanya’da böyle insanlardan bol bol vardı. Olağanüstü bir durumda işleri onlar ele alırdı.

Lanny bundan emin değildi; ama bugünkü nutkun Robin ailesi için olabilecek en iyi alamet olduğunu gördü. Adolf alçak sesle ötmekteydi; dünyaya yayılacak skandallar, aile kavgaları filan istemezdi; el altından incelikle ve nazıkçe yapılacak tehditlere açık bir konumdaydı; ve Lanny buna nasıl girişilebileceği konusunda bir fikre sahipti.

Telefon çaldı. Heinrich Jung’a yazdığı mektup çabucak teslim edilmişti. Reichstag’taki toplantıya katılmış olan Heinrich şimdi dostunu aramak için bu ilk fırsatı kullanıyordu. “Oh, Lanny, harikulade! Konuşmayı okudun mu?”

“Tabii ki okudum ve büyük bir devlet adamlığı eseri olarak görüyorum.”

“*Wundervoll!*” diye ünledi Heinrich.

“*Kolossal!*” diye yankıladı Lanny. Almanda bu kelimeyi şarkı söyler gibi telaffuz edersiniz, son heceyi vurgulayarak bir tenor gibi uzatırsınız.

“*Ganz grosse Staatskunst!*”

“*Absolut!*” Son hecenin vurgulandığı başka bir kelime; mantar tabancası gibi ses verir.

“*Wirkliches Genie!*” diye beyan etti Nazi yetkilisi.*

* Yukarıdaki Almanca sözlerin Türkçeleri:

Wundervoll: Harika; *Kolossal*: Muazzam; *Ganz grosse Staatskunst*: Tam bir büyük devlet adamlığı; *Absolut*: Kesinlikle; *Wirkliches Genie*: Gerçek deha.

İşte böyle, İtalyan operasında bir aşk düeti gibi, *bel canto** tarzında şakıyıp durdular. Adolf'a, nutkuna, partisine, doktrinine, Anavatanına övgüler terennüm ettiler. Heinrich coşku içinde ünlledi: "Şimdi gerçekten görüyorsunuz!"

"Başarabileceğini sanmıyordum," diye itiraf etti sempatik ziyaretçi.

"Ama başarıyor! Başarmaya devam edecektir!" Heinrich şiir gibi konuşmayı sürdürüyordu; hatta Amerikalı gibi konuşmayı bile denedi. "Siz nasıl diyorsunuz – *er geht damit hinweg?*"

Lanny gülmesini bastırarak, "Aldı, götürüyor," dedi.

"Seni ne zaman görebilirim?" diye sordu genç yetkili.

"Bu akşam meşgul müsün?"

"İptal edemeyeceğim herhangi bir şey yok."

"O halde, buraya gel. Yiyecek bir şeyler sipariş etmek üzereydik. Seni bekleriz."

Lanny telefonu kapatınca Irma şöyle dedi: "Biraz abartmıyormusun acaba?"

Lanny parmağını dudaklarına koydu. "Haydi, giyinelim ve yemeğimizi aşağıda yiyelim," dedi. "En iyi kıyafetlerini giy. Psikolojik etkisi buna degecektir."

V

Berlin'deki en güzel otelin yemek salonunda üç kişiydiler; yanında getirmiş olduğu en gösterişli kıyafet ve takılarıyla Amerikalı mirasçı kadın, smokin giymiş halde Lanny ve Kroll Opera Binasında giymiş olduğu şık üniforma içinde Heinrich. *Die grosse Welt*** onlara gözlerini dikmişti ve ormancının oğlu Heinrich Jung'un kalbi gururla dolup taşmaktaydı – elbette kendi adına değil Führer'i adına ve onun inşa etmiş olduğu muhteşem hare-

* *Bel canto* (İtalyanca): Güzel şarkı söyleme. On altıncı yüzyıl sonlarındaki çok sesli İtalyan müziğinden ve zarif solo şarkı söyleyişinden doğan şarkı söyleme tarzı. Bu teknik artık pek kullanılmaz olmuştur. (*Ana Britannica*)

** Seçkinler, kibarlar vs. dünyası. Bu sınıfın o sırada yemek salonunda bulunan üyeleri anlamında.

ket adına. Rütbeye ve mevkiye saygı, Stubendorf malikânesinde büyüyen bir oğlanın kemiklerine işlemişti ve kendisi halen sosyal piramidin üstünde tırmanmış olduğu en yüksek mevkide bulunuyordu. Bu şık Amerikalı çift, iki vesileyle Schloss'ta* misafir olmuştu; hatta öyle ki General Kont bu salona girebilir ve kendi orman bekçisinin oğluna takdim edilebilirdi! Lanny, Seine Hochgeboren'in** Berlin'deki malikânesine mektup yazmış olduğunu belirtmeyi ihmal etmedi.

Orkestra yumuşak bir müzik çalıyor, garsonlar dalkavukça eğiliyordu. Misafir ağırlayanların en mültefiti olan Lanny, gastronomik sanatlar alanındaki hâkimiyetini gösterdi. Heinrich'in herhangi bir tercihi var mıydı? Hayır, Heinrich ağırlayıcısına bırakacaktı bunu ve ağırlayıcı da *echt berlinerisch**** bir şey yemelerini önerdi – *menüdeécrevisses***** diye geçen *Krebse****** hoşuna gider miydi acaba? Heinrich çok hoşuna gideceğini söyledi ve daha önce bunlardan hiç yememiş olduğunu karanlık bir sır olarak kendine sakladı. Kabartma süslemelerle dolu gümüş bir kapağın öttüğü gümüş bir tepside, buharı üstünde tüten küçük tatlı su ıstakozları servis edildi. Garson, herkesin tabağına bir miktar koymadan önce, muhteşem yemeği bir süre gösterdi. Sıcak pembe gövdenin ince kabuktan nasıl çıkarılacağını ve sonra da bir sıcak tereyağı tabağına nasıl bandırılacağını Heinrich'e göstermek gerekliydi. Evet, beğenmişti!

Ya içkilerden neyi tercih ederdi? Heinrich bunu da ağırlayıcısına bırakınca, sarı elmas renginde Ren şarabı içti, sonra da köpüklü şampanya. Ayrıca, kaymaklı yaban çilekleri ve değişik renklerde kremalı ufak pastalar yedi. "Kahveleri dairemizde içelim mi?" diye sordu mirasçı hanım; yukarıya çıktılar ve çıkar-

* Schloss (Almanca): Şato.

** General Kont kastediliyor.

*** Berlin'e özgü.

**** Fransızca: Kerevides, tatlı su ıstakozu.

***** Almanca aynı anlamda.

larken birçok kişinin gözleri onların üzerindeydi. Parti rütbesini gösteren özel işaretleriyle Heinrich'in üniforması Bay ve Bayan Irma Barnes'in* doğru insanlar olduklarına hiç kuşku bırakmıyordu; bunun haberi otelden yayılacak, gazete muhabirleri bunu duyacak, genç çiftin yapıp ettikleri eşgüdümlü basında konu edilecekti. Naziler onları sevmeyecekti elbette; Naziler duygusal kişiler değildi. Ama insanların onların peşine takılmasını görmeye istekliydiler ve -Führer'in işine geldiği müddetçe- onların peşinden gitmelerine izin verirlerdi.

VI

Yukarıya çıktıklarında kahve içtiler, ayrıca büyük ama gayet ince kadehlerde konyak. Heinrich hayatında kendini hiç bu kadar iyi hissetmemişti ve N.S.D.A.P. ve yaptığı harika işler hakkında birkaç saat konuştu. Lanny dikkatle dinledi ve kendi görüşünü samimi bir şekilde açıkladı. On iki yıl önce, ormancının oğlu, Adi Schicklgruber'in** hareketini ilk defa anlatmış olduğu zaman, Lanny bunun başarılı olabileceği ve hatta önem kazanabileceği hakkında en ufak bir fikre sahip olmamıştı. Ama bu hareketin adım adım büyüdüğünü görmüştü ve elbette etkilenmemek elinde değildi; şimdiyse, Alman halkının istediği şeyin bu olduğunu anlamıştı ve tabii ki buna sahip olmaya kesinlikle hakları vardı. Lanny, bu davaya katılmış olduğunu söyleyemezdi, ama hareketi incelemekteydi; Anavatanda meydana gelen değişimlerin doğru dürüst bir anlatımını dış dünyaya verebilmek için, hareketin liderleriyle konuşmaya ve onlara sorular yöneltmeye istekliydi. "Çok sayıda gazeteciyi tanıyorum," dedi, "bir ölçüde etkili olabilirim."

"Gerçekten de etkili olabilirsin, eminim," diye karşılık verdi Heinrich samimiyetle.

* Irma ve kocası Lanny kastediliyor.

Adolf Hitler kastediliyor.

Lanny derin bir soluk aldı ve küçük bir dua okudu. “Sadece bir mesele var, Heinrich. Biliyorsun elbette, kız kardeşim bir Yahudi’yle evli.”

“Evet, biliyorum. Fena bir vaziyet,” diye karşılık verdi genç yetkili, ciddi bir ifadeyle.

“Şöyle ki bu adam iyi bir kemancı; benim tanıdığım en iyi kemancı. Onu hiç dinledin mi?”

“Hayır.”

“Birkaç hafta önce Paris’te Beethoven’in keman konçertosunu çaldı ve çok beğenildi.”

“Bir Yahudi’nin Beethoven çalmasını dinlemek isteyeceğimi sanmam,” diye karşılık verdi Heinrich. Coşkulu hali aniden ke-sintiye uğramıştı.

“Ben şöyle düşünüyorum,” diye devam etti Lanny. “Hansi’nin babası uzun zamandır benim babamın iş ortağı.”

“Bana onun bir *Schieber* olduğunu söylediler.”

“Olabilir. Birçok iyi Alman *Schieber* vardı; hepsinin en büyük-leri Stinnes* idi. Açık bir piyasa var ve orada insanlar alıyor, satıyor ve hiç kimse kimden aldığını veya kime sattığını bilmiyor. Mesele şu ki benim Robin ailesiyle bağlarım var ve bu da beni zora soku-yor.”

“Ülkeden çıkmaları gerekir, Lanny. Eğer onları seviyorsan ve onlarla iyi geçiniyorsan, Amerika’ya gitsinler.”

“Kesinlikle! Onları bunu yapmaya teşvik edip durdum ve on-lar da bunu yapmak istediler. Fakat maalesef Johannes ortadan kayboldu.”

“Kayboldu mu? Nasıl yani?”

“Bremerhaven’de yatına binmek üzereyken bazı Kahverengi Gömlekliler onu yakalayıp götürmüşler ve onun nerede olduğuna dair kimsenin bir fikri yok.”

“Ama bu çok saçma, Lanny.”

“Eminim eski dostuma saçma gelmiyordur.”

* Hugo Stinnes (1870-1924): Alman sanayici ve iş adamı. Küçük çapta bir *Schieber* (tacir) olarak başladığı iş hayatında daha sonra büyük servet yaptı.

“Ne yapmış ki? Bir kanunu çiğnemiş olsa gerek.”

“Hiçbir fikrim yok ve bir kanunu çiğnemiş olduğunu hiç sanmam.”

“Sen bunu nasıl öğrendin, Lanny?”

“Yata telefon ettim ve tuhaf bir ses cevap verdi. Adam bir Devlet Operasyon Birimleri Dairesi Gruplar Başkanı Temsilcisi olduğunu söyledi.”

“Dr. Ley’in yeni Emek Cephesinin bir parçası bu. Bir Yahudi tacir ile ne işi olabilir ki?”

“Bunu benim için öğrenirsen bana büyük bir iyilik yapmış olursun, Heinrich.”

“Eh, devrimlerde neler olduğunu bilirsin. Millet birtakım işlere kendisi el atar ve müessif hadiseler vuku bulur. Führer, olan her şeyi bilemez.”

“Bundan eminim,” dedi Lanny. “Olayı duyar duymaz, kendime dedim ki, nereye gideceğimi biliyorum; Heinrich Jung beni anlayacak ve bana yardım edecektir. İşte onun için buraya geldim!”

VII

Yönetici genç Nazi aptal değildi; Ren şarabı ve şampanya ve konyak içtikten sonra bile aklı başındaydı. Tüm bu izzet ve ikramın sebebini hemen anladı. Fakat diğer yandan Lanny Budd’ı on iki yıldır tanıyordu ve geçmişte onun kesesinden başka yemekler yemiş ve ondan herhangi bir himmet talebi almamıştı. Eski dostlarından şüphe etmek zorunda kalınması insanın gururunu rencide eder ve üstelik Heinrich itimatkar yaratılıştaki bir adamdı. Lanny’ye sordu: “Ne yapmamı istiyorsun?”

“Önce, bu talihsiz meselede benim vaziyetimi anlamamı istiyorum. Almanya’da birçok dostum var, onlara zarar vermek istemem; ama aynı zamanda, ailemin bir üyesinin, en azından ne ile suçlandığını öğrenmeye çalışmadan, bir toplama kampında çürüyüp gitmesine izin veremem. Değil mi, Heinrich?”

“Hayır, izin veremezsin sanırım,” diye isteksizce kabul etti diğeri.

“Gördüğüm kadarıyla şimdilik basında herhangi bir haber çıkmadı. Elbette yurt dışında rivayetler çıkabilir; Johannes’in yurt dışında dostları ve iş ortakları var ve ondan haber alamadıkları zaman, onlar da telefona sarılabilirler. Eğer bu olursa, bir skandal kopacaktır. Öyle sanıyorum ki buraya gelip durumu sana bildirmekle sana ve Kurt’a ve Seine Hochgeboren’e ve hatta Führer’e bir iyilik yapmış oluyorum. Berlin’de karşılaştığım ilk insan bana soracaktır: ‘Johannes nerede?’ Peki, ben ne diyeceğim? O benim kız kardeşimin kayınpederi ve babamın iş ortağı olduğundan, evinde onu ziyaret etmem veya en azından telefon etmem ve gelişimi bildirmem gerekirdi.”

“Kesinlikle zor bir durum,” diyerek ona hak verdi Heinrich.

“Bir diğer husus. Seine Hochgeboren sabahleyin mektubumu alınca bana telefon edebilir. Johannes’in dostudur kendisi – hatta kendisiyle Johannes’in malikânesinde tanıştım. Ayrıca, Irma yarın Fürstin Bismarck ile buluşacak – onu tanırsın belki, çok zarif bir İsveçli hanım. Irma ona konu hakkında ne diyecek?”

Heinrich bunun *verteufelt** olduğunu kabul etti. Lanny sözlerine şöyle devam etti: “Ne olduğunu bu insanlara söylersem, rejime saldırmak için buraya gelmiş gibi olurum; ve yapmak istediğim en son şeydir bu. Ama olay sonsuza kadar gizli tutulamaz ve duyulursa kıyamet kopacaktır. O yüzden Irma’ya dedim ki, derhal Heinrich’e gidelim ve bu meselenin başlamadan bitmesini sağlayalım. Johannes kesinkes apolitik bir insandır ve skandalları yaymakta bir çıkarı yoktur. Eminim ki ağzını kapalı tutmayı ve olanları unutmayı seve seve kabul edecektir.”

“Fakat adam bir şey yapmış olmalı, Lanny! Almanya’da insanları boş yere tutup hapse atmazlar.”

“Yahudileri bile mi, Heinrich?”

“Yahudileri bile. Boykotun ne kadar düzenli yapıldığını gör-dünüz. Yoksa yabancı basın size bu konuda yalan mı söyledi?”

* Almanca: Müşköl, sıkıntılı, zor vs.

“Korkunç hikâyeler duydum; ama bunlara inanmayı reddettim ve inanmak zorunda kalmak istemem. Dışarıya gidip dostlarıma şunu diyebilmek istiyorum: Nazi makamlarına bu olayı bildirdim ve hemen sonra mesele halledildi. Kendini göstermen için sana bir fırsat sunuyorum, Heinrich, çünkü dış dünyada bir skandalın önlenmesine yardım ettiğin için üstlerin sana minnettar olacaklar.”

VIII

Bu konuşma Almanca olarak yapılmaktaydı, zira Heinrich’in İngilizcesi yetersizdi. Irma’nın Almancası daha da kötüydü, ama Lanny’nin eylem planını öğrenmiş olmanın avantajına sahipti Irma ve bunun ilerlemesini genç yetkilinin suratından izleyebiliyordu. Gayet keskin hatlı Nordik bir yüz, ciddiyetle bakan gök mavisi gözler ve başını bir taç gibi saran saman sarısı saçlar. Saçları o şekilde tıraş edilmişti ki bir *Pickelhaube** kafasına tam otururdu – ama Heinrich bunu hiç takmamıştı. Akşamın başlangıcında suratı zevkten pembeydi; sonra iyi yemek, şarap ve arkadaşlıkla gül rengine dönmüştü; şimdiyse kaygıyla ve ezici bir düşünce yüküyle solgunlaşıyor gibi görünmekteydi.

“Ama ben ne yapabilirim ki, Lanny?”

“Konuyu doğrudan doğruya Führer’e sunmama yardım edeceğini düşündüm.”

“Ah, Lanny, imkânı yok, bunu yapamam!”

“Ona erişimin var, değil mi?”

“Eskisi kadar değil. İşler değişti artık. Eski günlerde sadece parti lideriydi o, ama şimdi hükümet başkanı. Onun üzerindeki baskı ve devamlı olarak ona ulaşmaya çalışan yığınla insan hakkında hiçbir fikrin yok.”

“Bunu anlayabilirim. Ama burada olağanüstü bir durum var; eminim ona başvurduğun için sana teşekkür edecektir.”

* Birinci Dünya Savaşı yıllarında Alman ordusunda kullanılan, tepesinde sivri bir çıkıntı bulunan miğfer.

“Cüret edemem buna, Lanny. Anlamalısın, ben sadece bir memurum. Bana bir iş verirler, ben de onu gereğince yaparım ve hemen sonra bana yeni işler verirler. Fakat siyasetle hiçbir zaman herhangi bir ilgim olmadı.”

“Ama bu mesele siyaset mi, Heinrich?”

“Öyle olduğunu yakında anlayacaksın. Dr. Ley zengin bir Yahudi’yi tutukladıysa, bir nedeni vardır; bu adam güçlü bir siyasetçi ve sarayda –yani, Führer’in yakın çevresinde– dostları var. Eğer gidip bu işe karışırsam, tüfekler patlarken iki düşman arasındaki araziye dalmak gibi olacaktır. Führer üzerinde her ne kadar etkim varsa bunun nedeni, eski bir hayranı olmam, tüm hayatım boyunca ondan asla herhangi bir şey istememiş olmamdır. Şimdi ona gidersem ve o da devlet işlerine karıştığımı anlarsa, çok öfkelenebilir, ‘*Raus mit dir!*’* diyebilir ve bir daha beni hiç görmez.”

“Diğer yandan, Heinrich, bu konu hakkında bilgi sahibi olduğun ve onu ikaz etmediğin kulağına gelecek olursa, pek dostça hareket ettiğini düşünmeyecektir, değil mi?”

Genç Nazi cevap vermedi, ama alnındaki kırışmalar ahlaki bir krizle karşı karşıya olduğunu belli ediyordu. “Hakikaten ne diyeceğimi bilmiyorum, Lanny. Tam şu anda çok gergin olduğunu söylüyorlar ve onu öfkelenlendirmek çok kolaydır.”

“Bana öyle geliyor ki o harika nutuktan sonra kendini mutlu hissediyor olmalı ve nutkunun dış dünyadan alması muhakkak olan övgüleri iştince daha da mutlu olacaktır. Böylesine dikkatle planlanmış bir hamlenin etkisini bozacak herhangi bir şey olmasından kaçınmak için büyük özen göstereceğini sanıyorum [Hitler’in].”

“*Du lieber Gott!*”** diye ünledi diğeri. “Kafasının ne durumda olduğunu bilen bir kimseden akıl sormam gerekir.”

Lanny düşündü: “Bürokrat olağanüstü bir durumla karşılaştı ve ona verilen bir emir yok!” Ama söylediği sözler farklıydı: “Kime güvendiğine dikkat et.”

* “Defol git!”

** “Hay Allah!”

“Elbette. İşin en zor tarafı da bu. Siyasi işlerde hiç kimseye güvenemezsin. Führer’in kendisinin bunu dediğini duydum.” Heinrich alnını biraz daha buruşturdu ve sonunda şöyle dedi: “Bana öyle geliyor ki olayın dış dünyadaki etkisiyle ilgili bir mesele bu. O halde, Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanımıza arz edilmesi uygun olabilir.”

“Onu tanıyor musun?”

“Karısını gayet iyi tanıyorum. Berlin parti merkezinde çalışırdı. Seni ona götürmemi ister miydin?”

“Elbette isterim, eğer bunun akıllıca olacağından eminsen. Bir siyaset konusu olduğuna göre, Dr. Goebbels ile Dr. Ley arasındaki durumu dikkate almalısın. Eğer araları iyiye, Goebbels olayı örtbas etmeye çalışabilir, hatta Führer’i görmemize engel olabilir.”

“*Gott im Himmel!*”* diye ünledi Heinrich. “Dünyada hiç kimse bütün o kavg ve kıskançlıkların ve entrikaların takibini yapamaz. Korkunçtur.”

“Biliyorum,” diye karşılık verdi Lanny. “Eski günlerde senin ve Kurt’un bu konu hakkında konuştuğunuzu duyardım.”

“Şimdi bin kat daha kötü, çünkü artık çok daha fazla mevki var. Sanırım siyaset söz konusu olunca durum her yerde aynı. İşte bu yüzden ki siyasetten dikkatle uzak durdum.”

“Şimdi sana da bulaştı,” dedi Lanny, ama kendi kendine. Sesli olarak şöyle dedi: “Bir yerden başlamak zorundayız. Bakalım Frau Goebbels ne tavsiye edecek.”

IX

Heinrich telefona gitti ve Reichsminister Doktor Joseph Goebbels’in evini aradı. Frau Reichsminister’e ulaştığında, ona “Magda” diye hitap etti ve Lanny Budd ile Irma Barnes adlarını hiç işitmiş olup olmadığını sordu. Görünüşe bakılırsa işitmemişti, çünkü Heinrich ona en önemli bilgileri vermeye başladı. En önemli bilgiler ise, Irma’nın ne kadar çok parası olduğu ve Lanny’nin

* “Gökteki Tanrı!” anlamında bir ünlem.

babasının ne kadar çok tüfek ürettiği, ayrıca Schloss Stubendorf'ta misafir edilmiş oldukları ve Lanny'nin bir keresinde Führer ile çay içmiş olduğuydu. Şimdi, parti açısından önemli bir konuda Magda'nın tavsiyelerini almak istiyorlardı. "Adlon otelindeyiz," dedi Heinrich. "*Ja, so schnell wie möglich. Auf wiedersehen.*"*

Lanny arabasını getirtti ve Reichstagplatz'a doğru arabayı sürerken, Heinrich onlara az sonra tanışacakları hanımın güzelliğini, zarafetini, sıcak kalpliliğini anlattı. Onların lehine olacak bir nokta vardı: Magda, bir Yahudi ailesinin evlatlık çocuğu olmuştu. Almanya'daki en zengin adamlardan biri olan Herr Quandt ile evlendirilmişti, adam ondan çok yaşlıydı; bir zaman sonra ondan boşanmıştı ve şimdi gayet iyi bir nafaka alıyordu. Nafakayı ödeyen adam ise bir toplama kampındaydı! Magda, Nasyonal Sosyalizm davasına katılmış ve parti için çalışmaya başlamıştı. Kısa bir zaman önce, Dr. Goebbels'in karısı olmuş, Nazi dünyasında büyük bir hadise olan nikâh töreninde Hitler sağdıç olarak yer almıştı. Şimdi "Frau Reichsminister"** idi ve erkekler, kitlelere *Küche, Kinder, Kirsche**** öğretisini vaaz ederlerken, kadın nüfuzu olmadığına iyi geçinemiyorlardı.

"İnsanlar Magda'yı hırslı olmakla suçluyor," diye açıkladı genç yetkili. "Ama zekâsı ve kabiliyeti var, tabii ki bunları davanın yararına kullanmaktan hoşlanıyor."

"Bu gece zekâsını ve kabiliyetini dava yararına kullanmak için bir fırsatı olacak," diye karşılık verdi Lanny.

Sevimli Frau Quandt'ın bir zamanlar yaşlı sanayiciyle yaşamış olduğu şık apartman dairesine götürüldüler. "Frau Reichsminister" kiraz rengi bir elbise içinde göründü ve Irma'nınkine denk bir çift inci gerdanlık takmıştı; her iki gerdanlık da hakikiydi, hanımların ikisi de emin olmak için diğerinin gerdanlığını ısırmayı çok isterdi. Magda'nın, dalgalı kumral saçları, sevimli, neredeyse çocuksu bir yüzü, etraflarında koyu renk halkalar

* "Evet, mümkün olan en yakın zamanda. Hoşça kal."

** Devlet Bakanı Hanımı.

*** "Mutfak, Çocuk, Kilise": Kadınlara yönelik Nazi politikasını ifade eden bir slogan.

oluşmaya başlamış hayli melankolik gözleri vardı. Lanny, bu kadının Almanya'daki en çirkin erkeklerden biriyle evli olduğunu biliyordu; hırs mahmuzuna ihtiyaç duymuş olmasına [Magda Goebbels'in] inanabilirdi [Lanny] ve arzuladığı tatmin hissini alıyor mu [Magda Goebbels] acaba diye merak etti.

Vakit geç olmaktaydı ve ziyaretçiler hemen konuya girdiler. Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanının müfrit bir antisemit olduğunu bildiğinden, Lanny şöyle dedi: "İnsanın görüşleri ne olabilirse olsun, şu bir gerçektir ki Hansi Robin birinci sınıf bir müzisyen. Bu ilkbahar Paris Senfoni Orkestrasıyla verdiği konser ona çok büyük alkış getirdi. Londra'da ve ABD'nin tüm büyük şehirlerinde benzer konserler vermiş bulunuyor; bu demektir ki binlerce insan onun savunmasına koşmaya hazır olacaktır. Onun babasını tanıyan iş adamları için de aynı şey geçerli. Tamamıyla pratik bir bakış açısından, Frau Reichsminister, rejiminiz için kötü bir durum. Johannes Robin'in hapsedilmesinden yabancı ülkelerde uğrayacağınız itibar kaybına eşit olabilecek nasıl bir kazanç elde edeceğinizi anlayamıyorum."

"Sizinle aynı fikirdeyim," dedi kadın çabucak. "Arada sırada olan irrasyonel şeylerden biri olmuş. Kabul etmelisiniz, Bay Budd, bizim devrimimiz tarihteki herhangi bir devrimden daha az şiddetle başarılmıştır; ama kocamın öğrendiği ve nüfuzunu kullanarak düzelttiği lüzumsuz eziyet vakaları da olmuştur. Elbette ki kendisi şu sıralarda çok meşgul bir insandır ve onun karısı olarak benim görevim onu üzüntülerden korumaktır, ona yeni üzüntüler getirmek değil. Ama -dediğiniz gibi- bu özel bir durum ve bunu onun dikkatine getireceğim. Sorumlu olan parti teşkilatının adı ne demiştiniz?"

"Devlet Operasyon Birimleri Dairesi."

"Sanıyorum ki bu teşkilat Dr. Ley'in Emek Cephesine dâhil edildi. Robert Ley'i tanır mısınız?"

"Tanışma şerefine nail olmadım."

"Partimize havacılıktan gelmiş insanlardan biridir. En yetenekli liderlerimizin birçoğu eski havacılarıdır: Gregor Strasser..."

“Onunla tanıştım,” dedi Lanny.

“Hermann Göring, Rudolf Hess... hayli uzun bir liste. Havacılar eyleme geçmeyi ve duygulanmamayı öğrenirler. Dr. Ley, kocam gibi, Rheinland’lıdır. Çelik diyarında hayatın nasıl olduğunu bilir misiniz acaba?”

“Benim babam çelik işiyle uğraşır, Frau Reichsminister.”

“Ya, öyle mi? O zaman Ruhr bölgesinde çalışma hayatının nasıl olduğunu anlayabilirsiniz. Kızılların egemenlik alanıydı orası; Almanya’nın bir parçası değildi artık, Rusya’nın bir parçasıydı. Robert Ley onların toplantılarını basarak ve konuşmacıyı kürsüden fırlatarak yaptı kendi eğitimi. Birçok defa gömleğini sırtından yırtıp sökerlerdi, ama o yine de konuşmasını yapardı. On yıl boyunca bu şekilde mücadele ettikten sonra, her zaman kibar bir insan değildir.”

“Onunla ilgili bazı hikâyeler duydum.”

“Şimdi bizim Emek Cephesinin başıdır ve Marksist sendikaları parçalamış ve Alman işçilerimizi istismar eden ve Anavatani sınıf kavgasıyla bölen liderleri hapse atmıştır. Bu yaptıkları Dr. Ley için büyük bir kişisel zaferdir ve belki de biraz fazla coşuyor bu zaferiyle. Siz Amerikalıların dediği gibi, ‘havalara girdi’ sanki.” Frau Reichsminister gülümsedi ve Lanny de gülümseyerek karşılık verdi.

“Sanırım, Yahudilerden ülkemizde bu kadar nefret edilmesine yol açan yöntemlerle elde edilmiş özel bir yata binerek ülkeden ayrılmakta olan zengin bir Yahudi görmüş; ve belki de Komünist haydutlarca dövülen ve vurulan Nasyonal Sosyalist parti çalışanlarının tedavi amacıyla yatırılması için o yatı kullanabileceği gelmiştir aklına.”

“Ya işte, Frau Reichsminister!” dedi Lanny, gülerek. “Size baş vurursam işin doğrusunu öğreneceğime dair teminat vermişti bana Heinrich. Emek Cephesi yatı alsın ve bana kayınbiraderimin babasını versin ve böylece işi halledelim. *Wir werden es als ein gutes Geschäft betrachten.*”*

* “Bunu iyi bir anlaşma olarak kabul edeceğiz.”

Bir kapının kapanma sesi duyuldu ve Magda Goebbels şöyle dedi: "Reichsminister geliyor, sanırım." Ayağa kalktı, Heinrich de ayağa kalktı, Irma ile Lanny de onlara uyararak ayağa kalktılar; çünkü Berlin'de bulunuyorsanız, Berlinliler neyi yapıyorsa siz de aynı şeyi yapmalısınız,* özellikle de çağımızda krallardan daha güçlü bir bakandan inayet rica etmekteyseniz.

"Juppchen" Goebbels oturma odasının kapısında göründü. Hakikaten ufak tefek bir adamdı, ama Lanny'nin o muazzam mitinglerden birinde onu kürsüde dururken gördüğü zamanki kadar ufak tefek görünmüyordu. Ayağında bir şekil bozukluğu vardı ve gizlenmesi mümkün olmayan bir biçimde topallıyordu. Sivri bir buruna gayet uygun düşen ince bir yüzü vardı. Ağzını bir konuşma için açtığı anda bir Yunan komedisindeki maskeler gibi olan geniş, sımsıkı gerilen bir ağzı vardı. Belirgin gözleri, eğimli alnından geriye doğru taranmış siyah saçları vardı ve yukarıda hafifçe sarkan, hayli geniş kulakları vardı.

Ayrıca bir beyni ve bir dili vardı. Beyin yüzeyseldi, ama gamalı haçlarla süslenmiş bir stadyumu dolduran yüz bin Alman küçük burjuvayı memnun etmek için gereken her şeye sahipti. Dil, bir yılanınki kadar keskindi ve bir yılanınkinden farklı olarak, zehir saçıyordu. Goebbels'in kafası, Nasyonal Sosyalizme direniş gösteren her insan ve topluluk ve ülkeyle ilgili olarak hayşiyet kırıcı şeylerle tıka basa doluydu ve onun istekli hayal gücü, şimdiye kadar yaşamış herhangi bir şair veya romancının yaratabileceği kadar çok sayıda yeni şeyler uydurabilirdi. Kurgu ile gerçek arasındaki fark Dr. Juppchen için artık mevcut değildi. Almanya içinde, bu grotesk küçük adam, gazetelerin, filmlerin, radyonun, sahnelerin, edebiyatın, sanatların, tüm sergi, kutlama, geçit törenleri ve mitinglerin, hangi konuda olursa olsun konferansların, okul kitaplarının, reklamların ve -çeşitli ülkelerde

* İngilizce bir atasözüne gönderme yapılıyor (*When in Rome, do as the Romans do: Roma'dayken Romalıların yaptığını yapın.*)

Nazi propagandası yürütmekte olan örgütler ve yayınlar dâhil-Almanya ile dış dünya arasında süren her çeşit kültürel ilişkilerin tam ve sorgusuz sualsiz hâkimiyetine sahipti. Bu çirkin, karanlık ve acınası ucubenin elinde, güzel, sarışın ve mükemmel Aryan ırkına övgüler düzmek için yılda yüz milyon dolar* mertebesinde bir bütçe vardı.

Özel yaşamında, neşeli ve nüktedan, tartışmalarda yaratıcı ve kıvrak, yaptığı iş hakkında tamamıyla alaycıydı; yaptığı işle ilgili olarak onunla dalga geçebilirdiniz ve o da kendisiyle dalga geçerd-i. Tüm dünya bir sahnedir ve oradaki tüm erkekler ve kadınlar oyunculardır sadece;** bu geceki performansımı nasıl buldunuz? Hakikaten büyük olan tüm oyuncular gibi, Herr Reichsminister Doktor Goebbels de, mesleğinin zirvesine çıkmak ve tüm rakiplerine rağmen orada kalmak için demir gibi bir iradenin güdümünde, müthiş bir gayretle çalışırdı. Kariyerinin başlarında, N.S.D.A.P.'nin şiddetli bir muhalifi olmuş, ama parti ona daha yüksek bir maaş teklif etmiş, o da hemen partiye katılmıştı. Şimdi, Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı olmak yanında, partinin Berlin bölge sorumlusu ve Berlin'de yayımlanan *Der Angriff* adlı etkin Nazi gazetesinin yönetmeniydi.

Evinde iki zengin ve nüfuzlu Amerikalıyı bulmaktan memnun oldu. Görevlerinden biri, bu türden insanları kabul etmek ve onlara Nasyonal Sosyalizmi açıklamaktı. Onların karakterlerini yargılamakta ve sözlerini onların konumlarına ve kendi önyargılarına göre ayarlamakta gayet süratliydi. O akşam üçüncü defa olarak Lanny hikâyesini anlattı ve Reichsminister Goebbels onu dikkatle dinledi. Sonuna kadar dinleyince, karısına döndü. "İşte, Magda, görüyorsun!" dedi. "Şu meyhane kabadayısı, şu kavga dövüş kahramanı, Ley! Dış dünya önünde bizi temsil etmek ve kendi haydutça işlerine karıştırmak için böyle bir serseri!"

* 1930'lardaki yüz milyon ABD dolarının bugünkü değeri yaklaşık iki milyar ABD dolarına eşittir.

** Shakespeare'in *As You Like It* oyununa bir gönderme (Perde 2, Sahne 7).

“Dikkatli ol, Joseph!” diye uyardı Magda.

Ama dediği dedik Naziler, karılarının uyarılarına kulak vermeye tenezzül etmezler. Goebbels ısrarla devam etti: “Almanya’nın tüm işçilerine hâkim olmak isteyen, ama kendine hâkim olamayan ayyaş bir külhanbeyi! Bizim şu büyük teşkilatçımızı hiç gördünüz mü, Bay Budd?”

“Bildiğim kadarıyla görmedim, Herr Reichsminister.”

“İçki sürahisi yanında olmadan yaşaması mümkün olmayan, atıp tutmayı seven bir palavracı. Fıkralar anlatmayı sever, sonra da kahkahayla güler ve etrafındakilerin üzerine ince bir serpinti yayılır. Biliyorsunuz, şu yeni Emek Cephesini inşa ediyor ve bunu melodramatik bir şekilde yapması gerekiyor – burada, Berlin’de sendika merkezlerine şahsen baskınlar yapması gerekiyor. Tabancalar ve el bombaları yetmiyor, kapıların önüne makineli tüfekler yerleştirmek zorunda. Ne için? Başka birinin yardımı olmaksızın dönen koltuklarından kalkamayan, korkak, şişman sendikacıları, işçi sınıfı parazitlerini tutuklamak için! Bizim *Zucht und Ordnung** ülkemizde işte böyle oluyor – Berlin’i bir diğer Şikago haline getireceğiz ve sokaklarımızda özgürce faaliyet gösteren haydutlarımız olacak! Bu benzetmeyle sizi incitmediğimi umarım, Bay Budd.”

“Hayır, hiç alınmadım,” diyerek güldü Lanny. “Benim atalarımın memleketi, Şikago’dan çok uzaktadır – ve bizler de kusursuz siyasi düzenimizde kendilerini gösteren insan doğasının kusurlarını bazen gözlemlemiştir.”

“İşte!” dedi Reichsminister Doktor. Sonra, ciddileşerek şöyle konuştu: “Adaletin yerine getirilmesini ilgili mercilere bırakıyorum, ama eğer uluslararası itibara sahip bir kişiyi ilgilendiren bir konu varsa ortada, keşinlikle benim fikrimin alınması gerekir. Size söz veriyorum ki yarın sabah ilk işim bu konuyu incelemek ve öğrendiklerimi size bildirmek olacaktır.”

“Çok teşekkür ederim,” dedi Lanny. “Benim de bütün istediğim budur.”

* Disiplin ve düzen.

Ufak büyük adam, karısının yumuşak yüz hatlarındaki endişe ifadesini fark etmiş gibiydi; şunları ilave etti: “Anlıyorsunuz, Yahudi dostunuzun hangi suçla itham edilebileceğini bilmiyorum, gayretkeş Dr. Ley’in bununla gerçekten nasıl bir ilgisi olduğunu da bilmiyorum. Tam olarak ne olduğunu öğreninceye kadar herhangi bir peşin hüküm vermeyelim.”

“Sizi temin ederim, dedikleriniz buradan dışarıya çıkmayacak,” dedi Lanny çabucak. “Buraya dedikodu yapmak için değil, dedikodulara engel olmak için geldim.”

XI

Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı, koltuğunda rahatladı ve karısının ona ve misafirlere ikram ettiği şarabı yudumladı. “İşte!” diye ünledi. “Führer’imizin nutku hakkında ne düşünüyorsunuz, söyleyin bana.”

Lanny, ormancının oğluna söylediklerini tekrarlamaya başladı ve *bel canto* düet bir kere daha terennüm edildi. Juppchen’in Heinrich’ten bile daha romantik bir tenor olduğu anlaşıldı; Hitler’i övmek için kullanılacak daha ateşli bir dil olamazdı. Lanny durumu anlamıştı; bir vekil diğer vekilleri, Ley’leri ve Strasser’leri, Hess’leri ve Röhm’leri eleştirmekte özgürdü, ama o Büyük İnsan mükemmeldi ve ona yağcılığın daniskası yapıyordu. Adolf’un Berlin’de olduğu zamanlarda Goebbels’lerin evine sık sık gelmekten hoşlandığını Lanny’ye söylemişti Heinrich; Magda onun için en sevdiği sebze yemeklerini hazırlatırdı ve o, bunları yedikten sonra, rahat eder, müzik dinler, Magda’nın iki çocuğuyla oyunlar oynardı. Kurnaz entrikacının, bu fırsattan istifade ederek, aynı yola baş koymuş muhtelif şahsiyetlere dair kendi görüşlerini Hitler’e telkin etmeye çalıştığını Lanny’ye söylemek gerekmezdi. Hükmedenler işte böyle yönlendirilir ve devletlerin yazgıları işte böyle çizilir.

Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı, işinin her yönünden zevk alıyor ve gece gündüz bu yolda çalışıyordu. Huzurunda

iki zengin ve iyi giyimli Amerikalı vardı ve onlardan en az biri zeki bir insana benziyordu. Heinrich'in geçen on iki yıl boyunca düşünmüş olduğu bir şeyi geçirdi aklından – Lanny Budd'ı, iyi tanıdığı diyarlarda inancı yaymak için bir misyoner olarak göndermek. Goebbels şöyle konuştu: "Biz Nasyonal Sosyalistlerin istediği tek bir şey var. Ülkemizin sanayisini yeniden düzenleyebilmemiz, kamu projeleri yoluyla işsizlik problemini çözebilmemiz ve örnek bir devletin ne olabileceğini dünyaya gösterebilmemiz için rahat bırakılmak. Fikirlerimizi başka halklara dayatarak kazanabileceğimiz hiçbir şey kesinkes yoktur."

Lanny şöyle dedi: "Mussolini on yıl önce bana Faşizmin ihraç edilecek bir şey olmadığını söylemişti. Ama o zamandan beri gördüm ki bunu Almanya'ya ihraç etti."

Reichsminister Doktor, bu adamın, usta terzi işi kıyafetlerine ve zengin karısına rağmen, hakikaten zeki bir genç adam olduğunu anladı. "Onlardan bir şeyler öğrendik," diye itiraf etti.

"Lenin'den bile," diyerek gülümsedi diğeri.

"Eğer buna cevap verseydim, Bay Budd, siz Amerikalıların dediği gibi, *off the record** cevap vermem gerekirdi."

"Tabii ki, Herr Reichsminister. Barış Konferansında Amerikan heyetindeki uzmanlardan birinin sekreteri ve çevirmeni olarak görev yapma talihine nail olduğumu size açıklamalıyım. Orada, uluslararası işlerin nasıl yürüdüğünü ve kendi fikrimi kendime saklamam gerektiğini öğrendim."

"Yaşınızdan daha olgun musunuz, Bay Budd, yoksa görüldüğünüzden daha mı yaşlısınız?"

"O tarihte sadece on dokuz yaşındaydım, ama Avrupa'nın birçok yerinde yaşamıştım ve Avrupa dillerini, orta-batıda 'tatlı su koleji' dediğimiz bir okulun coğrafya hocasından daha iyi biliyordum."

Aydınlatma Bakanı, şaşırmış bir halde, "*Eine frisch-Wasser-Universität?*" diye kendi diline çevirdi. Lanny kullandığı deyim

* Açıklanmamak, haber yapılmamak şartıyla.

“Süßwasser” diye açıklayınca* Goebbels şöyle dedi: “Siz Amerikalılarda gıpta ettiğim şey, eğlendirici ifade biçimleriniz.”

“Başkaları bundan ötürü bize gülüyorlar,” diye karşılık verdi Lanny; “ama kendi kendimize gülmekte olduğumuzu fark etmiyorlar.”

“Görüyorum ki siz bir filozofsunuz, Herr Budd. Benim de o yönde emellerim vardı, ama dünya işlerine kaptırdım kendimi. Lafı dolandırmadan, dürüstçe söyleyin bana. Avrupa ve Amerika, Führer’in nutkunu nasıl bulacak?”

“Memnun olacaklar elbette, ama nutkun kibar havası onları şaşırtacaktır. Şüpheciler, Almanya yeniden silahlanma zamanı buluncaya kadar Hitler’in bela istemediğini söyleyeceklerdir.”

“Onun cümlelerinden birini öğrensinler: ‘Almanya bağımsızlığını korumak ve sınırlarını muhafaza etmekten başka hiçbir şey istemiyor.’”

“Evet, Herr Reichsminister; ama bazen sınırların nerede olduğu veya olması gerektiği konusunda belirsizlikler vardır.”

Diğeri gülmeden edemedi, ama üsteledi: “Tüm silahlanmamızın savunma amaçlı olduğunu göreceksiniz. Tamamıyla kendi ekonomimizin sorunlarıyla meşgul haldeyiz. Sosyalizmi kendi adımıza başarmak ve işsizlik probleminin çözülebileceğini hem kendi halkımıza hem de dış dünyaya göstermek niyetindeyiz. Beş yıl içinde –hayır, diyebilirim ki üç yıl içinde– Almanya’da iş isteyen ama bulamayan tek bir insan olmayacak.”

“Bu hakikaten görülesi bir şey olacaktır, Herr Reichsminister.”

Büyük adam, bunun nasıl yapılabileceğini açıklamaya başladı; o anormal geniş ağızdan bir sel gibi akıyordu sözler. Lanny aynı şeyi Hitler’de ve Mussolini’de ve onlar kadar önemli olmayan birçok propagandacıda gözlemlemişti – dört dinleyici ile dört milyon dinleyici arasındaki farkı unutuyorlar ve dört milyon dinleyici üze-

* İngilizcede *fresh water* tatlı su anlamına gelir (ama Lanny’nin kullandığı deyimde bu ifade “tanınmayan, az bilinen, ücra” anlamındadır). Goebbels bunu kendi diline *frisch Wasser* (taze su) olarak çevirir. Lanny bunun doğru Almanca karşılığını (*Süßwasser*) verip yanlış anlamayı düzeltir.

rinde harcadıkları enerjiyi dört dinleyici üzerinde de sarf etmeye istekli oluyorlardı. Çarpık Juppchen konuştu da konuştu ve belki bütün gece konuşacaktı; ama işini bilen karısı, nefes almak için duraklamasını fırsat bilerek, araya girip şöyle dedi: “Herr Reichsmister Doktor yorucu bir çalışma gününü arkada bıraktı ve önünde yorucu diğer bir çalışma günü bulunuyor. Biraz uyuması lazım.”

Diğerleri hemen ayağa kalktılar; ve böylece, yeni hükümetin Almanya’nın her tarafında inşa edeceği *Autobahnen** hakkında bilgilenme fırsatını kaçırdılar. Ev sahibi ve sahibesine teşekkür edip hızlıca ayrıldılar. Heinrich’i evine bıraktıktan sonra, arabada emniyet içinde baş başa kaldıkları zaman, Irma şöyle dedi: “Ne dersin, adamın gözünü boyayabildin mi?”

“Bu entrika dünyasında kesin bir şey söyleyemeyiz. Goebbels konuyu düşünecek ve kendi çıkarlarının nerede yattığına karar verecektir.”

Irma, kocasıyla Goebbels arasında geçen konuşmanın birazını anlamıştı. Şöyle dedi: “En azından, Dr. Ley üzerine dedikoduları öğrendin!”

“Evet,” diye karşılık verdi kocası; “ve Dr. Ley ile görüşme şansını elde edersek, Dr. Goebbels üzerine dedikoduları da öğreneceğiz!”

18

*Ben Bir Yahudi’yim***

I

LANNY, babasının Amerikan Elçiliğine başvurma tavsiyesini tutmuyordu. Robbie’nin eski dostu olan ataşe artık orada değildi. Büyükelçi, Cumhuriyetçilerin eski Kentucky senatörü ve Robbie

* Otobanlar, otoyollar.

Shakespeare, *Venedik Taciri*, Perde 3, Sahne 1 (Shylock’un sözleri).

Budd'ın kafa yapısında olan, Hoover döneminde tayin edilmiş bir adamdı; ama hastaydı ve Fransa'nın Vichy kentine gitmiş, orada Nazi rejimini savunan bir mülakat vermişti. Lanny'nin kendisi bakımından ciddi herhangi bir problem olacağını beklemiyordu; ama eğer olursa, Lanny'yi kurtarmak için Elçiliği harekete geçirecekti. Irma ile şöyle bir karara varmıştı Lanny: Tek başına dışarı çıktığında, geri dönüşü için belli bir saat belirleyecekti; gecikmesi halinde telefon edecekti; ve eğer telefon da etmezse, Irma onun kayıp olduğunu bildirecekti.

Sabahleyin, acele etmediler; yatakta kahvaltı edip gazeteleri okudular. Gazetelerde onlarla yapılmış mülakatlar vardı ve ayrıca Reichstag oturumu ve diğer Nazi faaliyetlerinin ayrıntılı anlatımları. Lanny ile Irma'nın bunlarla ilgili yorumları ihtiyatlıydı, çünkü gizli takip altında olma ihtimalini düşünmek zorundaydılar. Kendi arabalarında baş başa oldukları zamanlar hariç, Almanya'daki her şeyden harika diye söz edecekler ve kod adları kullanacaklardı. Heinrich'in kod adı "Aryan", Goebbels'inki "Bay Ağız", karısınınki "Bayan Ağız" idi. Saygısızca, ama onlar gençti ve "keskin" tavırlıydılar.

Freddi'den bir telefon geldi; Freddi adını söylemedi ama onun sesini duyan Lanny hemen şöyle dedi: "Dün gece güzel bazı Bouguereau resimleri gördük ve bize telefon edip fiyatı bildirmelerini bekliyoruz. Daha sonra ara." Lanny bunun ardından oturup Paris'teki Bayan Dingle'a bir mektup yazdı; mektupla beraber çeşitli gazete kesikleri gönderiyor ve ona şöyle diyordu: "Resim piyasası ümit verici görünüyor ve yakında alımlar yapmayı umuyoruz. Klarnet ve diğer çalgılar iyi durumda."

Lanny bunları yazarken, Irma'nın dostlarından biri, Fürstin Donnerstein, telefonla arayıp genç çifti öğle yemeğine davet etti. Lanny, Irma'ya, kendisi için kabul etmesini söyledi. Yetkililer ile yapılan uzun görüşmeler boyunca onun oturup beklemesi vakit kaybıydı; dışarıya çıkıp Johannes'le ilgili haberi yayması ve Yahudi bir sermayedarın ortadan kaybolmasına "cemiyet"in verece-

ği tepkiyi öğrenmesi daha iyi olurdu. Lanny otelin süit dairesinde mesajları bekleyecekti.

Telefon çaldığında giyiniyorlardı. Herr Reichsminister Doktor Goebbels'in kişisel sekreteri bildirdi: "Herr Reichsminister bilmenizi ister ki onun dikkatine arz ettiğiniz konuyu tamamen ele almıştır ve araştırmalar biter bitmez size bilgi verecektir."

Lanny teşekkürlerini ifade etti ve sonra karısına şöyle dedi: "Bir yere varıyoruz!"

Irma karşılık verdi: "Hakikaten gayet hoş bir insandı, Lanny." Lanny ona baktı, küçük bir göz kırpması bekliyordu; fakat Irma bunu ciddiyetle söylemiş gibiydi. Ona şöyle demek isterdi: "Halkın önünde yaptığı konuşmaların özel sohbetleri kadar hoş olmaması ne fena." Ama böyle bir söz sadece arabada edilebilirdi.

Annesine yazdığı mektuba bir ekleme yaptı: "İşimiz hızla ilerleyebilir diye ümitlenmek için az önce haklı bir nedenim oldu." Öğle yemeğine giderken Irma'ya refakat etmeyi önermek üzereydi ki kapı çalındı ve bir oda hizmetçisi onlara bir kart uzattı. Kartın üzerinde şöyle yazıyordu: "*Herr Günther Ludwig Furtwängler. Amtsleiter Vierte Kammer: Untersuchungs- und Schlichtungsausschuss N.S.D.A.P.*"* Lanny bu harfler fıskırmasını çözümleyip anlamak için vakit kaybetmeden, şöyle dedi: "Beyefendiyi yukarıya getir." Kartı inceleyince, ziyaretçi hakkında bir şey söyleyebildi; zira Almanlar normal olarak kartlarına "Herr" unvanını koymazlar ve adamın kartında bu unvanın yer alması bir çığlıktı.

Subay, ziyaretçi odasına girdi, topuklarını birbirine vurdu, belden eğilerek selam verdi ve şöyle konuştu: "*Heil Hitler. Guten Morgen, Herr Budd.*"** Beyaz kafataslı ve çapraz kemikli siyah ve gümüşü S.S. üniformasını giymiş, düzgün görünümlü, genç denebilecek bir adamdı. Lanny'ye şunları söyledi: "Bay Budd, size bildirmekten şeref duyarım ki dün Devlet Bakanı ve Prusya Başbakanı Yüzbaşı Göring'in özel kadrosuna tayin edildim. Oberle-

* "Bay Günther Ludwig Furtwängler. Dördüncü Kısım Başkanı: İnceleme ve Uzlaştırma Komitesi N.S.D.A.P."

"Yaşasın Hitler. Günaydın, Bay Budd."

utnant* rütbesindeyim, fakat yeni kartlar bastırmak için zamanım olmadı. Seine Exzellenz** sizi ve Frau Budd'ı yarından sonraki günde yapılacak göreve başlama törenlerine davet etmek ister.”

“Son derece onurlandık, Herr Oberleutnant,” dedi Lanny, şaşkınlığını gizleyerek.

“Bu giriş kartını size takdim ederim. Onu yanınızda bulundurmanın gerekli olacağını anlayınız.”

“Kesinlikle,” dedi Lanny ve hazineyi paltosunun iç göğüs cebine dikkatle yerleştirdi.

Diğeri sözlerine devam etti: “Ekselansları Başbakan bilmenizi ister ki kendisi Johannes Robin meselesine öncelikli şahsi alaka göstermektedir.”

“Pekâlâ, teşekkür ederim, Herr Oberleutnant,” dedi Amerikalı. Bu defa şaşkınlığı gizlenemez haldeydi. İzah etti: “Sadece birkaç dakika önce, bir diğer bakanın ofisinden beni aradılar ve meseleyle o bakanın ilgilendiğini söylediler.”

Subay şöyle dedi: “Size şunu da bildirmem için talimat aldım; Ekselansları Başbakanın*** ikametgâhınakadar bana eşlik edecek olursanız, kendisi size bu konuda şahsen bilgi verecektir.”

“Onur duyarım,” diye karşılık verdi Lanny, “ve elbette memnun olurum. Müsaade edin, karıma haber vereyim.”

Irma bu haberi duyunca solup sarardı, çünkü Nazi hükümetindeki en acımasız kişi unvanı için bugüne kadar rakibi olmayan Göring’in bahsini çok iştmişti. “Bu bir tutuklama olabilir mi, Lanny?”

Lanny gülümsedi. “Böyle bir fikir ortaya atmak nezakete son derece aykırı olur. Saat ikiye kadar Fürstin Donnerstein’in evine telefon edip sana mutlaka bilgi vereceğim. Orada benim aramamı bekle. Eğer aramazsam, durumum ciddi demektir. Ama endişelenerek yemeğini mahvetme.” Lanny onu hızlıca öptü ve bir tank

* Üsteğmen.

** “Ekselansları, Zatâîlileri, Hazretleri” vs. anlamında saygı unvanı. Burada Göring kastediliyor.

*** Tüm Almanya’nın değil, Prusya eyaletinin başbakanı (Hermann Göring).

kadar kocaman, altı tekerlekli bir Mercedes olan büyük resmî arabaya gitti. Her ikisi de Nazi üniformaları giymiş bir şoförü ve bir muhafızı vardı arabanın. Lanny'nin aklından şu düşünce geçti: "Hey! Johannes sandığımdan daha zengin olmalı!"

II

Unter den Linden Caddesi ve Brandenburg Kapısından geçip Göring'in resmî ikametgâhına kısa bir yolculuk yaptılar. Burası, yanmış kubbesiyle Reichstag binasının tam karşı tarafında bulunuyordu. Lanny, caddenin altından geçen yüz metrelik tünel hakkında birçok tartışma işitmişti; S.A. adamlarının o gece bu tünden geçip binaya girdikleri, her yere yanıcı malzemeler koyup bunları ateşe verdikleri söyleniyordu. Naziler dışında tüm dünya, bu işi Hermann Wilhelm Göring'in emretmiş ve yönlendirmiş olduğuna inanıyordu. Şurası kesindi ki son üç buçuk ay içinde on binlerce Komünist, Sosyalist [Sosyal Demokrat], Demokrat ve barışçının avlanmasını ve öldürülmesini, hapsedilmesini ve işkenceden geçirilmesini emretmiş ve yönlendirmiş olan adamın o olduğundan hiç kimsenin kuşkusu olamazdı. Almanya'nın Devlet Bakanı sıfatıyla, polise Nazi güçleriyle işbirliği etme talimatını veren bir kararname çıkarmış ve Dortmund'daki bir konuşmada kararnamesini savunmuştu:

"Gelecekte, Prusya'da iktidar kullanacak ve sorumluluk taşıyacak yalnızca tek bir adam olacaktır – o adam, benim. Bir polis tabancasının namlusundan ateşlenen bir mermi benim mermimdir. Bunun cinayet olduğunu söylerseniz, o zaman ben bir caniyim. Sadece iki çeşit kanun tanıyorum, çünkü sadece iki çeşit insan tanıyorum: bizimle olanlar ve bize karşı olanlar."

Böyle bir ev sahibiyle her şey mümkündü ve Lanny'nin, ne olacağını tahmin etmeye çalışması boşunaydı. Prusya Polisi-nin Kumandanı ve Gizli Devlet-Polisi "Gestapo"nun kurucusu, birkaç saat içinde, bir Fransız-Amerikalı Pembe hakkında ne kadar bilgi elde etmiş olabilirdi? Mussolini ile karşılaşmış oldu-

ğunu Goebbels'e söyleme ihtiyatsızlığında bulunmuştu Lanny. Roma'ya telefon edip de Budd'ın oğlunun Giacomo Matteotti cinayetinin haberini yaymaya çalıştığı için o şehirden uzaklaştırıldığını öğrenmiş olabilirler miydi? Cannes'a telefon etmiş ve işçi okulunu öğrenmiş olabilirler miydi? Paris'e telefon etmiş ve Kızıl dayı hakkında ve onu Fransa'da bir milletvekili yapmış olan Irma Barnes'in kampanya bağışları hakkında bilgi edinmiş olabilirler miydi? Heinrich Jung'un önünde bir Nazi sempatizanı olarak rol yapabilirdi Lanny, ama Führer'in baş tetikçileri önünde bunu pek yapamazdı!

Bütün bunlar meseleyi bir esrar perdesiyle örtüyordu. Lanny şöyle düşündü: "Goebbels olayı Göring'e mi devretti, yoksa Göring bunu Goebbels'in elinden çekip aldı mı?" Bu ikilinin şiddetli bir rekabet içinde olduğunu herkes biliyordu; ama ikisi de bakan olduklarından, her türlü konuda işbirliği yapmaya mecburdular. Yetki anlaşmazlıkları mı vardı? Zengin bir Yahudi'nin sahipliği ve ondan alınabilecek fidye konusunda bir mücadele içine girerler miydi? Göring, Berlin polisine emir veriyordu. Goebbels ise, Berlin Bölge Amiri olarak, parti aygıtına ve muhtemelen Kahverengi Gömleklilere de hükmediyordu. Korkudan yere çöken Johannes Robin bir iç savaş nedeni olur muydu?

Ve sonra, daha da merak uyandırıcı düşünceler: Johannes Robin olayını Göring nasıl haber almıştı? Goebbels'in evinde veya ofisinde bir casusu mu vardı? Yoksa Goebbels, Göring'in çok sayıdaki istihbarat dairelerinden birine başvurma hatasını mı yapmıştı? Robin olayı etrafında bir entrika ağı örülmekte olduğunu hayal etti Lanny. Ağ örmek, telefon kablolarıyla yapıldığında, uzun zaman almaz.

III

Uşaklar eğilerek Lanny ile subayı içeri aldılar ve bir sekreter, Lanny'yi geniş bir merdivenden çıkarıp yüksek tavanlı, şatafatlı bir odaya getirdi. Büyük adam, aşırı dolgulu bir koltukta tembelce

oturuyordu; yanındaki küçük bir masanın üstünde içkiler vardı. Lanny bu adamın o kadar çok fotoğrafını görmüştü ki neyle karşılaşacağını biliyordu: zarafetsiz çene kemikleri, kısık dudaklar, gözlerinin altında yağ torbalarıyla geniş ve asık bir surata sahip, iriyarı bir adam. Sadece kırk yaşındaydı, ama göğüs ve karın bölgeleri adamakıllı irileşmişti ve şimdi beyaz klapası olan göz alıcı bir mavi üniforma bunların üstünü örtmekteydi. Dört çift noktalı bir altın yıldız, iki beyaz şeritle, boynundan aşağıya sarkıyordu.

Eski havacının iktidar aşkı öyleydi ki bir makamın ardından bir diğerini üstleniyordu: Almanya Devlet Bakanı, Prusya Eyaleti Başbakanı, Havacılık Bakanı, Alman Hava Kuvvetleri Başkomutanı, Devlet Ormancılık Amiri, Devlet Komiseri. Her makam için, yeni bir üniforması olurdu, gök mavisi, krem rengi, gül pembesi. Nüktedan bir Berlinli kısa bir zaman sonra şöyle bir fıkra uyduracaktı. *Lohengrin** operasının bir temsiline katılan Hitler uyuyakalmış; iki perde arasında tenor gelmiş, kuğunun çektiği o kayıktaki muhteşem kıyafet varmış üstünde, Führer'e saygılarını sunmak istiyormuş. Hitler uyanmış, gözlerini ovalamış ve haykırmış: "Ah, olamaz, Hermann! Bu kadarı da çok fazla!"

Göring, şefinden sonra, Nazilerin en az sevimsiz olanıydı. Pervasız bir cesaretle birçok düşman uçağını düşürmüş bir pilottu. Vahşet ile rahatlığı birleştiren, Almanlara özgü o yeteneğe sahipti. Yakın dostlarına karşı güler yüzlü, şakacı, gürleyen bir içkici, sınırsız miktarlarda bira içebilen bir adamdı. Kısaca, Töton efsanelerinin o eski kahramanlarından biri, bütün gün düşmanlarını doğrayabilen ve geceleyin de yıkanmamış kanlı elleriyle baharatlı şarap içebilen o savaşçılardan biriydi; savaş meydanında can vermişlerse, Valkyrie'ler** dörtnala koşan atlarıyla gelir ve onları, ebediyen baharatlı şarap içmek üzere Valhalla'ya götürürlerdi.

* Richard Wagner'in bir operası.

** İskandinav mitolojisinde, savaş meydanında ölen kahramanların ruhlarını Valhalla'ya götüren kızlar (Valhalla: Bu kahramanların ruhlarının sonsuz mutluluk içinde yaşadıkları tanrı Odin'in sarayı).

Lanny'nin ilk düşüncesi: "Ne kadar itici bir adam!" Bunun hemen ardından, ikinci düşüncesi: "Bütün Nazilere hayranım!" Doğru biçimde eğildi ve "*Guten Morgen, Exzellenz,*" dedi.

"*Guten Morgen, Mr. Budd,*" dedi yüce adam, gürleyen bir boğa sesiyle. "*Setzen Sie sich.*"*

Yanındaki bir koltuğu gösterdi ve Lanny itaat etti. Otuz üç yıllık hayatında dünyanın büyük insanlarından birçoğuyla karşılaşmış olduğundan, Lanny onlara saygı göstermeyi, ama dalkavukluk etmeden saygı göstermeyi öğrenmişti. Amerikan tarzıydı bu ve şimdiye kadar kabul görmüştü. Onu niçin çağırtmış olduğunu söylemenin ev sahibine düştüğünü biliyordu ve o sırada, bir incelemeye sessizce boyun eğdi.

"Bay Budd," dedi büyük adam, en sonunda, "bu sabahki Paris ve Londra gazetelerini gördünüz mü?"

"Bir uçak filosuna malik olma avantajına sahip değilim, Exzellenz." Göring'de bir mizah duygusu olduğunu işitmişti Lanny.

"Bazen bir gece önceden telefonla öğreniyorum ben onları," diye açıkladı diğeri, gülümseyerek. "Johannes Robin adlı bir tefecinin Almanya'da ortadan kaybolmuş olduğu şeklinde bir haber yayımlamışlar. Dış dünyada bizim Amerikan âdetlerini benimsemekte olduğumuz izleniminin yerleşmesini istemeyiz. Bu yüzden, konuyu hemen incelettirdim ve bu tacirin, yatıyla, ülkeden büyük miktarda parayı yurt dışına çıkarmaya kalktığı için kanunen tutuklanmış olduğunu öğrendim. Biliyorsunuz belki, kanunlarımıza göre bunu yapmak yasaktır."

"Bu haberi duyduğuma üzgünüm, Exzellenz."

"Tutuklu, on yıl ağır hapis cezası alabilir – ve sizi temin ederim, hakikaten çok ağır olacaktır."

"Doğaldır ki, Exzellenz, olayı bir de Johannes'in tarafından duyuncaya kadar konu hakkında bir şey diyemem. Daima kanunlara uyan bir vatandaş olmuştur kendisi ve eminim ki, eğer

* "Oturunuz."

kanunu ihlal ettiyse, dikkatsizlikten ihlal etmiştir. Bir yat seyahatine çıkmak üzereydi ve gıda ile yakıt satın almak için yeterince nakit bulundurmada yabancı ülkelere gidilemez.”

“Kambiyo Kontrol Dairesinden bir izin belgesi almak kesinlikle gereklidir ve bizim kayıtlarımız böyle bir belge verilmemiş olduğunu gösteriyor. İlgili kanun bir seneyi aşkın zamandır yürürlükte olup gereğince ilan edilmiştir. Ülkemizden servet çıkarılmasına, paramızın dünya piyasalarında değer yitirmesine müsaade edemeyiz. Halen, Almanya’ya hükmetmiş olan Marksist Yahudilerin alçaklığı yüzünden, altın rezervlerimiz yüzde sekiz buçuğa inmiş bulunuyor ve bu tüccar domuzların faaliyetleri devletimizin hayatını tehlikeye atıyor. Johannes Robin’e karşı vatanı ihanet suçlamasıyla dava açmakta kendimi haklı saydım ve ona karşı böyle bir dava açmaya karar verebilirim.”

“Doğal olarak, Exzellenz, bunları duyduğuma çok üzgünüm. Tutukluyla bir görüşme ayrıcalığını bana tanımak niyetinde misiniz?”

“Alman devletinin parasını korumaktan da önemli bir şey var: onun itibarını korumak. Rejimimizin düşmanları tarafından yayılan iftiralar nedeniyle öfkeliyiz ve bu şeytanlara karşı mümkün olan her türlü adımı atmaya niyetimiz var.”

“Johannes ile ilgili olarak, Exzellenz, sizi kesinlikle temin edebilirim ki onun böyle güdüler yoktur. Siyasetle hiçbir alakası olmayan bir adamdır ve dostane kalmak için her yola başvurmuştur. N.S.D.A.P. içinde dostları olduğunu düşünmüştür daima.”

“Bunların kimler olduklarını bulmak için adımlar atıyorum,” diye karşılık verdi Prusya eyaletinin başı. “Kim olduklarını öğrendiğim zaman, onları vuracağım.”

Bir bakıma Lanny’yi vurmuştu âdeta. Amerikalı, o yağ tabakalarının gerisinden soğuk mavi gözlerin ona dimdik baktıklarını gördü ve bu savaş kartalının ölümcül bir yırtıcı kuş olduğunu anladı.

“İş konuşalım, Bay Budd. Sizinle müzakere etmeye hazırım, fakat bir centilmen olarak şeref sözünüzü talep ederim. Verece-

ğim bilgiler ve yapacağım teklifler şimdi ve bundan sonra ebediyen sadece ikimiz arasında kalacaktır. Bunda çok ciddiymim ve sizi görmemin nedeni, yaptığı pazarlığa bağlı kalacak bir adam olduğunuzun bana söylenmiş olmasıdır.”

“Benim hakkımda böyle güzel konuşanın kim olduğunu bilmiyorum, Exzellenz, ama sizi temin ederim ki bu meselede tek dileğim, eski bir dost ve evlilik yoluyla akrabamız olan bir insanın sehven içine düşmüş olduğu gaileden çıkmasına yardım etmektir. Bunu yapmama izin verecek olursanız, emin olabilirsiniz ki ne Johannes’in ne de benim bu talihsiz hadisenin duyurulmasına herhangi bir isteğimiz olacaktır.”

“Bu konuyu başka insanlar başlattı, ama şimdi ben üstlenmiş bulunuyorum. Aksi yönde ne duydu iseniz hiç dikkate almayın. Johannes Robin benim tutsağımdır ve belirli şartlar temelinde onu serbest bırakmaya hazırım. Bunlar Nazi şartlarıdır, sizin hoşunuza gitmeyecek, kesinlikle onun da hoşuna gitmeyecek şartlar. Bunları ona götürebilir ve kabul etmesini veya etmemesini tavsiye edebilirsiniz. Size baskı yapmıyorum ve sadece belirtmiş olduğum şartı koyuyorum: Konu tamamen gizli kalacaktır. Olanları hiç kimseye hiçbir zaman açıklamamayı taahhüt edeceksiniz ve Johannes de aynı taahhüdü yapacaktır.”

“Johannes’in şartlarınızı kabul etmemesi halinde ne olacak, Exzellenz?”

“Kabul etsin veya etmesin, siz kendi taahhüdünüz ile bağlı kalacaksınız. Kabul ederse, o da bağlı olacak. Kabul etmezse, artık bunun bir önemi olmayacak, çünkü o zaman bir daha herhangi bir kimseyle konuşamayacak.”

“Onunla ilgili olarak, sözleriniz yeterince açık. Fakat beni buraya niçin getirtmiş olduğunuzu anlamıyorum.”

“Berlin’desiniz ve olay hakkında bilginiz var. Dostunuzu, tahayyül edebileceğiniz veya onun tahayyül edebileceği en kötü akıbetten kurtarmanız için bir fırsat sunuyorum size. Ödenecek bedelin bir parçası, sadece onun sessiz kalması değil, sizin de sessiz kalmanızdır. Eğer teklifi reddederseniz, Almanya dışına çı-

kıp dilediğini söylemekte özgür olacaksınız, fakat Yahudi'nizi mümkün olduğunca ıstıraplı kılacağım bir ölüme mahkûm edeceksiniz.”

“Sözleriniz yeterince açık, Exzellenz. Sadece Johannes'i değil beni de elinizde tutmakta olduğunuz gayet aşikâr. Teklifinizi kabul etmekten başka yapabileceğim hiçbir şey yok.”

V

Bu *Blut und Eisen** adamının Alman devletini altüst etmekte olduğunu biliyordu Lanny. Her türden memurları, polis müdürlerini, belediye başkanlarını, hatta profesörleri ve öğretmenleri kovuyor, onların yerine fanatik Nazileri getiriyordu Göring. Daha bugün, gazeteler yazmıştı, Prusya eyaletinin alt yasama meclisi toplanacak ve bir bütün olarak istifasını verecekti, böylece Göring onların yerine kendi parti taraftarlarını koyabilecekti. Ama, ellerinde tüm bu işler varken bile, Prusya eyaletinin başı olarak Yahudi karşıtı fanatikler arasında sayılmaması gerektiğini genç bir Amerikalı ziyaretçiye anlatmak için zaman bulabiliyordu; onun Yahudiler ile kavgası tamamen pratik bir niteliğe sahipti. Onlar savaş sonrası Almanya'nın çaresiz cesedine hücum edip ülkenin illiğini kemiğini sömürmüşlerdi. Ülkenin para birimiyle spekülasyonlara girişerek çağımızın en korkunç ulusal felaketinden kazanç elde etmişlerdi. “Bay Budd, okul çocuklarımıza bakabilir ve hiç zorluk çekmeden, 1919 ile 1923 arasında doğmuş olanları kavruk bünyelerinden ayırt edebilirsiniz.”

Lanny, mark satmış birçok Alman tanıdığını söylemek isterdi; fakat bir tartışmaya girmek en berbat hata olurdu. Prusya hükümetinin başı, Amerikalı bir estetin bazılarını daha önce hiç duymamış olduğu kışla deyimleriyle konuşmasına devam ederken, Lanny kibarca onu dinledi.

Aniden, fırtına tanrısı Thor'un ağır şişman yumruğu masanın üzerine bir gümbürtüyle iniverdi. “Evet! İşimize bakalım!

* Kan ve demir.

Bizim kanımızla semirmiş olan Yahudi, yediklerini kusacak. Onun yatı, hak eden parti üyelerimiz için bir istirahat vasıtası olarak hizmet edecek. Sarayı, halka açık bir müze olacak. Orada, eski ustaların eserlerinden iyi seçilmiş bir koleksiyon olduğunu duydum.”

“İltifatınız için teşekkür ederim, Exzellenz. Yoksa onları benim şahsen seçme zevkine nail olduğumu biliyor muydunuz?”

“Ah, tabii! Lanny Budd Müzesi adını vereyim mi oraya?” Sert mavi gözler, ağır yağ tabakaları arasında pırıldadı.

“Müze, onu tesis eden kişinin adıyla anılmalıdır, Exzellenz. Johannes orayı topluma bırakmayı tasarladığını bana sıklıkla ifade etmiştir. Ama şimdi bunu siz yapıyorsunuz.”

“Bu işleri usulünce yapmaya niyetliyim,” dedi Göring, gözlerinde yine o pırıltıyla. “Führer’imiz kanunlara riayet konusunda titizdir. Savcımız belgeleri hazırlayacak ve Yahudi tacir bunları noter huzurunda imza edecek. Bir mark bedelle yatını, bir mark bedelle malikânesini, birer mark bedelle de önde gelen sanayi işletmelerimiz ve bankalarımızdaki hisselerini devredecek. Bu hususlardaki hizmetlerime karşılık olarak da, bana, bankalarındaki mevduatının tutarı kadar çekler verecek. Bu çekleri tahsil etmemden önce serbest kalamayacağına dikkatinizi çekirim.”

“Ona hiçbir şey bırakmamaya mı niyetlisiniz, Exzellenz?”

“Her devir işlemi bir mark bedelle olacak ve bu marklar mutlak surette kendisine ait olacaktır. Geri kalanını sorarsanız – Almana’ya çıplak geldi ve çıplak gidecek.”

“Sizi düzeltirsem beni bağışlayın, efendim. Johannes’in Almana’ya geldiği vakit zengin bir adam olduğunu biliyorum. O ve babam daha önceden yıllarca iş ortaklarıydı ve bu nedenle, Johannes Almana’ya geldiği vakit ne kadar parası olduğunu gayet iyi biliyorum.”

“Aldığım bilgilere göre, parasını Alman hükümetiyle iş yaparak kazanmış.”

“Kısmen, evet. Hükümet onun sattığı malzemeyi savaş zamanında memnuniyetle satın aldı; insanı hayrete düşüren yiğitçe

işler başarmış olduğunuz uçaklarda hiç şüphesiz kullandığınız manyetolar gibi.”

“Akıllı bir gençsiniz, Bay Budd, şu iş bittikten sonra siz ve ben iyi dostlar olabilir ve belki kazançlı bir ticaret yapabiliriz. Ama şimdilik, şeytanın avukatlığını yapıyorsunuz ve davanızı kaybetmek sizin kaderiniz. Manyetolarımızın en kritik zamanda niçin öyle sık arızalandığını hiç anlayamazdım, ama şimdi biliyorum ki bunları bize pis Yahudi domuzları satmışlar ve belki de yenilerini almak zorunda kalalım diye onları sabote etmişler.” Büyüyük adam bu sözleri kocaman bir sırıtmayla söyledi; canlı ama tamamen çaresiz bir fareyle oynayan iri ve güçlü bir kediymiş o. Koltuğunun önündeki halının üzerinde, yarı büyümüş bir aslan yavrusu yatıyor, efendisinin bir av için hazırlanışını seyrederken esniyor ve sonra da ağzını yalıyordu. Lanny şöyle düşündü: “Asurlular zamanına döndüm!”

VI

Ziyaretçi, dostunun serveti için bir tür mücadele vermesi gerektiğini hissediyor, ama buna nasıl girişeceğini bilemiyordu. Tüm yaşamında hiç böyle bir insanla karşılaşmamıştı ve tamamen korku içindeydi – kendisi için değil, Johannes için. Ya paran ya canın!

“Exzellenz,” diye atıldı, “talihsiz tek bir insana karşı biraz acımasız davranmıyor musunuz? Yahudi olmayan birçok tacir var Almanya’da; ve şimdiye dek sizin hiddetinizden sakınmayı başarmış olan zengin Yahudiler de var.”

“Domuzlar, bizim kanunlarımızı ihlal etmemek için dikkatli oldular. Fakat bu adam on birinci emri ihlal etti ve yakalandı. *Man muss sich nicht kriegen lassen!** Ayrıca, onun parasına ihtiyacımız var.”

Lanny’nin aklından şunlar geçiyordu: “O kadar da kötü değil, çünkü Johannes’in parasının büyükçe bir kısmı yurt dışında bu-

* “Yakalanmayacaksın”, “Kendini yakalatmayacaksın” vb.

lunuyor.” Bir ekifmeyi göze almamaya karar verdi ve fyle dedi: “Mesajınızı ileteceğim.”

Prusya hükümetinin başı sözlerine devam etti: “Görüyorum ki bu tacirin dışarıya gönderip başka ülkelerde sakladığı parayı zikretmekten kaınıyorsunuz. Avrupa tarihini biliyorsanız, arada sırada, paraya ihtiyaç duyan bir hükümdarın, ülkesindeki en zengin Yahudilerden filanca veya falancayı bir zindana gönderdiğini ve orada altın ve mücevherlerinin yerini söyleyene kadar ona işkence ettirdiğini biliyorsunuz demektir.”

“Tarih okudum, Exzellenz.”

“Ne mutlu ki burada o türden bir şeye ihtiyaç olmayacak. Bu alçağın tüm hesap zetleri, para yatırma makbuzları falan hepsi elimizde. Gözlerden uzak, güvende olduklarını sandığı belgelerin fotostat kopyalarına sahibiz. Bu fonların bana devredilebilmesi için ona ekler imza ettireceğiz. Benim vekillerim onun en son dolarını ve sterlinini ve frangını tahsil ettikleri zaman, Yahudi akrabamız kokusundan iğrendiğim bozulmuş bir domuz eti parçası olacak benim açımdan. Onu buradan alıp gtrmenize izin vereceğim.”

“Ya ailesi, Exzellenz?”

“Onların kokusu da burun deliklerimi rahatsız edecektir. Onları sınıra götüreceğiz ve hiç oyalanmadan öbür tarafa geçmelerini sağlamak için her birinin kuyruk bölgesine tekmeyi basacağız.”

Lanny fyle demek isterdi: “Onlar bundan hoşlanacaktır.” Ama ironi yapıyormuş gibi anlaşılmaktan korktu, o yüzden sadece gülümsemeye devam etti. Büyük adam da aynısını yaptı, çünkü iktidar kullanmaktan zevk alıyordu; tüm yaşamı boyunca bunun için mücadele etmiş ve ummayı cüret edebileceği herhangi bir şeyin ötesinde başarılı olmuştu. nndeki aslan yavrusu esnedi ve bacaklarını gerdi. Ava gitme zamanıydı.

“Son olarak,” dedi Göring, “benim irademe karşı gelmeye kalkarsa bu Yahudi pisliğine ne olacağını açıkça belirtiyim. Alman biliminin dünyada yüksek bir noktaya ulaşmış olduğunu biliyorsunuz. Her bilim dalında uzmanlarımız var ve yıllardır,

bize engel oluşturanların iradesini kırma yöntemleri bulsunlar diye çalıştırdık onları. İnsan bedeni, insan zihni ve sizlerin insan ruhu diye adlandırmayı sevdiğiniz o şey hakkında tüm bilgilere sahibiz; bunlar üzerinde neler yapılacağını biliyoruz. Bu domuz karkasını özel olarak inşa edilmiş bir hücreye koyacağız; hücrenin boyutları ve şekli öyledir ki aşırı ölçüde rahatsız olmadan ayakta durması veya oturması veya yatması imkânsız olacak. Parlak bir ışık, gece ve gündüz, sürekli olarak gözlerine girecek ve de bir muhafız onu gözleyecek, uykuya dalarsa onu dürtecek. Hücrenin ısısı tam gereken sıcaklık derecesinde olacak, öyle ki adam ölmeyecek, ama zihinsel olarak elimizde bir macun topağı haline gelecek. İntihar etmesine imkân verilmeyecek. Yeterince hızlı çözülmez ise, idrar yoluna kâfur koyacağız – tıbbi terimlerimizi anlıyor musunuz?”

“Tahmin edebiliyorum, Exzellenz.”

“Gece ve gündüz, hep ıstırap içinde kıvrınacak ve feryat edecek. Ölmeyi milyon kere dileyecek, ama üzerinde tek bir iz olmayacak. Başka birçok yöntemimiz var, ama onları size açıklamayacağım. Pis kokulu, iğrenç Yahudi-Bolşevik vampirler damarlarımızdaki kanı içerlerken çaresizce yatmakta olduğumuz zannedildiği geçen on üç yıl boyunca geliştirilen o yöntemleri gizli tutuyoruz. Alman halkı özgürleşecektir Bay Budd ve bu asalakların parası bize yardımcı olacak. Bana sormak istediğiniz başka herhangi bir soru var mı?”

“Sizi doğru anladığımdan emin olmak istiyorum sadece. Johannes şartlarınızı kabul eder ve önüne koyacağınız belgeleri imzalarsa, onu ve ailesini Almanya’dan derhal çıkarmama izin verecek misiniz?”

“Anlaşmamız öyle. Siz de, ne kendiniz ne Yahudi ne de onun herhangi bir aile üyesi tarafından bu görüşme hakkında veya Yahudi’nin ülkeden ayrılmasına ait şartlar hakkında herhangi bir kimseye herhangi bir şey söylenmeyeceğini taahhüt ediyorsunuz.”

“Anlıyorum, Exzellenz. Johannes’e, kanaatimce, sizin taleplerinize uymaktan başka seçeneği olmadığını tavsiye edeceğim.”

“Ona, benim son sözüm olarak, şunu da söyleyin: Eğer siz veya o veya herhangi bir aile üyesi anlaşmayı bozarsa, onun Yahudi akrabaları ve dostlarından yüz kişilik bir liste yapacak, hepsini ele geçirecek ve anlaşmayı bozmanın bedelini onlara ödeteceğim. Yeterince açık mı?”

“Gayet açık.”

“Almanya’daki düşmanlarım hâkimiyetin bende olduğunu keşfediyorlar. Yoluma çıkanı kırıp geçerim. Bu mesele halledildiği ve benim biraz daha çok boş zamanım olduğunda, yine gelin ve beni görün. Servetinizi nasıl yapabileceğinizi ve eğlenceli bir hayatınız olabileceğini size göstereceğim.”

“Teşekkürler, efendim. Ama şu var ki yapmaktan hoşlandığım şey Beethoven’ın eserlerini piyanoda çalmaktır.”

“Gelin ve onları Führer için çalın,” dedi Almanya’nın iki numarası, ziyaretçisini epey şaşırtan yüksek sesli bir kahkahayla. Lanny merak etti: Kartal adam, Führer’inin müzik sevgisini hor gören bir tavır mı alıyordu? Kitleyi tahrik etme yeteneğine sahip ama yönetme kapasitesinden yoksun olan bir hatibin, duygusal ve coşkulu bir adamın elinden işlerin kontrolünü alabileceği zamanı mı kolluyordu acaba? Onun elindeki Gestapo, Lanny’nin geçmişte bir kere Führer ile çay içmiş olduğunu ona rapor etmiş miydi? Veya önceki akşamın bir kısmını, Hitler’in çok sevdiği ve sık sık gittiği o yerde [Goebbels’in evinde] geçirmiş olduğunu?

Lanny ayrılmak için kalkınca, aslan yavrusu gerindi ve homurdandı. Büyük adam şöyle konuştu: “İyice büyümeye başladı. Benden başka herkes ondan korkuyor.”

VII

Johannes Robin’in tutsak alınmasından bu yana dört gün ve gece geçmişti. Buna nasıl dayandığını merak ediyordu Lanny. Geleştirilmiş oldukları o bilimsel işkence yöntemlerini hiç tattırmışlar mıydı ona? Yoksa Lanny’nin *Manchester Guardian* gazetesinde ve haftalık Pembe dergilerde okumuş olduğu S.A. ve S.S.’in kaba

zalimliklerine mi maruz bırakmışlardı? Generale bunu sormanın akıllıca olmayacağını düşünmüştü ve şimdi de, tutukluyu görmek için giderlerken yanında oturan genç S.S. üsteğmenine de sormadı.

Furtwängler, Nasyonal Sosyalist 1 Mayıs günündeki harika sahnelerden bahsetti. Buna dair anıları on sekiz gün içinde canlılığından hiçbir şey yitirmemişti ve aradan on sekiz yıl bile geçse capcanlı kalacaktı, öyle diyordu. Heinrich Jung'daki o aynı naif coşkuyla konuşuyordu. Lanny bunun tesadüfi bir mizaç benzerliği olmadığını, bilimin diğer bir başarısı olduğunu fark etti. Bu genç adam, on yıllık bir dönem boyunca uygulanan Nazi eğitim tekniğinin bir ürünüydü. Lanny ona sorular sordu ve babasının işçi olduğunu, Somme cephesindeki son çarpışmalarda –belki Marcel Detaze'in tüfeğinden çıkan bir kurşunla– can verdiğini öğrendi. Yetim oğlan, on beş yaşındayken, bir Hitler gençlik topluluğuna alınmış ve daha sonra onların kamplarında askerî eğitim görmüş; Moabit'te, Neuköln'de, Schöneberg'de ve Berlin'in diğer proleter mahallelerindeki sokak kavgalarında savaş deneyimi kazanmıştı. Reichswehr* subayları gibi gerçek bir subay olmaya çok heves ediyordu; S.S. bu ordunun yerine geçmeyi arzuluyor, böyle bir güç transferini proleter devrimin bir parçası olarak görüyordu. Oberleutnant Furtwängler, herhangi bir düzenli ordu adamına kıyasla topuklarını daha sert vurmak ve daha canlı bir şekilde selam vermek istiyordu; ama aynı zamanda, işçi sınıfı kökenli naif bir genç olmaktan kurtulamıyor, son derece şık olan ve önemli bir kişi olması gereken bir yabancı üzerinde doğru izlenimi bırakıp bırakmadığını merak ediyordu. Bu yabancı önemli bir kişi olmalıydı, yoksa Prusya Başbakanı bu kadar çok işinin olduğu sabah saatlerinde onunla niçin yarım saat geçirmiş olsundu?

Şimdi, altı tekerlekli, tank gibi bir otomobilde değil, sıradan bir Hispano-Suiza içinde gidiyorlardı; ama yine üniformalı bir şoförleri ve bir muhafızları vardı. Eyalet Başbakanının resmî ikametgâhı ve civardaki diğer kamu binalarının önüne park edil-

* Alman ordusu.

miş, Packard'lar ve Lincoln'ler dâhil her markadan, böyle yüzlerce araba vardı. Makam imtiyazlarıydı bunlar; iktidarı ele geçirmek istemenin nedenleri ve onu elde tutmanın araçları. Leutnant* Furtwängler, yeni kartvizitlerin yanı sıra, yeni bir üniformaya sahip olacaktı; onun için büyük bir günün sabahıydı bu, ve gönlü yükseklerdeydi; bir parti sempatizanı olması gereken –aksi mümkün olamazdı ki– bir Amerikalıya gururunu dökmesi için sadece biraz teşvik edilmeye ihtiyacı vardı. Lanny hoşla gitmek için elinden geleni yapıyordu, çünkü burada dostları olmasını istiyordu.

Johannes, Friesen Kaserne denilen Nazi kışlasından alınıp ana polis merkezine götürülmüştü; fakat S.S. içindeki özel bir grubun elindeydi hâlâ. O grup, Fransız krallarının İsviçreli muhafızları ve Türk sultanlarının Yeniçerileri gibiydi – özel bir görev ve özel bir sorumluluk taşıyan, sarayın dışından adamlar. Johannes birkaç on milyon mark tutarında bir hazineyi temsil etmekteydi – Lanny tam olarak kaç on milyon olduğunu bilmiyordu. Aklına intihar etmeyi koyarsa, Minister-Präsident Göring, hazinenin yurt dışında bulunan kısmını ele geçirme şansını tamamen yitirecek ve ayrıca Führer'inin "yasallık kompleksini" ihlal etmeksizin Almanya'da bulunan kısmını da ele geçiremeyecekti.

VIII

Otomobil, Alexanderplatz'daki büyük, tuğla bir binanın önünde durdu ve Lanny içeriye alındı. O ilerledikçe, arkasından çelik kapılar şangırtıyla kapanıyordu – Paris'te Sûreté Générale** binasında duymuş ve son derece nahoş bulmuş olduğu bir ses. Onu, zemini taşlarla döşeli çıplak bir koridordan aşağıya doğru götürdüler, şangırtıyla açılıp kapanan başka kapılardan geçtiler. Sonunda, Lanny kendini küçük bir odada buldu; çelik parmaklıklı bir penceresi olan bu odada bir masa ve üç sandalye vardı.

* Teğmen.

Emniyet Genel Müdürlüğü.

“*Bitte, setzen Sie sich,*”* dedi Üsteğmen. Lanny’nin seçtiği sandalye kapıya bakıyordu ve Lanny oturup düşünmeye başladı: “Saçlarını kazıyıp çizgili hapishane kıyafeti giydirmişler midir acaba? Üzerinde herhangi bir iz var mı acaba?”

Üzerinde hiçbir iz yoktu; yani, eğer manevi izleri saymazsanız. Yatına gitmek için yola çıktığı zaman üstünde olan kahverengi takım elbiseyi giyiyordu hâlâ; ama banyo yapmaya ve tıraş olmaya ihtiyacı vardı ve odaya girdiğinde bir idam mangasının önüne çıkacakmış gibiydi. Oğluyla evli olan kadının erkek kardeşini bir sandalyede sakince otururken görünce, belirgin şekilde irkildi; ama sonra kendini toparladı, dudaklarını sıkıca birleştirdi, âdeta onların titrediğini Lanny görmesin istiyordu. Kısacası, tamamen boyun eğdirilmiş bir Yahudi’ydi o; hali ve tavrı, kötü muameleye uğramış bir hayvanın –savaşçı bir hayvanın değil, evcil, ehli bir hayvanın– hali ve tavrına benziyordu.

“Oturunuz, Herr Robin,” diye emretti Üsteğmen. Lanny’nin hatırına, kibar olacaktı, hatta bir ucubeye bile. Johannes üçüncü sandalyeyi aldı. “*Bitte, sprechen Sie Deutsch,*”** diye ekledi subay, Lanny’ye hitaben.

Tutuklunun ardından iki S.S. adamı odaya girmişti; içeri girince kapıyı kapattılar ve kapının önünde durdular. Oturduğu yerden ötürü, Lanny onları mutlaka görüyordu, konuşmaya dalmış olduğunda bile. Kafatası ve çapraz kemik simgelerini taşıyan siyah ve gümüşü üniformalar ve parlak siyah çizmeler giymiş bu iki genç adam, Prusya militarizminin iki anıtı gibi duruyordu; biçimleri kaskatı, göğüsleri öne doğru itilmiş, karınları içeri doğru çekilmiş halde – Lanny bu deymi arkadaşı eski çavuş Jerry Pendleton’dan öğrenmişti. Elleri sağ ve sol yanlarında sarkık durmuyordu; avuçlar açık ve parmaklar sıkıca birleştirilmiş olarak, ellerini kalçalarına sımsıkı koymuşlar ve sanki tutkalla yapıştırılmış gibi orada tutuyorlardı. Yüzlerinde hiçbir ifade belirtisi, gözlerinde en küçük

* “Lütfen oturunuz.”

** “Lütfen Almanca konuşunuz.”

bir hareket yoktu; âdeta her biri duvarda bir noktayı seçmiş ve on beş dakika süreyle hep o noktaya bakacak gibi duruyordu. Bunu, bir subayın önünde oldukları için mi, yoksa bir yabancıyı etkilemek amacıyla mı yapıyorlardı ya da sırf bunu yapmaya eğitilmiş oldukları ve bunu hiç düşünmeden yaptıkları için mi?

“Johannes,” dedi Lanny, talep edildiği gibi Almanca konuşarak, “Irma ve ben, senin zor durumda olduğunu haber alır almaz hemen geldik. Ailenin tüm üyeleri güvende ve iyi durumdalar.”

“Tanrıya şükürler olsun!” diye mırıldandı tutuklu. Oturduğu sandalyenin kenarına tutunuyordu ve bunları dedikten sonra yine dudaklarını sıkıca birleştirdi. Johannes Robin hayatında ilk defa olarak yaşlı bir adam gibi görünüyordu; altmış yaşındaydı, ama o kadar bile göstermemişti hiç.

“Durum ciddi, Johannes, ama para karşılığında halledilebilir. Senin ve ailenin bizle beraber Fransa’ya gitmenize müsaade edilecek.”

“Paraya aldırış etmiyorum,” dedi Yahudi, çabucak. Gözlerini Lanny’nin yüzüne sabitlemişti ve oradan hiç ayırmadı. Şunu soruyor gibiydi: “Bana söylediğine inanayım mı?” Lanny başını sallayıp durdu, âdeta şunu demek istiyordu: “Evet, sana anlattığım gerçektir, bir düş değil.”

“Yatına binip ülkeden para çıkarmaya çalışmakla suçlanıyorsun.”

“Fakat, Lanny!” diye ünledi tutuklu, sandalyesinde ileriye doğru eğilerek. “Yanıma aldığım paranın tamamı için bir izin belgem vardı!”

“İzin belgesini nereye koydun?”

“Tutuklandığım zaman cebimdeydi.”

“Bundan emin misin?”

“Kesinlikle. İzin belgesi olmaksızın Almanya’dan para çıkarmaya çalışmam kesinlikle delilik olurdu.”

Lanny buna çok şaşırmadı. “Kötü niyetli bir kimsenin o belgeyi yok etmiş olduğunu farz etmek zorundayız, Johannes.”

“Evet, ama Kambiyo Kontrol Dairesinde onunla ilgili bir kayıt vardır mutlaka.”

“Böyle bir kaydın mevcut olmadığı en güvenilir ağızlardan bana söylendi. Korkarım ki bir hata yapılmış olduğunu ve senin geçerli bir izin belgen olmadığını farz etmek zorundayız.”

Johannes’in gözleri, bir saniyeden daha kısa bir süreyle, S.S. subayına kaydı. Sonra, bir ortaçağ zindanındaki herhangi bir faizci kadar çaresiz bir edayla, şöyle dedi: “Evet, Lanny, tabii ki. Öyle olmalı.”

“Bu çok ciddi bir suç teşkil ediyor ve cezası da, korkarım, tahammül edebileceğinden daha ağır olacaktır. Tek çare, parayı feda etmen. Hepsini.”

Lanny, şiddetli bir ıstırap, bir tür Shylock sahnesi görmek için hazırlıklıydı. “Adalet! Kanun! Altınlarım, kızım!”* Ama Johannes sandalyesinde iyice eğildi ve yeniden sakın bir sesle konuştu: “Bunu bekliyordum, Lanny. Mesele etmiyorum.”

Johannes’in görünüşü ve tavrı, sözlerinden bile daha çoğunu açığa vuruyordu. Lanny, onun parasını ne kadar sevdiğini, bunun için ne kadar çok çalışmış olduğunu, bunu kullanmakla ilgili ne planlar yapmış olduğunu biliyordu. Ama işte, parasına veda ediyordu Johannes, âdeta talihin gözdesiymiş de dans etmekten, piyano çalmaktan, mülksüzlerin mülksüzleştirilmesi** hakkında konuşan salon Pembelerini dinlemekten gayrı meşgalesi olmayan bir insanmış gibi umursamazca veda ediyordu!

Böyle bir değişikliğin oluşması için ona neler yapılmıştı? Pek iz bırakmayan kauçuk hortumla mı çalışmışlardı üzerinde? Yahudi soydaşlarının birbirlerinin yüzlerine kamçıyla vurmaya zorlandıklarını mı görmüştü? Geceler boyunca, idrar yollarına kâfur zerk edilen insanların feryatlarını dinleyerek uyumadan öylece yatmış mıydı? Bu türden bir şeyler olmuştu herhalde.

* Shakespeare, *Venedik Taciri*, Perde 2, Sahne 8 (Solanio’nun ağzından, Shylock’un sözleri).

** Karl Marx’ın *Kapital*’de kullandığı bir ifade (Cilt I, Bölüm XXXII).

Ziyaretçi, dostunun kafasında belirsizlik bırakmamalıydı. Minister-Präsident Göring'in kendisi kadar acımasız olmalıydı. Şöyle dedi ona: "Yani, sahip olduğun her şey, Johannes – hem burada hem yurt dışında."

"Anlıyorum."

"Ofisine bir adam göndermişler ve tüm kayıtları almışlar."

"Bunu fark etmiştim."

"Durumu dikkatle inceledim. Korkarım ki her şeyini bırakmak zorunda olacaksın."

"Eğer hakikaten benim gitmeme ve ailemin de gitmesine izin vereceklerse, her şeyi alabilirler."

"Minister-Präsident Göring bana söz verdi ve samimi olduğuna inanıyorum. Seninle veya ailenle ilgilenmediğini en açık şekilde ifade etti ve senden kurtulduğuna memnun olacağını söyledi."

"Eminim ki Minister-Präsident Göring şerefli bir insandır ve onun vaadini kabul ediyorum."

"Senin paranı Nasyonal Sosyalizmin kurulması amacıyla istiyor. Onun bakış açısından bu, tabii ki değerli bir amaçtır."

"Paramın bana burada hiçbir faydası olmazdı zaten."

"Kesinlikle, Johannes. Yurt dışına gidebiliriz ve Robbie ile sen yine beraber çalışabilirsiniz. Irma sizi destekleyecektir."

"Teşekkür ederim, Lanny. İdare edeceğime eminim."

"Olay hakkında hiç kimseye tek bir kelime etmemeyi taahhüt etmek zorunda kaldım ve sen de taahhüt etmelisin. Dışarı çıkacağız ve her şeyi unutacağız."

"Tanrı biliyor, olanlar hakkında konuşmak istemiyorum, Lanny. Bunun bana ne faydası olur ki?"

"Tamam, o zaman. İmza etmen için kâğıtlar getirilecek."

"Onları imza edeceğim."

"Bazı kâğıtların New York'a gitmesi gerekiyor, biliyorsun. Onların gidip gelmesi bir veya iki hafta sürer. Irma ve ben burada bekleyeceğiz, sonra da seni ve ötekileri yanımızda götüreceğiz."

“Minnettarlığımı asla ifade edemeyeceğim, Lanny.”

“Bunun için kendini hiç zorlama. Tek isteğimiz, ailenin Riviera’da bizimle olmasıdır. O kadar çok para olmadan da iyi vakit geçirebiliriz. Sana iyi muamele ediliyor mu?”

“Bir şikâyetim yok.”

“İzin alabileceğimi farz edersek, sana gönderebileceğim herhangi bir şey var mı?”

“İhtiyacım olan her şeyim var, fakat belki biraz kırmızı mürekkep isteyebilirim.”

Johannes bunu söylerken tek bir kaşını bile oynatmadı. Lanny, ses tonunda veya yüz ifadesinde değişiklik olmadan cevap verdi: “Buna izin verilip verilmediğini soracağım.”

*Rote Tinte!** “Ah, kurnaz herif!” diye düşündü Lanny. “Kafası şimşek gibi çalışıyor.” Johannes orada bir S.S. subayı ve iki askerin önünde ve bütün bu dehşet ve kederin baskısı altında –hayatının en kritik kararını alma mecburiyetinin yarattığı o gerilim içinde– oturabiliyor ve Lanny’ye bilmesini istediği şeyi anlatmanın bir yolunu düşünebiliyordu; üstelik ne anlatmış olduğunu düşmanlarının tahmin edebilmesi için hiçbir şans bırakmadan yapabiliyordu bunu!

Lanny ve dostu on beş yıldır Sovyetler Birliği’ndeki denemeyi takip etmişler ve bu konuda tartışıp durmuşlardı. Olumsuz görüşü benimseyen Johannes, Sovyetler Birliği hakkında alaycı hikâyeler toplayıp safdil Lanny’ye ve dolaylı olarak da yanlış yoldaki kendi oğullarına, bu hikâyeleri anlatmaktan hoşlanırdı. O hikâyelerden birinde, iki Alman iş adamı vardı. Bunlardan biri, proletarya cennetine bir seyahat yapacakmış ve dostuna, orada neler gördüğünü tam olarak anlatan bir mektup yazmayı vaat etmiş. “Ama,” diye itiraz etmiş dostu, “oradaki durum iyi değilse gerçeği yazmaya cesaret edemeyeceksin.” Diğeri şöyle karşılık vermiş: “Şöyle bir yol izleyelim. Sana her şeyin gayet güzel olduğunu yazacağım. Eğer siyah mürekkeple yazmış olursam,

* Almanca: Kırmızı mürekkep.

yazdıklarım doğru demektir. Yok, eğer kırmızı mürekkeple yazmış olursam, tam tersi doğru demektir.” Sonra adam gitmiş ve zamanı gelince, dostu siyah mürekkeple yazılan bir mektup almış. Mektupta, proletarya cennetinin harikaları anlatılıyormuş. “Herkes mutlu, herkes özgür, pazar yerleri gıda maddeleriyle dolu, dükkânlarda her çeşit mal bulunuyor, öyle ki bulamadığım sadece tek bir şey var, o da kırmızı mürekkep.”

Lanny ve Üsteğmen otele dönerlerken, Üsteğmen sordu: “Kırmızı mürekkebi ne için istiyor ki?”

Kendi kafası da hızlı çalışan Lanny şöyle açıkladı: “Bir günlük tutuyor ve bunu diğer evrakından ayırmak için kırmızı mürekkeple yazıyor.”

Subay karşılık verdi: “Hapishanede günlük tutulamaz. Onu elinden alacaklardır mutlaka.”

X

Üsteğmen amirine rapor vermekle görevliydi ve Lanny o arada beklemek zorundaydı. Saat ikiden birkaç dakika önce oteline bırakıldı ve karısını arayıp ona şöyle dedi: “Dostumuzu gördüm. Durumu iyi. İşlerin yoluna konulabileceğini sanıyorum. Sen acele etme.” Annesine, babasına ve Rick’e telgraflar çekti: “Dostumuzu gördüm mesele halledildi sanırım.” Kod adları kullanmama-ya karar verdi; eğer Gestapo merak ederse, onun ne dediğini ve kimlere dediğini bilmelerinde sakınca yoktu. Heinrich’i arayıp durumu anlattı: “Sanıyorum ki işler çözüm yoluna girdi ve ben de senin ve dostlarının yardımı için minnettarım. Konuyu gizli tutmam istenmiş olduğundan, daha fazlasını söyleyemiyorum.” Mükemmel bir genç bürokrat için bu kadarı yeterliydi.

Öğleden sonra gazetelerinde, Prusya hükümetince duyuru-
lan, Johannes Robin’in tutuklandığı haberi yer alıyordu. Seksen milyon Alman, çocuklar ve birkaç muhalif hariç, yatıyla ülke-
den para kaçırmaya çalışan bir Yahudi tacirin yakalanmış oldu-
ğunu öğrenecekti. Seksen milyon Alman, çocuklar ve muhalif-

ler hariç, her gün resmî makamlarca yayımlanan açıklamalara, özenle tasarlanmış bu uydurmacalara inanmaya devam edecekti. İçinde yaşanacak yeni türden bir dünyaydı bu ve şimdiki halde Lanny'nin tek bir arzusu vardı: buradan çıkmak.

Irma öğleden sonra otele döndü ve Lanny onu arabayla bir gezintiye çıkardı. Kendini bir hayduda verdiği sözlerle hiçbir biçimde bağlı saymadığından, Irma'ya hikâyeyi anlattı ve şunu ekledi: "Burada herhangi bir kimseye bu mesele hakkında en küçük bir laf edersen, Johannes ve ailesinin hayatına mal olabilir." Irma gözlerini dehşetle açmış dinliyordu. Borgia'lar* hakkında yazılan şeyler gibiydi. Lanny, tarihte bunun bir emsali olmadığını, çünkü daha önce hiçbir devirde barbarların modern bilimin imkânlarına hükmetmemiş olduklarını söyleyerek karşılık verdi.

"Göring o parayı kendisi için mi alıyor sence?" diye sordu Irma.

"Aynı kapıya çıkar," dedi Lanny. "Göring Almanya'dır ve Almanya -istese de istemese de- Göring olacaktır. Naziler Almanların sahip oldukları her şeyi harcayacak."

"Fakat yurt dışındaki para! O konuda ne yapacak?"

"Diğer ülkelerde bir casuslar ağına sahipler ve hiç kuşkusuz bunların sayısı artacaktır. Ayrıca, işler ters giderse ve Göring bir uçağa binip kaçmak zorunda kalırsa, ülke dışında bir hazineye sahip olmak ve Paris'te veya Buenos Aires'te yaşlılığını konfor içinde geçirebilmek hoş olacaktır."

"Bütün parasını terk etmek Johannes için müthiş bir azap olacak! Benim babam böyle bir şey yapmaktansa ölmeyi tercih ederdi!"

"Senin baban bu duruma düşmezdi. Johannes aşırı güveniyordu. İşleri diplomasi yoluyla idare edebileceğini düşünüyordu; ama bu herifler konferans masasını devirdiler. Ne kadar kötü olduklarını hiç kimsenin fark edememesinden yararlanıyorlar. Sen ve ben yarın Paris'e veya Londra'ya gitsek ve bu hikâyeyi an-

* On beşinci ve on altıncı yüzyıllarda İtalya'da kilise ve siyaset işlerinde söz sahibi olan, hainlikleri ve entrikalarıyla tanınan, İspanyol kökenli aile.

latsak, Naziler bize yalancı derlerdi ve on kişiden dokuzu onlara inanırdı.”

XI

Otele dönüp Freddi'nin aramasını beklediler. Ama Freddi aramadı ve akşamleyin Albay Emil Meissner yemeğe geldi. Robin vakasını gazetelerde okumuştı ve hükümetinin sözünden kuşkulanmak aklına gelmiyordu. Cumhuriyet döneminde torpil ve kayırmacılığın çok olduğunu söyledi, ama şimdi –görünüşe bakılırsa– kanunlar fakire uygulandığı kadar zengine de uygulanacaktı. Uzun boylu, sert görünümlü bu Prusyalı subay, Lanny'nin bir akrabasının başına böyle bir talihsizlik gelmiş olmasına üzüldüğünü nazikçe ifade etti. Lanny, işlerin yakında düzeleceğine inanmak için geçerli bir nedeni olduğu ve bu konuyu gizli tutmasının istendiği karşılığını vermekle yetindi. Tıpkı Heinrich gibi Emil de kabul etti bunu; tüm iyi Almanlar kabul ederdi.

Emil yeni rejim hakkında serbestçe konuştu. Cumhuriyeti küçük görmüş, ama onun emirlerine uymuştu çünkü bir subayın göreviydi bu. Şimdi Adolf Hitler olmuştu onun başkomutanı ve Hitler'in davranış tarzından hoşlanmasanız bile ona itaat etmek gerekliydi. Fakat Emil iktidarın suiistimali hikâyelerinin kötü niyetle abartılı olduklarından emindi. Herhangi bir yönetim değişikliğinde aşırılıklar olması kaçınılmazdı; esas nokta şuydu ki Almanya Kızılların pençelerinden kurtarılmıştı ve her medeni insan bunun için yeni başbakana şükran borçluydu. Lanny, herhangi bir Pembe argümana girmeden, kendisi ve karısının ülkede görmüş oldukları şeylerden çok etkilenmiş olduklarını söyledi.

Freddi'den telefon beklediler, ama Freddi telefon etmedi. Yatamaya giderken bu konuda tahmin yürüttüler. Hiç şüphesiz, Freddi risklerden kaçınıyordu, ayrıca belki onları rahatsız etmekten de çekiniyordu; ama Freddi'nin kaygılarını büyük ölçüde giderecek haberi ona veremiyor olmaları çok fenaydı. Lanny, harika bir

Bouguereau tablosuna rastlamış olduğunu bildirmek için hazır bekliyordu!

Sabah oldu ve gazetelerde Yahudi Tacir vakası üzerine başyazılar vardı; Hitlerland'da tüm haberler başyazı gibiydi ve yoğun bir nefret ve zehirli tehditlerle doluydu. Sinsi hainler nihayet kanunun acımasız elini hissetmekteydi; habis semitik parazitler nihayet Germania'nın sağlıklı bedeninden sökülüp atılmaktaydı! *Der Angriff* gazetesi tamamıyla coşmuştu. Nasyonal Sosyalizmin sözlerinde ciddi olduğu, Yahudi zenginlerin gizli nüfuzunun bundan böyle Anavatana hükmetmeyeceği bütün cihana ispatıyla gösterilmekteydi işte! Hakikaten delice görünen, kin ve nefret saçan bu sözleri tercüme etti Lanny. "Bay Ağız basılı haliyle kulağa o kadar hoş gelmiyor," diye söylendi.

Kahvaltı ettiler ve Freddi hâlâ aramamıştı. Ondan haber alınmaya kadar dışarı çıkmak istemediler. Irma saçlarını yaptırdı, el tırnaklarını düzelttirdi; Lanny biraz okudu, birkaç not yazdı, etrafta dolaştı ve kaygılandı. General Kont Stubendorf'un Berlin'deki evinde öğle yemeğine gitmeye söz vermişlerdi ve gitmek zorundaydılar. Irma şöyle dedi: "Klarnet yine arayabilir veya bize bir not bırakabilir."

Malikâneye giderken, yolda çeşitli olasılıkları tartıştılar. Göring, Freddi'yi tutuklatmış olabilir veya Göring'in haberi olmadan Kahverengi Gömlekliler onu almış olabilirlerdi. Freddi bir Yahudi ve bir Sosyalist idi ve bu özelliklerden biri yeterliydi. Irma şu düşüncüyü ortaya attı: "Acaba Göring tüm aileyi dışarı göndermeye hazır oluncaya kadar elinde tutmak istiyor olabilir mi?"

"Her şey olabilir," dedi Lanny, "ama Freddi'nin -eğer özgürse- bizi aramayı bu kadar uzun bir zaman geciktireceğini düşünemiyorum."

Öğle yemeğini hayli keyifsiz geçirdiler. Doğrusu, pek de iyi bir yemek değildi veya onlara sofrada eşlik eden insan pek harika değildi - meğerki yüksek bir Junker'in misafiri olduğunuzu bilmek sizin için yeterli olsun. General Kont'un tavrı Emil'in tavrıyla aynıydı; bu adam, Reichswehr makinesinin çarklarından biriy-

di ve emirlere itaat ediyordu. Onun özellikle ilgilendiği şey, kendi memleketi olan bölgeyi Polonyalıların elinden çekip almak; Lanny'nin buna sempatisi olduğunu biliyordu, ama öyle bile olsa bu konu hakkında ancak ihtiyatla konuşabilirdi, zira Başbakan herkesin benimseyeceği söylemi barışçı bir nutuk yoluyla belirlemişti; o halde, iyi Almanların görevi, sınır çizgileri meselesini dinlenmeye bırakmak ve Anavatanın silahlanmada eşitlik hakkı üzerine odaklanmaktı. Lanny'nin Yahudi akrabasının durumuy- la ilgili üzüntülerini ifade ettikten sonra, General Kont Stuben- dorf başka dostlardan ve ürünleriyle bunlara ait piyasanın duru- mundan bahsetti; ve acaba Lanny'nin babası dünya ekonomisin- deki toparlanma olasılıkları hakkında ne düşünmekteydi?

Lanny aklının bir kısmıyla cevap verirken, diğer kısmıyla şunu düşünüyordu: "Freddi şimdi arıyor mudur acaba!"

Ama Freddi aramıyordu.

19

Sion'da Huzur Yok

I

BAY ve Bayan Irma Barnes bundan önceki yıl Berlin'i ziyaret et- tiklerinde, sosyetenin gözbebekleri olmuşlar ve tüm önemli ki- şiler onları memnuniyetle ağırlamışlardı. Ama şimdi toplumun havası değişmişti; şimşekli, yıldırımlı bir fırtına esiyordu ve hiç kimse yıldırımın nereye vurabileceğinden emin olamıyordu. Jo- hannes Robin hikâyesi bütün şehirde bilinmekteydi ve ne gibi itiraflar yapmış olabileceğini veya evrakı arasında ne gibi şeyler bulunmuş olabileceğini kim tahmin edebilirdi? Birçok insanın, faizcilerle, bilinmesini arzu etmedikleri işlemleri vardır. Birçok insanın, Gizli Devlet-Polisi tarafından araştırılmamasını tercih edecekleri değişik türlerde işleri vardır ve o korkulan teşkilatın gözetimi altında olabilecek herhangi birinden dikkatle kaçınırlar.

Dahası, Irma ve Lanny endişeliydi ve endişeli olduğunuzda sizle beraber vakit geçirmek pek hoş olmaz. Bir gün daha geçti, sonra bir gün daha ve Freddi'nin başına korkunç bir şey gelmiş olduğuna kanaat getirdiler. Elbette, ona bir kamyon çarpmış olabilirdi veya onda para olduğundan kuşkulanan kimsesizler yurdu sakinlerinden biri onu döverek soymuş olabilirdi. Ama çok daha güçlü olasılık, bir Yahudi ve Sosyalist olan Freddi'nin Kahverengi Terörün pençelerine düşmüş olmasıydı. Mesele şuydu: Göring'in haberi var mıydı ve eğer vardıysa, sözünden dönmüş müydü, yoksa onların kendi sözlerinden dönme ihtimaline karşı sadece bir uyarı mı yapmıştı? Göring, anlaşma yerine getirilene kadar Freddi'yi rehin tutmakla yetinecek miydi? Yoksa Freddi uzun bir süre hapiste mi kalacaktı?

Lanny, bu konu hakkında ne kadar çok düşünürse o kadar çok komplikasyonlar olabileceğini fark ediyordu. Acaba iki güçlü Nazi şefi arasında devam eden bir savaş mı vardı? Göring tutukluyu aldı diye Goebbels öfkelenmiş miydi? Göring'in planını boşa çıkarmak ve yaptığı anlaşmayı gerçekleştirmesine engel olmak için Freddi'yi yakalamış mıydı? Eğer öyleyse, Lanny ne yapmalıydı? Bir insan tek başına devlerin savaşında nasıl bir rol oynayabilirdi – fırlatılan bir kaya veya kökünden sökülen bir ağaçla kafasını kırdırmaktan başka? Lanny gidip de Goebbels'e soramazdı, çünkü öyle yaparsa Göring'e olan taahhüdünü bozmuş olurdu.

Eğer herhangi bir kimseye gidecekse, Göring'e gitmeliydi. Ama bunu yapma imtiyazına sahip miydi? Prusya'nın başbakanı olan ve altı veya sekiz diğer önemli makamı işgal eden bu adamın, yığınla görevini bir kenara koyup bir Yahudi tacirin ailesinin talihsizliklerini takip etmesi yapılan anlaşmanın bir parçası mıydı? Göring'in tek yapacağı, onları serbest bırakmaktır; ve şunu demesi ne kadar kolay olurdu: "Bay Budd, konu hakkında hiçbir şey bilmiyorum ve bilmeyi de arzu etmiyorum." Lanny şöyle mi cevap verecekti? "Size inanmıyorum, Exzellenz!"

Açıkça görünüyordu ki Lanny'nin elde edebileceği tek sonuç, Gestapo'nun dikkatini Robin ailesi üzerinde toplamak olurdu.

Freddi'yi aramaya girişirlerse, onun arkadaşları arasında soruşturma yapmak zorunda olacaklardı. Lanny'den bu arkadaşların bir listesi istenebilirdi ve o zaman Lanny ne diyebilirdi ki? "Gizli Devlet-Polisinin beyefendileri, size güvenmiyorum." Böyle mi diyecekti? Diğer yandan, onların adlarını vermek bütün o arkadaşları toplama kamplarına mahkûm etmek olurdu. Johannes'in karısı, eski hizmetçilerinden birinin yanında saklanıyordu. Gestapo bu hizmetçilerin bir listesini çıkartır ve onların hepsini bulurdu. Onların çoğu Yahudi'ydi ve hiç kuşkusuz Johannes ile ortaklarının sırlarına vâkıftılar. Hangi sırları ifşa edebileceklerini veya yeni bilimsel işkence biçimleri altında herhangi birinin neler uydurabileceğini kim tahmin edebilirdi ki?

II

Lanny ile karısı, Prusya Başbakanının çok muhteşem göreve başlama törenlerine katıldılar. Üsteğmen Furtwängler tarafından karşılandılar ve Bakanlık Direktörü Doktor X ve General Ritter von Y adlı şahsiyetlere takdim edildiler. Etraflarında, madalya ve nişanlarla dolu şahane üniformalar giymiş, vakur ve hatta sevimli bir edayla hareket eden Naziler bulunuyordu. Dünyadaki en tehlikeli zalimlerin bunlar olduğuna inanmak çok zordu hakikaten! Irma gönlünde buna inanamıyordu ve daha sonra otele dönerlerken, evli çiftlerin hep yaptıkları gibi, Lanny ve o biraz tartışılar bu konuda.

Irma medeniyetin bir kızıydı. Bir suç işlendiğinden şüphe ettiği vakit, polise giderdi. Ama şimdi, öyle görünüyordu ki suçlular polis olmuşlardı! Irma, Lanny'nin Kızıl ve Pembe arkadaşlarının her ülkenin polisini itham etmelerini çok işitmiş ve söylemeye tenezzül ettiğinden daha fazla sinirlenmişti; ruhunda hâlâ o duygunun izleri vardı ve Lanny bağırarak zorunda kaldı: "Hey Tanrım, Göring kendi ağzıyla söylemedi mi bana Johannes'in akrabaları ve dostlarından yüz tanesini bulacağını ve onlara işkence edeceğini?"

Çileden çıkarıcı olabilen o soğukkanlı edayla, “Evet, hayattım,” diye karşılık verdi karısı. “Ama belki de seni korkutmaya çalışıyordu. Olamaz mı?”

“Yahu!” diye patladı Lanny. “Nazilerin ne olduklarını yıllardır dünyaya anlatmak için uğraşıyorum ve şimdi öyle görünüyor ki kendi karımı bile ikna edememişim!” Onu rencide etmiş olduğunu gördü ve hemen özür diledi.

Tam on yıl önce, bütün bunları annesiyle de yaşamıştı. Güzellik asla inanmamıştı oğlunun anlattığı denli kötü olduğuna Mussolini denilen adamın; İtalya’dan kaçmış bir sığınmacıyı fena bir şeyler yapmış bir insandan başka türlü düşünememişti hiçbir zaman. Güzellik’in İtalya’dan dönen kendi arkadaşları, her şeyin düzeldiğini, sokakların tertemiz olduğunu, trenlerin zamanında kalkıp zamanında vardıklarını bildirmişlerdi. Üstelik bizzat kendisi de gitmiş ve kendi gözleriyle görmüştü; dövülen herhangi bir kimseyi veya herhangi bir terör belirtisini görmüş müydü? Kesinlikle hayır!

Şimdi aynı şey Almanya’da oluyordu. Nereye giderseniz gidin, mükemmel bir intizam görüyordunuz. İnsanlar temizdi ve iyi besleniyor görünmekteydi; kibar ve dostça davranıyorlardı – kısacası, sevimli bir ülkeydi, ziyaret edilmesi hoş bir ülke. Bu korku hikâyelerine insan nasıl inanabilirdi? Irma, inanmak istediği şey ile isteksiz aklına kendini dayatan şey arasında devamlı bir mücadele halindeydi. Zavallı Fredi için yapılacak bir şey bulmak amacıyla düşünürken, aklına parlak bir fikir geldi. “Gidip de Göring ile konuşamaz mıyım acaba?”

“Onun vicdanına seslenmek için mi?”

“Robin’ler hakkında ona bir şeyler anlatabileceğimi düşündüm.”

“Göring’e gidersen, senden tek bir şey isteyecektir ve o şey de herhangi bir Yahudi’ye dair hikâyeler olmayacaktır.”

Irma buna ne diyebilirdi? Buna inanmayı reddetmesi halinde kocasını tedirgin edeceğini biliyordu. Ama ısrar etti: “Denemenin herhangi bir zararı olur mu?”

“Çok büyük zararı olabilir,” diye karşılık verdi Nazi düşmanı. “Eğer onu geri çevirirsen, öfkeden deliye dönecek ve bunun intikamını Robin’leri cezalandırarak alacaktır.”

“Onun gerçekten de öyle bir adam olduğuna inanıyor musun, Lanny?”

“Sana bu insanları anlatmaktan bıktım,” diye cevap verdi Lanny. “Fürstin Donnerstein’i bir köşeye çek ve sana dedikodularını anlatmasını iste!”

III

Berlin’e bir ziyaretten alabilecekleri herhangi bir keyif mahvolmuştu. Bir telefon bekleyerek odalarında oturdular; her postanın yolunu gözlediler. İşleri daha da kötü bir hale getirmeyecek hiçbir şey akıllarına gelmiyordu; ama hiçbir şey yapmamak da korkunç görünüyordu. Şöyle düşündüler: “Freddi bir toplama kampında olsa bile, dışarıya gizlice haber göndermenin bir yolunu bulacaktır! Elbette ki bütün muhafızlar rejime sadık olamaz, elbette ki onlardan birine rüşvet verilebilir!”

Lanny’nin aklını şu soru rahatsız ediyordu: Johannes’e yeni durumu bildirmeyerek ona karşı samimiyetsiz mi davranıyordu? Tüm ailenin iyi durumda olduğuna inandırmıştı onu. Şimdi tutukluyu yeniden görmeli ve ona, “Freddi ortadan kayboldu,” demeli miydi? Bunu yapmak Gestapo’ya söylemekten farksız olurdu – ve o zaman yine aynı sorunları yaşamak gerekirdi. Johannes’e söylese bile, Johannes ne yapabilirdi ki? “Hayır, Exzellenz, küçük oğlumun nerede olduğunu bana bildirmezseniz belgeleri imza etmeyeceğim. Hadi bakalım, isterseniz bana işkence edin.” Böyle mi diyecekti? Göring’in şu cevabı verdiği farz edilsin: “Oğlunun nerede olduğuna dair hiçbir fikrim yok. Onu bulmaya çalıştım ve bulamadım. İmzala – ya da işkenceye razı ol!”

İstirap veren düşünce şuydu ki Lanny her nerede bir soru sormaya çalışacak olsa, başka bir kimseyi Robin ailesinin dertlerine ortak ediyor olabilecekti. Dostlar veya akrabalar, hepsi Gestapo

listesine konulacaktı – veya bizzat Lanny onları bu listeye koymuş gibi olacaktı! Takip ediliyor muydu? Şimdiye kadar bunun herhangi bir işaretini görmüş değildi, ama görmemiş olması takip edilmediği veya bundan sonra edilmeyeceği anlamına gelmiyordu. Görmeye gittiği insanlar, kim olurlarsa olsunlar, tehlikeyi bilirlerdi ve ilk düşünceleri şöyle olurdu: “*Um Gottes Willen,** başka bir yere git.”

Rahel’in annesi ve babası, mesela; onların adlarını biliyordu ve telefon rehberinde kayıtlıydılar. Ama Freddi şöyle demişti: “Sakin onları arama. Eğer ararsan, tehlikeye düşerler.” Sosyalist değildi bu aile; baba küçük bir avukattı ve –tüm diğer Yahudi avukatlarla beraber– mesleğini yapması yasaklanmış ve böylece geçim kaynağından mahrum edilmişti. Bir telefon konuşması başkaları tarafından işitilir veya ihbar edilirse ne olurdu? Ya da zengin bir Amerikalı, üçüncü sınıf bir apartman dairesini ziyaret edecek olsa ve orada Yahudiler hakir görülmekte ve ispiyonlanmakta olsa ve de Nazilerin, her binada, kiracıları takip eden ve şüpheli veya hatta sadece olağan dışı her şeyi onlara bildiren bir taraftarlarının bulunmasıyla övündükleri bir yer olsa burası, ne olurdu o zaman? Kahverengi Terör!

Lanny, Freddi’nin hayatını kurtarmaya çabalarken bile onun isteğine boş vermekte özgür müydü? Freddi, karısıyla çocuğunu tehlikeye atmak pahasına hayatının kurtarılmasını ister miydi? Hatta, kayboluşunu karısının bilmesini ister miydi? Karısı bunu bilseydi, kendini kahırdan hasta etmek ve belki de Lanny ile Irma’nın onu ülkeden çıkarmalarını zorlaştırmaktan başka ne yapabilirdi? Hayır, Freddi onun gitmesini kesinlikle isterdi ve isteklerine engel olduğu için Lanny’ye teşekkür etmezdi. Lanny ile Irma’nın nerede kaldıklarını Rahel’e söylememişti muhtemelen, ama Rahel bunu gazetelerden veya annesiyle babasından öğrenmiş olmalıydı; ve kesinlikle, eğer Freddi’nin nerede olduğunu biliyorsa ve Freddi’nin yardıma ihtiyacı varsa, Lanny’ye haber ulaş-

* “Allah rızası için”

tırmak için her riski göze alırdı. Freddi onun Lanny ile iletişime geçmesini yasaklamış olduğundan, bunu yapsa mı yapmasa mı diye tereddüt ederek korku içinde kıvranıyor muydu kendisi de?

IV

Lanny'nin aklına Schultz'lar, şu genç sanatçı çift geldi. Trudi'nin eserlerinden bazılarını Paris'te yayımlattırmış olduğundan, onu ziyaret etmek için geçerli bir mazereti vardı. İşçilerle temas içinde olmayı arzu ettiklerinden, şehrin sanayi mahallelerinden birinde oturuyorlardı; ve elbette bu durum göze batmalarına sebep oluyordu. Bir süre tereddüt etti, ama sonunda arabasını oraya sürdü; başka herhangi bir ülkedeki bu türden binalara kıyasla daha temiz ve düzenli, altı katlı kiralık apartmanların oluşturduğu geniş bir alandı burası. Pencerelerin neredeyse tümünde saksılar vardı; Alman halkı şehir hayatının sınırlamalarına kolaylıkla alışamıyordu ve her Alman, kır hayatından küçük bir parça istiyordu.

Birkaç ay önce bu sokaklarda iç savaş vardı; Kahverengi Gömlekliler yürüyüşler yapmış, işçiler de çatılardan şişe ve tuğla fırlatmışlardı; mitingler basılmış ve parti çalışanları sürüklenip dövülmüştü. Ama şimdi hepsi bitmişti artık; *Horst Wessel Lied* şarkısında verilen söz tutulmuştu ve sokaklar kahverengi taburlara açıktı. Mahallenin görünümü tamamıyla değişmişti; insanlar, bu ıslıl ıslıl bahar havasında bile, artık sokaklarda yaşamıyordu; çocuklar odalarında kalıyor ve kollarında alışveriş sepetleriyle kadınlar, nereye gitmeleri gerekiyorsa oradan ileriye geçmiyor, yürürken kaçamak bakışlarla etrafa göz atıyorlardı.

Lanny arabasını köşe başına park etti ve eve doğru yürüdü. Schultz soyadını aradı ve bulamayınca kapıları çalıp sormaya başladı. Ludi ve Trudi Schultz'u tanıdığını kabul etmek isteyen tek bir insan bulamadı. Tavırlarından belli oluyordu doğru söylemedikleri, Lanny bundan hayli emindi; ama Lanny'den korkuyorlardı. İster bir Sosyalist olsun ister bir casus, tehlikeliydi o. "*Weiss*

nichts,”* alabildiği tek cevaptı. Kuşkusuz, binada “yoldaşlar” vardı, ama “yeraltına” geçmişlerdi ve onları bulmak için nerede kazı yapacağınızı bilmeniz gerekirdi. “Salon Pembeleri” için uygun bir iş değildi bu ve hiç kimse buna karışmanızı istemiyordu.

V

Lanny otele geri döndü ve nöbetine devam etti. Er veya geç, bir pusula veya bir telefon haberi gelecek ve bu ıstıraplı tahmin ve fikir yürütme işi bitecekti. Saçını kestirmek için aşağıya indi ve geri döndüğünde karısını heyecanlı bir halde buldu. “Ana aradı!” diye fısıldadı Irma. “Wertheim mağazasından eldiven alacakmış ve yarım saat içinde onunla orada buluşacağım.”

Irma arabayı hazır etmelerini zaten istemişti; aşağıya indiler ve yolda giderken taktiklerini planladılar. Irma içeriye tek başına girecekti, çünkü iki kadının buluşması daha az dikkat çekici olurdu. “Onunla konuşmasan daha iyi,” diye önerdi Lanny. “O seni görsün ve arkandan dışarı çıksın. Ben arabayla binanın diğer tarafına geçer ve sizi oradan alırım.”

Johannes Robin’in karısının tehlikeyle ilgili herhangi bir uyarıya ihtiyacı yoktu. Eski Rusya’da gibiydi; orada korku duygusu onun kemiklerine işlemişti. Irma büyük mağazanın koridorunda ağır adımlarla yürürken, Ana fiyatları soruyordu; yaşlı bir Yahudi hanım için doğal bir iş. Uzaktan takip etti ve Irma caddeye çıkıp Lanny kaldırıma yanaşınca, her ikisi de arabaya bindiler. “Freddi nerede?” diye fısıldadı hemen.

“Ondan haber almış değiliz,” dedi Lanny. Kadıncağız haykırdı: “*Ach, Gott der Gerechte!*”** ve yüzünü elleriyle kapatıp hıçkırmaya başladı.

Lanny aceleyle şunları söyledi: “Baba ile ilgili olarak işleri ayarladık. İyi durumda. Seninle ve diğerleriyle beraber Almanya’yı terk etmesine izin verilecek.” Bunları duyunca rahatladı, ama

* “Bilmiyoruz.”

** “Ah, adaletli Tanrı!”

yalnızca bir dakika için. Yüz koyunu olan o adam gibiydi; hani koyunlardan bir tanesi kaybolmuş ve adam, doksan dokuzunu bırakmış ve dağlara gidip kayıp olanı aramış.* “Ah, zavallı kuzum benim, ona ne yaptılar?”

Freddi’nin Lanny’yi aramasından ve sonra da annesine teselli edici bir pusula yazmasından beri, annesi ondan hiçbir haber alamamıştı. Lanny gibi o da korku içinde beklemiş, felaketler hayal etmişti. Freddi onun Budd’ları aramasını veya yakınlarına gitmesini yasaklamış ve o da tahammül edebildiği sürece buna uymuştu. “Ah, zavallı bir tanem, zavallı bebeğim!”

Birlikte ıstıraplı bir saat geçirdiler. Her zaman o kadar duyarlı, sevdiklerine ihtimam göstermeye o kadar alışık olan bu iyi kalpli insan, şimdi âdeta çılgın bir haldeydi; Almanya’nın geri kalanından uzakta, saklandıkları deliklerde Yahudiler arasında anlatılan bütün o dehşet hikâyelerini kafasından atamıyor, sanki bir kâbus içinde yaşıyordu. Her gün Berlin ormanlarında bulunan veya göllerden ve kanallardan çekip çıkarılan cansız bedenlere dair hikâyeler; başlarına ne geldiği asla bilinmeyecek olan, gazetelerde adları belirtilmeyen, katledilmiş veya intihar etmiş insanlar. Nazilerin devralmış oldukları, kurbanlarını dövmek veya işkenceden geçirmek için oraya getirmeye başladıkları, Friedrichstrasse’deki metruk binaya dair hikâyeler. O binanın içindeki duvarlar insan kanıyla ıslanmıştı; onun yakınında yürüyebilir ve çığlıkları duyabilirdiniz – ama en iyisi hızla geçip uzaklaşmaktı! Toplama kamplarına dair hikâyeler; bu yerlerde Yahudilere, Sosyalistlere, Komünistlere sahte infazlar için hazırlık amacıyla kendi mezarları kazdırılıyordu; hayvani ve yozlaşmış adamların icat edebildikleri her türlü aşağılayıcı muamele yapılıyordu – çamur içinde yuvarlanmaya, yüzlerini kendi dışkılarına batırmaya, birbirlerini bayılına dek kırbaçlamaya ve dövmeye, böylece muhafızları zahmetten kurtarmaya zorlanıyorlardı. “Oy, oy!” diye inledi zavallı anne ve Tanrıya oğlunun ölmesine izin vermesi için yalvardı.

* Matta’ya Göre İncil, 18; Luka’ya Göre İncil, 15.

Onu zapt eden tek bir şey vardı: iyi kalpli dostlarına olan saygısı. “Böyle davranmaya hakkım yok,” diyordu. “Buraya gelip de biz zavallı sefillere yardım etmeye çalışmanız ne büyük iyilik! Freddi tabii ki bizim gitmemizi ve onsuz olabildiği kadar en iyi şekilde yaşamamızı isterdi. Nazilerin Baba’yı serbest bırakacağına gerçekten inanıyor musun?”

Lanny ona hikâyeyi anlatmadı; yalnızca şunu dedi: “Çok paraya mal olacak” – böyle konuşmanın daha inandırıcı olacağını tahmin ediyordu. Bu zalimlerden herhangi bir nezaket bekleyemezdi anne, fakat para istemelerini anlardı.

“Ah, Lanny, o kadar çok paramız olması bir hataydı! Elimizde kalabileceğini asla düşünmedim. Hepsi gitsin – yeter ki bu korkunç ülkeden çıkalım.”

“Sizi ülke dışına çıkarmak istiyorum Ana, daha sonra Freddi için ne yapılabileceğine bakacağım. Siz gidene kadar bir şey yapmayı denemeye cesaret edemezdim, çünkü Baba için daha çok sorun yaratabilir. Dördünüzü sağ salim ülke dışına çıkarabilirsem, biliyorum ki Freddi’nin de isteyeceği budur.”

“Elbette isterdi bunu,” dedi Ana. “Dünyada kendisinden başka herkesi düşünürdü. Oy, bir tanem, küçüğüm benim, sevgili oğlum! Biliyorsun Lanny, onu kurtarabilecek olsam kendi hayatımı bir dakika içinde verirdim. Ah, onu kurtarmalıyız!”

“Biliyorum Ana, fakat diğerlerini de düşünmelisin. Baba hayata yeniden başlamak zorunda olacak ve eski günlerde olduğu gibi senin tavsiyelerine ihtiyaç duyacak. Ayrıca, unutma ki Freddi’nin oğlu sana emanet.”

“İyi olan herhangi bir şeye inanamıyorum, bundan sonra asla! İçimizden herhangi birinin Almanya’dan sağ çıkacağına inanamıyorum. Tanrının hâlâ yaşadığına inanamıyorum.”

VI

Üsteğmen Furtwängler telefon edip tutuklunun gerekli belgeleri imzaladığını ve düzenlemelerin tamamlanmakta olduğunu

bildirdi. Lanny'nin onunla ne yapmak niyetinde olduğunu sordu, Lanny de bunu yapmasına izin verilir verilmez aileyi Belçika'ya götüreceğini söyledi. İş bilen genç subay, ilgili kişilerin adlarını not etti ve çıkış müsaadeleriyle vizeleri zamanında hazır edeceğini söyledi.

Lanny'nin şunu demesi doğal olurdu: "Freddi Robin kayıp. Lütfen onu bulun ve onunla irtibatımı sağlayın." Ama günler ve geceler boyunca düşünüp taşındıktan sonra, Lanny şuna karar vermişti ki, eğer Freddi hâlâ sağ idiyse ailesinin diğer üyeleri ülke dışına çıkarılınca kadar muhtemelen daha bir veya iki hafta sağ kalabilirdi. Göring sözünü tutmamayı seçerse, Lanny onu hiçbir biçimde sözünü tutmaya zorlayamazdı ve yarım somun ekmek hiç yoktan iyi olduğuna göre, bir Yahudi ailesinin beşte dördü de hiçbirinin olmamasından daha iyi olacaktı – meğerki Yahudi aileler hakkında Nazilerin görüşünü benimsemiş olasınız!

Ancak, ilerisi için hazırlanmak akıllıca olabilirdi. Lanny işte bu yüzden Üsteğmeni yemeğe davet etti; subay bu daveti memnuniyetle kabul ederek yanında karısını da getirdi. Taşralı, uzun boylu, sağlam yapılı bu kadın, Paris ve Londra ve New York hakkında rahatça konuşan ve bütün önemli kişileri tanıyan kibar bir çiftin misafiri olmaktan ötürü açıkça şaşkın bir haldeydi. Naziler son derece milliyetçi olabilirlerdi, ama büyük dünya başkentleri onların gözünde hâlâ çok yüksek bir itibara sahipti. Lanny, habis geçmişini örtmeye çalışarak, eski Pembeliğine atıf yaptı ve insanın yaşlandıkça o gibi şeyleri geride bıraktığını söyledi; onu gerçekten ilgilendiren, işsizlik probleminin nasıl çözülebileceği ve çağdaş sanayi ürünlerinin nasıl dağıtılabileceğini anlamaktı; Almanya'yı tekrar ziyaret etmeye ve Führer'in vaatlerini gerçekleştiren gerçekleştiremediğini görmeye niyetliydi.

Kendini adanmış bir genç, bundan fazlasını isteyemezdi. Üsteğmen, onları ağırlayan çifte iyice ısındı. Irma daha sonra şöyle dedi: "Kendi doktrinlerine gerçekten bütün kalpleriyle inanıyorlar!" Lanny anladı ki Hitler sistemi hakkında iyi şeylere kötü olanlardan çok daha kolayca inanıyordu Irma. Ehlikeyif sınıfa men-

sup arkadaşları arasında yaygın olan düşüneyi –Mussolini’nin İtalya’yı Bolşevizmden kurtarmış olduğı ve Hitler’in de şimdi aynı şeyi Almanya için yapmakta olduğı düşüncesini– hiç sorgulamadan kabul ediyordu. “Bilmek isterim,” diyordu, “her şeyi altüst etmek ve Naziler kadar kötü, belki daha da kötü olan birtakım adamları başa getirmek ne işe yarayacak?”

Lanny subaya küçük bir imada bulunmuştu: “Robin ailesinden ve onların tüm dostlarından uzak duruyorum, zira siyasi konulara herhangi bir şekilde kendimi karıştırmak istemiyorum. Ümit ediyorum ki biz beklerken Robin’lerin başına talihsiz herhangi bir şey gelmeyecektir. Eğer öyle bir şey olursa, Ekselanslarının bunu düzelttirmesine itimat edeceğim.”

“Ja, gewiss!”* diye karşılık verdi subay. “Ekselansları onlara bir zarar gelmesine müsaade etmez – hatta, sizi temin ederim ki Yahudilere hiçbir zarar gelmiyor ülkemizde, meğerki kendileri bir mesele çıkarıyor olsunlar.”

Bu sözlerin son kısmı, ilk kısmını hayli geçersiz kılma eğilimi gösteriyordu; Nazi propagandasının bir parçasıydı bu ifade. Nazilerle anlaşmak bu yüzden çok zordu; her cümleyi kısımlara ayırmanız ve hangi kısımlarda sahiden de akıllarından geçeni söylemiş olabileceklerini ve hangi kısımlarda enayiler için oltaya yem koyduklarını bulup çıkarmanız gerekirdi. Üsteğmen candandı ve Lanny ile karısına son derece hayran görünüyordu; fakat mesele onun şefi [Göring] Freddi’yi rehine olarak elinde tutuyor ve bunu gizlemek istiyorduyorsa, Üsteğmenin candan hali ve onlara hayranlığı sakın bir edayla yalan söylemesine engel olur muydu? Nasyonal Sosyalizm davası için gerekli görünebilecek başka herhangi bir hainlik yapmasına engel olur muydu? Lanny, bu genç adamların *Mein Kampf*** temelinde yetiştirilmiş olduklarını kendine sürekli hatırlatmak zorundaydı; karısına da sürekli olarak hatırlatması gerekiyordu. Irma o kitabı hiç okumamış, ama Lord

* “Evet, tabii ki!”

** Hitler’in yazdığı ünlü kitap.

Wickthorpe'un Lenin'den aktardığı bazı parçaları duymuştu; orada Hitler'inkiyle sıkıntı verici ölçüde benzerlik gösteren siyasi kinizm doktrinleri ifade edilmekteydi.

VII

Heinrich Jung da ağırlanmaya hak kazanmıştı; bu yüzden, kendisi ve küçük mavi gözlü adanmış karısı bir akşam yemeğine davet edildiler. Bu akşam yemeği, kadının hayatında gayet seçkin bir olaydı. Anavatana üç küçük Aryan hediye etmiş olduğundan, pek sık dışarı çıkamadığını itiraf etti. Hotel Adlon'un harikaları karşısında naif bir sevinçle hayret nidaları salıyordu. Ev yapımı kıyafetinin böyle muhteşem bir mekânda akşam yemeğine uygun olduğuna dair Irma'nın ona teminat vermesi gerekliydi. Heinrich ise, N.S.D.A.P. siyaseti hakkında konuştu ve laf arasında, Johannes Robin olayında hangi gelişmeler olduğunu öğrenmek için Lanny'nin ağzını aradı. Parti çevrelerinde bu konuda büyük bir merak olduğunu bildirdi. Lanny konuşmamak için talimat aldığını söylemekle yetindi. Aradan biraz zaman geçince, sordu: "Görüşmemizden sonra Frau Reichsminister'i gördün mü?"

Evet, Heinrich onun evinde çaya davet edilmişti; bu yüzden, Lanny parti çevrelerinde kimlerin merak göstermiş olduklarını sormak zorunda değildi. Hemen sonra Heinrich dedi ki, Magda öğrenmek istiyor, acaba Bay ve Bayan Budd onun resepsiyonlarından birine davet edilmek isterler miydi? Irma çok memnun olacağını söyleyiverdi, Heinrich de bunu iletceğini taahhüt etti. Büyüklerin dünyasında insan işte böyle yükselir; insanın parası varsa, doğru giysileri ve tavırları da varsa, bir salondan diğerine koşabilir, midesini kaliteli yiyecekler ve içkilerle, kulaklarını kaliteli dedikodularla doldurabilir.

Spor direktörü Hugo Behr, Lanny ile yeniden görüşme arzusuunu dile getirmişti. Heinrich bunu bildirdi ve şöyle dedi: "Seni uyarmam gerekir sanıyorum, Lanny. Hugo ile ben hâlâ arkadaşız,

fakat aramızda görüş farkları oluşuyor.” Lanny sorular sordu ve Führer’in partiye temel yapmış olduğu radikal ekonomik esasları uygulamaması nedeniyle Naziler arasında bazılarının sabırsızlandığını öğrendi. Hitler tutuculaşıyor, Göring’in dostları büyük sanayicilerle ittifak içine giriyor ve sıradan insana yapmış olduğu vaatleri unutup gibiydi. Heinrich, kusur bulmanın kolay olduğunu, ama Führer’in omuzlarındaki ağır yükleri anlayıp ona güvenmenin ve zaman tanımının iyi parti üyelerinin görevi olduğunu söyledi. Führer devleti yeniden düzenlemek zorundaydı ve iktidar mevkilerine koyduğu insanların herhangi bir köklü değişimi başlatabilmek için önce işlerini öğrenmeleri gerekiyordu. Ancak, doğal olarak sabırsız, belki kıskanç insanlar vardı; bunlar Führer’e layık olduğu itimadı göstermeye istekli değildiler. Bunlar aynı yolda gitmeye devam ederlerse, parti daha başlangıçta hizip kavgalarıyla mahvolurdu.

Heinrich, hep yaptığı gibi, uzun uzadıya ve büyük bir ciddiyetle konuştu. Kendini adanmış ufak tefek karısı, âdeta Führer’in kendisi konuşuyormuş gibi dinledi onu. Bu konuşmadan, Lanny görüş ayrılığının hakikaten ciddi olduğunu kavradı; sağ kanat her noktada kazanmış, sol kanat ise kafa karışıklığı içindeydi. Lanny’nin önünde Hitler’den sıkı bir azar işitmiş olan Gregor Strasser yüksek parti görevlerinden istifa etmiş ve bezginlik içinde taşraya çekilmişti. S.A. Kurmay Başkanı ve Hitler’in en eski arkadaşlarından biri olan Ernst Röhm aktif protesto içindeydi ve Hitler’in başbakanlıktan defetmiş olduğu “işçi general” Schleicher* ile temasta olduğu söyleniyordu. Son derece tehlikeli bir durum. Hugo kendini bunun içine sokarak trajik bir hata yapmaktaydı.

“Ama bilirsin işte,” diye açıkladı Heinrich. “Hugo geçmişte bir Sosyal Demokrattı. Marksist zehir bir kere damarlarına girdiyse, ondan kurtulmak zordur.”

* Kurt von Schleicher (1882-1934): Weimar Cumhuriyeti’nin son başbakanı olan asker. Uzun Bıçaklar Gecesinde (30 Haziran 1934) S.S. birlikleri tarafından katledildi. 1932-33 yıllarında hükümetine destek sağlamak için sendikalar ve Sosyal Demokratlar ile görüşmeler yapması nedeniyle “işçi general” diye adlandırıldı.

Lanny evet dedi, anlayabiliyordu; kendisi de bir süre o cennahta olmuştu; ama her şeyin birkaç ayda değişmesini beklemek doğru olmazdı. “Partinizde iki unsur bulunuyor –Nasyonalizm ve Sosyalizm– ve bunlar arasındaki dengeyi korumak her zaman kolay değildir sanırım.”

“Kolay aslında, yeter ki Führer’e itimat etsinler. Bizim Sosyalizminizin Alman olması ve Alman halkının anlayışına uygun olması gerektiğini biliyor o. Alman halkı buna ne kadar çabuk intibak edebilirse, Führer de bunu onlara o kadar çabuk verecektir.”

Misafirleri ayrıldıktan sonra, Lanny karısına şöyle dedi: “Dedikoduları toplamak istiyorsak, bize onları verecek olan kişi Hugo’dur.”

VIII

Freddi’nin kayboluşunu Paris’teki aile üyelerine bildirmekle kazanılacak hiçbir şey olmadığında Lanny ve Irma ile fikir birliğine varmıştı Ana. Bunun hakkında konuşmadan duramazlar ve böylece Johannes’in kaderini tehlikeye atabilirlerdi. Dahası, Hansi veya Bess Almanya’ya gelmekte ısrar edebilirdi – ve bunun ima edilmesi bile zavallı Ana’yı bir diğer panik haline fırlattı. Bu nedenle, Lanny annesine yazdığı mektuplarda muğlak bir dil kullanıyordu: “Her şey ayarlanıyor. Ne kadar az insan duyarsa, o kadar daha iyi. Dostlarımıza Juan’a gidip orada istirahat etmelerini söyle; orada hayat ucuz ve öyle hissediyorum ki mali açıdan zor zamanlar olacak.” Bunun gibi küçük imalar!

Güzellik’in kendisi Juan’a gitmedi. Bundan sonraki ilk mektubu Château de Balincourt’un antetli kâğıdı üzerine yazılmıştı. “Caillard Hanım’ı anımsar mısın? Sör Basil Zaharoff’un Vickers’taki en yakın ortaklarından biri olan Sör Vincent Caillard’ın dul karısıdır. Ateşli bir isprizmacı olup ruhlar dünyasındaki kocasından alınan mesajları bir kitapçık şeklinde yayımlamıştır. Madam’dan çok etkilenmiş bulunuyor ve Sör Basil’in onsuz edebileceği süre boyunca onu ödünç almak istiyor. Sör Basil beni buraya davet etti

ve birkaç seans yaptık. Seanslarda ortaya çıkan bir durum beni endişelendiriyor. Tikamse şöyle dedi: ‘*Clarinet ist verstimmt.*’ Hepsi bu kadardı. Madam inlemeye başladı ve trans halinden çıktığı vakit son derece bitkindi ve o gün daha fazlasını yapamadı. Bir süre için meseleyi anlayamadım. Ama şimdi merak ediyorum, *se-nin* Klarnet ile ilgili herhangi bir sorun olabilir mi acaba? Senden haber alıncaya kadar kimseye hiçbir laf etmeyeceğim.”

İşte yine, bilinçaltı dünyasından gelen o esrarengiz imalardan biri daha. *Verstimmt* kelimesi “akortsuz” veya “keyifsiz” anlamına gelebilir. Güzellik, “Klarnet” kod adıyla Freddy’nin anlatıldığını öğrenmişti ve Tikamse’nin bunu onun bilinçaltısından çıkarmasını düşünmek kolaydı; ama Freddy’nin başının dertte olduğunu düşünmek için Güzellik’in hiçbir nedeni yoktu. Güzellik bir “daire” çevresinde otururken, onun bilinçaltısının oğlununkiyle birleşmiş olduğu ve oğlunun endişelerinin onun bilinçaltına geçtiği mi düşünülmeliydi? Yoksa bir Sosyalistin Nazilerce tek-melenerek veya dövülerek veya vurularak ruhlar âlemine intikal etmiş olduğuna ve şimdi de yoldaşına yardım iletmeye çalıştığına inanmak mı daha kolaydı?

Lanny annesine bir telgraf çekti: “Klarnet müziği ilginç mümkünse daha çok gönder.” Minister-Präsident’in keyfini beklerken biraz vakit geçirebilmenin bir yolunu bulmuş olduğuna karar verdi. Paris ve Londra gibi, Berlin de her çeşit medyumlar ve falcılarla doluydu; Führer’in kendisinin de bir astroloğa danıştığı söyleniyordu – gariptir ki bir Yahudi’ymiş o astrolog. Lanny belirsiz bir süre boyunca oturup durmaya mecburdu ve toplum hayatına, müzik veya kitaplara da hiç gönlü yoktu. O halde niçin şansını denemesin ve onu birçok defa şaşırtmış olan gizli âlemden başka ipuçları elde edip edemeyeceğini araştırmasındı?

Irma da ilgilendi ve farklı medyumlara ayrı ayrı gitmeye karar verdiler, böylece şanslarını ikiye katlayacaklardı. Belki de tüm ruhlar Nazileştirilmemişti ve genç çift o gölgeli âlemde Göring’in önüne geçebilirdi!

Berlin'in en ünlü kâhinlerinden Madam Disease'ün ["Dizöz"] gösterişli apartman dairesine alınmaktaydı işte Lanny. (Sanatını Paris'te icra ediyor olsaydı, Frau Wahrsagerin adını alırdı bu kadın.) Bir dost tarafından takdim edilmeniz gerekirdi ve oturumlar, hayli önceden randevu alınarak yapılırdı; ama bu oturum, Frau Ritter von Fiebewitz'in ayarlamasıyla, acil istek üzerine yapılıyordu ve yüz mark ücret ödenecekti. Arabistan kostümleri, Zodyak haritaları, başka türlü hokus pokus filan yoktu; tüp şeklinde hafif metallerden yapılmış, son modaya uygun mobilyasıyla bir kabul odası ve beyaz saçlı, St. Germain* aksanıyla konuşan zarif bir Fransız hanım vardı sadece. Bazen fiziki fenomenler üretir ve bir kelimesini bilmediğini iddia ettiği dillerde muhtelif seslerle konuşurdu. Seans ufacık bir arka odada yapıldı; yumuşak bir floresan ışık söndürüldüğünde bu oda kapkaranlık oldu.

Lanny orada belki yirmi dakika boyunca sessizlik içinde oturdu ve yüz markının boşa gittiğini düşünmeye başlamıştı ki tam o sırada bir çocuğunki gibi yumuşak bir sesin İngilizce olarak şöyle dediğini işitti: "İstediğiniz nedir, efendim?" Lanny cevap verdi: "Genç bir dostla ilgili haberler istiyorum. Bu dost halen ruhlar âleminde olabilir, ama olmayabilir de." Bir süre daha bekledikten sonra, aynı ses şöyle dedi: "Yaşlı bir beyefendi geliyor. Onu istemediğinizi söylüyor."

Lanny herhangi bir ruha karşı nazik olmak gerektiğini öğrenmişti. Şöyle dedi: "Eski bir dostla karşılaşmaktan daima mutlu olurum. Kimdir o beyefendi?"

Genç bir filozofun, hayatının geri kalanı boyunca bir spekülasyon konusu olarak muhafaza edeceği bir tecrübe işte böyle geliverdi. Erkeksi derin bir ses, ufacık odayı patlatırcasına, şunu beyan etti: "Tanrı Sözünü unuttu insanlar." Lanny sormak zorunda değildi "Sen kimsin?" diye, çünkü yüz yaşında mobilyalar ile epeyce kasvetli bir New England konağında oturmuş, büyük-

* Paris'in "kibar" mahallelerinden biri.

babası Samuel'in Kutsal Kitabı açıklamasını dinliyormuş gibiydi âdeta. Lanny geri döndüğü zaman orada olmayacağını söylemiş olan titrek sesli, hasta ihtiyar adam değil, Lanny'nin bir günah çocuğu olduğunu –ama hepimiz Sabaoth* Efendisi Tanrının nazarında günah çocuklarıydık– evet, onun bir günah çocuğu olduğunu bilerek, günaha dair konuşup durmuş olan, Dünya Savaşı günlerinin asık suratlı silah imalatçısı.

“Dünyadaki bütün dertlerin sebebi, insanların Tanrı Sözüünü işitmeyi bırakmasıdır,” diye ilan etti karanlıkta bu hayret verici ses. “O sözü işitip ona itaat edecekleri güne kadar acı çekmeye devam edecekler. İşte, ebediyen böyle, âmin.”

O kadim çalışma odasında birçok defa söylemiş olduğu gibi, “Evet, Büyükbaba,” dedi Lanny. Son derece nazik olmayı dileyerek, sordu: “Hakikaten sen misin, Büyükbaba?”

“Her beden toprak olacak ve konuşmam beyhudedir, ama Tanrının insanlara vermiş olduğu kelamı söylüyorum ben. Gençtim bir zamanlar ve şimdi yaşıyım; ama adaletli olanın yalnız bırakıldığını, onun soyundan gelenlerin ekmek dilendiklerini gördüm.”

Bu konuşan, ya Budd Silah İmalatçıları'nın müteveffa başkanı ya da çok yetenekli bir aktör! Lanny bir süre saygıyla bekledi ve sonra sual etti: “Benden istediğin nedir, Büyükbaba?”

“Söze kulak vermedin!” diye patladı o ses.

Lanny, bu cümlelerin birçok söz için geçerli olabileceğini düşünebilirdi; o yüzden bekledi ve bir diğer duraklamanın ardından, ses devam etti: “O halde Tanrının adıyla yemin ver bana, benden sonra benim soyumu kurutmayacaksın.”**

Lanny bunun ne demek olduğunu gayet iyi biliyordu. Yaşlı adam, doğum kontrolü diye bilinen uygulamaya şiddetle karşı olmuştu. Torunlar istemişti, hem de çok sayıda, çünkü Tanrı öyle emrediyordu. Bereketli olun ve çoğalın ve dünyayı doldurun.*** Bu

* “Ordular” anlamında İbranice kelime; Pavlus'un Romalılara Mektubu, 9:29 ve Yakub'un Mektubu, 5:4'te geçer.

Eski Ahit, Birinci Samuel, 24:21 (ayetin bir kısmı).

*** *Eski Ahit*, Tekvin, 1:28.

konu, Samuel Budd'ın saplantılarından biri olmuştu. Irma onu görmeye ilk defa götürüldüğünde, yaşlı Kral Saul'un Davud'a sözlerini zikretmişti. Fakat Irma onun öğüdüne aldırış etmemişti; yığınla bebek istemiyordu, gençken hoş vakit geçirmek istiyordu. Doğanın bebekler için talep ettiği bedel, kibar hanımların ödeyemeyeceği kadar yüksektir. İşte şimdi yaşlı adam mezardan geri gelmişti!

Yoksa sadece Lanny'nin bilinçaltı mıydı bu? Onun suçlu vicdanı – ayrıca Irma'nın suçlu vicdanı, çünkü Irma yalnızca Lanny'nin ruhlar âlemindeki büyükbabasına değil, bu âlemdeki kendi annesine de karşı geliyordu! Her durumda, yeterince garip bir fenomen.

“Sözlerini aklımda tutacağım, Büyükbaba,” dedi Lanny, ruhuna işlemiş olan dikkatli tavırla. “Hakikaten senin konuştuğunun nasıl bileyim?”

“Bilmeni sağlamak için adımlar atmış bulunuyorum,” diye karşılık verdi o ses. “Ama nazik sözlerle beni atlatmaya çalışma.”

Bunlar ikna ediciydi ve Lanny gerçekten huşu içinde kalmıştı. Ama yine de Freddi'yi unutmuyacaktı. “Büyükbaba, Bess'in kocasını ve onun genç erkek kardeşini hatırlıyor musun? Onunla ilgili herhangi bir şey bulabilir misin?”

Torun ne kadar inatçıysa büyükbaba da o kadar inatçı olabildi ama. “Tanrı Sözü'nü hatırla,” diye buyurdu o ses; ve sonra artık konuşmadı. Lanny iki veya üç defa konuştu, ama bir cevap alamadı. Sonra karanlıkta bir iç çekme duydu ve yumuşak floresan ışık yandı. Madam Diseuse yerinde oturuyordu ve tekdüze, yorgun bir sesle Lanny'ye sordu: “İstedığınız şeyi aldınız mı?”

X

Lanny otele Irma'dan birkaç dakika önce vardı. Gazetelerdeki ilanlardan, adları İngilizce olduğu için seçilen başka iki medyuma gitmiş olan Irma, otele dönünce sordu: “Herhangi bir şey öğrendin mi?” Lanny şöyle dedi: “Klarnet ile ilgili hiçbir şey öğrenemedim. Sen bir şey öğrendin mi?”

“Hiçbir şey. Tam bir zaman kaybı oldu. Medyumlardan biri güya bir Hindu kadındı. Yakışıklı, esmer bir âşıktan mektup alacağımı söyledi. Diğer, ağzına iyi oturmeyen takma dişli, yağcı, ihtiyar bir yaratıktı ve tek dediği, yaşlı bir adamın benimle konuşmaya çalıştığı oldu. Bana onun adını söylemedi. Adamın tek istediği, benim bazı sözleri öğrenmemdi.”

“Onları öğrendin mi?”

“Öğrenmeden edemezdim; bana onları üç defa tekrar ettirdi ve ikide bir şöyle dedi: ‘Bunların ne demek olduğunu anlayacaksınız.’ İncil’den alınmışa benziyorlardı.”

“Söyle o sözleri!” diye ünledi Lanny.

“Ve adımları babamın evinden kaldırmayacaksın.”*

“Oh, Tanrım, Irma! Bu bir çapraz-uygunluk!”

“Ne demek istiyorsun?”

“Büyükbaba ile ilk defa karşılaştığın zaman, İncil’den bir ayet okumuştun; bebekler doğurmanı ve Tanrının iradesine karışmanı söyleyen bir ayet. Hatırlıyor musun?”

“Evet, ama sözleri hatırlamıyorum.”

“Sana o sözlerin bir parçasını söylemiş. Az önce bana da geldi ve o sözlerin başını söyledi. ‘O halde Tanrının adıyla yemin ver bana, benden sonra soyumu kurutmayacaksın ve adımları babamın evinden kaldırmayacaksın.’ Sözlerin tamamı işte böyle.”

“Lanny, ne kadar hayret verici!” diye ünledi genç kadın.

“Konuşanın kendisi olduğuna beni inandırmak için adımları atmış olduğunu söyledi. Muhtemelen seninle daha önce konuştu.”

Irma dört yıla yakın bir zamandır ruhlar ile yaşamaktaydı ve onlara az çok alışmıştı; fakat ilk defa olarak böyle bir olaya rastlıyordu. Lanny, psişik araştırma literatürünün “çapraz-uygunluklar” ile dolu olduğunu açıkladı. Bazen, bir cümlenin bir parçası İngiltere’de, diğer parçası Avustralya’da verilirdi. Bazen, sayfa ve satır numaraları belirtilerek bir kitaba göndermeler ve başka bir medyum yoluyla başka bir kitaba göndermeler olurdu ve kelime-

* Eski Ahit, Birinci Samuel, 24:21 (ayetin devamı).

ler bir araya getirildiği vakit anlamlı bir bütün teşkil ederlerdi. İş başındaki zekânın zaman ve mekân sınırlamalarından hiçbirisiyle bağlı olmadığını ispatlıyor gibiydi bu olay. Mesele şuydu ki buna inanmak zordu – insanlar bununla yüzleşemiyor ve yüzleşmek istemiyorlardı.

“Peki,” dedi Lanny, “bir bebek daha istiyor musun?”

“Eğer bir bebeğimiz daha olmazsa, Büyükbaba ne yapar sence?”

“Git de ona sor,” diye kıkırdadı Lanny.

Irma gidip de ona sormadı. Ama bir veya iki gün sonra, Robbie’den bir mektup geldi. Eğer isteğine uyarlarsa yaşlı beyefendinin ne yapacağını anlatıyordu. Vasiyetinde, Frances Barnes Budd için elli bin dolar tutarında bir vakıf fonu tesis etmiş ve ölümünden sonraki iki yıl içinde Irma Barnes Budd’ın doğurabileceği başka bir çocuk veya çocuklar için aynı tutarda bir parayı vakfedeceğini yazmıştı. İhtiyar gerçekçi, riske girmeyip şunu eklemişti: “Çocuğun babası Lanny Budd olmak şartıyla.”

XI

Altın saçlı ve mavi gözlü genç spor direktörü Hugo Behr, Amerikalı dostunu görmeye geldi ve Lanny onu arabasıyla bir gezintiye çıkardı. Nasyonal Sosyalist Partideki mevcut eğilimlerle ilgili dedikoduları anlatması için herhangi bir teşvike ihtiyacı yoktu; partiye katılmıştı çünkü onun Sosyalist bir parti olduğuna inanmıştı ve onun gibi hisseden milyonlar vardı – partinin Sosyalist kalmasını istiyorlardı ve öyle kalmasını sağlamak için uğraşmaya hakları vardı. Parti, kitlelerin güvenini programıyla kazanmıştı; o programı en azından kısmen uygulamasını talep etmeye hakları vardı. Büyük malikâne topraklarını parçalamak, temel sanayileri ve büyük mağazaları kamulaştırmak, faiz köleliğini kaldırmak – yapılmış olan, milyonlarca defa tekrar edilmiş olan vaatler işte bunlardı. Ama şimdi parti Ruhr kodamanlarıyla içli dışlı olmuş, eski program unutulmuştu; Führer sadece iktidarda olmayı umursayan adamlar-

rın etkisi altına girmişti ve eğer bunların dediği olursa, ülkenin bütün gayretleri askerî hazırlıklara gidecek, toplumun refahına hiç kaynak ayrılmayacaktı.

“Evet,” dedi Hugo, “liderlerin birçoğu benim gibi hissediyor ve bunlardan bazıları Hitler’in en eski parti yoldaşlarıdır. Bu, onun liderliğine bir tehdit değil, tehlikeyi fark etmesi ve doğru yola dönmesi için sadakatli bir çabadır.” Genç yetkili, Lanny’yi bu harekette faal olan kişilerden bazılarıyla tanıştırmayı teklif etti; ama ziyaretçi, kanunun pençesinde bir Yahudi akrabasıyla ve ondan ötürü ihtiyatlı olma gerekliliğiyle, içinde bulunduğu kendine özgü konumu anlattı.

Buradan hareketle Yahudiler konusuna geçildi ve elma yanaklı genç Aryan, bu kötücül halkı ve Alman kültürünü yozlaştırmada oynamış olduğu rolü suçlayarak kendi amentüsüne sadık olduğunu ispatladı. Ama hiçbir kanunu ihlal etmemiş bireysel Yahudilere zulüm yapılmasını onaylamıyor ve geçenlerde başlatılan tek günlük boykotun aptalca olduğunu düşünüyordu. O boykot, halkın onlara yapılmış radikal vaatleri hatırlamasına engel olmak için partideki gerici unsurların gösterdiği bir çabayı temsil etmekteydi. “Birkaç zavallı Yahudi’yi dövmek, büyük Junker olarak ağalarını devirmekten çok daha ucuz ve kolaydır.”

Lanny bu sözleri umut verici buldu ve genç dostuna, kendi müşkül vaziyeti hakkında bir fikir vermek için dikkatlice hamle yaptı. Kayınbiraderinin erkek kardeşi bir haftayı aşkın bir zamandır kayıp durumdaydı, ama Hugo’nun bahsetmiş olduğu unsurları –yani kimseye bir zararı olmayan, idealist Yahudilere zulüm yapmak için bir bahane bulmaya hevesli o fanatikleri– tahrik etme korkusuyla, herhangi bir araştırmaya girmekten çekiniyordu kendisi. Lanny, sürülerini gözleyen, kavalını çalan, Tanrıyı ve onun meleklerini hayal eden, kadim Yahudiye’den bir çoban oğlanı resmetti Hugo’ya. Freddi Robin kelimenin yüce anlamında bir Sosyalist idi; insanlar arasında adalet ve şefkati arzu ediyor, burada ve şimdi özverili bir hayat sürerek insanlara örnek olmak istiyordu.

Çok iyi bir müzisyendi, kendini adanmış bir koca ve babaydı, karısı ve annesi ondan ötürü korku içinde ıstırap çekiyorlardı.

“*Ach, leider!*”* diye ünledi spor direktörü ve Lanny’nin artık ezberlemiş olduğu o kalıplaşmış ifadeyi ekledi: Her büyük toplumsal dönüşümde talihsiz hadiseler olması kaçınılmazdı.

“İşte bu nedenle,” dedi Lanny, “her birimiz, öğrendiği durumlarda, elinden geleni yapmalıdır. Şimdi ihtiyacım olan, parti içinde, güvenilebileceğim ve Freddi’nin yerini saptamaya çalışacak ve onun ne ile suçlandığını bana bildirecek olan bir kimsedir.”

“Bu kolay olmayabilir,” diye karşılık verdi öteki. “Böyle bir bilgi serbestçe verilmez – yani, onun resmî makamların elinde olduğu varsayımıyla söylüyorum.”

“Düşündüm ki sen, partinin daha iyi unsurları arasında onca bağlantıların olduğuna göre, çok fazla dikkat çekmeden araştırmalar yapabilirsin. Bana bu iyiliği yapacak olursan, harcayacağın zamanın karşılığını ödemekten çok mutlu olurum...”

“Oh, herhangi bir ödeme istemezdim, Herr Budd!”

“Bunu kesinlikle alman gerekirdi. Yapılacak iş hayli zaman gerektirebilir ve bunun karşılığını verebilmemin başka hiçbir yolu yok. Karım da burada ve ikimiz de hiçbir şeyden zevk almıyoruz, çünkü bu zavallı adam için endişe ediyoruz. Seni temin ederim, Freddi’nin hâlâ sağ olduğunu sadece bilmekle elde edeceği huzur hissine karşılık bin markı küçük bir bedel sayacaktır. Onun nerede olduğunu ve ne ile suçlandığını öğrenebilsem, o zaman ilgili makama gidebilir ve nahoş herhangi bir skandal olmadan meseleyi bir çözüme bağlayabilirim.”

“Emin olabilsem ki benim adım meseleye hiç dâhil edilmeyecek...” diye başladı genç yetkili, duraksayarak.

“Bu hususta sana şeref sözü vereceğim,” dedi Lanny. “Ne ben ne de karım herhangi bir durumda senin adını söyleyeceğiz. Bana telefon ettiğinde bile adını vermek zorunda değilsin; bana göstermek istediğin –diyelim ki– bir Arnold Böcklin tablosu ol-

* “Ah, yazık!”

duğunu söyle ve buluşmamız için bir yerin adını ver, ben oraya gelirim. Lütfen başlangıç olarak iki yüz markı kabul et – şurada veya burada ödemeler yapmak zorunda kalabilirsin.”

XII

Minister-Präsident Hermann Wilhelm Göring, beklenmedik bir şekilde Roma’ya uçtu. Daha önce oraya bir kere gitmiş ve akıl hocası Mussolini ile pek anlaşamamıştı; Avusturya’yı hangisinin kontrol edeceği konusunda gayet sert bir çekişme içindeydiler. Ama bu anlaşmazlığa geçici bir çözüm buldular ve dünya basını olağanüstü bir hadiseyi gururla ilan etti: Dört büyük Avrupa ülkesi bir barış paktı imzalamışlar, on yıl süreyle birbirlerine karşı saldırı eylemlerinden geri duracaklarını ve tüm sorunları müzakere yoluyla çözeceklerini taahhüt etmişlerdi. İtalya adına Mussolini, Almanya adına Göring, Viyana’daki Britanya ve Fransa elçileri de kendi ülkeleri adına imza koydular. Avrupa’nın savaş yorgunu halkları için nasıl bir rahatlama! Göring yurda zafer havası içinde döndü. Irma şöyle diyordu: “Görüyorsun, işler senin sandığın kadar kötü değil.”

Frau Reichsminister Goebbels’in evindeki bir resepsiyona giden Irma ile Lanny orada ileri gelen Nazilerin birçoğuyla karşılaştı. Lanny, tarih okumuş olduğundan, Eski Roma’yı hayret verici bir rahatlıkla fetheden ve ellerine geçirmiş oldukları şeylerin farkına varıp gözleri kamaşmış bir halde şehrin içinde dolaşan Vizigotları hatırladı; Bengal’in hazineleriyle benzer şekilde afallamış olan ve daha sonra da, elindeki fırsatları düşününce bu kadar ölçülü davranmasına şaşıtığını söyleyen Clive’i* hatırladı.

N.S.D.A.P. üyeleri de işte aynı durumdaydı; ölçülü davranma yönünden değil, fırsatlar yönünden. Birkaç yıl önce bir öğün yemeğin veya başlarını koyacak bir yerin parasını ödeyemez du-

* Robert Clive (1725-1774; okunuşu, “Klayv”): Bengal’in ilk İngiliz yöneticisi olan asker. Hindistan’da İngiliz egemenliğini kuranlardandır. Londra’daki evinde intihar etmiştir.

rumda olan insanlar aniden tüm Almanya'nın sahibi olmuşlardı. Berlin terzilerinin çizebildiği en güzel kıyafetleri giyiyorlar, kadınlarıysa en son Paris modellerinde zarafetlerini teşhir ediyorlardı. Madalya ve nişanlar, orkideler ve ışıldayan mücevherler – tüm bu şeyleri, parti maaşlarıyla veya Alman devleti ya da Prusya eyaleti makam ödenekleriyle mi alıyorlardı? Yoksa her biri kendi hesabına işler mi çevirmişti? Soygun yapmaları veya hatta kimseyi tehdit etmeleri bile gerekmezdi; servet ve imtiyaz sahiplerinin koşarak gelip vermesi için, onların ellerini uzatmaları yeterdi.

Rheinland eyaletinden eski başarısız gazeteci, şimdiyse ülkesinin fikir hayatının efendisi olan Juppchen Goebbels'in dostları ve takipçileri işte bunlardı. Onun ağzından çıkan bir söz, herhangi bir meslekte herhangi birini ihya veya mahvedebilirdi; onun evine davet edilmek bir emirdi, ayrıca fırsatların en yükseği. Erkekler eğilir ve yaltaklanır, kadınlar gülümser ve iltifat ederlerdi – ve aynı zamanda kurnazca gözlem yaparlardı, zira burası tehlikeli bir dünyaydı, buradaki yeriniz ancak devamlı uyanık olmanızla korunabilirdi. Hepsi aynı kafeste duran, birbirleri etrafında ihtiyatla daireler çizen, emniyet mesafesini koruyan cangıl kedileri; kaplandan korkmasalardı, leopar ile jaguar kavgaya tutuşurlardı.

Ama bunlar medenileşmiş kedilerdi, terbiyeli olmayı öğrenmişlerdi, psikoloji bilimini uyguluyorlar, yumuşak ve zararsız, hatta dostane haller takınıyorlardı. En ölümcül katillerin yüzünde en candan gülümsemeler oluyordu; en hilekâr olanlar en vakarlı, en yüceydiler. Onların büyük bir davası, tarihî bir kaderi, ulusal bir görevi, kerametli bir lideri vardı. Şöyle diyorlardı: “Biz yeni bir Almanya inşa ediyoruz,” ve aynı zamanda şöyle düşünüyorlardı: “Şu herifin bağırıksaklarını nasıl deşebilirim?” Şöyle diyorlardı: “İyi akşamlar, *Parteigenosse*,”* ve şöyle düşünüyorlardı: “*Schwarzer Lump*,** senin ne yalanlar fısıldadığını biliyorum!” Şöyle diyorlar-

* Partili yoldaş.

Alçak, rezil vs.

di: “Guten Abend, Herr Budd”* ve şöyle düşünüyorlardı: “Kimdir bu Emporkömmling** ve ne arıyor burada?” Biri fısıldayarak, “Şef ondan istifade edebileceğini düşünüyor,” derdi. Ötekiyse aklından şunları geçirirdi: “Şef onu güzelce yoluyor olmalı!”

XIII

“Seien Sie willkommen, Herr Budd,”*** dedi ev sahibesi, en sevimli gülümsemesiyle. “Son görüşmemizden bu yana toplumda ilerleme kaydediyorsunuz.”

“Bunu söylemeyin, Frau Reichsminister!” diye yalvardı Lanny. “Olanları hiç öngörmedim ve kendim istemedim. Buna inanmanızı rica ederim.” Buna inanır mıydı? Elbette inanmazdı – meğerki içeriden bilgi edinmiş olsun.

“Konuyu bana anlatmayacak mısınız?” Oyunbaz bir talepti bu ve dolayısıyla bunu gizlemenin en iyi yolu en oyunbaz gülümsemeydi. Ancak inanılmayı arzu etmediğinizde gerçeği söylemeniz ilkesiyle aynı temelde bir davranış.

Bir silah sözleşmesinin kazanılması hakkında annesiyle babasının konuşmalarını dinleyen küçük bir oğlan çocuğuyken entrika çevirmenin ne demek olduğunu öğrenmiş olan Lanny – Budd Silah İmalatçıları’nın torunu Lanny Budd– bir kriz anında yapılacak en iyi şeyin dürüst kalmak olduğunu biliyordu. “Liebe Frau Reichsminister,”**** dedi, “Yabancı bir ülkedeki bir yabancıya karşı anlayışlı olmanızı rica ediyorum. İstıraplı bir durumdayım. Yetki sahiplerinden emir alıyorum ve itaat etmekten başka bir şey yapmaya cüret edemem.”

“Ben size emirler verirsem, itaat edecek misiniz, Herr Budd?” Bir bakanın karısı, öyle görünüyor ki, ıstıraplı bir durumda olan biriyle ilgilenmenin başka yollarını biliyordu. “Yetki dediğiniz

* “İyi akşamlar, Sayın Budd.”

** Zıppıktı, türedi vs.

*** “Hoş geldiniz, Sayın Budd.”

**** “Sevgili Devlet Bakanı Hanımı”

şey aniden farklı bir yöne kayabilir. Size tavsiyede bulunmam için bana bir fırsat vermeniz daha iyi olacaktır.”

“Gerçekten, Frau Reichsminister, nezaketinizden istifade edeceğim.” Şöyle demeye niyetlenmişti: “İstifade etmek için serbest kalır kalmaz,” ama bu konuda düşünmek için kendini serbest bırakmaya karar verdi.

Irma, Hitler’e ve kadrosuna palyaçoluk eden, zengin bir sanat yayıncısının oğlu “Putzi” Hanfstängl tarafından eğlendirilmekteydi. Yarı Amerikalı ve bir Harvard mezunu olan bu adam uzun boylu, iriyarıydı ve kollarını bir yel değirmeni gibi sallardı; bir süre için ciddi dururdu ve sonra aniden dans eder, hoplayıp zıplar, şakalar yapar ve yaptığı şakalara öyle yüksek sesle gülerdi ki diğer bütün insanlar ona gülmeye başlardı. Daha genç erkekler ünlü mirasçı kadını merak ediyorlardı ve Irma da insanlarla çevriliyken genellikle olduğu gibi halinden gayet memnundu. Üniformalı, zarif erkekler, önünde eğiliyor, ona iltifatlar ediyor, yiyecekler ve aşırı sert içkiler getiriyorlardı – onların birçoğu o aşırı sert içkilerden fazlaca içmişlerdi, ama yüksek sosyete hep böyle olurdu zaten ve Irma bu gibi adamların önünde ne yapacağını bilirdi.

Sabahın erken saatlerinde otele dönerken, biraz sersemlemiş ve uykulu haldeydi. Ertesi sabah, daha doğrusu aynı sabahın çok daha ileri bir saatinde, yatakta oturup kahvelerini yudumluyorlardı ve Irma resepsiyon hakkında ne düşündüğünü söyledi. Gayet hoş insanlarla tanışmıştı ve onların anlatıldığı kadar kötü olduklarına inanamıyordu. Lanny, düşüncesini belli etmeden önce, arabaya bindikleri zamana dek bekledi: “Bir korsanlar buluşmasında gibi hissettim kendimi.”

Irma şöyle karşılık verdi: “Dinle, sevgilim; Birleşik Devletler’de bir siyasetçiler topluluğuyla hiç karşılaştın mı?”

Lanny bir mukayese yapabilecek durumda olmadığını kabul etmek zorundaydı ve karısı devam etti:

“Siyasetçiler babamın evine hayli sık gelirlerdi ve babam da onlar hakkında konuşurdu. Onların doğuştan soyguncu oldukla-

rını söylerdi. Onlardan tek birinin asla herhangi bir şey üretmemiş olduğunu söylerdi – tek yaptıkları, iş adamlarından almaktı. Her şeyi ellerine geçirene kadar durmayacaklarını söylerdi.”

“Babanın kehaneti Almanya’da gerçekleşti!” dedi Lanny.

20

*Sabretmektir Kaderimiz**

I

ROBBIE BUDD’dan gelen uzun bir mektup, babasının ölümüyle ortaya çıkan durumu anlatıyordu. Yaşlı beyefendi son ana kadar yetkisini elinden bırakmamış, fakat halefinin kim olacağı meselesini kararlaştırmadan ölmüştü. Uzun zaman önce, en büyük ve en küçük oğulları arasındaki kavgayı halletmeye çalışmıştı; ama bu çabasından vazgeçmiş ve onları aralarında mücadele yoluyla meseleyi çözmeye bırakmıştı – onlar da işte bunu yapıyorlardı. Her biri, şirketin başına geçmek istiyordu ve diğerinin başkanlığa layık olmadığından emindi. “Sanırım,” diye yazıyordu Robbie, kırılganlıkla, “Baba ne beni ne de onu layık gördü.”

Her neyse, meseleyi hissedarlar çözüme bağlayacaktı. Yönetim kurulu üyelerinin seçilme zamanı gelmişti ve altmış gün boyunca Robbie ve Lawford lobi yapacak, perde arkasında işler çevirecek, hissedarların oylarını kapmak için uğraşacaklardı. Yıllardır belli etmeden bunu yapmışlardı zaten ve şimdi kavga açıktaydı. Bu arada, şirketin yönetimi birinci başkan yardımcısının elindeydi – Robbie’nin deyimiyle, “sünger onun elindeydi.”** Bu adam, Esther Budd’ın erkek kardeşi, Newcastle First National Bank yönetim kurulu başkanının oğluydu. “Yaşlı beyefendinin her zaman korktuğu şey,” diye yazıyordu Robbie; “bankalar bizi

* Shakespeare, *Venedik Taciri*, Perde 1, Sahne 3 (Shylock’un sözleri).

** Boks maçlarından bir eğretilme.

ele geçiriyor!” Lanny bunun şaka yollu söylendiğini biliyordu, çünkü Robbie ve “Chassie” Remisen hayli iyi geçinmekte ve karılarını da alıp haftada bir akşam briç oynamaktaydılar.

Robbie’yi gerçekten kaygılandırıran şey, Wall Street’ten birtakım kişilerin müdahil olmaları ihtimaliydi. Budd firması, büyük sigorta şirketlerinin birinden borçlanmak zorunda kalmıştı; bunun dışında, Yeniden Yapılanma Finans Kurumundan borç alınabilirdi, ama bunun anlamı kendinizi siyasetçilerin insafına bırakmak olurdu. Robbie, yeni yönetimin yapmakta olduğu işlerden ürküyordu; Roosevelt üç ay içinde niyetini belli etmişti ve öyle görünüyordu ki onun bildiği tek şey, borç para almak ve bunu sarhoş bir denizci gibi saçıp savurmaktı. Böyle yapmak, elbette, meseleyi sadece erteliyor, ülkeyi ileride ödenmesi gereken bir borca sokuyordu; ayrıca, herkesi “yalağa gelen domuzlar gibi” Washington’a gelmeye alıştırmak demek oluyordu. Silah taciri, ülkesinin yönetim işlerinden bahsederken hep böyle yakışsız metaforlar seçerdi. Siyasetçilerin gücünün artması demek, borçlar, vergiler, sorunlar demektir.

Fakat şimdi Robbie o konuya girmiyordu; kendine ait, ivedilik arz eden sorunları vardı. “Bir miktar Budd hissesi satın almak için gereken parayı toplayabilsem, çoğunluk meselesini halledebilirdim. Dostumuza söyle; ilk müsait zamanında ondan haber almak istiyorum. Avantajlı bulacağı bir teklif yapabilirim ona.” Robbie bunları yazdığı anda, “dostumuz” Johannes’in dünyadaki her bir dolarına veda etmekte olduğunu ileten Lanny’nin imzasız mektubunu almamıştı henüz. Zavallı Johannes – ve zavallı Robbie!

Her zaman ihtiyatlı olan babanın Almanya’daki durumlar hakkında yazdıklarına dikkat etmesi için herhangi bir uyarıya ihtiyacı yoktu. Onun mektubu, bir muğlak anlatım timsaliydi. Şöyle diyordu: “Avrupa’da bu yıl çok miktarda yeni işler yapılıyor ve ihaleler kazanmak için orada olmalıyım. Yurt içindeki sorunlarımız çözülünce harekete geçeceğim.” Lanny bunun ne demek olduğunu biliyordu – Almanya’nın yeniden silahlanması başlamaktaydı ve Naziler henüz kendi imkânlarıyla üretemedik-

lerini Hollanda'daki, İsviçre'deki, İsveç'teki araçlar yoluyla satın alacaklardı. Newcastle fabrika bacaları yeniden tütmeye başlayacaktı – ve Hitler, Göring ve Goebbels'in iktidarlarını güçlendiriyor olmak Robbie için bir şey ifade etmezdi. Silah tacirinin temel ilkesi, tüm Avrupa ülkelerinin eşit ölçüde kötü oldukları ve jaguarın mı, leoparın mı, kaplanın mı üstün geleceği meselesinin cangıl dışındaki hiç kimseyi ilgilendirmediyi şeklindeydi.

Lanny bu mektubu Irma'ya okudu. O da şöyle dedi: "Babana yardım etmem iyi bir fikir olabilir mi sence?"

"Biliyorsun, sevgilim," diye cevapladı Lanny. "Hiçbir zaman evliliğimi istismar etmeye istekli olmamışımdır."

"Evet, ama mantıklı ol. Çok miktarda hisse ve tahvilim var. Onlardan bir kısmını Budd şirketi için niye satmayayım ki?"

"Baban o yatırımları gayet akıllıca seçti, Irma. Onlardan bazıları hâlâ büyük miktarda temettü getiriyor, oysa Budd hisseleri hiçbir temettü getirmiyor."

"Evet, ama hisse fiyatları, şirket kazançlarına göre doğru seviyelerini buluyor gibi." Irma, panik zamanında o korkunç sarsıntıyı yaşadktan sonra kafasını mali işlere odaklamıştı. "Mevcut fiyattan Budd hisseleri alabilseydik, onları elde tutmak güvenli olmaz mıydı?"

"Silah sanayilerini finanse etmek seni kaygılandırmaz mı?"

"Niçin kaygılandırırsın ki? Birisi bunları üretmek zorunda."

Durum böyleydi işte: Lanny'den başka herkes "mantıklı" idi. Naziler otomatik tabanca ve makineli tüfek istiyorduysa, piyasada birçok marka vardı ve Vickers veya Bofors veya Skoda veya Schneider-Cresot yanı sıra Budd şirketi niçin bu işten payını almayacaktı ki? Irma meseleyi çözdü: "Buradaki işi hallettikten sonra, hemen New York'a gidelim ve Robbie ile Joseph Amca'yı bir araya getirip neler yapılabileceğini görelim."

Lanny şöyle dedi: "Çok düşüncelisin." Başka herhangi bir şey demesinin düşüncesizce olacağını biliyordu.

Kurt'tan bir mektup aldılar; yılın bu en hoş mevsiminde Stubendorf'a gelmeleri için yalvarıyordu. Kurt'un arabası yoktu ve dilediği yere seyahat edebilmesi mümkün olmuyordu; ama Seine Hochgeboren ona demişti ki Irma ile Lanny ne vakit gelecek olsalar, Schloss onların emrindeydi. Kurt'a Freddi'den söz etmemiştii Lanny. Şimdi bunu yapsa mı yapmasa mı ve ona ne söylese diye düşünürken, telefon çaldı ve Üsteğmen Furtwängler'in sesini duydu Lanny: "Herr Budd, hükümetin Johannes Robin'i serbest bırakmaya hazır olduğunu size bildirmekten mutluyum."

Lanny'nin kalbi hızlı hızlı çarptı: "Benim açımdan kesinlikle iyi bir haber, Herr Oberleutnant."

"Planınız hâlâ onu ve ailesini Belçika'ya götürmek mi?"

"Bunu yapmak için her ne zaman özgür olursam."

"Ailenin diğer üyeleri sizinle beraber mi?"

"Nerede olduklarını biliyorum – en azından biri hariç hepsinin. Freddi adlı oğuldan uzun zamandır haber almamış olduğumu üzüntüyle ifade ederim."

"Nereye gitmiş olduğuna dair fikriniz yok mu?"

"En küçük fikrim bile yok."

"Bana niçin bildirmediğiniz bunu?"

"Ondan mutlaka haber alacağımı düşündüm ve sizi veya Sayın Bakanı rahatsız etmek istemedim. Eğer hükümetçe tutuklandıysa, babasıyla birlikte tahliye edileceğinden emindim."

"Bu konuda herhangi bir şey söyleyemem, çünkü vaziyeti bilmiyorum. Bir araştırma yapılması gerekecektir. Bu arada diğerleriyle ilgili olarak ne yapmak istiyorsunuz?"

"Bunu yapmama izin verilir verilmez onları dışarı çıkarmak istiyorum. Eğer Freddi'yi bulursanız onun için geri dönebilirim."

"Dönmenize gerek olmayacaktır, meğerki bunu arzu edesiniz. Onu bulursak mutlaka yurt dışına göndereceğiz."

"Pekâlâ. Johannes için Polis Müdürlüğüne başvurayım mı?"

"Bu yeterli olacaktır."

“Gazete muhabirlerinden, özellikle yabancı muhabirlerden kaçınmayı çok arzu ettiğimizi biliyorsunuz. Bu nedenle, mümkün olduğunca hızlı bir şekilde ayrılmak akıllıca olacaktır.”

“Bunun için sizinle işbirliği etmekten memnun olacağız. Pasaportları ve çıkış müsaadelerini hazırladık.”

“Belçika için vizeler de hazır mı?”

“Her şey ayarlandı. Almanya’da işleri bu şekilde yaparız.”

“Biliyorum,” dedi Lanny. “Sizin büyük meziyetlerinizden biridir bu.”

“Size uğurlar olsun, Herr Budd; Berlin’i tekrar ziyaret ettiğinizde sizinle görüşme zevkine nail olmayı umuyorum.”

“Ben de sizinle, Herr Oberleutnant. Biraz sıkıntı verici olan bu gaile boyunca yapmış olduğunuz birçok iyilikler için minnettarım.”

“Rica ederim, Herr Budd. Söylememe izin verin, konuya yaklaşımınız örnek alınacak cinsten olmuştur ve Seine Exzellenz samimi takdirlerini size bildirmemi arzu ediyor.”

İşte birbirlerine böyle yağ çektiler ve telefon yoluyla topuklarını vurdular ve eğildiler ve selam verdiler; Lanny ahizeyi yerine koyunca karısına döndü ve şöyle dedi: “Eşyalarını toplayıp çantaların içine koy, sonra hemen gidiyoruz!”

Rahel’in anne babasının evine telefon etti derhal. Rahel’in kendisi cevap verdi. “İyi haber,” dedi Lanny. “Baba tahliye ediliyor ve onu almak için hapishaneye gidiyorum. Ana uzakta mı?”

“Arabayla on dakikalık mesafede.”

“Bir taksi çağır, bebeği ve çantalarını al, oraya gidip Ana’yı al ve olabildiğince çabuk Hotel Adlon’a gel. Irma seni bekliyor olacak. Hemen yola çıkıyoruz. İyiye anladın mı?”

“Evet, ama...” Lanny telefonu hızla kapattı, çünkü Freddy’yi soracağını biliyordu ve bu haberi vermek istemiyordu. Bu ıstıraplı görev Ana’ya düşerdi!

Lanny, Alexanderplatz'daki büyük kırmızı tuğla binaya doğru sürdü arabasını. Oraya giren birçok insan umdukları kadar kısa zamanda çıkamamıştı dışarı; ama Lanny, sihirli Amerikan pasaportuyla, şansına güvenecekti. İyi bilinen Alman intizamının işlemekte olduğunu gördü; başvuru masasındaki memur eksiksiz talimat almıştı. "*Einen Moment, Herr Budd,*"* dedi nazikçe. "*Bitte, setzen Sie sich.*"**

Bir emir verdi ve birkaç dakika sonra Johannes'i getirdiler. Ne olacağı ona söylenmiş gibiydi; tıraş olmuştu ve yaşamaya yeniden ilgi duyar gibi görünüyordu. Tutuklandığı zaman üstünde olan şahsi eşyası ona iade edildi. Bir makbuzu imzaladı, gardiyanlarına nazikçe *Lebewohl**** dedi ve hızlıca dışarıya çıkıp otomobile doğru yürüdü.

Lanny, bu yeni doğmuş mutluluğa son verecek ıstıraplı vazifeyi yerine getirmeye mecburdu: "Acı bir haber, dostum. Freddie iki haftadır kayıp ve ona ne olduğu hakkında hiçbir fikrimiz yok." Lanny, Freddie'yle son görüşmesini, yapılmış olan düzenlemeleri ve daha sonra çöken ölüm sessizliğini anlatırken, zavallı baba, yanaklarından gözyaşları dökülerek arabada oturuyordu. Lanny ona bakmaya katlanamıyordu – ve iyi bir mazereti vardı; yoğun bir trafikte araba kullanması gerekiyordu.

Kararlarını açıkladı ve yıkılmış baba şöyle karşılık verdi: "Sen en iyi olanı yaptın. Ne kadar minnettar olduğumu asla anlatamam."

"Sadece tahmin yürütüyorum," dedi Lanny, sözlerine devam ederek, "ama sanıyorum ki Göring, Freddie'yi yakalattırdı ve bu skandal haber değerini kaybedene kadar onu tutmaya niyetli. Tek şansımız, anlaşmanın şartlarına kesin olarak uymaktır. Bana öyle geliyor ki, aileye bile, söylemek zorunda olduğumuzdan fazlasını

* "Bir dakika, Bay Budd."

** "Lütfen şuraya oturunuz."

*** Elveda.

söylememek akıllıca olur. Ne kadar az bilirlerse, sır tutmakta o kadar az güçlük çekeceklerdir.”

“Haklısın,” diyerek mutabık oldu diğeri.

“Sanırım şöyle konuşmalıyız. Eminiz ki Freddi rehine olarak alınmıştır ve bir gün serbest bırakılacağına göre, kötü muamele-ye uğraması pek muhtemel değildir. Böyle konuşursak, hepsinin şoku atlatması daha kolay olacaktır.”

“Bana öyle bir şey ima edildiğini söyleyeceğim onlara,” dedi Johannes. “Rahel’in sakinleşmesine yarasın, yeter. Aksi takdirde, burada kalmakta ısrar edebilir. Ne pahasına olursa olsun, onu yanımızda götürmeliyiz, çünkü burada elinden hiçbir şey gelmez.”

Otele vardıklarında, Ana’nın haberi vermiş, Irma’nın bunu teyit etmiş ve genç kadının ilk ağlama nöbetini geçirmiş olduğunu gördüler. Durum o kadar kötü değildi, zira Rahel en kötü ihtimalin gerçekleşmiş olduğuna günlerdir karar vermişti zaten. Kayınpederinin düşünceli “ıması” biraz işe yaradı; Lanny’nin araştırmayı sürdürme vaadi de öyle. Diğerlerinin, onu ve çocuğunu Naziland’dan alıp götürme azmine direnilemezdi.

Hotel Adlon’un önünden hareket eden otomobildeki yolcular pek de kibar âlemin insanları değildi. Araba kapılarını açan muhteşem üniformalı şahsiyet, bağımsız genç Amerikalıların arabayı kendilerinin kullandıklarını görmeye alışkındı, fakat yabancı diyarlara doğru yola çıkmak üzere olan bir Mercedes limuzinin arka koltuğuna sığışmış halde, koyu renk gözlü üç Yahudi ve bir çocuğu daha önce pek görmemişti. Hem Lanny hem de Irma, bu işi bitirmeye ve tehlike içindeki dostlarını güvende olacakları zamana kadar göz önünden ayırmamaya kararlıydı. Lanny’nin ten rengi keten takım elbisesinin göğüs cebinde, sadece kendisi ve Irma’nın pasaportları değil, aynı zamanda, her biri ilgili kişinin bir fotoğrafıyla, dört pasaport ve dört çıkış müsaadesi dâhil, Minister-Präsident Göring’in karargâhından özel ulakla teslim edilmiş bir tomar evrak da bulunuyordu. Robin yatı ve malikânesindeki tüm belgelerin hükümetçe ele geçirilmiş olduğunu anladı Lanny. Göring’in “kuyruk bölgesine tekme” vaa-

dini hatırladı, ama bunun Alman Hava Kuvvetlerinden bir yüzbaşının kışla odası taşkınlığından ibaret olduğunu umuyordu.

Aile arka koltukta çok da sıkışık bir halde değildi. Üç yetişkin, geçen haftalar içinde kilo vermişlerdi; ve bagajlarına gelince, Johannes'in tutuklanmasından sonra taşıyıp götürmüş oldukları bavullar vardı sadece; dünyada sahip oldukları her şey bunların içindeydi. Küçük Johannes'e gelince, onu sırayla alıp kucaklarında tutmak hiç mesele değildi; *Juda verrecke** haykırışının bilinmediği bir yere onu ulaştıracakları zamana dek bu çocuğu ara vermeksizin tutmaktan mutlu olurdu her biri.

IV

Irma ve Lanny, nasıl geldilerse aynı şekilde dosdoğru gitmeye niyetliydiler. Lanny hazır gıdalar satın alacak ve bunları, mola vermeden, arabanın içinde yiyeceklerdi; bir restorana girme riskini göze almayacaklardı, çünkü Nazi yayınları satan bir Kahverengi Gömlekli önlerine dikilebilir ve bir Yahudi'yi yuvarlak burunlu bir domuz gibi gösteren çirkin bir karikatürün yer aldığı *Der Stürmer* gazetesinin bir nüshasını teşhir edebilirdi. Satın almayı kabul etmeseler, alçak herif büyük ihtimalle onların yemeğine tükürür ve alay ederek uzaklaşırdı. Böyle şeyler –ve çok daha kötüler– Berlin'de olmuştu; birkaç gün önce, bu yayın satıcıları basbayağı otomatik revolverler ve sert kauçuk sopalarla silahlanmışlar ve Yahudi tacirlerin hep gittikleri bir kafede, S.A. üyelerinden oluşan kalabalık bir güruh Yahudilere saldırmış ve onları kendilerinden geçene kadar tekmelemiş ve sopayla dövmüşlerdi.

Dikkatlice ama hızlı gidin ve ancak gerekli olduğu zaman durun! Yollar iyi durumda ve güzergâh aşınaydı. Ayrıca, casus kulaklardan uzak oldukları için, rahatça konuşabildiler; konuşacakları çok şey vardı. Robin ailesine, Nazilerin tespit edememiş oldukları bir miktar paralarının olduğu söylendi – Johannes'in yatında Irma'yı ağırlayarak harcamış olduğu paralar. Bu para-

* Kahrolsun Yahudiler.

lar aile ihtiyaç duydukça taksitler halinde geri ödenecekti ve bir ödünç veya hediye olarak değil, uzun zamandır bekleyen yeme içme ve yolculuk bedelleri olarak kabul edilmeliydi. Irma, bu sözleri, yeni edinmekte olduğu kararlı edayla konuştu; parasıyla başka insanların yazgılarını belirleme gücüne sahip olduğunu öğrenmişti ve bu gücü –elbette daima o insanların yararına– kullanmayı zevkli buluyordu.

Bienvenu malikânesinde, sadece Hansi ve Bess ile Bebek Frances ve onun bakıcıları vardı. Ana ve Rahel ile Rahel’in çocuğu Kır Evine yerleşecek ve talihlerine şükretmeyi öğreneceklerdi. Johannes –Irma ve Lanny ile beraber– New York’a gidecekti muhtemelen, çünkü onların Robbie ile yapacak bazı işleri vardı ve Johannes’in yardımı dokunabilirdi. Lanny, okuması için Robbie’nin mektubunu verdi ona ve doğuştan tacir olan bu adamın ruhu hafif canlılık belirtileri göstermeye başladı. Evet, Budd ürünlerinin satılması hakkında fikirleri olabilirdi; eğer Robbie şirketin başına geçerse, Johannes onun yerine Avrupa temsilciliği görevini üstlenmeyi teklif edecekti. Ya da eğer Robbie tercih ederse, Güney Amerika ticaretiyle ilgili olarak ne yapılabileceğine bakacaktı – orada askerî malzeme dâhil her türlü mal satmıştı ve geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki devrimler hakkında çokça bilgisi vardı.

“Sabretmek tüm halkımızın kaderidir.” Shylock işte böyle demişti ve şimdi o kaderi taşıyan bu üç kişi, çoğu zaman sessizce, önlerinde uzanan geleceğe bakıyorlardı. Uzun bir süre korkuyla çevrili halde yaşamak onları tüketmişti ve özgür olduklarına, Lanny’nin taşıdığı belgelerin onları sınırdan öbür tarafa hakikaten geçirebileceğine inanmakta zorluk çekiyorlardı. Hitler cehenneminde bırakmış oldukları sevgili oğullarını düşündüler; yanaklarından gözyaşları akıyordu. Onlar için o kadar uğraşmış dostların kederini daha da çoğaltmaya hakları olmadığından, gözyaşlarını gizlice siliyorlardı. Lanny’nin getirdiği yiyecekleri yediler, şişelenmiş içecekleri içtiler; koyu renk gözlü, kıvrıkcık siyah saçlı şirin bir oğlan, annesi veya büyükannesinin kollarında hareketsiz yatıyor ve asla sızlanıp yakınma sesleri çıkarmıyordu.

Üçüncü yaşından sadece üç ay almış, fakat kavrayamadığı bir nedenle ona zarar vermeye niyetli esrarengiz müthiş güçlerle dolu bir dünyada yaşadığını daha şimdiden öğrenmişti. Sabretmek kaderiydi onun.

V

Hannover ve Köln üzerinden gidiyorlardı. Yollar mükemmeldi ve dört veya beş yüz kilometre Lanny için hiçbir şey değildi. Gece olmadan Aachen'e vardılar ve sonra Belçika sınırı göründü. En kritik dakikalar gelip çattı – ama sonuçta vahim bir şey olmayacaktı. Saklanmış para var mı diye bagajların ve kişilerin incelemeden geçirilmesi Yahudiler için olabildiğince nahoş biçimde yapıldı genellikle; ama belki de çıkış müsaadelerinde özel bir işaret olduğundan veya pahalı bir otomobilde ve pahalı kıyafetler giymiş Amerikalıların refakatinde yolculuk ettiklerinden, sorgulama faslı çok sıkı olmadı ve kaygı içindeki mültecilere, umulandan çok daha kısa bir zamanda, sınırdan geçip gitmeleri işaret edildi. Belçika tarafında pasaportların incelenmesi bir veya iki dakika sürdü; ve son formaliteler de tamamlanıp Nazi olmayan huzurlu bir kırsal alanda yola koyuldukları vakit, Ana kendini tutamayıp eşinin kollarında hüngür hüngür ağladı. Almanya'dan sağ salim çıkacaklarına bir türlü inanamamıştı.

Geceyi Liege şehrinde geçirdiler; burada Lanny'nin ilk görevi, annesiyle babasına, Hansi'ye, Zoltan'a, Emily'ye ve Rick'e telgraflar çekmek oldu. Sabahleyin yola devam edip Paris'e vardılar; Lanny buradan Berlin'deki dostu Üsteğmen Furtwängler'e telefon etti. Freddi Robin'le ilgili ne haberler vardı? Subayın dediğine göre, genç adam hiçbir yerde Alman makamlarının elinde değildi; meğerki tutuklandığı zaman sahte bir isim vermiş olsundu. Tutuklanan kişiler sıklıkla bu yola başvurur, ama genelde başarılı olamazlardı. Lanny, Freddi'nin bunu yapması için bir sebep olmayacağından gayet emin olduğunu söyledi. Üsteğmen araştırmaya devam edeceğine söz verdi ve herhangi bir sonuç elde eder-

se, Lanny'nin daimi adresine, yani Juan-les-Pins, Cap d'Antibes, Fransa'ya telgraf çekeceğini söyledi.

Lanny telefonu kapattı ve duyduklarını anlattı. Anlatılacak pek bir şey yoktu, elbette. Lanny, uzun zaman önce, diplomatların -ülkelerinin işine yaradığında- yalan söylediklerini, polis ve başka yetkililerin de aynı şeyi yaptıklarını öğrenmişti; Naziler arasında, parti ve rejim uğruna yalan söylemek kahramanca bir işti. Göring'in yaverinin sözlerinin tek bir anlamı vardı: Eğer Göring, Freddi'yi yakalattıysa, onu elinde tutmaya niyetliydi. Onu serbest bırakırsa ve serbest bıraktığı zaman, hiç kuşkusuz, talih-siz bir hata yapılmış olduğunu söyleyecekti.

Güzellik, kocasıyla beraber, Lady Caillard'ın misafirleri olarak Londra'ya gitmişti. Lanny'ye telgraf çekip oraya gelmesini istedi; Madam yoluyla bir ipucu elde edilebilirdi belki. New York'a İngiltere'den gitmek Fransa'dan gitmek kadar kolay olduğu için, bu plan üzerinde karar kıldılar. Ama önce Juan'a gitmeliydiler, çünkü Irma küçük kızını en azından bir kere görmeden okyanusu geçemezdi. Ayrıca, Johannes'in Hansi ile Bess'i görmesi "hoş" olurdu. İnsanların, sinekkuşları gibi oraya buraya atılarak, hangi çiçek gözlerine ilişirse onun lezzetli balından emerek dolaşıp durmaları "hoş" bir şeydi genel olarak. Böylece, ertesi sabah Robin'lerin dördü yine arka koltuğa doluştular ve akşam olduğunda, Bienvenu kapılarından girdiler - İngilizce, Almanca ve Yiddiş dilinde sevinç çığlıkları arasında, ama kayıplara karışmış olan ve belki daha şimdiden kurtlarca yutulmuş olabilecek koyun nedeniyle fa anahtarında alçak bir ses karışmaktaydı o çığlıklara.

VI

Genç çift, bir kez daha, annelik ve babalık duygularını doyarsıya yaşadılar; Irma kurallara filan aldırmadan küçük Frances'i kucakladı, İngilizcesinin gelişimini sekteye uğratan bebek diliyle konuştu, sağlıklı olmayan yiyecekler verdi ona, geç saatlere kadar uyanık kalmasına müsaade etti - kısacası, tüm programları boz-

du ve pedagojik disiplini yıkıp geçti. Hatta herkesi toplayıp Long Island'a götürmekten bile bahsetti – büyükanne çok mutlu olacaktı bundan. Lanny bu fikre karşı çıktı – Frances, üç yaşındaki bir çocuğun hakikaten değer verebileceği her şeye sahipti ve üstelik şimdi küçük Robin ile arkadaşlığın keyfini çıkarıyordu. Lanny ve Irma sadece kısa bir kalış tasarlıyorlardı ve her şeyin onca belirsiz olduğu bir zamanda o kadar ekstra masrafın ne anlamı vardı ki? Barnes servetinin idareli kullanılması için her zaman dikkatli davranıyordu Lanny – ama bir servete sahip olmanın tek eğlenceli tarafının para konusunda idareli hareket etmemek olduğunu görmüyordu. Tam o sıralarda, Freddi'yi Almanya'dan çıkarmak için ödeme yapılması gerekebileceği düşüncesi gelmişti aklına; ve onu kurtarmanın bedelini kim tahmin edebilirdi ki?

Pekâlâ, tamam, Irma bir gün daha kalacak ve sonra sevgili yavrusunu bırakıp gidecekti. Güvenilir koruma Bub Smith'e birçok talimat verecek ve Severne Hanım'dan, en küçük bir hastalık belirtisinde ona telgraf çekmesi için sözler alacaktı. “Şu ufacık varlığın kaç milyon doları temsil ettiğini biliyor musun?” Irma bu kaba lafları söylemedi, ama onun her buyruğundan ve Frances Barnes Budd'ın yetişme ortamı ve şartlarından açıkça bu anlam çıkıyordu. Gazetelerde “yirmi üç milyon dolarlık bebek” adı verilmişti ona. Yirmi üç milyon dolarlık bebek bir yat gezintisine çıkmıştı, yirmi üç milyon dolarlık bebek hiç beklenmediği halde Bienvenu'ye dönmüştü. Yirmi üç milyon dolarlık bebeğin tüm yetiştirme ve bakım giderleri, gerekli düzenlemeler yapılsa onu görmek için akın akın gelecek turistlerden alınan giriş ücretleriyle karşılanabilirdi.

Ailenin erkekleri Lanny'nin stüdyosunda bir toplantı yaptılar. Johannes, Almanya'da ona neler olduğunu hanımlara anlatmak istememişti, ama şimdi Lanny ve Hansi'ye Bremerhaven'deki S.A. kışlasına nasıl götürüldüğünü ve orada, besbelli onu çökertmek amacıyla, nasıl onur kırıcı bir dizi muameleye uzun süre maruz bırakıldığını anlattı. Ona kuvvetli müshiller vermiş ve aynı durumdaki diğer tutukluları parmaklamaya ve diğerlerini de sırayla aynı

şeyi yapmaya zorlayarak eğlenmişlerdi; sonunda hepsi birbirinin pisliğine bulanmıştı. Bunu yaparken de şöyle bağırarak zorundaymışlar: “*Heil lieber Reichskanzler!*”^{*} Tüm bunların üstüne, uzun bir hendek kazmaya zorlanmışlar ve kurşuna dizilerek bu hendegin içine fırlatılmak üzere sıraya sokulmuşlar. İnfaz edilecekleri söylenmiş onlara. Sahte bir infazmış yalnızca, ama psikolojik bakımdan ölmüşler âdeta ve Johannes o sırada dehşet ve ıstıraptan öyle fena hissetmiş ki ölümü memnuniyetle karşılayacak haldeymiş. Şimdi asla yeniden aynı insan olamayacağını söyledi; ailesi ve dostları nedeniyle yaşamaya devam edecekti, fakat para kazanma oyunu asla aynı hevesle sürmeyecekti. Bunları söyledi, ama sonra –basiretli bir insan olduğundan– şunu ekledi: “Bu bir alışkanlık ve öyle sanıyorum ki eskisi gibi davranmaya devam edeceğim; ama bundan böyle mutlu olacağımı hayal edemiyorum.”

Freddi’nin kayboluşu ve ne yapmak gerektiği hakkında konuştular. Lanny, Hugo Behr’den bahsetmemek için söz vermişti ve bahsetmedi de, ama bir casusu araştırma yapmakla görevlendirdiğini, ona Juan adresini verdiğini söyledi. Hansi, Almanya’dan gelebilecek her türlü postayı açacaktı ve eğer içinde önemli herhangi bir şey olursa, bunu telgrafla bildirecekti. Johannes, Hansi ile Bess’in Kızıl mitinglerde müzik çalma veya anti-Nazi görüşlerini duyurmak için herhangi bir şey yapma zevkini bırakmak zorunda olduklarını söyledi. Onlar hâlâ Göring’in tutsaklarıydı; ve hiç kuşkusuz, Göring’in niyeti de buydu.

Hansi meteliksizdi, çünkü o ve Bess tüm paralarını mültecilere harcamışlardı. Bunun da durması gerekiyordu. Oturup yas tutmanın bir faydası olmayacağından, Hansi sonbaharda bir ABD turnesi düzenletmek için New York’taki menajerine telgraf çekmeye karar verdi. Bu arada, Irma onun için Cannes’daki bankasında bir hesap açacaktı. “Fakat unutma,” dedi ona, “Kızılar ve Kızıl laflar yok artık!” Buyruklar veren Irma!

Tüm sorunlar böylelikle bir çözüme bağlandıktan sonra, parlak bir sabah vakti, Baba arka koltukta oturarak, Irma ve Lanny

* “Yaşasın sevgili başbakan!”

arabaya binip yola çıktılar, yine İngilizce, Almanca ve Yiddiş dillerinde –ama bu defa o kadar keyifli olmayan– bağışlar arasında. Paris’e vardılar ve Zoltan Kertezsi ile akşam yemeği yediler. Sabah vakti, Les Forêts’ye gittiler ve Emily Chattersworth’e hikâyenin izin verilen kadarını anlattılar. Öğleden sonra, Calais’ye doğru yola çıktılar; orası daima acı hatıraların yeri olacaktı. Gece feribotuna bindiler, ayların en güzelinde İngiltere kıyıları boyunca arabayla gittiler ve sonunda, mevsimlerin en canlısında, Dorchester Hotel’e ulaştılar.

VII

Sör Vincent Caillard, ki soyadı Fransızca gibi “Kayyar” diye telaffuz edilir,* Vickers firmasını satın aldıkları ilk günden itibaren Zaharoff’un iş ortaklarından biri olmuştu; yıllar içinde, İngiltere’deki en zengin insanlar arasına girmişti. Ayrıca, gariptir ki, bir şair olmuş ve Blake’in “Songs of Innocence” adlı şiirini bestelemişti; bunlarla ilgili haklarını, bir yığın Vickers hissesiyle beraber, karısına miras bırakmıştı. İşte böylece, ihtiyar, ağarmış saçlı, hayli ufak tefek, solgun yüzlü ve önemsiz görünen bir hanım Londra’da kudret sahibi olabiliyor ve bazıları gerçek idealistler, çoğu da gerçek sahtekârlar olan sürüyle eksantrik insanın dikkatini kendi üstüne çekiyordu.

West Halkin Caddesinde büyük bir taş kiliseyi satın almış ve bunu, bir kadın tarafından o güne kadar tasarlanan en tuhaf evlerden birine çevirmişti. Kilisenin galerisi çepeçevre uzatılıp devam ettirilmiş, yatak odaları ve banyolar şeklinde bölümlere ayrılmıştı. Org yerinde bırakılmıştı ve çalıştığı zaman odaların tüm bölmeleri titreşir gibi oluyordu. Zemin katta, bir müzeye layık sanat hazineleriyle görkemli bir karşılama odası vardı; bu sanat hazineleri arasında, muhteşem bir duvar saatleri koleksiyonu bulunuyordu; çok büyük bir tanesi on beş dakikalık fasılalarla vuruyor ve saatin ön tarafı açılınca ortaya çıkan altın ve fildişi

* Bunlar yazarın kendi sözleridir; çeviren tarafından eklenmiş değildir.

bir kuş neşeyle ötüyordu. Lady Caillard makaslar da toplardı. Eve gelen kim olursa olsun, merhum kocasının şiirlerinin bir kopyası ve ayrıca Lady hazretlerinin *Sör Vincent Ruhlar Âleminden Sesleniyor* başlıklı kitapçığının bir nüshası derhal takdim edilirdi gelen kişiye. Bu ciltlerden biri veya diğeri için yeni bir övgü akıl edebilirsiniz eğer, hayatınızın –veya en azından Lady Caillard’ın hayatının– geri kalanı boyunca geçerli olacak bir yemek kartı olurdu bu övgünün değeri.

Bay ve Bayan Dingle ve Madam Zyszynski, bu eski Tanrı evine rahatça yerleşmişler ve Güzellik de evin olayları hakkında tüm lezzetli dedikoduları toplamak için yeterli zaman bulmuştu. Freddi için üzgün olduğunu kısaca ifade ettikten sonra, oğluna gerçekten heyecanlı bir sohbet konusunu açtı. Lady Caillard ispritzmaya ihtida etmişti ve şimdi, William Blake’in en mistik saatlerinde olduğu gibi, rahmetullahın melekleri ve elçileriyle tamamen çevrilmiş bir halde yaşamaktaydı. Bir medyumlar topluluğu istihdam ediyordu ve ruhlardan biri “Komünigraf” diye bir makinenin icat edilmesini buyurmuştu; bu makine yoluyla, “Vinny” denilen Sör Vincent, “Birdie” denilen karısına mesajlar gönderebilecekti. “Çan Kulesi” (evin adı buydu) içine yerleştirilen makine, kilisedeki bir ayinde Baş Diyakoz Wilberforce eliyle takdis edilmişti; daha sonra da, “Yukarı Oda” adıyla bilinen seans odası bu tek amaca ayrılmıştı ve her çarşamba akşamı belli bir saatte, Sör Vincent, karısına “V.B.X.” diye imzaladığı bir mesaj iletliyordu; bu harfler “Vinnie, Birdie, ve bir Öpücük” anlamını taşımaktaydı. İşte bu mesajlar şimdi *Yeni Bir Sevgi Kavramı* başlıklı bir kitapta derlenmekteydi.

Ama heyhat, iki kere takdis edilmiş bu mekânda rakipsiz hü-küm sürüyor değildi sevgi. Medyumlar arasında yeni bir gözde, tüm diğerlerince nefret edilen bir kadın vardı. Güzellik fısıltıyla anlattı bu kadının ne büyük miktarda paralar aldığını ve Lady hazretlerini, ruhların idaresinde olmak üzere, muazzam servetini ispritzma dünyasına bırakmaya nasıl ikna etmiş olduğunu. Lady Caillard’ın iki çocuğu, ruhlar âlemine inançsız oldukların-

dan, babalarının parasını kendileri için talep ediyorlardı ve anneleriyle kavga edip onun evinden kovulmuşlardı; avukatlar tutmuşlar ve hatta Scotland Yard'a* başvurmuşlardı, ama polis bir şey yapamıyordu. Korkunç bir şamata devam edip gitmekteydi!

Nefret ve kıskançlıklar ile fokurdayıp duran bu kazanın içine, şimdi de, kendisi zaten birçok değişik türden şüphelerin konusu olan Mabel Blackless, diğer adıyla Güzellik Budd, diğer adıyla Madam Detaze, diğer adıyla Bayan Dingle; ayrıca, maceracı kadınlar ve aldatılmış çocuklar dâhil tüm insanlık için sevgiyi öğütleyen ve uygulayan kocası; ve ayrıca, telaffuz edilmesi imkânsız bir adı olan Polonyalı bir medyum kadın girmişlerdi. Güzellik, elbette, başkalarının işlerine burnunu sokan bir entrikacı olarak görülüyordu, Parsifal Dingle'in sevgi edebiyatı samimiyetsizdi, Madam'ın medyumluğu bu esrarlı kabiliyetin diğer sahiplerinin yerine geçme çabasıydı yalnızca. Sinemada bir melodram filmini seyreden bir çocuk bundan ne kadar keyif alırsa, Güzellik de tüm bunlardan işte öyle keyif alıyordu. Heyecan verici ayrıntıları ortaya dökerken dili sürçüyordu coşkuyla: "Hakikaten, canlarım benim, birisi bizleri zehirlemeye kalksa hiç şaşırmazdım!" Hal ve tavrından, bunu zevkli bir macera olarak göreceği izlenimi alınıyordu.

Bu tuhaf kilisedeki misafirlerden biri de, Légion d'Honneur Yüce Subayı ve Bath Şövalye Kumandanıydı. Sağlığı bozulmakta gibi görünüyordu; parşömen kâğıdı gibi sarıya çalan kahverengiye dönmüştü cildi; elleri öyle titriyordu ki onları vücudunda bir yere yapışık halde tutuyor ve herhangi bir kimsenin önünde yazı yazmaya kalkmıyordu. Çok daha incelmmişti, bu yüzden kartal gagasına benzeyen burnu iyice belirgin bir hal almıştı. Her zaman olduğu gibi, Zaharoff kendini her türlü meselenin dışında tutuyor ve bu aile kavgasında hiçbir tarafı desteklemiyordu; onun ilgilendiği tek şey, düşesten mesajlar almaktı ve herhangi bir medyumun tahammül edebileceği müddetçe ve hiç yorulmadan oturmaya devam ederdi. Ama hâlâ tam olarak akılyatmamıştı;

* Scotland Yard: Londra Polis Teşkilatının ağır suçlarla ilgilenen bölümü.

bunu Lanny'ye belli etti, dolaysız bir ifadeyle değil, fakat ona sorduğu soruların hep aynı yönde olmasıyla.

Lanny, genç bir dostunun Almanya'da ortadan kaybolduğunu, ondan haber alamadıklarını söylemekte sakınca görmedi; bunun üzerine, medyumlar topluluğu Lanny için çalışmaya koyuldu. Sözlerinin çoğu sağdan soldan toplanmış bilgilerin karışımı gibiydi. Lanny kesinlikle anladı ki kurnaz bir hileci, kaybolan kişinin Johannes Robin'in bir akrabası olduğunu tahmin etmişti, çünkü Johannes'in kendisi de yakın bir tarihte bir kayıp kişi olarak haberlere konu edilmiş ve şimdi de aniden Budd'lar ile birlikte buraya gelmişti. Konu hakkında Paris'te Hansi ile mülakat yapılmış olduğuna göre, kayıp kişi o olamazdı. Freddie Londra'da bulunmuş olduğundan ve Budd'ların bütün dostları onu tanıdığından, onun adına ulaşmak için müthiş bir hafiye olmak gerekmezdi. *Manchester Guardian* gazetesinin her nüshası, toplama kamplarına ve Yahudilerin uğradığı kötü muameleye dair haberlerle doluydu; işte böylece ruhlar ayrıntıları ortaya dökmeye başladı – tek mesele şuydu ki bunlardan iki tanesi bile önemli herhangi bir noktada uyuşmuyordu.

Lanny'nin tanıdığı ve güvendiği tek bir medyum vardı: Madam; ama kılavuzu Tikamse, Lanny'ye hâlâ küstü ve onun uğruna herhangi bir zahmete girmezdi. New York'ta iken, kılavuz Fransızca cümleleri hece hece tekrarlamaya razı olmuştu, ama şimdi aynı şeyi Almanca için yapmayı reddediyordu. Hiçbir medeni insanın üstesinden gelemeyeceği sesler içeren, fazlasıyla çirkin bir dil olduğunu söylüyordu – bir İrokua Kızılderili şefi bunu söylesin! Tikamse, Freddie'nin ruhani âlemden olmadığını ve Freddie hakkında konuşmaya çalışan ruhların kesin bir şey bilmiyor gibi göründüklerini söyledi. Tikamse o hale geldi ki seansa katılan birine hemen soruyordu: “Bana şu Yahudi adamı soracak mısınız?” Onun bu hali, Madam'ın medyumluğunu ve kariyerini mahvetme tehlikesini taşıyordu.

Marceline, şiddetle yok edilmiş olan yat gezintisini telafi etmenin bir yolu olarak, yaz mevsimini Pomeroy-Nielson ailesiyle geçirmeye davet edilmişti. İkisi de on altı yaşında olan Marceline ve Alfı hızla boy atıyorlardı. Kendi halini düşünüp durma ve hep bir hareket isteği içinde olmanın yaşıdır bu; birçok şey aniden değışmekte ve onların genç zihinlerini karıştırmaktaydı. Aynı yaştaki diğer arkadaşlarıyla oynarken incelikli aşk imalarında bulunuyorlar; bir çekim hissediyor, sonra darılıyor ve barışıyorlar, kendileri ve birbirleri hakkında çokça konuşuyorlar ve değışik yollardan o ciddi evlilik işine hazırlanıyorlardı. Marceline, diğer oğlanlarla ilgilenerek Alfı'yı tedirgin etme güdüsüne kendini kaptırıyordu. Bunu yapmaya hakkı vardı, değil mi? Ailesinin ondan beklediği şekilde âşık olmak zorunda mıydı? Ne kadar eski moda bir düşünceydi bu! Müstakbel baron gururlu, gücenmiş, öfkeli ve sonra da haşmetli oluyordu. *Himmel jauchzend, zum Tode betrübt!**

Irma ve Lanny hafta sonu için, işlerin orada ne durumda olduğunu görmek üzere, arabayla kuzeye gittiler. Thames kenarında sevimli, eski bir yer; büyük dünyanın fırtına ve gerilimlerinden sonra, özellikle de muazzam ve esasen zevksiz kamu binasıyla, askerî şan ve şerefi yücelten kaba ve acımasız heykelleriyle Berlin'den sonra, öyle dinlendirici. Burada, nehrin kıyılarında, her şey huzurluydu; küçük eski nehir uysal ve dostane görünüyordu, üstünde sandalla gezinmek için güvenli; tam âşıklara ve şairlere göre. Uzun zamandır burada olmuştu ve nesiller boyunca baronlar ortaya çıktıktan, yetişip büyüdükten, uygun okullarda öğrenim gördükten, uygun ve rahat kıyafetleri giydikten, "küçük tiyatrolar" kurduktan, gazeteler ve dergiler için ülkenin bozulduğunu kanıtlayan makaleler yazdıktan sonra da burada olmaya devam edecekti.

İşte Sör Alfred, uzun boylu, biraz eksantrik, ama candan ve şakacı; saç kırılaşmış, bıyığıysa siyah kalmıştı. Aşırı vergiler onu mahvetmişti, dediğine göre, ama zengin bir dostunun finanse et-

* Karşıt güçlü duygular arasında gidip gelmek anlamında (Goethe'nin bir şiirinden).

tiği bir müze için yirminci yüzyıl Britanya tiyatrosunun kayıtlarını toplamakla meşguldü. İşte onun sevecen ve nazik karısı, ev sahibelerinin en dikkatlisi. İşte Nina, yayıldıkça yayılan bu eski tuğla evin çekip çevrilmesine yardım eden kadın; nesiller boyunca sürekli ilavelerle genişleyen bu binanın o kadar çok şöminesi ve bacası vardı ki kış mevsiminde bir hizmetçinin çoğu zamanı kömür kovaları taşımakla geçerci. İşte çok sevimli üç çocuk, istekli ve mutlu; ama Amerika’da bulacağınız herhangi bir çocuktan daha sessiz olmayı öğrenmişlerdi.

Son olarak, Lanny’nin tanıdığı en akıllı insan saydığı, tam bir anlayışla düşüncelerini kendisiyle paylaşabileceği tek insan olarak gördüğü topal eski havacı vardı. Rick, onun Almanya macerasına dair her şeyi bilmeye hakkı olan biriydi; ve eğer alçak sesle konuşurlarsa kimsenin onları işitemeyeceği nehirde uzaklaştılar. Lanny hikâyeyi baştan sona anlattı. Nina’nın bile işitmemesi daha iyi olurdu, çünkü bir kadının diğerine anlatması yönünde güçlü bir eğilim vardır ve böylece anlatılanlar döner dolaşır, kısa zamanda bir gazetecinin kulağına gelir. Ne de olsa Johannes önemli bir insandı ve servetinin yağma edilmesi –eğer iyice süslenip püslenirse– az bulunan bir hikâye olurdu.

Lanny’nin nasıl olup da Nasyonal Sosyalizmi sempatik bir gözle incelediğini Berlin gazetelerinin duyurmasına izin vermiş olduğunu öğrenen Rick hayretler içinde kaldı. Böyle bir şeyin yayılacağını ve Lanny’nin itibarına ebediyen leke sürebileceğini söyledi; bunu unutturmanın veya yeniden insanların güvenini kazanmanın imkânı olmazdı. Lanny, eğer Freddi’yi kurtarabilecekse, buna aldırış etmediğini söyledi; ama Rick bir insanın böyle bir fedakârlık yapmaya hakkı olmadığına ısrar etti. Mesele, tek bir bireyi kurtarma meselesi değildi; savunulmaya layık bir davayı savunma meselesiydi. Sosyalizm, onun adını çalmış olan ve tarihteki yerini gasp etmeye çalışan ucubeye karşı savunulmalıydı. Lanny bunu düşünmüştü düşünmesine, ama öyle görünüyordu ki yeterince düşünmemişti; bu yüzden hayli kötü hissetti kendini.

“Dinle, Rick,” dedi, “her savaşta casuslar olmak zorundadır, değil mi?”

“Sanırım öyle.”

“Almanya’ya gitsem ve o büyük başların dostu olsam ve tüm bilgileri toplayıp sana göndersem nasıl olur?”

“Kısa zamanda fark ederlerdi, Lanny.”

“Onlar kadar zeki olmak mümkün olamaz mıydı?”

“Son derece nahoş bir iş, bana sorarsan.”

“Biliyorum, ama Kurt bunu Paris’te yaptırı ve hiçbir şey olmadı.”

“Kurt’tan çok farklı bir adamsın sen. Hepsi bir yana, onu kandırman gerekirdi. Onu kandırabileceğini sanıyor musun?”

“Güzellik, bunu yapamayacağımı ısrarla söylüyor; ama inanıyorum ki eğer yeterince zaman ayırır ve kafamı buna veririm, onu en azından belirsizlik içinde tutabilirim. Benimle tartışmasına ve beni ikna etmesine izin vermem gerekir. Biliyorsun, oraya gitmek için çok iyi bir bahanem var; ben bir sanat uzmanıyım ve Almanya’da satılacak birçok sanat eseri bulunuyor. Böylece her türlü insanla buluşmam kolaylaşır. Nazilerin zulümleriyle ilgili kanıt toplayabilirim, sen de bunları kitap haline getirebilirsin.”

“Bu zaten yapıldı; duyduğuna sevineceksin.” Rick, bir grup liberal İngiliz’in verileri toplamakla meşgul olduklarını ve *Hitler Terörünün Kahverengi Kitabı* adlı bir eserin basılmakta olduğunu ve kısa bir zaman içinde yayımlanacağını açıkladı. Bu kitapta, Nazi rejimine muhalif iki üç yüz aydın ve siyasetçinin öldürülmesi hakkında ayrıntılı bilgi yer alıyordu.

Lanny şöyle dedi: “Bildirilmeye değer başka şeyler de olacaktır. Freddi için Almanya’ya dönersem, elde edebildiğim tüm bilgileri toplayıp ve bunları ne şekilde kullanmak gerektiğine sen karar verirsin.”

IX

Lanny, Almanya’daki casusunun, yani Hugo Behr’in adını vermedi, ama Nazi Partisi içinde gelişmekte olan sol kanat hare-

keti anlatmakta özgürdü. Bunun çok önemli olduğunu düşünüyordu. Yeni ve garip bir biçimdeki sınıf mücadelesiydi bu; var-sıllar ve yoksullar arasındaki savaş, görünüşe bakılırsa, modern toplumun her parçasında olmaktaydı. Bir lider, başına geçtiği halk hareketini satabilirdi, ama takipçilerini yanında tutabilecek miydi bakalım? Almanya’da birçok insan, Hitler’in partisini nereye götürebileceğini düşünüyordu, ama Lanny buna farklı bakmaktaydı – Hitler’in, takipçilerinin baskısına son derece duyarlı olduğunu ve onlar ne yönde gitmeye kararlıysa dizginleri hemen o yöne çevirdiğini söylüyordu. “En büyük sanayicilerden para aldı almasına ve Johannes, Hitler’in onların adamı olduğunda ısrar ediyor; ama ben inanıyorum ki Hitler onları aldatabilir ve onların hiç düşünmedikleri bir yola girebilir aniden.”

“Üçüncü bir kuvvet yok mu?” dedi Rick – “Ordu? Almanya’da herhangi bir kimse ordunun rızası olmadan herhangi bir şey yapabilir mi?”

Emil ve Stubendorf ile yaptığı konuşmalardan bahsetti Lanny; bunların ikisi de hükümete sadakatle itaat edeceklerini söylemişti. Rick şöyle dedi: “Emil, evet; buyruk altında bir subaydır o. Ama Stubendorf sana gerçek düşüncelerini anlatır mıydı? Benim tahminim şudur ki o ve onun Junker kitleleri Hitler’e hizmet edecektir, ama Hitler onlara hizmet ettiği müddetçe; yani, ülkenin yeniden silahlanmasını başlattığı ve Koridor* ile eski eyaletleri Anavatana yeniden kazandırmak için uğraştığı müddetçe.”

“Doğal olarak,” diye kabul etti Lanny, “Stubendorf öncelikle kendi mülklerini düşünüyor. Ama bundan sonra ne yapar, bilmiyorum.”

“Tüm Almanlar ordularını en başa koyarlar,” diye ısrar etti Rick. “Sosyal Demokratlar sıradan askerlerin yardımıyla devrimi yapmayı başardılar,** ama hemen subay kastının tutsağı oldular

* Polonya Koridoru: 1919 yılında Versailles Antlaşmasıyla oluşturulan, Prusya topraklarından geçerek Baltık Denizi kıyısına ulaşan, Polonya’nın denizle bağlantısını sağlayan arazi şeridi.

Kasım 1918’de Friedrich Ebert liderliğinde Sosyal Demokratların iktidara gelmesi kastediliyor.

ve ordunun kontrolünde gerçek anlamda hiçbir değişiklik yapmadılar. Cumhuriyetin Maliye Bakanı her zaman orduyu memnun eden bir adam olmak zorundaydı ve siyasetçiler – sosyal reformlar hakkında ne kadar laf ederlerse etsinler – askerî bütçede hiçbir zaman kesinti yapmadılar.”

Rick, dostunun anlatacağı her şeyi dinledi ve birçok sorular sordu, ama Hitler’in sola doğru itilebileceğine veya çekilebileceğine inanmayı reddetti. “Tutuculaşan hiçbir devrimci bir daha asla eski haline dönmez,” dedi ve alaycı bir gülümsemeyle şunları ekledi: “Solu fazlasıyla iyi öğrendi ve onlar arasında fazlasıyla çok düşman edildi.”

Lanny sordu: “Bir başka isyan dalgasının yükselmekte olduğunu görürse sola dönmez mi?”

“Dönmez, çünkü öyle bir dalga olmayacak. Bir nesil için bir dalga yeterlidir. Strasser ve Röhm ve dostun Hugo bağıırıp çağırabilirler, ama Hitler onlara susmalarını söyleyince susacaklardır. Benim inancım şudur ki Adolf’un Almanya’da yapacağı her türlü ‘kamulaştırma’ Nazi Partisini daha güçlü kılmak ve Versailles Antlaşmasını daha hızlı ve kesin bir biçimde ezmesine imkân sağlamak için olacaktır.”

X

Silahları Sınırlama Konferansı, boşuna çabalarla geçen bir yılın ardından, fiilen ölmüştü. Ama ülkeler genel çöküşe engel olmaya çalışmaktan vazgeçemiyordu ve şimdi onlardan altmış altı tanesi bir Dünya Ekonomi Konferansında bir araya gelmişlerdi. Bu toplantı, bütün sorunların çözüleceğı yolunda her zamanki abartılı iddialarla, South Kensington’da* yapılıyordu. Kapitalist devlet adamlığı dediğı şeye hep kuşkuyla bakan Rick, bu konferansın –ABD, Fransa, İsviçre, Hollanda ve hâlâ alacaklı sınıfların hükmettiğı birkaç ülkenin desteğıyle– İngiltere Bankasının altın standardına geri dönüş amaçlı bir gayreti olduğunu söyledi. Lanny

* South Kensington: Londra’nın bir mahallesi.

bu gösteriyi seyrederek ve gazeteciler arasında eskiden tanıdıklarıyla görüşürken, Başkan Roosevelt bu altın programına bağlanmayı reddeden bir açıklama yayımladı. Onun bu yaptığı, konferansı “torpillemek” diye adlandırıldı ve böylece bu toplantı, daha önceki bütün diğerleri gibi, tarihin mezarlığına gömülmüş oldu.

Lord Wickthorpe evindeydi ve Paris’teki ağırlanmasını geri ödemek istiyordu; Amerikalı dostlarının Almanya’dan daha yeni dönmüş ve orada Nazilerin bazı ileri gelenleriyle görüşmüş olduklarını öğrendiğinde, onları ağırlama arzusu daha da arttı. Genç çift, İngiltere’nin belli başlı yerlerinden biri olan Wickthorpe Şatosunda birkaç gün geçirmeye davet edildi. Bina kahverengi kumtaşından yapılmıştı ve mazgallı iki kulesiyle merkezdeki yapı Tudor çağından kalmaydı; Kraliçe Anne devrinde iki kanat ve geriye doğru bir uzantı ilave edilmiş, ama üslup birliği korunmuştu. Eski meşe ağaçları İngiliz devamlılığı ve sağlamlığının anıtlarıydı; çimenlikler, farklı denizlerden gelen yağmurlar ve sisler sayesinde yeşil kalıyor ve tıknaz koyun sürülerinin otlamasıyla dümdüz olmaya devam ediyordu. Irma buraya hayran oldu ve övgülerinin naifliğiyle ev sahibini mutlu etti. Vergileri ödemek için malikânenin parçalanmasının ve bazı toprakların satılmasının gerekmiş olduğunu duyunca, bunu son savaşın en büyük felaketleri arasında saydı.

Malikâneyi, bekâr oğlu adına, annesi Lady Wickthorpe yönetiyordu. Lanny’nin Rick’in evinde tanışmış olduğu bir küçük erkek kardeşi vardı ve bu erkek kardeş, Irma’nın kafe sosyetesinden tanıdığı Amerikalı bir kızla evlenmişti. Böylece, rahat ve gayriresmî, ama ağırbaşlı ve etkileyici bir aile buluşması olmaktadır sanki. İngiltere’de bir malikâneyi ve hane halkını çekip çevirmek çok daha kolaydı. Burada her şey, bir büyükbabanın duvar saati gibiydi; saati kurardınız ve sekiz gün boyunca değil, sekiz yıl veya seksen yıl boyunca işleyip giderdi o duvar saati. Hizmetçi problemi diye bir olay mevcut değildi, çünkü hizmetçileriniz sonradan hizmetçi olmuş değil, hizmetçi doğmuş insanlardı; koyunlarınıza çobanlık eden adamın en büyük oğlu aynı işi

yapmayı, kâhyanızın en büyük oğlu kâhyalık etmeyi öğrenirdi. Bütün efendiler nazik, bütün hizmetçiler kendilerini adanmış ve saygılı olurlardı; en azından, bunun böyle olacağı kabul edilirdi ve eğer mükemmel olmayan herhangi bir şey varsa, itinayla gizlenirdi. Irma tüm bunların harikulade olduğunu düşündü – ama ne zaman ki bir hizmetçinin getirdiği boyalı bir teneke küvetin içinde, daha sonra büyük testlerde başka iki hizmetçinin getirdiği sıcak ve soğuk sularla, paha biçilmez bedenini yıkamak zorunda kaldı, işte o zaman düşünceleri biraz değişti.

Banyo seremonisi bittikten sonra, kocasına sordu: “Lanny, böyle bir binaya modern su tesisatı taktırmanın maliyeti ne olur sence?”

Lanny gülümseyerek cevap verdi: “Shore Acres tarzında mı?” Som gümüş armatürlü kendi banyosuna ve Irma’nın som altın banyosuna gönderme yapmaktaydı.

“Yani, olağan Park Avenue* tarzında.”

“Bu şatoyu almayı mı düşünüyorsun?”

Irma başka bir soruyla karşılık verdi: “İngiltere’de mutlu olur muydun acaba?”

“Korkarım şatoyu alamazdın, hayatım,” diyerek kaçamaklı bir cevap verdi Lanny. “Şartlı olarak vakfedilmiştir mutlaka.” Ciddi bir yüz ifadesiyle, her şeyin –sadece kuleler ve çimenlikler ve meşe ağaçları değil, hizmetçiler ve koyunlar ve banyo tesisatı da dâhil olmak üzere her şeyin– olduğu gibi bırakılması gerektiğini anlattı ona.

X I

Arada sırada komşular uğruyorlardı ve Lanny, yüksek sınıftan İngilizlerin dünya sorunları hakkında sohbetlerini dinliyordu. Adolf Hitler’i ve partisini ciddiye almaya ikna edilmeleri mümkün değildi; üstün gelmesine rağmen, hâlâ o eski palyaçoymuştu, herhangi

* New York şehrinde bir cadde.

bir pazar günü öğleden sonra Hyde Park'ta* işitebileceğiniz türden, macun suratlı, histerik bir edayla atıp tutan biriydi. Taşralı bir beyefendi "sonradan görme badanacı" diyordu ona. Avrupa'da Fransa'ya karşı etkili bir muhalefet olmasından üzgün değillerdi ayrıca, zira Britanya utanç verici bir şekilde altın standardından çıkmışken o hayli derme çatma politikacılar cumhuriyetinin sistemde kaldığını görmek onları çok üzüyordu. Lanny'nin Hitler hakkında anlattığı şeyleri ilgiyle dinlediler, ama Göring ile daha da çok ilgilendiler; onların anlayabileceği türden bir adamdı Göring. Reichsminister sıfatıyla Cenevre'ye gelmiş ve Almanya'nın silahlarda eşitlik talebini buyurgan bir dille ifade etmişti. Wickthorpe onun güçlü kişiliğinden etkilenmişti ve şimdi de, Minister-Präsident'in resmî ikametgâhının kabul salonundaki altın sarısı kadifeden yeni perdeler ve Berlin hayvanat bahçesinden getirilmiş aslan yavrusu hakkında Lanny'nin anlattığı şeyleri eğlenceli buldu.

Lanny şöyle dedi: "Beyler, unutmayınız ki Göring bir hava kumandanıdır ve yeniden silahlanma onun için uçak filoları anlamına gelecektir. Bunların hepsi de yeni ve daha ileri modeller olacaktır."

Eric Vivian Pomeroy-Nielson, eski bir havacı olduğundan, bu konuya çok vurgu yapmıştı, ama Britanya Dışişleri Bakanlığının bir temsilcisinin dikkatini bu konuya çekmenin imkânsız olduğunu anladı Lanny. Ona göre, uçaklar "abartılan" bir şeydi, gösterişçi, ucuz, tamamen yakışsız bir şey. Britanya denizlere hükmediyordu ve her biri otuz beş bin ton ağırlığında ve on ila yirmi milyon sterlin değerinde vakur ve sağlam gemileriyle yapıyordu bunu. Amerikalı bir amiral, deniz gücünün tarihteki etkisi üzerine bir kitap yazmıştı ve Britanya Bahriye Nezareti de o kitabı okumuştı; denizlerin ötesindeki sonradan görme kuzenlerine yapmış oldukları az sayıdaki iltifatlardan biriydi onu okumak. Şimdi onların dünya stratejisi buna dayanıyordu ve herhangi

* Londra'da bir park. Bu parkın bir köşesinde (Speaker's Corner denilen noktada) türlü türlü insanlar herhangi bir konuda görüşlerini anlatan konuşmalar yapar ve bazen dinleyiciler ile tartışmaya girerler.

bir kimse onlarla tartışmaya kalktığında, bir ağızdan başlayıverirlerdi âdeta şarkıya: “Britanya’nın yalçın kayalıkları boyunca istihkâmlara, kulelere ihtiyaç yok!”

Irma sohbetleri dinledi ve daha sonra, Londra’ya dönerlerken, bu konu hakkında konuştular. Irma’nın, kocasıyla değil ev sahibiyle aynı fikirde olduğunu fark etti Lanny. Bu ada ülkesinin haysiyeti, istikrarı ve kendine güveninden, ayrıca İngiliz centilmenleri ve devlet adamlarının mükemmel timsali olarak Lord Wickthorpe’tan çok etkilenmişti Irma. Lanny aldırış etmedi, çünkü insanların –özellikle de kendi ailesinin– onunla aynı fikirde olmamasına alıştı. Fakat konuyu annesine açtığında, annesi ciddiyetle aldırış etti ve şöyle dedi: “Çok fazla şeyi çantada keklik gibi gördüğün hiç aklına gelmiyor mu?”

“Ne demek istiyorsun, sevgili annem?”

“Öğüdüme kulak ver ve Irma hakkında ciddi biçimde düşün. Onu ne kadar mutsuz ettiğini hiç anlamıyorsun.”

“Yani, arkadaşlık ettiğim insanlar yüzünden mi?”

“Onlar yüzünden ve ayrıca hem onlara hem de karının arkadaşlık ettiği insanlara ifade ettiğin fikirler yüzünden.”

“Kendi mutluluğunun bedeli olarak siyasi inançlarımı terk etmemi bekleyemez elbette.”

“Niye bekleyemezmiş? Hepimizin az veya çok onun cömertliğine bağımlı olduğumuz düşünülürse...”

“Dert etme!” dedi Lanny. “Her zaman için yeniden resim satmaya dönebilirim.”

“Ah, Lanny, korkunç laflar ediyorsun!”

Korkunçluğu annesinin başlatmış olduğunu düşündü, ama bunu söylemenin bir faydası olmazdı. “Asma suratını, sevgili annem. Karımı hemen New York’a götürüyorum.”

“Buna çok fazla güvenme. Bir hazineye sahip olduğunu ve onun büyük dikkat ve koruma gerektirdiğini asla unutma.”

İŞTE BÖYLE KOPAR KIYAMET*

21

*Dostluk Adına***

I

IRMA ve Lanny, adaşını*** getirmedikleri için Fanny Barnes'ın güceneceğini tahmin ediyorlardı; bunu telafi etmek amacıyla, ilk önce Shore Acres'a geleceklerini telgrafla bildirmişlerdi. Ana Kraliçe onları karşılamak için büyük bir arabayla vapurda bekliyordu. Sevgili torununa dair haberleri istiyordu ve ayrıca, Almanya'da o kadar zaman ne yapmışlardı Allah aşkına! Herkesin kafasında Hitlerland ile ilgili bir yığın soru olduğunu anladılar; üç bin mil uzaktan, Hollywood filmleri gibi geliyordu orada olanlar ve pek az insan bunların gerçek olduğuna inanabiliyordu. Gazeteler, önde gelen bir Alman Yahudisi sermayedarın başına gelenleri öğrenmeye kararlıydı. Rıhtımda önüne çıktılar; o konuşmak istemeyince, onu tanıyan herkesi denediler, ama boşunaydı.

Shore Acres'ta işler her zamanki gibiydi. Malikâne çalışanları ücret almadan aynı işleri yapmaktaydılar; ama ülkede on yedi milyon işsiz varken, karınları doyduğu için şükrediyorlardı. Irma'nın arkadaşlarıysa hep yaptıkları gibi deniz kıyısına ve dağlara ge-

* T. S. Eliot'un 1925 tarihli şiiri "The Hollow Men"den bir dize (Türkçeye çeviren: Suphi Aytimur).

** 1779-1852 yıllarında yaşamış İrlandalı şair Thomas Moore'un bir şiirinden.

*** Fanny Barnes'ın torunu kastediliyor.

zintilerini planlıyorlardı; hâlâ temettü almakta olanlar temettü almayanların masrafını karşılayacak ve herkes eski hayatına devam edecekti. Ekonominin nihayet canlanmakta olduğu yönünde genel fikir birliği vardı ve bunun şerefi Roosevelt'e verilmekteydi. Sadece Robbie Budd gibi birkaç inatçı, alınan borçlardan ve bunların ne zaman ve nasıl geri ödeneceğinden bahsetmekteydi. İnsanların çoğu herhangi bir borcu geri ödemek istemiyordu; ülkenin başını derde sokmuş olan şeyin bu olduğunu söylüyorlardı. Çıkış yolu, borçlanmak ve olabildiğince hızla harcamaktı; ve parayı harcamak için alınabilecek şeylerden biri de biraydı. İnsanların evdeki kuvvetlerinde bira yapmak zorunda kalmaları yerine birayı satın almalarına izin vermektedirdi Roosevelt.

Robbie randevu alıp şehre geldi ve Barnes emlakinin yazıhanesinde kendisi ve Irma ve Lanny ile Joseph Barnes Amca ve diğer iki mütevellî bir toplantıya başladılar. Robbie'nin yanında, Budd Silah İmalatçıları'nın durumunu, ona söz vermiş yönetim kurulu üyelerini, sahip olduğu hisseleri ve satın alabileceği hisseleri fiyatlarıyla beraber gösteren kâğıtlarla dolu bir evrak çantası vardı. Mütevellîler, çok az temettü hakkı taşıyan kendi hisselerinin bir listesini sundular ve bunları öbürlerine karşı tartıya koydular. Vasiyetnameye göre, mütevellîlerin hayır demeye hakları vardı; ama bunun bir aile meselesi olduğunu ve Irma'nın kayın-pederinin büyük bir sanayi işletmesine başkan olmasının uygun olacağını anladılar. Ayrıca, Irma ne istediğini bilen ve bunu da bütçe üzerinde parlamento denetiminin kurulmasından önceki çağların tarzında söyleyen genç bir hanıma evrilmişti.

"Kazanmak için yeterince kararlı olmadan bu işe girmenin faydası olmaz," diye uyardı Joseph Amca.

"Elbette olmaz," dedi Irma, hiç beklemeden. "Kazanmamayı düşünmeyiz bile." *L'état, c'est moi!**

"Budd hisseleri için piyasa fiyatından fazlasını ödersen, varlığının anaparasını azaltmış olacaksın; çünkü onları piyasa değerinden kaydetmek zorunda olacağız."

* "Devlet, benim!" Fransa kralı XIV. Louis'in çok bilinen sözü.

“İstediyin gibi kaydet,” dedi Irma. “Robbie’nin seçilmesini istiyorum ben.”

“Elbette,” dedi Bay Barnes, ürkekçe, “harcamalarını bir süre için kısarak anaparayı telafi edebilirsin.”

“Pekâlâ,” diyerek razı oldu Majesteleri – “Bana biraz daha gelir temin ettiğinde bunu yapmak için yeterli zaman olacaktır.”

II

Johannes, Robbie Budd’ları ziyaret etmek için Newcastle’a gitti. R ve R firmasının konuşulacak birçok sorunları vardı ve Irma ile Lanny oraya geldiklerinde, Johannes ile Robbie işlere iyice gömülmüş haldeydiler. Johannes’i şimdiye kadar tanıdığı istisnasız en iyi satıcı sayan Robbie ona Budd şirketinde bir yer ayırmaya kararlıydı. Robbie kazanırsa, Johannes şirketin Avrupa temsilcisi olacak, Robbie kaybederse de bir tür hissedarlık temelinde onun asistanlığını yapacaktı. Robbie’nin şirketle bir sözleşmesi vardı; daha neredeyse üç yıl süresi olan bu sözleşmeye göre, Robbie kendi sahasında yapılan tüm satışlar üzerinden komisyon alma hakkına sahipti. Robbie bu hususları hiç çekinmeden dostunun önüne koydu; bunu yapması, finansal nedenler kadar medikopsikolojik nedenlere de bağlıydı – Johannes’i içinde bulunduğu çöküntü halinden çıkarmak istiyordu ve bunu yapmanın yolu dostunu işe koşmaktı.

Robbie şunu da ekledi: “Elbette ki geride ekonomiden herhangi bir şey kalırsa.” Robbie’nin “üniversite hocaları ve onların yüksek lisans öğrencileri eliyle yönetim” diye adlandırdığı, “Yeni Düzen” olarak bilinen olağanüstü bir çalkantının içindeydi Amerika. “N.R.A.” denilen bir düzenlemeyle ülkenin altını üstüne getiriyorlardı. Dükânın camına bir “mavi kartal” koymanız ve bir süvari askeri gibi küfreden, bir süvari askerinin atı gibi içen bir ordu generalinin denetlediği bir yönetmelik çerçevesinde faaliyet göstermeniz gerekiyordu. Parası olanlardan borç almak ve bunu parası olmayanlara vermek şeklinde basit bir yöntemle mallar

için yeni piyasalar sağlanıyordu. İşsizlerin bir bölümü, ekilecek toprak meydana getirmek üzere bataklıkları kurutmakta çalıştırılıyor, bir diğer bölümüyse yaban kazları için yeni bataklıklar yapıyordu. Robbie Budd, onu dinleyecek herhangi birini bulabilirdiği sürece, işte bunları anlatıp durmaktaydı.

Newcastle'daki herkes, genç çifti yeniden gördüğü için mutluydu; onları görmeyecek olan Lawford Amca hariç tutulursa eğer. Bir tek kilisede karşılaşmışlardı eskiden ve Irma ile Lanny -Büyükbaba artık ortada olmadığından- pazar sabahları golf veya tenis oynayacaklardı. Ama sahiden artık ortada yok muydu Büyükbaba? Öyle görünüyordu ki onlara ancak bir medyum gitmeleri halinde ulaşabiliyordu! Lanny şu düşüncüyü ortaya attı: "Bir gece onun yatağında uyumayı denemek ve herhangi bir vurma sesi duyup duymayacağımı görmek isterdim." Irma şöyle dedi: "Oh, ne kadar korkunç bir düşünce!" Ruhlar âlemine yarı yarıya inanır olmuştı. Bilinçaltına dair ince ayrıntılar onu pek etkilemiyordu, çünkü kendisinin bir bilinçaltına sahip olduğundan emin değildi.

Alışılmış keyif gezintileri döngüsü başladı. Arabayla, Maine'e ve sonra Adirondacks'a gittiler. Birçok insan onları görmek istiyordu; Irma'nın neşeli ve parlak genç arkadaşlarını. Kocasının tuhafliklarına alışmıştı. Onlar briç oynarken piyanoyu dövmek isterse, tamam, mesele yok, aradaki kapıları kapatırlardı. Eskisi kadar "Pembe" konuşmuyordu; böylece, akıllanmakta olduğuna karar verdiler. Oyunlar oynadılar, arabayla gezindiler, yelkenliyle denize açıldılar, yüzdüler, biraz flört ettiler, bazı çiftler tartıştılar, bazıları da eski usul çapraz dansların birinde olduğu gibi eşlerini değiş tokuş ettiler. Ama hepsi de, kaygılanmayı ve yüklerin taşınmasını daha yaşlı olanlara bırakmakta fikir birliği etti. "Endişe ederim," -yani endişe etmeyeceğim- ve "George yapsın bunu," - ifade biçimleri işte böyle gidiyordu. Çok miktarda parası olmak vazgeçilmez bir erdemdi, işe gitmek zorunda olmaksızın akıldan geçirilemeyecek bir felaket. "Ah, Lanny," dedi Irma, aşırı havalı bir oyun yazarının onları zekice muhabbetiyle ağırlamış olduğu

bir ziyaretin ardından, “ah, Lanny, en azından bir süre için burada keyifli vakit geçirebileceğini düşünmüyor musun?”

Şunu eklemek isterdi: “Şimdi daha mantıklı olduğuna göre.” Lanny’nin siyasi inançlarını değiştirmiş olduğunu düşünmüyordu aslında, fakat bunları kendine saklamasından memnun oluyordu ve yeterince uzun bir zaman böyle davranacak olursa, bir alışkanlığa dönüşebilirdi bu. New York’tan geçerlerken, Rand Sosyal Bilimler Okulunu veya çoğu Yahudi olan yaygaracı işçilerin kovandaki arılar gibi kaynaştığı o yaz kamplarından herhangi birini ziyaret etmedi Lanny. Bu “yoldaşların”, Nazi gazetelerinde onunla ilgili haberleri ve yazıları öğrenmiş olabileceğinden, ayrıca New York’taki Nazi ajanlarının onu Göring’e ihbar edebileceğinden korkuyordu. Karısının yanından ayrılmadı ve karısı da, bir erkekle beraberliğinde bir kadının yapabileceği ne varsa yapmak için mümkün olan tüm gayreti gösterdi.

Bir aya yakın böyle davranmıştılar ki Shore Acres’ta bir sabah Thousand Islands’daki bir “kamp” yerine arabayla gitmek için hazırlandıkları sırada, Lanny telefona çağrıldı. Cannes’dan, Hansi imzalı bir telgrafı bildirmek için yapılmıştı bu arama. Telgrafta şöyle deniyordu: “Berlin çıkışlı kimin yazdığı belli olmayan imzasız bir mektup geldi Freddi Dachau’daymış.”

III

Eşyaları toplandı ve konağın önünde bekleyen otomobile yerleştirildi. Irma, burnuna pudra fırçasıyla son dokunuşu yaparken; Lanny, derin düşüncelere dalmış bir halde kaşlarını çatarak onun önünde duruyordu: “Hayatım, böyle bir gezinti için araba sürebileceğimi hiç sanmıyorum.”

Irma, dört yıllık bir karı koca hayatından sonra, onu gayet iyi tanıyordu ve hayal kırıklığını belli etmemeye çalıştı. “Peki, ne yapmak istiyorsun?”

“Freddi’ye nasıl yardım edebileceğimi düşünmek istiyorum.”

“O mektup Hugo’dan mı gelmiştir sence?”

“Böcklin diye imza edeceğine dair açıkça anlaşmıştık. Öyle sanıyorum ki mektup, Freddi’nin yoldaşlarının birinden, Johannes’e yardım ettiğimizi haber alan birisinden geldi. Belki de, Dachau’dan çıkmış olan birisinden.”

“Bir aldatmaca olabilir mi?”

“Bize böyle bir oyun oynamak için bir pulu kim ziyan etsin ki?”

Irma buna verilecek bir cevap düşünemedi. “Freddi’nin Göring’in tutsağı olduğuna hâlâ inanıyor musun?”

“Kesinlikle, eğer toplama kampındaysa, Göring bunu biliyor demektir; ve onu bulamadığını Furtwängler’in ağzından bana bildirdiği zaman, onun orada olduğunu biliyordu. Freddi’yi bulmamızı zorlaştırmak için onu Berlin’den uzağa göndermişti.”

“Göring onu bırakmak istemiyorsa eğer, onu Göring’in elinden alabileceğini düşünüyor musun?”

“En iyi hareket tarzının ne olacağına karar verebilmemiz için düşünülecek binlerce şey olabilir.”

“Böyle bir harekete girişmek çok tehlikeli, Lanny.”

“Biliyorum, sevgilim – ama başka ne yapabiliriz? Gidip eğlenemeyiz, oyunlarla filan vakit geçiremeyiz, dostumuz hakkında düşünmekten vazgeçemeyiz. Dachau korkunç bir yer – bugün dünyada öyle korkunç başka bir yer olduğunu sanmam, meğerki diğer bir Nazi toplama kampı olsun. Orası harap durumda eski bir kışla; insanların yaşaması için hiç uygun değil; ve oraya iki üç bin insanı tıkmışlar. Bu insanları sadece esir olarak tutmuyorlar – Göring’in bana kendi ağzıyla söylediği şeyi yapıyorlar onlara; modern bilimi uygulayarak onları bedenlen, zihnen, ruhen imha ediyorlar. Bu insanlar Almanya’daki en iyi beyinlere ve en iyi ruhlara sahip ve öyle bir yıkımdan geçirilecekler ki Nazi rejimine karşı asla herhangi bir şey yapamaz olacaklar.”

“Buna gerçekten inanıyor musun, Lanny?”

“İnsana dair herhangi bir şeyden ne kadar eminsem, bundan da o kadar eminim. Hitler’i ve onun hareketini on iki yıldır inceliyorum ve hakikaten, bu konu hakkında birtakım şeyleri biliyorum.”

“Çok yalan söyleniyor, Lanny. İnsanlar siyasete giriyor ve düşmanlarından nefret ediyorlar, sonra da olanları abartıyorlar, olmayan şeyler uyduruyorlar.”

“*Mein Kampf* kitabını da, Kahverengi Gömleklileri de, her gece işledikleri cinayetleri de ben uydurmadım. İnsanların evlerine zorla giriyorlar, karıları ve çocuklarının gözleri önünde onları bıçaklıyorlar veya yataklarında vuruyorlar ya da kışkalarına sürükleyip kendilerinden geçinceye kadar dövüyorlar.”

“O hikâyeleri midem bulanıncaya kadar işittim. Ama diğer tarafın da öyle adamları var ve yıllar boyunca kışkırtmalar oldu. Kızılar aynı şeyi Rusya’da yaptılar ve Almanya’da yapmaya çalıştılar...”

“İşkence edilenler sadece Komünistler değil, hayatım; barışçılar ve liberaller, hatta kilise adamları; nazik, kibar idealistler, Freddi gibiler – ve kesinlikle biliyorsun, Freddi hiçbir canlı varlığı incitmeyecek bir insandır.”

IV

Irma pudra fırçasını elinden bıraktı, ama hâlâ makyaj masasının önündeki taburede oturuyordu. Uzun zamandır söylemeyi ertelemiş olduğu birçok sözler vardı aklında; ve şimdi bunları dile getirme vaktiydi sanki. Sözlerine başladı: “Sen de beni anlamak için zaman ayırabilirsin, Lanny. Böyle bir şeyin içine dalmaya niyetliysen, karının o konuda ne hissettiğini bilmen gerekir.”

“Elbette, hayatım,” diye nazikçe karşılık verdi Lanny. Neyin gelmekte olduğunu tahmin edebiliyordu.

“Otur.” Lanny bu emre itaat edince, Irma ona doğru döndü. “Freddi bir idealist, sen bir idealistsin. Pek sevdiğin bir kelime bu, gayet hoş bir kelime. İkiniz de harika adamlarsınız ve dünyada hiç kimseye veya hiçbir şeye kötülük etmeyi düşünmezsiniz. Dünya hakkında inanmak istediğiniz şeye inanıyorsunuz, yani diğer insanların da sizler gibi iyi ve nazik ve fedakâr, kısaca idealist olduklarına. Ama öyle değiller; kıskançlıkla, nefretle,

açgözlülükle ve intikam hırsıyla dolu onlar. Mülk sahibi insanları devirmek ve rahat bir hayat geçirmiş olma suçundan ötürü onları cezalandırmak istiyorlar. Kafalarına koymuşlar bunu ve tasarılarını gerçekleştirmek için fırsat kolluyorlar. Siz idealistlere rastladıkları vakit, şöyle diyorlar: ‘İşte benim adamım!’ Etrafınızda dolaşüyor ve size enayi muamelesi yapıyorlar; ‘hareketimiz’ dedikleri şeyi kurmak için paranızı alıyorlar. Kapitalizm diye adlandırdığınız şeyi zayıflatıp yıkmalarına yardımcı olmak suretiyle onlara hizmet ediyorsunuz. Sizi kullanabildikleri sürece yoldaş diyorlar size, ama onların önünde durmaya veya planlarına engel olmaya cüret ettiğiniz anda, üzerinize kurtlar gibi saldıracaklardır. Bunun doğru olduğunu bilmiyor musun, Lanny?”

“Birçoğu bakımından doğru, kuşku yok.”

“Olay bir hesaplaşma noktasına geldiğinde, istisnasız hepsi bakımından doğru olacaktır. Sizleri bir paravan, bir vitrin süsü olarak kullanıyorlar. Göring’in ağzından duyduklarını anlatıyor-sun bana – ben de sana Jesse Dayı’nın ağzından duyduklarımı anlatayım. Bir kere değil, yüz kere duydum bunları! Şaka edercesine söylüyor, ama gerçek niyetini ifade ediyor. Onun programı bu. Sosyalistler barışçıl bir devrim yapacak, sonra da Komünistler ayaklanıp devrimi onların elinden alacaklarmış. Bunu yapmak kolay olacakmış, çünkü Sosyalistler pek nazik, pek kibar insanlarmış, idealist insanlarmış! Bunun Rusya’da olduğunu, sonra Macaristan’da olduğunu gördün. Károlyi’nin* bu konuda sana ne dediğini işitmedim mi ben?”

“Evet, hayatım...”

“Kendi ağzıyla anlattı sana! Fakat sen pek ilgilenmedin, çünkü senin inanmak istediğin bu değil. Károlyi bir centilmen, yüce ruhlu bir kişi –alay etmiyorum– onunla uzun bir sohbet yaptım ve eminim ki gelmiş geçmiş en yüce gönüllü insanlardan biri o.

* Kont Mihaly Károlyi (1875-1955): Macar aristokrat, siyasetçi ve devlet adamı. Irma’nın dediği gibi Başbakan değil, Cumhurbaşkanı olmuştur (1919’da, kısa bir süre).

Asilzadeydi ve geniş toprakları vardı. Savaştan sonraki yıkım ve felaketi gördüğü zaman, bunları hükümete verdi. Hiç kimse daha çoğunu yapamazdı. Macaristan'ın Sosyalist Başbakanı oldu ve barışçıl bir değişim meydana getirmeye çalıştı. Komünistler onun hükümetine karşı ayaklandılar. Peki, o ne yaptı? Bana söylediği kendi sözlerini aktarayım: 'İşçilerin üzerine ateş açamazdım.' Böylece Komünistlerin öncülük ettiği gürhunun hükümeti ele geçirmesine izin verdi ve şu Yahudi'nin müthiş kanlı rejimi başladı. Adı neydi onun?"

"Béla Kun.* Onun da Yahudi olması ne üzücü!"

"Evet, üzücü olduğunu kabul ediyorum. *Mein Kampf* kitabını kendin icat etmediğini, Kahverengi Gömleklileri kendin icat etmediğini söyledin bana az önce. Pekâlâ, ben de Béla Kun'u icat etmedim, Almanya'da aynı şeyi yapmaya çalışan Liebknecht'i ve şu Kızıl Yahudi kadın Rosa'yı, aynı şeyi Bavyera'da deneyen Eisner'i, Rusya'da yapılmasına katkıda bulunan Troçki'yi de ben icat etmedim.** Sanırım ki Yahudiler herkesten fazla zorluk çekiyorlar ve bu yüzden devrimci oluyorlar; onların bir ülkesi de yok ve bu yüzden yurtsever olamıyorlar. Onları suçlamıyorum, sadece gerçeklerin yüzüne cesaretle bakıyorum; sen de hep bunu yapmamı istersin zaten."

* Béla Kun (1886-1939?): Kısa ömürlü Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'nin başkanı olan komünist siyasetçi. Sovyetler Birliği'nde Troçki taraftarı olmakla suçlanarak idam edildi (ne zaman öldüğü kesin değildir).

** Bu paragrafta adları geçen kişiler:

Karl Liebknecht (1871-1919): Almanya'da Rosa Luxemburg ile birlikte Spartakistler adlı örgütü kuran siyaset adamı. Ocak 1919'da bir darbeye iktidarı ele geçirmeyi dener. 15 Ocak günü, karşıdevrimci gönüllüler tarafından kurşuna dizilerek öldürüldü.

Rosa Luxemburg (1871-1919): Polonya kökenli Alman Marksist kuramcı ve eylemci. Karl Liebknecht ile birlikte, sonradan Almanya Komünist Partisine dönüşecek olan Spartakistler adlı örgütü kurdu. Ocak 1919'da bu örgütün giriştiği ayaklanma sırasında öldürüldü. Türkçeye birçok eseri çevrilmiştir.

Kurt Eisner (1867-1919): Alman sosyalist gazeteci ve devlet adamı. Bavyera'da monarşiyi deviren sosyalist harekete öncülük etti (1918). Kısa ömürlü Bavyera Cumhuriyeti'ni ilan ederek başbakan ve dışişleri bakanı oldu. Şubat 1919'da bir monarşi taraftarının silahlı saldırısı sonucunda hayatını kaybetti.

Lev Troçki (1879-1940): Yahudi kökenli ünlü Ruskomünist kuramcı ve eylemci.

“Yahudilerden hoşlanmadığın gerçeğiyle ben de uzun zamandır yüzleşmiş bulunuyorum, Irma.”

“Onların bazılarından hiç hoşlanmıyorum ve hepsiyle ilgili bazı şeylerden de hoşlanmıyorum. Ama Freddie’yi severim, Robin’lerin hepsini severim, Hansi’nin fikirlerini itici bulsam da. Hoşlandığım başka Yahudilerle de karşılaştım...”

“Kısacası,” diye araya girdi Lanny, “Hitler’in onursal Aryanlar dediği şeyi kabul etmiş bulunuyorsun.” Kendi amansızlığına şaşırmişti.

“Seviyesiz bir laf söyledin, Lanny. Bu mesele hakkında tatlı dille konuşmamız gerekiyor. Mesele basit değil.”

“Öyle konuşmayı ben de çok istiyorum,” diye karşılık verdi Lanny. “Ama yüzleşmek zorunda olduğumuz gerçeklerden biri de şudur ki bana söylediğin şeylerin hepsi *Mein Kampf*’ta bulunuyor ve kullandığın argümanlar da Nazi hareketinin temel taşlarıdır. Hitler de bazı Yahudileri seviyor, ama onların çoğundan hoşlanmıyor; çünkü, diyor kendisi, onlar devrimciymiş ve yurtsever değilmiş. Hitler de idealistleri ve liberalleri bastırmak mecburiyetinde kalıyor çünkü Kızılar için paravan olarak hizmet ediyorlarmış. Ama görüyorsun, sevgilim, kapitalist sistem çöküyor, artık üretim yapamıyor, halkı doyuramıyor ve bunun için başka bir yol bulunması gerekli. Biz bunun mümkün olduğunca barışçıl olmasını istiyoruz; ama elbette ki bunu yapmanın yolu, barışçıl bir çözüm isteyen bütün insanların şiddet taraftarlarına yarayacak bir iş yapmak korkusuyla çenelerini kapayıp hiçbir şey dememeyi kabul etmeleri olamaz!”

V

Bir süre tartıştılar, ama hiçbir faydası olmadı; bunları daha önce birçok defa söylemişlerdi ve ne biri ne de öbürü değişmişti. Dört yıl boyunca, kocası değişik türlerden insanlarla fikir tartışmaları yaparken Irma dikkatle dinlemiş ve hemen her defasında, Komünistler hariç, diğer kişilerle mutabakat içinde bulmuştu

kendini. J. Paramount Barnes'ın hayaleti sanki onun yanı başında duruyor ve ne düşüneceğini bildiriyordu ona. Şöyle diyordu: "Çok çalıştım ben ve boşuna olmadı böyle çok çalışmam. Sana güzel bir durum sağladım. Elbette bunu fırlatıp atmak istemezsin!" Hayalet asla, "Paran olmasaydı ne olurdu sen?" demezdi. Şöyle derdi: "Felaket tellallarının söylediği kadar kötü değil işler. Üstelik, daha iyi çareler var." Lanny, son derece canı sıkılmış bir halde, "Nedir o çareler?" diye soracak olduğunda, altyapılar kralının hayaleti sessizliğe bürünür, Irma da muğlak bir dille konuşmaya başlar ve zaman, eğitim, manevi aydınlanma gibi şeylerden bahsederdi.

"Buna devam etmenin faydası yok, hayatım," dedi kocası. "Freddi için ne yapacağız? Esas mesele bu."

"Yapabileceğimiz kesin herhangi bir şeyi söylesen bana!"

"Bunu söylemenin imkânı yok, hayatım. Oraya gidip çeşitli yolları denemek, yeni olgular aramak ve yeni sonuçlar çıkarmak zorundayım. Yapamayacağım tek şey, Freddy'yi kaderine terk etmektir. Sadece arkadaşım olduğu için değil, ayrıca bir bakıma öğrencim olduğu için. İnandığı şeyleri öğrenmesine ben yardım ettim; ona yayınlar gönderdim, ne yapılacağını gösterdim, o da yaptı. Yani ona karşı çifte sorumluluk altındayım."

"Karına ve kızına karşı bir sorumluluğun da var."

"Elbette ve eğer başları dertte olsaydı, onlar herkesten önce gelirlerdi. Ama kızım gayet iyi durumda; karıma gelince, mesele-ye benim gibi bakacağını umuyorum."

"Yine seninle gelmemi istiyor musun?"

"Elbette istiyorum; ama adaletli olmaya ve sana baskı yapmaya çalışıyorum. Sana doğru görünen şeyi yapmanı istiyorum."

Irma dilediği gibi yapma özgürlüğüne sahip olmaktan hoşlanırdı hoşlanmasına, ama Lanny'nin bu özgürlüğü tanımaya daima hazır oluşu pek içine sinmiyordu. Lanny'nin tavrı, her nedense, kayıtsızlığa çok benzerdi. "Bir kadın istenilmeyi ister," diyecekti, ama sustu.

"Aptallık etme, sevgilim," diye kendini savundu Lanny. "Senin yardımını istiyorum tabii ki. Şu veya bu zamanda sana çok

ihtiyacım olabilirdi. Ama istemediğın halde ve baskı altında olduğunu hissederken seni oraya sürüklemem doğru olur muydu?”

“Dilini anlamadığım bir ülkede olmak benim için çok sıkıcı.”

“Peki, onu niçin öğrenmeyesin? Sen ve ben birbirimizle sadece Almanca konuşmak için sözleşecek olursak, bir veya iki hafta da çene çalmaya başlardın.”

“İngilizcede öyle mi konuşuyorum ben, Lanny?” Lanny aceleyle onu kucaklamaya ve incinen duygularını onarmaya davranırdı. Kavgalarına böyle son verirdi onlar; hâlâ büyük bir aşk içindeydiler ve Lanny, onun düşündüğü gibi düşünmeye gönlü razı olmadığı vakit, en azından onu öpücüklere boğar ve ona dünyadaki en değerli kadın olduğunu söylerdi.

Tartışma şu noktaya bağlandı: Irma yine onunla gidecekti, ama Lanny her ne yapacaksa bunu önceden bilmeye hakkı vardı Irma’nın. “Elbette, sevgilim,” diye karşılık verdi Lanny. “Başka türlü senin yardımını nasıl alabilirim ki?”

“Demek istiyorum ki eğer benim doğru bulmadığım bir şeye kalkışacak olursan, doğru bulmadığımı söyleme ve ona katılmayı reddetme hakkım var.”

“Evliliğimizde bu hakkın hep olmadı mı?”

VI

New York’a yerleşmiş olan Johannes, orada Robbie için çeşitli işler yapıyor ve bu arada “biraz iş öğrenmeye” çalışıyordu; yaşadıkça yapmadan asla durmayacağı bir şey. Lanny babasına telefon etti. Babası arabaya binip geldi ve dördü beraber, Johannes’in otel odasında uzun bir toplantıya oturdular. Meseleyi etraflica konuştular ve kendi aralarında haberleşmek için bir şifre üzerinde anlaştılar. Freddy hükümetin bir tutsağı idiyse, Prusya Başbakanı ve Devlet Bakanı bunu biliyor olmalıydı ve ona başvurmaktan bir fayda gelmezdi; bunun tek sonucu bir diğer soygun olurdu. Diğer üçü bu noktada Lanny ile hemfikir oldular. Johannes şöyle dedi: “Irma’nın ne kadar parası olduğunu mutlaka öğrenmiştir.”

Irma'nın şöyle demesi uygun olurdu belki: "Tüm paramı memnuniyetle verirdim." Fakat demedi.

Bunun yerine, Robbie oğluna şöyle dedi: "Hükümetle bağlantılı herhangi bir kimseye orada Freddi için bulunduğunu söylersen, seni kesinlikle takip ettirirler ve engellemek için hazırlanırlar ve ayrıca sana yardım eden herhangi bir insanın başı derde girer."

"Benim bir mesleğim var," diye karşılık verdi Lanny. "O alanda ciddi biçimde çalışmayı ve bunu bir örtü olarak kullanmayı düşünüyorum. Zoltan'a telgraf çekeceğim ve Berlin'de bu sonbaharda bir Detaze sergisi düzenlemeye ilgi duyar mı acaba diye soracağım. Böyle bir sergi geniş yankı yapacak ve insanlarla tanışmama imkân verecektir. Ayrıca, benimle nerede ve nasıl temas kurulabileceği hakkında Freddi'nin dostlarına yol gösterecektir. Tüm bunlar zaman alacak, fakat Hitler Almanya'sında çalışmak için aklıma başka bir yol gelmiyor."

Bu fikir umut vericiydi; ve Irma'nın hoşuna gitti, sergi açmak saygıdeğer bir şeydi çünkü. Marcel'in tablolarıyla Londra'da düzenlenen sergide çok iyi bir zaman geçirmişti. O sergi, aklında romantik olaylarla birleşmiş haldeydi; aceleyle evlenmek ve bu sırrı arkadaşlarından gizlemek – şeytanca bir keyif almıştı bundan, çünkü hiç kimse onların gerçekten evli olup olmadıklarını bilemiyordu. New York sergisi de eğlenceli olmuştu – fakat Wall Street çöküşü onu bir balon gibi patlatmıştı.

Lanny, gemiye binip de yola çıkmadan önce burada bir süre kalıp sipariş toplamaları gerektiğini söyledi; Alman sanat hazineleri için ödeme yapmak amacıyla elinde Amerikan dolarları olursa, en fanatik Nazi bile onda bir kusur bulamazdı. Irma, şimdiye kadar, resim alım satım işine sokakta el arabasıyla fıstık satılması gibi bakmıştı; ama şimdi resim ticareti bir melodramın parçası haline geldi – fıstık satan adamın karısı kılığına girmekteydi sanki! Ama sosyal prestijini de koruyacaktı, çünkü en zengin ve müşkülpesent kişiler J. Paramount Barnes'ın kerimesinin para uğruna resim satmakta olduğunu düşünmezlerdi.

Makbul ve muteber bir şey olan güzel sanatlar sevgisi uğruna olacaktı bu iş. Lanny bir müşteriye telgraf çekip kendisi ve karısının Almanya'ya doğru yola çıkmakta olduklarını ve arabayla oraya gelerek müşterinin zevkleri ve arzuları hakkında konuşmak istediklerini bildirince, o kişinin yapabileceği, en azından, onları çaya davet etmek olurdu ve çoğu zaman, Bar Harbor veya Newport'ta, Berkshires'ta veya Hudson Nehrinin yukarı taraflarında bir sergi salonunda geçirirlerdi geceyi.

Böylece, genç çift Southampton'a giden bir buharlı gemiye bindikleri zaman, Naziland'da bir süre kalmak için mükemmel bir bahaneye sahiptiler. Bir Alman vapurunda seyahat ediyorlardı, çünkü Irma Almancayı öğrenmeye başlamıştı ve "çene çalma" fırsatları istiyordu. İngiltere'de gemiden indiler, zira arabaları* oradaydı ve Lanny kesin olarak harekete geçmeden önce Rick'le bir görüşme yapmak istiyordu. Zoltan, Londra'daydı ve Lanny'nin telgrafını coşkulu bir evet ile cevaplandırmıştı. Zeki bir adamdı ve Freddi Robin'e olanları bildiğinden, onların kafasında ne olduğunu kolayca tahmin etmişti; ama ketum davrandı ve kimseye tek laf etmedi.

Güzellik, Juan'a gitmişti ve elbette ki genç çift, küçük Frances'i görmek istiyor ve ayrıca Robin'lerle konuşmak ve onlara şifreyi bildirmek de istiyordu. Juan'a doğru giderken, Emily'yi görmek ve onun akıllıca tavsiyelerini almak için ona uğradılar. Ayın ıslıl ıslıl parladığı bir gece vakti, portakal ve limon çiçeklerinin güçlü kokuları arasında, Bienvenu'ye vardılar. *Kennst du das Land, wo die Zitronen blühen?***

Irma üç gün boyunca sevgili küçük kızıyla kendinden geçmiş bir haldeydi, onun öğrenmiş olduğu her kelimeye Lanny'nin dikkatini talep ediyordu. Bu talebe cevap vermeyi ihmal etmeyen Lanny, uzun aralıklarla onun hayatına dalıveren ve sonra da motor gürültüleri ve toz bulutları arasında yok olup giden, anne

* Tek bir araba (*their car*, onların arabası).

Limon çiçeklerinin açtığı diyarı bilir misin? (Goethe'nin bir şiirinden).

ve baba adındaki bu iki esrarlı, tanrıya benzer varlık hakkında ufaklığın zihninde ne gibi düşünceler olduğunu merak etti. Çocuğun, kesintisiz olarak yanında bulunmasına kaderin izin verdiği yeni oyun arkadaşıyla daha çok ilgilendiğini gözlemledi. Bebek Freddi, Midi'nin sıcak gün ışığında koyu kadife bir gül gibi çiçek açmaktaydı; onun yüzyıllar önce belirlenmiş yazgısıydı bu. Babasıyla beraber korkuyu da unutuyordu yavaş yavaş. Irma şu düşüncesini kendine sakladı: "Âşık olma yaşına gelmelerinden önce bu ikisini ayırmam lazım!"

VII

Sefere çıkılıyormuşçasına tüm hazırlıklar bitince, Eylül başında, genç çift Milano ve Viyana üzerinden Berlin'e doğru yola çıktı. Viyana'da satılık tablolar olduğundan haberi vardı Lanny'nin ve eğer orada bir süre kalırsa, sanat bahanesi daha inandırıcı olabilirdi. Almanya'daki dostlarından birkaçına mektuplar yazmış, sonbaharı orada geçirme niyetini bildirmişti; onun ticaret amacını uygun bulacaklardı, çünkü Anavatana döviz getirecekti Lanny ve bununla Almanlar kahve, çikolata, portakal alıyorlardı; Hollywood filmleri ve Budd makinelili tüfeklerini söylemeye bile gerek yoktu. Frau Reichsminister Goebbels'e de yazdı; önerilen Detaze sergisinden bahsetti ve bu ressamın eserlerini daha önceden tanıyor olmaması ihtimalini göz önünde tutarak, bazı fotoğraflar ve kupürler ekledi mektubuna. Arabanın bagajında, Marcel'in en ünlü eserlerinden bazıları –Asker değil, Alman militarizmiyle alay eden o skeçler değil ama, o kadar soylu, o kadar da duygulandırıcı, savaşı reddeden bir anlaşmayı daha yeni imzalamış bir ülkeye o kadar uyan *Istırap ve Merhametin Kız Kardeşi* adlı eserleri, ayrıca birçok Alman'ın ziyaret edip sevmiş olduğu romantik Riviera sahili-nin kara ve deniz manzaralarından örnekler– dikkatle sarılmış ve istif edilmişti. *Kennst du das Land!*

İtalya'dan geçtikleri sırada, olabilecek casus kulaklardan uzakta, bu teşebbüsün muhtelif imkânlarını tartıştılar. Alman Hava Kuvvetleri Komutanındaki –eğer varsa– onur duygusuna mı hitap etmeliydiler? Onunla arkadaş olmaya ve kaliteli içkilerle onu sarhoş edip ondan bir lütuf koparmaya mı çalışmalıydılar? Ona düpedüz bir nakit teklifi mi yapmalıydılar? Yoksa acaba Führer'den hemen sonra gelen adama ulaşmaya ve verilen bir sözün tutulmamasıyla haksızlığa uğramış olduklarına onu ikna etmeye mi çalışmalıydılar? Goebbels hizbine mi oynamalı, yoksa nakde ihtiyacı olan ve perde arkasından iltimas yapabilecek bir mevki sahibi mi bulmalıydılar? Genç Sosyalistlerden bazılarıyla gizli bir temas için çalışmalı ve belki de bir firar planı mı yapmalıydılar? Bunların ve daha birçok tasarının üstünden geçtiler ve Nazi cangılında el yordamıyla ilerledikçe bunları hep akılda tutacaklardı. Tek bir şeyden emindiler; büyük bir Fransız ressamın mirasçıları ve yorumcuları sıfatıyla ve bunun gibi kendilerini sarıp sarmalamayı becerebilecekleri daha başka göz alıcı sıfatlar ve mevkiilerle Berlin'de sosyal açıdan muteber ve artistik açıdan seçkin bir konuma gelirlerse, o zaman, hangi plan üzerinde karar kılarlarsa kılsınlar o planı daha güvenli bir biçimde uygulamaya girişebileceklerdi.

Viyana'da, Lanny'nin sanat uzmanı rolünü yeniden üstlenmesi hiç zor olmadı. Ringstrasse'deki o yarı ölü sarayların birinde, içini coşkuyla dolduran bir Hobbema* portresine rastladı; Tuxedo Park'taki bir koleksiyoncuya telgraf çekti, satış iki gün içinde tamamlandı ve böylece Lanny daha oraya varmadan Berlin'deki uzun süreli bir kalışın masrafını çıkarmış oldu. Irma bundan etkilenmişti ve şöyle dedi: "Göring belki de Robin malikânesindeki tabloları kendisi için satmana müsaade eder. Johannes de sanat eserlerine karşılık oğlunu geri alır!"

* Meindert Hobbema (1638-1709): Hollandalı ressam.

Stubendorf'ta birkaç gün geçirmek için oraya saptılar; çünkü Kurt Meissner, bir ordunun daha öteye ilerlemesi için zapt edilmesi gereken bir kale gibiydi. Hiç şüphe yok, Lanny'nin Nasyonal Sosyalizme sempati duymaya başlaması hakkında bir şeyler yazmıştı ona Heinrich; ve Kurt'un da cevaben şöyle yazması ona yakışmazdı: "Ona dikkat et, samimi değil." Lanny bir casus olarak başarıya ulaşacaksa, işe buradan başlamalıydı ve ilk adım en zoru olacaktı.

Eski dostlukları yenilemek ve aynı zamanda onları farklı bir şeye dönüştürmek ne tuhaftır! Aklının bir yarısıyla Kurt'un yeni piyano konçertosunu dinliyor, diğer yarısıyla da şöyle düşünüyordu: "Ne diyeyim ki tamamen doğru olsun ve Robin'ler hakkında ona söylemek istediğim sözlere kapıyı nasıl açayım?"

Kurt'un müziğinin canlılığını kaybetmiş gibi olması bu yüzden miydi? Eski günlerde, Lanny'nin coşkusu sınırsız olurdu; tüm varlığı o sürükleyen ezgilerle akıp giderdi, ayakları o gürleyen notalarla yürüyüşe çıkardı, Lanny bunun günümüzdeki en mükemmel müzik olduğuna kesinlikle inanırdı. Ama şimdi şunlar geçiyordu aklından: "Kurt kendini bu siyasi fanatiklere bağladı artık ve tüm düşüncesi onların formüllerine ayarlı. Kendini şişirmeye ve etkileyici olmaya çalışıyor, ama aslında yeni hiçbir şey üretmiyor. Kendini tekrarladığı bir noktaya gelmiş."

Fakat bunu ima bile etmemeliydi Lanny. Sanatı ve sanat eleştirisini kendi ideolojisi için, kendi formülleri için kamuflej olarak kullanan bir entrikacı, bir ikiyüzlüydü o. Şöyle demesi gerekiyordu: "Kurt, bu eserin olağanüstü; şu final kısmı ulaşmış olduğun en yüksek noktayı temsil ediyor; *adagio* dünyanın tüm kederiyle beraber ağlıyor." Bu coşku ifadeleri ne kadar aptalca geliyordu; bunların söylenmesi arkadaşlığı gülünç bir şeye çeviriyor, misafirliğin canına okuyor ve hatta *gute verständige Mutter** Frau Meissner'in misafirler için hazırladığı sofranın tadını bozuyordu.

* İyi, anlayışlı anne.

Ama işe yaradı. Kurt'un gönlü eski dostuna ısındı. Siyasi farklılıklar yüzünden bir muhalifin olumlu yanlarının görmezden gelinemeyeceğine karar verdi. Daha sonra, Lanny ormanda bir yürüyüşe çıktı; Kurt ile samimi bir sohbet yapma ve Lanny için zor olacak bir işi halletme görevini Irma'ya bıraktı. Çünkü, gariptir ama, Irma tamamıyla rol yapmıyordu. Bu Alman müzisyene öyle şeyler söyledi ki bunları daha önce hiç kimseye söylememiş ve söyleyeceğini de hiç düşünmemişti; ona bu sözlerle güvence verdi ve elbette o da bunlardan duygulandı. Lanny'nin dürüst olduğunu ve ilişkilerinin en başında ona siyasi inançlarını anlatarak dürüstçe davranmış olduğunu açıkladı. Fakat Irma'nın dünyadan haberi yoktu o dönemde ve bir Sosyalist olmanın veya Sosyalistlerin fikirlerine sempati beslemenin ne anlama geleceğini fark etmemişti. Bunun anlamı, en korkunç insanlarla karşılaşmak, onların sizin işlerinize karışmalarına maruz kalmak ve kendinizi de onların işlerine çekilmiş bir halde bulmakmış. Yalnızca samimi olanlar değil fakat o lafları papağan gibi tekrarlamayı öğrenmiş üçkâğıtçılar ve maceracılar da vardı bunların içinde! Lanny, samimi olanlar ile diğerleri arasındaki farkı asla bilemiyordu – zaten herhangi bir kimse o farkı nasıl bilebilirdi ki? İnsanın derisi çıkartılmış halde yaşamasına benziyordu bu durum; herhangi bir böcek size hücum edebilir ve etinizden bir ısırık alabilirdi.

“Ve yalnızca Sosyalistler değil,” dedi genç kadın, “Komünistler, her türlü baş belaları da. Jesse Dayı'yı, onun ne kadar keskin olduğunu, ne korkunç nutuklar çektiğini bilirsin.”

“Almanya'da onun gibi milyonlarca insan vardı,” diye karşılık verdi Kurt. “Tanrıya şükür, tehlike yok artık.”

“Dört yıldan daha uzun bir zamandır ona dil döküyor, onunla tartışıyorum. Bir tarihte umutsuzluğa kapılmış, vazgeçmeye hazır haldeydim; ama şimdi biraz ilerleme kaydetmekte olduğuma inanmaya başladım gerçekten. Lanny'yi tanırırsın, insanlar ona ne söylese inanır; fakat son zamanlarda, yardım ettiği insanlardan bazılarının gerçek yüzünü görüyor sanki. İşte bu nedenle onun-

la konuşmanı istedim. Sana karşı öyle derin bir sevgisi var ki. Almanya’da olanları açıklayabilirsin ona ve gerçekleri görmesine yardım edebilirsin.”

“Birçok kere denedim,” dedi Kurt, “ama hiçbir yere varamadım.”

“Bir kere daha dene. Lanny etkilenmeye açıktır ve sizin hareketinizin işe koyulduğunu görmek onun fikirlerinde bir sarsıntı yaptı. En çok istediği, işsizlik probleminin çözüldüğünü görmektir. Führer bunu hakikaten yapabilecek mi sence?”

“Onunla konuştum; pratik planları olduğunu ve bunları fiilen uygulamaya başladığını biliyorum.”

“Bunu Lanny’ye anlat ki Marcel’in resimleriyle burada olduğu süre içinde gözleyip kavrasın. Benim o kadar çok param varken onun resim satmasına izin vermem sana tuhaf gelebilir; ama kararımı verdim, Lanny bir iş yapmalı ve karısının servetiyle yaşama utancına düşmemeli.”

Bir sosyete kelebeği diye tasavvur etmiş olduğu bu genç kadının sağlam muhakemesinden çok etkilenen müzisyen, “Kesinlikle haklısın,” dedi. “Lanny onun zaaflarını bu kadar iyi anlayan bir kadınla evli olduğu için talihli bir adam. Onun tek bir şeye kendini vermesini sağla Irma; ve önüne çıkan her fantezinin peşinden gitmesini engelle.”

IX

Bu iki çocukluk arkadaşı böylece bir araya geldi ve aralarındaki güveni tazelediler. Hayat garip oyunlar oynamıştı onlara, ki bunları hiç kimse öngöremezdi. Tam yirmi yıl önce Gluck’un* *Orfeo* operasında dans ederken tanışmış oldukları Hellerau adlı huzur dolu Sakson köyünde, kim derdi ki bir yıldan kısa zamanda Dünya Savaşı olacak ve beş yıl sonra Paris’te bir Alman ajanı olarak Kurt, Fransız işçileri arasında isyanları kışkırtmak amacıyla harcanmak üzere Jesse Day’ya her defasında on bin frank

* Christoph Willibald Gluck (1714-1787): Alman besteci.

verecek! Ya da kim derdi ki ekmeğini resimli kartpostallar yaparak kazanan, geceleri Viyana'nın berduşları ve kimsesizleri arasında uyuyan, acınası bir rate sanatçı, yirmi yıl sonra, tüm Almanya'nın efendisi olacak! Birisi bunları deseydi ona ne karşılık verirlerdi?

Ama işte Adolf Hitler; Anavatanın yegâne ve rakipsiz Führer'i, sosyal problemin bir çözümüne sahip olan ve aynı zamanda bunu uygulamaya koyma gücü de bulunan tek kişi. Kurt, Adolf'un neler yapmakta olduğunu ve neler yapmayı tasarladığını anlattı ve Lanny derin bir dikkatle onu dinledi. Genç adamın yorumu şöyle oldu: "Doğru olamayacak kadar harika geliyor kulağa."

Besteci karşılık verdi: "Göreceksin ve o zaman inanacaksın." Kendi kendine şöyle diyordu: "Zavallı Lanny! İyi ama zayıf bir insan. Herkes gibi, başarıdan çok etkileniyor." Kurt, sekiz yıl boyunca Güzellik'in sevgilisi olduğundan, Amerikan dilini biliyordu ve aklından şu cümle geçti: "Bando arabasına tırmanmak için hazırlanıyor."*

Böylece, genç çift Berlin'e doğru hareket ettiğinde, Stubendorf'ta her şey onların istediği gibiydi. Kurt yine onların dostuydu ve onlar hakkında gelebilecek iyi haberleri kabul etmeye hazırdı. Ondan tavsiye isteyebilirler ve eğer ihtiyaç olursa diğer insanlarla tanıştırmak için yardımına başvurabilirlerdi; Detaze sergisini görsün diye onu Berlin'e davet edebilir ve müzisyen olarak itibarını kendi amaçları yönünde kullanabilirlerdi. Lanny'nin vicdanı rahatsız değildi, çünkü bunu kendisi için değil, Freddi için yapıyordu. Kurt gibi, Freddi de bir müzisyendi; Bach'ın, Beethoven'in, Brahms'ın bir çocuğuydu. Bu iki Alman, birçok besteyi beraber çalmışlar ve klarnetçi, besteciye, bu çalgı için beste yazmak konusunda birçok pratik ipucu vermişti.

Lanny, Kurt'a Freddi'nin Mayıs ayından beri kayıp olduğunu söyleyince, Kurt şöyle demişti: "Ah, zavallı adam!" Fakat işte sadece o kadar. Şunları diyebilirdi oysa: "Bunu araştırmalıyız,

* İngilizce bir deyim, *to climb onto the bandwagon*. "Kazanan tarafın peşine takılmak" anlamında.

Lanny, çünkü sık sık hatalar yapıyor ve zararsız, iyi huylu bir idealist, başka insanların suçlarının cezasını çekmemeli.” Evet, Kurt bunları demeliydi, ama demeyecekti çünkü artık tam bir Nazi olmuştu; hem Marksistleri hem de Yahudileri hakir görüyor, içlerinden en iyi olanlara bile yardım etmek için parmağını oynatmak istemiyordu. Ama Lanny, Freddi’ye yardım edecekti – ve Kurt’u da bu girişimin bir parçası yapma cüretini gösterecekti.

X

Irma ile Lanny’nin Hotel Adlon’a vardıkları gün, ihtiyar bir Amerikalı olan bir diğer müşteri, bir geçit töreni yapılmakta olduğunu fark etmemiş ve Nazi selamını vermemiş olduğu için bir grup Kahverengi Gömlekli tarafından ciddi biçimde dövüldü. Adam şikâyet etmek için polise başvurduğu zaman, Nazi selamının nasıl verildiğini göstermeye kalktılar ona. Sık sık tekrarlanan bu gibi olaylar nedeniyle, turist akışı durma noktasına gelmişti; bir sanat uzmanıyla karısı için talihli bir durumdu, çünkü onların önemini arttırıyor ve Detaze ile eserlerine daha çok yer verilmesini sağlıyordu. Berlin’in büyük sanatsever toplumunun, zevklerinde taşralı olmadığını, dünyada esen tüm rüzgârlara açık olduğunu göstermeye can atıyordu herkes.

Lanny, savaşta yüzü yanan ve en değerli tablosunu yüzünde beyaz bir ipek maskeyle yapmış olan eski üvey babasından söz etti. Lüksemburg’da, Londra Ulusal Galerisinde ve New York Metropolitan Müzesinde eserleri vardı; Lanny şimdi Berlin’de tek kişilik bir sergi düşünüyordu ve ünlü otorite Zoltan Kertezsi’yi bunun sorumluluğunu üstlenmeye davet etmişti. Konuyla ilgili fotoğraflar veya başka tanıtıcı malzemeler dağıtmadan önce, Reichsminister Doktor Joseph Goebbels’e danışmak ve planlarının hükümetçe uygun bulunduğundan emin olmak istiyordu. Kontrol edilen bir basınla doğru ilişki tarzı böyleydi; ziyaretçinin tutumu beğenildi ve mülakatlar basında hayli çok yer buldu; Lanny bunun için istekli görünseydi, o kadar çok yer verilmezdi muhtemelen.

Lanny daha şimdiden Magda Goebbels'e bir telgraf çekmiş ve onun sekreteri de telefon ederek ertesi gün için bir randevuyu bildirmişti. Irma otelde kalıp hizmetçiler ve manikürcüler ve kuaförler ile Almancasını geliştirirken, Lanny Reichstagplatz'daki apartman dairesine gitti. Oraya vardığında, eğildi ve Anavatanın baş hanımının elini öptü – kadının mevkisi buydu herhalde, çünkü Hitler bekardı, Göring ise dul. Marie Antoinette günlerinde ve annesi Avusturyalı İmparatoriçe Maria Theresa'nın günlerinde yapıldığı gibi, otelden tablolar taşıyan iki hizmetçiyle birlikte gelmişti Lanny. *Merhametin Kız Kardeşi* uygun bir ışığın içine yerleştirildi ve hayranlıkla seyredildi. Frau Reichsminister bunun kim olduğunu sorunca, Lanny resimdeki kadının annesi olduğu ve Berlin sosyetesinde iyi tanındığı gerçeğini saklamadı.

Sonra kendi konumunu açıkladı. Bu muhteşem eserlerin ona büyükbabası tarafından izah edilmiş olmasından büyük fayda görmüş ve böylece çocukluğundan beri sanatı sevmişti. Birleşik Devletler'de bazı geniş koleksiyonların seçilmesine yardım etmişti; bunlar bir gün halkın malı olacaktı. Para kazanmak hoştu, ama insanın güzel şeyler zevkini tatmin edebilmesi daha da hoştu; Frau Reichsminister'in bunu anlayacağından emindi, kadın da anladığını söyledi. Detaze tablolarından bazıları satılacak olsa da, serginin amacının bu olmadığını ekledi; ayrıca ülkeden para çıkarma talebinde bulunmayacaktı, çünkü Amerikalılar hesabına Alman sanat eserleri satın alma taahhütleri altındaydı ve bunların tutarı satmaya hazır olduğu tabloların tutarını çok geçiyordu. Viyana'da kısa bir zaman önce Hobbema'nın bir eserini satın almış olduğunu da söyledi; kendi âdetine aykırı olarak, hem alıcının hem de satıcının isimlerini verdi ve etkileyici oldu.

Sonuç olarak, Magda Goebbels önerilen serginin değerli bir kültürel girişim olduğunu beyan etti. Führer'in sanat alanında gayet keskin zevkleri olduğunu, plüto-demokratik Yahudi dekadansının bir belirtisi olan eksantrik modern şeyleri hakir gördüğünü söyledi. Lanny, durumun öyle olduğunu daha önceden de bildiğini ve Berlin'e gelişi nedenlerinden birinin bu olduğunu

söyledi. Detaze'in eserleri, büyük sanatçıların çoğu gibi, yalındı; ruhen temiz ve asildi. Birkaç numuneyi götürüp sergi öncesinde Hitler'e göstermekten mutlu olurdu. Frau Reichsminister bunu ayarlamının mümkün olabileceğini söyledi. Lanny, tabloları ve fotoğrafları Herr Reichsminister'in tetkik etmesi için bırakmayı önerdi ve önerisi kabul edildi. Marcel Detaze'in Almanlar arasında sevilen bir ressam haline gelebileceğinden umutlu hissederek ayrıldı. Merak ediyordu, Marcel Detaze ruhlar diyarında Nazilerin bahsini işitmiş miydi ve acaba onlar hakkında ne düşünürdü? Lanny hemen gidip Madam Disouse'e danışmayı çok isterdi – ama saygısız eski üvey babasının seans odasında neler yumurtlayacağını kim tahmin edebilirdi ki!

XI

Lanny'nin ikinci görevi, Üsteğmen Furtwängler ile temas kurmak ve karısıyla onu yemeğe davet etmektir. Seine Exzellenz Herr Minister-Präsident General Göring'e resimleri göstermek istediğini açıkladı. Onun unvanı böyleydi artık. Cumhurbaşkanı Feldmareşal von Hindenburg'un Minister-Präsident'i bir Reichswehr Generali yapmaktan mutlu olduğu, gazetelerde daha yeni haber verilmişti. Üsteğmen haberi doğruladı ve bundan dolayı olarak kendisinin de gururlandığını belli etti; onun şefi olan adamın, Prusya Polisinin generallerine komuta ettiği halde, sadece bir yüzbaşı olması biraz tuhaf kaçıyor.

Seine Exzellenz'in bir sanatsever olması gerektiğinden emin olduğunu söyledi Lanny; resmî ikametgâhtaki yeni donanımların –o büyük siyah masa ve altın sarısı kadife perdelerin– Seine Exzellenz'in zevkini yansıttıklarını düşünüyordu. Kurmay subayı öyle olduğunu kabul etti ve yüce insana Detaze'dan bahsetmeye söz verdi. Lanny, son üç ay içinde Londra, Paris, New York, Cannes ve Viyana'da bulunmuş olduğunu söyledi; Almanya dışında hiç bulunmamış olan genç Nazi, kendine rağmen etkilendi ve dış dünyanın Führer ve başarıları hakkında neler

söylediğini bilmek istiyordu. Lanny, dış dünyanın bu konuda maalesef tam doğru bilgi almadığını söyledi; yurt dışındaki Nasyonal Sosyalist temsilciler herhalde davalarına çok da etkili bir şekilde hizmet etmiyorlardı. Önemli unvanlara ve mevkilere sahip muhtelif insanlardan işitmiş olduklarını; ayrıca, açıklamak ve haklılaştırmak için kendisinin sarf etmiş olduğu gayretleri anlattı. Aslında, o açıklama ve haklılaştırma gayretleri Lord Wickthorpe'tan duymuş olduğu sözlerdi. Eğer bu meşgul insan onu dinlemek için vakit ayırabilecekse, Seine Exzellenz'e yapmaktan mutluluk duyacağı bazı önerileri olduğunu da ekledi Lanny. Genç kurmay subayı, durumun öyle olacağından emin olduğunu söyledi.

Lanny bir defa bile Freddi'den bahsetmedi. Üsteğmenin bu konuyu açıp açmayacağını görmek istiyordu; böylece, Göring'in, kurmay subayıyla gizli bilgiler paylaşıp paylaşmadığı hakkında bir fikir sahibi olacaktı. Akşamın sonuna doğru, Irma, uzun boylu ve epey hantal bir taşralı hanım olan Frau Üsteğmen ile Almancasını geliştirmeye gitmişken, subay şöyle dedi: "Bu arada, Herr Budd, genç Yahudi dostunuzdan haber aldınız mı?"

"Hiçbir haber almadım, Sayın Üsteğmen."

"Bu kesinlikle garip bir şey."

"Sürdüreceğinizi söyleme nezaketini göstermiş olduğunuz araştırmalardan bazı sonuçlar ümit ediyordum."

"Düşünebildiğim her şeyi yaptım, Herr Budd, ama sonuç alamadım."

"Geçen baharın o karışıklığında, çeşitli grupların az çok bağımsız şekilde hareket etmiş oldukları ve kayıtlarda eksiklik olabileceği düşüncesi vardı bende."

"Sizi temin ederim, Almanya'da işleri o şekilde yapmayız, Herr Budd. Geheime Staats-Polizei* ofisinde, herhangi bir suç nedeniyle tutuklanan veya en uzaktan bile olsa siyasi nitelikte herhangi bir suçlama altında bulunan her şahsa ait eksiksiz bir

* Gizli Devlet-Polisi, Gestapo.

dosya mevcuttur. Dostunuzun, mesela içkili halde araba kullanma nedeniyle tutuklanmış olabileceğini sanmam.”

“O içki içmez ve araba kullanmaz, Sayın Üsteğmen. İncelikle ve zarafetle klarnet çalar ve klasiklerinizi okumaya kendini adanmıştır. Goethe’den herhangi bir alıntının başlangıcını ona verdiğinizde, alıntının eksik parçasını size okuyacak ve bunun hangi eserden alınmış olduğunu size söyleyecektir.”

“Hakikaten pek fena, Herr Budd. Bana önerebileceğiniz herhangi bir şey varsa...”

“Aklıma şu geldi; o genç adam Prusya dışındaki bir mekânda hapsedilmiş olabilir ve bu nedenle sizin polis dosyalarınızda görünmeyebilir. Sözgelisi, Dachau’da olabilir mi acaba?”

Lanny sofrada arkadaşını dikkatle gözlüyordu; ama eğer subay kuşkulandıysa, bunu hiç belli etmedi. “Dostunuz Dachau’da olamaz,” dedi, “çünkü Bavyeralı değil. Berlinli olduğundan, Oranienburg’da veya Berlin’e yakın başka bir yerde olması gerekirdi. Ancak, eğer isterseniz, Reichsregierung* eliyle bir soruşturma yaptırırım ve herhangi bir şey öğrenilebilir mi diye bakayım.”

“Çok nazıksınız,” dedi Lanny. “Siz ve mesai arkadaşlarınızın elinde yapılacak onca işin olduğu bir zamanda bu kadarını bile rica etmeye cesaret gösteremezdim. Belirtmemi izin verin ki, genç adamın ismi gerçekte Freddi olmakla beraber, şu veya bu yetkili onun isminin Friedrich olduğunu zannetmiş olabilir veya Fritz diye kayıtlara geçirmişlerdir belki de. Ayrıca, bir kimsenin onu Rabinowitz adıyla yazmış olması da düşünülebilir, yani Lodz şehrinde babasının taşıdığı soyadıyla.”

Kurmay subayı defterini çıkardı ve bunları dikkatle kaydetti. “Elimden geleni yapmayı vaat ediyorum, Herr Budd.”

“Belki de Seine Exzellenz’i bu konuyla rahatsız etmemeniz daha iyi olacaktır,” diye ekledi ziyaretçi. “Onun dünyadaki en meşgul insan olduğunu biliyorum ve kişisel sorunlarımla ona zahmet vermek için Berlin’e gelmiş olduğumu düşünmesini istemem.”

* Almanya hükümeti.

Şöyle dedi kurmay subayı: “Nasıl yetki devri yapacağını ve ayrıntılarla uğraşma külfetinden nasıl kaçınacağını bilen büyük adamlardan biridir o. Sosyal hayat için zamanı vardır ve eminim ki dış dünyadan vereceğiniz haberleri ilgiyle dinleyecektir.”

Şöyle dedi casus diplomat: “Britanya Dışişleri Bakanlığının Seine Exzellenz’in Cenevre’deki konuşmasına bazı tepkilerini öğrendim. Lord Wickthorpe hakikaten çok şaşırmış. Siz de biliyorsunuz, Britanya son yıllarda kendi dediğini yaptırmaya, belki de fazlasıyla kolayca yaptırmaya alıştı, Sayın Üsteğmen. Bunun gelecekte onlar için o kadar kolay olacağından şüphe ederim!”

22

*Yine Para Kazan, Oğlum!**

I

BERLİN’E gelişinin gazetelerde duyurulmasından hemen sonra, Freddi’nin Dachau’da olduğunu yazmak zahmetine katlanmış olan her kimseondan bir tür haber alacağını ümit etmişti Lanny. Sosyal Demokratlar arasındaki eski tanıdıklarından bazıların fark edeceklerini umarak, gazetelere verdiği mülakatlarda siyasetle ilgilenmeyen biri olduğunu belirtmeye dikkat ediyordu. Ama günler geçiyor ve hiçbir mektup veya telefon gelmiyordu. Rahel’den Freddi’nin eski yoldaşlarının bir listesini almıştı Lanny; bunların çoğu muhtemelen tutuklanmış veya saklanmaktaydı, asla iki gece ardı ardına aynı evde kalmıyorlardı. Lanny’ye öyle görünüyordu ki, bunlardan herhangi biriyle buluşmayı denemeden önce, Naziler içindeki kendi bağlantılarını değerlendirmek daha akıllıca olurdu. İki ayrı türdeki bu ilişkileri bir arada yürütmek zor olacaktı.

* 1572-1637 yıllarında yaşamış İngiliz oyun yazarı Ben Jonson’un *Every Man in his Humour* adlı komedisinden bir söz.

Heinrich Jung'u ziyaret etmeye gitti. Heinrich, hep yaptığı gibi, faaliyetlerini coşkuyla anlatmaya koyuldu. Nürnberg'deki parti kurultayından daha yeni dönmüştü; parti kurultaylarının en şahanesiydi bu toplantı – bir gün değil beş gün sürmüş ve o yüz yirmi saatin her biri yepyeni bir doruk noktası olmuş, Nas-yonal Sosyalizmin ruhunda saklı olan *das Wunder, die Schönheit, der Sieg** özelliklerinin taze bir ifadesini teşkil etmişti. “İnan bana, Lanny, en alaycı insanlar bile orada gördüklerinden duygulanıp ağladılar!” Lanny gözlerinden yaşlar akıtamadı, ama dudaklarında tebessümler ve belki yanaklarında bir kızarma olmasının sağlayabildi.

“Nürnberg'i bilir misin?” diye sordu Heinrich. Birbiri ardına iki bina boyunca nadiren dümdüz giden daracık sokaklara yığış-mış, keskin hatlı sayısız çatı tepelikleri olan evleriyle ve çevre-sinde bir savunma hendeğiyle o eski kenti ziyaret etmişti Lanny. Büyük bir siyasi partinin kongresi için umulmayacak bir yerdi burası; ama Naziler, bu kentin tarihî çağrışımları nedeniyle, ha-yata döndürmeye niyet ettikleri eski Almanya'nın hatıraları ne-deniyle, işte burayı seçmişlerdi. Pratik güçlükler, Nazilerin orga-nizasyon yeteneklerini göstermek için bir fırsattı sadece; nüfusu yarım milyondan az olan bir kente dışarıdan gelen bir milyon kişiyle nasıl başa çıkılacağını dünyaya göstereceklerdi. Kentin dış taraflarında çadır kampları kurulmuş, Fırtına Birlikleri ve Hitler Gençliği samanlar üzerinde uyumuş, her büyük çadıra altı yüz kişi yerleştirilmiş, kişi başı iki battaniye dağıtılmıştı. Ardı ardına sahra mutfakları vardı; alüminyum musluklardan çorba ve kahve akıyordu hiç durmadan. Altmış bin kişilik Hitler Gençliği kitle-si yarım saat içinde doyurulmuştu – beş gün boyunca günde üç kere! İşte böyle anlattı Heinrich.

Bu gençler özel olarak seçilmiş, tüm yıl boyunca bu ödülü hak etmek için gayretle çalışmışlardı. Özel trenlerle ve kamyonlarla getirilmişler ve havayı şarkılarla, büyük Zeplin Çayırını çizme

* Mucize, Güzellik, Zafer.

vuruşlarıyla inleterek, alana uygun adım girmişlerdi. Beş gün boyunca ve beş gecenin büyük bir kısmında, sesleri kısılana dek haykırmışlar ve şarkı söylemişler, Almanya’da yok etmiş oldukları diğer kırk dört siyasi partinin artık mevcut olmayışını ateşli bir hevesle telafi etmişlerdi. Şimdi yalnızca bir parti, bir yasa, bir inanç, bir vaftiz vardı! Yüz altmış bin resmî delegenin küçük bir bölümünü içine alan geçici bir salon inşa edilmişti; diğerleri, her tarafa konulan ses yükselticileri dinlemişlerdi ve bunu yapmak yeterliydi çünkü herhangi bir oylama gerekli olmayacaktı. Führer her şeyi halletmişti ve bir milyonluk kitlenin sadece konuşmaları dinlemesi ve bağırarak onaylaması gerekiyordu.

Hitler Gençliği örgütünde şimdi yüksek bir yetkili olan Heinrich, açılış törenine davet edilenler arasındaydı. O harikaları anlatmak için kelime bulamıyordu, kollarını sallayıp sesini yükseltmesi gerekiyordu. *Badenweiler Marsch** nağmeleri eşliğinde Führer alana girince kopan çılgınca tezahüratı biliyor muydu Lanny? Evet, Lanny biliyordu, ama yine de Heinrich birkaç nağmeyi mırıldanarak söyledi. Hitler kürsüye geldikten sonra, Münih’teki toplumsal kavgada taşınmış olan Kanlı Bayrağa değdirilmek suretiyle takdis edilen bayraklar alana getirildi. Heinrich, bunu anlatırken, Okunmuş Ekmeğin kutsal sırrına tanıklık eden mümin bir Katoliğe benziyordu. Ernst Röhm’ün,** o 18 şehidin*** isimlerini ve partinin uzun iktidar mücadelesinde can vermiş iki veya üç yüz diğer insanın isimlerini nasıl birer birer okuduğunu anlattı. Trampetlerin sesi derinden, hafifçe gelmekteydi. Konuşmasının sonunda, S.A. Kurmay Başkanı şöyle buyurdu: “*Sie marschieren mit uns im Geist, in unseren Reihen.*”****

* Georg Fürst (1870-1936) tarafından bestelenmiş bir Bavyera askerî marşı. 1934’ten itibaren, Hitler’in toplantı ve mitinglere gelişini bildirmek için resmî marş olarak Nazilerce kullanıldı.

** Ernst Röhm (1887-1934): Nazilerin saldırı birlikleri olan yarı askerî S.A. örgütünün kurulması ve yönetilmesine öncülük eden Alman subay.

*** 8-9 Kasım 1923’te Nazilerin darbe girişimi sırasında ölen partililer.

**** “Saflarımızda bizimle ruhen beraber yürüyorsunuz.” Nazi Almanya’sının ulusal marşından sözler.

Hemen hepsi genç olan, Almanya'daki en faal ve kabiliyetli insanların bir milyonuyla, beş gün boyunca süren nutuklar ve tezahürat, yürüyüşler ve şarkı söylemeler. Heinrich şöyle dedi: "Eğer görseydin, Lanny, hareketimizin kazanmış olduğunu ve Anavatanı istediğimiz gibi yapacağımızı anlardın."

"Kurt ile uzun bir sohbetim oldu," dedi Lanny. "Senin ve onun haklı olduğunuza beni inandırdı." Genç yetkili öyle sevinmişti ki dostunun elini yakaladı ve iyice sıktı. Hitler'in bir başka zaferi. *Sieg Heil!**

II

Irma'nın yüksek sosyete tanışlarının çoğu Berlin'e henüz dönmemişti; o yüzden, boş zamanlarını Alman diline kulaklarını alıştırmak için değerlendirdi. Otelin manikürcüsüyle ahabplık kurdu; bakımlı doğal bir sarışın olan, mesleğinin gerektirdiği ölçüde kültürlü bu kadın, aslında naif biriydi, ki tüm Almanlar öyle görünüyordu Irma'ya. Mirasçı bir hanımın bilgi edinme yolu, bilgileri onun kafasına zahmetsizce koymak üzere bir kimseyi hizmetine almaktı; ve dünyanın her yerinden türlü çeşitli milyonerler ve şöhretlerin ellerini tutmuş, onlarla gevezelik etmiş ve onları da gevezeliğe teşvik etmiş olan genç bir kadından daha uygun kim olabilirdi bu yoldan bilgi edinmeye? Fräulein Elsa Borg, boş vakitlerini, *geborene* Barnes** Frau Budd'a satmaktan ve ona Berlin dedikodularını ve ifade şekillerini öğretmekten çok mutluydu. Irma, Tikamse'nin aşırı barbarca bulduğu o aksırmalı ve öksürmeli sesleri öğrenmek için gayretle çalışıyordu. Kocasına şöyle dedi: "Hakikaten, cümleler kurmak için en acayip yöntem! Getirteceğim derhal beyaz süslemeli mavi çantayı otel odasına. Kırdırtacağım kabuklarını şu

* Zafere selam!

** "Kızlık soyadı Barnes olan" anlamında.

yumurtaların.* Sanki çocuklar uydurma bir dil konuşuyormuş gibi hissediyorum.”

Fakat hiç kimse, Almanların, cümlelerini çocuklara kurdurma hakkını sorgulayamazdı;** ve Irma, eğer Almanca konuşacaksa, onu gereğince konuşmaya azimliydi; Robin Ana’nın İngilizce konuşması gibi konuşmak istemiyordu Almancayı. Böylece, o ve manikürcü günün olayları hakkında saatlerce konuştular. Irma parti kurultayından bahsedince, evet dedi Elsa, onun sevgili erkeği de oradaydı. Elsa’nın “sevgili erkeği” kendi mahallesinin blok*** başkanı ve ateşli bir parti çalışanıydı; bu yüzden ona bir rozet, gidiş dönüş biletleri, işyerinden izin, ayrıca saman ve iki battaniye, çorba ve kahve verilmişti – hepsi bedava. Irma birçok sorular yöneltti ve bir blok başkanının görevlerinin neler olduğunu, her apartman binasında ona bağlı olarak çalışan birinin görev yaptığını, binada yeni görülen herhangi bir kimse ve hareketleri kuşkulu olan ve çeşitli parti fonlarına katkıda bulunmayan herhangi bir kimse vs. hakkında blok başkanına derhal rapor verildiğini öğrendi. Tüm bunlar Lanny’ye yararlı olacaktı; Lanny bir blok başkanını kullanabilir, mesela ondan bilgi alabilir, böylece olağanüstü bir durumda diğer bir blok başkanını aldatabilirdi.

Elsa’nın “sevgili erkeği”, Heinrich’in iddialarını kontrol etmek ve Nazi makinesinin etkinliğini sınamak için bir fırsat oluşturunuyordu. Büyük bir sigorta şirketindeki yüz kâtipten biri olan, Elsa’nın erkeği Karl, sefil bir maaş almaktaydı ve “sevgili kadını” olmasaydı bir pansiyon odasında yaşamak zorunda kalacaktı. Yine de, partiden ve onun başarılarından öyle gurur

* Irma, öğrenmeye çalıştığı Almancanın kendine özgü sentaksını tuhaf bulur ve aynı sentaksı kullanarak İngilizce cümleler kurar. Oysa Türkçe ve Almancanın sentaks-ları arasında bir ölçüye kadar benzerlik olduğundan, Irma’nın acayip görünümlü İngilizce cümleleri Türkçeye çevrilince (devrik cümle tekniği kullanılsa bile) aynı etki elde edilemiyor.

Burada yazarın kendisi Alman sentaksına göre bir cümle kurar, ama bunun Türkçe eşdeğerini oluşturmak bize mümkün görünmüyor.

*** Binalar topluluğu anlamında.

duyuyordu ki yürürken ayakları yere değmiyordu âdeta. Geceleri ve pazar günleri muhtelif gönüllü çalışmalar yapıyordu ve bunlar için asla tek kuruş para almamıştı, ama çeşitli parti şenliklerine katılıyordu ve ayrıca, parti kurultayına gitmesi için ona bir hafta süreyle izin versinler diye onun işverenlerini zorlamaya gücü vardı partinin. Hem kendisi hem de Elsa, partinin bu gücüyle pek gururlanıyor ve partideki amirinin takdir edici bir sözü Karl'ı aylarca mutlu ediyordu. Führer'i Tanrıya yakın bir varlık olarak düşünüyordu ve onu görmemiş olsa da onun birkaç metre yakınında bulunmuş olmaktan gururluydu. Hitler'in alana o muzafferane girişini yapmadan önce geçtiği Nürnberg'deki cadde üzerinde sıralanmış binlerce Kahverengi Gömlekliden biri de Karl olmuştu. Kalabalıkları geride tutmaktı onun görevi ve fanatik herifin teki o kutsal varlığa bir zarar vermeye kalkabilir diye yüzünü onlara dönüp etrafı dikkatle kolaçan etmişti.

Kahverengi parti üniformasına çapraz bağlanmış görkemli bir yeşil kuşakla, üstü açık bir arabada giden Minister-Präsident General Göring'i nasıl da görmüştü Karl. Führer'in Vekili Rudolf Hess'in ağırbaşlı sözlerini işitmişti: "Zafer Kurultayını açıyorum!" Hitler'in kendi mağrur beyanını işitmişti: "Bir yıl sonra burada yine toplanacağız, on yıl sonra, yüz yıl sonra, hatta bin yıl sonra yine burada toplanacağız!" Reichsminister Goebbels'in, yurt dışındaki Yahudilere, Anavatanı karalayıp duran o iftiracılara karşı şiddetli suçlamalarını da işitmişti. "Haklı bir sebep olmadıkça, herhangi bir Yahudi'nin tek bir saç teline zarar verilmedi," diye ilan etmişti Frau Magda'nın kocası. Irma bunu Lanny'ye söylediği zaman, Lanny zavallı Freddi'nin saç tellerini düşündü ve o lafın doğru olmasını umdu. Bu parti cümbüşünün masraflarının Johannes'ten alınan paralarla karşılanmış olup olmadığını merak etti. O paralar, hiç kuşkusuz, Johannes'in saç tellerine zarar vermek için yeterli bir "sebep" olmuştu!

Lanny arabasıyla Hugo Behr'i bir gezintiye çıkardı; serbestçe konuşabilmelerinin tek yolu buydu çünkü. Lanny şöyle demedi: "O mektubu sen mi yazdın bana?" Hayır, casusluğu öğreniyor ve konuşma işini diğer adama yaptırıyordu.

Spor direktörü hemen konuya girdi: "Sana herhangi bir faydam olmadığı için çok utanıyorum, Lanny."

"Herhangi bir şey öğrenemedin mi?"

"Öğrenmiş olsaydım sana yazardım. Paranın yaridan çoğunu, Berlin'deki hapishanelerde ve ayrıca Oranienburg, Sonnenburg, Spandau'daki hapishanelerde araştırmalar yapmayı taahhüt eden kişilere ödedim. Hepsi de, öyle bir tutuklu olmadığını bildirdi. Sözlerini tutmuş olduklarından emin olamam, fakat tutmuş olduklarına inanıyorum. Paranın geri kalanını iade etmek istiyorum."

"Saçmalama," diye karşılık verdi diğeri. "Bana zamanını ve düşünceni verdin ve bütün istediğim bu kadardı. Freddi'nin Prusya dışındaki bir kampta olabilme ihtimali var mı sence?"

"Bunun için özel bir neden olması gerekirdi."

"Birileri benim bu araştırmayı yapacağımı beklemiş olabilir. Onu Dachau'ya götürmüş olsalardı, bilgi almanın herhangi bir yolu olur muydu acaba?"

"Münih'te arkadaşlarım var, fakat oraya gidip onlarla konuşmam gerekirdi. Mektup yazamazdım."

"Tabii ki yazamazdın. Gitmek için izin alabilir miydin?"

"Partiyle ilgili bir şey uydurabilirdim."

"Masraflarını ödemek ve zahmetin için bin mark daha vermekten çok memnun olurdum. Olay hakkında sana söylemiş olduğum her şey şimdi daha da geçerli. Freddi'nin kayıplığı uzadıkça, babası daha da mutsuz oluyor ve bir şeyler yapmak için hissettiğim baskı artıyor. Detaze sergisi başarılı olursa, bunu Münih'e taşıyabilirim; bu arada, o bilgiyi alabilirsen, ben planlar yapmaya koyulabilirim."

“Özel olarak Dachau’yu düşünmen için herhangi bir sebep var mı?”

“Sana açıkça söyleyeceğim. Aptalca gelebilir anlatacağım hikâye, ama Dünya Savaşı yıllarında Fransa’da havacı olan bir İngiliz arkadaşım* vardı. Tam şafak vakti, garip bir duyguyla uyandım ve arkadaşımı yatağın ayak ucunda gördüm; hayalet gibiydi, alnında bir yara vardı. Onun bana bu şekilde görünmesi, uçağıyla yere çakılıp bir tarlada yaralı halde yatmasından sonraymış.”

“İnsan bu gibi hikâyeler duyuyor,” diyeyorum yaptıöteki, “ama bunlara inanmalı mı, inanmamalı mı, asla emin olamıyorsun.”

“Doğal olarak, ben buna inandım. Geçen geceye kadar o türden başka bir deneyim yaşamadım. Bilmiyorum nasıl, uyandım ve karanlıkta yatarken, net bir şekilde bir sesin konuştuğunu işittim: ‘Freddi Dachau’da bulunuyor.’ Sesin sahibinin görünebileceğini veya daha başka sesler işitebileceğimi düşünerek, uzun bir zaman bekledim, ama hiçbir şey olmadı. Dachau’yu düşünmem için hiçbir sebep yoktu –hiç olmayacak bir yer gibi görünüyor– böylece doğal olarak bunu takip etmeye ve ‘psşik’ denilen türden biri olup olmadığımı anlamaya ilgi duyuyorum.”

Hugo aynı durumda kendisinin de ilgi duyacağını kabul etti; Lanny gülererek, “Annem ve üvey babam, dostumuzdan herhangi bir haber alıp alamayacaklarını görmek için ruh çağırıcı medyumlara bundan çok daha fazlasını ödediler,” deyip onun cebine birkaç tane yüz marklık banknotu sıkıştırınca Hugo’nun ilgisi daha da çoğaldı.

IV

Parti kurultayına Hugo da katılmıştı. Ona göre, bu kurultay yalnızca harika bir sadakat gösterisi değildi; o sadakatin boşa gitmemesini sağlamak için her parti üyesine yapılmış bir çağrıydı aynı zamanda. Kendilerini adanmış o bir milyon işçi, hizmetlerini

* Rick (Eric Vivian Pomeroy-Nielson) kastediliyor.

karşılıksız vermişlerdi, çünkü onlara büyük bir toplu ödül vaat edilmiş, Almanya’da sıradan insanların hayat şartlarını iyileştirme sözü verilmişti. Ama şimdiye kadar ellerine hiçbir şey geçmişti; vaat edilen ekonomik reformların hiçbiri uygulanmamıştı ve hatta yapılmış olan düzenlemelerin birçoğu gerici nitelikte olup reformları daha da uzaklaştırıyor ve güçleştiriyordu. Büyük işverenler yeni fabrika konseylerinin kontrolünde emredici bir söz hakkına kavuşmuşlardı – yani, ücretler mevcut seviyelerde dondurulacak ve işçiler de bunları etkilemenin tüm araçlarından yoksun bırakılacaktı. Aynı şey köylüler için de geçerliydi, çünkü fiyatlar sabitleniyordu. “Eğer bu devam ederse,” dedi Hugo, “bir kölelik sistemi demek olacaktır, başka hiçbir şey değil.”

Lanny’ye öyle geldi ki genç spor direktörü tamamiyle bir Sosyal Demokrat gibi konuşuyordu; etiketinden başka hiçbir şeyini değiştirmemişti. Parti tabanındaki insanların onunla aynı şekilde düşündüklerini ve “İkinci Devrim” dediği şeyin en çok birkaç hafta içinde olacağını söylüyordu. Umutlarını, Birahane Darbesinden sonra vatana ihanetle yargılanmış ve hapis cezaları almış on kişiden biri olan, S.A. Kurmay Başkanı ve en yüksek komutanı Ernst Röhm’e bağlıyordu. Hayatı boyunca bir asker ve savaşçı olan bu adam N.S.D.A.P.’nin olduğu gibi kalmasını ve yapmayı vaat ettiklerini yapmasını isteyenlerin kahramanı haline gelmişti. Führer ikna edilmeli, gerekirse zorlanmalıydı; siyaset böyle bir şeydi – oturma odasında yapılan bir iş değildi; sözler ve fikirlerle, gerekirse sokak gösterileri, yürüyüşler ve tehditlerle yapılan bir savaştı. Bunu Hitler’in kendisinden daha iyi bilen hiç kimse yoktu.

Lanny düşündü: “Hugo, daha önce Führer’e kandığı gibi, şimdi de Kurmay Başkanına kanıyor.” Ernst Röhm alışkanlıklarını alenen kabul etmiş olan bir eşcinseldi; sosyal idealizm iddiasında bile nadiren bulunan cahil, kaba bir herif. Hâlâ kabinede olan gerici-leri itham ettiğinde, bunun nedeni kendi Kahverengi Gömleklileri ve onların komutanı [Ernst Röhm’ün kendisi] için daha fazla güç istemesiydi. Ama Lanny bunları hatırlatmakla ilgilen-

miyordu; memnuniyetsizlerin kimler olduklarını ve özellikle de bunlardan herhangi birinin Dachau'da yetkili olup olmadığını öğrenmeliydi o. Bu gibi adamların, zevkleri için paraya ihtiyacı vardır ve eğer bir iktidar mücadelesi yürütüyorlarsa, bunun için de paraya ihtiyaçları vardır. Bir tutsağın kaçmasına izin vermesi için ödeme kabul edebilecek birini bulma şansı yüksek olabilirdi.

Lanny ile Hugo'nun görüşmesi uzun sürdü ve araba gezintisi onları kırlara götürdü; şahane dümdüz alanlar, her metrekaresi bir insanın oturma odası gibi bakımlı. Anavatanın tamamında tek bir yabancı ota yer yoktu ve ormanlar meyve bahçeleri gibi sıralar halindeydi ve aynı şekilde bakım görmekteydi. Cumar-tesi günü öğleden sonraydı ve Berlin çevresindeki sayısız göller ufak yelkenli teknelerle şenlenmişti. Kıyılarda sıra sıra kır evleri ve banyo kabinleri vardı. Karayollarının yanındaki üç şeritli patikalar, bisiklete binen gençlerle doluydu – ama hepsi askerî bir tavır içindeydi; S.A. üniformaları giymişlerdi ve şarkılarından bir meydan okuma havası yayılıyordu. Her yerde talim alanları vardı ve keskin sesli komut haykırıışları ve uygun adım yürüyenlerin kaldırdığı tozlar sarmıştı havayı. Almanya bir şeye hazırlanıyordu. Ne olduğunu sorarsanız, “savunma” derlerdi, ama – Avrupa'da kuvvet kullanımına karşı ciddi bir antlaşmanın imza edilmesinden sonra– onlara saldırmayı kimin istediği konusunda asla net bir fikirleri yoktu.

Hugo'nun Nazilerden çok Sosyal Demokratlara benziyor olmasının diğer bir nedeni de militarizmden nefret etmesiydi. Lanny'ye şunları dedi: “Führer işsizlik sorununu iki yoldan çözebilir; bunlardan biri, işsizleri işe koymak ve kendileri dâhil herkes için bolluk yaratmaktır. Diğer, onları orduya teslim etmek, talimden geçirtmek ve başka halkların topraklarını ve kaynaklarını elde etmeye göndermektir. En yüksek mahfillerde tam şimdi işte bu mesele karara bağlanıyor.”

“Senin orada olamayışın çok fena!” diye konuştu Lanny; ve genç dostu da kafasının derinlerinde olanı açığa vurdu: “Belki bir gün orada olurum.”

Seine Exzellenz Minister-Präsident General Göring, Bay ve Bayan Budd'ı resmî ikametgâhında yemeğe davet etmekten memnun oldu. Onlardan tablolarını getirmelerini istemedi ve Lanny de buna üzülmeyi doğrusu, çünkü *Merhametin Kız Kardeşi*'ni her nasılsa bir aslan yavrusuyla aynı yerde görmeye katlanamazdı. Berlin'e gelişinin gerçek nedeni hakkında Göring'in yanılğı içinde olduğundan çok şüpheliydi Lanny; ve her ne idiye, Alman Hava Kuvvetleri Komutanı kendi sanatını kendi siparişiyle yaptırmaktaydı – ölmüş karısının, fotoğraflardan hareketle yapılacak ve som altından dökülecek, çıplak bir heykeli!

En azından, Fürstin Donnerstein'in Irma'ya söylemiş olduğu buydu. Kibar âlemin kadınlarının dillerine kilit vurmaya imkân yoktu; Fürstin "rezaleti" ortaya dökmüş ve Irma da haberi öğrenip eve getirmişti. Göring adındaki yakışıklı sarışın havacı, Birahane Darbesinde yaralandıktan sonra, yurt dışına kaçmış ve İsveçli bir barones ile evlenmişti; bu hanım saralıydı, koca-sıysa morfin müptelası. Bu gerçeklerin biri veya diğeri hakkında kuşku olamazdı, çünkü bunlar mahkemede ispatlanmıştı; o yargılamada, baronesin daha önceki bir evlilikten olan çocuğunun velayeti ona verilmemişti. Daha sonra, bu hanım veremden ölmüş ve Göring, Almanya'ya dönerek, Thyssen ve eski veliaht ile ahbap olmuş ve çelik kralının kız kardeşini kendine "sekreter" olarak seçmişti; Fürstin o kelimeyi söylerken kullandığı ses tonuyla tırnak işaretlerine gerek olduğunu belli ediyordu âdeta. Göring'in Anita Thyssen adlı bu kızla evleneceği farz edilmiş, ama o evlilik gerçekleşmemişti; Göring belki çok fazla yükselmiş – veya çok fazla şişmanlamıştı! Şimdiki halde, Anita gitmiş ve yerine Emmy Sonnemann adlı sarışın bir Kuzeyli peri gelmişti; bu kız Devlet Tiyatrosunda oyuncu olarak çalışıyor ve istediği herhangi bir rolü alabiliyordu. "Ama onun varlığı başka hanımları dışta bırakmıyor," diye ekledi Fürstin Donnerstein'in yılan

dili. “*Vorsicht, Frau Budd!*”^{*} Irma böylece yeni bir Almanca kelime öğrendi.

VI

Altyapılar kralının kızı, hayatının çoğunu mermer salonlarda yaşamıştı ve Göring’in uşaklarının kıyafetinden veya emrindeki adamların ve kendisinin üniformalarından ötürü huşu içinde kalmayacaktı. Aslan yavrusu ise, hanımlara göre değildi, öyle anlaşılıyordu; ve Irma onu özlemedi. Arka tarafında altın sarısı perdeler bulunan o büyük abanoz masa hakikaten gayet etkileyici görünüyordu; bunlar Dick Oxnard’ın panolarını hatırlattı Irma’ya ve Lanny’nin bunlarla niçin alay etmiş olduğunu anlamadı. Hizmetçilerin pembe ceketleri ve beyaz ayakkabıları ve çorapları – evet, ama gündüz vaktinde pek etkileyici değil. Generalin madalyalarına gelince, özel bir yemekten çok resmî bir ziyafete uygundu bunlar.

Yine de, eski havacıyla beraber vakit geçirmek hoştu; İngilizceyi güzel konuşuyor ve belki de bunu kanıtlamak istiyordu. Konuşmaların çoğunu o yaptı ve kendi şakalarına neşeyle güldü. Furtwängler ve bir diğer kurmay subayı da yemekte hazır bulunuyorlardı ve –söylemeye gerek bile yok– onun şakalarına güldüler ve kendilerine ait herhangi bir şaka yapmadılar. Tatlı bir sohbet meclisiydi âdeta; fidyeler veya rehineler, Yahudiler veya toplama kampları hakkında tek laf edilmedi. Lanny’nin şöyle demesine ihtiyaç yoktu: “Umarım fark etmişsinizdir, Exzellenz, ben taahhüdüme bağlı kaldım.” Onun burada bulunuyor olması, sofrada tabağına buzhaneden çıkarılıp pişirilmiş yağmurkuşu yumurtaları ve yağlı bir güvercin servis edilmesi, taahhüdüne bağlı kalmış ve ağırlayıcısının da bunu kaydetmiş olduğunu yeterince ispatlıyordu.

Varsayım şuydu ki, “Üçüncü Reich” içindeki en sorumlu mevkilerden sekiz veya on tanesini elinde tutan kişi, iki zengin

* “Dikkat, Bayan Budd!”

Amerikalıyla konyak yudumlayıp sohbet etmekten zevk aldığı kadar hiçbir şeyden zevk almazdı; şimdi Lanny'ye rolünü oynamak düşüyordu. Sohbet esnasında lafı tesadüfen şuraya getirdi: Karısıyla beraber, Silahları Sınırlama Konferansının ilk günlerinde Lausanne şehrini ziyaret etmişti ve Almanlar dâhil orada bulunan mühim şahsiyetler hakkında içeriden hikâyeler anlatabilirdi. Bunu söyleyince bakın ne gelmişti aklına: Paris'teki Amerikan delegasyonu kadrosunda görev yapmış, oradaki insanların birçoğuyla tanışmış ve bir Alman casusunun İspanya'ya kaçmasına yardım etmişti. Başbakan Daladier aralarında olmak üzere Fransız siyasi partilerinin önde gelen mensuplarını da tanırdı ve Britanya Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden bazılarını evlerinde ziyaret etmişti. Evet, istisnai fırsatlara erişmiş bir genç adam olduğundan ve eğer lütfederse bir Reich Devlet Bakanına gayet faydalı olabileceğinden şüphe edilemezdi! O konuda tek laf edilmedi, ama havada hep şu düşünce uçuşuyordu: "Exzellenz, şu benim Yahudi tacir oğlunu bıraksanız ne olur sanki?"

VII

Herr Reichsminister Joseph Goebbels, Marcel Detaze'ın eserlerinin Almanya'da sergilenmeye uygun oldukları yönünde görüş belirtmeyi lütfetti; özellikle seçkin olmamakla beraber, hayli zararsızdı bunlar. Führer'in "Negroid" diye tasvir etmiş olduğu bir millete mensup bir ressamdan Goebbels'in daha fazlasını beklemesinin mümkün olmadığını anlamıştı Lanny. Bu kadarı yeterliydi ve Berlin'e gelmesi için Zoltan'a telgraf çekti.

Eşgüdüm içine sokulmuş bir basında yer bulmak için ne yapıldı? Arkadaşı daha gelmeden önce, Lanny bunu öğrendi. Gayet ciddi görünümlü, genççe bir adam uğradı; melon şapka giyen ve sıcak bir günde üzerine şapkanın asılabileceği bir yelek kanca-sı takan, böylece hem rahatlığı hem de saygınlığı aynı anda koruyacak şekilde giyinen Berlinlilerden biri. "Herr Privatdozent

Doktor der Philosophie* Aloysius Winckler zu Sturmschatten” yazıyordu kartvizitinde. Lanny’ye, nazik bir felsefi ses tonuyla, Detaze’ın şöhretini arttırma –veya bunun tersini yapma– imkânlarına sahip bir konumda olduğunu bildirdi. Privatdozent hem yetkili hem de kararlı biri olarak konuşuyordu; gözlerini kaçırmadan veya indirmeden, şöyle dedi: “*Sie sind ein Weltmann, Herr Budd.*” Doğru bir biçimde sunulurlarsa bu tabloların satışından büyük miktarda para kazanılabileceğini biliyorsunuz; ve ben ilk günlerden beri parti üyesiyim, büyük nüfuz sahibi insanların yakın dostuyum. Geçmişte onlara hizmetlerde bulundum, onlar da bana hizmetlerde bulundular. Bu işlerin nasıl yürüdüğünü anlarsınız.”

Lanny anladığını söyledi; fakat bu tamamıyla ticari bir girişim değildi; yaşarken sevdiği ve hâlâ hayran olduğu bir adamın eserlerini tanıtmaktı onun asıl amacı.

“Evet, evet, tabii ki,” dedi yabancı; sesi pahalı bir otomobilinki gibi yumuşak ve mırılayan bir sestti. “Ne istediğinizi anlıyorum ve onu size verebilecek konumdayım. Yirmi bin mark karşılığında, Marcel Detaze’ı ünlü bir ressam yapabilirim. Elli bin mark karşılığında, onu plastik sanatlar alanında yeni bir çağı başlatan insan yapabilirim.”

“Şey, bu hoş olurdu,” dedi Lanny. “Ama bunları yapma gücüne sahip olduğunuzu nasıl bilebilirim?”

“İki bin mark karşılığında, seçeceğiniz herhangi bir Berlin gazetesinde –eserlerinden birkaçının röprodüksiyonlarıyla birlikte– Detaze hakkında mükemmel bir değerlendirme yayımlanmasını temin edeceğim. Bu, anlıyorsunuz, bir test olacak ve yazı gazetede çıkıncaya kadar ödeme yapmak zorunda değilsiniz. Ama böyle bir yazıyı yayımlatmam halinde, önermiş olduğum daha büyük projelerden biriyle yola devam etmeyi üstleneceksiniz. Ucuz bir insan değilim ben ve siz Amerikalıların deyimiyle

* Bay Özel Hoca, Felsefe Doktoru.

** “Siz dünyayı tanıyan bir adamsınız, Bay Budd.”

*kleine Kartoffeln** ile ilgilenmem. Yazıyı kendiniz yazabilirsiniz, ama bana malzemeyi verip de yazıyı benim hazırlamama müsaade ederseniz daha akıllıca olurdu, çünkü Berlin toplumunu tanıdığımdan sizin amaçlarınıza daha kesin olarak hizmet edecek bir şey üretebilirim.”

Böylece, Zoltan Kertezsi’nin otele geldiği sabah, Lanny onun eline yeni basılmış bir gazete verdi; gazetede, Detaze üzerine hem bir eleştirmen yetkinliğiyle hem de bir gazetecinin canlı üslubuyla kaleme alınmış bir yazı bulunmaktaydı. Zoltan gözlerini yazının üstünde gezdirip haykırdı: “Bunu nasıl yaptın Allah aşkına?”

“Oh, yetenekli bir basın danışmanı buldum,” dedi öteki. Zoltan’ın vicdan sahibi olduğunu biliyordu, oysa Avusturya’dan Naziland’a geçtiğinde vicdanını bir kenara bırakmıştı Lanny.

O sabah daha sonra, Herr Privatdozent yine uğradı ve Lanny’yi bir gezintiye çıkardı. Detaze’in üvey oğlu, üvey babasının plastik sanatlar alanında yeni bir çağı başlatan insan olmasını istediğini söyledi ve çok büyük miktarlarda ve o gazete yazısıyla aynı kalitede tanıtım yaratılması şartına bağlı olarak, sergiden önceki bir hafta ve sergi süresince iki hafta için on biner mark tutarında ödeme yapmayı teklif etti. Herr Privatdozent bunu kabul etti ve otele geri döndüler; belki de görüldüğü kadar masum olmayan Zoltan, bir kampanya planı tasarlamak üzere onlarla kafa kafaya verdi.

VIII

Uygun sergi odaları kiralandı ve hep güvenilir Jerry Pendleton, Bienvenu’de resimlerin ambalajlanmasına nezaret etti. Bir kamyon tuttu ve sürücüyle nöbetleşe, kamyonun içinde uyuyarak ve o değerli yükü hiçbir yere uğramadan dosdoğru yol aldılar. Güzellik ve kocası trenle geldiler – onun gelmesine engel olmaya imkân yoktu ve zaten bizzat kendisi bir ilave gösteri olarak seyahat masrafına değermişti. Ellili yaşlarının ortasındaydı ve Lanny ya-

* Önemsiz, değersiz şeyler anlamındaki *small potatoes* deyiminin Almanca hali.

nında dururken bunu inkâr edemezdi, ama hâlâ bir gül goncasıydı ve bir zamanlar nasıl bir kadın olduğu sorulsa, kanıtlamak için son derece güzel iki tablo vardı. Resimlerin yakınında durması ziyaretçilerin merakını çok tahrik ediyordu, zira böylece karşılaştırma yapabiliyorlardı. Yeni bir çağı başlatan insanın dul hanımı ve kadının oğlu –ama ressamın oğlu değil– hayır, bu Negroid ırklar cinsel serbestliğe eğilimli oluyorlar. Amerikalılara gelince, onların boşanmaları çok gayriciddi. Vahşi ve karışık Batı’da özel bir kasabaları varmış;* burada kalbi kırık kibar hanımlar boşanmak için birkaç hafta kalırlar ve o süre içinde kovboylar ve Kızıl-derililerde teselli bulurlarmış.

“Profesyonel güzellik” için, bu sergi iki hafta boyunca öğleden sonraları ve akşamları bir çeşit kabul töreniydi ve o bunun tek dakikasını kaçırmadı. Ağırlayıcı, hayat hikâyecisi, tarihçi, danışman, rehber ve –ihtiyaç olması halinde– satış asistanı olarak benzersiz bir parçası olduğunuz bir sergiye dostlarınızı davet edebilmek çok zevkli ve seçkin bir şeydi! Daima candan ve nezaketli davrandı; ekâbir takımının samimi bir arkadaşıydı, ama alt sınıflardan bir sanatseveri de asla hakir görmezdi. Zoltan unutulmaz bir iltifatta bulundu ona: “Azizim Güzellik Budd, benimle evlenmeni ve dünyayı dolaşıp resim tanıtımı yapmamızı istemeliydim senden.” Güzellik, gamzesini gösteren en iyi tebessümüyle, karşılık verdi: “Niçin istemedin?” (Bay Dingle orada değildi; Freddi hakkında bir şeyler öğrenmek ümidiyle medyumlarından birine gitmişti. Fakat bunun yerine kendi babasından uzun mesajlar aldı; babası ruhlar âleminde çok mutluydu ve eski haline göre ahlaken çok gelişmişti. Sözlerinin doğruluğundan emin olmasını söyledi oğluna.)

Almanya’da hâlâ zengin insanlar vardı. Ruhr bölgesinin çelik patronları, elektrik üreticileri, savunma araçlarını üretebilecek fabrikaların sahipleri – tüm bunlar Anavatanın en tepesinde oturmaktaydılar. Sendikaları yok etmiş olarak, grevlerden kork-

* Boşanmanın kolay olduğu, Nevada’daki Reno şehri.

maksızın düşük ücret ödeyebiliyor ve böylece kârlarının gitgide artacağına güvenebiliyorlardı. Sağlam yatırım alanları arıyorlardı ve on yıl önce, elmaslar ile eski ustaların resimlerinin enflasyona dayanıklı yatırımlar olduğunu öğrenmişlerdi. Para babaları genelde pek fazla kültüre sahip değildiler, ama okumayı bilirlerdi ve arka arkaya birçok gazetede yeni bir plastik sanatlar ekolünün öne çıkmış olduğunu gördükleri zaman, koleksiyonlarında bu yeni tarzın en azından bir numunesinin bulunması gerektiğine karar verdiler. Yaşlı ve emekli olanlar sergiyi ziyaret ettiler; orta yaşlı ve meşgul olanlar zevcelerini veya kerimelerini gönderdi. Bir manzara için yirmi veya otuz bin mark onları dehşete sokmuyordu; tersine, bir Detaze tablosunu övünülecek bir şey haline getiriyordu.

Sonunda öyle oldu ki Lanny, annesi ve kız kardeşinin* kazançları -Zoltan'ın yüzde onluk komisyonu çıkarıldıktan sonra- becerikli Herr Privatdozent'e ödemiş oldukları parayı yirmi kat geçiyordu ve Zoltan bu yetenekli tanıtımcıya biraz daha ödeme yapıp gösterişli şöhret kampanyasına bir hafta daha devam etmelerini önerdi. Irma bile etkilendi ve zaten iyi tanıdığı resimlere yeni bir gözle bakmaya başladı. Bir gün İngiltere veya Fransa'da sahip olmaya niyet ettiği modern tesisatlı malikâne için resimlerin hepsini alıkoymak daha iyi olmaz mıydı acaba diye merak ediyordu. Kocasına şöyle dedi: "Kendini işe verdiğinde ve bir Kızıl gibi konuşmayı bıraktığında her şeyin ne kadar daha iyi gittiğini görüyorsun!"

IX

Detaze sergisi, tarih boyunca sahnelenmiş en acayip gösterilerden biriyle aynı zamana denk geldi. Naziler, Reichstag'ı yakma girişiminin suçunu Komünistlere yüklemişlerdi; Nazizmin hasımlarıysa, yangının iktidarı ele geçirebilmek amacıyla Hitlerciler tarafından tertiplenmiş bir komplo olduğunu iddia

* Lanny'nin (aynı babadan, farklı bir anneden) kız kardeşi, Bess.

ediyorlardı. Londra'da *Hitler Terörünün Kahverengi Kitabı*'nın yayımlanmasıyla bu tartışma kritik bir noktaya geldi. Bu kitap, yangın için Nazileri itham ediyordu; onların en berbat teröristlerinden olan, Breslau'nun Nazi Polis Amiri, bir grup S.A. üyesini Göring'in ikametgâhında başlayan tünelden Reichstag binasına geçirmişti; bu adamlar her tarafa yanıcı malzemeler saçmış, diğer bir grup ise yarım akıllı bir Hollandalı serseriye bir pencereden içeri sokmuş ve gazlı bir çakmakla etrafı tutuşturması için onu yönlendirmişti. Tüm dünya buna inanmaya başlıyordu artık ve Naziler konudan kaçamazlardı. Altı veya yedi aydır kanıt hazırlamakla meşgul olmuşlardı ve Eylül ayında büyük bir kamu davası başlattılar. Hollandalıyı yangını çıkartmakla, üç Bulgar Komünist ile bir Alman'ı da ona yardım etmekle suçluyorlardı. Böylece konu, sadece Almanya'da değil, haber okunan ve siyasi sorunlar tartışılan her yerde, üç ay sürecek bir propaganda savaşına dönüştü. On bir sayfa tutan tanık beyanları alındı ve radyoyla yayımlanmak üzere, tanık beyanlarından yedi bin tane elektrikli ses kaydı yapıldı.

Yargılama heyeti, Leipzig'deki Alman Yüksek Mahkemesinin Dördüncü Ceza Dairesiydi; ilginçtir, üç yıl önce aynı heyet önünde, "Kumda kelleler yuvarlanacak," sözlerini sarf etmişti Adolf Hitler. Şimdi o tehdidini yerine getirecekti. Maalesef, mahkeme yargıçlarının beşini birden "eşgüdüm" içine koymayı ihmal etmişti; belki de, dünyanın olumsuz görüşünden çekinerek, bunu yapmaya cesaret edememişti. Yerleşik hukuki usullere epeyce riayet edildi ve sonuç öyle bir fiyasko oldu ki Naziler bundan bir ders çıkardılar; siyasi sanıklar bir daha asla halka açık bir duruşmaya katılma ve onları suçlayanlara sorular yöneltme fırsatına sahip olmayacaklardı.

Ekim ve Kasım aylarında mahkeme Berlin'e geldi ve boş zamanı olan kişiler için bedava bir gösteri sahneye konulmuş oldu; özellikle, içten içe, Nazilerin rezil olduklarını görmekten mutlu olanlar için. Beş sanık yedi ay boyunca zincirler içinde tutulmuşlardı ve yargılamanın tamamı süresince mahkeme salonunda

zincirli halde durdular. Gösterinin trajik yanını, yarım akıllı olduğu gibi yarım da kör olan, van der Lubbe adındaki Hollandalı oluşturmaktaydı; ağzından ve burnundan salya akıyordu. Kıkırdayıp sırtıyor, belirsiz cevaplar veriyor, kendi haline bırakıldığına uyuşuk ve bezgin bir edayla oturuyordu. Gösterinin melodram yanını, tüm dikkat ve alakayı üstüne çeken Bulgar Dimitrov* oluşturmaktaydı; bir dünya adamı olduğu kadar bir bilge, hazırcevap, uyanık ve bir aslanın cesaretine sahip olan Dimitrov, yargılamayı anti-Nazi propagandaya çevirdi; ona eziyet edenlere meydan okudu, onlarla alay etti, onları öfkeden deliye döndürdü. Onu üç kere mahkeme salonundan çıkardılar, ama geri getirmek zorunda kaldılar. O zaman yine dalga geçti, meydan okudu ve devrimci hedeflerini açıkladı.

Kısa zamanda açıkça belli oldu ki ne Dimitrov ne de diğer sanıklar, van der Lubbe'yi hiç tanımamışlardı ve Reichstag yangınıyla hiçbir alakaları yoktu. Reichstag binasında, yarım akıllı Hollandalıya benzeyen bir arşiv memuru varmış ve Komünist Torgler'in** onunla konuştuğu görülmüş, ama Hollandalıyla değil. Yanılgı buradan kaynaklanmıştı. Dava tedricen *Kahverengi Kitap* adlı yayını konu alan bir yargılamaya dönüştü; kitabı yazan ama ortada görünmeyen Britanyalı komite savcılık makamıydı, Naziler ise sanık mevkisinde. Goebbels mahkemenin huzuruna çıktı ve kitabı ağır bir dille suçladı. Dimitrov onunla alay etti ve onu gülünç bir hale koydu. Sonra da Prusya eyaletinin şişman başkanı geldi; onun için ciddi bir meseleydi bu, çünkü kundakçılar onun ikametgâhından hareket etmişlerdi ve neler olduğunu bilmediğini düşünmek zordu gerçekten. Bulgar'ın acıtan suçlamaları altında Göring kendini tamamen kaybetti ve Dimitrov'un dışarıya çıkarılmasını emreden mahkeme başkanı tarafından kurtarılması gerekli oldu. Dimitrov dışarıya çıkarılırken, Gö-

Georgi Dimitrov (1882-1949): Bulgaristan'da sosyalist yönetimin kurucusu ve ilk başbakanı. Reichstag yangını davasında Nazi suçlamalarına karşı yaptığı savunmayla dünya çapında ün kazanmıştır. Türkçede yayımlanmış kitapları vardır.

** Sanıklardan biri; Alman komünist.

ring arkasından bağıırıyordu: “Senden korkmuyorum, alçak herif. Senin tarafından sorgulanmak için gelmedim ben buraya... Sahtekâr adam, sen darağacına layıksın! Hapisten çıktığında seni yakalarsam pişman edeceğim!” Prusya eyaletinin başbakanı ve tüm Almanya’nın devlet bakanı için pek ağırbaşlı bir hareket tarzı değil!

X

Bu eğlendirici olaylar esnasında, Lanny Budd’ın otel adresine iki mesaj geldi. Bunlardan ilki üzücüydü gerçekten; babasından bir telgraf, Budd Silah İmalatçıları Şirketinin yönetim kuruluna yeni seçilen üyelerin toplanmış ve hem Robbie’nin hem de kardeşinin umutlarının boşa çıkmış olduğunu bildiriyordu. Genç olan kardeşin zafere çok yaklaştığını gören Lawford, Budd tahvillerini elinde tutan sigorta şirketinin desteğiyle, hiç beklenmedik şekilde ortaya çıkıveren bir Wall Street grubuna yanaşmıştı. Büyükbaba Samuel’in tüm hayatı boyunca korktuğu ve olmaması için uyarılar yaptığı şey – Budd firması ailenin elinden alınmıştı!

“Ah, Lanny, ne korkunç!” diye bağırdı Irma. “Konuyla ilgilenmek için orada olmalıydık.”

“Bir şey yapabilir miydik, emin değilim,” diye karşılık verdi Lanny. “Robbie öyle düşünmüş olsaydı, hiç kuşku yok, bize telgraf çekerti.”

“Lawford Amca’nın yaptığı, aileye karşı bir ihanet olmuş!”

“Öyle bir adamdır o; suç işleyen o karanlık kalplilerden biridir. Her ikisinin de tüm hayatları boyunca deli gibi arzu ettikleri ödülü Robbie’ye bırakmaktansa onu vurabileceği düşüncesi birçok defa aklımdan geçmiştir.”

“Şimdi yapılan düzenlemeden ne elde ediyor?”

“Robbie’yi dışarıda bırakmanın zevkini; ve elbette ki Wall Street takımından para almış olabilir. Her ne olursa olsun, Robbie’nin kendi sözleşmesi var, onu işten çıkaramazlar.”

“Tüm o hisseleri boşuna almışım!” diye ünledi genç kadın.

“Boşuna değil, ama yüksek bir fiyattan, korkarım. Meseleyi etraflıca incelemesi ve hisseleri satmamız veya elde tutmamız konusunda bize tavsiyede bulunması için Joseph Amca’ya* telgraf çeksen iyi olur. Robbie bize ayrıntıları yazacaktır, kuşkusuz.”

Diğer mesaj çok farklıdı; zarfın üzerinde Lanny’nin kendi el yazısıyla adresi yazılı olan bir mektup. Bunu görünce Lanny’nin kalbi hızla çarptı, çünkü o zarfı Hugo Behr’e kendisi vermişti. Münih’ten postalanmıştı mektup ve Lanny onu hemen yırtarak açtı ve Hugo’nun bir gazeteden altı tane harfi kesip bir kâğıda yapıştırmış olduğunu gördü – insan kaçıranların ve başka fesatçıların iyi bildikleri bir kimlik gizleme yöntemi. *Jawohl*** tek bir kelime veya iki ayrı kelime olabilir. Hugo bu harfleri kâğıdın üzerine yapıştırırken ilk ikisinden sonra boşluk bırakmıştı; böylece, Freddi Robin’in Dachau’da ve iyi olduğunu söylüyordu Lanny’ye.

Amerikalı genç adam, babasının yitirilen umutlarını ve kendi yitirilen mirasını unuttu. Kafasından ağır bir yük kalkmıştı. İki telgraf gönderdi; birini Juan’daki Bayan Dingle’a –bu gibi mesajları Robin’lerin açması kararlaştırılmıştı– diğerini Newcastle’daki Robbie’ye: “Klarnet müziği şahane,” şifre böyleydi. Vefalı oğul, ikinci telgrafa şunları ekledi: “İçten sempati çok dert etme seni hâlâ seviyoruz.” Robbie acı bir gülümsemeyle okuyacaktı bunu.

Irma ve Lanny, Hugo’nun mesajını küçük parçalar halinde yırtıp Berlin’in geniş lağımlarına gönderdiler. Prusya hükümetinin başından bir lütuf elde etme umutları vardı hâlâ. Üsteğmen Furtwängler her an ortaya çıkabilir ve “Yiddiş dostunuzu bulduk,” diyebilirdi. O zamana dek, Lanny sadece bekleyebilirdi; zira ekâbir takımı arasında ahbaplıklar kurmaya çalışırken onlara şöyle denmez: “Bana yalan söylemekte olduğunuza kanaat getirdim ve görüşmelerimize bu kanaate istinaden devam etmemizi öneriyorum.” Hayır, Lanny şunu bile diyemezdi: “Kuşkularım var.” Çünkü o zaman Üsteğmen şaşırılmış görünür ve sorardı:

* Irma’nın amcası, Joseph Barnes.

Ja, wohl şeklinde yazılırsa, “Evet, iyi” anlamına gelir.

“Bunların dayanağı nedir?” Lanny şunu da diyemezdi: “Daha çok çaba göstermenizi rica ederim.” Diyemezdi çünkü önemli kişilerin hep meşgul oldukları kabul edilmeliydi.

XI

Detaze resimleri için ödenen dört yüz bin markı aşkın para Berlin bankalarına yatırılmıştı. Lanny ve Zoltan bu parayı Amerikalı müşterileri için sanat eserleri almakta kullanabilecek, Amerikalı müşterileriye ödemelerini New York’ta yapacaklardı. Böylece, Lanny ve Zoltan, Nazilerden lütuf istemek zorunda olmayacaklardı. Lanny, Amerika’daki müşterilerin bir listesinden bilgi edinmişti; Zoltan’ın ise yıllardır genişletmekte olduğu bir listesi vardı. Dolayısıyla, yeterli miktarda iş yapmak zor olmayacaktı. Tüm işlemlerin kazancını eşit olarak pay etmeyi kararlaştırmışlardı.

Lanny sergiyi bir hafta süreyle Berlin’e götürmeyi önermiş, arkadaşları da bunu onaylamıştı. Sanatsever bir toplum vardı orada ve mutlaka satış yapılacaktı; ayrıca, Güzellik bu işten keyif alıyordu ve Lanny orada hangi resimlerin satılabileceğini biliyordu. Satılmamış olan Detaze’ları Fransa’ya geri götürmek için Berlin’de bekleyip duran Jerry Pendleton resimlerin ambalajlanması ve Münih’e nakledilmesiyle ilgilenecekti. Herr Privatdozent, onlara, Nasyonal Sosyalizmin beşiği olan Bavyera kentinde* daha da çok nüfuz sahibi olduğuna dair güvence verdi. Hizmetlerine karşılık on beş bin mark daha alacak ve ayrıca iki haftalık masrafları da ödenecekti. Adam yüksek bir hayat yaşamayı planlıyordu.

Hugo Behr, Berlin’e dönerek, Dachau kampındaki S.A. muhafızlarından biri olan, partiden eski bir tanıdığıyla temasa geçmiş olduğunu haber verdi. Hugo, bu adama, genç bir arkadaşının bir Yahudi’den alacaklı olduğunu ve arkadaşının bu Yahudi’nin hâlâ sağ olup olmadığını ve eğer sağsa dışarıya çıkma ihtimali olup olmadığını merak ettiğini söylemişti. Adamın daha sonra bildirdiğine göre, Freddi Robin dört beş aydır kampta bulunuyormuş, ama S.A.

* Nasyonal Sosyalizmin beşiği olan Bavyera kenti: Münih.

adamı bunun sebebini bilmiyormuş. Freddy'yi "iyi" olarak bildirmiş olmasının nedeni, muhbirin işitmiş olduğu kadarıyla, Freddy'nin sağ olması ve halen kötü muamele görmemesiydi. Dachau'da hiç kimse mutlu değildi, özellikle de herhangi bir Yahudi.

Hugo ekledi: "O adama güvenebiliriz sanırım, çünkü onunla uzun bir sohbet yaptım ve gördüm ki olanlar hakkında büyük ölçüde benim gibi düşünüyor. Yaptığı işten bıkmış, böyle bir işte çalışmak değilmiş onun beklediği. Aynı şekilde hisseden daha birçoklarının olduğunu, ama her zaman konuşmadıklarını söylüyor. Bilirsin, Lanny, Almanlar doğuştan zalim bir halk değildir ve aralarındaki en hayvani, en külhanbeyi tiplerin özel olarak seçilip mevki sahibi yapılmasından hoşlanmıyorlar."

"Bunu söyledi mi?" diye sordu Lanny.

"Daha fazlasını söyledi. Tüm Yahudilerin Almanya'dan çıkarıldığını görmekten zevk alacağını, fakat sırf Yahudi diye onları hapsedip dövmenin anlamsız olduğunu söyledi. Ben de ona kendi düşüncemi söyledim; partinin yanlış bir yola sürüklendiğini ve onu doğru yola koymanın parti tabanına düştüğünü anlattım. Dediklerime ilgi gösterdi ve belki Dachau'da örgütlü bir grubumuz olacak."

"Gayet güzel," diye yorum yaptı Amerikalı, "ve sana ebediyen minnettarım. Çok yakında Berlin'e gidiyorum ve belki sen yine gelebilirsin. Eğer yine gelersen, arkadaşın için bir mesajım daha olacak." Bunları söylerken, yüz marklık banknotlardan oluşan küçük bir tomar çıkardı cebinden ve bunları dostunun cebine sokuverdi - otomobilde yan yana oturduklarından elini beş on santimetre uzatması yeterliydi.

XII

Lanny karısına şöyle dedi: "Şişman Generalin keyfini beklemeden Freddy'yi dışarı çıkarmanın bir yolu olabilir."

"Ah, dikkatli ol!" diye heyecanla konuştu Irma. "Göze alınması korkunç bir risk!"

“Sadece bir son çare olarak. Ama hakikaten ülkedeki bütün toplama kamplarını araştırmak için Göring’in yeterince zaman geçirmiş olduğunu düşünüyorum.”

Üsteğmen Furtwängler’i aramaya ve vaat edilen araştırma hakkında sorular sormaya karar verdi. Ama bunu yapmayı ertesi sabaha dek erteledi ve bunun için henüz harekete geçmemişti ki genç kurmay subayının geldiği haber verildi. Bir hizmetçi onu süit daireye çıkardı. “Herr Budd,” dedi subay, “önümüzdeki iki veya üç gün için serbest misiniz?”

“Serbest olabilirim.”

“Seine Exzellenz mahkemeye icabetinin yorgunluğundan sonra bir tatili hak etmiş bulunuyor.” Ciddi genç subay bunu söylerken en ufak bir gülümseme belirtisi göstermedi. Lanny de son derece ciddi bir edayla başını sallayarak aynı fikirde olduğunu ifade etti. “Seine Exzellenz, Schorfheide’deki Prinz von Schwarzeröber’in topraklarında bir av partisine çıkıyor ve ona refakat etmenizden memnun olacaktır.”

“Gerçekten büyük bir nezaket göstermişler,” diye karşılık verdi Amerikalı, dikkatle ayarlanmış candan bir tavırla. “Şeref duyuyorum ve Generali daha iyi tanıma fırsatından mutlu olacağım.”

“Maalesef,” diye ekledi öteki, “yanılmıyorsam siz Amerikalıların deyimiyle bir ‘erkek geyik’ işi olacak bu av partisi.”

Almanya ormanlarındaki avcılığı bilen Lanny gülümsedi: “İki anlamda bir erkek geyik işi.* Karım burada kalmaya itiraz etmeyecektir, çünkü onu meşgul halde tutan arkadaşları var.”

“Pekâlâ, o zaman,” diye karşılık verdi Üsteğmen. “Yarın saat on beşte otomobil sizi almaya gelecek.”

Daha sonra, genç çift arabaya binip uzaklaştı ve durumu konuştular. “Bu adamın istediği bir şey var,” dedi Lanny. “Sanırım, ne olduğunu öğreneceğim artık.”

“Bırak o konuşsun,” diye uyardı Irma. “Beklentisinin hep bu olduğunu gördün.” Kocasından dokuz yaş daha küçüktü ve Ge-

* Stag kelimesi İngilizcede hem erkek geyik anlamına, hem de erkeklerle mahsus, yalnızca erkeklerin katıldığı (toplantı, eğlence vs.) anlamına gelir.

neral ile sadece bir defa karşılaşmıştı, ama onun hem maddi hem de manevi bakımdan gösterişe ne kadar düşkün olduğunu biliyordu. “Partideki en büyük adam, hükümetteki en büyük adam, belki de dünyadaki en büyük adam olduğunu ispatlamak zorunda. Buna inandığına onu ikna edersen, senin için her şeyi yapacaktır.”

Lanny’nin annesi ona hayatı boyunca böyle bir eğitim verip durmuştu. Lanny merak etti: Irma bunları Güzellik’ten mi öğrenmişti, yoksa hepsinin o Büyük Annesinden mi?

23

*Dünyanın Bütün Ülkeleri**

I

LANNY çocukluğunda feodal sistemin Stubendorf’taki işleyişini gözlemlemiş ve onu babayani ve keyifli bulmuştu; o yüzden, Nazilerin aynı keşfi yapmış olmalarını anlayabiliyordu. Av partisine çıkan topluluk, o ünlü filonun komutanlığını von Richthofen’den sonra üstlenen yaman bir havacı olduğu günlerde Yüzbaşı Göring’in arkadaşları olan o büyük toprak ağalarından birinin özel av sahasına gidecekti. Bu zengin Junkerler, çıkarlarının gözetileceğine Göring’in teminat vermesi üzerine Hitler partisile ittifak yapmışlardı ve Göring şimdi o sözün tutulmasını sağlıyordu. Prusya’da herhangi bir “İkinci Devrim” filan olmayacaktı, eğer hükümetin başı öyle bir devrimi engelleyebilirse; zaten Göring de bunu engelleme gücüne sahip olduğuna inanıyordu.

Lanny’nin “tank” diye adlandırdığı o altı tekerlekli Mercedes otomobilde gidiyorlardı. Şoför ve onun yanında oturan muhafız, her ikisi de tepeden tırnağa silahlı, kara üniformalar giymiş Schutzstaffel adamlarıydı. İriyarı General arka koltuğa kaykılmış, Lanny de onun yanındaki şeref mevkisine oturmuştu. Açılır ka-

* *Matta’ya Göre İncil, 4:8.*

panır iki koltukta, Dünya Savaşı günlerinde Generalin silah arkadaşı olan bir Reichswehr subayı, Oberst Siemans, ve Birahane Darbesinden sonra İsviçre'ye kaçarken Göring'e eşlik etmiş bir S.A. adamı olan Yüzbaşı Einstoss oturmaktaydı. İkinci bir otomobil arkadan geliyordu; bunun içinde Furtwängler, başka bir kurmay subayı, bir sekreter, bir telefon operatörü, bir de uşak vardı.

"Tank" içinde seyahat edenler, yargılamadan bahsettiler. Lanny eğer kendisi orada olmasaydı neler diyeceklerini işitebilmeyi arzu ederdi, ama buna imkân yoktu. O beş tutuklu sanığın Şeytanın dölü oldukları ve Generalin de Dimitrov'u mahvetmiş olduğu varsayımıyla konuşuyorlardı. Lanny'ye dış dünyanın görüşünün ne olacağını sorduklarında, insanların neye inanmak işlerine geliyorsa ona inanmaya eğilimli oldukları ve dış dünyanın Nazilerden korktuğu, çünkü onların Almanya'yı yeniden silahlandırmaya niyet ettiklerinden kuşkulandığı cevabını verdi Lanny. Böylece, insan eğer temkinli olursa, yalan söylemekten kaçınmak ve aynı zamanda başkalarını gücendirmekten sakınmak mümkün oluyordu.

Cümle âleme yoldan çekilmesini ihtar eden gür sesli bir kornayla, gayet yüksek hızda gidiyorlardı. Gün batımına doğru, karayolunu terk edip sık bir ormana girdiler; özel bir yolda birkaç kilometre gittikten sonra, onları karşılamak için iyice aydınlatılmış bir av köşküne vardılar. Geniş bir salon, yerde ayı postları, duvarlarda hayvan kafaları; bir köşede camlı bir dolabın içinde tüfekler, diğer köşede bir ziyafet masası; içinde yanan kütükler olan, taştan yapılmış büyük bir şömine. Ev sahibi yoktu – burası Generale bırakılmıştı. Yeşil ormancı uniformaları giymiş hizmetçiler içki getirdiler. Seine Exzellenz akşam yemeğini emredince, birbiri peşi sıra adamlar geldi. Hepsinin ellerinde gümüş tepsiler vardı; birinci tepside fırından yeni çıkmış kocaman bir domuz kellesi, ikinci tepside bir geyik budu, üçüncüde birkaç tane çalıhorozu (tavuktan büyükçe bir cins av kuşu), dördüncüde ise tavşan eti yahnisi vardı. Lanny, feodal sisteme uygun böylesi bir sofrada, ancak gülebilir ve insaf dileyebilirdi. Onu ağırlayan kişiyse, iştahlı bir insan olarak

nam yapmasından gururlu bir halde, başkalarının onun bu alandaki üstünlüğüne boyun eğmelerinden mutluydu.

İçkiye gelince, yine aynısı geçerliydi. Sıcak punç ve soğuk Moselle,* alevli konyak tabakları, kokteyl çeşitleri, bira – belirli bir sıra yoktu sanki; yiğit hava kumandanı gördüğü her şeyi alıyor ve daha fazlasını istiyordu. Lanny müzik yoluyla kurtardı kendini; şarkı söylemeye başladıkları zaman, punç bardağını alıp piyanoya gitti, çaldı ve söyledi: “*Evin yolunu gösterin bana, çocuklar*” ve küçükken babasından öğrenmiş olduğu başka “kolej şarkıları”. General keyif aldı bunlardan, Lanny de onu çeşitli türlerde komik Amerikan şarkılarıyla eğlendirmeye devam etti: *Yanki Karalaması* ve *Devrilip Gitti McGinty* ve *Bu Gece Şehrin Eski Mahallesinde Hava Çok Isınacak*. Hepsinin İngilizce bilip bilmediği önemli değildi, çünkü kısa zaman içinde bildiklerini bilmez hale geldiler. *Benim Eski Kentucky Yuvam* şarkısını çaldı, ağladılar; *Arkansaslı Gezgin* ve *Samandaki Hindi* şarkılarını çaldı, dans etmeye çalıştılar. Lanny tuşlara öyle bir vuruyor ve Prusya eyaletinin başı da öyle coşkuyla takdir ediyordu ki üst kattaki yatak odasına çıkması için yardım etmeye kalkan uşağını tersledi; bir yanında genç Amerikalı, diğer yanında Doğu Almanya’dan mavi gözlü bir hanımın oturmasında ısrar etti.

Feodal sistemin bir diğer yönü de buydu işte. Lanny bunun bahsini işitmişti ve şimdi uygulamasını görüyordu. O ağır, yağlı yemekleri getirmiş olan erkek hizmetçiler ortadan kaybolmuşlardı ve tatlılar, kahveler, çeşitli içecekler, köylü kıyafetli genç kadınlarca servis edilmekteydi; bunların sık örülmüş lepiska saçları bellerine kadar uzanıyordu. Onlar fahişe değil, hizmetçilerin ve yanaşmaların kızlarıydı; üniformalar içindeki bu yüce beyefendilere reverans tapıyorlar, davet edildikleri zaman onlarla dans ediyorlar ve onların daha ileri alakalarıyla onurlandırılmaya hazır durumda bekliyorlardı. Pek fazla cilveleşme veya dil dökme gerekli değildi; verilen emirlere itaat ediyorlardı. Lanny bakımın-

* Almanya’da aynı adlı nehrin vadisinde yetişen üzümle yapılan sek beyaz şarap.

dan ne mutlu ki hepsine yetecek kadar çok değildiler ve onun feragat etmesi takdirle karşılandı.

Topluluk ertesi gün geç kalktı. Acele etmeye gerek yoktu, çünkü bu türden avcılık, hayvanların keyfine göre değil avcılarının keyfine göre seyreder. Bir “kuşluk” yemeğinden sonra, ormandaki bekleme yerlerine dağıldılar. Çalılara vurup gürültü çıkaran adamlar, geyikleri, mandaları, domuzları oralardan açık yerlere doğru sürdüler. General ile aynı bekleme yerinde bulunmanın şerefine mazhar olan Lanny, o yüce insanın ateş etmesine kadar saygıyla bekledi ve sıranın onda olduğu söylenince, Budd Silah İmalatçıları Şirketinin itibarına halel getirmedi. Halel getirmemesi iyi olurdu, çünkü Robbie’nin bu değerli bağlantılardan pek yakında yararlanacağını tahmin ediyordu.

II

Seine Exzellenz, bir tüfeğin tetiğine basmak suretiyle beden terbiyesi ve rahatlama temin etmiş halde av köşküne döndü ve idarenin dizginlerini ele aldı. Öyle görünüyordu ki buraya bir telefon hattı çektirmişti ve birkaç saat boyunca raporları dinleyip emirler verdi. Genellikle kızgın görünüyordu – yoksa bu onun idare şekli miydi yalnızca? Berlin’le, bakır bir tel aracılığıyla değil, hava aracılığıyla iletişim kurmaya çalışıyordu âdeta. Bögürmeleri köşkün her tarafında yankılanıyordu ve bunları işitmeye çok istekli olmayan Lanny bilardo odasına gitti ve küçük rütbeli o iki subayın birbirlerinden ufak meblağlar kazanmalarını seyretti. Arada sırada, ses tonları epeyce yükseldiğinde, Lanny’ye bakıp sırtıyorlar, o da onlara sırtıyordu. Astların bir imtiyazıydı böyle davranmak.

Misafir, o güzel, derin ormanda yürümeyi isterdi, fakat onu ağırlayanın emrine amade bulunması gerektiğini düşünüyordu; ve nitekim Prusya eyaleti ertesi güne ait emirlerini aldıktan sonra, Lanny huzura çağrıldı ve bir av partisine niçin davet edilmiş olduğunu öğrendi. Kenarları vizon kürkünden gök mavisi bir

sabahlık içinde rahat bir tavırla kaykılmış olan, Alman Hava Kuvvetlerinin heybetli komutanı, sohbeti uluslararası mecralara yönlendirdi ve diğer Avrupa başkentlerindeki hâkim çevrelerin tutumuna dair gerçek bilgiler edinmenin zorluklarını açıklamaya koyuldu. Çok sayıda casusları vardı, onlara cömert maaşlar ödüyor ve masraf hesaplarını şişirmelerine göz yumuyordu; ama en sadık olanların en az sayıda bağlantıları vardı, en çok bağlantıları olanlarsa diğer taraf için çalışmaya yatkındılar.

“Anla beni, Budd,” –o samimiyet aşamasına gelmişti– “seni istihdam edebileceğimi düşünecek kadar budala değilim. İyi para getiren bir mesleğin olduğunu biliyorum, ayrıca da zengin bir karın olduğunu. Benim de vardı öyle bir karım ve öyle bir eşin alaka beklediğini ve insanı pek özgür bırakmadığını keşfettim. Fakat sen etrafta dolaşıyor ve olan biteni öğreniyorsun; ve hiç şüphesiz, önemli bir şey öğrendiğin zaman bunun önemini fark ediyorsun.”

“Arada sırada öyle olmuştur sanırım,” dedi Lanny, çok fazla olmasa da bir yaklaşma eğilimi göstererek.

“Benim istediğim, bir casus değil, bir dost; şeref hissine itimat edebileceğim bir centilmen ve ayrıca Almanya’da Kızıl tehdidin bastırılmasında ve belki daha sonra da o yılanların kuluçka mekânı olan yuvanın* imha edilmesinde bizim gayretimizin önemine kayıtsız olmayacak bir centilmen. Elbette, böyle bir amacı onaylamak için bir Alman olmak gerekmez.”

“Sizinle aynı fikirdeyim, Exzellenz.”

“Bana Göring diye hitap et,” diye buyurdu yüce insan. “Uşaklar ve yağcılarla iş yapmanın ne kadar bezdirici olduğunu anlayabilirsin herhalde. Düşündüğünü söyleyen bir adamsın sen ve seninle boks yaptığımda gerçek bir rekabet oluyor.”

“Teşekkür ederim, Ex... Göring.”

“Eminim anlıyorsun ki biz Naziler küçük bahisler için oynamıyoruz. Eğer benim dostum olursan, istediğin herhangi bir şeyi

* Sovyetler Birliği kastediliyor.

alabileceğini bilmek için yeterli hayal gücüne sahip az sayıdaki insandan birisin sen. Ben dünyadaki en zengin adamlardan biri olacağım – para için yanıp tutuştuğumdan değil, yapılacak bir işim olduğu ve para bunun araçlarından biri olduğu için. Geleceğin mirası haline gelecek muazzam bir sanayi kuracağız ve bunu kesinlikle Yahudilerin veya başka Bolşevizm vasıtalarının eline bırakmayacağız. Er veya geç, Rusya'nın sanayisini devralacak ve modern pratiklerle uyumlu hale getireceğiz. Tüm bunlar için akıllı ve yetenekli kişilere ihtiyacımız var. Kişisel olarak benim, her konuda benimle aynı bakış açısına sahip insanlara ihtiyacım var ve şahane bir ölçekte ödeme yapmaya hazırım. Gerçek bir ortak ve partner olacak bir adam için yapacaklarımın sınırı yoktur.”

“İltifatınız beni memnun ediyor, azizim Göring, ama böyle bir rol için kendi niteliklerimden kuşku duyarım. Elbette, kendi Almanlarınız arasında özel eğitilmiş insanlar vardır...”

“Bir Amerikalı olarak, yani mücadelenin tarafı sayılmayan bir kişi olarak sana teklif etmekte olduğum şeyi hiçbir Alman yapamaz. Fransa'ya veya İngiltere'ye gidebilir, istediğin herhangi biriyle görüşebilir ve zaman kaybı olmadan veya kendi keyfin ya da karının keyfinden fedakârlık etmeden en hassas nitelikte görevler icra edebilirsin. Emin ol ki şerefli olmayan herhangi bir şey yapmanı veya herhangi bir emanete ihanet etmeni asla istemezdim. Sözgelimi, o ülkelerdeki belirli kişilerle görüşüp onlarla siyaset üzerine konuşmalar yapsan ve onların gerçek tutumları hakkında bilgi versen, böylece ben de onlardan hangilerinin sahiden Kızıl-ların bastırılmasından yana olduğunu ve öte yandan hangilerinin, Almanya'nın ayakları üzerine kalktığını görmektense o şeytan-ların iyice yerleşmelerini görmeyi tercih edeceklerini bilebilsem – benim açımdan paha biçilmez değerde olurdu ve inan bana, o zaman, isteklerini şöyle bir ima edivermen yeterdi. Arada sırada, sanat eserleri satın almak için Berlin'e gelecek ve bunun gibi sa-kin bir yerde beni ziyaret edecek olsan, vereceğin bilgiler bunların kaynağını hiç belli etmeden kullanılırdı ve senin adını hiç kimse-ye asla açıklamayacağıma dair söz verirdim sana.”

Lanny hakikaten çok yüksek bir teklif aldığını algıladı ve bir an için Nazileri sevmediğine üzüldü. İçinde bir his, Irma'nın onun evet demesi için istekli olacağını ve bu tür uluslararası görevlerde yardım etmekten keyif alacağını söylüyordu. Generalin onu [Irma'yı] yemeğe davet etmiş olmasının nedeni, hiç kuşkusuz, onu bu açıdan tartabilmektir.

"Azizim Göring," dedi Irma'nın kocası, "bana iltifat ediyorsun ve keşke buna layık olduğuma inanabilsem. Doğrudur, bazen önemli insanlarla karşılaşıyorum ve tedbirsiz oldukları anlarda söylediklerini duyuyorum; eğer gayret etsem o türden daha çok fırsatlarım olabilirdi. Ayrıca, Berlin'in ziyaret edilmesi hoş bir kent olduğunu düşünüyorum ve eğer arada sırada ilginç çalışmalarınızı takip etmek için buraya gelirim, senin bana sorular sorman ve benim de işitmiş olduklarımı sana anlatmam doğal olurdu. Lakin bana ödeme yapmayı teklif ettiğinde, iş değişir. O zaman, yükümlülükler altında olduğumu düşünmem gerekirdi. Halbuki ben daima bir *Taugenichts** olmuşumdur – zengin bir hanımla evlenmeden önce de, bir yerden başka bir yere dolanıp durmayı, resimlere bakmayı, kaliteli müzik dinlemeyi ve pek iyi olmasa da çalmayı, dostlarımla sohbet etmeyi, insanlığın halini seyredip eğlenmeyi severdim. Üstelik epeyce para kazandım, ama bunu hak ederek kazandığımı asla hissetmedim ve kazanmak zorunda olduğumu hissetmek hiç hoşuma gitmezdi."

Fiyatını yükseltmek isteyen bir adamın vereceği türden bir cevaptı bu; ama müstakbel bir işveren nasıl bilecekti? "Azizim Budd," dedi General, aynı temkinli üslupla, "dünyada isteyeceğim en son şey, seni herhangi bir yükümlülük duygusu altına koymak veya senin zevklerine müdahale etmektir. Tam da böyle bir hayat tarzın olduğu içindir ki bana faydalı olabilirdin."

"Zaaflarımın meziyetlerim haline gelmiş olduklarını keşfetmek, Exzellenz, pek hoş olurdu hakikaten."

* İşe yaramaz insan.

Yüce insan gülümsedi, ama istediği şeyi elde etme çabasından vazgeçmedi. “Diyelim ki canın istedikçe bana bu türden hizmetlerde bulunacak olsan, ki bunun için yılda iki veya üç kere Berlin’e gelmekten daha fazla bir zahmete girmen gerekmezdi; ve diyelim ki bir gün, sırf arkadaşlık duygusuyla, bunun gibi bir avlanma sahasını, şöyle yüz veya iki yüz kilometrekare kadar bir yeri sana hediye etmeye karar verecek olsam, elbette ki bunu aşağılayıcı veya onur kırıcı bir durum saymak gerekmezdi.”

“*Gott behüte!*”* diye ünledi ehlikeyif genç adam. “Böyle bir mülkün sahibi olsaydım, vergilerini ve masraflarını ödemem gerekirdi ve onu bir şekilde kullanmak için manevi baskı altına girerdim derhal.”

“Senin için yapabileceğim hiçbir şey düşünemiyor musun?”

Lanny ustaca bir diplomasiye maruz bırakılmakta olduğunu fark etti. General şunu demiyordu: “Biliyorsun ki seni elimde tutuyorum ve seni bırakmaya ancak böyle sevk edebilirsin beni.” Lanny’yi şöyle konuşmaya zorlamıyordu: “Biliyorsun ki beni oyalıyor ve sözünü tutmuyorsun!” İşleri her ikisi için de kolaylaştırıyordu; ve Lanny elindeki fırsatı kesinlikle kaçırmayacaktı! “Evet, Göring,” dedi çabucak, “bir şey var – sizin harika devlet makinenizin özel bir gayret göstermesini ve Johannes Robin’in şu genç oğlunu bulmasını temin etmek.”

“Şu Yiddiş hakkında hâlâ endişe ediyor musun?”

“Nasıl etmem ki? Benim akrabam olur – ayrı anneden kız kardeşim onun erkek kardeşiyle evli ve doğal olarak aile ıstırap çekiyor. Detaze tablolarını sergilemek için Berlin’e hareket ettiğimde, onu bulmak için elimden geleni yapmaya söz vermek zorunda kaldım. Taşımakta olduğun muazzam sorumlulukları bildiğimden, seni tekrar rahatsız etmeye çekindim...”

“Fakat adamı bulmaya çalışmış ve bulamamış olduğumu sana söyledim, azizim Budd.”

* “Allah muhafaza!”

“Evet, ama son birkaç ayın ne denli karışık geçtiğini biliyorum; bireyler ve grupların hukuken yetkili olmadıkları halde yetkiliymiş gibi hareket ettikleri durumlar biliyorum. Asla unutmayacağım bir iyilik yapmak istiyorsan, memurlarından birine, sadece Berlin’de değil, ülkenin tamamında bir araştırma yaptır ve bu tümüyle zararsız genç adamla ilgili olarak vicdanımın rahat etmesini sağla.”

“Tamam,” dedi Minister-Präsident, “eğer içten arzun buysa, onu yerine getirmeye çalışacağım. Ama unutma, benim gücümü aşabilir. Ölülerini diriltemem ben.”

IV

Berlin’e döndüğünde, Lanny ile karısı arabayla gezintiye çıktılar ve bu yeni gelişme hakkında konuştular. “Ya bana güvenmiyor,” dedi Lanny, “ya da pek yakın zamanda ondan haber alacağım.”

“Bir araştırma yapıyormuş gibi davranmak zorunda,” diye fikrini söyledi Irma.

“Bir yanlışlık olduysa, bunu öğrenmek uzun zaman almasa gerek. Şöyle diyebilir: ‘Sözde etkili teşkilatımın bir hata yapmış olduğunu keşfettiğim için kendimi mahcup hissediyorum. Arkadaşın hep Dachau’daymış ve onun Berlin’e getirilmesini emrettim.’ Eğer bunu yapmaz ise, benim vaatlerimden tatmin olmamış demektir.”

“Belki senin hakkında çok fazla şey biliyor, Lanny.”

“Olabilir, ama buna dair hiçbir ipucu vermedi.”

“İşine gelmedikçe verir miydi? Seni elinde tutması için tek yol Freddy ve o da bunu biliyor. Muhtemelen, dosdoğru Almanya’dan çıkıp Johannes’in hikâyesini yayacağını düşünüyor.”

“O hikâye artık hayli eskidi. Johannes zavallı, beş parasız bir adam ve herhangi bir kimsenin ona pek fazla ilgi göstermesini sağlamanın mümkün olabileceğini sanmam. *Kahverengi Kitap* yayımlandı ve Johannes onun içinde yok.”

“Dinle,” dedi karısı; “aklımı kurcalayan bir soru var. Freddie ciddi bir şeyler yapmış da Göring bunu biliyor ve senin de bildiğini farz ediyor olabilir mi?”

“Ciddi sözlerle ne kastettiğine bağlı. Freddie, Sosyalist bir okulun kurulması ve yönetilmesine yardım etti; işçilere birtakım demokratik ve özgürlükçü teoriler öğretmeye çalıştı. Onun yaptıkları bu rejimde suçtur ve bu suçu işleyenler ölseler daha talihli olurlar.”

“Onu demek istemiyorum, Lanny. Bir tür komplo veya fesat, hükümeti devirmek için bir girişim demek istiyorum.”

“Biliyorsun ki Freddie o türden herhangi bir şeye inanmazdı. Amerika’da sahip olduğumuz gibi ve Weimar Cumhuriyeti’nin olmaya çalıştığı veya –en azından– olması tasarlandığı gibi halkın rızasıyla yönetime inandığını bin defa söylemiştir bana.”

“Ama Reichstag yangınından sonra ve yoldaşlarına neler yapıldığını gördükten sonra değişmiş olması düşünülemez mi? Weimar Cumhuriyeti’ni yıkmaya çalışmazdı, ama Hitler’i devirmeye çalışmış olabilir. O ve arkadaşlarından birçoğunun fikirlerini değiştirmiş olmaları muhtemel değil mi?”

“Birçoğu değiştirmiştir, kuşkusuz; ama Freddie’ye gelince, hiç sanmam. Öyle bir girişimde onun ne faydası olurdu ki? Silahla nişan alırken gözlerini kapatır o!”

“Ateş etme işini yapacak çok insan var. Freddie’nin sahip olduğu şey paraydı – babasından büyük miktarlarda para alabilirdi. Mart ve Nisan aylarında onun ne yapmakta olduğunu veya yoldaşlarının ne planlar yaptıklarını ve onu da bunların içine çekip çekmediklerini nasıl bilebilirsin ki?”

“Sanırım bize söylerdi, Irma. Söylemesinin namus borcu olacağını düşünürdün.”

“Ötekilere de namus borcuyla bağlı olabilirdi; yoldaşları hakkında konuşamazdı. Hatta belki de neler döndüğünü bilmiyordu, ama başkaları onu kullanıyorlardı. Okulda karşılaşmış olduğum o kişilerden bazıları – onlar saldırıya karşı saldırıyla cevap vere-

cek insanlardı, biliyorum. Ludi Schultz, mesela – yere yatacağını ve Nazi makinesini üstünden geçirmelerine izin vereceğini hayal eder misin? İşçileri ‘kitle eylemi’ dediği harekete kışkırtmaya çalışmaz mıydı? Karısı da ona yardım etmez miydi? Sonra da, diyelim ki aralarında bir Nazi ajanı vardı, onları bir tuzağa çekmeye çalışıyordu, böylece onları bir şiddet eylemi içindeyken yakalattırarak ve tutuklanmalarını sağlayacaktı. Olamaz mı?”

“Nazilerin herhangi bir mazerete ihtiyacı yoktur, Irma; insanları tutuklayıp götürürler.”

“Gerçek bir suç veya en azından Freddie’ye karşı bir suçlama olabileceği ihtimalinden bahsediyorum. Göring’in onu tehlikeli sayması ve elinden bırakmaması için bir sebep.”

“Toplama kamplarındaki insanlar herhangi bir cezai suçlamaya maruz değil. Cezai suçlamaya maruz olanlar hapishanelerde bulunuyor ve Naziler bunlara işkence ederek suç ortaklarını söylemeye zorluyorlar; sonra da ense köküne ateş edip öldürüyor ve cesetlerini yakıyorlar. Dachau’daki insanlarsa Sosyalist politikacılar, yayıncılar, sendika liderleridir – özgürlüğü, adaleti ve barışı savunan tüm gruplardan aydınlar.”

“Yani, kendilerine karşı herhangi bir suçlama olmadan mı orada tutuluyorlar?”

“Kesinlikle öyle. Hiçbir şekilde yargılanmadılar ve orada ne için bulunduklarını veya ne kadar kalacaklarını bilmiyorlar. Bavyera’daki en iyi insanların iki veya üç bini. Benim tahminim odur ki Freddie ötekilerin herhangi birinden daha fazla bir şey yapmadı.”

Irma başka bir şey demedi ve kocası bunun sebebini biliyordu – Irma onun söylediklerine inanamıyordu. Doğru olamayacak kadar korkunçtu söylenenler. Dünyanın her yerinde insanlar böyle diyordu ve böyle demeye devam edeceklerdi; Lanny pek öfkeleniyordu bunu duydukça.

Günler geçti ve Münih'teki serginin açılacağı gün geldi. Ama hâlâ hiç kimse arayıp da yanılmaz bir yönetim aygıtının bir hata yapmış olduğunu kabul etmiş değildi. Lanny sürekli olarak problem üzerinde düşünüyordu kara kara. Şişman General, malı* veresiye olarak ve herhangi bir fatura sunmadan teslim etmesini mi bekliyordu? Lanny şöyle düşündü: "Cehenneme kadar yolu var! Hem de bir an önce!"

Çektiği bu üzüntüler içinde, kılık değiştirmiş Sosyalist, okul toplantılarında tanışmış olduğu yoldaşlar hakkında düşünmeye başladı. Rahel ona adresler vermişti ve o da, serbest kaldığı saatlerde, bu adreslere birer birer uğramış, arabasını uzakça bir yere park ederek ve takip edilmediğinden emin olarak hep ihtiyatlı davranmıştı. Bir kere olsun, o adreslerdeki kişileri bulamamış veya onların yerini bildiğini kabul edecek herhangi birine rast gelmemişti. Çoğu durumda, insanlar o kişilerin adlarını bile işitmiş olduklarını kabul etmek istemiyorlardı. Anavatanın toprağından yok olup gitmişti hepsi. Lanny onların hepsinin toplama kamplarında veya hapishanelerde olduğunu mu varsaymalıydı? Yoksa bazıları "yeraltına geçmiş" olabilir miydi? Bir kere daha, o yeraltı dünyasına nasıl ulaşabileceğini kafasında evirip çevirdi – Nazi hükümetinin iki numaralı adamından bir mesaj almak için Hotel Adlon'a daima vaktinde geri dönebilmesi de gerekiyordu!

Irma, Amerikan Elçiliğinde düzenlenen danslı çay partisine gitti; Lanny ise, yakın bir malikânede bazı tabloları bakmaya. Ama müşterilerine tavsiye etmek isteyeceği herhangi bir tablo göremedi, fiyatlar da yüksek görünüyordu; dans etmek gelmiyordu içinden ve karısının başka dans partnerleri bulduğundan emin olabilirdi. Ciddi düşünceli, genç bir "ticari sanat" adamı geldi aklına; bu sanatçı boynuz kenarlı gözlükler takar ve yaptığı işlerden nefret ederdi – iç çamaşırı, çoraplar ve eksantrik kadın şapkaları giyen, anormal ölçülerde ince uzun Aryan hanımları konu alan

* Göring'in Lanny'den talep etmiş olduğu hizmet kastediliyor.

izimler. Lanny, bu genç adamın karısını da düşündü; kendini vakfetmiş bir kadın ve gerçekten yetenekli bir sanat ğrencisi. Ludwig ve Gertrude Schultz – bu adların çarpıcı bir tarafı yoktu, ama Ludi ve Trudi insanın kulağına vodvil oyuncularını veya çizgi bant karakterleri gibi geliyordu.

Lanny, o reklam firmasına telefon etmiş ve genç adamın artık orada çalışmadığını öğrenmişti. Sanat okulunu da aramış ve o eski öğrencinin artık okula devam etmediğı cevabını almıştı. Ne reklam firmasında ne de sanat okulunda candan bir tavırla karşılaştı veya gönül rızasıyla verilen herhangi bir bilgiye ulaşabildi. Eğer bu gençler yurt dışına kaçmış olsalardı, Bienvenu'ye mutlaka bir mesaj gönderirlerdi diye tahmin yürüttü. Eğer Almanya'da "dışarıda yatıyordu" iseler, ne yapıyorlardı acaba? Yalnızca geceleri mi etrafta dolaşıyorlardı, yoksa tebdil mi geziyorlardı? İşçiler arasında yaşıyor olacaklarından hayli emin olabilirdi Lanny, çünkü hiçbir zaman çok paraları olmamıştı ve halen bir işte çalışmadıkları için büyük ihtimalle yoldaş işçiler sayesinde yaşıyorlardı.

VI

Yeraltına nasıl ulaşmalı! Lanny arabasını park edebilirdi, ama şivesini, davranış tarzını, modaya uygun küçük kahverengi bıyığını park edemezdi. Özellikle de giysilerini! Eski giysilere sahip değıldi; ve eğer bir dkkndan ikinci el giysiler satın alsa, lüks bir otele girerken o giysiler içinde nasıl görünürdü? Onun bir garibana dönüşmesi, bir garibanın milyoner bir ehlikeyif genç adama dönüşmesi kadar zor olurdu neredeyse.

Eskiden işçi okulunun yer aldığı binanın önünden geçti. şimdi kapının üstündeki bir direktten sallanan kocaman bir gamalı ha flaması vardı; Naziler orayı bir ile teşkilat merkezi yapmışlardı. Buradan bilgi alınamazdı! Schultz'ların eskiden oturdukları semte doğru yoluna devam etti Lanny. Kiralık dairelerden oluşan altı katlı binalar; Lanny'nin Avrupa'da görmüş olduğu en az "sefil" işçi sınıfı mahallesi. Burada insanlar mümkün olduğunca

dışarı çıkmıyorlardı hâlâ. Kış gelmiş ve pencerelerdeki çiçek sak-sıları içeriye alınmıştı.

Schultz'ları ziyaret etmiş olduğu evin önünden geçti. Bu evi başka herhangi bir evden ayırt edecek –kapı numarası dışın-da– hiçbir şey yoktu. Binalar sırasının çevresini dolandı ve yine oraya geldi. İçinden gelen ani bir dürtüyle arabayı durdurdu, dışarıya çıktı ve kapıcının zilini çaldı. Buraya bir şey ulaştırmak için daha önce bir girişimde bulunmuş, ama belki yeterince çok uğraşmamıştı.

Bu defa, içeriye girmek ve kapıcının karısıyla konuşmak için müsaade rica etti ve ricası isteksizce kabul edildi. Son derece temiz, fakat domuz eti ve lahana kokulu bir mutfakta tahta bir tabureye oturan Lanny, yüzünde şüpheli bir ifade olan bu halk kadınıyla dostça bir yakınlık kurmaya hazırlandı. Yetenekli bir sanatçıyla tanışmış ve onun birkaç eserini almış ve sonra da bunları satmış Amerikalı bir sanat simsarı olduğunu ve ona borcunu ödemesi gerektiğini, fakat onu bulamadığı için borcunu ödeyemediğini, bu yüzden kendini rahatsız hissettiğini anlattı. Trudi Schultz'un geçmişte aktif bir Sosyalist olduğunu ve belki de bundan ötürü tanınmak istemediğini biliyordu; ama kendisi tamamiyle apolitik bir insandı ve Trudi'nin veya arkadaşlarının ondan korkması için bir sebep yoktu. Kadının güvenini kazanmak için psikoloji bahsinde bildiği ne varsa kullandı, ama boşuna. Schultz'ların nereye gittiklerini bilmiyordu kadın; bilebilecek herhangi bir kimseyi de tanı-mıyordu. O apartman dairesinde şimdi birkaç çocuklu ailesiyle bir emekçi oturuyordu. “*Nein,*” ve sonra yine “*Nein, mein Herr.*”*

Lanny pes etti ve kapıcı dairesinin kapısının onun ardından kapandığını işitti. Sonra, apartmanın merdivenlerinden aşağıya inen, bol yamalı bir elbise giymiş ve başıyla omuzlarına siyah yün bir şalı dolamış, sekiz on yaşlarında bir kız gördü. İçinden gelen bir dürtüyle, şunu deyiverdi ona: “*Bitte, wo wohnt Frau Trudi Schultz?*”**

* “Hayır,” ve “Hayır, efendim.”

** “Lütfen (söyler misin), Bayan Trudi Schultz nerede oturuyor?”

Çocuk durdu ve gözlerini ona dikti. Koyu renk, büyük gözleri ve solgun, cılız bir suratı vardı; Lanny onun Yahudi olduğunu düşündü ve şaşırılmış görünmesi belki bu yüzdendi. Belki de, kendi evinde veya civarda Lanny türünden bir insanı hiç görmemiş olmasındandı. "Frau Schultz'un eski bir arkadaşım ben," diye devam etti Lanny, hamlesini sürdürerek.

"Nerede oturduğunu bilmiyorum," diye mırıldandı çocuk.

"Bilecek herhangi biri aklına geliyor mu? Ona bir miktar borcum var ve ödeyebilirsem sevinecektir." İçinde uyanan bir duyguyla, şunu ekledi: "Ben bir yoldaşım."

"Onun nereye gittiğini biliyorum," diye karşılık verdi çocuk. "Aronson'un terzi dükkânına gidiyor, şu tarafta, hemen sonraki blokta."

"*Danke schön*,"* dedi Lanny ve aç görünen çocuğun çelimsiz eline küçük bir bozukluk koydu.

Arabasını olduğu yerde bıraktı ve terzi dükkânını buldu; dükkânın tabelası hem Almanca hem de Yiddiş dilinde yazılmıştı. Sokağın diğer tarafında yürümeye devam etti ve yine, bu mahalle için fazlasıyla göze batan kıyafetinden pişmanlık duydu. "Aronson" muhtemelen bir Sosyalist idi, ama belki de Sosyalist değildi ve Lanny'nin içeriye girip Trudi'yi sorması tasavvur edemeyeceği bir olaylar zincirine yol açabilirdi. Diğer yandan, bu dükkânın önünde yürüyüp durması ve dikkat çekmemesi mümkün değildi – ve dükkânın içindekilerin etrafı gözetlemek için nedenleri vardı hiç kuşkusuz.

Sokağın köşesine kadar yürüdü, bir torba şekerleme satın aldı ve geri dönüp sokağın öbür tarafındaki bir binanın merdivenlerine oturdu, ama oturduğu yer dükkânın çaprazında olduğundan merdivenin parmaklığı onu biraz gizliyordu. Oturduğu için o kadar uzun boylu görünmüyordu ve elinde bir torba şekerleme tutmak ve dişleriyle yavaşça kıtlamak onun kibarlar âleminde bir insan görüntüsünü azaltıyordu. Ayrıca, onu apartman sa-

* "Teşekkür ederim."

kinlerinden üç çocuk için ilgi çekici kılıyordu; çocukların *Bombom* dedikleri hazinesini onlarla paylaştığında, onun orada bulunmasından çok memnun oldular ve Lanny onlara isimlerini, hangi okula gittiklerini, hangi oyunları oynadıklarını sorunca, utangaç yanıtlar verdiler. Bu arada, gözlerini Aronson'un terzi dükkânının kapısı üzerinde tutuyordu Lanny.

Az sonra, üç proleter dostuna Trudi Schultz'u tanıyıp tanımadıklarını sordu. Öyle birini hiç duymamışlardı ve Lanny acaba bir serabın peşinden mi gidiyorum diye merak etti. Belki de buradan gitmek ve bir not yazmak daha mantıklı olacaktı; kendi adını vermeksizin, sadece bir ipucu: "Paris'te resimlerinizi satan dost." Şunu da ekleyebilirdi: "Pazar günü saat yirmi ikide Siegesallee'de, muazzam beyaz mermer Şişman Karl* heykeli önünde bir yürüyüşe çıkınız." Aklının üçte biriyle bu programı kafasında evirip çeviriyor, üçte biriyle gitgide artan kalabalığa tebessümler dağıtıyor, geri kalan üçte biriyle de terzi dükkânının kapısını seyrediyordu.

VII

Kapı aniden açıldı ve kâğıda sarılmış büyük bir paket taşıyan genç bir kadın dışarıya çıktı. Kalbi hızla çarpan Lanny neredeyse boşalmış olan şekerleme torbasını küçük dostlarından birine verdi ve kadınla aynı yönde ilerledi. Kadın zayıftı, Lanny kadar uzun boylu değildi ve kötü görünen, fena halde solmuş, kahverengi bir manto vardı üstünde; başıyla omuzlarına bir şal örtmüştü. Lanny onun saçlarını göremiyordu ve biraz arkasında olduğu için yüzünü de seçemiyordu, ama yürüyüşünü tanıdığını düşündü. Bir iki blok boyunca onu takip etti, sonra karşıya geçti ve onun arkasına ve sonra da yanına geldi. Onu en son görmüş olduğundan beri, yüzü solmuş ve incelmışti; daha yaşlı bir kadın gibi görünüyordu, ama zekâ ve karakter işaretleri olarak Lanny'yi çok etkilemiş

* Karolenj Hanedanından Kutsal Roma Germen İmparatoru (839-888).

olan o keskin, duyarlı yüz hatlarını başka biriyle karıştırmaya imkân yoktu. “*Wie geht’s, Trudi?*”^{*} diye sordu.

Kadın şiddetle irkildi, sonra ona baktı; tek bir bakış. Sonra, yüzünü öne doğru çevirip kararlılıkla yürümeye devam etti. “Üzgünüm, bayım. Yanlışınız var.”

“Ama Trudi!” diye ünledi Lanny. “Ben Lanny Budd’ım.”

“Benim adım Trudi değil ve ben sizi tanımıyorum, beyefendi.”

Lanny’nin onun yüzüyle ilgili herhangi bir şüphesi olsaydı bile, sesinden emin olurdu kesinlikle. Sesinde hayli derin tonlar vardı ve sakın yüz hatlarının bastırmaya çalıştığı yoğun duygular bulunduğu dair bir izlenime kapılıyordu insan. Bu kadın elbette ki Trudi Schultz idi, fakat Lanny’yi tanımak istemiyor, Lanny’nin de onu tanımasını istemiyordu.

Robin ailesini kurtarmak için harekete geçtiği zamandan beri ilk defa olarak bir Sosyalist ile karşılaşmıştı Lanny. Sosyalistlerden bilinçli olarak uzak durmuştu; kendi itibarına zarar verme ihtimaline karşı onu uyarılmıştı Rick ve işte burada görüyordu Lanny o uyarının anlamını! Bu kendini adanmış yoldaşın yanında yürüdü ve hızlı hızlı konuştu – çünkü Trudi varmak için yola çıkmış olduğu yere varabilir ve kapıyı onun yüzüne kapatabilirdi veya onu kovabilir ve peşinden gelmemesini emredebilirdi. “Trudi, lütfen, söyleyeceklerinizi dinle. Almanya’ya Robin’leri kurtarmak için geldim. İlk olarak, Johannes’i hapisten çıkardım, onu ve karısını, Rahel’i ve bebeğini Fransa’ya götürdüm. Şimdi de Freddy’yi bulmaya ve kurtarmaya çalışmak için geri geldim.”

“Yanlışınız var, beyefendi,” diye tekrarladı genç kadın. “Sizin sandığınız kişi değilim ben.”

“Burada iktidar mevkilerinde olan insanlarla ilişki kurmak zorunda kaldığımı anlamalısın. Onların uygun bulacağı bir tutum almadığım sürece bunu yapamazdım. Bundan söz etmeye hakkım yok, fakat sana güvenebileceğimi biliyorum ve sen de bana güvenmelisin, çünkü senin yardımına ihtiyacım olabilir –

* “Nasılsın, Trudi?”

zavallı Freddi konusunda başarılı olmaktan çok uzağım. Onun eski arkadaşlarından birkaçını bulmak için elimden gelen her şeyi denedim, ama hiçbir yerde bir temas imkânına ulaşamıyorum. Ona ve davasına sadık olmasaydım kendi işlerimi bırakıp buraya gelmeyeceğimi anlayan gerekir. Birine güvenmek zorundayım ve sana söylediklerimi kimseye anlatmaman için bana söz vermeni istiyorum. Daha yeni öğrendim ki Freddi Dachau'daymış...”

Kadın durdu ve nefesi kesilerek, “Dachau’da!” diye inledi.

“Birkaç aydır oradaymış.”

“Nereden biliyorsunuz bunu?”

“Söyleyemem. Ama hayli eminim.”

Kadın yine yürümeye başladı, ama Lanny onun biraz sendelediğini fark etti. “Benim için bunun büyük önemi var,” dedi kadın, “çünkü Ludi ve Freddi beraber tutuklandılar.”

“Ludi’nin tutuklandığını bilmiyordum. Tutuklandıktan sonra ne oldu?”

“Naziler gelip her ikisini de evimizden zorla götürdükleri günden beri ondan veya onunla ilgili hiçbir haber almış değilim.”

“Freddi sizin evinizde ne yapıyordu?”

“Hastalandığı için gelmişti ve yatacak bir yere ihtiyacı vardı. Kendisi için tehlikeli olduğunu biliyordum, ama onu göndere-medim.”

“Naziler Ludi’yi arıyorlar mıydı?”

“Gizlenmeye başlamıştık ve yasa dışı çalışmalar yapıyorduk. Ben o sırada evde değildim tesadüfen ve bir komşumuz beni uyardı. Naziler, evdeki her şeyi manyaklar gibi parçalayıp yırtmışlar. Freddi’yi Dachau’ya niçin götürdüler sence?”

“Uzun hikâye. Yahudi olması ve zengin bir adamın oğlu olması nedeniyle Freddi’nin özel bir durumu var.”

Lanny’ye öyle geldi ki, belki bu şoktan, belki endişe ve korkudan ve yeterli gıda almamaktan, genç kadın çok halsizdi. Bir merdivene oturmalarını öneremiyordu, çünkü o zaman dikkat çekerlerdi. Şöyle dedi ona: “Şu paketi ben taşıyayım.”

“Hayır, hayır,” diye karşılık verdi kadın. “Sorun yok.”

Ama Lanny öyle olmadığını biliyordu ve atalarının ülkesinde erkekler ağır şeyleri kadınların taşımalarına izin vermezlerdi. “Israr ediyorum,” dedi ve paketi onun kollarından aldığı anda kibarlık ettiğini düşünüyordu.

Sonra hemen, kadının bunu niçin istememiş olduğunu anladı. Paket, içinde giyim eşyası varmış gibi bağlanmıştı ve öyle bir paket gibi yumuşaktı, ama ağırlığı herhangi bir giyim eşyasının ağırlığından fazlaydı. Tahmin etmeye çalıştı: Paketin içinde silahlar mı vardı, yoksa yoldaşların “literatür” dedikleri kitap, dergi, gazete filan mı? Bu ikinci ihtimal Trudi’nin mizacına daha uygundu, fakat Irma buna güvenmenin mümkün olamayacağını söylemişti. Küçük miktardaki silahların ağırlığı, daha büyük bir miktardaki basılı malzemenin ağırlığıyla aynı olabilirdi. Her ikisi de bu zamanlarda eşit ölçüde tehlikeli olurdu ve işte, bir veya diğer türden ya da kısmen bir türden, kısmen diğer türden, bir kucak dolusu tehlikeli şey vardı Lanny’nin ellerinde!

VIII

Yürümeye ve konuşmaya devam etmeleri gerekiyordu. Lanny sordu: “Daha ne kadar gideceksin?”

“Epeyce.”

“Benim arabam var. Arabamı buraya getirip seni gideceğin yere kadar götürebilirim.”

“Bir araba orada durmamalı. Ayrıca, o yere gitmene izin vermem.”

“Ama konuşmalıyız. Irma ve ben, seninle bir yerde buluşabilir ve seni arabayla bir gezintiye çıkarabilir miyiz? O şekilde güvenle konuşabiliriz.”

Kadın bir süre konuşmadan yürüdü. Sonra şöyle dedi: “Senin karın bizim fikirlerimize yakınlık duymuyor, Yoldaş Budd.”

“O bizlerle tam olarak aynı fikirde değil,” diyerek kabullendi Lanny, “ama bana ve Robin’lere sadıktır.”

“Böyle bir zamanda, sınıf mücadelesine inananlar dışında hiç kimse sadık olmaz.” Yine sessizlik içinde yürüdüler; sonra genç sanatçı devam etti: “Benim için bunu söylemek zor, fakat söz konusu olan sadece kendi hayatım değil; aynı zamanda, ant vermiş olduğum başkalarının hayatı da söz konusu. Onlara durumu anlatmam gerekirdi ve biliyorum ki karınla buluşmama veya işlerimizi bilmesine izin vermeme razı olmazlardı.”

Lanny, evliliği hakkında yoldaşların ne düşündüklerini öğrenince biraz sarsıldı, ama Trudi’nin bu hususta karar verme hakkını inkâr edemezdi. “Peki,” dedi. “Senden kimseye bahsetmeyeceğim. Sen de benden kimseye bahsetme. Grubunuzda bir casus olabilir, sanırım.”

“Pek muhtemel değil, çünkü düşmanlarımız bilgi edindikleri zaman uzun süre beklemiyorlar. Etkili çalışıyor ve işi talihe bırakmıyorlar. Benimle yürüyor olman tehlikeli.”

“Bir Amerikalı için bunun ciddi bir sorun yaratabileceğini sanmam; fakat Sosyalistler ile temas halinde olduğum öğrenilseydi Freddi’yi kurtarma şansım kalmayabilirdi.”

“Buluşmamız kesinlikle akıllıca değil.”

“Ne olabileceğine göre değişir. İhtiyaç halinde birbirimizi nasıl bulabiliriz?”

“Benim olduğum yere gelmen doğru olmaz. Seni görmeye ihtiyacım olursa, sana imzasız bir pusula göndereceğim. Adlon’da kaldığını okudum gazetelerde.”

“Evet, ama yarın veya ertesi gün Münih’e gidiyorum; orada Vier Jahreszeiten otelinde olacağım. Benim adıma gelen mektuplar oraya aktarılacak.”

“Söyle bana, Yoldaş Lanny,” dedi kadın, gergin bir sesle, “Ludi’nin Dachau’da olup olmadığını öğrenmen için herhangi bir yol olabilir mi sence?”

“Şu anda bunun herhangi bir yolunu düşünemiyorum; ama bir şey çıkabilir. Sana haber ulaştırmak için bir yöntemim olması gerekiyor.”

“İlerideki şu köşeye dikkat et; onu hatırla ve eğer bana verilecek bir haberin olursa, pazar günü saat tam on ikide o köşede yürü. Seni gözlüyor olacağım ve senin ardından arabana geleceğim. Ama elinde acil bir şey olmadıkça gelme.”

“Yani her pazar günü bu köşeye geleceğini mi söylüyorsun?

“Senin gelmen ihtimali olduğu sürece. Almanya’dan ayrıldığı zaman, Juan-les-Pins adresine yazabilirim.”

“Tamam,” dedi Lanny, sonra aklına aniden bir fikir gelmişçesine, “Paraya ihtiyacın var mı?” diye sordu.

“İdare ediyorum.”

Ama Lanny propagandistlerin parayı her zaman kullanabildiğini biliyordu. Dikkat çekici bir hareket olacağından, cüzdanını çıkarmadı; elini paltosunun altına uzattı ve birkaç banknotu tomar haline getirip o yıpranmış kahverengi mantonun cebine atıverdi. Yasa dışı paralar dağıtma sanatında uzman olmaktaydı artık. Ona verdiği para miktarı, yeraltında veya üstünde Sosyal Demokratlar için bir servet olurdu. Bu parayı nasıl elde etmiş olduğunu açıklama işini ona bırakacaktı.

Otele döndüğünde, Irma şöyle dedi: “Eh! İlgini çeken bazı tablolar buldun herhalde!”

Lanny cevap verdi: “Öyle sanıyorum ki Zoltan’ın bakmasına değer birkaç Menzel* tablosu. Fakat Maris kardeşlerin** eserleri benim için hayal kırıcıydı.”

IX

Berlin’deki Detaze sergisi, Almanya’da bir genel seçim kampanyasına denk gelmişti; seçim kampanyası denilen şeyin icadından bu yana olmuş en acayip seçim kampanyası. Hitler, tüm diğer siyasi partileri ve yirmi iki Alman eyaletinin tüm yasama organlarını yok etmişti; öldürme ve hapsedme yöntemleriyle de-

* Adolf von Menzel (1815-1905): Alman ressam ve baskı ustası.

** Jacob, Matthijs ve Willem Maris (sırasıyla, 1837-1899, 1839-1917, 1844-1910): Manzara ressamı Hollandalı kardeşler.

mokراسiyi ve temsilî yönetimi, dinî hoşgörüyü ve tüm vatandaşlık haklarını kaldırmıştı; ama hâlâ bir “yasallık kompleksi” içinde olduğundan, yaptıklarının Alman halkınca onaylanmasında ısrar etmekteydi. Oyların anlamsız olduğunu söylemek için yapılan bir oylama! Reichstag’ın yetkisiz olduğunu ilan edecek bir Reichstag! Demokrasinin tamamen demokratik biçimde reddi! Lanny şöyle düşündü: “Dünyanın başlangıcından beri böyle bir deli olmuş mudur? Tüm bir ülkenin delirmesi daha önce hiç olmuş bir şey midir?”

Bu koskoca tımarhanenin ortasında yaşayan Lanny Budd akli dengesini korumaya ve sürekli olarak baş aşağı halde tutulmama-ya çalışıyordu. Anlayamadığı herhangi bir şey olursa, Nazi dostları konuyu açıklamaya istekliydiler, ama tek bir Nazi’den akli başında bir söz işitemiyordu. Hugo Behr ve “İkinci Devrim” için planlar yapmakta olan arkadaşları bile hep sadık Hitlercilerdi, yurtseverlik ateşinin yüce bir gösterisi adını verdikleri bu olayda işbirliği etmekteydiler. Kibarlar cemiyetinin üyeleri bile, hafif bir gülümsemeden veya belli belirsiz bir kirpik hareketinden daha öteye giden herhangi bir sağduyu işareti vermeye cesaret edemiyorlardı. Tehlike gerçektir, önemli kişiler için bile. Sadece birkaç gün sonra, bu yüce ulusal referandumda oyunu kullanmadığı için Württemberg’li Herzog* Philip Albert’in hapse atıldığını öğreneceklerdi.

Hitler bu referandum işini ortaya attığında Ekim ayının ortasıydı; o tarihte İngilizler Cenevre’de Almanya’nın yeniden silahlanmaya başlamasından önce dört yıllık bir “deneme süresi” önermeye cüret etmişlerdi. Führer’in buna verdiği karşılık, Milletler Cemiyetinden ve Silahları Sınırlama Konferansından Alman delegelerini çekmek oldu. Bunu yaparken, yazmayı çok sevdiği o belagatli manifestolardan birini daha yayımladı; Alman halkına, barışı ne kadar çok istediğini ve diğer ülkeler de aynı şeyi yaptıkları zaman silahsızlanmaya ne kadar istekli ol-

* Almanca bir soyluluk unvanı, dük.

duğunu söyledi. Onlara “onur” kavramından bahsetti –*Mein Kampf* kitabının yazarı olan kendisi bahsediyordu bundan– ve Alman halkı buna inandı, böylece Hitler’in onlar hakkında söylediği her şeyi kanıtlamış oldu. Hitler, Alman halkının “eşit haklar” isteğini ilan etmekteydi; ve onları bütün haklarından mahrum etmiş olduğu halde, hükümet adına şu ciddi soruyu yöneltiyordu onlara:

“Alman halkı, burada ifade edilen şekliyle Ulusal Kabinesinin siyasetini kabuleder mi ve bu siyaseti kendi görüşü ve iradesinin anlatımı olarak kabul etmeye ve ona kutsal onayını vermeye istekli midir?”

İşte, bir ay sonra oylaması yapılacak “referandum” böyle bir şeydi. Buna ek olarak, yeni bir Reichstag seçimi olacaktı; hepsi de Führer tarafından seçilen ve Hitler, Göring, Goebbels, Hess, Röhm ve diğerleri gibi önde gelen Nazilere en başta yer verilen, 686 adaylı tek bir listeye oy verilecekti. Tek parti, tek liste – ve “evet” dediğinizi belirtmek için işaret koyacağınız tek bir yuvarlak. “Hayır” oyu vermeniz için herhangi bir yer yoktu oy pusulasında ve boş oy pusulaları geçersiz sayılacaktı.

İşte bu türden bir “seçim” uğruna, Alman halkı dört hafta boyunca bir telaşeden geçirildi ve daha önceki herhangi bir Reichstag seçiminde kırk beş partinin tamamınca harcanmış olandan daha çok para harcandı. Gösteriler ve nümayişler, yürüyüşler ve marşlar, “kanlı bayrak” taşımalar, Nazi şehitleri anısına törenler; afişler ve beyannameler, fener alayları, hazır duruşlar ve selam vermeler, meydanlarda toplanmış halkın ses yükselticilerden dinlediği radyo nutukları – ve dinlemedikleri için toplama kamplarına gönderilen birkaç insan. O güne kadar, saygı duruşu merasimi, savaşta can verenler için yapılan bir şeydi; ama şimdi, Almanya’nın tamamında trafik duruyor ve insanlar başlarını açarak sessizce ayakta bekliyordu; tüm fabrikalarda çalışmaya ara veriliyor ve otuz milyon işçi, Berlin’deki muazzam Siemens-Schuckert Elektrik Tesislerinin dinamo salonundan konuşan Adolf Hitler’in sesini dinlemek için ayakta dikiliyordu. Daha

sonra da, Anavatan için bir fedakârlık yapmanın şan ve şerefine onların işverenleri değil kendileri sahip olsunlar diye işyerlerinde kalıp fazladan bir saat mesai yapıyorlardı!

X

Kasım ayı ortasında parlak ve güzel bir pazar günü, Alman halkının büyük yığınları, ülkenin her yerinde ve hatta yabancı ülkelerde ve açık denizlerdeki gemilerde, oy verme yerleri önünde sıraya girdiler. Hapishanelerde ve toplama kamplarında dahi oy verdiler. Günün ileri saatlerinde, Fırtına Birlikleri tembel ve umursamaz seçmenleri toplayıp götürdüler; ve böylece sonuçta kırk üç milyon oy kullanıldı ve bunların yüzde doksan beşten fazlası, oy verenlerin kendi huzuru ve özgürlüğü için, Hitler'in meclisini ve referandumdaki soruyu onaylamak yönünde oldu. Irma ertesi gün ve sonraki günlerde, bununla ilgili haberleri okudu ve çok etkilendi. Kocasına şöyle diyordu: "Görüyorsun, Lanny, Almanlar Hitler'e gerçekten inanıyorlar. Hitler tam onların istediği adam." Dachau'da tutulanların, onları oraya kapatmış olan adam için bire yirmi oranında oy vermiş olduklarını gazetelerde okuyunca, şöyle dedi: "Öyle görünüyor ki işler o kadar da kötü olamaz."

Kocası buna şöyle karşılık verdi: "Bana öyle geliyor ki işler çok daha kötü."

Ama bunu açıklamaya çalışmanın faydası olmadığını biliyordu. Açıklamaya çalışmak sadece bir tartışmaya yol açardı. Lanny mutsuzluğunu içinde saklı tutmayı öğreniyordu. Karısı Berlin'de çok iyi zaman geçiriyor, parlak ve seçkin şahsiyetlerle tanışıyor; Lanny ise, Berlin'in yoksul bir mahallesinde gizlice yıkıcı faaliyetler yürüten küçük bir topluluğun yaptıkları ve muhtemel akıbetleri hakkında düşünerek azap çekiyordu!

Ne yaptıklarını aşağı yukarı tahmin edebiliyordu; terzi dükkânının arka tarafında küçük bir baskı makinesi hayal etmekteydi ve orada, böylesine müthiş bir ıstırap zamanında yol-

daşlara cesaret vermek için, belki de *Kahverengi Kitap* ve bu kitapta Reichstag yangınıyla ilgili açıklanan bilgiler hakkında, belki dış dünyanın görüşlerine de yer veren kitapçıklar basıyorlardı. Trudi, muhtemelen bu “literatürü” başkalarına taşımaktaydı, bunun dağıtımıyla ilgilenecek insanlara. Bunların hepsi, kendi hayatlarını her saat tehlikeye atarak çalışmaktaydı ve Lanny şöyle düşünüyordu: “Onlara yardım etmeliyim; hakikaten bir şeyler yapabilecek tek insanım ben, çünkü para bulabilirim, onlara dışarıdan bilgi getirebilirim ve Fransa’daki, İngiltere’deki yoldaşlarına mesajlar götürebilirim.”

Ama sonra şöyle düşündü: “Eğer bunu yaparsam, annemin ve karımın ve dostlarımdan çoğunun mutluluğunu mahvetmiş olurum. En sonunda, muhtemelen kendi evliliğimi de mahvederim.”

24

*Die Juden Sind Schuld**

I

KIŞ mevsiminin başında Prusya’nın rüzgârlı ovalarından ayrılmak ve Güney Almanya’nın ormanlarına ve rahat vadilerine dalmak hoştur. Güzel ve nispeten modern bir şehre varmak ve her vakit hazır olduğunu bilmeniz için “Yılın Dört Mevsimi” adlı bir yerde sizi bekleyen sıcak bir karşılama bulmak da hoştur. Münih “Yılın Dört Mevsimi” için uygun olan bir şehirdi; orada hayat bir dizi şenlikti ve arjantin bardaktan bira içilmesi bir vatandaşlık göreviydi.

Kendini adanmış Zoltan, önceden gelip sergi için tüm düzenlemeleri yapmıştı. Herr Privatdozent Doktor der Philosophie Aloysius Winckler zu Sturmschatten, hünelerini uygulamıştı ve Münihli aydınlar yeni betimlemeci resim ekolünün üstünlükleri

* Yahudiler Suçlu (veya Suç Yahudilerde).

hakkında bilgilenmiş durumdaydı; ayrıca, onlara bu cömertliği ihsan etmekte olan genç çiftin sosyal ihtişamını da biliyorlardı.

Sabahleyin, haberciler randevuyla geldiler. Berlin basınında Detaze üzerine çıkmış olan yazılar ve haberlerden seçmeler ve Barnes servetiyle Budd Silah İmalatçıları Şirketinin önemi hakkında bilgiler, ayrıca Lanny'nin General Göring ile bir av partisine katılmış ve bir kere de Führer ile çay içmiş olduğu bilgisi verilmişti bu habercilere. Genç çift, kovboylar ve sinema filmleri diyarından beklenen o tatlılığı sergiledi. Lanny, evet dedi, Münih'i gayet iyi tanıyordu; burada birkaç eski ustanın tablolarını satın almıştı – bunların isimlerini verdi ve hangi Yeni Dünya* koleksiyonlarında yer bulmuş olduklarını söyledi. On gün önce belirli bir tarihî günde gelmişti buraya ve Münih'in adını ebediyen ünlü kılacak sahnelere tanık olmuştu. O konuşurken flaşlar patlıyordu; Marienplatz'da Nazi şehitlerinin vurularak öldürölme sahnelerini hatırladı Lanny.**

Mülakatlar zamanı gelince yayımlandı ve sergi ertesi gün öğleden sonra açıldığında kalabalıklar gelmeye başladı. Hikâye eskimişti artık, ama insanlar yeniydi. Azamet ve şanı sevenler, Herzog und Herzogin Überall und Prinz und Prinzessin Undsoweiter*** ile karşılaşmaktan hiç bıkmazlar. En yüksek sosyal konumdaki hanımlar, ölmüş bile olsa bir dâhiye saygılarını sunmak için bir sergi salonunda yerlerini aldıkları zaman, sanat adına büyük bir şeydir bu. Parsifal Dingle, ölü ressamın ruhuna sergiden memnun olup olmadığını sormak için başka yere giderken ve Lanny de daha eski ustaların tablolarını incelemeye ve fiyat pazarlığı yapmaya gitmişken, Güzellik Budd ve onun emsalsiz gelini mühim şahsiyetlerle tanıştırıldı, öğlen ve akşam yemeği

* Yeni Dünya: Amerika.

** 9 Kasım 1923'te birkaç bin Nazi tarafından Berlin'in merkezi Marienplatz'da yapılan yürüyüş esnasında polis ateş açarak on altı kişiyi öldürdü. Yazar bu olaya atıf yapmaktadır.

*** Überall ve Undsoweiter uydurma soyadlarıdır; diğer kelimeler ise soyluluk unvanları.

davetlerini kabul etti ve kocalarına, sonra da akraba ve dostlarına hikâye edecekleri anekdotlar topladılar.

Bu iki kadın arasında yanlış olan tek bir şey vardı; Marcel Detaze'ın, Irma çocukken ölmüş olması ve onun bir resmini yapmak için hiçbir zaman fırsat bulamamış olması. Güzellik, böylece, ona düşmesi uygun olacak şeref payından daha fazlasını aldı ve bunu yeniden paylaştırmanın bir yolu yoktu. Kayınvalide, alçakgönüllü olmak ve Irma yakınında dururken kendisinden ve portrelerinden bahsetmemeye çalışmak isterdi; ama başkaları bunu yapmakta ısrar ediyorlardı ve durum tehlikeliydi. Güzellik oğluna şöyle dedi: "Yaşayan en iyi portre ressamı kim?"

"Niçin?" diye sordu Lanny, şaşırmış bir halde.

"Çünkü ona hemen Irma'nın bir portresini yaptırmalısın. Onun portresini yaptırmak bir sansasyon olur ve sanata ilgisinin devamına yardım ederdi."

"Sargent'in* gitmiş olması çok fena!" diye kıkırdadı Lanny.

"Bu konuda şaka yapma," diyerek ısrar etti annesi. "Kalabalıkların buraya gelip de, güzelliğinin baharında olan bir kadın yerine solmuş, ihtiyar, önemsiz bir kadının resimlerine bakmaları hiç doğru değil."

"Sanat uzun, güzellik kısa sürer,**" dedi ıslah olmaz genç adam.

II

Münih'te Detaze sergisinden çok daha büyük bir olay gerçekleşti; şehrin bayraklar ile donanmasına neden oldu. Reichskanzler,** N.S.D.A.P.'nin Führer'i, ülkenin her yerini otomobil ve uçakla dolaşıp kampanya konuşmaları yapmıştı. Karşı konulamaz zaferinden sonra, yeni politikalar üzerinde düşünüp taşınmak için dağlardaki inziva yerine çekilmişti; ve şimdi, tazelenmiş ve yeniden ilham almış olarak, en sevdiği kente, hare-

* John Singer Sargent (1856-1925): Portreleriyle tanınmış İngiliz ressam.

** Hipokrat'ın *Ars longa, vita brevis* (Sanat uzun, hayat kısa) sözüne bir gönderme.

*** Reich Şansölyesi (Almanya Başbakanı).

ketinin inşa edilmiş ve şehitlik tacının kazanılmış olduğu kente geliyordu. Geçim kaynağı belli olmayan bir adam için kullanılan tabirle bir *Schlawiner* olmuştu burada, delice konuşmalar yapan bir *Wand- und Landstreicher** olmuştu ve insanlar onu dinlemeye giderlerdi, çünkü o bir *Gaudi* veya bizim dilimizde söylersek bir maskara, bir eğlence konusuydu. Münihliler, onu, gayet çökmüş halde, yıpranmış yağmurluğuyla pejmürde bir kılıkta, düşmanlarından korktuğu için taşıdığı çok büyük bir köpek kamçısıyla görmüştü (ama düşmanları ona aldırış bile etmiyordu).

Fakat o şimdi hepsine karşı zafer kazanmıştı. O şimdi Almanya'nın efendisiydi ve Münih onun gelişini bayraklar ile kutluyordu. Partisinin genel merkezi burada, Braunes Haus'taydı; kendi zevkine göre Adolf'un bizzat yeniden tanzim ve tezyin ettirmiş olduğu görkemli bir bina. Bu adam, engellenmiş mimar,** o kadar zarif bir şey yapmıştı ki takipçileri binaya girdiklerinde coştular ve onların liderine ve onun fetih rüyasına taze sadakat yeminleri ettiler.

Mabel Blackless, diğer adıyla Güzellik Budd, diğer adıyla Madam Detaze, kendi zamanında bazı fetihler yapmıştı ve hâlâ fetih rüyaları besleyebilirdi. "Ah, Lanny!" diye ünledi. "Onu sergiye getirebilir miydin acaba? Bizim için bir milyon dolar değerinde olurdu!"

"Bunu düşünmeye kesinlikle değer," diyerek hak verdi oğlu.

"Hiç bekleme! Heinrich Jung'a telefon et, gelmesini iste. Ne kadar para talep ederse ver ona, hepimiz kendi payımızı öderiz."

"Çok para talep etmeyecektir. Açgözlü bir insan değil."

Bu teklif genç Nazi yetkilisini çok şaşırttı. Onun kudretinin çok çok üstündeydi böyle bir şey. Lanny büyük bir fırsattan yararlanmaya çağırdı onu. Seçim kampanyasında çok çalışmıştı ve birkaç günlük bir tatili kesinlikle hak ediyordu. Führer'ine il-

* Elinde bir değnekle dolaşan serseri.

** Hitler'in, gençliğinde, Viyana Güzel Sanatlar Akademisine kabul edilmemesi, böylece mimar olmasının "engellenmesi" ima ediliyor.

tifatlarını sunmak ve onu, tasvip ettiği türden bazı tablolar görmeye götürmekten daha iyi bir şekilde geçirebilir miydi tatilini?

“Eğer öyle tercih ederse, tabloları ona götürebilirsin,” dedi Lanny. “Sergiyi bir günlüğüne kapatır, en iyilerini seçer ve onun istediği yere götürürüz.” Hevesle konuşuyordu, aklında başka bir plan vardı; aile mallarının değerini arttırmak değildi tek düşüncesi. “Hemen yola çıkabilirsen, bir uçağa bin. Kaybedilecek zaman yok.”

“*Herrgott!*”* diye ünledi eski ormancı. Cennetteydi.

Lanny daha sonra Stubendorf’taki Kurt Meissner ile şehirlerarası bir telefon konuşması yaptı. Kurt, Berlin’e gelmesi için yapılan bir daveti reddetmişti, çünkü o masrafı kaldıramazdı ve minnet altında kalmak da istemiyordu. Ama şimdi Lanny şunu diyebilirdi: “Bu ticari bir iş. Bize bir hizmette bulunmuş olacaksınız, ayrıca Führer’e de. Ona yeni bestelerini çalabilirsin ve senin kariyerin için kesinlikle önemli olacaktır. Heinrich de geliyor ve şehri kahverengiye boyayacağız.” Bunun en doğru Nasyonal Sosyalist formül olduğunu düşündü!

Irma telefonu aldı ve şunları ekledi: “Haydi, Kurt. Senin gelmen Lanny için çok iyi olacak. Sizin hareketinizi anlamasını ve akli başında davranmayı öğrenmesini istiyorum.” Bir havari ve propagandacının böyle bir çağrıya direnmesi imkânsızdır. Irma şunu da ekledi: “Öylesi daha çabuk olaksa, Breslau’dan bir uçağa bin. Senin için bir oda ayırtacağız.”

III

Güzellik Budd için bir çeşit macera. Kurt’un Bienvenu’den ayrılması ve geri dönmemesinden bu yana altı yıl geçmişti. İkisi de evlenmişti ve şimdi birbirlerini görmekten memnun olan eski dostlar gibi buluşacaklardı, ama dikkatle ayarlanmış bir samimiyetle; onların hatıraları Marcel’in duvarlarda asılı tabloları gibi olacaktı – ama sergilenmek için değil.

* “Aman Tanrım!”

Parsifal Dingle buradaydı ve Budd'larla onca uzun yaşamış harika Alman bestecinin bahsini çok duymuştu. Kurt'un sekiz yıl boyunca Güzellik'in sevgilisi olduğu söylenmemişti ona, fakat tahmin etmemiş olamazdı pek. Felsefesine aykırı olduğundan hiç soru sormazdı. Saçları ağarmış, bilge ve basiretli bir centilmen olarak, kendine son derece rahat bir yuva bulmuş ve içine özenle yerleşmişti; kendi uygun payından fazlasını işgal etmiyordu orada. Kendi ruhunu geliştiriyor, bu süreçten zevk alıyor, yaşamda bundan fazla hiçbir şey talep etmiyordu. Hegel'i, Fichte'yi ve ülkesinin diğer filozoflarını okumuş bir Alman müzisyen ruhani yaşam hakkında sorular sormak isterse, Parsifal bunları yanıtlamaktan memnun olurdu; bunun dışında, onların otel dairesinde Kurt'un piyano çalmasını dinleyecek ve müziğe kendi anlamlarını verecekti.

Lanny Budd için dostluk her zaman yaşamın değerli hediyelerinden biri olmuştu. Şimdi yine Kurt ve Heinrich ile beraber olmaktan mutluydu; ama ikiye bölünmüştü, zira aslında onlarla beraber değildi, onlara yalan söylüyordu. Sevgiyi bir kamuflaj olarak kullanmak ne garip; duygudaşlık ve birlik hissetmek, ama bunları hakikaten hissediyor olmamak, sürekli olarak bunlara karşı çabalamak! Garip türden bir bölünmüş kişilikle Lanny, üçünü de seviyordu; Kurt ile Heinrich'e olan dostluğu hâlâ canlıydı ve duygularında Stubendorf'taki eski günlere, on iki yıl öncesine gitti; baş ormancının oğluyla işte o zaman tanışmıştı. Kuşku yok, Heinrich daha o zaman bile Nazi'ydi, ama Lanny bir Nazi'nin ne olduğunu henüz idrak etmemişti, aslında Heinrich de idrak etmemişti. Nazilik, Almanya'nın gelişmesine yönelik bir vizyon, ruhani bir şey, Alman halkı için bir kazanımdı ve Yahudiler veya Sosyalistler veya demokratlar veya barışçılar –şimdi Nazilerin işkence mekânlarında tutulan bütün bu insanlar– bundan ötürü hiçbir şey kaybetmeyecekti.

Üçü eski günlerden bahsetti ve tek yürek oldular. Kurt'un müziğinden bahsettiler ve yine tek yürektiler. Ama ne zaman ki Heinrich çalışmalarından ve parti ile ülke işlerindeki son

gelişmelerden bahsetmeye koyuldu, işte o zaman derhal yalan söylemeye başlamak zorundaydı Lanny. Eskiden yapmış olduğu gibi, öylece durmak yetmezdi; hayır, genç parti yetkilisi o muhteşem seçim zaferiyle kendinden geçip coşarken, Lanny ses vermek zorundaydı: “*Herrlich!*”* Führer’in ülkeler arasında barış ve eşitlik lehine tavrının büyük bir devlet adamlığı tavrı olduğunu beyan edince Kurt, şöyle demek zorundaydı Lanny: “*Es hat was heroisches.*”** Ama içinden merak ediyordu hep: “Hangimiz delirdi acaba?”

Sizin bakış açınızın doğru olduğu ve etrafınızdaki bütün insanların haksız olduğu inancına bağlı kalmak kolay değildir. Sadece fikir öncülerinin, kahramanların, azizlerin ve din şehitlerinin değil, dünyada milyonlarcası bulunan “çatlak”ların ve delilerin durumu da işte böyledir. Bu “çatlak”lardan biri haklı olduğuna büyük bir milletin yüzde doksan beşini inandırmayı başardığı zaman, geri kalan yüzde beş durup kendine sormak zorunda kalır: “Nasıl olur?” Öncü, kahraman veya aziz olmayan ve kesinlikle bir şehit olmak da istemeyen Lanny Budd gibi birisi için özellikle doğrudur bu. Tüm istediği, dostlarının kavga etmemeleri ve onlar arasında seçim yapmasını gerekli kılmamalarıydı. Kurt ile Rick, 1914 Temmuz’undan beri kavga etmişler ve Lanny onların arasını bulmaya çalışmıştı. Rick için, Freddi için ve General Göring için, yani aynı anda hepsi için casus olarak hareket etmeye çalışırken, şimdi olduğu kadar başarısız görünmemiştii hiçbir zaman!

Almanya Şansölyesine nasıl başvurmak gerektiğini konuştular ve bunu yapacak kişinin Kurt olduğuna karar verdiler, çünkü içlerinde en büyük olan oydu ve yücelme iddiası taşıyan tek kişiydi. Kurt, Führer’in Braunes Haus’taki sekreterine telefon etti ve sevgili lideri için piyano çalmayı istemekten başka, yanında Führer’in eski dostu Heinrich Jung’u ve birkaç yıl önce Berlin’de

* “Görkemli!”

** “Kahramanca bir şeydi.”

Führer'i ziyaret etmiş olan genç Amerikalı Lanny Budd'ı getirmeyi de istediğini söyledi. Lanny, o sırada bireysel bir sergisi yapılmakta olan ve basında çok övülen Marcel Detaze'ın resimlerinden birkaç numune getirmek istiyordu. Sekreter konuyu bizzat Şansölyenin önüne koymayı vaat etti. Besteci de kendisine nerede ulaşılabileceğini bildirdi. Söylemeye gerek yok, Münih otellerinin "Dört Mevsim" diye fantezi bir isimli en kibarında kalıyor olması Kurt'un önemini arttırıyordu.

IV

Irma, özel bir sohbet için Kurt'u odasına davet etti. Kocasına karşı onunla bir komplo içindeydi – kocasının kendi selameti için elbette; ve kumpas işlerinde profesyonel eğitim almış olan Kurt bu durumu eğlenceli buluyordu. Mantıklı genç karısının tavsiyelerini izlemeye ikna edilebilirse, Lanny'nin kurtuluşu olabilirdi. Irma, bu yolculukta Lanny'nin akıllıca davranmakta olduğunu, resim işlerinin de gayet başarılı gittiğini, onun ilgisini her şeyden çok bunun çekiyor göründüğünü açıkladı; ama aklında hâlâ Freddi vardı ve Freddi'nin herhangi bir suç işlemediğine, masum olduğuna kesinlikle inanıyordu. "Onu konuşturamıyorum," dedi Irma, "fakat sanırım birisi ona Freddi'nin bir toplama kampında olduğunu söylemiş. Bu konu Lanny'de bir çeşit saplantı haline geldi."

"Lanny dostlarına sadıktır," dedi besteci, "ve bu güzel bir nitelik. Elbette ki, Yahudilerin Almanya'da neler yapmış olduklarını, ulusal yaşamımızda bugüne kadar yaptıkları yozlaştırıcı etkiyi gerçekten kavrayamıyor."

"Şundan korkuyorum ki," diye açıkladı Irma, "kendini tutamayıp konuyu Führer'e açabilir. Bunu yapması kötü olur muydu sence?"

"Benim için çok talihsiz olabilirdi. Führer, Lanny'yi bu amaçla getirmiş olduğumu düşünürse, onu yeniden görmem imkânsız hale gelebilir."

“Ben de bundan korkuyorum. Lanny ile bu konu hakkında konuşman ve bunu yapmaması için onu uyarman akıllıca olabilir belki. Elbette, seninle bu konu hakkında konuşmuş olduğumu ona söyleme.”

“Tabii ki söylemem. Ağzı sıkılığıma her zaman güvenebilirsin. Benim için konuyu açmak kolay olacaktır, zira kendisi Stubendorf’ta bana Freddi’den bahsetti.”

İşte böylece Lanny, konuyu açmak ve Kurt’a Münih’e bunun için çağrılmış olduğunu düşündürmek zorunda olmaksızın, onunla konu hakkında bir konuşma yapabildi. Lanny, konu hakkında Führer’e başvurma niyetinde olmadığına dair eski dostuna güvence verdi; bunun ciddi bir densizlik olacağının farkındaydı. Ama Yahudi dostuyla ilgili olarak kaygılanmadan edemiyordu ve onunla beraber birçok defa düetler icra etmiş olması ve ne kadar iyi ve duyarlı bir müzisyen olduğunu bilmesi nedeniyle Kurt’un da kaygılanması gerekirdi. Lanny şöyle dedi: “Freddi’nin eski ortaklarından biriyle karşılaştım ve onun tutuklu olduğunu biliyorum. Ona yardım etmek için bir şeyler yapmaya çalışmazsam kendime asla saygı duyamam.”

Böylece iki arkadaş arasındaki o eski yakınlık yine kuruldu; bir yaş kadar büyük olan Kurt yine akıl hocası olarak davranıyor, alçakgönüllü ve çekingen Lanny ise öğrenci rolünü üstleniyordu. Kurt, Yahudilerin bozuk ve antisosyal tabiatını anlatıyor, Lanny de inanmış gibi yapıyordu. Kurt, Yahudilerin fikir sapkınlıklarından biri olan Sosyal Demokrasinin başlıca safsatalarını açıklıyor ve bunun Bolşevizm için bir paravan olarak nasıl kendini kullandırtmış olduğunu anlatıyordu – hatta öyle ki, Freddi’nin durumunda görüldüğü gibi, Sosyal Demokrasinin taraftarları ne alçakça gayelere hizmet ettiklerinin farkında değillerdi. Lanny dikkatle dinliyor ve gitgide daha çok onaylıyor, Kurt da gitgide daha şefkatli bir hal alıyordu. Sohbetin sonunda, Kurt söz verdi: Eğer Führer tarafından kabul edilme lütfuna mazhar olurlarsa, yüce insanın haletiruhiyesini tetkik edecek ve eğer gücendirmeden yapılabilecek gibiyse, Lanny’nin yakın akrabasıyla ilgili ko-

nuyu açacak ve Führer'den onun tahliyesini emretme inayetini rica edecekti; ama bunun için, Lanny onu Almanya'dan alıp götürmeye ve Anavatan aleyhine hiçbir şey yazmamasını veya konuşmamasını temin etmeye söz vermeliydi.

"Ama sen konuyu açma sakın," diye uyardı Kurt. Lanny böyle bir densizlik yapmayı hayal bile etmeyeceğine yeminle söz verdi.

V

Mesaj gelinceye kadar otelde beklediler. Führer ertesi sabah onları Braunes Haus'ta görmekten memnun olacaktı; ve hazır bulunacaklarından emindi!

Güneşin parladığı ve havanın insanı mest ettiği o erken kış günlerinden biriydi ve randevuya yürüyerek gitmeyi tercih ederlerdi; ama *Merhametin Kız Kardeşi* tablosunu götürüyorlardı, bu yüzden Lanny'nin arabasıyla gideceklerdi. Gençliğinde elleriyle iş yapmayı öğrenmiş olan Heinrich, tabloyu Braunes Haus'a kendisi taşımayı önerdi, ama Güzellik her şeyin uygun biçimde yapılmasında ısrar etti; otelin üniformalı bir hizmetçisi taşınmalıydı o tabloyu. Düzenlemelerin yapılması için bizzat otel yönetimine başvurdu; yönetim de onun isteğini yerine getirmeye koyuldu büyük bir hevesle. Ücret alınmayacak Frau Budd; ve eğer arzu ederseniz ayrı bir araba tahsis edelim – tüm Almanya'da hangi otel, Führer'e bir resim taşımaktan şeref duymazdı ki? Bunun haberi otelde bir yangın gibi her tarafa yayıldı ve tüm gözler üç genç adam üzerindeydi. Öğrendiler ki Führer bu lüks otelde birçok defa kalmıştı; burada yıllarca zengin destekçilerinin ikisi tarafından ağırlandı. Onlardan biri, bir piyano yapımcısı; diğeri, Prusyalı bir *Graf** idi. Bu kontun karısı, oda hizmetine bakan oğlanlar ile aşırı samimiyeti yüzünden herkesin dikkatini üstüne çekmişti. Irma tüm bunları öğrenmişti, çünkü otelin kadın çalışanlarından biriyle konuşarak Almancasını geliştirmeye uğraşıyordu. Avrupa'nın büyük otellerinde dedikodu eksikliği çekmezsiniz asla!

* Almanca bir soyluluk unvanı, kont.

Braunes Haus, Almanya'daki en güzel caddelerden biri olarak ün yapmış Briennerstrasse üzerindedir; milyonerler, prensler, devlet ve kilise ileri gelenleri için ayrılmış bir semt. Papalık Elçisinin sarayı caddenin hemen karşı tarafındaydı, böylece Münih'in iki rakip inancını temsil edenler pencerelerinden birbirlerini gözleyebilirdi. Fakir Yahudi marangozun* ihtişamlı elçisi, caddeden hayli içeride yer alan ve yüksek parmaklıklar ile korunan, kare cepheli, üç katlı bir binayı görüyordu tam karşıda; binanın tepesinde büyük bir gamalı haç bayrağı, karla örtülü Alplerden esen rüzgârda dalgalanıyordu; gösterişli giriş kapısının önünde, gece ve gündüz, silahlı iki S.A. üyesi duruyordu. Katolik piskopos eğer o sabah gözlerini bu noktaya diktiyse, Nazi binasının önünde lüks bir Mercedes arabanın durduğunu ve arabadan, sarışın ve mavi gözlü, üniformalı genç bir Nazi yetkilisi, uzun ve biraz ciddi suratlı, uzun boylu, eski bir Prusyalı topçu yüzbaşı ve kumral saçlı, kısa kesilmiş bıyıklı, moda-ya uygun giyinmiş genç bir Amerikalının ve ayrıca, kumaş bir örtüye sarılmış, büyük çerçeveli bir resmi taşımakta olan, pirinç düğmeli gri bir üniforma giymiş bir otel görevlisinin indiğini görmüştür.

Bu dört kişi, binanın giriş kapısına doğru yürüdüler ve yük taşıyıcı hariç hepsi Nazi selamını verdi. Heinrich'in üniformasından etrafa bir otorite havası yayılıyordu. Tavanda, pencerelerde, kapı tokmaklarında, apliklerde, tel kafeslerde, büyük ve küçük gamalı haçlar bulunan bir antre holüne girdiler. Randevuya biraz erken gelmişlerdi. Heinrich onları muhteşem merdivenden yukarıya çıkardı ve Senatörler Salonunu gösterdi onlara; kapının dış tarafında Nazi şehitleri anısına levhalar vardı. Salonun içinde, bronz kartallı kırk sancak ve senatörler için, her kimlerdiyse bunlar -çok sık toplanmış olamazlardı, zira tüm emirleri Führer veriyordu- evet, senatörler için, kırmızı deriyle kaplanmış gösterişli koltuklar vardı. Heinrich ile Kurt'un yorumla-

* İsa peygamber.

rı “*Prachtvoll!*”^{*} şeklinde oldu. Hain Lanny ise şöyle düşündü: “Bunların parası Thyssen ve diğer çelik krallarıyla yapılan anlaşmadan gelmiştir!”

Hitler’in ve personelinin ofisleri aynı kattaydı. Tam belirlenen saatte, baş Nazi’nin yalın dekorasyonlu yazıhanesine alındılar. Gereken selamı verdiler ve Hitler ayağa kalkıp onları candan bir tavırla karşıladı. Lanny’yi hatırladı ve onunla tokalaştı. “*Willkommen, Herr Budd.*”^{**} Görüşmemizin üstünden ne kadar zaman geçti? Üç yıldan çok mu? Zaman nasıl da uçup gidiyor! Zevkini çıkarmak bir yana, zamanın geçtiğini fark edemiyorum bile.”

Lanny bir kez daha o yumuşak, ıslak eli hissetti; bir kez daha, solgun, macunsu bir yüze gömülü o çakır gözlerin içine baktı; şimdi yüzü hayli şişkindi, çünkü safra kesesi problemine rağmen veya belki de o problemi nedeniyle, kilo almaktaydı Adolf. Ona baktığında, Lanny bir kez daha dünyanın en büyük gizemiyle karşı karşıya olduğunu düşündü. Avrupa’nın tamamını araştırıp daha sıradan görünüşlü bir adam bulmanız mümkün olmayabilirdi; Anavatanın bu Führer’i vasatlık için gereken her şeye sahipti. Üç misafirinin herhangi birinden daha ufaktı ve şimdi beyaz yakalı ve siyah kravatlı basit bir takım elbise giymiş olduğundan, bir bakkal dükkânı muavini veya saç merhemi satan bir işportacı sanabilirdiniz onu. Egzersiz yapmıyordu besbelli ve etleri gevşek, omuzları dar, kalçaları bir kadınıninkiler gibi genişti. Aryan saflığının timsali olan adam, eğer öyle bir saflık hiç olduysa, bir melezdi; düz, sık, koyu renk saçları vardı ve Lanny’nin çocukken yaptığı gibi bir tutam saçını uzatmıştı. Öyle görünüyordu ki bakımına özen gösterdiği tek şey, Charlie Chaplin^{***} tarzındaki o saçma, küçük bıyıktı.

Berlin’deki apartman dairesinde onu gördüğü zaman, Lanny şöyle düşünmüştü: “Bir rüya bu ve Alman halkı bu rüyadan uyanacak.” Ama şimdi her zamankinden daha şaşkın bir hal-

* Harika, şahane vs.

** “Hoş geldiniz, Sayın Budd.”

*** İngiliz sinema oyuncusu ve yönetmeni, “Şarlo” (1889-1977).

deydi Almanlar. Muammayı çözmeye çalışan Lanny, bu adamın vücut bulmuş *Kleinburgertum*,* ortalama Alman, küçük insan, “sokaktaki adam” olduğuna karar verdi. Engellenmiş ve bastırılmış milyonlarca böyle insan, kendi suretlerini Adi** Schicklgruber’de buluyor, onu anlıyor ve onun vaatlerine inanıyorlardı. Onlardan farklı olanları –yapabileceği halde et yemesi ve içki içmemesi– onu romantik ve ilham verici yapıyor, yüce bir varlığa dönüştürüyordu.

VI

Otel görevlisi kapının eşiğinde duruyordu; yere dayadığı resmi sol eliyle dik tutarken sağ kolu ve elini daimî bir selam halinde dışarıya ve yukarıya doğru uzatmıştı. Führer onu fark etti ve sordu: “Bana getirdiğiniz bu şey nedir?”

Lanny ona açıkladı. Resmi bir koltuğun üstüne dayadılar; görevli, resmin arkasındagörünmez haldeydi, çerçeveyi sıkıca tutuyordu. Hitler kendini uygun bir mesafede konumlandırdı, Lanny de örtüyü bir törendeymiş gibi çıkardı. Daha sonra, büyük adam tabloya bakarken herkes kımıldamadan ve sessizce durdu.

“Çok güzel bir şey!” diye ünledi Hitler. “Sanat eseri böyle olmalı işte. Bir Fransız mı dediniz? Atalarının Alman olduklarından emin olabilirsiniz. Kadın kimdir?”

“Benim annem,” diye cevapladı Lanny. Bu sözü hayatında yüzlerce kere söylemişti – büyük bir şehirde bir sergi düzenlenmesine beşinci defa yardım etmişti çünkü.

“Güzel bir kadın. Onunla gurur duyuyor olmalısınız.”

“Gurur duyuyorum,” dedi Lanny ve şunu ilave etti: “Bu tablonun adı *Merhametin Kız Kardeşi*. Ressam savaşta ağır yaralandı ve daha sonra öldü. Resmini yapmakta olduğu şeyi hissettiğini görebilirsiniz.”

* Küçük burjuvazi.

Adolf’un diminütif şekli.

“Ah, evet!” diye ünledi Adolf. “Ben de yaralandım ve bir askerin ona hemşirelik eden kadınlar hakkında nasıl hissettiğini bilirim. Denebilir ki yüksek sanat ancak ıstırap çekerek oluşur.”

“Sizin Goethe’niz bize öyle demiştir, Herr Reichskanzler.”

Hitler tabloyu biraz daha incelerken, bir sessizlik. “Safkan bir Aryan tip,” diye yorum yaptı, “idealleştirmeye uygun düşen o manevi tip.” Bir süre daha baktı ve şöyle dedi: “Aryan erdemlerinden biridir acıma. Aşağı ırkların bu duyguyu çok derinden hissedebilme kabiliyetinden şüphe ederim.”

Uzunca bir zaman böyle devam edildi. Führer bakıyor ve sonra bir beyanda bulunuyor ve başka hiç kimse, bir soru sorulmadıkça, konuşmaya teşebbüs etmiyordu. “Bu türden sanat, bize hayatın ıstırapla dolu olduğunu söyler. İstırap çekmeyi olabildiğince azaltmak insanlığın büyük görevi olmalıdır. Aynı fikirde misiniz, Herr Budd?”

“Kesinlikle aynı fikirdeyim ve biliyorum ki Marcel’in hayatına yön veren fikirdi bu.”

“Efendi ırkın görevidir bu. Sadece onlar gerçekleştirebilir bunu, zira onlarda hem zekâ hem de iyi niyet var.” Lanny, Hitler’in yine, “Aynı fikirde misiniz?” diye soracağından korktu ve bir tartışmaya sebep olmadan nasıl karşılık vereceğini bulmaya çalıştı. Ama Hitler, o soruyu sormak yerine, onu bilgilendirmeye devam etti: “Hayattaki yön verici düşüncemiz bu olmalı. Şu odanın içinde, dünyanın büyük milletlerinden üçünün temsilcileri bulunuyor: Almanlar, Fransızlar, Amerikalılar. Bu milletler Aryan saflıklarını korumak ve dünyanın tamamında yasa egemenliğini teminat altına koymak için güçlerini birleştirecek olsalar ne denli büyük bir kazanım olurdu! Çağımızda bunun için herhangi bir umut görüyor musunuz?”

“Hedef alınacak bir gaye, Herr Reichskanzler. Herkes elinden geleni yapmalı.”

“Benim yapacağımdan emin olabilirsiniz, Herr Budd. Tanıdığınız herkese söyleyin bunu.”

Almanya'nın efendisi masasındaki koltuğa geri döndü. "Bana bu portreyi getirdiğiniz için size müteşekkirim. Bir serginiz varmış burada, öyle mi?"

"Evet, Herr Reichskanzler; ziyaret ederseniz şeref duyardık veya tercih ederseniz başka numuneler getirebilirim."

"Keşke yapabilsem. Ayrıca," -Kurt'a dönerek- "seni daireme getirtmeyi umuyordum, orada bir piyanom var. Ama korkarım ki Berlin'e gitmek zorundayım. Sadece idare edilecek bir siyasi partim varken daha mutlu bir insandım; şimdiyse, heyhat, idare edilecek bir de hükümetim var. Dolayısıyla, müziği ve sanatı seven bir adam, bütün zamanı ve dikkatini küçük adamların kiskançlıklarına ve çekişmelerine vermek mecburiyetinde kalıyor."

Resim seyretme bitmişti ve görevli, sırtı kapıya dönük halde ve her adım atışında eğilerek resmi dışarıya çıkardı. Kurt'a dönen Führer ona müziği hakkında sorular sordu ve davaya gerçek bir hizmette bulunmuş olduğunu söyleyerek besteciyi göklere yükseltti. "Dünyaya göstermeliyiz ki biz Nasyonal Sosyalistler geçmişin en iyileri ayarında kabiliyet ve hatta deha üretebiliyoruz. Efendi halkın yeni zirvelere çıkabilmesi ve -eğer mümkünse- aşağı kavimleri de yükseltebilmesi için, esinlenmeyi takviye etmek üzere bilimin de katkısı gerekir."

Heinrich'e döndü. Genç bir yetkilinin, Hitler Gençliği ve onun gelişimi hakkında kendisine söyleyebileceği her şeyi duymak istiyordu. Büyük bir örgütlenmenin başındaki becerikli adam, hükmettiği kişiliklere ve süreçlere dair veriler topluyordu. Araştırmacı sorular yöneltti; cevap veren kişiyi yarı kapalı gözlerle seyreliyordu. Bu yetkilinin ona doğruyu söylediğinden emin olabilirdi, ama genç adamın coşkun mizacı onun sözlerini biraz renklendirecekti haliyle. Heinrich, gizlice çevrilen işler ve hainlikler üzerine rapor verecek adam değildi pek. "Keşke senin gibi daha çok genç insanlar olsaydı elimde," diye konuştu Reichskanzler, dalgın bir edayla.

"Onlardan binlerce var, Führer'im," diye karşılık verdi kendinden geçmiş eski ormancı, "karşılaşma fırsatını şimdiye kadar hiç bulmamış olduğunuz insanlar."

“Sanki ben bir Şark despotuymuşum gibi beni hapsetmeye çalışıyor maiyetimde görevli olanlar. Bana fiziki tehlikeden söz ediyorlar – ama biliyorum ki benim kaderim yaşamak ve işimi tamamlamaktır.”

VII

Bayağı iyi bir görüşmeydi bu. Büyük adamın ayağa kalkıp, “Üzgünüm, ama zamanım sınırlı,” diyebilecek olmasından korkan Lanny diken üstündeydi. Hitler’in keyfinin yerinde olduğunu görünce, Kurt’a baktı ve ona göz kırpmak istedi, ama Kurt gözlerini efendisi ve rehberine sabitlemişti. Lanny telepatiyi denedi; içinden, “Şimdi! Şimdi!” diyerek gayretle düşündü.

“Führer’im,” dedi Kurt, “ayrılmamızdan önce, dostum Budd’ın size söylemem gerektiğini düşündüğü bir husus var.”

“Nedir?”

“Büyük bir talihsizlik, ama onun kabahati yok. Ayrı anneden olan kız kardeşi bir Yahudi ailenin oğluyla evliymiş.”

“*Donnerwetter!*”* diye ünledi Adolf. “Şok edici bir haber!”

“Kocasının iyi bir konser kemancısı olduğunu eklemeliyim.”

“Bizim çok sayıda Aryan sanatçılarımız var ve o kirli ırktan herhangi bir şey almamıza ihtiyaç yok. Adamın ismi nedir?”

“Hansi Robin.”

“Robin? Robin?” diye tekrarladı Hitler. “Şu bednam tacir Johannes’in oğlu değil mi o?”

“Evet, Führer’im.”

“Karısı onu boşamalı.” Büyük adam, Lanny’ye döndü. “Genç dostum, böyle bir şeyin devamına müsaade etmemelisiniz. Siz ve babanız ve ailenin diğer erkekleri, hep beraber otoritenizi kullanmalısınız.”

“Bu evli çift birbirine çok bağlıdır, Herr Reichskanzler; ayrıca, kız kardeşim kocasına eşlik eder ve halen onunla beraber Birleşik Devletler’de bir turne yapıyor.”

* “Lanet olsun!”

“Ama, Herr Budd, böyle bir konuda dünyevi uygunluk mülâhazalarına izin vermek sefilce ve utanç vericidir. Kız kardeşiniz sizin gibi sarı saçlı bir Nordik mi?”

“Daha bile çok.”

“Ama sahnelere çıkıyor ve kepezeliğini ilan ediyor! Üstelik, istikbale karşı ne yapmakta olduğunu, çocuklarına karşı işlediği suçu düşünün!”

“Çocukları yoktur, Herr Reichskanzler. Yaşamlarını sanata vakfettiler.”

“Yine de soyu kirletmektir bu yapılan. Çocukları olsun veya olmasın, bu kadın kendi bedenini pisletiyor. Erkek spermasının dışı tarafından soğurulduğunu ve böylece dışının kan akımının pespaye Yahudi salgılarıyla zehirlendiğini bilmiyor musunuz? Tasavvur edilmesi korkunç bir şey. O kadın benim kız kardeşim olsaydı, gözlerimin önünde can verdiğini görmeyi tercih ederdim; hatta, kendi ırkına böyle bir hainlik etmeye niyetli olduğunu bilseydim, onu bir vuruşta gebertirdim.”

“Özür dilerim, Herr Reichskanzler, fakat Amerika’da biz genç kadınlara kendi eşlerini seçme özgürlüğünü tanırız.”

“Peki, sonuç ne oluyor? Her bayağı ve alçaltıcı etkinin serbestçe işlediği ve bedenî, fikrî ve ahlaki alçalmanın engelsizce serpiştiği melez bir ırka sahip oluyorsunuz. Eğer isterseniz o yoldan cehenneme kadar seyahat ediniz, ama biz Almanların kan safiyetimizi muhafaza edeceğimizden ve özgürlük, hoşgörü, insancılık, kardeşçe sevgi vesaire hakkında aldatıcı sözlere kendimizi kaptırmayacağımızdan emin olunuz. Hiçbir Yahudi ucube benim kardeşim falan değildir ve onlardan birinin Aryan bir kadınla beraber yaşamaya kalktığını öğrenirsem, onun kafatasını ezerim. Fırtına Birliklerimizin şarkısında da öyle talep ediliyor: ‘Yahudi sürüsünün kafataslarını ezin!’ Dobra dobra konuşuyorsam bağışlayın beni, ama hayatım boyunca hep böyle konuşmak benim alışkanlığım olmuştur. Dünyada icra etmek için bana verilmiş olan görevdir bu. *Mein Kampf* kitabımı okudunuz mu?”

“Evet, Herr Reichskanzler.”

“Orada neyi öğrettiğimi biliyorsunuz: ‘Almanya’nın mahvının büyük tahrikçisidir Yahudi.’ Onlar, benim ifademle, ‘bir insanın değil, bir canavarın beynine sahip hakiki şeytanlardır.’ Onlar gerçek alt-insanlardır. Hermann Gauch’un* *Neue Grundlage der Rassenforschung* adlı bir kitabı var. Okullarımız ve üniversitelerimizde artık standart ders kitabı olan bu eser, bilimsel otoriteyle, bu iğrenç ırk hakkındaki gerçekleri anlatır. Seçkin bilim adamımız memelileri iki zümreye ayırır; ilk başta Aryanlar ve ikinci sırada Aryan olmayanlar. Hayvanlar âleminin Aryanlar dışında kalanları bu ikinci zümreye girerler. Bu kitabı gördünüz mü acaba?”

“Tartışıldığını duydum, Herr Reichskanzler.”

“Onun otoritesini kabul etmiyorsunuz?”

“Ben bir bilim adamı değilim. Benim kabulüm veya reddim hiçbir ağırlık taşımazdı. Şu fikrin ortaya atıldığını duydum: Yahudiler insan soyundan olmalıdır, zira Aryanlar ve Nordikler ile çiftleşebilirler ama insan dışındaki hayvanlar ile çiftleşemezler.”

“Doktor Gauch diyor ki Yahudilerin maymunlar ve diğer maymunları yaratıklar ile çiftleşemedikleri asla kanıtlanmış değildir. Alman biliminin yapabileceği önemli bir katkı olarak ileri sürüyorum bunu – hem erkek hem de dişi Yahudileri maymunlar ile çiftleştirmek ve böylece dünyaya biz Nasyonal Sosyalistlerin yıllardır beyan etmekte olduğumuz gerçekleri açıkça göstermek.”

VIII

Tüm Almanya’nın efendisi, en sevdiği iki konudan biri üzerine başlamıştı döktürmeye; diğer konu Bolşevizm idi. Lanny aynı olguyu gözlemledi yine: Üç kişilik bir dinleyici topluluğu da, üç milyon kişilik bir dinleyici topluluğu da Hitler için fark etmiyordu. Konuşmacının gözleri o uykulu görünümünden çıkmış ve

* 1899-1978 yıllarında yaşamış, Nazilerin “üstün ırk” ideolojisinin inşa edilmesine katkı yapmış Alman doktor. Bahsedilen kitabın başlığı “İrk Araştırmalarının Yeni Temelleri” olarak çevrilebilir.

haddini aşan talihinizin üstüne hipnotik bir bakışla sabitlenmişti. O sakın ses, kulak tırmalayıcı bir falsetto* haline geldi. Adamda şeytani ve hakikaten korkutucu yeni bir şey zuhur etti; ileriye uzatılan parmak Lanny'nin dimağına balyoz darbeleri indiriyordu âdeta. Amerikalı ehlikeyif bir genç adam, kız kardeşi tarafından kutsal Aryan kanının kirletilmesine göz yumarak işlemekte olduğu ihanetin canavarca mahiyetini fark etmeye zorlanmalıydı. Şu veya bu yoldan, o kötülüğe derhal engel olmak gerekiyordu; dünyayı kurtarmak üzere kaderin görevlendirmiş olduğu adam, yanlış yöne sapmış bu koyunu Nordik sürüye geri getirerek, kudretini burada ve şu anda kanıtlamalıydı. "Gıft!"** diye bağırdı Nazilerin Führer'i. "Zehir! Zehir!"

New England'da, Lanny'nin büyük büyük amcası Eli Budd, çok eskiden Massachusetts'te olan cadı avının hikâyesini anlatmıştı ona. "Fanatizm insan aklını mahveden bir şeydir," demişti. Fanatizm burada farklı bir şekil içindeydi – ruhun azap çekmesinden doğan dehşet hisleri, fanteziler, insan hayatında iyi ve güzel olan her şeyin yıkımını tasarlayan doğaüstü kötücül güçler hayal edilmesi. Adolf, Almanları, onların dost canlılığını, sadakat ve şerefini, güzel şarkılarını ve soylu senfonilerini, onların bilim ve sanatını, binlerce şekli içinde kültürlerini gerçekten seviyordu. Ama işte, bunların hepsini mahvetmek için gece gündüz fesat kuran, plan yapan bu şeytani güç vardı. *Die Juden sind schuld!*

Evet, tamamen böyle, Yahudilerdi her şeyin sorumlusu; Hitler onların suçlarının listesini on bininci defa okudu. Almanya'ya isyanı öğretmişler, onun yurtseverliğini ve disiplinli karakterini zayıflatmışlar, en büyük tehlike anında onu sırtından bıçaklamışlardı. Yahudiler, ülkenin zalim Versailles dayatmasıyla prangaya vurulmasına yardım etmişler ve sonra da onun ellerine ve kollarına yoksulluk zincirlerini perçinlemeye koyulmuşlardı. Enflasyonu yaratmışlar, Dawes Planını, Young Planını, faiz ve tazminat

* Yüksek perdeden ses, "kafa sesi".

** Zehir.

köleliği sistemlerini tasarlamışlardı; Yahudi Bolşevikler ile ittifak halinde Yahudi bankacılar! Tüm Alman kültürünü –tiyatro, edebiyat, müzik, gazetecilik– iğfal etmişlerdi. Serbest mesleklere, bilimlere, okullara ve üniversitelere sinsice girmişler ve hep olduğu gibi dokundukları her şeyi kirletmiş ve alçaltmışlardı. *Die Juden sind unser Unglück!**

Bu konuşma en az yarım saat böyle devam etti; ve herhangi biri araya girip de asla tek bir söz diyemedi. Adamın tiradı öyle bir hızla akıp gidiyordu ki cümleleri birbiri üstüne devriliyordu; cümlelerini tamamlamayı unutuyor, gramer kurallarını unutuyor, en basit nezaket kurallarını unutuyor ve geçmişte fikirlerini devşirmesine temel oluşturan Viyana sefiller tabakasının sözcüklerini kullanıyordu. Ter damlaları alnında birikiyor ve temiz ak yakasının rengi solmaya başlıyordu. Kısacası, on yıldan daha uzun bir zaman önce Lanny'nin Münih'te, Bürgerbräukeller'de** tanık olduğu gösterinin aynısını yapmaktaydı. Ama orası kocaman bir birahaneydi, içinde iki veya üç bin kişi vardı; burada ise, *Uçan Hollandalı**** operasının uvertür parçasını çalan, sekiz trombon ve dört bas tuba dâhil yüz çalgılı bir orkestra ile küçük bir odaya hapsedilmiş gibi hissediyordu insan.

Hatip aniden durdu. “Sizi ikna ettim mi?” demedi. Bunu demek bir şüpheyi ifade etmek olurdu ki göklerin gönderdiği hiçbir vaiz bunu kabul etmez. Şöyle dedi: “Şimdi, Herr Budd, gidin ve görevinizi yapın. Bu hareketi kurduğum günden beri her zaman bağlı kaldığım basit bir kuralı benimseyin – telefonda bile olsa asla bir Yahudi ile konuşmayın.” Sonra, aniden: “Başka randevularım var, o yüzden beni bağışlayın.”

Üç adam çabucak veda ettiler. Dışarıya çıktıkları zaman, Lanny, gizli ajan rolünde, şöyle konuştu: “Dinleyicilerini etkilemesine hiç şaşmamak gerekir.”

* Yahudiler bizim kötü talihimizdir!

Hitler'in Kasım 1923'te “Birahane Darbesi” olarak bilinen ayaklanmayı başlattığı Münih'teki bira salonu.

*** Richard Wagner'in bir operası.

Otele geri dönüp karısı ve annesiyle beraber olduğu vakit, yüksek sesle söylendi: "Göring'in Freddy'yi niçin elinde tutmakta olduğunu biliyorum."

Çok heyecanlanarak, "Niçin?" diye sordular.

Lanny soğuk bir öfkeyle şu cevabı verdi: "Onu dışı bir maymunla çiftleştirecek!"

IX

Lanny oyunu kurallarına göre oynamak zorundaydı. Bu iki dostunu buraya getirmekteki yegâne amacının, bir Yahudi tutsağı serbest bırakmaya Hitler'i ikna etmek olduğunu ne biri ne öbürü anlamamalıydı. Arkadaşlık için, sohbet için, müzik ve sanat için çağırmıştı onları. Lanny ve Kurt, eski günlerde olduğu gibi, piyano düetleri çalmalıydılar. Zoltan onları resim müzelerine götürmeli ve kendi sanat bilgisinden yararlandırmalıydı. Güzellik ve Irma en iyi kıyafetlerini giyip onlarla beraber *Die Meistersinger** için Hof-und-National Tiyatrosuna ve Goethe'nin *Egmont* oyunu için Prinz-Regenten Tiyatrosuna gitmeliydiler. Müzik dünyasındaki seçkin şahsiyetlerin önde gelen bir besteciyle tanışmak üzere davet edildikleri bir akşam yemeği olmalıydı. Tonhalle'deki bir senfoni konserinden sonra, orkestra şefi ve üretilen sesler hakkında Kurt'un son derece teknik yorumlarını dinledi Lanny. Müziğin tonu sert, soğuk ve çok parlaktı; "yoğunluk" dediği şeyden yoksundu, yani alçak ve orta perdeler ile yüksek perdeler arasında doğru bir orantı olmadığını söylemek istiyordu Kurt. Aşırı gayretli kondüktörü, nüanslarını abartmakla, ses miktarını gereksiz biçimde genişletmek ve daraltmakla, çok fazla sayıdaki cıvılcılıkla bir yaşlı tavuk gibi telaşlı bir şekilde orkestrasını yönetmekle suçladı. Böyle bir tavır kesinlikle yakışıksızdı ve Beethoven'in *Eroika* senfonisini icra etmeye asla uygun değildi.

Lanny içinse, bu soylu eserin bestecisinin ona ne söylemeye çalıştığını anlamaya gayret etmek, icra tarzının teferruatı hak-

* Richard Wagner'in bir başka operası.

kında kaygılanmaktan daha önemli görünüyordu. Bu eseri en son Berlin’de Robin ailesiyle beraber dinlemişti ve Freddi’nin sevimli coşkunkuluklarını hatırladı. O kadar çok müzik dinlemiş müzisyenler vardır ki müzikten bıkmışlardır ve teknik ayrıntılar, kişilikler ve diğer tali konulardan başka hiçbir şeyi düşünemezler; Freddi onlardan biri değildi. Beethoven’i âdeta onun oğluymuş gibi severdi; ama şimdi baba ve oğul birbirlerinden koparılmıştı. Freddi, Yahudi olduğu için, Heinrich’in kararıyla, Beethoven’i çalmaya layık değildi; ve elbette ki Dachau’da Beethoven’i dinleme ihtimali yoktu. Lanny bundan başka pek bir şey düşünemiyordu ve çalınan senfoni, büyük ustanın etkisi ve adını gasp edenlere karşı bir hüküm vermesi için ona [Beethoven’e] bir sesleniş haline geldi.

Beethoven’in eserlerinde, genel olarak, ayaklar altına alan ve gürleyen kuvvetli bir tema ve de şarkılar söyleyip yalvaran yumuşak bir tema vardır. Dünyanın zalimlikleri ve baskılarına karşı merhamet ve sevgi için bir yalvarış olarak alabilirsiniz bunu. Haşin, mütehakkim temanın bu zalimlikleri temsil ettiğini ve belki de bunlara karşı koymak için kendi ruhunuzda yükselen şeyi temsil ettiğini düşünebilirsiniz. Her nasıl olursa olsun, Lanny için, *Eroika*’nın açılış melodisi “Freddi teması” haline geldi ve Beethoven bu temayı nefret dolu Nazilere karşı savunmaktaydı. Eski Viyana’nın büyük demokrati, Münih’in Tonhalle konser salonuna geldi, elini Lanny’nin sıcak alnına koydu ve ona, haklı olduğunu, Yahudi arkadaşıyla beraber ruhun savaş meydanlarında Beethoven ile yürümek ve mutlu çayırarda Beethoven ile dans etmek için özgür olduklarını söyledi.

Beethoven’in, eğer sağ olsaydı, Nazileri hakir görmemesi ve onlara kafa tutmaması tasavvur edilebilir miydi? Bu senfonisini Napoleon’a adanmıştı, çünkü Fransız Devriminin özgürleştirici güçlerini temsil ettiğine inanıyordu, ama kendini Fransa İmparatoru yapmış olduğunu duyunca nota kâğıtlarının başlık sayfasını yırtıp atmıştı. Bütün âleme bir öpücük gönderen ve neşenin karnadı nereye gölge verirse orada insanların kardeş olacağını ilan

eden Schiller'in "Neşeye Övgü" şiirini temel almıştı kendine. Yahudileri insan ırkından dışlamak gibi bir niyeti kesinlikle olmamıştı ve sağ olsaydı eğer, nefret üzerine bir hareket inşa edenleri küçümseyerek reddederdi.

Beethoven'in güçlü müziğinin anlamı buydu; ona enerji ve yoğunluk veren buydu. Beethoven'in ruhu kendini savunuyordu, Alman olan tüm şeyleri savunuyordu onları kirletecek olanlara karşı. "Freddi teması" yalvarıyor, esiyor ve gürlüyordu, davullar gümbürderken büyük gayretler sarf ederek kendini yükseltiyordu. Genç idealist, düşmanlarına karşı koymak için gerekli manevi kuvveti kendi içinde taşıyıp taşımadığından emin olmadığını söylemişti dostlarına; ama burada, bu senfonide onu buluyordu; burada kendisi üstün gelecek ve sevinecekti – ama sonra barbar orduları hızla ilerleyip onu devirecek ve ayakları altında çiğneyeceklerdi. Birinci kısmın o şahane zirvesine gelindiği zaman, Lanny'nin elleri sımsıkı kenetlenmişti ve alnında ter damlaları birikmekteydi.

O dokunaklı, muhteşem marş, Lanny'nin birçok defa hayalinde yürümüş olduğu gibi, Nazi toplama kamplarından yürüyüp geçen Beethoven idi. Almanya'nın en büyük ve en eğitilmiş dimağlarından elli veya yüz bin tanesinin kederi ve ıstırabıydı. Beethoven onlarla dertleniyor, ruhun sonsuz güçleriyle en kara trajediyi güzelliğe çevirmenin mümkün olduğunu söylüyordu onlara. Senfoninin finali bir zaferdi – ama zafer çok uzaktaydı ve onun nasıl geleceğini hayal edemiyordu Lanny; babasının eline yapışmış küçük bir çocuk gibi büyük ustanın eline sımsıkı yapışabilirdi ancak.

Lanny, bu konseri dinledikten sonra, Kurt ve Heinrich'e olan sevgisinin bitmiş olduğu gerçeğiyle yüzleşmek zorundaydı. Eski arkadaşlarına karşı kibar olmak zor geliyordu ona; ve bir casus veya gizli ajan veya bunun adı her neyse öyle olmanın lanet edilecek, can sıkıcı bir iş olduğuna karar verdi. Hayattaki tüm ayrıcalıkların en güzeli, aklınızdan geçeni söylemektir; ve arkadaşlarınız da sizin düşüncelerinize en azından terbiyeli bir alaka gösterebilen insanlar olmalıdır. Kurt ile Heinrich'i evlerine dönmek üzere ayrı trenlere bindirip yolcu ettiği vakit, kendini mutlu

hissetti Lanny. Yaptıkları için onlara teşekkür etti, kendisi için değerli işler yapmış olduklarını söyledi ve aklından şu düşünceyi geçirdi: "Freddi'yi bu cehennemden çıkaracağım ve sonra da kendimi çıkaracak ve bir daha buraya dönmeyeceğim."

X

Lanny, bir haftadır, Dachau olarak bilinen o insani sefalet yığınının çok yakın bir yerde yaşıyordu; oraya ilgisiz gibi davranmış ve sadece Irma ile arabadayken bahsetmişti oradan. Dachau, şehrin [Münih'in] on iki kilometre kuzeybatısında bir pazar yeri kasabasıdır ve oraya iyi durumda bir karayolundan varılır. Kaçınılmaz olarak, düşünceleri oraya yönelmişti ve ilk fırsatta arabaya binip oraya gitmişlerdi. Turistlerin çoğu gibi, yüksekteki kaleyi gezmediler; toplama kampını aradılar. Burayı bulmak zor olmadı, çünkü sadece iki kilometrekarelik bir alan üzerinde yer alıyordu. Barıştan bu yana kullanılmaz olmuş bir Cihan Harbi kışlası ve talim kampıydı burası eskiden. Etrafında iki buçuk metre yükseklikte beton bir duvar vardı; duvarın üzerinde, hiç şüphesiz elektrik yüklü, dikenli teller sıralanmıştı. Lanny bu duvarı tırmanmaya çalışan bir kimseyi hayal etti; gece vakti olup da kulelere yerleştirilmiş projektörlerin ışıklarının sürekli olarak duvarlar boyunca gezindiklerini görünce, tırmanma düşüncesi-nin pek mantıklı olmadığını anladı.

Gazetelerde yayımlanan, Führer'in *Merhametin Kız Kardeşi* adlı tabloyu görmüş olduğu haberi, binlerce Bavyeralıyı onu görme arzusuyla doldurdu ve böylece sergiyi bir hafta daha sürdürmeye karar verildi. Fakat Lanny insanlara bu tabloyu anlatmaktan bıkmış ve insanların bu tablo hakkında dedikleri şeylerden de bıkmıştı; aslında, Nazi Almanyası'nda herkesin ne dediğinden de bıkmıştı. Bunu isteyerek dedikleri zaman onlardan nefret ediyordu; mecbur oldukları için öyle konuştukları zaman da onlar için üzülyordu; ama hiçbir durumda, söylenen sözler onun ilgisini çekmiyordu.

Cesaretini toplamaya karar verip güneşli bir sabah vakti Dachau'ya doğru yola çıktı; tutsaklar, yani dışarıya çıkmalarına izin verilen tutsaklar, o gün dışarıda olabilirlerdi. Führer'in De-taze tablosunu görmüş ve beğenmiş olması hakkında bir gazete kesiğini cebine koydu; ayrıca, bir fotoğrafını içeren ve Göring'in misafiri olduğunu belirten, kendisi ve Irma ile yapılmış mülakat-lardan birkaçını da. Tüm bunlar, Naziland'da herhangi bir yere kabul edilmesi için bir giriş bileti yerine geçerdi. Irma'yı alışveriş için bırakıp Dachau'nun yolunu tuttu ve oraya varınca, arabasını sıradan bir insan gibi park etmek yerine ana kapıya ilerledi ve Komutanı görmek istediğini bildirdi.

Arabasına baktılar, giysilerine ve Aryan yüzüne baktılar, on-lara verdiği kabartmalı kartvizite baktılar. "Bay Lanning Prescott Budd" o kadar önemli biri olabilirdi ki, Almanların âdeti oldu-ğu gibi unvanlarını ve payelerini kartvizitine koymaya tenezzül etmemişti. Nizamiyenin çelik kapılarından geçmesine izin ver-diler. S.A. adamlarından iki tanesi onun yanında beklerken bir üçüncüsü onun kartvizitini alıp idare ofisine götürdü. Önünde bir talim sahası vardı ve bir köşeden çekiç sesleri geliyordu; hiç kuşkusuz, tutsakları çalıştırarak yeni binalar yapıyorlardı. Kau-çuk sopaları ve otomatik tabancalarıyla S.A. adamları her yer-deydi; bu dövüşçülerin sayısı artık yarım milyonu bulmuştu ve istihdam edilmeleri gerekiyordu.

XI

Komutan, Herr Budd'ı görmeye razı oldu. Lanny'yi, kısa ke-silmiş siyah saçlı, yuvarlak kafalı ve yüzünde yara izleri bulunan, Güney Almanyalı sert bir genç adamın özel ofisine götürdüler. Göring ile tanışmış olan Lanny, sertlik hakkında daha fazla bir şey öğrenecek durumda olmadığını düşünüyordu. Oturdu ve he-men konuya girdi:

"Sayın Komutan, bir sanat sergisiyle ilgilendiğim için Münih'te bulunan Amerikalı bir sempatizanım ben. O sergi hak-

kında ve belki de benim hakkımda gazetelerde çıkanları okumuş olabilirsiniz. Führer ile birkaç gün önce Braunes Haus'ta bir sabah vaktini geçirme şerefine nail oldum. Minister-Präsident General Göring'in bir dostuyum ve geçen ay bir av partisinde ona eşlik etmenin zevkini yaşadım. Fransa'da ikamet ediyor ve sık sık İngiltere ve Amerika'ya gidiyorum; oralarda rejiminize karşı bol miktarda propaganda işitiyorum. Geniş ölçüde yayımlanmakta olan zulüm ve işkence suçlamalarından haberiniz vardır muhakkak. Düşündüm ki eğer şunu diyebilirim iyi olabilir: 'Büyük toplama kamplarından birini ziyaret ettim ve şartları kendi gözlerimle gördüm.' Bir yabancıнын böyle bir ricasını kabul etmeniz zor olduğunu anlayabilirim; fakat yanımda Münih gazetelerinden bazı kesikler var ki benim kim olduğumu size gösterecektir. İlaveten, bu gazete kesiklerinde benim fotoğraflarım da bulunuyor; yani, başka bir kimse olmadığımı görebilirsiniz."

Gülümseyen ziyaretçi gazete kesiklerini uzattı; sert Nazi bunları dikkatle inceledi ve gün ışığında buharlaşan çiy taneleri gibi onun sertliği de buharlaşıp yok oluverdi. Bu şık zengin yabancı, herhangi bir iyi S.A. adamının hayal edebileceği en yüksek imtiyaza -Führer'in özel yazıhanesine girme ve onunla sanat hakkında sohbet etme imtiyazına- hakikaten ulaşmıştı! "Elbette, Herr Budd, kampımızı itimada layık görülen kişilere göstermekten daima memnun oluruz. Geçen bir veya iki ayda birkaç yabancı gazeteciyi kampımızda gezdirdik." Komutan, gezdirmeye işini bizzat kendisi yapmaya hazır bir halde, ayağa kalktı. Belki de, Führer ile nasıl dost olunacağını sırrını öğrenebilirdi?

Böylece Lanny etrafta dolaştı ve yüksek elektrik akımlı dikenli teller ile korunan o beton duvarların arkasında neler olduğunu gördü. Komutan, kampın rutin programını açıkladı ve ziyaretçisini, barakaların yer aldığı köşeye götürdü; bunlar, kamp arazisinin diğer kısımlarından dikenli telli mânialar ile ayrılmıştı. Savaş zamanında dayanıksız malzemeler ile yapılmış ve sonra kendi hallerine terk edilmiş, kasvetli, boyasız ve yarı yarıya çürümüş binalardı bunlar. Ahşap duvarlarda çok sayıda çatlak vardı

ve pencerelerin bazılarının camları yoktu. Tek katlı on üç bina, her binada birbiriyle bağlantılı beş oda, her odada raflar gibi üç sıra olarak düzenlenmiş elli veya daha çok ranza vardı. Zeminler betonu ve döşekler, içlerine saman doldurulmuş çuvallardan ibaretti. Her odada tek bir lavabo bulunuyordu.

Tutsakların çoğu kampın dışındaydı, sıkı gözetim altında yollarda çalışıyorlardı. Diğer bazıları atölyelerde bulunuyor veya yeni barakaları yapıyor veya ofislerde çalışıyordu. Yaşlılar ve hastalar gün ışığından istifade ediyorlardı, onlar için hâlâ serbest olan doğanın tek nimetinden. Binaların yan taraflarına yaslanmış oturuyor veya ağır adımlarla geziniyorlardı. Sohbet etmeleri yasaktı sanki; yasak olsa da olmasa da sohbet etmiyorlardı. Donuk bir ifadeyle Lanny'ye baktılar. Lanny onların gözleriyle karşılaşmaktan utanıyordu. Neyse ki Bavyera'nın Kızilları ve Pembeleri arasında tanıdığı hiç kimse yoktu, o yüzden kimsenin ruhunda yara açmamış oldu.

Tutsakların görünüşü kasvetli ve keder vericiydi. Hepsinin saçları kısa kesilmişti. Tutuklandıkları zaman üstlerinde olan kıyafetleri giyiyorlardı hâlâ; ama aylar önce ve çoğu durumda neredeyse bir yıl önce tutuklanmışlardı ve hiç şüphesiz, kışa yakın bu soğuk gecelerde aynı kıyafetlerle yatıyorlardı. Bavyera aydınları, anlaşılan, açık hava sporlarına pek iltifat etmemişlerdi; bazıları eğik omuzlu ve zayıftı, diğer bazılarıysa göbekli vepörsük. Birçoğu ak saçlıydı ve muhafızlarının büyükbabaları olacak yaşta; fakat gördükleri muamele değişmiyordu. Hastalık ve ruhi çöküntü yüzlerinden okunuyordu. Yakın geçmişte özgür insanlar, özgürce düşünen insanlar, ülkenin en iyi aydınları olan bu tutsaklar, niçin burada olduklarını, daha ne kadar zaman burada olmak zorunda kalacaklarını bilmiyorlardı. Daha mutlu ve daha düzenli bir dünyayı hayal etmişlerdi ve onların suçunun cezası buydu işte. "Bir sağlık tesisi işletmiyoruz," diye konuştu Komutan.

Lanny yürümeye devam etti; görülecek birtakım şeyler vardı daha: altmış beş yatakhane, birkaç yemek salonu, bir düzine atölye ve açık havadaki çeşitli yapılar. Gittiği her yerde insanların

yüzlerini taradı; kayınbiraderinin kardeşinin yüzünü veya Trudi Schultz'un kocasının yüzünü arıyordu. Ne birini ne diğerini görebildi; ve mümkün olan her şeyi öğrendikten sonra, cesaretini toplayıp, "Burada hiç Yahudi yok mu?" diye sordu.

"Ah, evet," diye karşılık verdi Komutan, "kırk civarında, ama diğerlerini düşünerek onları ayrı bir yerde tutuyoruz."

"Çalışma yapıyorlardır, sanırım?"

"Gayet iyi ve çok çalışıyorlar, emin olabilirsiniz."

"Onları görebilir miydim?"

"Üzgünüm, yönetmeliğe aykırı olur bu."

Komutan daha fazla bilgi vermedi ve Lanny de cesaret edebildiği kadar çok soru sormuş olduğundan arabasına geri götürülmeye razı oldu. "Size teşekkür ederim, Sayın Komutan," dedi. "Gazete muhabirlerine, yaralı bereli herhangi bir tutsak veya dövme amaçlı herhangi bir tel kamçı veya kauçuk hortum görmediğimi söyleyebileceğim."

"Daha uzağa baksaydınız bile öyle bir şey göremezdiniz," diye karşılık verdi sert Nazi. Bu ifade birden çok yoruma açıktı ve Lanny şöyle düşündü: "Belki o da benim gibi biri ve mümkünse yalan söylememeyi tercih ediyor!"

XII

Amatör araştırmacı, Freddi'nin nasıl katlandığını düşünerek, şehre geri döndü. Freddi'nin kendisi sormuştu; gerekli cesarete sahip miydi, gereken manevi kaynakları kendi içinde bulabilir miydi? Lanny, araştırmacı bir yaradılıştan olduğundan, kendisi için aynı soruları sordu; o kirli ve sefil barakalarda yaşıyor ve görmemiş olduğu o kamçıların sırtında şaklamasını hissediyordu.

Sonra, işlek dimağı küçük bir hikâye uydurmaya başladı. Sert Nazi Komutanını görmeye gidiyor ve onu sergiyi ziyarete ve ardından bir otomobil gezintisine davet ediyordu. Kirlere çıktıkları zaman, Lanny ona şunları diyordu:

“Sayın Komutan, kendilerine çok miktarda zor işler vermekte olduğunuz Yahudilerden biri, tesadüfe bakın ki, benim bir çeşit akrabamdır. Zararsız genç bir adamdır kendisi ve eğer onu Fransa’daki evime götürürsem, hayatının geri kalanı boyunca klarnet çalmakla yetinecek ve şanlı hareketinize asla herhangi bir zararı dokunmayacaktır. Ben bazı tablolar sattım ve bir Münih bankasında bir miktar param bulunuyor. Diyelim ki size, talep edeceğiniz herhangi bir formda ve herhangi bir yöntemle, yirmi beş bin mark ödedim ve siz de buna karşılık o tutsağı arabamla alıp dağlara ve Avusturya sınırından öteye götürmem için bir yol bulmayı kabul ettiniz. Gece vakti yapılacak bir iş olarak bunu nasıl karşılırdınız acaba?”

Lanny’nin hayal gücü bu hikâyeyi birkaç farklı şekilde sonuca bağladı. Nazi makinesinde bir hayli yolsuzluk ve iltimas olduğunu biliyordu; Johannes Robin, dünyadaki ilk despotizm kadar eski olan bu gibi yöntemlerle istediklerini elde eden safkan Aryan iş adamları hakkında birçok hikâye anlatmıştı ona. Diğer yandan, bu sert komutan samimi bir fanatik olabilirdi. Samimi fanatikler ile yozlaşmış Nazileri ayırt etmeye imkân yoktu. Lanny şundan emindi ki eğer Hugo Behr bu kampın başında olsaydı parayı alırdı; diğer yandan, Heinrich Jung büyük ihtimalle onu acımasız Gestapo’ya ihbar ederdi.

Peki, sonra ne olurdu? Generalissimo Balbo’nun* adamlarının neredeyse on yıl önce Roma’da yapmış oldukları gibi, onu götürüp sınıra bırakmaktan daha kötüsünü pek yapamazlardı. Ama Lanny’yi duraksatan bir şey vardı: Komutan gerçekten samimi bir Nazi idiye, kampına dönebilir ve Freddi Robin’i alıp ölene kadar dövdürmek ve cesedini yaktırmak gibi basit bir yöntemle, Lanny’nin, kamptaki adamları [Komutanın adamları] arasında zayıf yaradılışlı herhangi birini rüşvetle kandırmasını olanaksız kılabilirdi.

“Daha iyi bir şey düşünmeliyim,” dedi yetişkin ehlikeyif genç adam.

* Mussolini kastediliyor.

ALTINCI KİTAP

KAN AKITILDI*

25

Boşluğa Tutunmak

I

NOEL yaklaşıyordu; ve Irma üç ayı aşkın bir zamandır sevgili yavrusundan uzak kalmıştı. Burada daha çok kalmak düşünülemezdi. Lanny ne sonuç almaktaydı? Ne sonuç almayı umuyordu? Göring sadece oynuyordu onunla. Bir şey elde etmeye çalışıyordu onlardan ve karşılığında hiçbir şey vermeye niyeti yoktu. Onları suskun kalmaya zorluyor, dillerini bağlıyordu. Aslında kocasının dilinin bağlı olmasından rahatsız değildi Irma, yeter ki kaygılanıp durmasın ve aklına korkunç şeyler getirmesin, uyurken ür-küp sıçramasındı!

Detaze sergisi bitmiş ve mutluluk veren bir gelişme olmuştu. Dresden'deki büyük müzelerden biri tabloları bir süre için istemişti; onları seçkin bir biçimde değerlendirip ayrı bir salona koyacaklardı. O lüks yaşam kentinin sanatseverleri gelecek ve tablolara hayran olacaklar, bunlar hakkında bilgi istenecek ve hem sanat açısından hem de para açısından iyi olacaktı. Zoltan gelip gidecek, bilgi isteyen alıcıları ona yönlendirmek mümkün olacaktı. Resimleri özel bir malikânenin deposunda tutmaktan çok daha iyi!

* Shakespeare, *Macbeth*, Perde 3, Sahne 4 (Macbeth'in sözleri).

Güzellik ve Parsifal, hayal edilebilecek en tuhaf bir gelişme nedeniyle, Londra'ya gidiyorlardı. Lady Caillard, kapılmış olduğu bir önseziden ötürü, Amerikalı çifti onun misafirleri olarak yeniden gelmeye ikna etmek için çok sevdiği bir dostunu ta Münih'e kadar göndermişti; sevgili kocası "Vinnie" ile çok yakında ruhlar âleminde yine beraber olacağını hissediyor ve Güzellik'in kocası o sevgi dolu adamın, vakti gelince, onun gözlerini kapatmak ve cenaze töreniyle ilgilenmek üzere, evinde olmasını istiyordu. Onun cenaze töreni, asri zamanlardaki hiçbir cenaze törenine benzemeyecek, misafirler beyaz kıyafet giyecek, mutluluk verici müzik ve ziyafetler olacaktı, hepsi de "V.B.X." –Vinnie, Birdie, ve bir Öpücük- işareti altında. "Freddi ile ilgili bir haber gönderir belki," dedi Güzellik; ve daha sonra, o berbat düşünce: "Belki de parasının bir miktarını bize bırakır."

Resimlerle Dresden'deki müze ilgilendiğinden, Jerry Pendleton serbest kalmıştı. Irma ile Lanny, onu da yanlarına alıp, Münih için tiyatro perdesi gibi bir dekor oluşturan karlı dağlardaki bir boğazdan geçtiler. Versailles Antlaşmasıyla Avusturya'ya bırakılmış olan dar şeritten ve İtalya'nın ganimet payına dâhil edilmiş olan Brenner boğazından aştılar. Orada, Mussolini'nin Kara Gömleklileri, coplar ve kırbaçlar vasıtasıyla, Aryanları Akdenizlilere çevirmekle meşguldüler. Bu durum, *Fascismo** ile onun kuzeydeki yeni doğmuş çocuğu arasında husumet yaratıyordu. Dr. Goebbels'in iyi maaşlı ajitatörleri Avusturya'nın her yerinde çalışmaktaydı ve epeycesine de İtalyan zindanlarında bulunuyordu. İyimser genç Pembeler, Faşistlerle Nazilerin Kilkenney kedileri** gibi kavgaya tutuşup birbirlerini yiyip bitirmeleri ümidindeydiler.

Uzun zaman malikânelerde kaldıktan sonra insanın kendi evi ne kadar da mütevazı görünüyordu; ama evin bahçe kapısının iki yanında güller açmıştı ve bahçe yolundan aşağıya doğru, paha

* İtalyanca: Faşizm.

** Geride kuyruklarından başka bir şeyleri kalmayınca dek birbirleriyle dövüşmüş oldukları rivayet edilen iki kedi (*devour each other like the two Kilkenney cats* sözü bir deyim olarak kullanılır).

biçilmez bir hazine koşarak geliyordu; dalgalı kumral saçları ve parıldayan koyu kahverengi gözleriyle, küçük mavi bir elbisenin içinde minicik bir insan. Anne ile babanın yolda oldukları iki gün önce söylenmişti ona. İşte o zamandan beri onlar hakkında bıcır bıcır konuşup durmuş, sorular sormuştu. Üç buçuk yaşını geçmişti artık. Çocukların bu kadar hızlı büyümeleri hayret vericidir; üç veya dört ay sonra geri dönersiniz ve karşınıza yeni bir varlık çıkar. Sevinç haykırıışlarınızı tutamazsınız ve –kötü bir nitelik olan şımarıklığı teşvik etmeyesiniz diye– hep uyanık olan bir uzman sizin coşkularınızı frenlemek zorundadır. Kendisi de bir oyun dünyası içinde yetiştirilmiş olan Irma Barnes, bir çocuğun mutluluktan uçan bir anneyle baba için bir eğlence nesnesinden ibaret olmadığını zorlukla anlayabildi. Her zaman kendi istediğini yaptırmaya alışmış olan Irma Barnes, “pedagoji” denilen şu pek dogmatik yeni bilim uğruna disipline boyun eğmeyi öğrenmek zorundaydı.

Evet, gerçekten de öyle; çünkü yirmi üç milyon dolarlık bir bebek bile ellerini kullanmayı öğrenmelidir ve eğer birileri onun için her şeyi yapar ve onun herhangi bir çaba göstermesine fırsat vermezse, çocuk bunu nasıl öğrenecektir ki? Eğer her zaman istediğini yaptıırırsa ve tüm dikkatlerin merkezinde olduğu, yaşamındaki herkesten daha önemli olduğu düşüncesine kapılırsa, disiplini nasıl öğrenecektir? Fazlasıyla ciddi Severne Hanım, profesyonel otoritesine saygı gösterilmesinde ısrar ediyordu; ve aynı şekilde, Marceline’in mürebbiyesi olarak kendisine artık ihtiyaç kalmayan, ama Frances’in sorumluluğunu devralacağı güne kadar ailenin yarı dostu, yarı pansiyoneri olarak onlarla kalmaya devam eden Addington Hanım da öyle. İngiltere Kilisesine bağlı bu iki hanım gizlice anlaşımışlardı ve yavrusuna aşırı sevgi gösteren bir anneyle, iki rakip büyükanneye ve Provanslı* bir aşçı ve vekilharca karşı ve de Noel Baba’ya karşı, Lanny’yi kendi taraflarına çekmeyi başardılar.

* Güneydoğu Fransa’daki Provence (Provans) bölgesinden.

Mutlu bir Noel, ama çok da mutlu değil, zira hane halkı üzerinde kederin gölgesi dolaşüyor; çok sevdikleri varlıktan mahrum edilmiş o iki Yahudi kadını ve yüreklerindeki acıyı hiç kimse unutamıyor. Rahel ve Ana, kendilerine hâkim olmak ve dostlarına acı çektirmemek için çok gayret ediyorlar; ama akıllarında neyin olduğunu herkes biliyor. Freddi ölmüş olsaydı daha az acı çekerlerdi, çünkü o zaman artık ıstırap çekmediğinden emin olurlardı hiç değilse. Oysa şimdi, en kötü şeyler gerçekleşebilir ve bunu akıllarından çıkaramıyorlar; hep Freddi'yi düşünerek, bir başlarına Kır Evinde kalıyorlar. Onlar için yapılan her şeyden ötürü dokunaklı bir minnet duygusu içindeler, ama istemek zorunda oldukları bir şey daha var; dudakları sessiz olduğunda bakışlarıyla istiyorlar o şeyi. Ah Lanny, ah Irma, zavallı Freddi için yapılacak bir şey düşünemez misiniz?

Hansi ve Bess, orta-batıdalar, her hafta birkaç defa konser veriyorlar. İlk konserden sonra havaleyle para yolladılar, böylece Ana ve Rahel kendi yiyeceklerini satın almak için Irma'nın parasını kullanmak zorunda değildirler artık. Kendileri için küçük bir yer kiralamayı önerdiler, ama Güzellik hayır dedi, ne münasebet – çok gücenirdi doğrusu. Irma da aynı şeyi diyor; ama öyle yaparlarsa daha memnun olacağı düşüncesini bastıramıyor kalbinde. Bienvenu üzerinde bir fırtına bulutu asılı olduğunu hissediyor ve Lanny'yi bunun altından çekip almayı çok istiyor. Lanny'nin aklından geçenler hakkında kaygılanıyor ve önlemeye güçlerinin yetmediği bir trajedi yüzünden niçin her türlü toplum yaşantısından vazgeçmesi gerektiğini anlayamıyor. Irma partiler, gerçek partiler, toplumda bir etki bırakan türde partiler vermek istiyor; parayı kendisi koyacak, işleri Güzellik ve Feathers yapacak – her ikisi de bunu memnuniyetle yapardı, çünkü onlar partilere inanırlar, çünkü parti veremeyen –en azından zarif ve şık partiler veremeyen– avamdan kendinizi ayırmanın bir yolu da budur.

Ayrıca, iki ufaklık meselesi de var. Günün çoğunu birlikte geçiriyorlar ve buna engel olunamaz; bunun için yaygara kopartıyor, bunu kazanılmış bir hak görüyorlar ve çocuk bilimi de onların tarafında. Herhangi bir çocuğu tek başına yetiştirmek imkânsızdır, çünkü çocuk başkalarıyla beraber olmaktan hoşlanan bir yaratıktır; bilim kitaplarının hepsi bunda birleşiyor. Eğer küçük Johannes ortada olmasaydı, gidip de Provanslı, Liguryalı* veya bilmem nereli bir balıkçı oğlan çocuğu bulmak gerekirdi. Irma'nın ufak Robin'de görebildiği en küçük bir kusur bile yoktur; bu çocuk bir esmer şirinlik rüyasıdır, babası gibi tatlı ve yumuşak bir mizaca sahiptir, ama bir Yahudi'dir; ve Irma sevgili kızının -kendisi de dâhil olmak üzere- başka herhangi bir insandan daha çok onunla ilgilenmesi fikrine razı olamıyor. Tabii ki, onlar ufacık şeyler, kaygılanmak saçma görünüyor; ama kitaplar ve uzmanlar, bu yaşta oluşan izlenimlerin bir daha hiç silinmedikleri noktasında birleşiyorlar ve üstelik, Sami tipinde insanın dünyadaki en romantik, en büyüleyici tip olduğu düşüncesinin bir Aryan kız çocuğunun dimağında yer etmesine izin vermek akıllıca olur mu? Irma, kızının sonraki yaşamında, bundan hareketle gelişebilecek, körce ve trajik bir kendini kaptırma hayal ediyor.

Bunun bir anlamı daha var. Bienvenu'nün tamamını Freddy Robin'in ruhu sarmıştır. O cılız ufaklık babasına benziyor, babası gibi hareket ediyor ve onu herkesin düşüncelerinde tutuyor; ziyaretçilerin, misafirlerin bile. Johannes Robin'in servetini Nazilerin ele geçirmiş oldukları ve torununun bir sığınmacı ve pansiyoner olarak burada olduğu söylentilerini herkes işitmiştir; herkes ona ilgi göstermekte, sorular sormakta ve baba hakkında konuşmaya başlamaktadır. O nerede? Siz ne düşünüyorsunuz? Bu hususta ne yapıyorsunuz? Freddy Robin'in akıbeti, Barnes servetini bile, hatta yirmi üç milyon dolarlık bebeği bile gölgede bırakmaktadır. Bienvenu âdeta netameli bir ev, kasvetli ve tehlikeli bir mekân

* Ligurya (veya Liguria): Güneydoğu Fransa ve Kuzey İtalya'da bir bölgenin adı.

haline gelmekte, burada insanlar hemen siyaset konuşmaya dalmakta, havai meşrepler ise kendilerini rahat hissetmemekte. Irma Barnes'ın niyeti kesinlikle böyle bir ortam değildi!

III

Herhangibir doktorun anlayabildiğikadarıyla, Lady Caillard'ın belirli bir hastalığı yoktu; ama ruhlar âleminde "Vinnie"sine kavuşacağına kesin olarak karar vermişti ve nitekim Ocak ayında bu dünyayı terk etti. Cenaze töreni yapıldı ve sonra vasiyeti okundu. Arkadaşı Bay Parsifal Dingle'a, şarkı söyleyen altın ve fildişi kuşlu büyük duvar saatini bırakmıştı; "Birdie" den hoş bir yadigâr ve üstelik tartışmalara neden olmayacak bir miras payı. Kendisine Vickers hisseleri vaat edilmiş olan medyumun mirastan tek kazancı bir baş ağrısı oldu, zira o büyük şirketin yönetim kurulu üyeleri Sör Vincent'in oğluyla kızını himaye etmeye kararlıydı ve hisselerle ilgili olarak bir çeşit hokus pokus yaptılar; bunları satın alma yoluna gittiler ve -merhumenin terekesinde bunun için gereken miktarda nakit olmadığından- hisseler şirketin eline geçti ve nihai olarak da meşru vârislere intikal etti. Gazetelerde bu mesele hakkında yığınla haber çıktı ve Lanny annesiyle üvey babasının olaya karışmamış olduklarına seviniyordu.

Nina ve Rick, başarılı tiyatro çalışmalarının kazancıyla, küçük bir araba almışlardı. Rick dizinden ötürü araba kullanamıyordu, ama onun yerine karısı kullanıyordu. Dingle'ları Riviera'ya getirdiler ve villada bir süre misafir oldular. Rick, Nazilere karşı bir oyun üzerinde çalışmak için Kurt'un eski stüdyosunu kullandı; bu oyun, *Kahverengi Kitap* adlı yayına, Lanny'nin ona anlatmış olduğu hikâyelere ve Kurt ile Heinrich'in yıllardır ona göndermiş oldukları literatüre dayanıyordu. Rick, bu oyuna melodram denileceğini söylüyordu; çünkü ortalama İngiliz, Naziler gibi insanların var olabileceğine veya 1934 yılında Avrupa'da bu gibi şeylerin olabileceğine inanmayı reddediyordu. Rick ayrıca şunu da diyordu ki oyun sahneye konulduğu zaman, Lanny artık Hit-

lercilerin yol arkadaşı gibi görünemeyecekti, çünkü oyunun ne-rede yazılmış olduğunu mutlaka öğreneceklerdi.

Lanny, bu eski arkadaşının, kendisiyle fikirlerini serbestçe paylaşabildiği bu yegâne insanın, onun yanında olmasına se-viniyordu. Freddi Robin meselesi hakkında gece gündüz düşü-nen Lanny sonunda kararını vermiş gibiydi: Berlin'e gidecek, General Göring ile bir görüşme daha talep edecek ve kartlarını masanın üstüne koyup şöyle diyecekti ona: "Exzellenz, kayın-biraderimin erkek kardeşinin Dachau'da bir tutsak olduğunu öğrendim ve onu Almanya'dan alıp götürmeyi çok istiyorum. Bir Berlin bankasında, üvey babamın tablolarının satışından kazandığım yaklaşık iki yüz bin mark param bulunuyor ve ayrıca, bir New York bankasında, ülkenizde satın alınmış eski ustaların resimlerinden komisyon olarak kazandığım eşit mik-tarda param var. Dostumun özgürlüğüne karşılık, propaganda çalışmalarınızda kullanılmak üzere bu tutarları memnuniyetle size devredebilirim."

Rick şöyle dedi: "Bunu yapamazsın, Lanny! Bunu yapmak korkunç olurdu."

"Parayı almazdı mı demek istiyorsun?"

"Hiç kuşkum yok alırdı. Fakat sen Nazi davasına hizmet etmiş olurdun."

"Parayı bunun için kullanacağını sanmam. Saygıdeğer görün-mesi için öyle diyorum. New York'taki paraları zulaya atar, Al-manya'daki paraları en yeni kız arkadaşına harcardı."

"Kendine saygıdeğer görünmesi için böyle diyorsun," diye iti-raz etti Rick. "Parayı ne için harcayacağını bilemezsin ve ayrıca ona para vermekle Nazi propagandasını güçlendirmiş olacağın gerçeğinden kaçamazsın. Britanya ve Fransa devlet adamları hakkında Göring'e bilgi verme fikrin kadar saçma bir şey bu."

"Ona herhangi bir sahici bilgi vermezdim, Rick. Bizim gibi insanlarca zaten bilinen şeyleri söyledim ona."

"Göring salak değil. Onu kandıramazsın. Ya ona istediği şeyi verirdin ya da sen istediğin şeyi alamazdın. Bunu açıkça belli etti

sana ve işte bu yüzden Freddi hâlâ Dachau'da bulunuyor – eğer oradaysa.”

“Freddi’yi orada bırakmak zorunda olduğumu mu düşünüyorsun?”

“Bir çeşit firar tertip edemiyorsan, evet öyle düşünüyorum.”

“Birine para vermem gerekirdi, Rick – sadece bir gardiyan bile olsa.”

“Bir gardiyana para vermekte büyük bir sakınca olmazdı, zira ödenecek miktar ufak olurdu, üstelik Nazi disiplinine zarar vermiş olurdun. Firar eden her tutsak buna zarar verilmesine katkı yapar.”

“Johannes’i dışarı çıkarmaya yardım etmekle hata mı yaptım sence?”

“Çok fark etmezdi sanırım, çünkü Johannes her şeyini zaten bırakırdı; öyle bir adamdır. Bir davayı değil, kendini düşünür.”

“Onun yerinde olsaydın aynı şeyi yapmaz mıydın?”

“Bu soruyu cevaplamak güç, zira ben hiç işkenceden geçmedim ve o durumda ne yapardım bilemem. Ama ne yapmam gerekirdi gayet iyi biliyorum – Göring’in casuslar ve katiller istihdam etmek için kullanacağı herhangi bir parayı ele geçirmesine izin vermektense hücremde kendimi asmam veya damarlarımı kesmem gerekirdi.”

IV

Ana ve Rahel’e de aynı minvalde konuştu Rick, bunu yapmak için gerekli cesarete sahip tek insan oydu. Nazikçe ve onların gözyaşlarına acıyarak konuştu, ama Freddi’ye yardım etmek için bildiği tek yolun Nazilere karşı bir oyun yazmak olduğunu söyledi onlara. Freddi ne yapmalarını isterdi? Kendilerine bu soruyu sormalarını rica etti. Bu sorunun cevabı hakkında kuşku olamazdı, çünkü Freddi kendini adanmış bir Sosyalist idi ve davasının düşmanlarına yardım etmektense ölmeyi tercih ederdi. Rahel bunu anlayabiliyordu ve anladığını söyledi. Ana

da anlayabiliyordu, fakat kendinde bunu söyleyecek gücü bulamıyordu.

“Şunu düşün,” diye ısrar etti Rick. “Diyelim ki Göring’in Freddi’den istediği, bazı yoldaşlarını ele vermek olsun. Bunu istemesi gayet mümkün; o zaman Freddi kendi özgürlüğü için bu bedeli öder miydi?”

“Tabii ki ödemezdi,” diye kabul etti genç kadın.

“Tamam işte, para da aynı şey. Naziler, silah satın alabilmek için, silah üretme araçlarını satın alabilmek için döviz istiyorlar. Ajanlarına maaş ödeyebilmek ve yabancı ülkelerde propaganda çalışmalarını sürdürebilmek için döviz istiyorlar. İşte böylece, Nazizm daha fazla güce kavuşacak ve Yahudiler ile Sosyalistler daha fazla ıstırap çekecektir. Bu Hitlerciler tatmin olmazlar; yaşadıkları sürece asla tatmin olamazlar, çünkü onların sistemi bir talan ve soygun sistemidir; zorbalıktan güç alarak gelişir ve aksi takdirde yok olacaktır. Her geçen gün yeni mağdurlar yaratmak zorundadır ve eğer sizden para alırsa, o parayı sıradaki mağdurların parasını almak için kullanır. O halde, sahip olduğumuz veya elde edebildiğimiz tüm kaynaklar, onlarla mücadele etmeye; Nazizmin ne olduğunu, sizin ve benim ve Freddi’nin, hepimizin değer verdiği, savunduğu her şeye karşı nasıl bir tehdit oluşturduğunu diğer insanların da anlamasını sağlamaya gitmelidir.”

Rick belagatle konuştu, çoğu zaman kendine izin verdiğinden daha büyük bir belagatle. Bunun nedeni, yaptığı konuşmanın oyunundan bir sahne olmasıydı. Böyle acımasız bir karar ile yüz yüze kalan insanları anlatıyordu oyununda. Şöyle demedi: “Paramızı ve emeğimizi harcayıp Nazilere karşı bir oyun sahneye koyalım ve elde edeceğimiz kazancı yine Nazilere karşı bir gazete çıkarmak için kullanalım.” Ama aklındaki buydu ve Rahel, eğer kocası onunla konuşabilseydi, “Rick haklı,” diyeceğini biliyordu.

Fakat zavallı Ana! Sosyalist filan değildi o ve Almanya’daki tüm Yahudileri kurtarma işine aklı yatmıyordu. Sessiz kaldı, çünkü Rick’in Rahel ile Lanny’yi ikna etmiş olduğunu görüyordu; ama Budd Silah İmalatçıları Şirketi adına iş bağlamak üzere

Rio de Janeiro'ya doğru yola çıkmadan önce Johannes'in gönderdiği bir mektup ona umut verdi: "Yine biraz para kazanacağım ve sonra da Freddi'yi kurtarmanın bir yolunu bulacağım." Sağduyulu bir Yahudi anaya edilecek sözler işte bu türden sözlerdi.

V

Riviera, Almanya'dan gelen sığınmacılarla doluydu; Fransa'nın tamamı öyleydi. Bu talihsizlerin birçoğu Lanny Budd'a ulaşmaya çalışıyordu, ama Lanny onların mektuplarını cevaplamaya bile korkuyordu. Göring'in Freddi'yi serbest bırakabileceği düşüncesine umut bağlıyordu hâlâ; aksi takdirde, geri dönüp bir şeyler yapmaya çalışacaktı. Bu nedenle, ihtiyatlı olmak zorundaydı. Casus rolünü oynamaya çalışmak insanı kuşku- cu yapar. Yardım için ona başvuran herhangi bir sığınmacının, onun nasıl davrandığını ve kendisiyle iş yapılacak bir insan olup olmadığını anlamak için Göring tarafından gönderilmiş bir casus olduğundan nasıl emin olabilirdi?

Tüm bunlar Irma için gayet uygundu. Kocasını kızılardan ve bela çıkaranlardan uzak durduğu sürece bunun nedeni Irma'nın umurunda değildi. Irma, Güzellik, Emily, Sophie, hepsi birlik olup Lanny'yi meşgul ve memnun halde tutmaya, ona müzik ve dans ve spor fırsatları temin etmeye, sohbet etmesi için ilginç kişilerle buluşturmaya, Jerry Pendleton ve sadık Bub Smith ile balık avına göndermeye karar verdiler. Bu amaç için en uygun olan, küçük Frances idi; Irma, çocuk psikolojisi üzerine bir kitap aldı ve her satırını gerçekten okudu; böylece konu hakkında zekice sözler edebilmeyi ve Lanny'yi aile hayatına bağlı tutabilmeyi amaçlıyordu. Ona her zamankinden fazla yakınlık gösteriyordu. Lanny elbette bunun farkındaydı ve duygulanıyordu bundan. Fakat aklında hep Dachau vardı; Emily'nin müzikli suarelerinden birinde, hüznü bir eser onun gözlerini yaşartıyor ve yüksek âlemden bir hanımın Naziler lehine ettiği bir söz, kanı beynine sıçratıyor ve nefis yiyeceklere karşı iştahını yok ediyordu.

Şubat ayının başlarında, Robbie Budd iş amacıyla Paris'e geldi. Irma, mekân değişikliğinin yararlı olacağını düşündü ve kendi bakış açısına babanın destek vereceğini biliyordu; çantalarını arabaya koydular ve Robbie'nin gelmesi beklenen günden bir önceki akşam Hotel Crillon'a vardılar. Biraz şişmanca ve pembe tenli de olsa bu sağlam ve güçlü iş adamını görmek her zaman hoş bir şeydi. Şirketin başkanlığını yitirmesini olağan bir durum olarak kabul ediyordu; başa gelen çekilirdi ve üstelik Robbie yeni başkanla gayet iyi anlaşıyordu. Kendi çabalarıyla yükselmiş, mali konularda çok bilgili olan yeni başkan herkesin saygısını kazanmıştı; Robbie'ye Avrupa'da nasıl satış yapılacağını anlatmaya çalışmıyordu ve Johannes Robin'in yetenekleri konusunda Robbie'nin sözüne inanmıştı. İşler hemen hemen eski günlerdeki gibi yürüyordu.

Robbie ve iki genç insan [Lanny ve Irma], Freddi meselesini her açıdan tartıştılar ve Robbie yapılmış olanları onayladığını söyledi. Oğlunun önünde daha fazlasını demedi; fakat Irma ile yalnız kaldığında, Almanya'nın Kızilları ile Pembelerinin başlarına gelen belalardan kendilerinin sorumlu olduklarını düşünen Irma'ya hak verdi. Hitler konusunda da endişeli değildi; Britanya ile Fransa'nın tek yapmaları gereken yan yana sıkıca durmak ve Nazilerin, enerjilerini, Doğu ve Orta Avrupa'daki Kızıl tehlikeyi bastırmak için harcamalarına izin vermektir.

Bu çatışmanın kurbanlarından birinin genç bir Yahudi olması talihsiz bir durumdu elbette. Sadece ailenin huzuru için bile olsa, zavallı adama yardım etmeye çalışmalıydılar. Genellikle ilk önce parayı düşünen Robbie şu tahmini yaptı: Eğer Freddi hakikaten Dachau'da idiyse, Irma'nın hisseleri ve tahvilleriydi bunun nedeni. Söylenti, bir insanın servetini üç veya dört katına, bazen on veya yirmi katına çıkarırdı hep; şişman General, hiç kuşkusuz, fidye olarak milyonlar almayı bekliyordu. Robbie, oraya bizzat gitmeyi ve ne yapılabileceğini görmeyi teklif edeceğini söyledi; ama Irma'nın talan edilmesini görmek değildi niyeti. O halde yapılacak en iyi şey, Göring'in –eğer buna niyeti varsa– elini göster-

mesini beklemekti. Irma bu tavrı çok beğendi ve Lanny'nin niye böyle sağduyulu olmadığını kendine sordu.

Robbie anlayamadığı bir şey olduğunu söyledi: sekiz ayı aşkın bir zaman içinde Freddi'den tek satır yazı almamış olmaları. Herhangi bir tutsağın şu veya bu zamanda akrabalarına haber göndermesine izin verilirdi mutlaka! Lanny, Dachau Komutanından duymuş olduğu şeyi aktardı: Tutsakların haftada bir kere en yakın akrabalarına birkaç satır yazmalarına müsaade ediliyordu; ama bu imtiyaz belli hallerde tanınmıyordu. Robbie şöyle dedi: "Öyle de olsa, dışarıya gizlice mektup göndermenin yolları vardır; ve kesinlikle arada sırada tahliye edilen tutsaklar olsa gerek. Onlardan biri senin adresini bulabilir ve sana bir not gönderip durumu bildirebilirdi. O yüzden, Freddi'nin ölmüş olabileceği geliyor aklıma; fakat bunu Robin'lere söylemiyorum."

VI

Zor zamanlar Almanya'da hangi etkileri ürettiyse Fransa'da da aynı etkileri üretmekteydi; ve şimdi siyaset kazanı taşmış, berbat bir karışıklık meydana gelmişti. Rus Yahudi kökenli bir dolandırıcı etrafında dönen "Stavisky olayı" idi mesele. "Adamın Yahudi olması pek fena!" dedi Irma. Bunu söylerken acıma duygusuyla mı konuşuyordu, yoksa alay mı ediyordu, Lanny emin olamadı. "Yakışıklı Alex" –adamın lakabıydı bu– birbiri ardına finans hokkabazlıklarına girişmiş ve sonunda, insana komik opera gibi gelen bir hüner gösterisi sergilemişti – Bayonne şehrinin rehincileri için büyük miktarda bir tahvil ihracı başlatmıştı; ve üstelik daha sonra anlaşıldı ki sekiz veya dokuz yıl önce dolandırıcılık suçundan mahkemeye verilmiş ve yargılamayı tam on dokuz kere erteletmeyi başarmıştı. Bunun için polis ve siyasetçilerin desteği gerekirdi besbelli; ya onlara para yedirdiyordu ya da şantaj yapabilecek konumdaydı. Robbie olayın ayrıntılarını okuduğunda, tıpkı Şikago veya Philadelphia gibi göründü ona.

Stavisky, metresiyle beraber saklanıyordu ve polis onun saklandığı yeri öğrenip gelince, kendini vurdu; en azından polis öyle dedi, ama polisin onu susturmuş olduğuna dair kanıtlar çıktı ortaya. Paris gazeteleri –dünyadaki en yozlaşmış gazeteler– bulabildikleri her şeyi ve hatta bunun yirmi kat fazlasını basarlardı. Skandalları kendi çıkarlarına kullanmaya ilgi duyan iki grup bulunuyordu: cumhuriyeti yıkmak ve kendi kafalarına göre bir diktatörlük kurmak isteyen aşırı sağ partiler, yani Kralcılar ve Faşistler; ve farklı türden bir diktatörlük isteyen Komünistler. Bu iki uç buluşuyor ve birbirlerinden ölesiye nefret ettikleri halde, aynı parlamenter sisteme karşı savaşıyorlardı.

Lanny, Kızıl dayısını ziyaret etmeyi göze alamazdı, ama Denis de Bruyne’yi akşam yemeğine davet etti ve Budd ailesinin üç üyesi [Lanny Budd, Irma Budd, Robbie Budd] hikâyeyi bir Fransız milliyetçisinin bakış açısından dinlediler. De Bruyne ailesindeki durum, Robbie ile oğlu arasındaki durumla garip bir benzerlik gösteriyordu. Denis, saygıdeğer bir kanun ve nizam partisine mensuptu ve küçük oğlunun Fransa’daki Faşist gruplardan en aktifi olan Croix de Feu örgütüne katılmış olmasına çok üzülüyordu. Şimdi, Charlot arkadaşlarıyla beraber meçhul bir yerde, polisi etkisiz hale getirip ülke işlerine el koymak için planlar yapıyordu. O ve örgütü her an sokaklara çıkabilirdi ve o zaman silahlı çarpışmalar olacaktı; mutsuz baba sofranın zevkini alamıyordu ve Lanny’den bu çılgın oğlanı bulmasını ve aklını başına getirmeye çalışmasını istedi. Güzel bir Fransız hanımını dostunuz olarak seçtiğinizde işte böyle vazifeler alırdınız başınıza!

Lanny, olmaz dedi; her iki oğlanı da etkilemeye çalışmış ve başarısız olmuştu, ayrıca zaten artık siyasetin dışındaydı; karısına söz vermişti. Fransız Cumhuriyeti’nin aracısız gözlem yoluyla öğrenilmiş en derin sırlarını dinledi. Bir yıl içinde dördüncü defa olmak üzere, kısa bir zaman önce başbakan olan, fırıncının oğlu Daladier* hakkında, onun siyasi kariyerini hangi menfaat züm-

* Édouard Daladier (1884-1970): Fransız siyasetçi ve devlet adamı (okunuşu, “Eduar Daladye”).

relerinin paraca desteklemiş olduğu hakkında, hangi soylu hanımın onun metresi haline gelmiş olduğu hakkında bilgiler edildi. “Küçük Napoleon” adıyla bilinen bir Korsikalı olan, Paris polisinin şefi Chiappe hakkında bilgiler edildi – bu adam, bir metre elli beş santimetre boyundaydı ve Stavisky ile aşırı samimi olduğu için kısa bir zaman önce kovulmuştu. Fransa’nın tüm büyük dolandırıcılarını, şantajcılarını ve Yahudi meteklerini* tanırdı ve bunların sırlarını, Paris’in çok satan bulvar gazetelerinden birinin yayıncısı olan damadına fısıldardı.

Lanny şunu fark etti ki Denis de Bruyne’de öfke ve iğrenme duyguları uyandıran kişiler, geçerli bir hak iddiasına sahip olmadıkları halde servet ve iktidar için mücadele edenlerdi. Uzun zamandır servet ve iktidarı ellerinde bulunduran “iki yüz aile”nin üyelerinde ciddi herhangi bir kusur gördüğü pek olmuyordu. Onlar bu habis günlerde büyük miktarlarda para ödemek zorunda kalıyorlardı ve Denis’in şikâyetinin temeli yolsuzluk değil, bunun artan maliyetiydi. Siyasetçiler daha büyük kampanya fonları talep ediyorlar ve aynı zamanda vergileri yükseltip duruyorlardı; onların iktisat yapmaktan anladığı, devlet memurlarının maaşlarını kısmaktı – Denis bunun taksi işletmeciliği bakımından kötü olduğunu fark etmişti. Daha da kötüsü, taksi şoförleri grevdeydi! Robbie halden anlayan bir tavırla dinledi ve dostunun Daladier aleyhine sözleri bitince, Robbie de Roosevelt’e karşı birkaç laf etti.

Lanny ertesi gün karısına eşlik edip onu Yaz Moda Defilesine götürdü. Halka açık bir gösteri değil, sektörden olan insanlara yönelik bir defileydi bu; üreticilerin yakında piyasaya sürmeyi tasarladıkları yeni stillerin teşhir edilmesi için düzenleniyordu. Irma, sosyal yazgısını emanet etmiş olduğu moda sanatçısı tarafından özel bir ayrıcalıkla davet edilmişti oraya. Lanny ona eşlik etti, zira eğer Irma onun işlerine bir ilgi göstermeye gayret

* Orijinal metinde, Fransızca yazılışıyla *métèques* olarak geçer. Yunanca aslı *metoikos* olan bu kelime, Eski Yunan kent devletlerinde kendi isteğiyle oraya yerleşen ve siyasi haklar, mülk edinme hakkı ve kentin yurttaşlarıyla evlenme hakkı dışında tüm haklara sahip olan yabancıları ifade eder.

ediyorduysa onun da Irma için aynı şeyi yapması hakkaniyetli olurdu. Saksılar içinde palmiyelerle dolu bir salonda oturup, arka tarafında koyu mavi perdeler olan uzun bir rampaya gözlerini diktiler; rampa boyunca, güçlü bir Japon çeşnisi veya havası veya atmosferi –gazeteciler uygun bir metafor için kafa yordular– taşıyan yaz kıyafetleri giymiş güzel ve zarif genç kadınlar geçit yapıyorlardı. Bambu düğmeler ve Uzakdoğu tarzı şapkalar vardı; hanımların elbiselerinin kuyrukları Japon akvaryum balıkları gibiydi, öğle sonrası kıyafetlerinin yenleri kimono gibi kısa biçilmişti ve akşam kostümlerinin tasarımları Japon çiçekli baskılarına benziyordu.

Bu gösterideki ayrıcalıklı konuklardan biri, Lanny'nin eski bir dostuydu; Olivie Hellstein, şimdi Madam de Broussailles; Emily'nin geçmişte Lanny için uygun bir eş olarak seçmiş olduğu, Yeruşalim'in tatlı kızı. Sekiz yıl kadar önceydi bu. Olivie şimdi üç veya dört çocuk sahibi, "tombulca" bir anne olmuştu. Nahoş bir çağrışım yapan kelimeler en yüksek toplumda sıklıkla değişime uğrarlar; orada insanlar birbirlerinin duygularını incitemek için büyük gayret içindedir.

Irma'nın tipinde bir kadındı Olivie; yoğun saç boyalı bir esmer, halim selim mizaçlı, vakur davranışlı. Birbirlerine misafir olmuşlar, karşılıklı ziyaretler yapmışlar, meraklarını tatmin etmişlerdi. Şimdi, güçlü bir Japon çeşnisi veya havası veya atmosferi taşıyan yaz kıyafetleri giyme mecburiyeti hakkında konuştular; bunları giyeceklerdi elbette – modayı yaratanların, "İşte moda budur," diye verdikleri karara başkaldırmak onların aklına gelmezdi asla.

Lanny, kibar olmayı arzu ederek şöyle dedi: "Dün gece sizin aileniz hakkında konuşuyorduk. Babam sizin babanızla bir görüşme yapacakmış."

"Ticari bir konuda mı?" diye sordu Olivie.

"Benim babam, bazı demiryolu teçhizatını Fransa'daki üretim maliyetlerinden daha düşük bir fiyatla Brest'te teslim edebileceğine sizin babanızı ikna etmeye çalışıyor."

“Ortaklık kurarlarsa hoş olur,” diye karşılık verdi genç sultan hanım. “Amerikan üretim yöntemlerine büyük bir hayranlığı vardır babamın ve o yöntemlerin Fransa’ya ithal edilebilmesini çok istiyor.”

Pierre Hellstein, Kuzey Demiryolu Şirketinde yönetim kurulu üyesiydi ve Paris’teki en büyük bankaların birinde söz hakkına sahipti. Robbie bu adam hakkında Denis’e sorular sormuştu; ve Avrupa’nın birçok ülkesine yayılmış bu zengin Yahudi aileyi ve ayrıca tahvil borçlarının yükü altında ezildiği söylenen demiryolunun vaziyetini aralarında konuşmuşlardı. Hellstein’lar endişe etmek zorunda değildi, çünkü onların açıklarını devlet kapatıyordu; Mecliste eleştiriler olmuştu bu konuda – Fransa Cumhuriyeti, demiryolu tahvillerinin sahiplerini korumak için beş parasız kalıyordu. Denis de Bruyne, ki o tahvillerin bir kısmını elinde bulunduruyordu, bu eleştirileri sorumsuzca ve demagojik bularak kızmaktaydı. Samur kürkünden yapılmış uzun bir manto içinde muhteşem görünen, azametli ve zarif Olivie’ye gelince; moda defilelerine katılmak ve kendilerini zarafet ve kibarlık timsalleri olarak sergilemek için özgür olabilsinler diye birkaç seçkin bireye büyük gelirler garanti etmenin ne denli akıllıca olduğunun mükemmel kanıtıydı o.

VIII

“Ah, bu arada,” dedi Yeruşalim kızı aniden, “kısa bir süre önce Almanya’daydınız sanırım.”

“Noel’den hemen önce,” diye karşılık verdi Lanny.

“Bana anlatmanızı isterdim. Korkunç olmalı.”

“Bazı insanlar için ve bazı açılardan öyle. Diğerleri pek farkında değil.”

“Ah, Mösyö Budd,” dedi Olivie, sesini alçaltarak, “aramızda kalmak şartıyla size bir şey anlatabilir miyim? Aslında konuşmamalıym, ama hepimiz öyle endişeliyiz ki.”

“Karım ve benim, mahremiyetinize saygı göstereceğimizden emin olabilirsiniz, madam.”

“Nazilerin Solomon Amca’mı tutuklamış olduklarını öğrendik. Belki tanırırsınız onu.”

“Kendisiyle Johannes Robin’in evinde tanışma zevkine eriştim. Ayrıca, onun Berlin’deki mudilerinden biriyim.”

“Ona karşı bir suçlama uydurmuşlar; Almanya’dan dışarıya para gönderiyormuş. Bilirsiniz elbette, bir bankacının elinde değildir bunu yapmamak; özellikle de Avusturya ve Çekoslovakya ve Romanya ve daha birçok ülkede iş yapan bizimki gibi bir ailenin.”

“Elbette, madam.”

“Biz Yahudiler çok feci hikâyeler işitiyoruz – gerçekten, insan kendini berbat hissediyor.”

“O hikâyelerin birçoğunun doğru olduklarını söylemekten üzgünüm. Zorlu toplumsal dönüşümlerde böyle şeyler olur diyorlar. Fakat Nazilerin amcanız gibi bir insana fiziksel zarar vereceklerini sanmam. Muhtemelen ona büyükçe bir para cezası ödeteceklerdir.”

“Öyle hayret verici ki, Mösyö Budd. Babam Almanya’ya gidip de meseleyi araştırmasının güvenli olup olmayacağını bilemiyor.”

“Bir önerim olacak, madam, eğer sizce sakıncası yoksa.”

“Tam da bunu yapabileceğinizi umuyordum.”

“Benden istemiş olduğunuz gibi, ben de sizden bunu gizli tutmanızı istiyorum. Annenize ve babanıza söyleyin, ama başka hiç kimseye söylemeyin.”

“Kesinlikle, Mösyö Budd.”

“General Göring ile görüşmek üzere birini yollamalarını öneriyorum. Bu adam büyük güce sahip ve bu işlerden anlıyor gibi.”

“Ah, teşekkür ederim!” diye ünledi Olivie Hellstein. “Size bu konuyu açmayı düşündüğüme öyle seviniyorum ki.”

Irma araya girdi: “Ona itibarlı ve etkileyici görünen birini gönderin ve tam gerektiği gibi giyinmesini ve Minister-Präsident Generalin unvanlarından herhangi birini unutmamasını tembih edin.”

Marie de Bruyne'nin hatırasına hürmeten, Lanny onun küçük oğlunu görmek için çaba harcadı, ama bunun imkânsız olduğunu anladı. Charlot, derneğin liderleriyle meçhul bir yerde toplantıdaydı ve yabancıların soruları hoş karşılanmıyordu. Bu Salı günü, Şubat ayının altıncı günü, Fransa'da sağın bütün örgütlerinin hükümete karşı gösteri yapacakları önemli gece olacaktı. "*À bas les voleurs! Kahrolsun hırsızlar!*" sloganıyla, bütün muhalefet gazetelerinde yürüyüş emirleri yayımlanmıştı. Charlot, alacakaranlıkta, Ateş Haçının üyesi olduğu anlamına gelen F.C.F. harflerini taşıyan üç renkli kolçağını takmış olarak, saklandığı yerden çıkacaktı. *Marseillaise* marşını söyleyecekti; tuhaf bir olaydı bu. Bir devrimin savaş şarkısı sonraki bir devrimin anti-şarkısı haline geliyordu! Marşlar söylenirken ara verilecek, Charlot ve onun yurtsever gençler topluluğu "*Démision!*"* diye haykıracaklardı – Daladier hükümetinin istifası anlamına geliyordu bu söz. Daha az kibar bir slogan olarak, "*Daladier au poteau!*"** diye bağıracaklardı, yani onu canlı canlı yakmak istiyorlardı.

Lanny karısıyla arabaya binip –jandarmalar Concorde Köprüsünü kapattıkları için– dolambaçlı bir yoldan Meclise geldi. Bir saat boyunca, halka açık bölümde oturdular ve Lanny'ye paniğin en kötü zamanında New York borsası alım satım salonunda duymuş olduklarını hatırlatan bir yaygarayı dinlediler. Daladier konuşmasını yapamadı; siyasi hasımları geniş Fransız söz dağarcığındaki her hakareti boca ettiler ona. Aynı zamanda, Komünistler de *Enternasyonal* marşını söylediler.

Bu oturum monoton bir hal alınca, Amerikalılar sokaklara bir göz atmak için dışarı çıktılar. Kavganın ortasında kalmak korkusuyla, arabanın içinden pek bir şey göremediler ve bir Paris gösterisine tanık olmak için en iyi yerin onlara ait süit dairenin pencereleri olduğuna karar verdiler. Robbie, mantıklı adam, ken-

* Fransızca: "İstifa!"

** "Daladier kazığa!" (İnsanı bağlayıp yakmak için kullanılan kazık anlamında.)

di odasında oturmuş, ara sıra asansörler satın alan bir Fransız inşaat şirketinin patronuyla iş konuşuyordu. Irma ve Lanny harika ışıktandırılmış olan büyük Concorde Meydanına bakan oturma odası balkonunda duruyorlardı. Meydanın tam ortasında, üstüne ışıldaklar takılmış bir dikilitaş vardı. Meydanın hemen karşı tarafında, Seine Irmağından Bourbon Sarayına giden köprü bulunuyordu. Meclis binası olarak kullanılan bu saray, parıldayan yüksek sütunlarıyla Roma tarzında bir binaydı.

Meydanda yüz bin kişi olmalıydı ve her sokaktan daha da gelenler vardı. Köprüden geçmeye çalışıyorlardı, ama polis ve askerî birlikler köprüyü tıkamışlardı. Kalabalık türlü şeyler atmaya başladı ve az sonra bir meydan savaşı oldu; gece boyunca saldırılar ve karşı saldırılar devam etti. Faşistler ellerine ne geçirebiliyorlarsa fırlatıyorlardı. Yol döşemesinden taşlar söktüler ve o tarihte onarımda bulunan Amerikan Elçiliğinden iskele tahtalarını kopardılar. Tuileries bahçelerinin parmaklık demirleri, bumerang şeklinde ve gece karanlıkta görülmesi imkânsız silahlar temin ediyordu onlara. Atlı *gardes républicaines** saldırarak ve kılıçlarının düz tarafıyla vurarak onları köprüden uzaklaştırmaya çalıştıkları zaman, atların karınlarını yarmak için uçlarına tıraş bıçakları takılmış bastonlarla cevap verdi kalabalık. Ardı ardına saldırılarla polis ve muhafızların o kadar çoğunu yaraladılar ki köprüyü aşp Meclise girmeye çok yaklaştılar.

Sonunda ateşli silahlarla vuruşma başladı. Sokak lambaları parçalandı ve dikilitaşın üzerindeki ışıldaklar söndürüldü; göz gözü görmez olmuştu. Köprünün yakınında bir otobüs tepe taklak edilip ateşe verilmişti, ama ışıktan çok duman yayılıyordu etrafa ve biraz sonra ateş iyice söndü. Lanny'nin gördüğü son manzara, Ku Klux adamları gibi görünen beyaz çöl kıyafetleri giymiş Afrikalı süvarilerin Champs-Élysées bulvarından dörtnele gelerek kalabalığı çiğneyip geçmeleri oldu. Irma ile Lanny'nin durdukları yerin hemen altından çığlıklar yükseldi; otelin oda

* Cumhuriyet muhafızları.

hizmetçisi bir kadın balkonda dururken vurulmuş ve ölmüştü. Otelin konukları, Fransa'daki sınıf savaşını yeterince görmüş olduklarına karar verip, telaşla içeriye girdiler.

"Oteli basarlar mı sence?" diye sordu Irma; ama bunun saygın türden bir kalabalık olduğunu ve sadece siyasetçilerin peşinde olduklarını söyleyerek onu rahatlattı Lanny. Böylece yatmaya gittiler.

X

"Kanlı Salı" denildi o güne ve Faşist gazeteler bu olayları Fransa'nın "Birahane Darbesi"* haline çevirmeye koyuldular. O günden sonra, Daladier için tek bir şey diyeceklerdi: "Assassin!"** İstifası için yaygara ettiler ve ertesi günün bitiminden önce, istedikleri oldu; Başbakanın artık polise ve muhafızlara güvenmediği yolunda söylentiler vardı. Bunların iki yüzden fazlası hastanelerde yatıyordu. Bir devrim yaklaşmakta gibiydi âdeta. Paris'in her yerinde büyük maddi hasar vardı ve Bahriye Nezareti kısmen yanmıştı. Charlot alnına bir yara almıştı ve bunu hayatı boyunca gururla taşıyacaktı. Köprüye atıf yaparak, "*La Concorde*" diyecekti; bu söz bir slogan haline gelecek, belki de bir gün iktidar parolası olacaktı.

Çarşamba gecesi, işler daha da kötüydü; zira polisin maneviyatı bozuktu ve sokak serserileri muharebeye hazırıldılar. Rivoli Caddesi ve diğer şık caddelerdeki dükkânların vitrinlerini parçalayıp gördükleri her şeyi yağma ettiler. Paris'teki ziyaretçiler için hoş bir zaman değildi; Robbie iş maksadıyla Amsterdam'a gidiyordu ve Irma ile Lanny de arabaya atlayıp evlerine doğru yola çıktılar.

Ama Fransa'daki sınıf savaşından kaçamazdınız. Midi'nin her yerinde çeşitli gerici gruplar örgütlenmiş ve bunlar da yürüyüş emirlerini almışlardı. Muhtelif ecnebi cemaatlerindeki bir-

* Adolf Hitler ve taraftarlarının 1923'te Münih'teki darbe girişimi.

** Fransızca: "Katil!"

çok insan onlara sempati besliyordu; Kızılar tepelensin de bunu kim yaparsa yapsın. Rick, Lanny'nin anlattıklarını dinledikten sonra, Fransa'nın tek bir şeyi beklemekte olduğunu söyledi; "küçük adamı" kazanmak için gerekli kurnazlığı gösterecek bir lider. Bugüne dek, tüm Faşist gruplar alenen gericiydi ve kazanmak için solumsu bir program gerekiyordu. Lanny, Fransa'da sokaktaki adamın Almanya'dakinden çok daha uyanık olduğu görüşünü ifade etti; onu kandırmak o denli kolay olmazdı.

Bienvenu'de hayat yeniden başladı. Rick oyununa çalıştı, Lanny elyazmasını okudu, onu teşvik etti ve yerel ayrıntılar sağladı. Kendi odalarında baş başa oldukları zaman, Irma şöyle dedi: "Onunla beraber çalışıyorsun ve eserde senin adın da olmalı." Lanny'nin niye kendine ait bir oyun yazmadığını merak ediyordu. Lanny'de kendini ortaya koyma güdüsü olmadığına, insanlığın selameti için gerekli bir şeye sahip olduğu inancını taşıyan o güçlü benlik duygusunun bulunmadığına karar verdi. Jesse Dayı'da vardı bu, Kurt'ta vardı, Rick'te vardı. Güzellik öğlunda bunu uyandırmak için boş yere uğraşmıştı, şimdi de Irma uğraşıyordu, ama o da başarılı olamıyordu. "Rick çok daha iyi yapabiliyor" – ondan alabildiği tek karşılık buydu işte.

Irma bu total İngiliz'e biraz kızılıyordu. Lanny'nin Pembeliğini bir hayli tedavi etmişti, ama şimdi Rick alevleri yeniden canlandırılıyordu. Avusturya'da bir dizi korkunç olay cereyan etti – Faşizm ülkeden ülkeye yayılacak, sonunda tüm Avrupa'yı kaplayacaktı sanki. Avusturya'nın Dollfuss* adlı Katolik bir başbakanı ve Heimwehr denilen, büyük ölçüde genç köylülerden oluşan ve ayyaş bir genç prensin komutası altında bulunan, Katolik bir ordusu vardı. Bu ülkenin hükümeti Hitlercileri hapse atıyor veya sınır dışı ediyordu, ama Mussolini'nin yardımıyla kendine özgü bir Faşizmi kurmaktaydı. Şimdi, Viyana kentindeki Sosyalist hareketi yok etmeye koyuldu. Lanny'nin çok sevinerek bakmış olduğu o güzel işçi evleri, kocaman apartman blokları vardı ya,

* Engelbert Dollfuss (1892-1934): Avusturyalı siyasetçi ve devlet adamı. Cumhuriyeti yıkarak Katolik ve Faşist bir otoriter rejim kurdu.

işte Heimwehr motorize topçu birliklerini getirip bombalayarak harabeye çevirdi bunları; bin kadar erkek, kadın ve çocuk öldü. Daha da fenası, iki kuşak boyunca inşa edilmekte olan işçi hareketini de öldürdüler.

İçinde yaşanması korkunç bir zaman. Lanny ve Rick pek az yiyebiliyor veya uyuyabiliyorlardı; içine doğmuş oldukları çağın trajedisi üzerine kederlenip kara kara düşünebiliyorlardı ancak. Hakikaten, iyi olan herhangi bir şey için çalışmak boşuna görünüyordu; barış ve düzen, adalet veya hatta merhamet hayal etmek boşuna gibiydi. Çalışanlara yönelik bu katliam, halkı kıskırttı diye infaz edilmiş olan toplumsal isyancının adına, marangozun oğlu nahif ve mütevazı İsa adına işleniyordu! Katliamı emreden kişi, mümin bir Katolik başbakandı; emri yerine getirenler ise, katliamdan önce ve sonra kilisede ayine katılmış olan mümin Katolik subaylar! Ve böyle bir katliam, talihsiz Avrupa’da ilk defa olmuyordu, son defa da olacak değildi. Rick, dostuna, “Hepsini öldürün; Tanrı onlar arasından Hıristiyanları seçip ayırabilecektir,” diyerek Fransa’daki Aziz Bartolomeus katliamını emretmiş olan o kardinali hatırlattı.*

XI

Riviera’da sıcak havalar başladı ve Irma’nın önemli saydığı kişiler ayrıldılar. Dingle’lar ve Robin’ler gibi yoksul olanlar ise, sıcak havanın kahrını çekecek ve siesta yapmayı öğreneceklerdi. Ama Nina ile Rick İngiltere’ye döndüler ve Emily Chattersworth hizmetçilerini Les Forêts malikânesine götürdü ve Irma ile Lanny’yi onu ziyaret etmeye ve bahar mevsimi Salon resimleriyle yeni oyunları görmeye davet etti. Irma da zaten kocasının aklını dünya sorunlarından uzak tutmak için bunu düşünüyordu. Nitekim oraya gittiler ve birkaç hafta hoşça vakit geçirdikten son-

* 24 Ağustos 1572’de, Aziz Bartolomeus Yortusu gününde, Fransa’da ve özellikle Paris gibi büyük kentlerde Fransız Protestanlarına karşı girişilen kıyım hareketini teşvik etmiş olan kardinal Louis I de Lorraine Guise kastediliyor.

ra, Irma annesinden bir mektup aldı; annesi, yazı geçirmek için oraya gelsinler ve Bebek Frances'i de yanlarında getirsinler diye yalvarıyordu. O harika mekâna sahip olup da onu kullanmamak gerçekten bir suçtu; ayrıca, bir büyükannenin torunuyla doyasıya beraber olması ve diğerinin bunu hiç yapamaması büyük haksızlıktı. "Hiç sanmam ki Güzellik o çocuğu benim sevdiğim kadar sevsin," diye yazıyordu Ana Kraliçe; Irma mektubu sesli okurken bu cümleyi atladi.

Irma ile Lanny meseleyi konuştular. Irma sevgili yavrusunu bir buharlı gemiyle götürmekte isteksizdi; Lindbergh çocuk kaçırma vakasını hâlâ unutmamıştı ve bir haydutlar çetesinin, yirmi üç milyon dolarlık bir bebeği, onun alışkanlıklarını ve etrafındaki insanları gözlemleyip incelemesi için bir okyanus yolcu gemisinin ideal bir yer olduğunu düşünüyordu. Hayır, yaz mevsimini, çocuk kaçıran haydutların olmadığı İngiltere'nin yeşil ve hoş topraklarında geçirmek daha iyi olacaktı. Okyanus dalgalarını aşacak insan annesi oluversindi! Irma son bir yıl boyunca çok az para harcamıştı ve artık tahvillerin faizi ödenmekteydi, temettü ödemeleri de bekleniyordu. Şöyle dedi: "Tıpkı balayımızda yaptığımız gibi, arabayla İngiltere'yi dolaşalım ve kiralamak için uygun bir yer bulabilir miyiz diye bakalım."

Balayınızda yaptıklarınızı tekrar yapmaktan eğlenceli hiçbir şey yoktur; yani beş yıl sonra balayı duygularının herhangi birini canlı tutmayı başarabildiyerseniz eğer. "Orada o kadar çok güzel insanlar var ki," diye fikrini beyan etti genç kadın. Lanny aynı fikirdeydi, ama onun aklında başka insanlar vardı aslında.

Rick'in oyununun hemen hemen bitmiş olduğunu biliyor ve son sahne için bazı öneriler yapmak istiyordu. Sonra da, oyunu tiyatro yöneticilerine sunma işi olacak ve Lanny haberleri duy-mak isteyecekti. Parayı toparlamak gerekecekti belki ve kolay olmayacaktı bu, çünkü kasvetli, sarsıcı, sert bir oyundu ve ki-bar âlem hanımlarını şok edecekti. Ama Lanny Almanya'da kazanmış olduğu parayı -gerekirse hepsini- koymaya niyetliydi ve Irma'nın bu konuda üzülmesini istemiyordu. Her biri diğerine

ve eşit oranda tavizler vermek yoluyla barışı koruma planlarını takip etmekteydiler.

Manş'ı geçtiler ve Dorchester'da konakladılar. Oraya gelişleri, hep yapılacağı gibi, gazetelerde duyurulunca, telefon eden ilk insanlardan biri Wickthorpe oldu. Lanny'ye şöyle dedi: "Gelip de hafta sonunu burada geçirmez misiniz?"

Lanny cevap verdi: "Kesinlikle. Bu yaz kiralamak için ufak bir yer arıyoruz. Belki bize verecek tavsiyeleriniz olabilir." Terbiye icabı olduğunu bildiğinden "ufak" dedi; ama elbette hakikaten ufak olmayacaktı.

"Bu yakınlarda öyle bir yerim var," diye karşılık verdi lord hazretleri. "Sizin için mahzuru yoksa onu size gösteririm."

"Tamam," dedi Lanny; İngilizlerle nasıl İngilizce konuşulacağını biliyordu.*

Irma'ya bunu anlattığı zaman, Irma Amerikanca konuştu. "Aman Tanrım!** Orada teneke küvetler olacak mı sence?"

XII

Teneke küvetler yoktu. Üç banyolu, bol ışık alan, havadar, modern bir villaydı burası. Oyunlar oynamak için kullanılan, bir bilyardo masası gibi dümdüz, İngiltere'ye özgü o çimenliklerden biri vardı burada. Arazi yüksek bir çitle çevrilmişti ve her şey çok sevimliydi. Dostlarıyla yazlık bir tekne seyahatine çıkacak olan, Wickthorpe'un halası oturmaktaydı villada. Eğer istenirse kalmaya hazır, eğitilmiş hizmetçilerden oluşan personeli vardı. "Ah, sanırım harika olacak bu!" diye ünledi mirasçı genç kadın. Lord hazretlerinin vekiline hemen o gün kirayı ödedi ve hala da ertesi hafta sonuna kadar taşınmayı ve her şeyi düzen içinde bırakmayı taahhüt etti. Irma annesine telgraf çekti ve Bub Smith ile Feathers'a mektup yazıp her şeyi hazır etmelerini ve belirlenen

* Orijinal metinde, "tamam" anlamında İngiltere İngilizcesine özgü *righto* kelimesi kullanılır.

** Irma daha çok Amerikan İngilizcesinde geçen bir argo (*heck*) kullanır.

bir tarihte Bebeği ve Severne Hanım'ı ve de hizmetçi kızı getirmelerini söyledi. Jerry Pendleton biletleri halledecek ve Bub da seyahat işinden sorumlu olacaktı, çünkü Feathers tam bir kuş beyinliydi.*

Böylece yeni bir ev düzeni oluştu; her şey yolundaydı ve birkaç çek yazılması ve birkaç emir verilmesi dışında herhangi bir zahmet söz konusu değildi. Nefis bir iklim ve birçok latif insan; bir tenis kortu ve tenis oynamak için daima hazır birisi; iyi bir piyano ve müzikten hoşlanan insanlar; Lanny ile karısının, aile üyeleri gibi muamele gördükleri, filanca ve falanca ile tanışmak için ısrarla davet edildikleri eski şatoya birkaç dakikada ulaşma imkânı. Lanny devlet adamlarının dünya sorunları üzerine kendi aralarında konuşmalarını dinliyordu yine; Almanya'daki garip ve korkutucu yeni hareket ve bunun tüm komşu ülkelerde kendini yayma çabaları hakkında Lanny'nin anlattıklarını da onlar dinliyorlardı yine. Rütbe ve mevki sahibi İngilizler imparatorluğun işlerine dair serbestçe konuşuyor, şu veya bu durumda kendilerinin ne yapacaklarını anlatıyorlardı; Lanny arada sırada kendi kendine şöyle düşünüyordu: "Göring bunun için ne ödemezdi ki!"

Zoltan, Paris'teydi ve şimdi Londra'ya geldi. "Sezon" açılmıştı ve sergiler vardı, satış yapma fırsatları olacaktı. Bir sanat uzmanı, başka herhangi bir mesleğin üyesi gibi, kendi dünyasının dedikodularını öğrenmelidir; yeni insanlar gelir, eskiler gider, fiyatlar tıpkı borsada olduğu gibi dalgalanır. Lanny ile ortağının Naziland'da hâlâ paraları vardı ve o ülkede satın alınabilecek resimlerin listelerini de çıkarmışlardı; işte, paralarını bu resimler yoluyla kurtarmayı umuyorlardı. Londra sahneleri vardı bir de. Rick onlarla beraber oyunlara gidecek ve o dünyanın haberlerini anlatacaktı. Bitmez tükenmez dansları ve partileriyle moda

* Burada başka bir dile aktarılması olanaksız bir kelime oyunu yapılıyor. Feathers (daha doğrusu Featherstone) bir soyadıdır, ama bunun tekil biçimi olan *feather* kuş tüyü anlamına gelir. *Feather-brain* ise, dilimize "kuş beyinli, budala, aptal" olarak çevrilebilir. Yani, bir soyadı olarak "Feathers" ile aşağılayıcı bir sıfat olarak *feather-brain* arasında bir kelime oyunu yapılmaktadır.

âlemi de vardı. Kadın terzileri ve başkaları, Irma'ya, mevkisine uygun kıyafetler sunmak için yırtınıyorlar, günün veya gecenin herhangi bir saatinde bunları ona göstermek için ayağına kadar geliyorlardı.

Margy Petries, İhtiyar Dul Eversham-Watson Hanım, şehirdeki evini açmıştı ve Londra'ya ne zaman gelirlerse orada kalmaları için genç çifte yalvardı; Güzellik ile Sophie'ye telgraf çekip kocalarını da getirmelerini ve hep beraber hoşça vakit geçirmelerini istedi. Bayan Barnes [Irma'nın annesi] geldiğinde, o da misafir edildi; Kentucky'de âdet böyleydi ve Margy kendine hâlâ, elli beş yaşında bile, taşralı bir kız diyordu.

Kış ortalarının en hareketli zamanındaki Bienvenu gibiydi burası; o kadar çok şey oluyordu ki seçim yapmakta hakikaten zorlanıyor ve dinlenmek için pek zaman bulamadan bir etkinlikten diğerine koşup duruyordunuz. Lanny'nin dünyanın kaderi hakkında derin düşüncelere dalması son derece zordu; ve zaten karısı da bunu tasarlamıştı. Kazanmakta olduğunu görüyor ve mutlu oluyor, zekâsından gurur duyuyordu. Ama bir cumartesi günü öğleden sonra, hafta sonu için villaya geldiklerinde, Lanny, Bienvenu'den bir telgraf gelmiş olduğunu gördü. Telgraf "Rahel" diye imzalanmıştı ve şöyle diyordu:

"Ziyaret ettiğin o yerden Klarnet mektup göndermiş çok üzücü durumlar yardım için yalvarıyor havayolu postasıyla mektubu gönderiyorum."

Bu Isırgan Otundan, Tehlikeden*

I

IRMA telgrafı okuyup anlamını açıkça kavrayınca hemen bir tartışma başladı. Kocasının aklında ne olacağını kesinlikle biliyordu; bir yılı aşkın bir zamandır bunu düşünüp durmuş, Lanny'yi gözlemlemiş, bu anı beklemiş, bu sahneyi kafasında yaşamıştı. Onun da aynı şeyleri yapmış olduğunu biliyordu. Bu konu hakkında çok konuşmuşlardı, fakat Irma düşüncelerinin hepsini söylememiş, Lanny de söylememişti; edilecek sözlerden çekinerek, bu işkenceden büyük korku duymuşlardı. Irma bunun kendisi bakımından doğru olduğunu biliyordu ve Lanny bakımından da doğru olduğunu tahmin ediyordu; Lanny'nin de aynı şeyi onun hakkında tahmin ettiğini tahmin ediyordu. Tutkulu bir sevgiyle birbirine bağlanmış iki insan ruhu, mizaçlarında köklü ve temelden bir çatışma olduğunu anladıkları ve bunu birbirlerinden ve hatta kendi kendilerinden gizlemeye çalıştıkları zaman ortaya çıkan karmaşık bir durum.

Irma şöyle dedi: "Lanny, bunu yapamazsın! Hayır, yapamazsın, yapamazsın!" Karşılık verdi Lanny: "Hayatım, yapmak zorundayım! Eğer yapmazsam, yaşamaya katlanamam!"

Zaten o kadar çok şey söylenmişti ki bunları tekrar etmekle kazanılacak hiçbir şey yoktu. Ama sevgililerin kavgaları böyledir; aynı şeyi bir kere daha söylerlerse etkili olacağını, daha önceki durumlarda her nedense etkili olmamasına rağmen şimdi mutlaka etkili olacağını düşünürler.

Irma itiraz etti: "Karının ve çocuğunun bir anlamı yok mu senin için?"

* Shakespeare, *Henry IV*, Bölüm 1, Perde 2, Sahne 3. Bu sözler bir cümlemin parçasıdır. Cümlemin tamamı: *Out of this nettle, danger, we pluck this flower, safety.* Türkçesi: "Bu ısırgan otundan, tehlikeden; bu çiçeği, güvenliği koparıp alırız." Güvenliğimizi sağlamak için tehlikeyi göze almak gerekli olabilir anlamında.

Lanny cevap verdi: “Biliyorsun ki var, sevgilim. İyi bir koca ve baba olmak için samimiyetle çalıştım. Benim için doğru olduklarına inandığım birçok şeyden, senin için yanlış olduklarını anladığımda vazgeçtim. Ama Freddy’yi Nazilere bırakamam.”

“Bir erkek böyle bir düşünceye kapılmak için özgür oluyor ve sonra da onun tüm aile görevleri uçup gidiyor, ha?”

“Bir dava söz konusu olduğunda, onun için kendi hayatından daha değerli bir şey söz konusu olduğunda, o zaman, bir erkek öyle bir düşünceye kapılır.”

“Freddy uğruna Frances’i ve beni feda edeceksin!”

“Hayli abartıyorsun, hayatım. Ben oraya gidip elimden geleni yaparken sen ve Frances burada rahatça yaşayabilirsiniz.”

“Seninle gitmemi istemiyorsun benden?”

“Bu iş, ona inanan bir kimseye göredir; senin hissettiğin gibi hisseden birine göre kesinlikle değil. Senden bunu istemeye hakkım yok ve bu yüzden istemiyorum.”

“Sen orada hayatını o korkunç adamlarla tehlikeye atarken benim ruhen ne durumda olacağımı sanıyorsun?”

“Tehlikeyi abartmak bir hata olur. Bir Amerikalıya ciddi zarar vereceklerini sanmam.”

“Amerikalılara rezilce şeyler yaptılar, biliyorsun. Sen kendin bundan çok bahsettin.”

“O durumlarda olanlar kazayla oldu; sokak kalabalıkları içinde ve halka açık yerlerde meydana gelen talihsiz durumları onlar. Senin ve benim Almanya’da bağlantılarımız var ve yetkili makamların bana kasten herhangi bir zarar vereceklerini sanmıyorum.”

“Onların kanunlarını çiğnerken seni yakalasalar bile mi?”

“Sanırım beni güzelce korkutup sınır dışı ederlerdi.”

“Buna inanmadığını biliyorsun, Lanny! Beni yatıştırmaya çalışıyorsun sadece. Tamamıyla korkunç bir tehlike içinde olacaksın, ben de azap içinde olacağım.”

Kendinden geçti ve ağlamaya başladı. Lanny onu ilk defa bu halde görüyordu. Yufka yürekli bir adamdı o, fakat bu konu hak-

kında bir yılı aşkın zamandır düşünmüş ve bunun kendisi için bir sınav olacağına kesinlikle karar vermişti. “Korkaklık edersen, benden hayır gelmez; benim için hep dedikleri gibi savurgan ve asalak bir adam olurum.”

Tartışmayı bitirmenin yolu yoktu. Lanny, Irma’ya, meselenin onun için önemini, “dava” dediği şeye borçlu olduğu görevi kavratamıyordu. Freddi Robin’i Sosyalist yapmış, ona insanların kardeşliği ve eşitliği idealini, “sosyal adalet” dediği şeyi öğretmişti. Fakat Irma tüm bu şatafatlı sözlerden nefret ediyordu; bunların, çoğu zaman para koparmaya çalışan, nahoş birtakım insanlarca kullanıldığını o kadar çok görmüştü ki o sözler Irma için zehirli bir hal almıştı. Bu “dava”ya inanmıyordu; kardeşliğin hayli itici olduğuna, eşitliğin haset yerine kullanılan bir diğer kelime olduğuna, sosyal adaletin aşırı gelir ve miras vergileri için bir bahane olduğuna inanıyordu. Böylece gözyaşları hızla kurudu ve bunları akıtmış olduğu için kendisine, bunları akıtmasına sebep olduğu için de Lanny’ye kızdı.

Ona şöyle dedi: “Lanny, seni uyarıyorum; aşkımızı mahvediyorsun. Öyle bir şey yapıyorsun ki bunun için seni affetmem asla mümkün olmayacak.”

Lanny sadece şunu diyebildi: “Üzgünüm, hayatım; ama eğer görevim olduğuna inandığım şeyden vazgeçmeme sebep olursan, seni de kendimi de asla affedemem.”

II

Juan’dan havayoluyla gönderilen mektup geldi. Freddi’nin mesajı, küçük bir ince kâğıt parçasına kurşun kalemle yazılmıştı. Bu kâğıt parçası, sanki birisi onu ağzında veya başka bir vücut boşluğunda saklamış gibi, kırıksık bir haldeydi. Yazı solmuştu, ama okunabilmesi için Rahel kâğıdı düzleştirmiş ve köşelerini beyaz bir kâğıt tabakasına yapıştırmıştı. Lanny’ye hitap ediyordu ve İngilizceydi. “Kötü durumdayım. Sana yazdım, ama cevap alamadım. Başka insanlar hakkında konuşturmaya çalışıyorlar

beni. Konuşmayı reddediyorum. Ama artık dayanamıyorum. Benim için tek bir şey yap, bana bir miktar zehir ulaştırmaya çalış. Benimle ilgili olarak söyledikleri hiçbir şeye inanma. Dostlarımıza, kimseye ihanet etmediğimi anlat.”

İmza yoktu; Freddi, titrek ve belirsiz el yazısını Lanny’nin tanıyacağını biliyordu. Mektubun zarfı çok sıradandı ve mektup Münih’te postaya verilmişti. Adresi yazmak için kullanılan el yazısını Lanny tanıımıyordu ve Rahel de mektubunda bunu tanımadığını söylüyordu.

İşte öyle. Irma yine kendinden geçti, yıkıldı; hayal etmiş olduğundan daha kötüydü durum ve Lanny’yi gitmekten alıkoymasına imkân olmadığını biliyordu. Siyasi konular hakkında onunla tartışmayı bıraktı ve hangi çabaları gösterirse göstereceğini bunların yararsız olacağına onu ikna etmeye çalıştı yalnızca. Naziler Almanya’ya sahip olmuşlardı ve Lanny’nin onların ülkesinde onların iradesine engel olabileceğini hayal etmesi delilikti. Cemiyet hayatından çekilmek zorunda kalsa bile, para koymayı, herhangi bir tutarda para koymayı teklif etti Irma. “Git ve Göring’i gör,” diye yalvardı. “Ona nakit para teklif et, hemen.”

Ama Rick –ah, Irma ondan nasıl da nefret ediverdi birdenbire!–, Rick bunu yapmamak gerektiğine ikna etti Lanny’yi. Göring’in veya diğer Nazilerden herhangi birinin, Kurt’un bile, Heinrich’in bile yakınına gitmeyecekti Lanny. Onlar yardım etmezlerdi; onu ihbar edebilir ve takip altına koydurabilirlerdi. Göring veya Goebbels’in bu gibi adımlar atacağı kesindi. Lanny lafı dolandırmadan şöyle dedi: “Freddi’nin Dachau’dan kaçmasına yardım edeceğim.”

“Duvarların üzerinden uçarak, herhalde?” diye öfkeyle sordu Irma.

“Hapisten kaçmanın birçok farklı yolu vardır. Bugün Fransa’da bunu yapmayı becermiş insanlar var. Bazen, duvarların altından tünel kazarlar; bazen, teslimat kamyonlarının içine saklanırlar veya tabutların içine yatıp dışarıya çıkarlar. Para karşılığında bana yardım edecek birini bulacağım.”

“Sokakta birine git ve ‘Bir dostumu Dachau’ dan çıkarmama yardım etmek için ne kadar ücret alırsınız?” diye soruver bakalım!”

“Tartışmanın faydası yok, sevgilim. Yapmaya niyetli olduğum işe vermeliyim kafamı. Gecikmek istemiyorum, çünkü eğer gecikirsem, Freddi ölebilir ve o zaman ben de ölene kadar kendimi suçlarım.”

Irma pes etmek zorundaydı. Kalbinde olanı söylemişti ona ve kendinden geçip ağlayacak olsa bile değişmeyecekti; tersine, böyle gurursuz biçimde davranmasına sebep olduğu için Lanny’yi suçlayacaktı. İçten içe, Robin ailesinden, onların hepsinden nefret ettiğini biliyordu Irma; ona, onun ruhuna yabancıydı onlar. Eğer istediğini yaptırabilmiş olsaydı, onlarla asla samimiyet kurmazdı; kendi yatı, kendi malikânesi ve orada uygun türden dostları olurdu. Ama bu Sosyalizm işi yüzünden Lanny herkesle düşüp kalkar olmuştu; herhangi biriyle tanışmaya hazırdı; her türlü yalancı, kurnaz, riyakâr “idealist” –bu kelimededen nasıl da nefret ediyordu Irma!– için kolay bir av haline gelmişti. Irma sahte davranışlar sergilemek ve kibarlık etmek zorunda kalmıştı; ama şimdi bu “dava” onu kocasından ve saadetinden mahrum edecekti ve bu “dava”yı tüm kalbiyle hor gördüğünü biliyordu.

Böyle düşünmesinin tek nedeni bencillik değildi. Lanny’ye olan sevgisi de vardı. Ona yardım etmek istiyordu, onu korumak istiyordu; ama bu “sınıf mücadelesi” araya giriyor ve bunu imkânsız kılıyordu; onu Irma’dan koparıyor ve tehlikeyle, kesilip biçilmeyle, ölümle karşı karşıya getiriyordu. Irma ve sınıfının muaf olduğu düşünülen şeyler! İnsanın para sahibi olmasının anlamı buydu; para insanı güvende tutar, ona imtiyaz ve emniyet sağlardı. Ama Lanny tüm parasını saçıp savurmak istiyordu. Delice bir fikre kapılmıştı: İnsanın para üzerinde hak sahibi olmadığını, elindeki parayı hor görmesi, reddetmesi gerektiğini, paranın varoluş nedenlerine –atalarımızın o kadar çok çalışmış olmasının temelindeki nedenlere– karşı koymamız gerektiğini düşünüyordu! Eğer delilik değilse bu, delilik adını hak eden herhangi bir şey olabilir miydi?

Bu düello süresince tüm sosyal aktiviteler iptal edildi. Irma başının çok kötü ağrıdığını söyledi; ama bu illetin geçmişte ona musallat olduğu hiç duyulmadığından, Lanny ile Irma'nın bir kavgaya tutuşmuş oldukları söylentisi yayıldı; herkes bunun neyle ilgili olabileceğini tahmin etmeye çalıştı, ama hiç kimse başarılı olamadı. Bunun sırrı yalnızca üç kişiye söylendi; Rick ve iki tarafın anneleri. Rick şöyle dedi: "Keşke sana yardım edebilsem, dostum; ama biliyorsun Almanya'da mimlendim ben; yazılar yazdım." Lanny şöyle dedi: "Elbette."

Fanny Barnes ise, herhangi bir Yahudi veya tüm Yahudiler uğruna ailesini terk etmesinin yanlışlığı üzerine Lanny'ye bir nutuk çekmeyi kendi görevi saydı. Lanny de, kayınvalidesinin tüm sözlerini nazıkçe dinlemeyi kendi görevi bildi. Ona "davalar"dan bahsetmenin faydası olmadığını biliyordu; yalnızca şunu dedi: "Üzgünüm anne, ama borç altında olduğumu hissediyorum ve o borcu geri ödemek zorundayım. Ben geri dönünceye kadar Irma'yı neşeli halde tutmak için elinden geleni yap." Gayet ciddi bir durumdu; Lanny geri dönmeyebilirdi ve eğer bu ihtimal gerçekleşirse kayınvalidesine göre meselenin pek de katlanılmaz olmayan bir çözüme kavuşmuş olacağını hissetti.

Güzellik ise bu krizde pek işe yaramadı; olayın korkunçluğu onun iradesini felç etmiş gibiydi. Oğlunun Robin oğulları için ne hissettiğini biliyordu ve bunun üstesinden gelinemezdi. Irma'nın mutluluğuna yönelik alakasının kişisel çıkardan tamamıyla uzak olmadığından Lanny'nin kuşkulandığını da biliyordu. Kalbinin derinlerinde olan şeyi –yani, çok değerli karısını ihmal eder ve ona pervasızca karşı koyarsa Lanny'nin onu yitirebileceği korkusunu– dile getirmeye cesaret edemiyordu. Üstelik onu, başka yer yokmuş gibi, Lord Wickthorpe'un merdiven basamaklarında bırakmak! Güzellik, gerçek bir baş ağrısıyla, bir *crise de nerfs** geçirdi ve böylece dedikodu ve spekülasyon azalmış olmadı.

* Fransızca: Sinir krizi/buhranı.

Bu arada Lanny hazırlıklarına devam ediyordu. Rahel'e mektup yazıp Freddy'nin pasaportlarda kullanılan o küçük boyuta indirgenmiş bir fotoğrafını havayoluyla derhal göndermesini istedi; bunun bir nedeni vardı, Rahel tahmin yürütmekte özgürdü. Jerry Pendleton'a da mektup yazdı ve Almanya'ya bir kamyon getirip Detaze tablolarını geri götürmek üzere hazır durumda beklemesini istedi. Bunu yapmak zor olmayacaktı, çünkü turizm sezonu bitmişti ve ofisi Cerise idare edebilirdi.

Lanny, arkadaşı Zoltan'a, Berlin ve Münih'teki Hellstein bankalarında duran parasının büyükçe bir kısmı tutarında bir çek verdi; Zoltan parayı kendi hesabına transfer edecek ve böylece Naziler paraya el koyamayacaktı. Lanny, bu paraya ihtiyacı olması halinde, Zoltan'a telgraf çekebilecek ve Zoltan da havayoluyla ona bir çek gönderebilecekti. Ağzı sıkı arkadaşı sorular sormadı, böylece konu hakkında hiçbir şey bilmediğini söyleyebilecekti. Lanny, Münih'te sonuca bağlayabileceğini sandığı bir resim işinden bahsetti; Zoltan da ona bu hususta tavsiyeler verdi. Tüm bu konuları bir yılı aşkın zamandır düşünüp durmuş olan Lanny artık tamamen hazırды.

Ayrılma saati gelince, Lanny'nin genç karısı ve sözde genç annesi yıkıldılar. Her ikisi de onunla beraber gitmeyi teklif ettiler; ama o hayır dedi. Ne biri ne öbürü, ikisi de Lanny'nin misyonunu onaylamıyordu; ikisinin de kafası bu can sıkıcı işe yatmayacaktı. Lanny onlara basit gerçeği söylemedi, ama tartışmalardan ve gerilimlerden bıkmıştı; evli çiftler arasındaki anlaşmazlıklara dair acı veren olgulardan biri şudur ki bunlar yüzünden tarafların her biri diğer tarafın sesini duymaktan bıkar ve insanın dilediği gibi davranma özgürlüğünü ve sakinlik içinde yaşamayı en büyük nimetler olarak saymaya başlar. Lanny, bu işi kendisinin yapabileceğine inanıyor ve ona muhalefet edilmediğinde daha iyi düşünebiliyordu. Şöyle dedi: "Hayır, sevgili annem," ve "Hayır, değerli karım; çok dikkatli olacağım ve işim uzun sürmeyecek."

Böylece, güneşli bir sabahın erken bir saatinde, Margy Petries'in hizmetçileri Lanny'nin çantalarını arabasına yerleştirdiler ve Lanny, gözleri nemli halde ve yüreğinde kederli duygularla, Calais feribotuna doğru yola çıktı. Calais kentinin adı kraliçe Mary'nin içinde bir ukde olmuştu;* Lanny'nin kalbinde de kesinlikle bir yara izi olarak duruyordu. Lanny, Metz ve Strasburg üzerinden gitti, çünkü talihsiz Avrupa'da ne kadar az ülkeye giderseniz, vizeler ve gümrük beyanlarıyla o kadar az uğraşırdınız. Haziran ayının son günlerinde ülke ne muhteşem görünüyordu; ve insan türünün milyonlarca başka üyesini imha etmenin yeni ve daha ölümcül yollarını yaratmak üzere beyninin ön loplarnı aşırı derecede geliştirmiş olan o hilkat garibesi ne kadar aşağılık görünüyordu! "Doğanın asi çocuğu"*** zırlarını çıkarmış, mızraklarını ve savaş baltalarını bırakmış, bunların yerini bombardıman uçakları ve Nazi propagandası almıştı.

Bu topraklar milyonlarca Fransız ve Alman'ın kanlarıyla sulanmıştı ve Lanny'nin gözlerine işte bu yüzden böyle yeşil ve hoş görünüyordlardı. Tüm bu ağaçlıklar ve vadilerde, Fransa'nın bir diğer Alman istilasını önlemek için bel bağladığı o karmaşık ve aşırı maliyetli tahkimatlar dizisi olan Maginot Hattının dehşetli sırlarının gizlenmiş olduğunu biliyordu Lanny. Bu barikatın arkasında güvende bulunan Fransızlar, boş vakitlerinde, güzel bir parktan koparılan demir parmaklıkları kullanarak başka Fransızları sakatlayabilir veya parçalayabilirdi. Lanny'nin Ren Irmağını geçtiği yerden, Fransa kralının büyük oğluyla evlenmek üzere Viyana'dan çıkmış olduğu uzun yolculukta iki veya üç yüz arabalık kfilesiyle çocuk Marie Antoinette geçmişti birkaç

* Kuzeybatı Fransa'daki Calais (okunuşu, "Kale") kenti 1558'de kraliçe I. Mary'nin hükümdarlığı sırasında Fransızlarca İngilizlerden alındı. Bundan dolayı, birkaç ay sonra ölüm döşeginde kraliçe şöyle demiş: "Ben öldükten sonra mezarımı açıp beni keserlerse, kalbimde Philip [kocası] ve Calais yazılarını bulacaklar."

** Yirminci yüzyılın başlarında etkili olmuş İngiliz zoolog Sör Edwin Ray Lankester'in 1905 yılında Oxford'da verdiği bir konferansın başlığı, *Nature's Insurgent Son*.

yüzyıl önce. Burada her türlü tarih vardı, ama seyahat edenin bu konuda düşünecek zamanı yoktu; onun kafası yapacağı tarihle meşguldü.

Karla örtülü zirveleri her zaman görünen Alp Dağlarının kenarından dolaşarak, küçük Isar Nehri üzerindeki Münih şehrine geldi. İkinci sınıf bir otelde konakladı, çünkü arkasından koşacak gazete muhabirleri istemiyor ve yanında getirmiş olduğu eski takım elbiseyi giymek ve kimsenin dikkatini üstünde toplamadan şehirde ve belki Dachau kasabasında rahatça yürüyebilmek istiyordu. Polis Müdürlüğünde, sanat eserleri satın almak amacıyla geldiğini beyan etti; bundan sonra yaptığı ilk iş, Detaze sergisinde tanışmış olduğu ve evinde birçok tabloya sahip olan Baron von Zinszollern diye bir adamı ziyaret etmek oldu. Bu beyefendi aleni bir Nazi taraftarıydı ve Lanny onu bir paravan olarak kullanmayı planlıyordu. Yakalanması halinde, bu durum Nazilerin kafasını karıştırabilir ve duraksamalarına yol açabilirdi, bu da onun hayrına olurdu.

Lanny işte bu sanat hamisinin güzel evine gitti ve koleksiyonuna baktı. Dikkatli bir şekilde, eserlerden herhangi birini satın almanın mümkün olup olamayacağı sorusunu ortaya attı; istenen fiyatların hayli yüksek olduğunu ima etti, fakat yurt dışına telgraf çekmeye ve neler yapabileceğini araştırmaya söz verdi. Zoltan'a ve Amerika'daki birkaç müşteriye telgraflar gönderdi; bu mesajlar, başı belaya girerse, savunmasının bir parçası olacaktı. Münih'te kaldığı süre boyunca, yoksullaşmış bir Alman aristokratının umutlarını canlandıracak ve güzel tablolarının fiyatlarını aşağıya çekecekti.

V

Kumpasçı, ülkeye girince, Berlin'deki Hugo Behr'i telefonla aramış, o genç Nazi'yi gece treniyle Münih'e gelmeye davet etmişti. Buraya resimler için geldiğini ve dostuna bazı güzel örnekler göstereceğini söylemişti. Hugo onu anlamış ve "masraflar

ödenecek” diye eklemek gerekli olmamıştı. Genç spor direktörü, hiç kuşkusuz, Lanny’nin ona vermiş olduğu parayı faydalı bir biçimde değerlendirmişti ve başka hizmetler sunmaktan memnun olacaktı.

Ertesi sabah şehre geldi ve Lanny’nin talimatına uygun olarak farklı bir otele yerleşti. Telefon edince, Lanny arabasıyla dışarı çıkıp onu sokaktan aldı. Yaylanarak yürüyen, dalgalı sarı saçlı, uyanık, yakışıklı bir genç Pomeranyalı olan Hugo, saf Nordik idealin bir numunesiydi. Önemli görevini belirten işaretlerle şık Kahverengi Gömlekli üniforması içinde, tüm diğer Nazilerden ve güvenli tarafta kalmayı tercih eden birçok sivilden Nazi selamı alıyordu. Almanya’da böyle bir insanla beraber olmak son derece güven vericiydi – ama yine de “*Heil Hitler*” lafı bir zaman sonra tekdüze bir hal alıyordu.

Lanny misafirini arabayla kırlara götürdü; orada sükûnet içinde ve rahatça konuşabilirlerdi. Bu davetin sadece arkadaşlıktan ötürü yapıldığını varsayması için misafirini cesaretlendirdi; zengin insanlar kendilerini işte böyle şımartabilirler ve şımartırlar da. Hugo’nun, Nazi Partisinde reform yapılmasını amaçlayan o hareketinin nasıl gelişmekte olduğunu çok merak ediyordu Lanny. Reformcu da başka hiçbir şeyden bahsetmek istemediği için, Alplerin bayırlarındaki vadiler boyunca uzun bir süre gittiler. Ağaçlar tam anlamıyla muhteşemdi; herhangi bir yıpranma işareti taşıyorlardı henüz. Çok güzel bir arazi. Lanny’nin kafasında bu konuyla ilgili şiirler vardı. *Die Fenster auf, die Herzen auf! Geschwinde, Geschwinde!**

Ama Hugo’nun düşüncelerinde şiir sevincinin izi yoktu. Genç bir Hermes tipindeki bedeni araba koltuğuna gömülmüştü ve kızgın bir ses tonuyla şöyle dedi: “Bizim Nazi devrimi mahvoldu. Hiçbir sonuç alamadık. Führer kendini tamamıyla gericilerin eline bıraktı. Ne yapacağını söylüyorlar ona. İstese bile artık kendi programını uygulayabileceği kesin değil. Eski arkadaşlarını ar-

* Pencereyi açın, kalplerinizi açın! Çabuk olun, çabuk! (1749-1825 yıllarında yaşamış Alman şair Friedrich Müller’in “Frühlingseinzuh” şiirinden alınmış bir dize.)

tık görmek istemiyor, onlara güvenmiyor. Reichswehr kalabalığı, Kahverengi Gömleklilerden kurtulmak için gizlice plan yapıyor.”

“Ciddi değilsin herhalde, Hugo!” Lanny pek sıkıntıda hissetti kendini.

“Tatilimizi duymadın mı?”

“Almanya’ya daha dün geldim.”

“Tüm S.A. üyelerinin Temmuz ayında tatil yapmaları emreldi. Çok çalışmış ve bir tatili hak etmiş olduğumuzu söylüyorlar. Tamam, kulağa hoş geliyor, ama üniformalarımızı giymemize ve silahlarımızı taşımamıza müsaade edilmiyor. Bizim silahsız olduğumuz süre içinde ne yapacaklar peki? Geri döndüğümüzde ne ile karşılaşacağız?”

“Ciddi görünüyor sahiden.”

“Bana öyle geliyor ki bunun anlamı çok açık. Bizler, aşağıdakiler, işimizi yaptık ve artık bize ihtiyaçları kalmadı. Reichswehr’e alınmayı umuyorduk hepimiz; ama hayır, bizler bunun için yeterince iyi değiliz. O subaylar Junker, onlar hakiki beyefendi; bizlerse ayaktakımı, sayımız çok fazla, iki milyon kişi – ve onlar bizi beslemeye veya eğitmeye imkân bulamıyor. O halde, bizim atılmamız ve belki de sokaklara çıkıp dilencilik etmemiz gerekiyor.”

“Biliyorsun Hugo, Almanya ordusunda sadece yüz bin asker olması gerekiyor. Führer bu konuda Fransa ve Britanya’ya meydan okumak için kendini yeterince güçlü hissetmiyor olabilir mi acaba?”

“Bizim devrimimiz, ülkemizi onların kontrolünden kurtarmak için yapılmadıysa ne için yapıldı o zaman? Üstelik, Nasyonal Sosyalizmi başarıya götüren adamların hizmetlerini geri çevirsek nasıl güçlü olabiliriz ki? Bu liderleri biz getirdik iktidara – ve şimdi onlar kendilerine pahalı villalar ve kocaman otomobiller ediniyor ve aşağıdaki bizlerin üniformalarımızı giymemize bile müsaade etmekten korkuyorlar! Bizleri dağıtmaktan söz ediyorlar, çünkü devlet bizim günde kırk iki fenik* tutarındaki muhteşem maaşlarımızı ödeyemezmiş.”

* Almanya’nın küçük para birimi, *pfennig*; markın yüzde biri.

“Bu kadar mı alıyorsun?”

“Aşağıdakilerin aldığı bu kadar. Sizin paranızla ne ediyor?”

“Yaklaşık on sent.”*

“Çok aşırı mı görünüyor?”

“Bizim Amerikan ordumuzda askerler bunun yaklaşık on katını alırlar. Elbette ki hem sizinkiler hem de bizimkiler gıda ve barınma için para ödemezler.”

“S.A. için verilen yemekler hayli kötü. Ayrıca, vergiler de var. Herhangi bir kimsenin kazancının yarısı bunlara gidiyor. Bizim oğlanların beklentileri çok yükseltildi, ama şimdi devletin parasız olduğu söyleniyor boyuna. Propaganda söylemi değişti; Herr Doktor Goebbels ülkeyi dolaşıp tenkitçileri, oyunbozanları, dırdırcıları, ukalaları suçluyor.” Hugo, Nazi rejiminin mükemmellikten birazcık uzak olduğunu söylemeye cüret eden yozlaşmış zümrelerin uzun bir listesini verdi. “Eski günlerde, bolluk olacağı söylenirdi, çünkü makineleri Yahudilerin elinden alacak ve sıradan halk yararına işletecektik. Ama şimdi köylüler toprak kölelerine çevrildi ve daha yüksek ücret isteyen veya işini değiştirmeye çalışan emekçiye bir suçlu gibi muamele ediliyor. Fiyatlar artıyor ve ücretler azalıyor. Halk ne yapacak?”

“Bir kimse bunları Führer’e anlatmalı,” diye önerdi Lanny.

“Hiç kimse Führer’e yaklaşmıyor. Onun aklını Göring ele geçirdi – prenslerin ve Junker toprak ağalarının ve çelik karteli beyefendilerinin dostu, aristokrat Göring. Onlar her zamankinden büyük servetler yığıyorlar; Göring de aynı şeyi yapıyormuş – ve parasını güvende olacağı yurt dışına gönderiyormuş.”

“Paris ve Londra’da bundan bahsedildiğini duydum,” diyerek ona hak verdi Lanny, “ve epeyce yetkili ağızlardan duydum. Para ile uğraşanlar neler olduğunu biliyorlar.”

* ABD’nin küçük para birimi, *cent*; doların yüzde biri.

Avusturya sınırına yakın bir noktada, dağ eteklerinde bulunuyorlardı. *Auf die Berge will ich steigen, wo die dunkeln Tannen ragen!** Hava dupduruydu ve insana zevk veren bir serinlik vardı, ama Lanny buraya hava için gelmemişti, Heine'nin "Harzreise" şiiri uğruna da gelmemişti. Bir vadiden Avusturya tarafındaki bir dağa bakan küçük bir hanın balkonunda oturdular. Lanny çevredeki bayırların fazla dik olmadıklarını, vadideki derenin de fazla derin olmadığını gördü. Yanındaki adama şöyle dedi: "Bu dağ yollarından muhtemelen epeyce kaçakçılık yapıyorlardı."

"Sanılabileceği kadar çok değil," diye karşılık verdi Hugo. "Nöbetçileri görmüyorsun, ama etrafı gözetliyorlar. Önce ateş ederler, ardından soru sorarlar."

"Ama fırtınalı bir gecede pek ateş edemezler."

"Patikaların yerlerini bilirler ve bunları çok sıkıca takip ederler. Ama hiç şüphem yok ki dağlılardan bazıları rüşvet alıp onlarla paylaşıyorlar. Yahudiler düşünebildikleri her yolla Almanya'dan para çıkarıyorlar. Almanya'yı öldüresiye soymak istiyorlar."

Bu sözler pek umut verici değildi; ama Lanny bir noktada şansını denemek zorundaydı. Arabaya geri döndüklerinde, casus kulaklardan uzakta, şöyle dedi: "Biliyorsun Hugo, Yahudilere çok kızgınsın, ama yine de Nasyonal Sosyalizmin idealleri hakkında konuştuğun zaman, sana bahsetmiş olduğum arkadaşım Freddie Robin gibi konuşuyorsun sanki."

"İyi Yahudiler olduğunu inkâr etmiyorum, öyle birçok Yahudi var hiç kuşkusuz; ve ayrıca kesinlikle çok akıllı insanlar."

"Freddie şimdiye kadar tanıdığım en güzel karakterli insanlardan biridir. Duyarlı, kibar, ince düşüncelidir ve eminim hiçbir kötü huyu olmamıştır. Tüm zamanını ve düşüncesini, tam olarak senin de inandığın ve bugün açıklamış olduğun sosyal adalet davasına vermekteydi."

* 1797-1856 yıllarında yaşamış Alman şair Heinrich Heine'nin "Aus der Harzreise" (Harz Dağları Gezisinden) adlı şiirinden dizeler: "Dağlara çıkacağım, temiz ve basit kulübeler var orada."

“Hâlâ Dachau’da mı?”

“Sana ondan bahsetmek istiyorum, Hugo. Benim için öyle önemli ki; durum bu şekilde olduğu sürece, gönlüm huzur bulamaz, onu tanıyan hiç kimsenin gönlü huzur bulamaz. Sırdaşım olmanı ve benimle mutabık olmadıkça bundan hiç kimseye bahsetmeyeceğine dair söz vermeni isterim.”

“Herhangi bir Yahudi’nin işlerine ilgi duymamı sağlamanın mümkün olacağını sanmıyorum, Lanny. Bana bu meseleyi anlatmış olduğunu hiç kimseye söylemeyeceğine dair senden söz almadığım sürece onun hakkında bir şey bilmek dahi istemem.”

“Sana bu hususta kesinlikle söz verebilirim, Hugo. Senin adını karımdan başka hiç kimseye vermedim. Bu defa, seninle buluşmayı tasarladığımı bile söylemedim ona. Baron von Zinszollern’den bazı resimler satın almak amacıyla geldiğimi söyledim herkese.”

Bu temelde, genç Aryan sporcu, dimağının kirletilmesi riskine girmeye razı oldu ve Lanny, ona, Freddi’nin Dachau’da işkence görmekte olduğunu kesinlikle bildiğini söyledi. Bu haberi yüksek Nazi kaynaklarından aldığını ima etti. Hugo da, zengin Amerikalının bu türden bağlantıları olduğunu iyi bildiğinden, Lanny’nin dediğini kabul etti. Lanny, Göring’in ona vermiş olduğu ayrıntıları kullanarak, dehşet verici bir resim çizdi; temelde namuslu bir insan olan Hugo bunun utanılacak bir şey olduğunu söyledi. Böylesi davranışlarla ne elde etmeyi umuyorlardı? Lanny şu cevabı verdi: Büyük Nazilerden bazıları karısının çok miktarda parası olduğunu öğrenmişlerdi ve o paranın önemli bir kısmını almayı umuyorlardı – parayı New York’ta saklayabilir ve uçağa binip Almanya’dan kaçmak zorunda kalmaları halinde onu elde tutabilirlerdi. Irma parasını feda etmeye hazır-
dı; ama Lanny’nin İngiliz arkadaşı Rick hayır demişti, o adamlar dünya Sosyalist hareketine ihanet ediyorlardı ve hiç kimse onlara maddi kaynak temin etmemeliydi. Lanny’nin aklına şu düşünce gelmişti ki hareket içinde yer alan dürüst insanlardan bazılarına, partinin adının ikinci yarısına ciddiyetle inanan ve

halkın çıkarları yönünde gerçekten mücadele edecek olanlara, para vermeyi yeğ tutardı.

Kısacası, eğer Hugo Behr, tatilini, Freddi'yi Dachau'dan kurtarmaya yardım etmek için kullanacak olursa, Lanny ona başlangıçta beş bin mark ödeyecek ve eğer başarılı olursa onun arzu edebileceği herhangi bir formda ve herhangi bir yolla, beş bin mark daha ödeyecekti. Hugo bu parayı kurmakta olduğu hareket için kullanabilir ve böylece vicdanı rahat olurdu. Dachau'daki proleter S.A. adamlarından birkaçının alakasını, Yahudi olarak doğmuş olma bahtsızlığına uğramış bir yoldaşın firarına katkıda bulunmaya çekmek için Hugo'nun gerekli bulabileceği ilave tutarlar olursa eğer, Lanny bunları da memnuniyetle verecekti. Onlar da parayı Nasyonal Sosyalizmi kurtarmak için kullanabilirlerdi.

"Ah, Lanny!" diye ünledi genç spor direktörü. "Bunu yapmayı denemek son derece korkunç bir şey!"

"Bunu gayet iyi biliyorum. Bir yıl boyunca duraksadım ve hep düşündüm. Ama işkenceye dair bu haberden sonra kararımı verdim – buna tahammül edemem ve hangi riskler olursa olsun göze almaya razıyım. Bunun durdurulması gerekiyor, Hugo; ve her namuslu Nazi, partinin itibarı uğruna, bana yardım etmelidir. Bana bahsetmiş olduğun şu muhafız hâlâ orada mı?"

"Araştırıp öğrenmem gerekir."

"Yapmakta olduğun veya yapmayı düşünmekte olduğun herhangi bir şeyi bana söylemeni istemiyorum senden. Senin muhakemene tam itimadım var. Kampta bazı kişilerle arkadaşlık kurmak ve güvenilecek doğru kişilerin kimler olduğuna karar vermek senin bileceğin bir şey. Benim adımları onlara söyleme, ben de senin adını şimdi veya daha sonra hiç kimseye söylemeyeceğim. Bu sırrı mezarlarımıza götüreceğiz."

"Senin adamı sınırdan geçirme meselesi de olacak."

"İşin o yanını dert etmek zorunda değilsin. Senden tüm istediğim, karanlık bir gecede ve kararlaştırılan bir yerde ve beni durduracak veya takip edecek herhangi biri olmadan, Freddi'yi bana teslim etmendir. Seni acele ettirmek istemiyorum – acele etme,

iyice düşün ve istediğin tüm soruları sor bana. Tam olarak anlaşılm, böylece neyin içine girmekte olduğunu kesinlikle bilmiş ol ve ikimiz de ne sözler verdiğimizi kesinlikle bilmiş olalım.”

VII

Hugo, düşünme işini, hemen orada, arabanın içinde yaptı. Kabul ettiğini söyledi; ama Lanny ilk ödemeyi nasıl istediğini sorunca ona, parayı almaya korktu. Böyle bir meblağı üstünde taşımaya cesaret edemeyeceğini ve bunu saklamak için hiçbir yeri olmadığını söyledi; yoksul bir adamdı o ve para sahibi olmaya hakkı yoktu, ama Lanny zengin bir adam olduğundan, Lanny’nin bu hakkı vardı. O halde, iş bitip tehlike geçinceye kadar parayı elinde tutmalı, daha sonra vermeliydi. Lanny şöyle dedi: “Bana güvenmenden duyulandım.”

Düzenlemeleri ayrıntılı olarak konuştular. Hiçbiri diğerinin otelini asla ziyaret etmeyecekti. Hugo, Lanny ile konuşmak istediğinde telefon edecek ve daima “Böcklin” kod adını kullanacaktı. Tenha olmayan bir sokaktaki belirli bir nokta üzerinde anlaşılar ve buluşacakları zaman, Lanny o noktada duracak ve Hugo arabaya binecekti. Kimse duymasın diye, konuşmaları hep arabanın içinde yapacaklardı. Bütün bunlar üzerinde anlaştıktan sonra, Lanny kumpas ortağını arabayla Dachau’ya götürdü ve onu toplama kampına yakın bir yere bıraktı, böylece Hugo oradaki arkadaşıyla temas kurmaya başlayabilecekti.

Sanat uzmanı, Münih’teki Amerikan konsolosuna telefon etti. Daha önceki ziyaretinde onunla tanışma ve onu Detaze sergisine davet etme ihtiyatını göstermişti. Şimdi onu akşam yemeğine götürdü ve yemekte kaliteli bir şişe şarap içerek Almanya’nın ve dış dünyanın işleri hakkında gevezelik ettiler. Lanny, Paris’teki isyanlar konusunda bilgi verdi. Konsolos, bu türden bir şeyin güçlü bir hükümete olan ihtiyacı kanıtladığını, Hitler’in şimdi Alman halkına bunu temin etmekte olduğunu söyledi. Yetkili adam, rejimin aşırılıklarının büyük bir önemi olmadığına emin-

di; Nasyonal Sosyalizm pek yakında istikrara kavuşacak ve diğer Avrupa devletleriyle beraber yaşamının bir yolunu bulacaktı. Lanny bunun mantıklı bir görüş olduğunu söyledi ve ettiği laflar en küçük bir Pembelik belirtisi göstermedi.

Laf arasında, Baron von Zinszollern ile bir resim alım satımı ayarlamak için Berlin’de olduğundan bahsetti. Bu beyefendi ve onun toplumdaki itibarı hakkında konsolosun bilgisi olup olmadığı merak ediyordu. Baronun mükemmel bir itibara sahip olduğu şeklinde cevap verildi bu soruya, ama konsolos elbette onun mali durumuna dair herhangi bir şey diyemezdi. Lanny gülümseyerek şöyle dedi: “Satın almıyor, satıyor.” Konsolosun, bu araştırmayı, yemeğe davet edilişinin asıl maksadı olarak düşüneceğini biliyordu; vatandaşlarına bilgi vermek suretiyle yardımcı olmak konsolosların vazifesi olduğundan, böyle bir maksadın uygunsuz bir tarafı yoktu. Dostça ayrıldılar ve yetkili adam, Lanny Budd’ın meşru sebeplerle Münih’te bulunduğu kanaat getirmişti ve eğer Lanny’nin başı daha sonra herhangi bir belaya girecek olursa, ülkesinin temsilcisi ona rahatlıkla yardım edebilir ve kefil olabilirdi.

Lanny akşamın geri kalanını odasında geçirdi ve *Münchner Neueste Nachrichten* gazetesini baştan sona okudu. Almanya’da neler olduğunu biraz öğrendi ve daha çok da Nazilerin Almanların neler olduğuna inanmalarını istediklerini öğrendi. Reichsführer,* Rheinland eyaletindeydi; parti şeflerinden birinin düğününe katılmak için gitmişti oraya. Essen’deki Rhein Hotel’de kalıyordu ve Krupp fabrikalarını ziyaret etmişti ve ayrıca Minister-Präsident General Göring’in ona eşlik etmesi, Hugo’nun dediklerine uymaktaydı. Bir uçağın arka bölmesinde seyahat etmek, bir adamın diğer bir adamın kulağına birtakım şeyler fısıldaması için gayet iyi bir fırsattı; ve acaba Göring, Hitler’e, aleyhindeki kumpaslar ve ivedilikle S.A. örgütünü dağıtma ve “İkinci Devrim”i önleme gerekliliği hakkında neler anlatıyordu? Lanny hayal gücünü çalıştırdı; çünkü bu şeyleri Hugo’ya işaret etmek ve

* Reich’in (Alman devletinin) Önderi, yani Adolf Hitler.

Hugo'nun da bunları Dachau'daki memnuniyetsiz S.A. üyelerine aktarmasını sağlamak Lanny'nin işinin bir parçasıydı. Lanny, gazetede ki başyazıdan, tenkitçi, oyunbozan, dırdırcı ve ukala sözlerinin Almanca karşılıklarıyla tarif edilen o habis kişilere karşı halen yürütölmekte olan kampanyayı takip etti.

VIII

Geceleyn geç bir saatte Lanny telefona çağrıldı. Odasında telefon olmadığından, aşağıya indi. "Böcklin" konuşuyordu: "Seni görebilir miyim?" Lanny: "*Ja, gewiss.*" Bizim dilimizde konuşmuş olsaydı, "Kesinlikle," derdi.

Arabasına gitti ve dostunu kararlaştırılan yerden aldı. "Tamam," dedi Hugo, "iş i ayarlayabileceğ iz sanırım."

"Ah, güzel!" diye ünledi diğ eri.

"Kimsenin adını söylememek için söz verdim. Ayrıntıları bil-mene gerek yok herhalde."

"Hiç gerek yok. Belirli bir yere gelip dostumu alabileceğ imi bilmek istiyorum sadece."

"Tek bir mesele var: Bunun maliyeti yüksek olacak. Sıradan bir muhafız yeterli değ il. Daha yukarıda bir kimsenin razı olması gerekiyor."

"Bunun maliyeti ne olacak dersin?"

"Yirmi bin mark civarında. Ne talep edileceğ inden emin olamıyorum; iş imiz bitene kadar yirmi beş veya otuz bin olabilir."

"Sorun değ il, Hugo, bunu karşılayabilirim. Parayı temin edeceğ im ve sen ne zaman dersen sana o zaman vereceğ im."

"Anlaşmaya varılır varılmaz iş in bitirilmesi gerekiyor. Ne kadar uzun süre beklersek, bir kimsenin konuşması ihtimali o kadar yüksek olur."

"Muhakkak öyle. Birtakım düzenlemeler yapmam gerekiyor ve bunların ne kadar vakit alacağını tam olarak bilemiyorum, ama cuma gecesi hazır olabileceğ imden hayli eminim. Cuma gecesi uygun mu?"

“Bir sakınca göremiyorum.”

“Planlarımda bir aksaklık olursa, cumartesi gününe ertelemek zorunda kalabilirim. Para için hazır olduğunda, banka kapanmadan önce bana bildir.”

Tüm bunlarda uyuşma sağlandı ve dostunu تنها bir sokakta bıraktıktan sonra Lanny bir telefon kulübesi bulacağı büyük otellerden birine gitti; orada Flavin Pansiyonu, Cannes adresindeki Jerry Pendleton ile bir konuşma yapmak için telefon santraline başvurdu. Avrupa’da milletlerarası bir arama gerçekleştirmek zaman alır, fakat o sabırla bekledi ve sonunda eski arkadaşının uykulu sesini işitti.

Lanny ona şöyle dedi: “Detaze tabloları hazır. Münih’te seni bekliyorum. Başka birtakım tablolar satın alıyorum ve cuma günü muameleyi sonuçlandırmak ve onları nakletmek istiyorum. O gün burada olabileceğini düşünüyor musun?”

“Olacak iş mi yahu?” dedi Jerry. Çarşamba gece yarısıydı ve birdenbire uykulu halini üstünden attı. “Sabah oluncaya dek gerekli vizeleri alamam.”

“Konsolosu bu gece arayıp bulabilir ve ona ekstra ödeme yapabilirsin.”

“Önce gidip Cyprien’in durumuna bakmam gerekir.” Bu adam, Leese’in yeğeniydi ve Bienvenu için kamyonla nakliye işleri yapardı.

“Peki, onu veya başka birini ayarla. Adresimi bir kâğıda yaz ve yarın öğleyin veya sonra akşamleyin tekrar bana telefon edip nerede olduğunu bildir. Verona ve Brenner yoluyla gel ve buraya varmana engel olacak herhangi bir şey olmasın. Bir arıza olursa, Cyprien kamyonla gelsin, sen de bir trene atla veya gerekirse uçağa bin. Cuma günü burada karşılaşmanı istediğim biri var.”

“Tamam,” dedi eski öğretmen ve eski asker; ilk heceyi vurgulayarak şarkı söyler gibi söyledi bu kelimeyi. Telefonda atılan bir imzaydı sanki.

Baron von Zinszollern'de bir Anton Mauve* tablosu vardı; inci beyazı ve yeşil bir alacakaranlık içinde sürüsünü eve götürmekte olan bir çobanı tasvir eden büyük boyutlu ve zengin bir eser. Lanny, o ressamın şairane ve ağırbaşlı duygusunun güzel bir örneği olarak görüyordu bu tabloyu ve fiyatı otuz bin marka indirtmişti. Zoltan'a telgraf çekip, onu kendi hesabına satın almak niyetinde olduğunu bildirmiş ve arkadaşının yarı yarıya katılmak isteyip istemediğini sormuştu. Arkadaşı evet diye cevap verince, ertesi sabah gidip eseri satın aldı; iki bin markı peşin ödedi ve gerisini bir hafta içinde ödemeyi taahhüt etti. Bunun için kâğıtlar imzalandı, Lanny bu kâğıtları üstünde bulunduracaktı; ayrıca, etkili bir Nazi taraftarı, onun gerçekten bir sanat uzmanı olduğuna dair yemin etmek için bir çıkar sahibi olacaktı böylelikle. Bu arada, Hellstein Bankasının Münih şubesine gidip otuz bin mark çekmek için bir bahaneye sahip oluyordu Lanny.

Öğleyin, güvenilir Jerry telefon etti. Kamyonda Cyprien ile beraber Cenova'yı geçmişlerdi. Yiyip içmek ve uyumak için mola vermeyecek, bu işleri kamyonda yapacaklardı. Lanny, nerede olurlarsa olsunlar gece saat on civarında telefon etmesini istedi ondan. Jerry yine şarkı söyler gibi, "Taaamam," dedi.

Biraz sonra "Böcklin" aradı ve Lanny arabasıyla bir gezintiye çıkardı onu. "Hepsi ayarlandı. Yirmi üç bin mark ödeyeceksin ve yarın gece saat yirmi ikide Dachau'da bir yerde adamın sana teslim edilecek. Hazır olacak mısın?"

"Gayet eminim. İşte paran." Lanny cüzdanını çıkardı ve yanında oturan arkadaşına verdi. "Kendin alabilirsin."

Bir gemicilik şirketi kâtibinin oğlu olan Hugo Behr'in daha önce ellerinde bu kadar çok para olması ihtimal dâhilinde değildi. Her biri bin mark değerinde gıcır yeni banknot destesini cüzdandan çıkarırken elleri hafifçe titredi; arabayı sürmeye devam eden Lanny pek ilgilenmez görünürken, Hugo banknotlardan

* Hollandalı ressam (1838-1888).

yirmi üç tanesini saydı. Onları bir kere daha saydı, her defasında yüksek sesle.

“Kendi paranı da alsan iyi edersin,” dedi Lanny amirane bir edayla. “Biliyorsun, başıma bir iş gelebilir.”

“Eğer gelirse, bana herhangi bir ödeme yapmamış olduğunu söyleyebilmek isterim. Bunu sadece arkadaşlık uğruna ve Kurt ile Heinrich’in arkadaşı olduğun için yaptığımı söylerim.”

“Onları mümkün olduğunca öne çıkar!” diyerek kıkırdadı Lanny. “Heinrich’in geçen kış Kurt’la beni Führer’i ziyaret etmeye götürmüş olduğunu sana anlattığını ve ayrıca benim de Göring ile bir av partisine katılmış olduğumu sana anlattığımı belirt. Yani, benim düzgün biri olduğuma kanaat getirdiğini söyle.”

Hugo’nun Freddi hakkında bazı haberleri vardı, Lanny bunları merakla dinledi. Lanny’nin Yahudi tutsak hakkında söyledikleri doğruymuş; bu adam ona zulmedenlerin bile saygısını kazanmış. Maalesef, Gestapo’nun elindeymiş ve Gestapo onu diğer tutsaklardan ayrı bir yerde tutuyormuş. Hapishane içinde bir hapishane âdeta! Söylentilere bakılırsa, Berlin’de gizli bir matbaa işleten bazı Sosyal Demokratların isimlerini açıklasın diye Freddi’yi zorluyorlarmış; ama o, konu hakkında hiçbir şey bilmediğinde ısrar ediyormuş.

“Zaten bilmesi beklenemezdi,” dedi Lanny. İçinden şunu ilave etti: “Trudi Schultz!”

Tesadüfen aklına gelmişçesine, arkadaşına şöyle demeyi tasarlamıştı: “Ah, bu arada, Dachau’da Ludwig Schultz diye bir adam olup olmadığını öğrenebilir miydin acaba?” Ama şimdi anladı ki zannettiği kadar kolay değildi bunu sormak. O menfur “Marksistler”den bir başkasına yardım etmeye çalıştığını Hugo’ya söylemek bütün işten soğumasına neden olabilirdi. Hugo’nun toplama kampındaki dostlarına söylemesi de onlar üzerinde aynı etkiyi yapabilirdi. Lanny, zavallı Trudi için hiçbir şey yapamazdı – en azından bu gelişinde.

Arabayı Dachau'ya sürdü ve karanlık, تنها bir nokta üzerinde anlaşılmak için kasabanın sokaklarında dolaşılar. Öyle bir nokta belirleyip bunun yerini iyice bellediler, çünkü Freddi'yi getirecek olan kişilere Hugo'nun burayı tarif edebilmesi gerekiyordu. Hugo, parayı Münih'te bir adama, saat yirmide veya Amerikalıların diyeceği gibi öğleden sonra saat 8'de vermek için sözleştiğini söyledi. Hugo cebinde bu kadar çok parayla gezinmekten tedirgin olduğu için, Lanny onu tepelere götürdü; orada güzel bir manzarayı seyrettiler. Amerikalı, bir alıntı yaptı: "Orada her görüntü hoş'a gider ve sadece insandır habis olan."* Fakat dostu için Almancaya çevirmedi.

Hugo, hareketin doğum yeri olan Münih'te partili yoldaşlarından birkaçıyla konuşmuş ve eşgüdümlü basında yer almayan haberler öğrenmişti. Parti içinde müthiş bir gerginlik vardı; herkes bir diğeriyle kavga ediyor gibiydi. Göring ve Goebbels, politikayı belirleme konusunda birbirlerine karşı kılıçları çekmişti – ki Lanny'nin düşüncesine göre, politikayı belirlemek demek Hitler'in kararlarına yön vermek demektir. Goebbels, sanayicileri kazançlarını işçilerle paylaşmaya zorlayan bir program açıklamıştı ve böyle bir şey, elbette, Göring ve dostları sanayiciler için cinayetten farksızdı. Çok yakın bir tarihte, hâlâ Reich kabinesinde bakan olan von Papen, her türlü kamu işlerini tartışmak üzere basın özgürlüğü talep eden bir konuşma yapmış ve Göring müdahale edip bu konuşmanın yayımlanmasını yasaklamıştı. Konuşmayı yazdığı söylenen adam, bir iki gün önce, Münih'te tutuklanmıştı ve o kavgayla ilgili dedikodular herkesin dilindeydi. Goebbels'in şahsi muhafızlarından yüz ellisinin isyan etmiş ve bir toplama kampına gönderilmiş oldukları rivayet ediliyordu. Bunun gibi her türlü çılgınca hikâyeler dolaşıyordu ortada ve hangisine inanmak gerektiğini kim bilebilirdi?

* 1783-1826 yıllarında yaşamış, ilahiler yazmasıyla bilinen Reginald Heber'in *Misyoner İlahisi* adlı eserinden bir dize.

Sevimli bir dağ gölü olan Tegernsee'ye gelmişlerdi ve üstünde "Bad Wiessee, 7 km" yazan bir yol tabelası gördüler. Hugo şöyle dedi: "Röhm'ün tatilini burada geçirmekte olduğunu yazıyor gazeteler. Geçen bir iki hafta içinde Führer ile toplantılar yaptığını duydum ve aralarında müthiş tartışmalar olmuş."

"Aralarındaki mesele nedir?" diye sordu dedikodulara aç yaretçi.

"Aynı hikâye. Röhm ve arkadaşları, orijinal parti programının uygulanmasını istiyorlar. Şimdi de tabii ki S.A.'sının dağıtılacağı düşüncesi onu kudurtuyor."

Lanny, birinci güdüye değilse de ikinci güdüye inanabilirdi. Kızıl saçlı kurmay başkanını Nazi mitinglerinden birinde konuşurken dinlemiş ve sosyal idealleri kendine dert etmeyen, aşırı sert bir askerî maceracı olduğu izlenimini edinmişti. Bu izlenimin bir nedeni de savaşta aldığı yaraların izleriydi belki; burnunun üst kısmı bir merminin isabet etmesiyle kopmuştu! Röhm, Kahverengi Gömlekli adamlarının daha da güçlendirilmesini istiyordu ve elbette ki onların tümünden lağvedilmesine karşı var gücüyle mücadele edecekti.

Yedi kilometre hiçbir şey değildi. Lanny arabasını tabelanın gösterdiği yöne çevirdi. Ağaçların gölgelediği sokakları ve göl kenarında kır evleriyle sevimli, ufak bir köye vardılar. En büyük kır evlerinden birinin ve ayrıca Gasthaus Heinzlbauer adlı pansiyonun önünde, çok sayıda lüks otomobil park edilmişti. Hugo şöyle dedi: "Bir toplantı yapıyorlar olsa gerek. Sadece liderlerimiz bunlar gibi arabalara sahip olabilir." Öfkeli ses tonu, yeni Führer'ine eskisinden çok güvenmediğini belli ediyordu.

"Onu tanıyor musun?" diye sordu Lanny.

"Berlin'deki kurmay üyelerinden birini tanıyorum. Başkana onun adına çalıştığımı söylemiş."

"İçeri girip onunla tanışmak ister miydin?"

"Sen onu tanıyor musun?" diye karşılık verdi Hugo, şaşkın bir halde.

“Hayır, fakat Amerikalı bir sanat uzmanıyla tanışmaya ilgi duyabilir diye düşündüm.”

“Ama, Lanny!” diye ünledi genç spor direktörü; mizah duygusu onun en kuvvetli özelliği değildi. “Tam şu anda sanat hakkında düşünmek için onun fazla vakti olduğunu sanmam!”

“Senin gibi muhteşem bir genç sporcu onun alakasını çekebilir, Hugo.”

“Allah muhafaza!” diye karşılık verdi diğeri.

Röhm’ün ve maiyetinin gölgesi altındayken bu konudan söz etmek bir günah gibiydi; fakat Amerikalı soruyu dümdüz sorunca, Fırtına Birlikleri Kurmay Başkanının alışkanlıkları hakkında bir şeyler duymuş olduğunu kabul etti Hugo. Almanya’da herkes biliyordu bunları, çünkü Yüzbaşı Röhm, Bolivya’da askerî öğretmen olarak görev yaparken, anormal zevklerini itiraf eden mektuplar yazmıştı ülkedeki arkadaşlarına ve bu mektuplar Alman basınında yayımlanmıştı. Bugün, dedi Hugo, onun düşmanları onu ve kurmaylarını orduya almama gerekçesi olarak gösteriyorlardı bu durumu. “Sanki ordudaki subaylar zambak gibi beyaz azizlermişçesine!” diye ünledi S.A. adamı.

XI

Lanny, şehre geri dönünce, planlarını gözden geçirerek ve bütün muhtemel hataları hayal etmeye çalışarak, İngiliz Parkında uzun bir yürüyüş yaptı. Sonra otele gitti ve eşgüdümlü gazeteleri okuyup devam etmekte olan mücadeleye dair ipuçlarına rastladı – eğer içeriden biriyseniz öyle ipuçlarını bulabilirdiniz. N.S.D.A.P. paramparça olacak gibi görünüyordu sanki. Birkaç gün beklerse, Freddi Robin’in Dachau’dan önde bir bando takımıyla çıkabileceği düşüncesi Lanny’ye cazip geldi!

Kararlaştırılan saatte, Jerry Pendleton telefon etti; yola devam ediyordu ve hiçbir sorun çıkmamıştı. Dağ yollarında yavaş gidiyordu, ama ertesi gün öğlene kadar orada olabileceğini sanıyordu. “En geç ne zaman orada olmalıyım?” diye sordu ve Lanny

cevap verdi: "Saat ikide." Jerry yine şarkı söyler gibi, "Taaamam," dedi. Lanny yatağa uzandı ve uyumaya çalıştı, fakat uyuyamadı, zira kendini Gestapo'nun eline düşmüş olarak hayal ediyordu. Bu adamların hapishane içinde hapishaneleri vardı. Ellere düşecek olsa, onlara ne derdi? Daha önemlisi, onlar ne yapardı?

Kumpasçı ertesi sabah "Herr Böcklin"den bir telefon aldı ve arabasına binip dostuyla buluşmaya gitti. Hugo ona kötü haberler verdi; ilgili adamlardan biri daha çok para istiyordu, zira bu iş aşırı tehlikeliydi. Lanny ne kadar olduğunu sordu ve beş bin mark daha istendiğini öğrendi. Bunu kabul etti, hemen bulacağını söyledi, ama Hugo düzenlemede bir değişiklik istiyordu. Parayı teslim etmemişti ve tutsak fiilen verilene kadar yarıdan çoğunu ödemeyi reddediyordu. Onun düşüncesi şimdi, belirlenen saatte Lanny ile beraber Dachau'ya gitmek ve yakın bir noktada gözlem yapmaktı. Freddi teslim edilir ve her şey yolunda görünürse ortaya çıkacak ve paranın bakiyesini ödeyecekti.

Lanny şöyle dedi: "Senin için bu çok daha tehlikeli olur, Hugo."

"O kadar da tehlikeli değil," diye karşılık verdi Hugo. "Bunun bir tuzak olmadığına eminim, ama tuzak olsa bile beni zaten ele geçirebilirler. Yapmak istediğim, parayı ödeyip sonra da adamını teslim alamaman ihtimaline engel olmak."

XII

Lanny otele geri döndü ve öğlen saatlerine kadar diken üstünde bekledi. Sonunda bir telefon geldi; Jerry Pendleton Münih'teydi, Lanny'nin söylediği otele varmıştı. "Her şey yolunda, tek çizik bile yok."

Lanny şöyle dedi: "Sokakta bekle, seni alacağım."

"Tıraş olmak ve gömleğimi değiştirmek için bana on dakika ver," diye yanıtladı Kansalı eski teğmen.

Kendi ülkenizden birini, güvenilebilen ve "Heil Hitler!" demeyen birini görmek hoştur gerçekten. Eski teğmen kırk yaşını geç-

mişti, kızıl saçları parlaklığını yitiriyordu ve biraz kilo almıştı; fakat Lanny için o hâlâ Amerika'ydı, dakik, becerikli bir insan, gayret, enerji, canlılık dolu birisi. Lanny hayatı boyunca hep hanımlara eğilimli olmuştu, ama yine de göğsü kıllı erkek tipinden etkilenirdi. Kabul edeceğine ölmeyi yeğlerdi, fakat Naziland'da hem yalnız hem de korku içinde hissediyordu kendini.

Ludwigstrasse trafiğinde araba sürmekte olduğundan, eski öğretmenine bakamıyordu, ama şöyle dedi: "Vay be, Jerry, seni görmekle gözüm gönlüm açıldı!"

"Al benden de o kadar, çocuk!"

"Bu şehirde ne için bulunduğumu işittiğinde benimle olduğuna çok sevinmeyeceksin."

"Neden, mesele nedir? Resim satın aldığını sanıyordum."

"Freddi Robin'i toplama kampından satın alıyorum."

"Aman Tanrım!" diye ünledi Jerry.

"Bu gece saat onda bana teslim edilecek ve sen de onu bu lanet olası Nazi ülkesinden kaçırmama yardım etmek zorundasın!"

27

Çok Korkunç Bir İş*

I

JERRY, Freddi Robin'in Almanya'da hapiste olduğunu biliyor, ama nerede veya niçin veya nasıl hapiste olduğunu bilmiyordu. Şimdi, arabanın içinde, muhtemel casus kulaklardan uzakta, Lanny olayı anlattı ve planını iyice açıkladı. Kendi fotoğrafını pasaportundan sökecek ve yerine, yanında getirmiş olduğu Freddi Robin'in fotoğrafını yapıştıracaktı. Sonra, Freddi'yi Dachau'dan alacak, kasabanın başka bir kısmına gidip orada Jerry ile buluşacak, Jerry de Freddi ile beraber arabaya binecek ve Lanning Pres-

* Shakespeare, *Macbeth*, Perde 3, Sahne 2 (Macbeth'in sözleri).

cott Budd adı altında onu Almanya'dan çıkaracaktı. Dâhice plan böyleydi işte.

“İlk başta,” diye açıkladı Lanny, “Freddi'nin kullanması için senin pasaportunda hile yapma düşüncesi vardı aklımda ve onu ben çıkaracaktım ülkeden. Ama sonra düşündüm de, araba sürme işinde pek az tehlike var – pasaportlarda bir sorun çıkmayacak ve Dachau'dan uzaklaştığın vakit her şey yolunda gidecek. Ama pasaportsuz geride kalan kişi bir miktar sorun yaşayabilir; işte bu yüzden, araba sürme işini sana teklif ediyorum.”

“Fakat, ey Tanrım!” diye bağırdı şaşırان Kansaslı. “Peki, ülkeden çıkmak için ne yapmayı umuyorsun?”

“Amerikan konsolosuna gidip pasaportumun çalındığını söyleyeceğim. Onunla arkadaş oldum. Bana muhtemelen bir suret verecektir. Vermeyecek olursa, dağ geçitlerinin birinden sızmak için bir yol bulmam gerekecek.”

“Ama, Lanny, sen delirdin mi? Her şeyden önce, Freddi'nin firarı öğrenildiği anda, Avusturya sınırına doğru yola çıkmış olduğunu tahmin edecekler ve geçitleri kapatacaklardır.”

“Dachau'dan sınıra ulaşmak sadece bir veya iki saatini alacaktır ve sonra güvende olacaksınız. Kamyonu değil, benim arabamı kullanacaksın, unutma.”

“Ama sınırdan Lanny Budd pasaportunun ve benim pasaportumun kaydı olacak.”

“Zararı yok. Benim pasaportumu çalan kişinin sen olduğun sonucunu çıkartacaklardır. Ama pasaport çalmak iadeye tabi bir suç değildir.”*

“Bunun hileli bir iş olduğunu bilecekler! Freddi'nin erkek kardeşinin kayınbiraderisin sen ve onun serbest bırakılması için uğraşıp duruyorsun. Kendi pasaportunu bana verdiğin açıkça belli olacak.”

“Bunu kanıtlamak için ellerinde hiçbir delil olmayacak.”

* Suçluların iadesi kastediliyor. Yani, Lanny'nin pasaportunu çaldığı gerekçesiyle Jerry'nin Avusturya'dan iadesi talep edilemeyecek.

“Seni işkenceyle konuşturacaklardır, Lanny. Yanlış düşünüyorsun! Böyle bir tuzağa düşmene izin verirsem, annenin veya babanın veya karının yüzüne asla bakamam.” Eski öğretmen sıfatıyla Jerry, tüm aile için konuşuyordu.

“Ama Freddi’yi Almanya’dan çıkarmam gerekiyor!” diye ısrar etti eski öğrenci. “Bir yıldır aklımda hep bu vardı.”

“Pekâlâ, çocuk; ama ilk düşüncene geri dön. Sen benim pasaportumu çal ve Freddi’yi ülke dışına çıkar.”

“Ve seni zor durumda bırakayım, öyle mi?”

“Bu o kadar kötü değil, çünkü tutsağın akrabası değilim ve beni tanımıyorlar. Tablolarını nakletmek için tuttuğun bir adamım ben ve sen de bana pis bir oyun oynayıp beni burada bıraktın. Mağduriyetim hakkında yaygara kopartabilir ve hikâyeme sonuna kadar bağlı kalabilirim.”

“Benim yerime seni işkenceden geçirirler, Jerry.”

Böylece, ikisi tartışıp durdular; bir “Alphonse ve Gaston”* sahnesi, ama ölümüne ciddi. Bu arada, çıkış izinleri ve vizelerin alınması için zaten kıt olan zaman geçmekteydi. Bir kilitlenme vardı sanki. Derken, eski öğretmenin aklına bir fikir geldi aniden. “İkimiz de Freddi ile beraber gidelim ve Cyprien’i arkada bırakalım. Ben onun pasaportunu hakikaten çalacağım.”

“Vidansızlık olurdu bu, Jerry.”

“Göründüğü kadar kötü değil. Cyprien bir Fransız köylüsü; herhangi bir hikâyeye uyduracak zekâ yok onda. Bize öfkeyle saydıracak ve gayet inandırıcı olacaktır. Ona bol miktarda kaliteli Münih birası içireceğim ve polis onu almaya geldiğinde adam fena halde bira kokuyor olacak. Biz Fransa’ya ulaştığımız vakit, buradaki Fransız konsolosuna biraz para havale edebilir ve vatandaşıyla ilgilenmesini söyleyebilirsin. Cyprien kamyonuyla

* Yirminci yüzyılın başlarında ABD’de yayımlanan bir çizgi bandın karakterleri olan iki Fransız. Birbirlerine karşı öyle kibar ve özverili davranırlarmış ki mesela bir kapıdan geçileceği zaman Alphonse, Gaston’a, “Önce siz buyurun,” der, Gaston da Alphonse’a, “Hayır efendim, önce siz buyurun,” dermiş.

Fransa'ya dönünce, ona birkaç bin frank verebilirsin ve adam bunun hayatındaki en büyük macera olduğunu düşünecektir.”

Lanny bu plandan hoşlanmadı, ama onun düşünmemiş olduğu bir argümanla meseleyi çözüme bağladı Jerry. “İnan bana, Freddi Robin’in Cyprien Santoze şeklinde bir adının olması Lanning Prescott Budd şeklinde bir adının olmasından çok daha inandırıcı görünecektir!” Sonra da, Lanny’nin biraz yumuşadığını görünce, “Haydi! Gidelim artık!” dedi.

II

Jerry, kamyoncuyla beraber gidip, çıkış izinlerini aldı ve pasaportlarını İsviçre için vizelettirdi – kendilerini Mussolini ülkesinin ellerine bırakmanın iyi olmayacağını düşünüyordu. Lanny de aynı işlemleri kendisi için yaptırdı; o arada Jerry, bol bol kaliteli Münih birasıyla doyurucu bir öğün ısmarlıyordu Cyprien’e. Büyüdüğünde ismiyle* müsemma bir insan haline gelmiş olmayan bu Fransız, önüne konulan her şeyi içti ve sonra da dışarı çıkıp, Münih sokaklarında bedenlerini satışa arz eden on üç yaş ve üzeri çok sayıdaki kızları şöyle bir incelemek istedi. Jerry onu uyardı: “Bu kızlar bazen insanın ceplerini boşaltırlar. Pasaportunu bana versen iyi edersin.” Diğeri bunu makul bir önlem olarak kabul etti.

Lanny, etrafı inceleyip öğrenmesi için dostunu Dachau’ya götürdü. Tutsağın teslim edileceği noktayı gösterdi ve Jerry’nin, sokak adlarını ve belli başlı yerleri öğrendiğinden emin oldu. Kansaslının niyeti, kendi ifadesiyle “etrafta keşif yapmak” idi; o noktayı gözetlemek için bir yer bulacak ve her şeyin plana göre ilerlediğini görecekti. Hugo da aynı şeyi yapacaktı, ama Jerry’ye Hugo’dan bahsetmek veya Hugo’ya Jerry’den bahsetmek özgürlüğüne sahip değildi Lanny. Gözetleme yapan bir Nazi subayı olacağını söyleyerek dostunu uyarması yeterliydi. Jerry bu uyarıya karşılık şöyle dedi: “Ben de onu gözetleyeceğim!”

* 210-258 yıllarında yaşamış Kartacalı Siprianus, Hristiyan kiliseleri tarafından bir aziz olarak kabul edilir. “Cyprien” bu azizin adının Fransızca şeklidir.

Eski öğretmen bakımından ciddi bir sorun vardı; sadece birkaç kelime Almanca biliyordu. Şöyle dedi: "Almanca 'Eller yukarı!' nasıl denir?"

"Ne yapmayı düşünüyorsun, budala? Yanında bir silah mı var?"

"Kim? Ben mi? Benim silah taşıdığımı kim duymuş?" Bunu diyen adam, 1918 sonbaharında Meuse-Argonne cephesinin her yerinde bulunmuştu!

"Herhangi bir sertliğe kalkışma, Jerry. Unutma, cinayet iadeye tabi bir suçtur."

"Elbette biliyorum," diye karşılık verdi öteki. "Birkaç milyonumuzu iade ettiler. Hatırlasana, A.İ.K., Amerikan İadeleri Kuvveti!" Hâlâ o eski askerlik ruhu vardı bu adamda.

Jerry'de bir Budd otomatik tabancası olduğunu biliyordu Lanny ve büyük ihtimalle onu yanında getirmişti. Ama bu konuda herhangi bir şey söylemeyecekti; yalnızca, "Eller yukarı!" sözünün Almancasını öğrenmek istiyordu.

Haritayı incelediler. Dachau'dan kuzeye doğru gidecekler, sonra bir daire çizip güneye doğru yol alacaklar, Münih şehrinin kenarından dolanacaklar ve sınıra doğru hızla ilerleyeceklerdi. Haritayı iyice belledikten sonra, Dachau sokaklarından geçerek, karanlıkta hata yapmamak için kasabanın belli başlı noktalarına dikkat ettiler. Bunun ardından, Münih'e geri dönüp sakın bir lokantada yemek yediler ve sonra da Jerry kendi oteline gitti. Geride bırakmak istemediği birkaç şey ve imha etmek istediği bir iki mektup vardı. "Bir suç kariyerine atılmakta olduğumu bilmiyordum," dedi alaycı bir gülümsemeyle.

Zamanı gelince, sokakta arkadaşıyla buluştu ve Dachau'ya götürülüp oraya bırakıldı. Karanlık olmuştu, güzel bir yaz gecesi idi ve bu işçi sınıfı yerleşiminin insanları evlerinin önünde oturmaktaydılar. Lanny şöyle dedi: "Dikkat çekmemek için hareket halinde olmalısın. Görüşürüz, yaşlı izci!" Güvenli bir edayla konuştu, ama o güveni içinde hissetmiyordu!

Münih'e dönünce, kalabalık bir sokakta bulunan bir tütün-cü dükkânı önünde Hugo ile düzenli olarak buluştuğu noktadan geçip gitti. Karanlık çökmüştü, ama sokağın ışıkları yanıyordu. Lanny arkadaşını göremedi ve –erken gelmiş olduğunu bildiğinden– yavaş giderek binaların etrafında bir tur attı. Aynı köşeyi bir kere daha döndüğünde, arkadaşını az ileride gördü; belirlenmiş noktaya doğru yürüyordu.

Hugo'nun yüz metre kadar gerisinde, aynı yönde yavaşça ilerleyen, lambalarını yakmamış bir taksi vardı. Lanny taksinin geçmesini bekledi, ama sürücü bir sokak numarasını arıyordu sanki. Lanny taksinin önüne geçti ve kaldırıma yanaştı. Hugo onu fark etti ve arabaya doğru yürümeye başladı. Lanny sağdaki kapıyı açmak için uzandı; aynı anda taksi Lanny'nin arabasının yanında durdu. Schutzstaffel'in siyah gömlekleri ve pantolonlarıyla çelik miğferlerini giymiş üç adam taksiden hızla çıktılar. Bunlardan biri, gözlerini Lanny'ye dikmiş, ayakta duruyordu; diğer ikisi arabanın arkasına koştu ve elini araba kapısına uzatmış haldeki genç spor direktörünün önünde dikildiler.

"Sen Hugo Behr misin?" diye sordu adamlardan biri.

"Evet," diye cevap verildi.

Lanny soruyu sorana bakmak için döndü, fakat adamın daha sonraki hareketi, herhangi bir gözün takip edebileceğinden daha hızlıydı. Arkasına sakladığı elinde bir silah tutuyor olmalıydı; silahını doğrulttu ve otuz santim kadar uzakta, önünde duran Hugo'nun tam suratına ateş etti. Hugo Behr'in mavi gözünden parçalar ve Aryan kanından ince bir fışkırma dışarıya uçuverdi ve bunların bir kısmı Lanny'nin yüzüne isabet etti. Hugo'nun bedeni çökerek kaldırıma yuvarlandı; bunun üzerine, adam silahını sürücünün dehşet içindeki suratına çevirdi.

"Eller yukarı!" diye emretti ve böylece vaziyet kesin olarak Lanny aleyhine değişmiş oldu. Lanny ellerini kaldırdı.

"Siz kimsiniz?" diye sordu S.S. adamı.

Mümkün olan en seri cevapları verme zamanıydı şimdi ve Lanny mümkün olan en iyi cevapları önceden tasarlamış olduğu için talihliydi. “Amerikalı bir sanat uzmanıyım ben ve Führer’in bir dostuyum.”

“Ah! Demek Führer’in bir dostusunuz!”

“Onu birkaç kere ziyaret ettim. Kısa bir zaman önce Braunes Haus’ta onunla bir sabah geçirdim.”

“Hugo Behr’i nereden tanıyorsunuz?”

“Berlin’de Hitler Gençliğinin yüksek düzeyde bir yetkilisi olan Heinrich Jung’un evinde tanıştım onunla. Führer’in en eski dostlarından biridir Heinrich. Landsberg Ormanına geldiğinde onu birçok defa ziyaret etmiştir. Beni Führer’e tanıtan da Heinrich olmuştur.” Lanny bu sözleri okulda yapılan bir alıştırmaymiş gibi bir çırpıda söyledi ve gerçekten de öyle bir şeydiler, zira sorgulamalar hayal etmiş ve rolünü en iyi Almanca ile ezberlemişti. S.S. adamları ona susmasını söylemediklerinden, aynı hızla devam etti: “Braunes Haus’ta Reichsführer’i ziyarete gittiğimizde, Schloss Stubendorf’tan Kurt Meissner de bizimleydi. Kendisi bir bestecidir ve toplantılarınızda söylediğiniz bazı şarkıları o bestelemiştir. Hellerau’daki çocukluk yıllarımızdan beri tanışırız. Nasyonal Sosyalist hareketin bir dostu olduğumu söyleyecektir size.”

Lanny’nin tasarlamış olduğu kadarıyla, konuşması böylece bitmiş oldu. Ama en son sözler daha ağzından çıkarken, korkunç bir şüpheye kapıldı. Belki de bir çeşit anti-Nazi devrim olmuştu ve böyle konuşmakla kendi mahvını hazırlıyordu! Tabancanın aşağıya doğru çevrildiğini gördü ve namlu şimdi yüzüne değil karnına yönelmişti, ama onu rahatlatmak için yeterli değildi bu. S.S. adamına baktı; adamın siyah kaşları burnunun üstünde birleşiyordu. Şimdiye dek görmüş olduğu en sert yüz gibi geldi Lanny’ye bu adamın yüzü.

Yerde yatmakta olan ölüyü başıyla işaret ederek, “Bu adamla ne yapıyordunuz?” diye sordu S.S. üyesi.

“Baron von Zinszollern’den bir tablo satın almak üzere Münih’te bulunuyorum. Hugo Behr’i sokakta yürürken gördüm

ve ona merhaba demek için durdum.” Lanny şimdi doğaçlama konuşuyordu.

“Arabadan çıkın,” diye emretti S.S. üyesi.

Lanny’nin kalbi, boğazının altına sert darbeler vuruyordu; dizleri öyle şiddetli titriyordu ki ayakta durabileceğinden emin değildi. Güzel bir araba onun kanı ve beyin parçalarıyla mahvolmasını diye dışarı çıkması emrediliyordu sanki. “Sizi uyarıyorum, eğer beni vurursanız pişman olacaksınız. Minister-Präsident General Göring’in yakın bir dostuyum. Geçen sonbaharda onunla bir av partisindeydim. Seine Exzellenz’in kadrosunda görev yapan Üsteğmen Furtwängler’e sorabilirsiniz. Benim hakkımda Devlet Bakanı Goebbels’e veya karısı Frau Magda Goebbels’e sorabilirsiniz – onları evlerinde ziyaret ettim. Geçen Kasım ayının Münih gazetelerinde benimle ilgili çıkan yazıları okuyabilirsiniz; o tarihlerde burada bir resim sergisi düzenledim ve resimlerden birini Führer’e götürdüm. Fotoğrafım bütün gazetelerde basıldı...”

“Sizi vurmayacağım,” diye beyan etti S.S. adamı. Ses tonundan, silahla vurulmaya itiraz eden herhangi bir kimseyi sonsuz ölçülerde hakir gördüğü anlaşılıyordu.

“Ne yapacaksınız?”

“Stadelheim’a götürüleceksiniz. Anlattığınız hikâye araştırılana dek orada kalacaksınız. Arabadan çıkın.”

Stadelheim, dehşet veren bir yerin adıydı; sığınmacıların bahsettiği o korkunç hapishanelerden biri. Ama kaldırımında vurulmaktan daha iyi olduğundan, Lanny kendine hâkim olmayı becerdi ve emre itaat etti. Diğer adam, onun silahlı olup olmadığını anlamak için, ellerini üstünde gezdirdi. Sonra, adamların lideri, o diğer adama, Hugo’nun cansız bedenini yoklamasını emretti ve diğer adam da bir tomar banknot dâhil bir şapka dolusu kişisel eşya topladı. Lanny, o paranın on beş bin mark tutarında olduğunu biliyordu. Görünüşe bakılırsa, cesedi oracıkta bırakmaya niyetliydiler. Lanny merak etti; onların bir ceset toplama teşkilatı var mıydı, yoksa bu işi mahalleye mi bırakıyorlardı?

Ancak, spekülasyon yapmak için fazla vakti olmadı. “Arka koltuğa geçin,” diye emir veren lider içeriye girip onun yanına oturdu; tabancasını hâlâ ona doğru tutuyordu. Lanny’nin olduğu taraftan dışarıya fırlamış olan adam sürücü koltuğuna oturdu ve araba harekete geçip sokak boyunca hızla ilerledi.

IV

Lanny, Stadelheim’i dışarıdan görmüştü: Hugo Behr ile birlikte arabasıyla geçmiş olduğu Tegernsee yolunda, iki yanı ağaçlı bir cadde üzerinde kocaman bir binalar yığını. Şimdi, buranın duvarları karanlıkta muazzam ve ürkütücü görünüyordu. Lanny’ye arabadan çıkması emredildi ve onu alıp buraya getirenlerden ikisi, onu giriş kapısından içeriye sokup kabul odasının önünden geçirdiler, taş bir koridordan yürütüp ufak bir odaya aldılar. Lanny, giriş kaydının yapılmasını ve parmak izlerinin alınmasını beklemişti; ama görünüşe bakılırsa bu işlemler olmayacaktı. Pantosunu, pantolonunu ve ayakkabılarını çıkarması emredildi ve sonra üstünü aradılar. “O cüzdanda epeyce para var,” dedi Lanny. Lider, alaycı bir yüz ifadesiyle, “Biz onunla ilgileniriz,” diye karşılık verdi. Saatini, anahtarlarını, dolmakalemini, kravatını, mendili dışında her şeyini aldılar. Giysilerinin astarlarını yokladılar ve ayakkabılarının topuklarını da dikkatle inceleyip bunların sökülebilir türden olup olmadığına baktılar.

Nihayet, kıyafetlerini yeniden giymesini söylediler. Lanny sordu: “Benden ne için şüphe edildiğini söyler misiniz lütfen?” Liderin verdiği karşılık şu oldu: “Kapa çenen!” Öyle görünüyordu ki önde gelen üç Nazi’nin yakın dostu olmasına dair mucizevi hikâyelerine inanmamışlardı. Bir tabanca kabzasıyla başına vurulmasını arzu etmeyen Lanny emredildiği gibi çenesini kapalı tuttu ve odadan çıkartılıp koridor boyunca yürütülerek muhafızlı bir çelik kapının önüne getirildi.

S.S. adamlarının başı, burada özgürce dolaşma yetkisine sahip gibiydi; tüm yapması gereken, Nazi selamını vermek ve “Heil

Hitler!” demekti. Bütün kapılar onun için ardına kadar açılıyordu. Tutsağı daracık bir taş merdivenden indirip, iki yanında çelik kapılar olan loş bir geçide soktu. Eski hapishanelerde, adı konulmayan işlerin yapıldığı böyle karanlık ve sessiz yerler vardır. Üçlüye refakat eden bir gardiyan o kapılardan birini açtı ve hiçbir şey söylemeden Lanny’yi içeriye itekledi. Kapı şangırtıyla üstüne kapandı; ve atalarının ülkesinde demeyi öğrenmiş olduğu gibi, işte hepsi bu kadardı.

V

Karanlıkta, buranın nasıl bir yer olduğunu ancak el yordamıyla anlayabilirdi. Hücre dardı ve taş duvarın içi oyularak bir yatak yerleştirilmişti. Yatağın üstünde iki çuval saman ve bir battaniye bulunuyordu. Uzak köşede, pis kokulu, kapaksız bir kova vardı; her şey bunlardan ibaretti. Mide bulandırıcı bir koku sarmıştı odayı ve pencere yoktu; biri yukarıda, diğeri aşağıda olmak üzere, kapıdaki iki delik havalandırmayı sağlıyordu; bu delikler dış taraftaki hareketli kapaklar yoluyla kapatılabilirdi, ama bunların kapatılması ancak Lanny’nin kötü davranması halinde olacaktı muhtemelen. Lanny kötü davranmadı.

Saman çuvallarının üstüne oturup düşünmesine müsaade edildi ve Lanny de kalbinin heyecanını yatıştırmak ve muhakeme güçlerini kullanmak için elinden geleni yaptı. Ne olmuştu? Tasarısının fark edilmiş olduğu aşikâr gibiydi. Firar tasarısına yardım edecekleri sanılan diğerleri yakalanmış mıydı, yoksa parayı alıp da kumpası amirlerine ihbar mı etmişlerdi? Eğer öyle olduysa, Freddy’yi vururlar mıydı? Bu konuda endişelenmenin bir faydası yoktu şimdi. Lanny kendini buradan kurtarmadıkça Freddy’ye hiçbir biçimde yardım edemezdi; işte bu nedenle, aklını kendi berbat durumuna vermesi ve er veya geç olacak sorgulamaya hazırlanması gerekiyordu.

Firar tasarısında Hugo’nun üstüne düşen kısım belli ki ihbar edilmişti; ama Hugo, Lanny’nin adını kimseye vermemişti –

daha doğrusu, vermediğini söylemişti Lanny'ye. Elbette ki dediği gibi olabilir veya olmayabilirdi. Hugo'nun üstünde bin marklık banknotlardan oluşan bir deste para bulmuşlardı; tutsak aniden, ruhunda bir çökme duygusuyla, ne kadar budalaca bir şey yapmış olduğunu anladı. Bir suçlunun daima geride bıraktığı o ipucu! Bankaya gitmiş ve hiç kuşkusuz birbirini takip eden seri numaraları olan otuz tane yeni bin marklık banknot almış ve bunlardan bazılarını Hugo'ya vermiş, diğerlerini de kendi cüzdanına koymuştu.

Bir tutsağı parayla Dachau'dan çıkartmaya çalışmış olduğundan böylece emin olacaktı. Bu suçun cezası ne olurdu? Eski rejimde bunun ne olacağı ve Nazi rejiminde ne olacağı farklı şeylerdi. Âdeta sorusuna cevap veriliyormuş gibi, ürkütücü sesler işitildi, derinden gelen ama kuşkuya yer bırakmayan sesler; önce trampetler çalındı ve sonra zindanın derinliklerinde veya duvarların dışında bir yerde silahlar patladı. Tek bir atış değil, bir dizi atış değil, bir yaylım ateşi, hep birlikte ateşlenen silahların sesi. Bir insanı veya belki birden çok insanı infaz ediyorlardı. Aniden ayağa kalkmış olan Lanny tekrar oturmak zorunda kaldı çünkü bacakları tutmuyordu.

Kim olabilirdi o insan? Hugo'nun Dachau'da kendisiyle temas kurmuş olduğu S.A. adamı mıydı? Daha çok para talep etmiş olan yüksek mevkideki adam mıydı yoksa? Kumpas erken bir zamanda ihbar edilmiş olmalıydı, zira saat ondan çok sonra ihbar edilmiş olamazdı ve firara girişilmesi ve suçluların Dachau'dan bu hapishaneye getirilmesi için yeterli zaman geçmemişti. Belki Dachau ile hiçbir alakası olmayan bir infazdı. Tüm sığınmacıların söylediği gibi, Nazi hapishanelerinde kurşunlamalar sık sık olurdu. Belki de, her gece Alman saatiyle yirmi ikide insanları kurşuna diziyorlardı!

Lanny, düşünüp taşındıktan sonra, Nazilerin onu kısı kıvrak yakalamış olduklarına karar verdi; buradan sıyrılmaya imkân yoktu. Freddi Robin'i kurtarmak için gelmişti Almanya'ya ve resim alım satımı yalnızca bir paravandı. Fransa'dan bir kam-

yon getirtmişti – Freddi’yi o kamyonun içinde kaçırmaya niyet etmiş olduğunu kesinlikle anlayacaklardı! Jerry de vardı üstelik – Lanny’nin ona vermiş olduğu bin marklık iki banknot ile! Hem de, üstüne Freddi Robin’in fotoğrafı yapıştırılmış halde Cyprien Santoze pasaportuyla! Bunun anlamını fark ederler miydi?

Jerry kaçmış mıydı yoksa? Etrafta dolaşmış, tutsağın ve Lanny’nin ortaya çıkmalarını beklemiş olabilirdi. Acaba Naziler etrafı gözetlemiş ve oradan geçen herkesi tutuklamış olabilirler miydi? Bu önemli bir soruydu, çünkü eğer Jerry kaçtıysa, mutlaka Amerikan konsolosuna gider ve Lanny’nin kayıp olduğunu haber verirdi. Konsolosa tüm gerçeği anlatır mıydı? Anlatsa da anlatmasa da, konsolos, Budd Silah İmalatçılarının oğlu hakkında araştırmalar yapardı.

VI

Yine trampet gümbürtüleri ve silah sesleri! Hey Tanrım, Alman hapisanelerinde bütün gece insan mı öldürüyorlardı? Öyleydi galiba, çünkü Lanny uzun veya kısa süren, yüksek veya boğuk sesli yaylım ateşlerini dinleyerek geçirdi geceyi. Bu yaylım ateşlerinin içeride mi dışarıda mı olduklarını bilemiyordu. Özel bir infaz odaları var mıydı, yoksa vurulacak adam tesadüfen nerede bulunuyorsa orada mı vuruluyordu? Dökülen bütün o kanları ne yapıyorlardı? Lanny kanların ve barut dumanlarının kokusunu aldığını hissetti; ama belki yanılıyordu, çünkü paslı eski bir lazımlık ufak bir hücrede pek fena kokabilir. Sanat uzmanı, eski ve çağdaş birçok infaz resmi görmüş olduğundan, ne hayal edeceğini biliyordu. Bazen, kurbanın gözlerini bağlarlar; bazen, sırtını öbür tarafa çevirtirler; bazen de, medulla denilen kafatası köküne bir otomatik tabanca dayayıverirlerdi; bu yöntemin merhametli olduğu söylenirdi ve hızlı olduğu kesindi. Nazilerin merhamete aldıkları yoktu, ama hıza önem verirlerdi mutlaka.

Arada sırada bir kapı çarpıyor ve Lanny düşünüyordu: “Birini ölüme götürüyorlar.” Arada sırada ayak sesleri işitiyor ve

düşünüyordu: “Geliyorlar mı, gidiyorlar mı?” Cesetleri merak etti. Sedyeleri var mıydı? Yoksa cesetleri sürükleyerek mi götürüyorlardı? Sürükleme sesleri duyar gibi oldu. Birkaç kere çığlıklar işitildi; bir kere de, kapısından dışarıya çıkarılan bir adamın protestolarını, itirazlarını duydu. Onların derdi neydi? Kendisi de Almanya’daki herhangi biri kadar iyi bir Nazi’ydi. Bir hata yapıyorlardı. Lanet edilecek bir rezillikti bu – vesaire. Lanny için üstünde düşünecek yeni bir şey vardı şimdi. Saman yatağı üzerinde uzun bir zaman hareketsiz oturdu; kafasında çeşitli fikirler çarpışmaktaydı.

Belki de tüm bunların Freddi ve bir firar ile alakası yoktu! Belki hiçbir şey keşfedilmiş değildi! Hugo’nun o denli rahatça öngörüp durmakta olduğu “İkinci Devrim” gerçekleşmişti! Hugo’yu vurmalarının nedeni, bir Dachau muhafızına rüşvet vermeye çalışmış olması değil, Ernst Röhm ve diğer S.A. memnuniyetsizleri adına etkin biçimde çalışmakta olanlar arasında yer almasıydı! O zaman, kurşunlamalar bu hareketin bastırılmasının bir parçası olabilirdi. Lanny’yi tutuklayan kişilerin, S.S. adamları olması, “seçkin muhafızlar” yani Hitler’in bizzat seçtiği adamlar olması anlamlıydı. Rakiplerini ortadan kaldırıyorlar, S.A. Kurmay Başkanı için daha fazla güç talep edip duranları “tasfiye” ediyorlardı!

Ama sonra, daha da şaşırtıcı bir ihtimal – isyancıların başarılı oldukları anlamına gelebilirdi bu infazlar. Hugo Behr’in öldürülmesi her yerde S.S.’in kazanmış olduğu anlamına gelmezdi. Belki de S.A. kendini başarıyla savunuyordu! Belki de, Fransız Devriminde Bastille’in alınmış olması gibi, Stadelheim da alınmıştı ve şimdi vurulmakta olan kişiler Lanny’yi oraya koymuş olanlardı! Hücresinin kapıları her an açılabilir ve Lanny yoldaşça bir şenlik havasıyla karşılanabilirdi!

Delice hayaller! Ama tüm bunlar bir delilikti zaten. Saatleri saymanın bir yolu olmadan ve manyak canilerle dolu bir dünya hakkında tahminler yürütmek dışında yapılacak hiçbir şey olmaksızın karanlık bir hücrede öylece yatmak. Birileri başka birilerini öldürüyordu, sadece buydu kesin olan – ve öldürme işi her-

hangi bir sona erme belirtisi olmaksızın aralıklarla devam ediyordu. Fransız Devrimini hatırladı Lanny; ve kağınlara bindirilip giyotine taşınmak için sıralarını bekleyerek hücrelerinde yatmış talihsiz aristokratları. İnsanın saçlarının bu gibi durumlarda bir gecede ağardığı söylenirdi; kendi saçları da ağarıyor muydu acaba diye merak etti Lanny. Ayak sesleri işittiği her defasında, onu dışarıya salmak için gelen birisi olduğunu ümit etti, ama diğer yandan ayak seslerinin durmasından korkuyordu da, çünkü infaz odasına bir çağrı olabilirdi bu!

Kendini avutmaya çalıştı. S.A.'nın herhangi bir kumpasında yer almamıştı ve elbette sırf sokakta bir dostuyla karşılaştı diye onu vurmazlardı. Fakat aklına bir şey geldi sonra: "Banknotlar!" Şimdi bunlara daha da uğursuz bir anlam vereceklerdi. Ona soracaklardı: "Hugo Behr'e ne için ödeme yapıyordun?" Bu soruya ne cevap verecekti? Hugo'nun ondan ne istediğini bilmediğini söylemişti. Bunun bir yalan olduğunu anlayacaklardı. Ona şunu diyeceklerdi: "N.S.D.A.P. aleyhine bir devrim yapılması için yardım ediyordun." Ve böyle bir şey, onu yapmak için özgürlüğün tatlı ülkesinden gelmiş olsanız bile, kurşuna dizilerek cezalandırılan bir suçtu kesinlikle!

Lanny bu çok kötü durumda tutulacak en iyi yolu düşündü. Sorgulandığı zaman, büyükler ve güçlülerle dostluğundan bahsedecek ve sorgulayıcının banknotları fark etmiş veya Freddie Robin'i öğrenmiş olduğuna dair herhangi bir ipucunu yakalamak için bekleyecekti. Bunlar keşfedilmiş ise, Lanny gülecek – en azından gülmeye çalışacak – ve şöyle diyecekti: "Evet, tabii ki sokakta o S.S. adamlarına yalan söyledim. Çıldırmış olduklarını ve beni vuracaklarını sandım. Gerçek şudur ki Hugo Behr bana gelip para istedi ve arkadaşımı bıraktırmak için Dachau'daki S.A. nezdinde nüfuzunu kullanmayı teklif etti. Herhangi bir rüşvet söz konusu değildi; parayı parti fonlarına koyacağını ve kış yardımı için sarf edileceğini söyledi." Lanny'nin bu hususta emin olabildiği tek bir şey vardı – Hugo hakkında söyleyeceği hiçbir şey genç spor direktörüne en küçük bir zarar veremezdi.

Koridorda ayak sesleri; Lanny'nin kapısının alt yanında bir kapak açıldı ve içeriye bir şey konuldu. Lanny hızla şunu dedi: "Burada ne kadar zaman tutulacağımı lütfen bana söyler misiniz?" Cevap gelmeyince, şöyle dedi: "Ben bir Amerikan vatandaşım ve konsolosumla haberleşme hakkımı talep ediyorum." Kapak itilerek kapatıldı ve ayak sesleri devam etti.

Lanny elleriyle yokladı ve içinde su olan metal bir maşrapa, bir fincan ılık sıvı –herhalde kahve– ve bir parça hayli bayatlamış ekmek buldu. Aç değildi, ama sudan biraz içti. Bu kahvaltıydı herhalde ve sabah olmuştu. Yatağına uzandı ve aralıklı olarak gelen silah seslerini dinledi; epeyce uzun gelen bir süre sonra, kapak açıldı ve içeriye başka yiyecekler konuldu. Merakından inceledi ve bir tabağın içinde, yağlı bir sıvıyla püre haline getirilmiş soğuk patatesler olduğunu anladı. Yağ bozulmuş olmalıydı, çünkü kokusu iğrençti ve Lanny bunu yemeyi düşününce midesi bulandı, kusacak gibi oldu. Bu dehşetler zindanında insanların vurulmakta oldukları düşüncesiyle birkaç defa kusacak gibi olmuştu zaten.

Bir kâse lahana çorbası ve biraz daha ekmek getirildi, akşam vaktiydi herhalde; bu defa gardiyan konuştu. Şöyle dedi: "Lazımlığını dışarı koy." Lanny bunu yaptı; lazımlık boşaltıldı ve yıkanmadan geri verildi. Bu insaniyet belirtisi, sorunları hakkında küçük bir konuşma yapmaya yöneltti onu. Hiçbir şey yapmadığını, ne ile suçlandığına dair hiçbir fikrinin olmadığını, bir insanı karanlık bir delikte tutmanın son derece gayriinsani olduğunu, Almanya'yı her zaman sevdiğini ve Versailles dayatmasına karşı mücadelesini desteklediğini söyledi. Son olarak, bir Amerikan vatandaşıydı o ve tutuklandığını konsolosuna bildirme hakkına sahipti.

Bu defa, tek cümleden oluşan bir karşılık almayı başardı: "*Sprechen verboten, mein Herr.*"* Nazik bir ses gibi gelmişti

* "Konuşmak yasak, bayım."

Lanny'nin kulağına ve bu hapishanelerdeki daimî personelin birçoğunun, eski rejimden kalma, disiplinli ve insancıl adamlar olduğunu işittiğini hatırladı Lanny. Şansını denemek istedi ve alçak bir sesle şunu söyledi: "Ben zengin bir adamım ve eğer Amerikan konsolosuna benim için telefon edecek olursanız, dışarıya çıktığımda size iyi bir ödeme yaparım."

"*Sprechen verboten, mein Herr,*" diye karşılık verdi ses; ve sonra, çok daha alçak bir tonda: "*Sprechen Sie leise.*" Konuşmak yasak, bayım; yavaşça konuşun! Tutsak fısıldadı: "Benim adım Lanny Budd." Bunu birkaç kere tekrarladı: "Lanny Budd, Lanny Budd." Küçük bir şarkı haline geldi bu sözler. Keşke kanatları olsaydı ve Amerikan konsolosluğuna uçsaydılar!

VIII

Lanny Budd üç gün ve dört gece o dar hücrede kaldı. İçeride kaç metreküp hava olduğunu tahmin edebilirdi, ama o havanın ne kadarının oksijen olduğunu veya hayatını sürdürmek için saatte ne kadar oksijene ihtiyacı olduğunu bilemiyordu. Lanny'nin bilim eğitimi ihmal edilmişti, fakat saman çuvallarını zemine koyup ağzını havalandırma deliğine yaklaştırarak bunların üstünde yatmak akıllıca bir tedbir gibi göründü.

Cumartesi, pazar, pazartesi –bunları yemek saatlerinden anlayabiliyordu– ve toplam seksen iki saat boyunca kurşunlama sesleri işitilmeden geçen on iki saat olmamıştı. İçinde bulunduğu ümitsizliği bir türlü yenemiyordu. Yüce Tanrım, bunu hep yapıyorlar mıydı? Bir yıl beş ay önceki Nasyonal Sosyalist devrimden beri hep devam etmiş miydi bu yapılan? Bavyera'nın tüm siyasi şüphelilerini buraya mı getiriyorlardı? Yoksa özel bir olay mıydı bu, Nazilere ait bir Aziz Bartolomeus Arifesi miydi? "Hepsini öldürün; Tanrı onlar arasından Hıristiyanları seçip ayırabilecektir!"

Lanny, düşünmekten başka yapacak hiçbir şeyi olmadığından, çok sayıda ve değişik fikirler üretti. Bunlardan biri şöyleydi: "Eh, bunların hepsi Nazi. Birbirlerini imha ederlerse, dünyayı

büyük bir zahmetten kurtarmış olacaklar.” Ama sonra: “Yanlış hücre kapısını açtıklarını düşünelim?” Sıkıntı verici bir düşünce! Ne diyecekti o zaman? Onları nasıl inandıracaktı? Zaman geçtikçe şuna karar verdi: “Beni unuttular. O adamlar benim giriş kaydımı yaptırmadılar ve belki de tek bir kelime etmeden öylece çekip gittiler.” Ve sonra, daha da kafa karıştırıcı bir ihtimal: “Diyelim ki bilinmeyen bir yerde vuruldular ve kimse beni hatırlamıyor!” Bastille hapishanesinde unutulmuş bir tutsakla ilgili bir yazı okuduğunu hayal meyal hatırlıyordu; Bastille boşaltıldığı zaman, hiç kimse o adamın niçin oraya konulmuş olduğunu bilmiyormuş. Adamın uzun, beyaz bir sakalı varmış. Lanny kendi sakalının çıkmaya başlayan tellerine dokundu ve acaba sakalım ağarmış mıdır diye merak etti.

Kendi zindancılarını ve onların muhtemel psikolojik durumunu dikkatle incelemeye koyuldu. Böyle bir işte yıllarca çalışmış adamların içinde herhangi bir insani duygu kalmış olabileceğine inanmak zor görünüyordu. Her yemek saatinde, deliğe yakın bir noktada yere yatıyor, dikkatle tasarlanmış bir konuşmayı sakın, dostane bir ses tonuyla yapıyor, kim olduğunu ve Alman halkını ne kadar sevdiğini, Münih’e niçin gelmiş olduğunu, ne berbat bir tesadüfle şüphe altında kaldığını açıklıyordu. Tüm istediği, kendini birine anlatma fırsatıydı. Gardiyanlardan herhangi birinin kalbine dokunamasa bile, en azından onları dedikodu etmeye yöneltebileceğini ve dedikodunun da etrafa yayılabileceğini hesaplıyordu.

IX

Bir insanın gıdasız ne kadar yaşayabileceğini bilmiyordu. İkinci gününde açlık hissetmeye başladı ve ıslak ekmeğin bir parçasını çiğnedi; bunun içinde ne olduğunu merak etti. Pis kokan püreyi veya üstünde bir yağ olan ılık lahana haşlamasını yiyemedi. Kahve niyetine verilen tatsız içeceğe gelince, tutsakların cinsel arzularını azaltmak amacıyla bunun içine şap konulduğunu

işitmişti. Bu karanlık delikten çıkmak dışında hiçbir arzu hissetmiyordu. Gardiyanlarına fısıltıyla şöyle diyordu: “Buraya getirildiğim zaman üstümde altı bin mark civarında para vardı. Biraz insanca gıda için memnuniyetle ödeme yapardım.” Bunu ikinci defa dediğinde, o nazik sesi duydu yine. Kırıksık yüzlü ve ağarmış bıyıklı ihtiyar bir adamdan geldiğini hayal etti o sesin. “*Alles geht d’runter und d’rüber, mein Herr.*” – “Her şey karmakarışık, efendim; sessiz kalırsanız daha güvende olursunuz.”

Bu bir ipucuydu; Lanny düşünüp taşındı, bunu kabul etmesinin iyi olacağına karar verdi. Bir iç savaş oluyordu. “İkinci Devrim” başarılı oluyor muydu, yoksa bastırılıyor muydu? Her durumda, ateş hatları arasında kalmış olan Amerikalı bir sanatsever saklanmak için bir delik bulmuş olduğundan talihliydi! Gardiyan, Doğu yakasından bir Londralı olsaydı, şöyle derdi ona: “Daa eyi bi delik biliyosan eer, emen uraya git!”*

O yüzden, Lanny hareket etmeden yattı ve hayatında o güne kadar hayli ihmal etmiş olduğu psikoloji konusuyla meşgul etti kendini. Dünya ona aşırı eli açık davranmıştı; o da hep almış ve harcamış, güçlerini ziyan etmişti. Ama şimdi dünya ufacık bir mekâna indirgenmiş bulunuyordu ve onun tüm varlığı, üstündeki giysiler ve kafasında birikmiş düşüncelerden ibaretti. Parsifal Dingle’ı aklına getirmeye ve onun bakış açısını takdir etmeye başladı. Parsifal burada bulunmaktan rahatsız olmazdı; tefekküre dalmak için nadir bir fırsat sayardı bunu. Lanny şöyle düşündü: “Parsifal ne hakkında tefekküre dalaradı acaba?” Kurşunlamalar veya olası bir devrimin akıbeti hakkında değil hiç şüphesiz! Hayır, Tanrının bu hücrede olduğunu; Tanrının dışarıda da içeride de, dün de bugün de ve daima aynı olduğunu söylerdi.

Lanny daha sonra Freddi Robin’i düşündü. Freddi bunun gibi yerlerde bulunmuş, onun önüne de aynı türden yiyecekler konulmuştu. Üç gün değil, bir yılı aşkın bir zaman boyunca. Bütün

* Londra’da Thames Irmağının doğu yakasında oturanlara ve konuştukları İngilizceye “Cockney” denir. Burada yazar bu cümleyi Cockney ağzıyla yazmış. Biz de, hafifçe değişik bir Türkçeyle (Trakya ağzıyla) aynı havayı vermeye çalıştık.

o zaman boyunca kendine neler demişti? Kendini nelerin içinde bulmuştu? Zamanı geçirmek için, başına gelenlere ve ileride gelebilecek olanların düşüncesine katlanabilmek için neler yapmış, aklından neler geçirmişti? Lanny'nin, manevi güçler toplamını araştırmasının zamanı gelmiş görünüyordu.

X

Salı günü sabahleyin, iki gardiyan hücrelerine gelip kapıyı açtılar. “Dışarı, dışarı!” dediler. Lanny elinden geldiğince itaat etti; gıdasızlıktan ve hareketsizlikten dolayı halsizdi – o hücredeki havayı tüketmeyi göze alamamıştı. Kalbi de güm güm atıyordu; çünkü yaptığı tüm psikoloji çalışmaları, vurulmaya gönülsüzlüğünü veya şimdi ölüme yürüyor olabileceği düşüncesini yok edememişti. Hücrenin dışında başı döndü ve duvara yaslanmak zorunda kaldı; gardiyanlardan biri taş merdivenlerden çıkmasına yardım etti.

Onu bir çıkış kapısına doğru götürüyorlardı. Onu serbest bırakacaklardı! – bir an için öyle sandı. Ama sonra, bina merdivenlerinin alt ucunda bir hapisane taşıtı gördü – Amerika’da *Black Maria*, Almanya’da *Grüne Minna* denilen türde bir taşıt. Gün ışığı Lanny’nin gözlerine bir darbe gibi vurdu; Lanny gözlerini sıkıca kapatmak zorunda kaldı. Gardiyanlar bu olguya alışkındılar besbelli; ona, kör bir insanmış gibi yön verdiler, sakat bir insanmış gibi yardım ettiler. Taşıta bindirilen Lanny, başka birkaç adamın ayaklarına takılıp tökezledi.

Kapılar kapatıldı ve içerisi loş olduğundan Lanny bir rahatlama hissetti. Gözlerini açtı; gözleri bir baykuşun gözleriyle aynı duruma gelmiş olduğundan, melankolik görünen, tombulca bir beyefendiyi görebiliyordu. Bir iş adamı olabileceğini tahmin etti. Tam karşısında oturmaktaydı. Yanında, talihsiz bir gazeteci olabilecek, gözlüklü, ufak tefek, sabırsız bir Yahudi vardı. Nezaketi hiçbir zaman ihmal etmeyen Lanny, “*Guten Morgen,*”* dedi; ama

* “İyi sabahlar/günaydın”

karşısında oturan adam parmağını dudaklarına götürdü ve taşıta girip kapının yanında yerini almış olan muhafıza başıyla işaret etti. Belli ki konuşma yasağı hâlâ geçerliydi.

Fakat bazı insanlar keskin bir zekâyâ sahiptir ve hapse girdiklerinde bunu bir kenara bırakmazlar. Ufak tefek Yahudi, elini, aralarındaki oturma yerinin üstüne dayalı olan Lanny'nin eline koydu. Parmağıyla hafifçe vurdu ve aynı zamanda, başını muhafızdan öbür tarafa ve Lanny'ye doğru çevirip ağzını açtı ve sakince fısıldadı: "Aa!" Sanki bir şarkı dersine başlıyor veya boğazında bademcik iltihabı muayenesi yapıyormuş gibi bir edayla söyledi bunu. Sonra parmağıyla iki hızlı vuruş yaptı ve fısıldadı: "Bey!" Alman alfabesinin ikinci harfidir bu. Sonra üç vuruş: "Sey!" – üçüncü harf; Lanny kaldığı zindanda tıkırtılar duymuştu, ama bunların su borularından mı geldiğini, yoksa bilmediği bir şifre mi olduğunu kestirememişti.

En basit şifreydi bu. Yahudi on sekiz defa vurdu ve sonra bekledi; Lanny bunun R harfi demek olduğunu anladı. Böylece, yavaş ve dikkatli bir şekilde, adam "R-O-E-H-M" harflerini ardı ardına sıraladı. Lanny, bu ufak tefek adamın kendi soyadını vermekte olduğunu düşündü ve kendisi de "B-U-D-D" harflerini sıralamaya hazırlandı; soyadı kısa olduğu için seviniyordu. Ama hayır, ufak dostu devam ediyordu; Lanny vuruşları sayıp şu harfleri elde etti: "E-R-S-C-H-O-S". Lanny'nin eli adamın hafif vuruşları altında canlanmış, adam da bunu fark ederek ne demek istediğini Lanny'ye iletebilmiş olduğunu anlamıştı. Fakat emin olmak için kelimeyi tamamladı.* İngilizce olsaydı yarı yarıya daha kısa zaman alırdı: "*Röhm shot!*"**

* Yani, *erschossen* (kelimenin tam şeklini) yazdı.

Roehm erschos (Almanca); *Röhm shot* (İngilizce, yardımcı fiiller kullanılmadan). Her iki cümlenin Türkçesi: "Röhm (Roehm) vuruldu/vurularak öldürüldü."

O basit ifadenin Lanny için çok büyük bir anlamı vardı. Geçen üç gün ve dört gece içinde kendi kendine kurgulamış olduğu çeşitli senaryolar arasından bir seçim yapmaya başlaması mümkündü artık. S.A. Kurmay Başkanı Ernst Röhm vurulduysa eğer, çok bahsedilen o “İkinci Devrim” başarısızlığa uğramış olmalıydı. Üstelik, vuruşlar devam etti ve Lanny bunları sayarak en sonunda “Stadelheim’da” kelimesine ulaştı. Karanlık bir gecede şimşek çakması gibiydi bu; Lanny’ye tüm o silah seslerinin ne demek olduğunu açıkça gösteriyordu. S.A. Kurmay Başkanı ve bir konferans için toplanmış olan çok sayıdaki teğmenleri! Bunları yakalamış, Wiessee’den alıp götürmüş ve o kasvetli eski hapishanede bir yerlerde vurmuş olmalıydılar! Hızlı parmak, vurmaya devam etti ve “Heines” adının harflerini bildirdi. Bunun ardından o korkunç “*erschossen*” kelimesi geldi. Lanny bunun Breslau polis amirinin soyadı olduğunu biliyordu. Reichstag’ı yakan çeteye öncülük etmiş olan bu adam, en kötü şöhretli Nazi katillerden biriydi ve Röhm’ün sapık dostlarından biri olduğunu, Wiessee’deki villada ağırlandığını Hugo’dan işitmişti Lanny.

Sonra da Strasser’in adı! Lanny elini ufak Yahudi’nin elinin üstüne koydu ve “Otto” adının harflerini yaptı; ama diğeri kıpraştı ve “Gr” harflerini yaptı. Lanny böylece Gregor Strasser’in kastedildiğini anladı; bu adamın Führer’den azar işittiğini duymuş ve Stuttgart’taki bir mitingde konuşmasını dinlemişti Irma ile beraber. Otto Strasser ise, nefret edilen “Kara Cephe” örgütünü kurmuştu ve sürgünde yaşıyordu. Naziler onun başına ödül koymuşlardı. Fakat ağabeyi Gregor siyasetten çekilmiş ve bir kimya fabrikasına müdür olmuştu. Hugo bu adamın Röhm ile toplantılar yaptığını söyleyince Lanny şaşırılmıştı.

Ufak tefek Yahudi entelektüel, kuralları çiğneyip bir diğer tutsakla dedikodu ederek, geçen üç günün olaylarının anlamını ona açıklayarak keyifli bir zaman geçiriyordu. Bir hapishaneye

bile haberler sızar ve yayılır; çağımızda böyle bir haber hiç olmamıştı! Sabırsız parmak, Schleicher adının harflerini vuruşlarıyla bildirdi; geçmişte başbakanlık etmiş olan, kendine “sosyal general” diyen bu adam, Hitler’i iktidardan uzak tutmak için çok uğraşmış, von Papen’i engellemiş ve sonra da kendisi engellenmişti. Son zamanlarda, memnuniyetsizler ile pazarlık etmekte, iktidarın tatlı nimetlerine yine özlem duymaktaydı. “*Schleicher erschossen!*”^{*} Alman ordusunun yüksek bir subayı, önde gelen bir Junker, kutsal yönetici zümrenin bir mensubu! Lanny, karşısında oturan şişmanca beyefendinin yüzüne baktı ve gözlerinin niçin büyümüş ve korku içinde olduğunu anladı. Ufak tefek Yahudi’nin elini Lanny’nin elinin üstüne koyduğunu görebiliyor muydu acaba ve vuruşları da sayıyor muydu yoksa? Ya da böyle bir dünyada bulunmaktan duyduğu dehşet hissi miydi o bakışların nedeni?

Lanny yeterince öğrenmişti ve şimdi kendisi vurmaya başladı parmağıyla. “*Wohin gehen wir?*”^{***} Cevap şöyle oldu: “Münih Polis Hapishanesi.” Lanny, “Ne için?” diye sorduğu zaman, ufak tefek Yahudi’nin herhangi bir vuruş yapması gerekmedi. Sadece omuzlarını silkti ve iki elini ileriye uzatıp açtı; Yahudilerin tüm dillerde “Kim bilir?” demesinin yoluydu bu.

28

Kanlı Dersler^{***}

I

MÜNİH Şehir Hapishanesinde, Lanny’ye başka herkes gibi muamele edildi; bu da onu çok rahatlattı. Giriş kaydı usulünce yapıldı: adı, soyadı, yaşı, milliyeti, ikamet yeri, mesleği. Lanny mesleğini

* “Schleicher vuruldu/vurularak öldürüldü.”

** “Nereye gidiyoruz?”

*** Shakespeare, *Macbeth*, Perde 1, Sahne 7 (Macbeth’in sözleri).

*Kunstsachverständiger** olarak verdiğinde, yazı masasında oturan adam, o türden insanlar buraya pek düşmezmiş gibi meraklandı; Lanny dört günlük sakalıyla daha ziyade bir hayduda benziyor veya benzediğini hissediyordu. “Koruyucu tutuklama” altında olduğu anlaşıldı; bir kimsenin ona zarar verebileceği şeklinde ciddi tehlike varmış, o yüzden de iyiliksever Gestapo onu tehlikeden koruyormuş. Bu tedbir yoluyla, bir “yasallık kompleksi” içindeki Führer, yüz bin erkeği ve kadını yargılama veya suçlama olmaksızın hapiste tutuyordu. Amerikalı, konsolosuna durumu bildirmesine izin verilmesini talep edince, bu talebini “müfettiş”e iletmesi söylendi ona; fakat o şahsiyeti ne zaman veya nasıl göreceği söylenmedi. Bunun yerine, onu götürüp parmak izlerini aldılar, sonra da fotoğrafını çektiler.

Her şey görecelidir; Stadelheim’daki karanlık bir hücreden sonra, Ettstrasse’deki bu şehir hapisanesi insanın kendi evi gibi rahat görünüyordu, *echt süddeutsche gemütlich*.** Öncelikle, içinde iki insan daha bulunan bir hücreye koydular onu. İnsanlarla beraber olmak Lanny’ye hiç bu kadar tatlı gelmemişti. İkinci olarak, hücrenin bir penceresi vardı. Hücreyi havalandırmak için bu pencerenin açılmasına izin veriliyordu ve böylece gün ışığı birkaç saat boyunca demir parmaklıklardan içeriye giriyordu. Ayrıca, Lanny’nin parası hesabına kaydedilmişti ve Lanny böylece yemek sipariş edebiliyordu; yaklaşık on beş sent değerinde olan altmış fenik ödeyerek bir tabak soğuk et ve peynir alabiliyordu; kırk fenik ödeyerek hapisane berberine sakal tıraşı yaptırabiliyordu. Sabahleyin hücresi temizlenirken yarım saat süreyle koridorda dolaşmasına izin veriliyor ve gün ortasında bir saat süreyle egzersiz avlusuna çıkarılıyor ve büyük bir daire çizerek taban tepmesine müsaade ediliyordu; Lanny böyle yürürken, dört katlı binanın pencerelerinden diğer tutuklular ona bakıyorlardı. Gerçekten rahat bir hapis yeri di burası!

* Sanat uzmanı.

** Gerçek Güney Alman rahatlığı.

Hücre arkadaşlarından biri, *Grüne Minna* içinde kendisiyle beraber yolculuk etmiş olduğu iriyarı iş adamıydı. Bu adamın bir sanayi işletmesinde müdür olduğu anlaşıldı; çalışanlarına ödeme yapılmasıyla ilgili bir yasal düzenlemeyi ihlal etmekle suçlanıyormuş. Gerçek neden, yeteneksiz ve sahtekâr bir Nazi'yi işten atmış olmasıymış ve şimdi onu ayrılmaya zorlayıp yerine o Nazi'yi koyacaklarmış. Önüne konulan bazı kâğıtları imza etmeye karar verene dek hapiste kalacakmış. Öteki mağdur, bir çeşit Nazi olan fakat doğru türden bir Nazi olmayan bir Macar kontuydu ve o da birini kendine düşman etmişti: metresini. Buradaki tutukluların ne kadar büyük bir yüzdesinin Führer'in sadık takipçileri olduklarını veya kendilerini öyle zannettiklerini görünce çok şaşırdı Lanny. Öyle görünüyordu ki kendinizi hapse attırmak için tek yapmanız gereken, sizden daha fazla nüfuza sahip biriyle anlaşmazlığa düşmektir; o zaman, herhangi bir suçla itham edilirdiniz ve hapiste kalırdınız, çünkü Naziland'da itham edilmek veya sadece bir şüpheli olmak mahkûm edilmekten daha fenaydı.

Lanny gördü ki Stadelheim'in karanlık bir hücrelerinde üç gün ve dört gece kalmış olduğu için, seçkin bir insan, bir çeşit Edmond Dantes, bir çeşit Monte Cristo Kontu haline gelmişti burada. Hücre arkadaşları onun başına toplandı ve o korkunç yer altı zindanlarında neler görmüş ve işitmiş olduğu hakkında soru yağmuruna tuttular onu. Görünüşe bakılırsa, öldürmeler hakkında her şeyi biliyorlardı; infazların yapıldığı o hapishane avlusunu ve kurşunlanacak kişilerin orada bir duvarın önünde durduklarını ve daha sonra yerdeki kanların bir su hortumuyla nasıl yıkandığını bile anlatabilirlerdi ona. Yatıp da olanları nasıl dinlediği, kaç trampet gümbürtüsü ve yaylım ateşi duymuş olduğu, infaza götürülürken bağıra çağıra itirazlar eden o adam ve kendi hissettiği müthiş korkular dışında herhangi bir şey ekleyemedi Lanny. Bunları anlatmanın onu rahatlattığını fark etti; başka insanlarla beraberlikten gayri hiçbir dayanak noktasının olmadığı bu daracık yerde, Lanny'nin Anglosakson ketumiyeti yok oldu.

Başkalarının onu avutmasını bekliyorduyorsa, o da onları avutmak için üstüne düşeni yapmalıydı.

II

Bu kriz esnasında hapisnede gazeteler yasak edilmişti, ama bedelini ödemeniz şartıyla her türlü şeyi temin edebilirdiniz. Macar tutuklu da, pazartesi gününe ait *Münchner Zeitung* gazetesini temin etmeyi başarmıştı. Lanny'nin ona bir göz atmasına izin verdi, kendisi de kapının yanında duvara yaslandı; böylece, kapıdaki kare şeklinde delikten içeriye bakabilecek herhangi bir gardiyanın görüş alanı dışında olacaktı. Bir gardiyan kapının kilidini açmaya başlarsa, Lanny onu işitecek ve gazeteyi döşegın altına kaydırarak veya pantolonundan içeri sokacaktı. Lanny, işte bu romantik şartlar altında, dostu Joseph Goebbels'in Alman halkına o cumartesi günü yaşanan kan ve dehşet dolu olayın hikâyesini anlatmış olduğu bir radyo konuşmasından alınan heyecanlı manşetleri okudu. Juppchen,* çalışma kamplarını dikkatle teftiş eden Führer'le beraber Rheinland eyaletinde dolaşmış ve şimdi, Alman halkına aşılarmayı kendine görev edindiğı, dindarca bir tapınmayla karışık o melodram havası içinde, ayrıntılara giriyordu. Ufak tefek, yalancı Juppchen şöyle diyordu:

"Godesberg'de Rhein Hotel'in terasında cuma gece yarısı ayakta durmakta olan Führer'imizi ve meydanda müzik çalmakta olan Batı Alman İşçi Hizmeti bandosunu hâlâ görebiliyorum. Führer, canlandırıcı bir fırtınanın ardından karanlık gökyüzüne, ciddiyetle, derin düşünceler içinde bakıyor. Ellerini kaldırıp Rheinland halkının coşkulu tezahüratına karşılık veriyor. (...) Şu anda ona her zamankinden daha çok hayran oluyoruz. Yüzündeki tek bir titreme bile, onun içindeki duyguların en küçük işaretini açığa vurmuyor. Ama bütün zorlu anlarda onun yanında duran az sayıdaki bizler, ülkeyi kargaşa içine yuvarlamaya çalışan ve

* Joseph'in diminütif şekli ("Yusuf" yerine "Yusufçuk" gibi).

bir “İkinci Devrim” gerçekleştirmek sloganı altında ona sadakat yeminlerini çiğneyen gerici asileri ezip yok etmek için acımasızca harekete geçme mecburiyetinin ona ne kadar derin acı verdiğini, ama bunu yapmaya nasıl da kararlı olduğunu biliyoruz.”

Berlin ve Münih’ten gelen raporlar, derhal harekete geçmenin gerekli olduğuna Führer’i inandırıyor; asilerin bastırılması için telefonla emirler veriyor ve böylece: “Yarım saat sonra, üç motorlu ağır bir Junkers uçağı, Bonn yakınlarındaki hava meydanını terk ediyor ve sisli gecenin içinde gözlerden kayboluyor. Saat az önce ikiyi vurmuştur. Führer kabinin ön koltuğunda sessizce oturuyor ve bakışlarını o engin karanlığa dikeyor.”

Saat dörtte Münih’e vardıklarında, hain elebaşlarının yakalanmış olduklarını öğreniyorlar. “Herr Hitler, kızgınlık ve hor görme dolu iki cümleyi bunların korkmuş ve şaşkın yüzlerine keskin bir tavırla söyleyerek utançtan yerin dibine batırıyor onları. Sonra, onlardan birine doğru ilerliyor ve rütbe işaretlerini üniformasından koparıyor. Öğleden sonra onları çok ağır fakat hak edilmiş bir akıbet beklemektedir.”

Kompo merkezinin dağlarda olduğu biliniyor. Sadık S.S. adamlarından oluşan bir kıta toplanmıştır ve -anlatıyor Dr. Juppchen- “müthiş bir hızla Wiessee’ye doğru yola çıkılır.” O çılgın gece seferinin heyecan verici bir hikâyesini sunuyor. Sabahleyin altıda, “herhangi bir direniş olmadan eve girebiliyoruz ve hâlâ uykuda olan komplocuları gafil avlıyoruz. Onları derhal uyandırıyoruz. Benzersiz bir cesaretle Führer’in kendisi yapıyor tutuklamayı... Önümüzde duran iğrenç sahnenin tasvirini yapmak istemem. Basit bir S.S. adamı, kızgın bir edayla, düşüncelerimizi ifade ediyor: ‘Keşke şimdi duvarlar yıkılsaydı ve tüm Alman halkı şu duruma tanık olabilseydi.’”

Radyo hatibi, o sırada Berlin’de olanları anlatmaya geçti. “Parti yoldaşımız General Göring tereddüt etmemiştir. Güçlü yumruğuyla, gericilerin ve iflah olmaz destekçilerinin yuvalandığı bir mekânı dağıtmıştır. Ülkeyi ölçülemez bir felaketten kurtarmak için gerekli olan sert adımları atmıştır.”

Bundan sonra, iki gazete sütununu dolduracak şiddetli suçlamalar geldi ve Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı, Führer'inin adalet ve kahramanlığını övmek için birçok sıfatlar kullandı. "Bu kritik durumda, gerçek bir adam olduğunu bir kere daha göstermiştir." (...) "Profesyonel sabotajcılardan oluşan küçük hizip, fesat çibanları, fesat yuvaları, kendilerini kamu yaşamında gösteren ve şimdi imha edilmiş bulunan hastalık ve yozlaşma belirtileri" için çok farklı sıfatlar gerekiyordu. "Reich vardır," diye bitirdi Juppchen "ve her şeyin üstünde, Führer'imiz."

III

Alman halkına anlatılan hikâye böyleydi işte. Lanny şunu fark etti ki küçük cüce bir kere bile tasfiyenin kurbanlarından tek birinin adını anmamıştı; herhangi bir kimsenin öldürüldüğünü bile dolaysızca söylememişti! Halka yönelik kurgunun bir örneği olarak, coşkulu konuşması lehine söylenecek bir şeyler olabilirdi, ama tarih olarak yüksek bir yer tutmayacaktı. Lanny orada en az bir yalan saptayabiliyordu, çünkü biliyordu ki Hugo Behr cuma gecesi saat dokuzdan birkaç dakika sonra vurulmuştu, yani Goebbels'in anlatımına göre Führer'in emirlerini vermesinden en az üç saat önce. Gece yarısından daha önce öldürülen veya tutuklanan başka insanların hikâyeleriyle kaynıyordu hapishane; hatta onlardan bazıları tam da buraya getirilmişti. Besbelli, Führer hâlâ çalışma kamplarını teftiş ediyorken ölümcül emirleri başkası vermişti.

Göring'in, efendisiyle beraber, Rheinland'a uçmuş ve sonra yine uçakla Berlin'e dönmüş olduğu gayet iyi biliniyordu. Adolf hâlâ tereddüt edip tartışırken, takipçilerine ciyak ciyak bağırıırken, ona itaat etmezlerse kendini öldüreceği tehdidini savururken, bir sersemlik ve öfke histerisi içinde yere düşüp halıyı ısırırken, "gerekli sert adımları" atan eylem adamı, katil, Hermann olmuştu. "Kan Temizliği" denilen olayın gerçek hikâyesinin bu olduğu Lanny'nin kafasında berraklaştı. Göring uçakta Hitler'in

yanına oturmuş ve Gestapo'nun yaptığı keşiflere dair anlatımlarıyla onu dehşet içinde bırakmıştı; sonra da Berlin'den emirleri vermiş ve bunları geri almak için vakit çok geç olduğunda, Führer'e telefon etmiş ve bunun üzerine Führer, "benzersiz bir cesaret" sergilemek, safdil Alman halkına "gerçek bir adam" olduğunu göstermek için, Münih'e uçmuştu.

Resmî açıklamaya göre, o üç dehşet günü ve gecesinde elliden fazla insan öldürülmemişti; ama Ettstrasse'deki rivayete göre, sadece Münih'te birkaç yüz kurban olmuştu ve sonuçta Almanya'daki toplam sayının bin iki yüze yakın olduğu anlaşıldı. Bu ve diğer resmî yalanlar serbestçe tartışılıyor ve hapisane bir arı kovani gibi uğulduyordu. İnsani merak, hapiste tutanlar ile tutulanlar arasındaki bariyeri yıkmaktaydı; herkes bir diğerinin kulağına haberler fısıldıyor ve bir haber dolaşıma girince dilden dile kurumun her köşesine yayılıyordu. Koridorlarda tek başınıza yürümeniz ve kimseyle konuşmamanız gerekirdi; ama başka tutukluların yanından her geçişinizde onlara bir şey fısıldırdunuz ve eğer çok ilginç bir şeyse gardiyanlardan biriyle paylaşılabiliyordunuz. Egzersiz avlusunda sessizce yürümeniz gerekirdi, ama arkanızda yürüyen kişi haberi çabucak söylüyordu ve siz de bunu önünüzde yürüyen kişiye aktarıyordunuz.

Hücrenizde olduğunuz vakitlerde ise, vurma sesleri oluyordu; tahtaya, taşa, metale vurularak çıkartılan sesler; gündüz saatlerinde ve gecenin çoğunda yapılan vuruşlar; uzmanlaşmış olanlar için hızlı vuruşlar, yeni gelenler için yavaş vuruşlar. Lanny'nin hemen altındaki hücrede, Bavyera eyaletinin eski bir bakanlık müdürü olan, Herr Klaussen'in yakından tanıdığı, Herr Doktor Obermeier diye bir adam vardı. Üstündekiler ile aynı su borularını paylaşıyor ve hiç bıkmadan borulara vuruyordu. Lanny şifreyi kavradı ve *Neueste Nachrichten* gazetesinin müzik eleştirmeni ve Beethoven Derneğinin başkanı olan Willi Schmitt'in hikâyesini öğrendi; Herr Klaussen'in dediğine göre, bedeniyle, zihniyle, ruhuyla kendini tamamen müziğe vermiş, çok sevimli bir insandı. *Eroika* performansı hakkında eleştirisini ve başka yazılarını oku-

muştı Lanny. S.S. adamları onu almaya gelmişler ve tamamen farklı bir kişi olan Gruppenführer Willi Schmitt olduğunu sandıklarını fark edince, sevinmiş ve karısıyla çocuklarına endişe etmemelerini söylemiş. Naziler ile gitmiş, ama dönmemiş; çılgına dönen karısı feryatlarında ısrar edince, Polis Müdürlüğünden, Dachau belediye başkanı imzalı bir ölüm belgesi göndermişler kadına; “çok müessif bir hata” olmuştu ve bunun yeniden olmasına dikkat edeceklerdi.

Hikâye üstüne hikâye, en çarpıcı, en korkunç hikâyeler! Gerçekten, eski zaman efsaneleri gibiydi bunlar, Bizansvari! Hâlâ kabine üyesi olan, eski başbakan Franz von Papen ofisinde saldırıya uğramış ve birkaç dişi kırılmıştı; şimdi, yaşamı tehdit altında olduğundan, “ev hapsi” altındaydı ve ihtiyar von Hindenburg, hasta ve ölüme yakın bir halde, “sevgili yoldaşını” kurtarmaya çalışıyordu. Papen’in basın özgürlüğü talep eden konuşmasını yazmış olan, dostu Edgar Jung burada, Münih’te vurulmuştu. Gregor Strasser, Grunewald’da S.S. adamları tarafından evinden alınmış ve dövülerek öldürülmüştü. General von Schleicher ve karısı villalarının merdiveninde kurşunlarla taranmıştı. Berlin S.A. örgütünün lideri Karl Ernst, kendinden geçinceye kadar yumruklanmış ve şehre götürülmüştü. Onun kurmay başkanı, Göring’in delirmiş olduğuna karar vermiş ve bu konuda Hitler’e seslenmek için Münih’e uçmuştu. Berlin’e geri götürülmüş ve yaverlerinden yedisiyle birlikte vurulmuştu. Lichterfelde’de, eski askerî okulun avlusunda, Göring’in nezareti altındaki mahkemeler, her biri ortalama yedi dakika süren “yargılamalar” yapmaktaydı hâlâ. Kurbanlar bir duvarın önünde tutuluyor ve “Heil Hitler!” diye bağırırken kurşuna diziliyorlarmış.

IV

Bu hapishanedeki gardiyanların yaklaşık yarısı eski rejimin adamları, diğer yarısı S.A. adamlarıydı ve bunlar arasında epeyce kıskançlık bulunuyordu. S.A. adamları, şimşeğin ne vakit onla-

ra çarpabileceğini hiç bilmiyorlardı; o yüzden, ilk defa olarak, hapiste tutulan insanların halini anlıyorlardı. Bir tutuklunun ziyaretçisi olduğu ve ziyaretçi ona taze bilgi verdiği zaman, herkes bunu paylaşmak istiyordu ve bir gardiyan da bir bahane bulup hücreye geliyor ve tutuklunun anlatacağı şeyleri dinliyordu. Gerçekten de, eski Münih Polis Hapishanesi heyecan verici, keyifli bir sohbet mekânı haline gelmişti! Lanny hiçbir şey uğruna bunu kaçırmak istemediğine karar verdi. Kendi korkuları azalmıştı; fırtına esip geçtikten sonra, yetkili bir kişinin onu dinlemek için zaman ayıracağını ve bir hata yapılmış olduğunu fark edeceğini düşünüyordu. Onu yakalayıp hapishaneye bırakan üç kişi muhtemelen Hugo'nun parasını kendi ceplerine atmışlardı ve eğer öyle olduysa, Lanny aleyhine hiçbir delil yoktu. Tek yapacağı, kendi "daa eyi deliği" içinde çömelmek ve insan doğası, özellikle de Nazi doğası hakkında bir şeyler öğrenmekti o arada.

Hapishane nüfusu kısmen adi suçlulardan – hırsızlar, soyguncular, cinsel suç işleyenlerden, kısmen de siyasi şüphelilerden veya filanca güçlü adama zorluk çıkarmış insanlardan oluşuyordu. Tuhaf bir vaziyet: Bir tutuklu şantajcı olabilir, bir diğeryse şantaj mağduru olabilirdi – her ikisi de aynı hapishanede ve güya aynı kanun altında! Biri adam öldürmekten suçlu, bir diğeri öldürmeyi reddetmekten veya öldürmeye itiraz etmekten suçlu! Lanny bu zıtlıklardan koca bir dosya oluşturabilirdi. Ama notlar yazmaya cesaret edemiyor ve herhangi bir kimseyi gücendirecek bir şey söylememek için dikkatli davranıyordu. Hapishane mutlaka casuslarla doluydu ve onun kendi hücreesindeki adamlar sahici gibi görünmekle beraber, ikisinden biri veya her ikisi de öyle göründükleri için seçilmiş olabilirdi.

Macar kont neşeli bir hücre arkadaşıydı ve aşk maceralarına dair oyalayıcı hikâyeler anlatıyordu; Halma* oynamayı tutkuyula seviyordu ve Lanny onu memnun etmek için bu oyunu öğrendi. İş adamı Herr Klaussen, mevcut şartlar altında herhangi

* 16x16 boyutlarında bir dama tahtası üzerinde, iki veya dört kişi tarafından oynanan bir tür strateji oyunu.

bir işi dürüstçe yapmanın imkânsızlığını örnekleyen hikâyeler anlatıyor, sonra şöyle diyordu: “Amerika’da işler böyle midir?” Lanny şu karşılığı veriyordu: “Babam politikacılardan çok şikâyet eder.” Robbie’nin hikâyelerinden bazılarını anlatıyordu; bunların Almanya’da ona herhangi bir zarar vermeyeceğinden emindi.

Herr Klaussen, laf arasında, Hitler’e karşı bir komplo söylen-tisinin tamamıyla *Quatsch** olduğu inancını dile getirdi; itiraz ve tartışmalardan başka hiçbir şey olmamıştı. Ayrıca, Führer’in Wi-esse’e deki villada görmüş olduklarından şok geçirdiği lafları da *Dummheit*** idi, çünkü Almanya’da herkes Röhm ve oğlanlarını zaten biliyordu ve Führer’in kendisi de gülüp geçmişti. Münihli bu saygıdeğer insan, Prusyalılardan hiç hoşlanmaz, onları istila-cılar ve her türlü yozlaşmanın kaynağı olarak görürdü. Bu sözler elbette ki son derece tehlikeliydi ve bu adam ya çok cesurdu ya da bir aptal. Lanny şöyle dedi: “Bir görüş oluşturmak için hiçbir dayanağım yok ve vaziyetimi göz önüne alırsak, bunu yapmaya çalışsam daha iyi olur.” Macar ile Halma oynamaya ve Eric Vivian Pomeroy-Nielson’un bir gün bir oyunda kullanabileceği yerel çeşniler toplamaya geri döndü.

V

Bavyera eyaletinin misafiri olarak üç gün geçirmiş olan Lanny, şimdi Münih şehrinin misafiri olarak on gün geçirdi. O sırada, bir günün tam sonunda, dostane bir gardiyan gelip şöyle dedi: “*Bitte, kommen Sie, Herr Budd.*”***

Sorular sormanın faydası yoktu, çünkü gardiyanlar da bir şey bilmiyordu. Bir hücreden ayrıldığınız vakit, geri dönüp dönme-yeceğinizi bilmenin yolu olmadığından elveda derdiniz. Bazıları özgürlüğe giderdi, bazıları kendilerinden geçene kadar dövülme-

* Saçmalık.

Aptallık.

*** “Lütfen gelin, Bay Budd.”

ye, bazılarıysa Dachau'ya veya başka bir kampa. Lanny aşağıda bir ofise götürüldü; orada, şık ve düzgün iki genç S.S. üyesinin onu beklediklerini gördü. Bunların onu tutuklamış olanlarla aynı kişiler olmadıklarını memnuniyetle gözlemledi. Ona yaklaştılar ve Lanny daha olanları anlamadan, biri onun bileğini tuttu ve bir kelepçe taktı. Diğer kelepçe genç Nazi'nin bileğindeydi ve Lanny itiraz etmenin faydasız olduğunu biliyordu. Onu bir avluya çıkardılar; Lanny orada kendi arabasını gördü. Üniformalı bir başka S.S. üyesi sürücü koltuğunda oturuyordu. Arka kapı açıldı. "*Bitte einsteigen.*"*

"Nereye götürülmekte olduğumu sorabilir miyim?" diyerek bir deneme yaptı Lanny.

"Konuşmaya müsaade yok," karşılığı verildi. Lanny bindi ve araba üç şeritli bulvara çıkıp Münih kentinin içine doğru yol aldı. Dümdüz gittiler ve kuzeydoğu yönünde Isar vadisinden aşağıya indiler.

Karanlık bir gecede, manzara gizemli bir hal alır; araba farları ileriye doğru uzanan bir yolu aydınlatırlar, fakat sağda ve solda herhangi bir nesneyi hayal etmek imkânsızdır. Arabayı kendiniz sürmüyorsanız, arabanın yokuş yukarı mı, yokuş aşağı mı gittiğinden bile emin olamazsınız. Fakat her zamanki yerlerinde duran yıldızlar vardı ve böylece Lanny kuzeye doğru gitmekte olduklarını tahmin edebildi. Bu yolda araba kullanmış olduğundan, işaret tabelalarını biliyordu; ve Regensburg'u geçmelerine rağmen hâlâ hızlı gittiklerine göre, Berlin'e götürülmekte olduğunu tahmin etti.

"Orada sorguya çekileceğim," diye düşündü. Düşünmek için bir gecesi daha olacaktı ve ondan sonra, herhangi bir geceden daha karanlık olan, gecenin içine alabileceği herhangi bir şeyden daha korkunç olan, Geheime Staats-Polizei** diye bilinen o muazzam kuvvet ile karşı karşıya gelecekti.

* "Lütfen binin."

** Gizli Devlet-Polisi, Gestapo.

Hapishanede bol bol uyumuş olduğundan, nasıl bir savunma yapacağını düşünerek kullandı vaktini. Ama ne kadar çok gayret ederse kafa karışıklığı da o kadar artıyordu. Münih'te Hellstein bankasından otuz bin mark çekmiş olduğunu mutlaka öğrenmiş olmalıydılar; bu tutarın çoğunu Hugo'ya verdiğini mutlaka biliyor olmalıydılar; Freddi'yi Dachau'dan çıkarmak için bir girişim yapıldığını mutlaka biliyor olmalıydılar. Tüm bunlar Lanny'nin suçluluğuna işaret ediyordu; ümit vaat ediyor gibi görünen tek hareket tarzı, açık sözlü ve naif olmak, gülerек şunu demekti: "General Göring, Johannes Robin'den, dışarı çıkmasına karşılık tüm servetini talep etti ve beni de vekili gibi kullandı. Doğal olarak, bu işin böyle yapıldığını düşündüm ben de. Hugo bunu sadece yirmi sekiz bin mark karşılığında yapmayı teklif edince, meseleyi ucuza hallettiğimi sandım."

Şafak sökerken, ortalıkta sütçüden ve Berlin polisının makinelili tüfek taşıyan kıtalarından başka hiç kimsenin olmadığı bir saatte, Lanny'nin arabası hızla kente girdi ve onun Moabit diye tahmin ettiği bir işçi sınıfı mahallesinde, büyük bir tuğla binanın önünde durdu. Sokak tabelalarını görmemişti Lanny ve hiç kimse onu bilgilendirme zahmetine katlanmadı. Sığınmacıların ürpertiyle bahsettikleri, Hedemannstrasse'deki dehşetli Nazi kışlası mıydı burası? Kötü şöhretli Columbus-Haus muydu? Yoksa, hepsinden çok korkulan Feldpolizei* mıydı?

"*Bitte aussteigen,*"** dedi adamlardan biri. Son derece kibar olmuşlar, fakat ne ona ne de birbirlerine tek bir gereksiz laf etmişlerdi. Bunlar makineydi; ve eğer onların içinde bir yerde bir ruh vardı ise, ondan büyük utanç duyarlardı. Alman ordusuna girmeye çalışıyorlardı ve oraya bu şekilde girilebilirdi.

Binaya girdiler. Tutukluyu kaydettirmek için durmadılar yine. Asker adımlarıyla bir koridordan geçtiler, sonra taş bir merdivenden bir bodruma indiler. Lanny bu defa yanılıyor olamazdı;

* Saha Polisi.

** "Lütfen inin."

bir kan kokusu vardı ve uzakta bir yerden çığlık sesleri geliyordu. Bir kez daha, ne için tutulmakta olduğunu, ona ne yapılacağını sormaya kalktı. Bu defa, genç lider cevap vermeye tenezzül etti: “*Sie sind ein Schutzhäftling.*”*

Kendi iyilikleri için, onlara zarar verilmesine engel olmak için tutulmakta olan, Alman ve yabancı, o yüz bin kişiden biri olduğunu söylüyorlardı ona. “Ama,” diye ısrar etti Lanny, en kibar tavrıyla, “bir *Schutzhäftling* olmayı talep etmedim ben. Dışarıdaki riskleri göze almaya tamamen razıyım.”

Eğer onlardan herhangi birinde mizah duygusu vardı ise, onu göstermenin yeri burası değildi. Yan yana çelik kapılar vardı ve bunlardan biri açıldı. Bu adamların Münih’te Lanny’nin karşısına çıktıkları zamandan beri ilk defa olarak, bileğinden kelepçe çıkarıldı ve karanlık bir hücreye itilen Lanny arkasında kapının şangırtıyla kapandığını duydu.

VI

Stadelheim’dakiyle aynı hikâye; ama şimdi daha ciddi bir durumdu, çünkü oraya bir tesadüf sonucunda girmişti, şimdiyse iki hafta süren araştırmalardan sonra bilinçli olarak getirmişlerdi onu buraya. Vaziyetinin son derece ciddi olduğundan şüphe edilemezdi. Kemiklerini hamurlaştıran bir korku onun tüm varlığını kapladı. Kulağını kapıdaki deliğe dayadığı zaman, çığlıklar ve ağlama sesleri duyduğundan şüphesi olamazdı; burnunu oraya dayadığı zaman, geçmişte mezbahaları çağrıştırmış olan o korkunç kokuyu alıyordu. Okumuş ve iştmiş olduğu o korkunç mekânlardan birindeydi; oralarda Naziler erkeklerin ve de kadınların bedenlerini ve ruhlarını sistematik olarak parçalamaktaydı. *Kahverengi Kitap*’ta, Sosyal Demokrat partili bir belediye meclisi üyesi olan yaşlı, irice bir kadının çıplak arka tarafının fotoğrafını görmüştü; omuzlarından dizlerine kadar, bilimsel bir dövme işlemiyle oluşmuş şeritler uzanıyordu her yerinde.

* “İhtiyati koruma altındasınız.”

Onu sorgulama zahmetine girmeyecek veya hikâyesini anlatması için herhangi bir fırsat vermeyeceklerdi ona. Yalan söyleyeceğinden emindiler; bu nedenle, önce cezalandıracaklardı ve ondan sonra gerçeği söylemeye daha yatkın olacaktı. Yoksa sadece korkutmaya mı niyetliyidiler? Onu, sesleri duyabileceği ve kokuları alabileceği bir yere koymaya ve bunun onu yumuşatıp yumuşatmayacağını görmeye mi niyetliyidiler? Daha şimdiden oluşuyordu bu etki; Lanny herhangi bir şeyi gizlemeye çalışmanın, tek bir yalan bile söylemenin faydasız olacağına karar verdi. Tüm geçmişinin bir *Kriminalkommissar** önünde açık bir defter gibi durmakta olduğunu görüyordu ve Nazi bakış açısından çok fena bir geçmişti bu sahiden; o geçmişin her parçası, Freddi Robin'in on dört aydır işkence görmesine sebep olan geçmiş kadar fenaydı.

Her ne olaksa şimdi olacaktı işte. Koridorda ayak sesleri işitildi ve kapısının önüne gelince durdu sesler; kapısı açıldı ve iki S.S. adamı görüldü. Yeni adamlardı bunlar – hiç tükenmeyen bir kaynağı vardı onların, hepsi de aynı sabit yüzlerle, hepsi de aynı Kan ve Demir yasasına bağlı. Kara gömlekler, kara pantolonlar, parlak kara çizmeler ve kemerlerinde bir otomatik tabanca ve sert kauçuktan bir sopa – bunların da hiç tükenmeyen bir kaynağı vardı sanki.

Lanny'yi kollarından tutup koridor boyunca götürdüler. Onların bütün tavırları, bütün bu atmosfer, vaktinin gelmiş olduğunu söylüyordu ona. Direnmenin, en azından fiziki olarak direnmenin faydası yoktu; direnirse, onu sürükleyecek ve cezasını daha kötü yapacaklardı. Lanny aniden içinde bir öfkenin yükseldiğini fark etti; bu insan-altı yaratıklardan tiksiniyor ve daha da çok, onları yaratmış olan cehennemî sistemden tiksiniyordu. Titreyen dizlerine rağmen dümdüz yürüyecekti; dimdik duracak ve metanetini kaybetmesini görmenin zevkini yaşatmayacaktı onlara. Tırnaklarını avuçlarına sapladı, dişlerini sıktı ve koridorun ucundaki o kapının ötesinde her ne vardı ise ona doğru yürüdü.

* Suçluları araştıran polis komiseri.

Lanny oraya yaklaştıkça sesler azar azar kesilmişti ve kapı açıldığında, sadece hafif inlemeler duydu. İki adam, dövülen bir insanı, odanın uzak tarafındaki bir kapıdan dışarıya çıkarmaktaydı. Yarı karanlıkta, sadece belirsiz şekiller görüyordu ve onlardan birinin öte yandaki odaya fırlatıldığını gördü. Orada birçok insan var gibiydi, işkencenin kurbanları; Dante'nin cehenneminin bir bölümündenmiş gibi inleme ve çığlık sesleri geliyordu; bu sesler, Lanny'nin o dehşet odasında tanık olduğu tüm cehennemî olaylara bir tür *basso continuo** oluşturmaktaydı.

Zemini betondan ve duvarları taştan, yaklaşık on metrekarelik bir oda; pencere yok ve beş altı mumdan başka ışık yok; sadece tek bir mobilya, yaklaşık iki buçuk metre uzunlukta ve altmış santimetre genişlikte, ağır ahşap bir tezgâh, odanın tam orta yerinde. Tezgâh baştan başa kana bulanmıştı, yere kan damlaları akıyordu, zeminin her yerinde kan vardı ve çok mide bulandırıcı bir pıhtılaşmış kan kokusu sarmıştı her yeri. Ayrıca, insan terinin keskin, güçlü, amonyak gibi kokusu hissediliyordu; tezgâhın yanında, bellerine kadar soyunmuş dört Nazi durmaktaydı ve belli ki çok çalışmışlardı, çünkü bedenleri zayıf ışıktaki bile ter ve yağdan parlıyordu. Başka birtakım Naziler de yakın bir yerde duruyorlardı ve sivil giyimli, gözlüklü bir adam vardı.

Lanny tüm bunları okumuştı; her anti-Nazi, geçen bir buçuk yılda bunları ezberlemişti. Mümkün olduğunca çok acı ve mümkün olduğunca az kalıcı hasar vermek amacıyla tasarlanmış olan, saplı esnek ince çubuklara varıncaya kadar, her şeyi bir bakışta algıladı. Eğer çok fazla zarar verilirse, daha çok acı çektirme zevki yitirilebilirdi – ve ayrıca önemli deliller de elden kaçabilirdi. Lanny bunları okumuş, işitmiş, düşünüp taşınmış, kendisinin bunları nasıl karşılayacağını merak etmişti – ve işte şimdi burada öğrenecekti bunu.

* Sürekli bas (müzik terimi; Türkçe "basamak" ile alakası yok).

Bir öfke dalgası sardı Lanny'yi; bilimsel yöntemlerle eğitilen bu şeytanlara karşı, tüm diğer duyguları boğan bir öfke. Onlardan öylesine nefret ediyordu ki kendisine dair her türlü düşünciyi bıraktı, her türlü korkuyu ve acı çekme olasılığını unuttu. Onu çökertmek istiyorlardı; pekâlâ, onlar kadar güçlü olduğunu gösterecekti onlara; metanetini kaybettiğini görme, bağırdığını duyma zevkini yaşatmayacaktı onlara. Amerikan yerlilerinin işkence altında asla inlememeyi bir gurur meselesi yaptıklarını okumuştı. Pekâlâ, bir Amerikan yerlisinin yaptığını herhangi bir Amerikalı yapabiliirdi; iklimde, havada olan bir şeydi bu. Lanny'nin babası o gururu çocukluğunda onun içine koymuştu; Bub Smith ve Jerry de katkı yapmışlardı. Lanny kesin olarak karar verdi: Naziler onu öldürebilirdi, ama ondan tek bir kelime, tek bir ses alamayacaklardı. Ne şimdi ne daha sonra. Cehenneme gitsinler ve orada kalsınlar!

Bu yer altı deliğinde hava sıcaktı ve belki de bu yüzden Lanny'nin alnında terler birikiyor ve gözlerine akıyordu. Ama bunları silmedi; terini silmesi bir korku veya heyecan işareti olarak görülebilirdi; bir asker gibi kaskatı durmayı tercih etti, Nazilerin öyle durduklarını hep görmüştü. Şimdi, onların ne ifade etmek istediklerini anlıyordu. Pekâlâ, onların tekniğini öğrenecekti; onlar gibi bir fanatik olacaktı. Tek bir kas bile kıılmıdamamalıydı; yüzü sert olmalı, meydan okumayla taş kesilmeliydi. Bunu yapmak mümkündü. Hayatı boyunca, gevşek bir insan olduğunu söylemişti kendine. İşte burada kendini ıslah edecekti.

“Soyun!” demelerini bekliyordu ve soyunmaya hazırdı. Artık başlasın diye seğiriyordu kasları. Ama hayır, bunu biliyorlardı sanki; onların bilimi bu tepkiyi keşfetmişti ve daha ustalıkla bir işkence şeklini biliyordu. Öfke hali geçinceye kadar, hayal gücü sinirlerine etki yapma fırsatı buluncaya kadar, onu bir süre bekleteceklerdi. Onu kollarından tutup götüren iki adam, duvara karşı, odanın bir tarafına aldılar onu ve orada, iki heykel gibi, onun iki yanında dikildiler. Lanny de üçüncü bir heykel gibi.

Kapı yine açıldı ve içeriye üç kişi daha girdi: iki S.S. adamı ve bunların önünde şişmanca, tıknaz, gri bıyıklı, güzelce kesilip düzeltilmiş keçi sakallı, ihtiyar bir sivil; yüz hatlarına bakılırsa bir Yahudi, kıyafetine bakılırsa bir iş adamı – ve Lanny aniden, almış olduğu tüm kararlara rağmen, şöyle bir irkildi. Bu adamla konuşmuş, bu adamla ilgili şakalar yapmıştı; süslü püslü kıyafetlerinin, Fransa'nın güzide ve bol bol tasvir edilmiş bir vatandaşına, İmparator Üçüncü Napoleon'a hayli gülünç benzerliği üstüne şakalar. Johannes Robin'in Berlin malikânesinin ihtişamlı misafir salonu belirdi Lanny'nin gözleri önünde; Güzellik ve Irma gayet zarif bir şekilde misafirleri ağırlıyor, bu sevimli ihtiyar beyefendi de insanlarla sohbet ediyordu. Beyaz kravatı ve frakıyla, Amerika'da artık demode olmuş elmas yaka düğmeleriyle ve düğme deliğinde –Lanny'nin tanımadığı bir şeref rütbesini temsil eden– ufak bir kırmızı kare şeritle, gayet oturaklı görünüyordu; Solomon Hellstein, bankacı.

Şimdiyse ne kadar farklı bir adam: Gözlerinde yaşlar, yüzünde dehşet; ağlıyor, yalvarıyor, korkudan yere çöküyor, âdeta sürüklenmesi gerekiyordu. “Ben yapmadım, size söylüyorum! O konuda hiçbir şey bilmiyorum! Tanrım, Tanrım, eğer size söyleyebilseydim söylerdim! Merhamet! Merhamet edin!”

Onu tezgâha sürüklediler. Giysilerini çıkardılar, çünkü kendisi bunu yapabilecek durumda değildi. Hâlâ yalvaran, hâlâ çığlık atan, merhamet için yakaran bu adama tezgâhın üstüne yatmasını söylediler. İtaat etmemesi onları sinirlendirdi ve göbeğinin üstünde tezgâha fırlattılar onu. Çıplak sırtı, kaba etleri ve uylukları hayli grotesk görünüyor, gevşek beyaz kolları yere doğru sarkıyordu. Gömleksiz dört Nazi, sağda ve solda ikişer kişi olmak üzere, yerlerini aldılar ve komuta eden subay işaret vermek için elini kaldırdı.

İnce çelik çubuklar aşağı inerken ısıklık çaldılar; adamın çıplak bedeninde dört tane kesik oluştu ve hemen sonra o dört kesikten

kanlar fışkırdı. Yaşlı adam, korkunç bir ıstırap çığlığıyla doğruldu. Onu yakalayıp aşağıya doğru bastırdılar ve subay bağırdı: “Kıpraşma, *Juden-Schwein!** Bunun için fazladan on darbe daha alacaksın!”

Zavallı kurban titreyip inleyerek yattı. Dehşetten midesi bulanmış ve gergin bir halde olan Lanny, sıradaki darbeleri bekledi. Darbeler hemen inmedikleri için kurbanın çektiği zihni ıstırapı hayal etti. Subay bekledi ve sonra sual etti: “Hoşuna gidiyor mu?”

“*Nein, nein! Um Himmel’s Willen!*”**

“O halde, altınları yurt dışına çıkarmanın kim olduğunu söyle bize!”

“Bin defa söyledim – eğer bilseydim size anlatırdım. Daha ne diyebilirim? Bana acıyın! Çaresiz yaşlı bir adamım ben!”

Lider yine elini kaldırdı ve dört çubuk havada ısıklık çalarak tek bir çubuk gibi aşağıya indi. Adam titredi; ıstırapının şiddetiyle her defasında delirmiş bir insan gibi çılgınlık atıyordu. O konuda hiçbir şey bilmiyordu, bilseydi söylerdi, ona hiçbir şey anlatmamış olan birisi yapmıştı bunu. Ses tonları gitgide daha delici bir hal aldı; sonra tedricen sönükleşmeye başladı; karmakarışık bir mırıldanmaya, hezeyan içindeki bir adamın deli saçması sözlerine dönüştüler. Söylemeye çalıştığı kelimeler birbiri üstüne devriyor, hıçkırarak ağladığından çılgınlıkları tıkanıyordu.

Dört işkenceciden, kurbanın omuzları üstünde çalışmakta olanı, görünüşe bakılırsa şeref mevkisini elinde bulunduruyordu ve darbeleri saymak onun göreviydi. Her vuruşunda, bunun kaçınıcı olduğunu yüksek sesle duyuruyordu. “*Zehn,*”*** dediğinde hepsi durdu. Kırk darbe emredilmişti. Lider, gözlüklü sivil bir işaret yaptı. Bu adamın bir doktor olduğu ortaya çıktı; Hipokrat’ın bu öğrencisinin yüksek bilimsel işlevi, kurbanın tahammül kuvvetini belirlemektir. İhtiyar Yahudi’nin sırtının derisi

* “Yahudi domuz!”

** “Hayır, hayır! Allah aşkına!”

*** “On” (10).

sıyrılmış etine bir stetoskop koydu ve dinledi. Sonra başını sallayıp, “*Noch eins,*”^{*} dedi.

Lider parmağını kaldırıp işaret vermek üzereydi ki işlemler bir kesintiye uğradı; yüksek tonda ve net bir şekilde konuşan bir ses işitildi: “Pis köpekler!” Saldırısına devam etti: “*Ihr dreckigen Schweinehunde, Ihr seid eine Schandfleck der Menschheit!*”^{**}

Bir an için, odadaki herkes felç olmuş gibiydi. Geçmişte böyle bir şey hiç olmamıştı, hiçbir askerî yönetmelikte bunun yeri yoktu. Ama uzun sürmedi. Subay bağırdı: “*Rrraus mit ihm!*”^{***} Lanny’nin yanında duran iki heykel aniden canlandı ve onu alıp götürdüler. Ama bunun olmasından önce, o ses yine yüksek tonda ve net bir şekilde bağırmıştı: “Diyorum ki, siz insanlığın yüz karalarısınız!”

IX

Hücrelerine geri dönünce, Lanny düşündü: “Şimdi yaktım çıramı! Benim için özel bir şey icat edecekler.” O çılgınca ruh halinin, o eserekli ruh halinin, her neyse onun, hızla geçmiş olduğunu gördü; karanlığın ve sessizliğin içinde, çok aptalca bir şey yapmış olduğunu anladı, zavallı ihtiyar bankacıya hiçbir faydası olmayacak ve kendisine büyük zararı olabilecek bir şey. Fakat bundan geri dönmenin yolu yoktu ve buna üzülmenin de, kemiklerinin korkudan hamurlaşmasının da faydası yoktu. O öfkeli ve kararlı ruh haline geri dönmeli ve her ne olursa olsun bunu sürdürmeyi öğrenmeliydi. Psikolojik bir egzersizdi bu, son derece zor bir psikolojik egzersiz. Kimi zaman, başarılı olduğunu düşünüyor, ama sonra o korkunç çelik çubukların ısıklık sesini duyuyordu aklının kulaklarıyla ve utanç verici bir titremeye kapıldığını fark ediyordu.

* “Bir tane daha.”

** “Pis köpekler, siz insanlığın yüz karalarısınız!”

*** “Çıkarın onu buradan!”

En kötüsü beklemektir; hücre kapısı açıldığı zaman rahatlama hissedeceğini sahiden düşünüyordu. Ama ayak seslerini işittiğinde, yine korktuğunu anladı ve yeni baştan çalışmaya başlamak zorundaydı. Bir Amerikalıyı çökertebileceklerini düşünmelerine imkân vermemeliydi. Yumruklarını sıktı, dişlerini kenetledi ve koridora bakmaya koyuldu. Orada, o solgun ışıktaki kendisine tüm bir gece kelepçelenmiş halde kalmış olduğu S.S. adamını gördü – ve o adamın arkasında, onun omuzundan ileriye doğru bakan Üsteğmen Furtwängler’in derin endişe içindeki yüzünü!

“Ah, ah, Herr Budd!” dedi genç kurmay subayı. “Size ne yaptılar?”

Lanny ruh halini şimşek hızıyla değiştirmek zorundaydı. Tüm Nazilere karşı yoğun bir nefret içindeydi, ama bu naif ve saygı uyandıran genç sosyal tırmanıcıdan nefret etmiyordu. Duaya benzer bir rahatlamayla, “Herr Oberleutnant!”* diye ünlledi.

“Dışarı çıkın,” dedi öbürü; ve Lanny’de herhangi bir hasar emaresi olup olmadığını anlamak istercesine, onu inceledi. “Size ne yaptılar?”

“Beni epeyce rahatsız bir hale soktular,” diye karşılık verdi tutuklu, Anglosakson tavrını yine takınarak.

“Büyük talihsizlik!” diye ünlledi subay. “Seine Exzellenz** çok üzülecek.”

“Ben de üzüldüm,” diye itiraf etti tutuklu.

“Niçin bize bildirmediğiniz?”

“Birilerine haber vermek için elimden geleni yaptım, ama başarılı olamadım.”

“Utanç verici bir hadise!” diye ünlledi öbürü, S.S. adamına dönerek. “Birisi şiddetle cezalandırılacak.”

* “Sayın Üsteğmen!”

** Ekselansları (Göring kastediliyor).

“Zu Befehl, Herr Oberleutnant!”* diye karşılık verdi adam. Sanki şunu diyordu: “Kendimi vurmamı söyleyin, vurayım.”

“Gerçekten, Herr Budd, nasıl özür dileyeceğimi bilmiyorum.”

“Burada olmanız yeterli, Herr Oberleutnant. Amerika’da dediğimiz gibi, sizi görmek gözlerimin acısını dindiriyor.”

“Gözlerinizde bir rahatsızlık varsa gerçekten üzgünüm,” diye konuştu kurmay subayı, ciddi bir edayla.**

Bir kâbustan uyanmak ve tüm o korkunç şeylerin hiç yaşanmamış olduğunu anlamak gibiydi. Lanny daracık taş merdiveni çıkararak dostunu takip etti ve tutuklanması için ne kadar az formalite gerekli olduysa serbest bırakılması için de o kadar az formalitenin gerekli olduğunu gördü. Hiç kuşkusuz, subayın üniformasında ona otorite kazandıran işaretler bulunuyordu. Üsteğmen şöyle dedi: “Bu beyefendinin sorumluluğunu ben üstleniyorum.” S.S. adamı da karşılık verdi: “Emriniz olur, Herr Oberleutnant.”

Dışarıda bekleyen resmî arabaya gittiler. Yağmur yağıyordu, ama hiçbir gün bu kadar sevimli görünmemişti. Lanny gözlerini ışıktan korumak için kapatmak zorundaydı, fakat yardım almaksızın içeri girmeyi becerdi. Arabanın yumuşak koltuğuna gömülerek, şuna karar vermeye çalıştı: Hangisi gerçekti – bu yastıklar mı, o zindan mı? Bunların ikisi de aynı şehirde, aynı dünyada var olamazlardı!

* “Emrinizdeyim, Sayın Üsteğmen!”

** Lanny Budd burada, “*You are a sight for sore eyes*” deyimini (“Sizi gördüğüme çok sevindim” anlamında bir deyim) Almancaya harfiyen çevirerek kullanır. Fakat herhalde Almandada böyle bir deyim olmadığından, Üsteğmen yanlış anlar, Lanny’nin gözlerinde bir rahatsızlık olduğunu düşünür.

Gözyaşları İçin Fazla Derin*

I

LANNY bir kaleydoskopun içinde yaşıyordu; hani dürbüne benzeyen o şey vardır ya, içine bakarsınız ve bir resim görürsünüz, sonra onu hafifçe dürtersiniz ve o resmin yerine tamamen farklı bir resim görünür, işte öyle. Herhangi bir şeye, daha doğrusu her şeye hazırды. Fakat dostu, “Ekselanslarının ikametgâhı,” diye emir verince, bir irkilemeyle kendine geldi ve tüm yaşamı boyunca nasıl olduysa yine öyle oldu; görgü kurallarına içgüdüsel ve kaçınılmaz şekilde bağlı olan, kibarlar âleminin bir üyesi. “Kesinlikle,” diye itiraz etti, “Ekselanslarına beni bu vaziyette götürmüyorsunuz! Giysilerime bakın! Sakalıma bakın!” Lanny eliyle sakalını sıvazladı; ağarmış mıdır acaba diye merak etti yine.

“Giysileriniz nerede, Herr Budd?”

“En son haber aldığım da, Münih’te bir oteldeydiler.”

“Çok abes bir durum! Bu sabah telefon edip getirmelerini isteyeceğim.”

“Peki ya param?” diye ekledi öbürü. “Stadelheim’da üstümdeki bütün parayı aldılar. Eğer beni Adlon oteline götürecek olursanız, eminim ki benim çekimi bozacaklardır.”

Emirler değiştirildi ve genç kurmay subayı, modern otel sihirbazlığı yoluyla dostuna çekidüzen verme işine keyifle atıldı. Otelin müşterisi banyo yaparken, bir vale onun giysilerini temizletmek ve ütöletmek için alıp götürdü; oda hizmetçisi bir oğlan da en yakın erkek giyim mağazasına koşup bir gömlek, kravat ve mendil aldı. Bir berber geldi ve onu tıraş etti; bu arada, sakalı ağarmamıştı. Üsteğmenin saatine göre –Lanny’nin saati yoktu–

* 1770-1850 yıllarında yaşamış İngiliz şair William Wordsworth’ün “Intimations of Immortality from Recollections of Early Childhood” başlıklı şiirinin son dizesi.

yarım saat içinde, Lanny tekrar dünyayla ve karısıyla karşılaşmaya hazır halde, yakışıklı, genç bir adam olmuştu.

Prusya Başbakanının resmî ikametgâhına gelip onun özel dairesine çıkarıldıkları vakit, hakikaten gülünç bir vaziyetle karşılaştılar. Bu kudretli şahsiyet, makamına yaraşır her türlü giyim kuşama sahipti: geniş beyaz şeritli mavi pantolonlar; daha açık mavi bir ceket, beyaz bir kemer, omuzundan başlayıp göğsünü çapraz keserek diğer tarafında beline kadar uzanan geniş beyaz bir kuşak; çok sayıda altın sırma şeritler ve yıldızlar, rütbesini gösteren apoletler ve işaretler. Temmuz ortasında aşırı sıcak bir gündü ve tüm bu âlây-ı vâlâ şişman bir adam için çekilmez olmuştu. Hepsini yakın bir sandalyenin üzerine asmıştı ve kısa pantolonuyla ve tabiatın ona bahşetmiş olduğu o büyük miktardaki yumuşak beyaz cildiyle, masasında oturuyordu. Cildinde ter damlaları görünüyordu ve Lanny'nin aklına bir Yahudi bankacının görüntüsü geliverdi. Kana bulanmış, yapış yapış bir tezgâhın üstüne yatırılan bu daha büyük et ve yağ kitlesini unutmaya imkân yoktu.

II

Generalin niyeti, Lanny Budd'ın uğradığı talihsiz macerayı, gayet ciddi işlerin ortasında eğlenceli bir opera sahnesi olarak ele almaktı ve Lanny'ye de, oyunbozanlık etmeyip, aynısını yapmak düşerdi. *"Ja, aber, mein lieber Herr Budd!"** diye bağırды Seine Exzellenz ve asla şişman olmadığını gösteren bir kavrayışla Lanny'nin elini yakaladı. *"Was ist Ihnen denn passiert?"*** – ehlikeyif genç adamın uğradığı talihsiz olaylar hakkında her şeyi öğrenmekte ısrar ediyordu. "Korktunuz mu?" diye sordu. Lanny cevap verdi: "Sizin sıranız gelinceye kadar bekleyin Exzellenz, o zaman korkup korkmayacağınızı görürsünüz."

Bu sözler pek eğlenceli değildi. Büyük adam karşılık verdi: "Çok yoğun bir saatte trafiğe takılma bahtsızlığına uğramışsı-

* "Evet, ama, azizim Bay Budd!"

** "Size ne oldu?", "Başınıza ne geldi?" vs.

nız. Partimizde birtakım delişmen adamlarımız var ve onlara bir ders vermek gerekiyordu. Sanıyorum o dersi iyice öğrendiler.”

Lanny otelde küvetin içindeyken biraz düşünüp taşınmıştı. Bir daha asla herhangi bir Nazi’ye güvenmeyecekti. Prusya eyaletinin başında olan adamın, onun dostu olduğunu iddia eden birine olanlar hakkında bilgi sahibi olmaması muhtemel görünmüyordu; ona bağlı etkin gizli polisin geçen iki hafta boyunca ona herhangi bir rapor vermemiş olduğunu düşünmek neredeyse imkânsızdı. Amerikalı bir ziyaretçinin başına gelen işlerde, ayrıca bu ani görüntü değişikliğinde, bu dostluk ve yakınlık patlamasında belli bir maksat olması bin kere daha muhtemeldi. Son anda kurtarışlar melodramlarda olur; orada bunlar tesadüfi değildir, dikkatle tasarlanmışlardır. Lanny bu tedirgin edici akıbetten işkillenmeye başlamıştı.

Prusya Başbakanı onu uzun zaman merakta bırakmadı. Yazı masasında bir yığın evrak vardı ve kendisi de besbelli çok meşgul bir şişman adamdı. “*Jawohl, Herr Budd!*”* dedi. “Ceza kurumlarımızı ilk elden inceleme fırsatı buldunuz; ayrıca Yahudi tacirler ile ilgilenme yöntemlerimizi de! Bunların etkili olduklarına tanıklık edebilirsiniz.”

“Neticeyi müşahade etme fırsatım olmadı, Exzellenz.”

“Arzu ediyorsanız, o konuda bilgilenmenizi sağlarım. O Yahudi’nin kim olduğu hakkında bir fikriniz var mı?”

“Onunla Berlin cemiyetinde tanışmıştım.”

“Gerçekten mi? Kimdi o?”

“Onun adı Solomon Hellstein.”

“Ah! Dünyaca ünlü Shylock’umuz! Dış dünyaya anlatmak için hakikaten ilgi çekici bir hikâyeniz olacak.”

Lanny bir ipucu gördüğünü düşündü. “Hatırlayacaksınız, Exzellenz, Johannes Robin vakası hakkında dış dünyaya hiçbir şey söylemememi istemiştiniz. Aradan on dört ay geçti ve ben isteğinize uygun davrandım.”

* “Evet, Bay Budd!”

“Bunu not ettim Herr Budd ve sağduyunuzu takdir ediyorum. Ama şimdi epeyce farklı bir durum var. Almancada şöyle deriz: *Es hängt ganz davon ab.*”

Lanny bu deyimın İngilizcesini söyledi: “Belli olmaz.”*

“Yani, Herr Budd! Bu sabah gördüklerinizi anlatmanızı önersem büyük bir sıkıntıya girer miydiniz?”

“Biraz şaşırdım, Exzellenz.”

“Aklıma parlak bir fikir geldi. Sizin şu *Jude Itzig* ile hâlâ ilgileniyor musunuz?” İbranice şekli Yitsak olan Isaac adından türetilmiş, alay etme amacına yönelik Almanca bir sözdür bu.

“Johannes Robin’in oğlunu kastediyorsanız, hâlâ çok ilgileniyorum, Exzellenz.”

“Dachau’daki kampta olduğunu öğrendim kısa bir zaman önce. Onun serbest bırakılmasını ister miydiniz?”

“*Aber natürlich, Exzellenz.*”**

“*Na, also!**** Bana yapabileceğiniz küçük bir hizmete karşılık onu teklif ediyorum size. Paris’e gidin ve Hellstein ailesinin üyelerine, onların Berlin temsilcisine neler olduğunu gördüğünüzü anlatın. Onları tanıyorsunuz, sanırım?”

“Onları gayet iyi tanırım.”

“Size açıklayacağım: Bu *Dreck-Jude***** Almanya dışına bir servet göndermeyi başardı ve Robin vakasında olduğu kadar talihli olmadık. Paranın nerede olduğunu bilmiyoruz. Aile, sizin de bildiğiniz üzere, Avrupa’nın değişik yerlerine dağılmış. Onların paralarını talep etmiyoruz, ama Solomon’un parasını almaya niyetliyiz, her markını – onun derisini canlı canlı yüzmemiz gerekli olsa bile.”

“Bunu onlara söylememi istiyor musunuz?”

* *It all depends.* Durum veya sonuç kesin değildir, çeşitli ihtimallere bağlı olarak değişebilir anlamında.

** “Tabii ki, Ekselans.”

*** “Ya, işte!”

**** Yahudi pislik.

“Zaten biliyorlar. Tüm yapmanız gereken, kendi gözlerinizle ne görmüş olduğunuzu anlatmaktır. Olabildiğince gerçekçi bir şekilde anlatın.”

“Onlara anlatmamı sizin istemiş olduğunuzu belirteyim mi?”

“Bunu yaparsanız, iyi niyetinizden şüphe edebilirler. Benden bahsetmemek daha iyi olacaktır. Size neler olduğunu ve neler görmüş olduğunuzu anlatın sadece.”

“Ya sonra, Exzellenz?”

“Sonra sevgili Yahudi’nizi serbest bırakacağım.”

“Üstüme düşeni yapmış olduğumu size nasıl bildireceğim?”

“Ajanlarım var, bana rapor edeceklerdir. Hikâye birkaç saat içinde tüm Paris’e yayılacak. İyi de olacak, çünkü bizim zengin tacirlerimiz onlara dokunmaya cesaretimiz olmadığı fikrine kapıldılar ve Almanya’nın kanını emerek ülkeyi mahvedebileceklerini düşünüyorlar.”

“Sizi anlıyorum, Exzellenz. Freddi Robin’i nerede teslim alacağımı nasıl bileceğim?”

“Paris adresinizi Furtwängler’e bırakın ve –Hellstein ailesiyle konuşmanızdan bir iki gün sonra– o size telefon edecek ve değerli Itzig’inizi Fransa sınırına göndermek için gerekli düzenlemeleri yapacaktır. Arzularınıza uygun mudur?”

“Hayli uygundur, Exzellenz. İsteğinize riayet etmemek için bir sebep göremiyorum.”

“*Abgemacht!** Sizinle görüşmek zevkli oldu, Herr Budd; ve bu iş bittikten sonra, benimle daha fazla iş yapmayı arzu ederseniz, her zaman gelip beni görebilirsiniz.”

“*Danke schön, Exzellenz.*** Önerinizi aklımda tutacağım ve belki de o fırsattan istifade edeceğim.”

“*Dem mutigen ist das Glück hold!**** Şişman komutan, ayrılmakta olan misafirini uğurlamak için koltuğundan kalktı ve iltifat kabilinden, eliyle onun sırtına sersemletici bir şaplak indirdi

* “Tamam, anlaştık!”

** “Teşekkür ederim, Ekselans.”

*** “Talih cesurların yanındadır.”

ve neşeli bir kahkahayla güldü. Ziyaretçi, bu kahkahanın ortağı mı hedefi mi olduğuna karar veremedi.

III

Lanny bu yarı çıplak haydudun huzurundan ayrıldı ve genç kurmay subayı tarafından nezaketle otele geri götürüldü. Belli ki Lanny'nin belgeleri Münih'ten getirilmiş bulunuyordu, zira Furtwängler onun pasaportunu ve altı bin markını eline verdi; ayrıca, bir çıkış müsaadesini de. Lanny'nin kıyafetleri ve diğer eşyasını da Juan'a göndertmeyi vaat etti. Amerikalı, Hugo Behr'in üzerinde bulunmuş olan parada herhangi bir hak iddia etmedi!

Arabası otele teslim edilmişti ve Üsteğmen, arabanın bakım işlerinin düzgün biçimde yapılmış ve deposuna benzin doldurulmuş olduğuna Lanny'yi temin etti. Sıcak dostluk duyguları içinde ayrıldılar; ve Lanny Berlin'de ancak otel faturasını ödemek ve Juan'daki Rahel'e, Newcastle'daki babasına, İngiltere'deki annesi ve karısına telgraf çekmek için yeterli bir süre kaldı. Telgraflarında şöyle diyordu: "Crillon Paris'e doğru yola çıkıyorum başarıdan umutluyum dostlara söyleyin her şey yolunda." Irma'nın onu Paris'te karşılaşmasını istemek dışında, başka bir şey yazmaya cesaret edemedi. Ondan yana büyük endişe içinde olduklarını tahmin ediyordu, fakat Almanya'dan çıkıncaya ve sonra Freddi'yi de çıkartıncaya dek herhangi bir açıklama yapmayacaktı. Eski tarz bir Töton haydudun bazı ilave bilgiler edinip fikrini değiştirebilmesi ihtimali vardı. Paris'teki Hellstein ailesi bu tarafa geçebilir veya Münih'te Gestapo firar teşebbüsünün hikâyesine ulaşabilirdi.

Yoksa zaten ulaşmış ve Prusya Başbakanı da konuyu açmaktan ustaca kaçınmış mıydı? O entrika ustasının, o katliamcının aklında neler olduğunu kestirmeye imkân yoktu! İki hafta devam eden o çıldırma ve öldürme dönemi içinde, bir Amerikalı genç adamın onun ellerine düşmüş olduğunu fark etmek ve ondan nasıl istifade edebileceğini düşünmek için zaman bulmuştu. Lanny

işkence odasındaki o dakikaları hatırladıkça dehşetle sarsılıyordu; bunun, bir Yahudi bankacı ailesinden milyonlarca mark, belki on milyonlarca mark haraç alınmasında onun yardımını elde etmek için tasarlanmış bir sahne olduğunu şimdi anlamış olması da o deneyimi daha az korkunç hale getirmiyordu.

IV

Lanny'nin pek içinden gelmiyordu araba sürmek, fakat arabasını Nazilere bırakmak istemediğinden yılmadı ve azimle yola çıktı; akli dehşet verici olaylarla doluydu, ümit onu pek rahatlatmış değildi. Nazi General onu birkaç kere aldatmıştı, yeniden aldatabilirdi; ve zaten Lanny öyle bir ruh haline varmıştı ki tek bir Yahudi arkadaşını terörün pençelerinden çekip almaktan memnun olamıyordu. Tüm Yahudileri kurtarmak istiyordu; Avrupa'yı kıtanın orta yerinde patlak vermiş olan bu ahlaki cinnetin anlamına uyandırmak istiyordu. Dostane Alman halkı gangsterlerin eline düşmüştü ve bunlar tarihte en korkunç olanlardı, çünkü modern bilimle silahlanmışlardı. Goebbels'in bahsetmiş olduğu, Alman halkı görebilsin diye Röhm'ün yatak odasının duvarlarının çökmesini dileyen o "basit S.S. adamı"nın duyguları yankılanıyordu Lanny'nin içinde. Lanny, tüm dünya görebilsin diye o işkence odasının duvarlarının çökmesini isterdi.

Sabahın erken saatlerinde Belçika sınırından geçti ve bir otele gidip yattı; azap verici rüyalar gördü. Ama uyanıp kahvaltı edince kendini daha iyi hissetti ve telefona gitti. Kendisinden haber almak için bekleyemeyeceği bir kişi vardı ve o da Cannes'daki – eğer Cannes'da ise– Jerry Pendleton idi. Lanny'nin tahmini doğru çıktı ve dostunun sesi tüm seslerin en güzeliydi o anda.

"Belçika'dayım," dedi daha genç olan adam. "İyiyim ve sadece birkaç sorunun cevabını istiyorum – kimsenin adı verilmeden."

"Taaamam," diye şakıdı Jerry.

"O akşam dostumuzu gördün mü?"

"Dışarıya getirildiğini gördüm; ama onu almaya gelen olmadı."

“Sonra ne oldu?”

“Onu geri götürdüler, sanırım; emin olmamın bir yolu yoktu. Hiçbir şey yapamazdım. Denemek aklımdan geçti, ama bir araba olmadan nasıl kaçabileceğimi bilmiyordum.”

“Ben de deneyebilirsin diye korkuyordum. İşler yolunda gibi. Bana söz verildi ve bazı umutlarım var.”

“Senin hakkında ölesiye endişelendim. Amerikan konsolosuna gittim ve senin yokluğunu bildirdim. Birkaç defa gittim ve sanırım konsolos elinden gelen her şeyi yaptı, fakat onu oyalayıp durdular.”

“Durum ciddiye, ama mesele halledildi. Sonra ne yaptın?”

“Senin için yapılacak herhangi bir şey düşünemedim. O yüzden, aileye bilgi vermek için ülkeden ayrıldım. Eve gelmemi ve emirler için beklememi söylediler, ben de öyle yaptım. Hey, çocuk, sesini duyduğuma sevindim! İyi olduğuna emin misin?”

“Üstümde bir çizik bile yok. Paris’e doğru yola çıkıyorum.”

“Az önce karından bir telgraf aldım; Crillon’da seni karşılamak için yoldaymış. Korkudan deliye dönmüş âdeta. Gazetelerde bir sürü haberler çıktı, bilirsin.”

“Yaptıkların için sağ ol, eski dost.”

“Hiçbir şey yapmadım ki. Hiç o kadar çaresiz hissetmemiştim.”

“Beni kurtarmış olman çok mümkün. Her neyse, ilgi çekici bir hikâye geliyor sana. Hoşça kal!”

V

Yolcu, gün batarken Paris’e ulaştı ve Irma’yı tutmuş olduğu süit dairede şaşırttı. Ona sanki bir hayaletmiş gibi baktı Irma; ona dokunmaya korkar gibiydi ve –âdeta yaralı veya sakat biriyle karşılaşmayı bekliyormuş gibi– durup gözlerini dikti. Lanny şöyle dedi: “İşte buradayım, sevgilim,” ve onu kollarına aldı.

Irma gözyaşlarına boğuldu. “Ah, Lanny, iki hafta boyunca cehennemde yaşadım!” Lanny öpmeye davrandığında, Irma

geriye çekildi; Lanny'nin o genellikle sakın olan yüzde şimdiye kadar görmüş olduğu en yoğun bakışla gözlerini dikti kocasına. "Lanny, bana söz ver, bana söz vermelisin, bir daha asla böyle bir şey yaşatmayacaksın bana!"

Onların arasında hep böyle oluyordu; aşkları yeniden başlamanın önce tartışmaları yeniden başlardı. Bundan sonra da hep böyle olacaktı. Lanny herhangi bir söz vermek istemiyordu; meselenin bu yönü hakkında konuşmak istemiyordu. Irma ise başka hiçbir şey hakkında konuşmak istemiyordu. İki hafta boyunca, onun öldüğünü veya daha da kötüsü, o gangsterler tarafından parçalarca edilmekte olduğunu hayal etmişti. Tüm bunları hayal etmeye yerden göğe kadar hakkı vardı elbette; Lanny onun aptalca veya mantıksızca öyle yapmış olduğunu söyleyemezdi, hatta ona hiçbir cevap veremezdi. Lanny'nin hikâyesini duymak istiyordu Irma; ama yine de, bir daha asla, asla Almanya'ya gitmeyeceğine, erkekleri ve kadınları deliliğe ve suça iten ve medeni hayatı bir kâbusa çeviren, sınıf mücadelesi denilen o menfur, habis şeyle bir daha asla, asla hiçbir alakasının olmayacağına kesinlikle söz vererek onun içini rahat ettirinceye kadar, onun hikâyesini veya başka herhangi bir şeyi duymak istemiyordu.

Lanny onu yatıştırmak için, onu mutlu etmek için elinden geleni yaptı, ama boşuna. Irma çok düşünmüş ve kararını vermişti; ve Lanny de kararını vermek zorundaydı. İlk olarak, Hitlerland'da başına gelenlerin bütün hikâyesini ona anlatmayacaktı. Bu sadece erkeklere anlatılabilirdi. Hellstein ailesinin hanımlarına işkenceyi anlatması gerekiyordu, ama Göring ile yaptığı anlaşmayı sadece Robbie ve Rick bilecekti. Bu türden söylentiler yayıldıkça değişik bir hal alırlar ve Lanny böylece kendine kötü bir isim yapabilir ve sevdiği harekete hizmet etme imkânını kaybederdi.

Irma'ya şöyle dedi: "Kendine hâkim ol, sevgilim; ben buradayım ve bir maceraya rağmen iyiyim. Yapmak zorunda olduğum acil bir iş var; o yüzden, telefon edersem bağışla beni."

Irma'nın duyguları rencide olmuştu, fakat aynı zamanda merakı da uyanmıştı. Lanny, Olivie Hellstein'a telefon etti ve ona, Almanya'dan yeni gelmiş ve Solomon Amca'sını görmüş olduğunu, bazı kötü haberler getirdiğini söyledi; annesi ve babası da bu haberleri iştimaliydi. Olivie bir akşam yemeği taahhüdünü iptal etmeye razı oldu. Lanny akşamleyin onun evine gelecekti.

Irma'yı götürmek istemiyordu ve onu gücendirmemek için çok uğraştı. Onu trajik bir aile manzarasına tanık etmenin ne faydası vardı? Nazilerin, parasını almak için, Pierre Hellstein'in erkek kardeşini acımasızca dövdüklerini söyleyecekti onlara; ve onlar da elbette ağlayacak ve belki çılgına döneceklerdi. Yahu-diler, diğer insanların çoğu gibi, paralarını severler; ayrıca akrabalarını da severler ve bu ikisi [paraları ve akrabaları] arasında Hellstein ailesi sanki kendileri dövölüyormuş gibi acı çekecekti.

Irma da bilmek istiyordu; Lanny bu türden şeyleri nasıl görebilmişti? Lanny onu atlatmak için çok uğraştı; şunu demek istemiyordu: "Göring belli bir amaçla tutuklattırdı beni, gideyim ve Hellstein ailesine anlatayım diye yaptırdı bunu; Freddi'nin serbest kalmasına izin vermek için işte bu bedeli talep ediyor." Hatta, Freddi'den bahsetmenin hiç faydası yoktu; Irma'nın onu umursamadığı gayet açıktı, onunla ilgili tek bir soru sormamıştı. Korkudan deliye dönmek zorunda olmaksızın bir kocaya sahip olacak mıydı? Bilmek istediği tek şey buydu işte. Lanny'ye bir yabancymış gibi baktı - aslında öyleydi Lanny, en azından onun bir parçası öyleydi; yeni bir parça, sert ve kararlı, kendi yolunda ısrar eden ve o konuda pek konuşmayan.

"Bildiklerimi ona anlatma nezaketini borçluyum Olivie Hellstein'a; eğer elimden gelirse Berlin'deki o ihtiyar beyefendiyi kurtarmaya çalışmanın asgari insanîyet olduğunu düşünüyorum."

Haydi, işte yine! İnsanları kurtarmaya devam ediyordu! Bir-biri ardına - ve üstelik Irma'nın pek de umursamadığı insanlar. Karısının huzurunu ve aşklarını kurtarmak yerine -ki onların aşkı da bir işkence odasına konulmuştu- Solomon Hellstein'ı kurtarmakla daha çok ilgileniyordu!

Madam de Broussailles'ın çok zarif ve görkemli evinde oluşan manzara, Lanny'nin öngörmüş olduğu kadar ıstıraptıydı. Hellstein soyunu devam ettirmeye layık bir insan olup olmadığını düşünmek için onu geçmişte bir kere elmas perçinli bir cep dürbünüyle incelemiş olan, Yerusâlim'in o büyük ve azametli anası oradaydı. Berlin'deki kardeşi gibi şişmanca, ama daha genç, daha yakışıklı, bıyıkları boyalı olan, ailenin babası Pierre Hellstein oradaydı. Şimdi tam olgunlaşmış bir Şark güzeli olan Olivie de oradaydı; genç kızlığında, Lanny'yi romantik bir figür diye düşünmüştü ve şimdi bile gönlünde hâlâ dolanıyordu o düşünce. Bir Fransız aristokratla, bir Hristiyan ile evliydi. Kocasını orada bulunmayı kendi görevi saymamıştı. Onun yerine, derinden endişeli, meşgul genç iş adamları olan iki erkek kardeşi vardı.

Lanny, hiçbir şeyi esirgemedi, tanık olduğu korkunç sahenin hikâyesini anlattı; ve onlar da ağlamalar, inlemeler, el ovuşturmalarını hiç esirgemediler. Keder ve ıstırabın alenen gösterilmesi için başkentlerinde bir Ağlama Duvarı inşa etmiş insanların çocuklarıydı onlar; o yüzden, galiba, yüksek sesle ifade yoluyla teselli buluyorlardı. Lanny bunun kendisine itici gelmediğini fark etti; tersine, o da aynı şekilde hissediyordu sanki; yanaklarından aşağı gözyaşları dökülmeye başladı ve konuşmakta zorluk çekiyordu. Ne de olsa, bir Yahudi'nin kayınbiraderiydi ve Hellstein'ların iyi tanıdığı bütün bir ailenin akrabası sayılırdı. Onların halkından bir insanı kurtarmak için Almanya'ya gitmiş ve bunu yapmaya çalışırken kendi hayatını tehlikeye atmıştı, yani ona itimat edilmesi için daha iyi sebepler olamazdı. Kırbaçlama tezgâhına yatırılacak sonraki kurban olmayı beklediğini ve ancak talihin yardımıyla kurtulduğunu anlattı onlara; dostu olan bir subay onun vaziyetini haber almış ve tam vaktinde yetişip onu kurtarmıştı. Bu hikâyeyi inandırıcı buldular.

Nazilere fidye ödenmesiyle ilgili kararlarını duymak için beklemedi Lanny. Bunun için farklı başkentlere telefon etme-

nin gerekebileceğini tahmin etti ve onun işi değildi bu. Onlara anlatmış olduğu hikâyeyi gizli tutmaları gerekip gerekmediğini sordular. Lanny bunu gizli tutmanın hiç de gerekmediğini söyledi; Naziland'da olanları herkesin bilmesi gerektiğini düşünüyordu, ama toplumun bilmesinin zorbarlar üzerinde herhangi bir etki yapacağından şüpheliydi. Olivie, ağlama nöbetleri arasında, ona birkaç defa teşekkür etti geldiği için; tanıdığı en cesur ve iyi kalpli insan olduğunu düşünüyordu – çok duygulanmış bir halde böyle dedi ona. Lanny, onun bu sözleri Irma'nın önünde söylemiş olmasını diledi bir an için, ama sonra bunun aslında işe yaramayacağına karar verdi. Kibarlar âleminin bir üyesi gibi davranmaktan gayri hiçbir şey onun işine yaramazdı ve öyle davranmak da gitgide zorlaşıyor gibiydi.

VII

Lanny görevini yapmıştı ve şimdi karısının gönlünü hoş etmek ve onun huzurunu geri getirmeye çalışmak için zamanı vardı. Hikâyesini Irma'ya anlatmamaya çalıştığını fark edince, Irma'nın merakı iyice şiddetlendi. Lanny, hikâyeyi yumuşatarak anlatmayı denedi; bunun için, Freddi'yi para karşılığında Dachau'dan kurtarma çabasını temel aldı – ki Irma en baştan beri Lanny'nin bunu planladığını biliyordu zaten. Kendisi ve Hugo'nun tutuklandıklarını ve kendisinin Münih'teki o çok rahat şehir hapishanesinde bir süre yattığını söyledi. Orası hakkında ayrıntılara girebilir ve tümüyle inandırıcı bir hikâye anlatabilirdi; dış dünya ile haberleşmesine izin vermemeleri onun tek problemi olmuştu. Kan Temizliği esnasında olan kargaşaydı bunun nedeni. Irma, İngiltere'deki gazetelerin bu olayın haberleriyle dolup taşmış olduklarını ve kendisinin artık dul bir kadın olduğuna kanaat getirdiğini söyledi.

“Çekici bir dul olurdun,” dedi Lanny, ama Irma'yı gülümsetemedi.

“Şimdi neyi bekliyorsun?” diye sordu Irma. Lanny ona, Furtwängler ile bir görüşme yapmış olduğunu ve birkaç gün içinde Freddi’yi Almanya’dan çıkarmayı gerçekten ümit ettiğini söyledi. Bunu inandırıcı kılmanın herhangi bir yolunu düşünemiyordu ve Irma hayli sabırsızdı, İngiltere’ye götürülmek istiyordu. Ama hayır, Lanny bütün gün bu otelde kalmalıydı – bir türlü gelmeyen bir telefonu bekleme işi vardı yine! Irma, o eziyetli günleri ve geceleri hatırlatan her şeyden uzaklaşmak istiyordu; ve buna Freddi ile Rahel ve tüm Robin ailesi de dâhildi. Bu yüzden hayli katı görünüyordu; ama Lanny, onun sınıf ve ırk hissiyatının asıl sebep olduğunu biliyordu. Irma, zamanını ve dikkatini, önemli saydığı kişilere ayırmak istiyordu. Annesi ve Frances İngiltere’deydiler; Frances hakkında anlatacak yeni hikâyeleri vardı onun ve sevgili yavruları hakkında konuşabilir ve aralarında barışı koruyabilirlerdi. Neredeyse tek konuları buydu.

Crillon’da birden fazla telefon olduğu için, Berlin’den beklediği o çok önemli aramayı geciktirme ihtimali olmaksızın uzun mesafe telefon konuşmaları yapma lüksüne girebilirdi Lanny. Annesine telefon etti; annesi bol bol gözyaşı döktü, ama gözyaşları maalesef telefon telleriyle iletilemezdi. Rick’e telefon etti ve üstü örtülü bir dille, umutlarının neler olduğunu söyledi ona. Emily Chattersworth’e telefon etti ve –bunun Irma’yı memnun edeceğini bildiğinden– onu öğle yemeğine davet etti. Emily merak içinde geldi; Lanny’nin uydurma hikâyesini, yani Irma’ya anlatmış olduğu hikâyeyi kabul etti. Solomon Hellstein olayı, Göring’in tahmin etmiş olduğu gibi, Paris’in dilindeydi; Emily de duymuştu ve bunu doğrulamak istiyordu. Lanny, Berlin’de nasıl hapsedilmiş olduğunu ve orada altı bankacı kardeşten en büyüğüne yapılanları nasıl öğrenmiş olduğunu anlattı.

Lanny babasına uzun bir mektup yazıp asıl hikâyeyi ona açıkladı; Hansi ve Bess’e daha kısa bir mektup yazdı. Hansi ve Bess, Hansi’nin babasıyla Güney Amerika’ya gitmişlerdi; ilk ikisi güzel sesler, diğeri silahlar ve başka mallar satmak için. Genç Kızlar gitmek istememiş, ama iki baba otoritelerini birleştirmişti.

Avrupa'da iki şöhretli Kızılın sadece varlığı bile, Naziler için bir tahrik olabilir ve dengeleri etkileyip Lanny'nin Freddi'ye yardım etme çabalarını boşa çıkartabilirdi. Genç çift bu argümanı sevmeler, ama buna verecek bir cevapları yoktu.

VIII

Sabah erken, Berlin'den bir telefon! Üsteğmen Furtwängler'in neşeli sesi: "*Gute Nachrichten, Herr Budd!*" Arkadaşınızı serbest bırakmaya hazır olduğumuzu size söylemeye yetkiliyim."

Telefonun Paris ucundaki adam, sesinin metanetini korumakta zorluk çekiyordu. "Nerede, Herr Oberleutnant?"

"Bunu siz söyleyeceksiniz."

"O şimdi nerede bulunuyor?"

"Münih'te."

"Oraya yakın bir yeri mi tercih ederdiniz?"

"Bana verilen talimatlara göre, yeri siz belirleyeceksiniz."

Lanny, Münih'e giderken Ren Irmağını geçmek için kullandığı köprüyü hatırladı; çocuk Marie Antoinette'in Fransa'ya girmiş olduğu o yeri. "Kehl ile Strasburg arasındaki köprü sizin için uygun olur muydu?"

"Tamamen uygun."

"Ne zaman isterseniz o köprüde olacağım."

"Oraya sizden daha hızlı varabiliriz. O halde saati siz belirleyin."

"Yarın sabah saat on diyelim."

"Anlaştık. Ben orada olmayacağım. O halde, birçok teveccühleriniz için size teşekkür eder ve size her türlü mutluluk dilerim."

"Karım burada, yanımda bulunuyor ve size ve karınıza saygılarını sunmak istiyor."

"Ona selamlarımı ve teşekkürlerimi iletin. Karımın da bu duygulara katılacağından eminim. Elveda." Kalıplaşmış ifadeler işte böyleydi; ah, insanlar niçin sahiden öyle yaşayamazdı ki?

* "Haberler iyi, Bay Budd!"

“Şimdi, hayatım,” dedi Lanny karısına, “sanıyorum ki yakında evimize gidebilir ve dinlenebiliriz.”

Irma’nın şaşkınlığı büyüktü ve bunu nasıl olup da yapmış olduğunu bilmek istiyordu. Lanny ona anlattı: “Freddi’nin dostları ve yoldaşlarından bazılarının yerlerini öğrenmek istiyorlarmış. Tahmin ediyorum ki artık öğrendiler ve o yüzden Freddie onların işine yaramaz. Ayrıca, Göring ileride benden şu veya bu şekilde yararlanacağını düşünüyor olabilir.”

“Göring için herhangi bir şey yapacak mısınız?”

“Mecbur kalmadıkça asla. Ama bütün bunlar ikimizin arasındakalsın. Başka hiç kimseye, hatta kendi annene bile bu konuda tek bir kelime etmemelisin.” Kocasının güvendiği insanlar içinde ilk başta geliyor olmak Irma’yı memnun etti ve hiç kimseye hiçbir şey söylemeyeceğine söz verdi.

Lanny telefona gitti ve Cannes’daki sadık dostunu aradı. “Jerry,” dedi, “sanıyorum ki Freddie’yi dışarı çıkartacağım ve işte bir görev daha. Bienvenu’deki Rahel’i ara ve hazırlanmasını söyle; onu al ve Strasburg’a götür. Geç kalma, çünkü Freddie’nin ne durumda olacağını bilmiyorum ve Rahel onunla ilgilenecek ve gereken kararları alacak tek insan. Karşımızda ne tür adamlar olduğunu biliyorsun; ve hiçbir garanti veremiyorum, ama Freddie’nin yarın saat onda orada olacağına inanıyorum ve Rahel’in şansını denemesi iyi olur. Eğer istersen, Bienvenu’den Güzellik’in arabasını al. Rhone vadisi, Besançon ve Mulhouse üzerinden gitmeni tavsiye ederim. Eğer dayanabilirsen bütün gece hiç mola vermeden git ve Rahel de arka koltukta uyusun. Strasburg’da Hotel de la Ville-de-Paris’te olacağım.”

Lanny’nin bir başka problemi, daha nazik bir problemi vardı. Irma’yı bu yolculukta yanına almak istemiyordu ve aynı zamanda onun duygularını incitmek de istemiyordu. “Eğer istiyorsan gel,” dedi, “ama bunun acı verici bir deneyim olabileceğini söylemeliyim ve senin yapabileceğin pek fazla iş olmayacak.”

“Benim yardımımı istemiyorduysan, Lanny, Paris’e gelmemi niçin istedin?”

“İstedim çünkü seni seviyorum ve seni görmek istedim ve senin de beni görmek istediğini düşündüm. Seni ilgilendiren her şeyde senin yardımını isterim, ama gönlün olmayan bir şeyin içine seni çekmek istemem. Freddy’yi görmüş değilim, yalnızca tahmin yürütüyorum: Yaşlı bir adam gibi görünebilir; hasta olabilir, dahası ölüyor olabilir; şok edici bir biçimde kesilip biçilmiş olabilir; tamamen aklını kaybetmiş olabilir. Onunla ilgilenmek ve onu hayata döndürmek karısının işi; senin işin değil – ve sana bir başka yıpratıcı deneyimden uzak durma şansını veriyorum.”

“Bienvenu’de yaşayacaklarsa, hepimiz bunun içinde olacağız.”

“Rahel’in onu bir hastaneye götürmesi gerekli olabilir. Zaten her durumda sonbahara dek geri dönmüyoruz. Hansi ve Bess para kazanıyorlar, Johannes de öyle, hiç kuşkusuz yok – ve kendilerine ait bir yerleri olsun isteyeceklerdir. Tüm bunlar ileride olacak şeyler ve büyük ölçüde Freddy’nin durumuna bağılı. Ben geri dönünceye kadar Emily’de kalmanı öneriyorum. Jerry’ye arabayla Rahel’i getirtiyorum, böylece Jerry onu istediğı yere götürebilir ve o zaman sen ve ben özgür olacağız. Burada, Paris’te bir sağıık merkezi var ve Marcel sakatlanıp yandığı zaman onun tedavisini yapmış olan bir de hekim. Bunlar hâlâ faal durumdaymış ve onlara telefon ettim, bir hasta gönderebileceğimi söyledim.”

“Ah, Lanny!” diye ünledi Irma. “Kendi işlerimize biraz vakit ayırabilseydik ne kadar mutlu olurdu!”

“Evet, hayatım,” dedi Lanny. “Şahane bir fikir ve bu işi hallettikten sonra İngiltere harika görünecek. Rick’in son sahne için neler yapmış olduğunu görmeyi çok istiyorum ve belki ona bazı ipuçları verebilirim.”

Irma’nın dudaklarını büktüğünü görünce, işte ancak o zaman, Lanny nasıl bir gaf yaptığını anladı. Zavallı Lanny, kendisi hakkında düşünmeyi öğrenmekte zorluk çekecekti!

Irma, Chateau les Forêts'ye bırakıldı; burası Temmuz ortasında vakit geçirmek için hoş bir yerdi. On beş yılda, soylu kayın ormanları kendi kendilerini onarmışlardı ve yaz esintileri, orada gömülü binlerce Fransız ve Alman askerlerinden bir haber taşımıyordu. Irma'nın kocasına bir tür koruyucu annelik etmiş ve Irma ile evliliğinin gerçekleşmesinde büyük bir rol oynamış olduğundan, Emily ile tükenmeyen bir sohbet konuları vardı onların; ve daha yaşlı olan kadın, her erkekte Fransızların *les défauts de ses qualités** dedikleri şeyin olduğuna ve bir kocada aşırı dertlenme ve cömertlikten daha kötü kusurların da olabileceğine Irma'yı ikna etmek için dikkatli bir şekilde uğraştı. Sevimli ve nazik bir Yahudi klarnetçiyi takdir etmediği için onun biraz utanmasını sağlamayı da başardı.

Bu arada, Lanny güzel bir karayolunda, Ren Irmağı yönünde doğuya doğru hızla ilerliyordu. Kaçmakta olan kral ve kraliçe** "berlin" denilen türdeki faytonlarında kısmen aynı yoldan geçmişlerdi; güneyde çok uzakta olmayan Varennes kentinde yakalanmış ve başları kesilmek üzere Paris'e geri götürülmüşlerdi. İnsanlar ıstıraplara katlanır ve hazin kaderleri efsaneleşir; şairler bunlara dair mısralar yazar ve oyun yazarları dramlar kaleme alır ve geçmişteki acıların hatırlanması bugün bir zevk kaynağı haline gelir – ruhun garip kimyası böyledir işte.

Yolcu mola verip karnını doyurdu ve varacağı yere gece yarısından sonra ulaştı. Boş bir köprüye bakmanın faydası olmazdı ve katedrallere, hatta en eski olanlardan birine göz gezdirmek için keyfi yoktu yolcunun. Yatıp uyudu; sabahleyin meyveli bir kahvaltı ettikten sonra, Besançon'da olduklarını ve dosdoğru geldiklerini bildiren bir telgraf aldı Jerry'den. Buluşma yerine vaktinden önce gitmenin bir faydası olmadığından, Lanny, bir-

* Niteliklerinin kusurları.

** Fransa'da devrimden sonra ülkeden kaçmaya çalışan XVI. Louis ve Marie Antoinette.

çok defa el değiştirmiş olan ama şimdi Fransa'ya ait bulunan bu kentin sabah gazetelerini okudu. Adolf Hitler'in, tamamen kendine bağladığı Reichstag'ı Kroll Opera Binasında toplantıya çağırılmış ve orada bir buçuk saatlik bir konuşma yapmış olduğunu, eski dostları ve takipçilerinden oncasını öldürtmek zorunda kalmasından ötürü ruhen nasıl ısırap çekmiş olduğunu parlamento üyelerine anlattığını okudu. Hitler konuşmasını bitirdiğinde, başını eğerek son derece üzgün olduğunu anlatmış ve parlamento üyeleri de tüm bu sözlerle oybirliğiyle onay vermişlerdi.

Lanny, okuduğu şeylerin uyandırdığı düşüncelerle, Kehl Köprüsüne dek dört veya beş kilometre gitti, arabasını park etti ve köprünün orta yerine kadar yürüdü. Belirlenen saatten önce gelmişti oraya ve korkulukların yanında durarak o eski büyük ırmağın yukarı ve aşağısına dikti gözlerini. Üstlendiği görev konusunda heyecanlanmasının faydası yoktu; başarılı olacaktıysa başarılı olacaktı ve eğer bir terslik olursa, en yakın telefona gidecek, Üsteğmene ulaşacak ve niçin böyle olduğunu soracaktı. Göreceği şey hakkında kendine korkularla azap çektirmenin faydası yoktu; Freddi her ne durumda olursa olsun yine Freddi olacaktı ve onlar da ellerinden ne geliyorsa yapacaklardı.

Bu arada, o hızla akıp giden suyun derinliklerine bakacak ve hatırlayacaktı; Ren Irmağının bakire kızları işte burada yüzmüşler ve cüce Alberich'i tiye almışlardı. Belki hâlâ yüzüyorlardı; Ren altınları motifi Lanny'nin kulaklarında bir borazan sesi gibi açıkça çınılıyordu. Bu ırmak boyunca uzanan yükseltiler üzerinde bir yerde, Lorelei oturmuş ve altın saçlarını altın bir tarakla taramış ve hayret edilecek kadar güçlü bir melodisi olan bir şarkı söylemiş, küçük kayığın içindeki kayıkçı da çılgınca bir kedere kapılmış, ırmağın kayalıklarını görememiş ve yükseltilere bakıp durmuş ve böylece sonunda dalgalar kayıkçıyı ve kayığı yutmuşlardı; Lorelei bunu şarkı söylemesiyle yapmıştı. Ruhun kimyasının zevke çevirmiş olduğu o trajik olayların bir diğeri!

Lanny ikide bir saatine bakıyordu. Erken gelebilirlerdi; ama hayır, geç kalmaları kadar kötü olurdu bu. “*Pünktlicht!*”^{*} insanlardı Almanlar ve bundan gurur duyarlardı. Lanny’nin saatinin yelkovanı kadranın en tepesindeki sayıyı geçmek üzereyken, büyük bir resmî araba köprüünün orta çizgisine yaklaşıyordu. Orada bir bariyer vardı; bunun doğu tarafı Almanya, batı tarafı Fransa idi. Eğer tam böyle olmazsa, *deutsch Zucht und Ordnung*^{**} değil, saat olacaktı yanılan. Lanny küçükken sabun-cu Bay Hackabury’den bir fıkra dinlemişti: Bir çiftçi, postayla sipariş kataloğundan yeni bir kol saati sipariş etmiş, sonra da elinde saat ve takvimle tarlasına gidip bağırır: “Eğer güneş üç dakika sonra şu tepenin üstünde görünmezse geç kalmış demektir!”

XI

İşte araba göründü! Radyatör kapağı üzerinde küçük bir gamalı haç bayrağı ve S.S. üniformalı, çelik miğferli şoförüyle bir Mercedes Benz. Lanny yüreği ağzında Fransa’nın en son metresinde beklerken, bariyere gelip durdular. Arka koltukta oturan iki S.S. adamı dışarı çıktılar ve bir yolcunun inmesine yardım etmeye koyuldular. Lanny oraya doğru göz attı, sonra yine göz attı, sonra bir daha; bu göz atışlar bir araya geldiğinde, bozulup pençeleşmiş görünen ve her biri delirmişçesine titreyen ve sarsılan elleriyle, dermansız, başı eğik, saçları ağarmış, yaşlı bir adam belirdi. Yürüyemiyor gibiydi, çünkü onu âdeta taşıyorlardı ve başını dik tutamadığı anlaşılıyordu – her nasılsa, başı öne doğru düşüyordu.

“*Heil Hitler!*” dedi adamlardan biri, selam vererek. “Herr Budd?”

“Ja,” dedi Lanny, pek metin olmayan bir sesle.

* “Dakik!”

Alman düzen ve disiplini.

“*Wohin mit ihm?*”* Ortada bir güçlük vardı, zira onu bir paket gibi alarak yürüyüp gidemezsiniz. Lanny, Fransız polis ve gümrük memurlarının hoşgörüsüne sığınmak zorunda kaldı, onlar da talihsiz kurbanın ofislerine taşınması ve bir koltuğa yatırılmasına izin verdiler. Dik oturamıyor ve kendisine dokunulduğu zaman ürküyordu. Gözlerini açmadan, “Vura vura böbreklerimi gevşettiler,” diye mırıldandı. Lanny koşup arabasını getirdi ve köprünün üstünde döndürürken Fransız memurlar trafiği durdurdular. Acı çeken adamı taşımaya ve arka koltuğa yerleştirmeye yardım ettiler. Sonra da, Lanny arabasını yavaşça sürerek otele geldi; orada bir sedye getirip Freddi Robin’i bir odaya taşıdılar ve yatağa yatırdılar.

Galiba kurtarılmak istememişti; veya belki de özgür olduğunun farkında değildi; belki de eski dostunu tanıyamıyordu. Lanny ikisi yalnız kalıncaya dek bekledi, sonra da annesini perişan haldeki Marcel Detaze üzerinde uygularken görmüş olduğu türden zihinsel tedaviye başladı. “Fransa’da bulunuyorsun, Freddi; ve şimdi her şey düzelecek.”

Zavallı adamın sesi öyleydi ki kelimeleri telaffuz etmesi çok zordu âdeta. “Bana zehir göndermeliydin.” Düşünebildiği tek şeydi bu.

“Seni iyi bir hastaneye götüreceğiz ve kısa zamanda sağlığına kavuşturacağız.” Bu sözlerle birkaç gündür iyice çalışmıştı Lanny.

Freddi titreyen pençelerini yukarıya kaldırdı; havada sallanıyorlardı, sanki kendi bağımsız iradeleriyle. “Demir bir sopayla kırdılar bunları,” diye fısıldadı, “teker teker.”

“Rahel geliyor, Freddi. Birkaç saat sonra burada olacak.”

“Hayır, hayır, hayır!” Bunlar çıkarabildiği en yüksek seslerdi. “Beni görmemeli.” Gücü yettiği sürece bunları söylemeye devam etti. Herhangi bir kimseyi görmek için uygun halde değildi. Uyumak ve uyanmamak istiyordu. “Bir çeşit toz ilaç!” diye fısıldıyordu boyuna.

* “Onunla ne yapacaksınız?”

Lanny, hasta adamın tartışmaya çabalayarak kendini yorduğunu görünce, peki tamam dedi. Daha önceden bir doktor çağırmıştı ve doktor geldiğinde ona durumu fısıltıyla anlattı. Burada, sınır bölgesinde, Naziler hakkındabirçokşey biliyorlardı; doktorun ayrıntılara ihtiyacı yoktu. Toz şeklinde bir uyku ilacı verince, hasta bir süre için sakinleşti. Doktor onu muayene etmek istedi, ama Lanny hayır dedi, hastanın karısı gelinceye kadar beklemeliydiler. Lanny, bir ambulans çağırıp kurbanı Paris'e götürmeye niyetli olduğunu açıklamadı; burada, hayli çalışma gerektiren bir vaka olduğunu görebiliyor ve bunun tanıdığı ve güvendiği insanlarca yapılmasını istiyordu. Rahel'in aynı fikirde olacağından emindi.

XII

Freddi'nin karısıyla Jerry geldiklerinde uzun zaman akılda kalacak anlar yaşandı. Rahel otel süitine doğru koşarken tepeden tırnağa ısırap ve endişe içinde görünüyordu: yüzü, hareketleri, sesi. "Burada mı? Sağ mı? Hasta mı? Ah, Tanrım, nerede o?"

"Yandaki odada," diye karşılık verdi Lanny. "Uyuyor ve onu rahatsız etmesek daha iyi olur."

"Ne durumda?"

"İyi bir hekimin onu muayene etmesi ve sağlığına kavuşturması gerekiyor; ama bunu başarabiliriz. Kendini koyuverme ve senin korku veya dehşet içinde olduğunu görmesin."

Rahel onu hemen görmek zorundaydı; odaya sessizce girmek ve aylar sonra onun gerçekten burada, Almanya'da değil Fransa'da olduğunu kendisi için doğrulamak zorundaydı. Lanny onu uyardı: "Sakin ol, metanetini koru." Onunla gitti; bayılma ihtimaline karşı, diğer yanında Jerry vardı. Rahel gerçekten de bayılır gibi oldu; uzun bir süre ayakta durup kaldı, zorlukla nefes alıyor, bir yıldan biraz daha fazla bir zaman önce genç, yakışıklı ve mutlu olan bu ak saçlı, yaşlanmış adama bakıyordu. Ürperdiğini hissettiler ve hıçkırarak ağlamaya başladığında onu dışarıya çıkardılar ve kapıyı yavaşça kapattılar.

Lanny için bu durum, bir rüyada olduğu gibi, bir şeyi ikinci bir defa yaşamak gibiydi. “Dinle, Rahel,” dedi. “Annemin Marcel’e yaptığı gibi yapmalısın. Onda yeniden yaşama isteği uyandırmalısın. Ona umut ve cesaret vermelisin. Yüzünde hiçbir korku veya ıstırap belirtisi görmesine asla müsaade etmemelisin. Sakin ve kendinden emin olmalı ve onu sevdiğini ve sonunda iyi olacağını sık sık söylemelisin ona.”

“Ona dediklerini anlıyor mu?”

“Nerede olduğunu tam anlamıyla bilmiyor sanırım, belki de öyle olması daha iyi. Onu herhangi bir şeye zorlama. Sadece sevdiğini fısılda. Varlığına ihtiyaç olduğunu, senin için ve çocuğunuz için yaşaması gerektiğini söyle ona.”

Genç kadın öylece oturuyordu, tüm ruhu gözlerindeydi. Her zaman ağırbaşlı, entelektüel bir kadın olmuş, ama gençlik ve sağlıktan payını almıştı. Şimdiyse solgun ve zayıftı; çoğu zaman yemek yemeyi unutmuş, acı ve korkuyla doyurmuştu kendini. Dünyada tek bir şey istediği çok belliydi: bu tapılan adamı almak ve kendi hayatını onun bakımına ve yeniden sağlığına kavuşmasına adanmak. Dünya insanı olan Güzellik Budd’ın yapmış olduğu gibi, kaderine isyan etmeyecekti; Merhametin Kız Kardeşi rolüne bürünmek için kendini paralamak zorunda olmayacaktı. Ne de kendini bu rolde resmettirecek ve şık kalabalıklara teşhir edecekti; hayır, sadece, azizelerin Tanrı için duydukları o kutsal sevgiyle, Freddi nereye giderse o da oraya gidecek, Freddi’nin ihtiyacını öğrenmeye ve ona vermeye çalışacaktı.

Lanny ona aklında ne olduğunu söyledi. Freddi’yi bir ambulansa bindirip hızlıca ama rahatsız etmemek için dikkatlice Paris’e götüreceklerdi. Rahel onun yanında durabilir, onunla konuşabilir, fiziki besinden daha da gerekli olan cesaret ve umutla besleyebilirdi onu. Jerry ve Lanny, kendi arabalarıyla, arkadan geleceklerdi; Jerry bir süre Paris’te kalacak, ona her bakımdan yardım edecekti. Lanny, hekime, gerekli olan her şeyin yapılması için talimat verecek ve faturayı ödeyecekti. Gidip uyumasını söyledi Jerry’ye – buna ihtiyacı olduğu görünüşünden belli oluyordu,

Çünkü molalarda sadece birkaç dakika dinlenerek dokuz yüz kilometre kadar yol yapmıştı kendi arabasıyla.

XIII

Lanny odaya yiyecek, şarap ve süt getirtti ve Rahel'i biraz yemeye ve içmeye ikna etti; gücünü toplaması gerekiyordu. Freddi'ye de mümkün olduğunca yedirip içirmeliydi – bir yılı aşkın bir zamandır muhtemelen doğru düzgün beslenmemişti çünkü. Rahel'i uzun sürecek zahmetli bir döneme hazırlamak için, Marcel'in hikâyesini, sevginin ve sonsuz bağıllığın yaratmış olduğu mucizeyi, biraz daha anlattı. Parsifal Dingle gibi konuştu Lanny; bu arada şöyle dedi: “Eğer istersen, Parsifal Paris'e gelip sana yardım edecek.” Rahel sessizce ağlayarak oturuyordu. Akılının yarısıyla Lanny'nin sözlerini işitiyor, diğer yarısıyla yan odadaki kırık bedeni ve ruhu düşünüyordu.

Az sonra, inlediğini duydular. Rahel gözlerini siliverdi ve Lanny'ye şöyle dedi: “Sana hiçbir zaman teşekkür edemem. Sana teşekkür edebilsin diye Freddi'yi kurtarmak için elimden ne gelirse yapacağım.”

Sessizce diğer odaya geçti. Lanny uzun zaman tek başına oturdu. Yanaklarından aşağıya gözyaşları yuvarlanmaya başladı. Bir yılı aşkın bir zamandır içinde bulunduğu gerginlikten kaynaklanan bir tepkiydi bu. Çünkü daha fazlasını başaramamıştı; çünkü yapmış olduğu şey, çok geç yapılmış olabilirdi. Sadece bu mahvolmuş ve eza görmüş arkadaşı için değil, sadece o bahtsız aile için değil, Avrupa'nın tüm Yahudileri için ve onlara eziyet edenler için de gözyaşları döktü, o işkenceciler de acınası bir durumdaydı çünkü. Ölümcül bir tuzağa çekilmekte olan ve bunun bedelini korkunç acılarla ödeyecek Almanya'nın bahtsız halkı için de gözyaşları döktü. Doğmuş ve hayatının çoğunu geçirmiş olduğu bu bahtsız kıta için de ağladı. Bu kıtanın birçok yerine gitmiş ve toprağı sürüp ejderha dişleri eken insanlar görmüştü

– o eski efsanede* olduğu gibi, toprağa ekilen bu ejderha dişlerinden bir gün silahlı adamlar çıkacaktı. Lanny güçsüz sesini yükseltmiş, zamanını ve parasını ve mutluluğunu feda etmişti, ama hepsi boşunaydı. Şimdi umutsuzluk içinde ağlıyordu, bir başka zulüm ve bedbahtlık çağında bir başka şefkat ve merhamet adamının gözyaşlarıyla haykırmış olduğu gibi:

“Ey Yerusálim, peygamberleri öldüren ve sana gönderilenleri taşıyan Yerusálim! Bir tavuk civcivlerini kanatları altına nasıl toplarsa, ben de senin çocuklarını öyle toplamak istedim, ama sen istemedin! İşte bak, yuvan bütünüyle terk edilmiş olacak.”**

* Kadmos efsanesine gönderme yapılıyor.
Matta'ya Göre İncil, 23:37 (İsa'nın kendi sözleri).

Lanny Budd, sanat eseri alım satımıyla uğraşan Amerikalı bir sosyalisttir. Irma adında, kapitalist ideolojiye yakın duran çok zengin bir Amerikalı kadınla evlidir. Lanny ve Irma çifti, pek çok farklı köken ve görüşten, uzak veya yakın çok sayıda insandan müteşekkil bir aileye sahiptir. Sıkça deniz yolculukları yapan, sefahat içindeki bu kalabalık ailenin yatına Almanya'da Naziler tarafından el konması, olayların fitilini ateşleyecek ve Lanny inandığı değerler uğrunda, sevdiklerini korkunç bir kaderden kurtarmak için âdeta bir savaş verecektir.

Upton Sinclair'ın, yakın tarihin en önemli olaylarına yer verdiği 11 kitaplık "Lanny Budd" romanları serisinin üçüncü ve en bilinen kitabıdır *Ejderhanın Dışları*. 1929'daki Wall Street iflasından Nazilerin 1934'teki kanlı tasfiye hareketine kadarki dönemi kapsar ve nasyonal sosyalizmin yükselişi, Hitler'in iktidara gelişi ve Nazi terörü etrafında şekillenir. Gerçek ve kurgusal pek çok karakter barındıran *Ejderhanın Dışları*, Sinclair'ın hikâye anlatmadaki üstün yeteneklerini kanıtlar niteliktedir.

İlk olarak 1942'de yayımlanan ve 1943 yılında yazara Pulitzer Ödülü'nü kazandıran bu büyük yapıt, Semih Lim'in özenli çevirisi ile ilk kez Türkçede!

yordam
edebiyat

YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

ISBN 978-605-172-523-9

